AnaBritannica
1988
Dünya Almanağı

ANA YAYINCILIK A.Ş. VE ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA, INC.
İŞBİRLİĞİ İLE YAYIMLANMAKTADIR.

Encyclopaedia Britannica

© 1986, 1987, 1988
By Encyclopaedia Britannica, Inc.

Copyright under International Copyright Union
All rights reserved under Pan American and
Universal Copyright Conventions
by Encyclopaedia Britannica, Inc.

AnaBritannica

© 1986, 1987, 1988
Her hakkı saklıdır. Yazılar ve görsel malzemeler, izin alınmadan, tümüyle veya kısmen yayımlanamaz, kullanılamaz. Süreli yayınlarda (günlük, haftalık, onbeş günlük, aylık gazete ve dergiler) kısa alıntılar, kaynak gösterilerek kullanılabilir.

Ana Yayıncılık ve Sanat Ürünlerini Pazarlama A.Ş.
Büyükdere Caddesi, Üçyol Mevkii, 57, Maslak, İstanbul

AnaBritannica 1988 Dünya Almanağı'nda ülkeler, içinde bulundukları jeopolitik bölgelere göre gruplandırılmıştır. Siyaset ve bilim adamlarının 1988 Türkiye'sine ilişkin değerlendirmelerini kapsayan "Türkiye" bölümü almanağın başında yer almaktadır. Yapıtta uluslararası kuruluşlara ve bölgesel olaylara ilişkin yazılar ayrı başlıklar altında düzenlenmiştir. Almanağın izlediği genel sistematik (bölgelere göre ülkelerin gruplandırılması) okura kolaylık sağlamak amacıyla aşağıda verilmiştir.

Orta ve Güney Afrika

Angola
Benin
Botsvana
Burkina Faso
Burundi
Cabo Verde
Cibuti
Çad
Ekvator Ginesi
Etiyopya
Fildişi Kıyısı
Gabon
Gambia
Gana
Gine
Gine-Bissau
Güney Afrika
Kamerun
Kenya
Komorolar
Kongo
Lesotho
Liberya
Madagaskar
Malavi
Mali
Mauritius
Moritanya
Mozambik
Nijer
Nijerya
Orta Afrika Cumhuriyeti
Ruanda
Sao Tome ve Principe
Senegal
Seyşeller
Sierra Leone
Somali
Sudan
Svaziland
Tanzanya
Togo
Uganda
Zaire
Zambia
Zimbabve

Ortadoğu ve Kuzey Afrika

Bahreyn
Birleşik Arap Emirlikleri
Cezayir
Fas
Irak
İran
İsrail
Katar
Kıbrıs
Kuveyt
Libya
Lübnan
Mısır
Suriye
Suudi Arabistan
Tunus
Umman
Ürdün
Yemen Arap Cumhuriyeti
Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti

Doğu Asya

Çin
Japonya
Kore
Moğolistan
Tayvan

Güney Asya

Afganistan
Bangladeş
Bhutan
Hindistan
Maldivler
Nepal
Pakistan
Sri Lanka

Güneydoğu Asya

Birmanya
Brunei
Endonezya
Filipinler
Kampuçya
Laos
Malezya
Singapur
Tayland
Vietnam

Batı Avrupa

Almanya Federal Cumhuriyeti
Andorra
Avusturya
Belçika
Birleşik Krallık
Danimarka
Finlandiya
Fransa
İrlanda
İspanya
İsveç
İsviçre
İtalya
İzlanda
Hollanda
Liechtenstein
Lüksemburg
Malta
Monako
Norveç
Portekiz
San Marino
Vatikan
Yunanistan

Doğu Avrupa ve SSCB

Alman Demokratik Cumhuriyeti
Arnavutluk
Bulgaristan
Çekoslovakya
Macaristan
Polonya
Romanya
Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
Yugoslavya

Kuzey Amerika

Amerika Birleşik Devletleri
Kanada

Güney Amerika ve Antiller

Antigua ve Barbuda
Arjantin
Bahamalar
Barbados
Belize
Bolivya
Brezilya
Dominik Cumhuriyeti
Dominika
Ekvador
El Salvador
Grenada
Guatemala
Guyana
Haiti
Honduras
Jamaika
Kolombiya
Kosta Rika
Küba
Meksika
Nikaragua
Panama
Paraguay
Peru
St. Christopher ve Nevis
St. Lucia
St. Vincent ve Grenadine
Surinam
Şili
Trinidad ve Tobago
Uruguay
Venezuela

Okyanusya

Avustralya
Batı Samoa
Fiji
Kiribati
Nauru
Papua Yeni Gine
Solomon Adaları
Tonga
Tuvalu
Vanuatu
Yeni Zelanda

Bağımlı Devletler

Kutup Bölgeleri

Antarktika
Kuzey Kutup Bölgesi

DÜNYA OLAYLARI

ABD ve SSCB arasında nükleer silahların kısıtlanması yolunda başarısızlıkla sonuçlanan Cenevre zirvesi (1985) ve Reykjavík zirve öncesi görüşmelerinin (1986) ardından, 1987'de önemli adımlar atıldı. Cenevre'de tarafların üst düzey yetkilileri arasında yapılan sekiz görüşme ve Eylül 1987'de Washington D.C.'de dışişleri bakanları düzeyinde yapılan bir toplantının ardından 8 Aralık 1987'de ABD başkanı Ronald Reagan ile SSCB lideri Mihail Gorbaçov arasında Washington'da Orta Menzilli Nükleer Füzelerin (INF) Kaldırılması Antlaşması imzalandı. ABD ile SSCB arasında daha önce imzalanan antlaşmalarla yeni nükleer silahların üretimine kısıtlamalar getirilirken, ilk kez bu antlaşmayla nükleer silahlarda bir indirime gidiliyordu. Ayrıca, belli bir alanda varılan anlaşma iki ülke arasında başka alanlarda da anlaşma umudu doğuruyordu. Nükleer silahların bir bölümünün ortadan kaldırılması düşüncesi Avrupa'da genellikle olumlu karşılanırken, nükleer güce dayalı olmayan bir savunmanın ne denli gerçekçi olduğu ve iki süper güç tarafından benimsenen sıfır çözümün Batı Avrupa savunmasının ABD'den kopmasına ve böylelikle NATO'nun çözülmesine yol açıp açmayacağı sorularını da gündeme getirdi.

ABD ile SSCB arasındaki ilişkiler, pek sıcak olmamakla birlikte, 1987 boyunca önemli ölçüde gelişti. Benzer bir gelişme Moskova ile Pekin arasında da gözlemlendi. Dış politikada acil çözüm gerektiren bir bunalım yaşanmadı: ABD ve Çin'de olduğu gibi, SSCB'de de ilgi iç politikada yoğunlaştı. Gorbaçov'un Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin XXVII. Kongresi'nde dile getirdiği *glasnost* (açıklık) ve *perestroika* (yeniden yapılanma) politikası Merkez Komitesi'nin Ocak ve Haziran 1987 toplantılarında açıklık ve güç kazandı. Bununla birlikte, reformlara karşı ülke içinde önemli bir direniş ve kayıtsızlık görülüyordu. Ülke gerçekleri büyük bir açıklıkla dile getirilirken, ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlarda önemli değişiklikleri gerçekleştirecek adımların atılması yolunda fazla bir ilerleme sağlanamadığına ilişkin yakınmalar da vardı.

İlkbahar ve yaz başında ABD'de ilgi büyük ölçüde İran'a gizli silah satışı konusunda yoğunlaştı. İran yanlısı örgütlerin elindeki rehinelerin serbest bırakılması karşılığında ABD'nin İran'a silah sattığının ve gelen paranın Nikaragua'da Sandinista yönetimine karşı savaşan *contra*'ları desteklemek için kullanıldığının ortaya çıkması büyük bir çalkantı yarattı. Buna bağlı olarak ABD Kongresi'ni uğraştıran bir konu da, Reagan'ın desteklediği, ama Demokrat Kongre üyelerinin çoğunluğunun karşı çıktığı, *contra*'lara yardım konusuydu. Bu arada ağustos ayında beş Orta Amerika ülkesi bir barış planı (Arias Planı) imzalayarak, başka konuların yanı sıra, Nikaragua'da ulusal uzlaşma ve siyasal özgürlüklerin sağlanması koşuluyla bu ülkedeki asilere dışarıdan yapılan yardımlara son verilmesi çağrısında bulundu. Plan özellikle Avrupa'da ve ABD'de de bazı çevrelerde büyük destek gördü. Ama anlaşmazlığa taraf olan güçlerin ne ölçüde işbirliğine gidebileceği kesinlik kazanmadı.

Çin, Aralık 1986 ve Ocak 1987'de siyasal reform ve demokratikleşme isteyen kesimlerin geniş çaplı gösterilerine sahne oldu. Ülke içindeki temel siyasal bölünmelerin yanı sıra kuşaklar arasındaki gözle görülür kopukluğu yansıtan bu olaylar, reformlara karşı olanların başını çektiği "liberalleşme karşıtı kampanya"ya yol açtı. Ama yaz aylarında bir uzlaşma havası doğar gibi oldu.

Geçen yıllarda olduğu gibi 1987'de de silahlı çatışmalar daha çok bazı Üçüncü Dünya ülkelerinde görüldü. İran-Irak Savaşı'nda iki tarafın da ötekine kesin bir darbe indirebilecek güce erişememesine karşın, Körfez'deki deniz savaşının şiddeti arttı. İran'ın Körfez'e mayın döşemesi üzerine, ABD gemileri ABD bayrağı taşıyan başka ülkelere ait tankerlere Körfez sularında eşlik etmeye başladı. ABD gemilerine Avrupa ülkelerinden de mayın tarama gemileri ve başka gemiler katıldı. 31 Temmuz'da Mekke'de İranlı hacı adaylarının düzenlediği bir gösteri Suudi Arabistan güvenlik kuvvetlerince bastırıldı; çıkan olaylarda 400'den fazla İranlı yaşamını yitirdi.

Çad ve işgalci Libya kuvvetleri arasındaki çatışmalar, Aralık 1986 ve Ocak 1987'de Libya birliklerinin kuzeydeki birçok mevziden çıkarılmasıyla yeni bir evreye girdi. Libya kuvvetleri bazı mevzileri yeniden ele geçirdilerse de, Muammer Kaddafi'nin konumunda bir zayıflama görüldü. Haziranda Güney Kore'de çıkan öğrenci ayaklanmalarının ardından Başkan Chun Doo Hwan anayasal reformlar yapmayı kabul etti; aralıkta başkanlık seçimleri yapıldı. Filipinler'de Corazon Aquino'ya karşı bir darbe girişimi oldu. Güney Afrika'da çatışmalar sürdü.

Batı ülkelerinde yapılan seçimler önemli iktidar değişiklikleri yaratmadı. İngiltere'de hazirandaki seçimler sonunda, Margaret Thatcher üst üste üç kez seçim kazanan ilk başbakan oldu. İtalya'da II. Dünya Savaşı'ndan bu yana en uzun süre başbakanlık yapmış olan Sosyalist Bettino Craxi nisanda istifa etti; yerine temmuzda Hıristiyan Demokrat Giovanni Goria geldi. Alman siyasetindeki en önemli olaylardan biri Doğu Alman lideri Erich Honecker'in Batı Almanya'ya yaptığı resmî gezi oldu. Bu gezi Almanya'dan çok komşuları arasında iki Almanya'nın yeniden birleşmesi konusunu gündeme getirdi. Japonya'nın en büyük partisi durumunda olan Liberal Demokrat Parti marttaki yerel seçimlerde büyük yenilgiye uğradı. Önerdiği yeni vergi politikasıyla bu yenilgide önemli rol oynayan Başbakan Yasuhiro Nakasone'nin yerine sonbaharda Noboru Takeşita geçti.

Uluslararası borç krizi mali ve siyasal gözlemcileri kaygılandırmaya devam ederken büyük bankalar batık borçlara karşı önlemler aldılar. Brezilya 111 milyar dolar tutarındaki dış borcuyla borçlu ülkeler arasında ilk sıradaki yerini 1987'de de korudu. Birçok Afrika ülkesinde ekonomik gelişme belirtileri görülmekle birlikte, dünya piyasalarında 1987'nin büyük bölümünde görülen fiyat düşüşleri Afrika ülkelerini olumsuz yönde etkiledi.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Süregiden bölgesel çatışmalarla dünya ölçekli ekonomik ve toplumsal sorunlara karşın eylülde BM genel sekreteri Javier Pérez de Cuéllar 1987'de "dünyaca önem taşıyan sorunlara eğilmede bazen ülkelerin büyük bir dayanışma gösterdiğine" tanık olduğunu açıkladı. Orta Amerika'daki gelişmeler, yeni Sovyet girişimleri ve Afganistan konusundaki görüşmeler de Pérez de Cuéllar'ın bu değerlendirmesini destekliyordu. Öte yandan BM ile uzmanlık kuruluşları mali sorunlarını aşamadığı gibi İran-Irak arasında barış sağlama girişimleri de başarılı olmadı.

Orta Amerika. Orta Amerika'daki çatışmaları sona erdirme girişimleri sürdü. BM genel sekreteri, "Contadora" grubu olarak bilinen ülkelerin bir barış planı oluşturmalarına yardımcı olmak amacıyla ocakta beş Orta Amerika ülkesini ziyaret etti (planın ölü doğduğu bir süre sonra anlaşıldı). BM, tarafların Kosta Rika devlet başkanı Oscar Arias Sánchez'in önderliğinde 7 Ağustos'ta Guatemala'da imzaladıkları bir başka barış planının uygulanmasını denetlemek üzere ekimde Orta Amerika'ya bir barış gücü gönderdi. Plana göre, barış yolundaki gelişmeleri incelemek üzere 13 Orta ve Latin Amerika ülkesinin dışişleri bakanları ile BM ve OAS (Amerika Devletleri Örgütü) genel sekreterlerinden oluşan bir Uluslararası Gözlem ve İzleme Komisyonu kuruldu. Plan en geç 15 Ocak 1988'de ateşkes ilan edilmesini, siyasal tutukluların salıverilmesini ve demokratik reformların yapılmasını öngörmekteydi.

Sovyet Girişimleri. 17 Eylül'de Sovyetler Birliği Komünist Partisi (KPSS) genel sekreteri Mihail Gorbaçov BM'ye yeni bir yaklaşımın ana hatlarını çizdi. Üye ülkeleri BM'nin yetkilerini genişletmeye çağırarak örgütün askeri çatışmalar, ekonomik ilişkiler ve çevre sorunları gibi konularda düzenleyici bir rol üstlenmesini, bölünmüş ailelerin birleştirilmesi ile vize uygulamalarına ilişkin ölçütleri belirlemesini ve bir "dünya uzay örgütü" kurulması için ön ayak olmasını istedi. Gorbaçov ayrıca Güvenlik Konseyi'nin askeri dengeyi koruma, çatışma bölgelerinde barış kuvvetlerinin etkinliklerini genişletme, nükleer silahları denetleme, barış antlaşmalarına uyulmasını sağlama ve ekonomik anlaşmazlıkların çözümüne yardım etmede daha fazla sorumluluk yüklenmesini; Uluslararası Adalet Divanı'nın alabileceği "yaptırıcı kararlar" ın sayısının artırılmasını; BM'nin uluslararası terör eylemlerini inceleyecek bir mahkeme kurmasını; Uluslararası Atom Enerjisi Komisyonu'nun yetkilerinin de artırılmasını önerdi.

Mali Kaynaklar. Ekimde SSCB onaylamadığı BM etkinlikleri (örn. 1973 Ortadoğu barış gücü) için 1973'ten bu yana ödemediği 197 milyon dolarlık borcunu ödeyerek Gorbaçov'un sözleriyle uyumlu bir davranış gösterdi. Ayrıca BM'ye yıllık katkıları gereği 28 milyon doları da ödeyerek bunun "BM'yi bekleyen görevlerin ancak BM Antlaşması'na tam uyum, sağlam bir bütçe ve yönetimle gerçekleşebileceği" yolundaki Sovyet görüşünün uzantısı olduğunu belirtti. 1950 ve 1960'lardan kalma (BM'nin zaten silmiş olduğu) Kongo operasyonları, Kore Barış Gücü ve ilk Filistin Acil Barış Gücü'yle ilgili borçlarını ise ödemedi.

Genel sekreterin 1,68 milyar dolarlık 1988 mali yılı bütçesi, 1,71 milyar dolarlık 1987 bütçesinin biraz altında kaldı. Üye sayısı 21'den 34'e çıkan Programlama ve Eşgüdüm Komitesi, genel sekreterin talebini 53 milyon dolarlık bir kesintiyle kabul ettiyse de, doların değer kaybetmesiyle toplam harcamaların 1,75 milyar dolara ulaşması olasılığı belirdi.

Önceki yıllarda yüzde 5-7 büyüyen BM bütçesindeki bu kesinti ABD'nin 1986'da BM'de yapısal değişikliklere gidilmesi ve çalışan sayısının azaltılması yolundaki taleplerine bir yanıt niteliğindeydi. Karşılığında Reagan yönetimi 1987'de BM'ye tam katkıda bulunmak için çabalarını esirgemeyeceğine söz vermişti. 26 Ekim'de Pérez de Cuéllar Ronald Reagan'a yazdığı bir mektup ile ardından ABD büyükelçisi Vernon A. Walters'la yaptığı görüşmede BM'ye en fazla borcu, dolayısıyla da BM'nin mali sorunlarının başlıca nedeni olan ABD'nin 212 milyon dolarlık borcunun önemli bir bölümünü ödememesi durumunda BM'nin iflasa sürükleneceğini bildirdi. O güne değin 1987 katkı payının yalnızca 10 milyon dolarını ödemiş olan Reagan yönetimi 3 Aralık'ta 90 milyon dolar daha ödedi; böylelikle New York'taki 6.500 BM çalışanının maaşları ödenebildi. Ama ABD'nin BM'nin 1986 genel bütçesine 147 milyon dolar ve Ortadoğu barış gücü için 61 milyon dolar tutarındaki borcuna ek olarak 1987'ye ait 112 milyon dolar borcu kaldı. 2 Aralık'ta BM genel sekreteri ABD bu borçlarını ödemezse BM'nin Ağustos 1988'de bütün kaynaklarını tüketmiş olacağını ve ilk kez dünya para piyasasından borç almak zorunda kalacağını bildirdi. Dışişleri Bakanlığı'nın ABD'nin katkı payını eksiksiz ödemekle yükümlü olduğunu hatırlatmasına karşın, yapılan kısmi ödeme bile ülke içinde yoğun muhalefete yol açtı.

9 Kasım'da Roma'da, ABD, Kanada ve İngiltere'nin karşı çıkmasına karşın Edoudard Saouma Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) başkanlığına yeniden seçildi. Saouma aynı gün verdiği demeçte kâğıt üzerinde FAO'ya en büyük katkıyı yapar görünen ABD'nin 1987'de FAO'ya hiçbir ödeme yapmadığına işaret etti. Cenevre'deki Dünya Sağlık Örgütü (WHO) yetkilileri de 1987'de birkaç kez, ABD'nin 1986'dan kalma borçlarının bir bölümü ile 1987'de ödemesi gereken 62 milyonu ödemediği için örgütün normal işleyişinin ve AIDS özel programının zarar gördüğünden yakındılar.

Afganistan. Diplomatik çevreler SSCB'nin BM'ye yönelik yeni ilgisinin ardında Afganistan'daki 115 bin askerini geri çekmek için BM'nin yardımına gereksinme duymasının yattığını öne sürdüler. BM genel sekreter yardımcısı Diego

BM Güvenlik Konseyi 20 Temmuz 1987'de oybirliğiyle aldığı bir kararla İran ve Irak'a kara, deniz ve havada ateşkes çağrısında bulundu. Karar ayrıca her iki ülkenin savaş öncesi sınırlarına çekilmesini öngörüyordu.
AP/WIDE WORLD

Cordovez yıl içinde taraflarla "zor, yoğun ve umut verici" görüşmeler yaptı; temel sorunları da SSCB'nin askerlerini geri çekmesi için gerekli süre ve Afganistan'da kurulacak "ulusal uzlaşma" hükümetinin yapısı biçiminde toparlamayı başardı. Genel Kurul'da 123 ülke (1986'dan 1 fazla) "bütün yabancı birliklerin" Afganistan'dan çekilmesi çağrısında bulundu; 27 Kasım'da 87 ülke Afganistan'da "yaşam, özgürlük ve güvenliğin tehdit altında oluşundan duydukları derin üzüntü ve korkuyu" ifade ettiler.

İran-Irak. BM Güvenlik Konseyi 20 Temmuz'da oybirliğiyle aldığı bir kararla İran ve Irak'a kara, deniz ve havada ateşkes çağrısında bulundu ve buna uyulmaması durumunda yaptırım uygulayacağını duyurdu. Yalnızca Irak bu kararı benimsedi. İran BM'den önce savaşı başlatan tarafın Irak olduğunun ilan edilmesini talep etti. Konsey yaptırım sorununu ele almadan savaşa son vermek umuduyla Güvenlik Konseyi'nin görevlendirdiği BM genel sekreteri İran ve Irak liderleriyle görüşmek üzere eylülde Tahran ve Bağdat'a gitti; karar uyarınca, İran yetkililerine ateşkes ve birliklerin karşılıklı geri çekilmesi sırasında, savaşı başlatma sorumluluğunun hangi tarafta olduğunu saptamak üzere tarafsız bir komisyon oluşturulabileceğini de dile getirdi. Aralıkta New York'ta süren görüşmelerin ardından Güvenlik Konseyi 24 Aralık'ta, Körfez'de bir ateşkesi sağlamak için silah ambargosu uygulanmasının gereği konusunda büyük devletlerin görüş birliğine yakın olduklarını bildirdi.

Özel gözlemciler yıl içinde birkaç kez, Körfez'de serbest ulaşımı sağlamak üzere ABD ve öteki Batılı ülkelerin donanmalarının yerine geçecek bir BM gücü oluşturulmasını önerdiler. ABD Dışişleri Bakanlığı'nca reddedilen bu öneri, SSCB dışişleri bakanı Eduard Şevardnadze tarafından 23 Eylül'de kabul edildi.

Güney Afrika. 20 Şubat'ta ABD ve İngiltere Güney Afrika'ya ekonomik yaptırım uygulanması yolundaki bir Güvenlik Konseyi karar tasarısını veto etti. ABD, Güney Afrika ekonomisinin çöküşüne ve bir devrime yol açabilecek gelişmelerin karşısında olduğunu bildirdi. 25 Nisan'da Güney Afrika ordusuna bağlı komando birliklerinin Zambia'ya düzenledikleri bir saldırıda dört Zambialı öldürüldü. BM genel sekreteri ve Genel Kurul'un Irk Ayrımı Özel Komitesi olayı kınadı. 26 Ağustos'ta Namibia (Dayanışma) Günü'nde yaptığı konuşmada Pérez de Cuéllar, beş gün önce Namibia'da (Güney Batı Afrika) giderek kötüleşen durum hakkında Güvenlik Konseyi'nin dile getirdiği kaygıları bir kez daha yineledi. Güvenlik Konseyi gibi Pérez de Cuéllar da Güney Afrika'ya Namibia halkına karşı girişilen bütün baskı ve şiddet eylemlerine son vermesi ve Namibia'dan çekilmesi için çağrıda bulundu. Namibia Günü'nü destekleyen BM Namibia Konseyi'nin başkanı Zambialı Peter D. Zuze ABD'yi Namibia'nın bağımsızlığını desteklemek için Küba'nın Angola'daki 35 bin askerini geri çekmesi koşulunu öne sürerek Güney Afrika ile işbirliği yapmakla suçladı.

BM Genel Kurulu 20 Kasım'da 23 üyenin çekimser kaldığı bir oylamada 29'a karşı 103 oyla, Güney Afrika'ya ilişkin sekiz karar tasarısını kabul etti ve bu ülkeye petrol ambargosu uygulanması için çağrıda bulundu. ABD bunlardan yalnızca ırk ayrımı kurbanlarına insani ve yasal yardımlar için bir BM fonu kurulmasını öngören karar tasarısı için olumlu oy kullandı.

Kıbrıs. 22 Kasım'da BM Kıbrıs Barış Gücü, Türk ve Rum kesimlerini ayıran tampon bölgeyi geçerek Türk kesimine geçmek isteyen yüzlerce Rum kadını ile Kıbrıslı Türk askerleri arasına girdi.

Silahsızlanma. 24 Ağustos'ta BM'nin New York kentindeki genel merkezinde BM Silahsızlanma ve Kalkınma İlişkileri Konferansı başladı. Konferansa, silahsızlanma ile ekonomik kalkınma arasında ilişki kurulmasına karşı çıkan ABD'nin dışındaki bütün NATO üyesi ülkelerin de içinde bulunduğu toplam 148 ülke katıldı.

Afrika'nın Ekonomik Sorunları. Dünya Bankası'nın 15 Ekim'de yayımladığı bir rapora göre, dış yardımlardaki azalma, Afrika ülkelerinin sattığı malların fiyatlarındaki yüksek düşüşler ve Afrika ülkelerinin giderek artan borçları 1985'teki kıtlıklardan sonra sağlanan gelişmelerin boşa gitmesi sonucunu doğurabilirdi. Rapor ayrıca, Afrika ülkelerinin Dünya Bankası ile gelişmiş ülkelerin önerdiği devalüasyon, gıda üretiminin yeniden düzenlenmesi, tarımda destek fiyatı uygulamalarının azaltılması, kamu harcamalarında kısıntı gibi politikaları uygulamalarına karşın, gelişmiş ülkelerin kendi paylarına düşeni yerine getirmediklerini öne sürmekteydi. Etiyopya'da kısa bir aradan sonra açlık yeniden baş gösterdi. Ekim sonu ve kasım başında Eritre Halk Kurtuluş Cephesi ABD'den gönderilen ve bazıları BM gözetiminde bölgeye ulaştırılan acil gıda yardımı konvoylarına saldırarak birçok kamyonu ateşe verdi. Bu eylemlere gerekçe olarak da konvoylara eşlik eden araçların bomba, cephane ve mazot yüklü olmasını gösterdi. 16 Kasım'da BM Dünya Gıda Programı yetkilileri, bir facianın önlenmesi için, gıda yardımı yapan ülkelerin 15 Siyah Afrika ülkesine "acilen" 2,7 milyon ton gıda göndermesi gerektiğini duyurdu.

Gıda yardımı yapan başlıca ülkeler, 4 Aralık'ta Paris'te Dünya Bankası ve IMF ile yaptıkları görüşmede en yoksul 20 Siyah Afrika ülkesine üç yıl boyunca karşılıksız yardım, borç erteleme ve yeni borç biçiminde yılda 1 milyar ABD Doları tutarında yardım yapılması için anlaşmaya vardılar. IMF 18 Aralık'ta 8 milyar ABD Doları tutarında uzun vadeli ve düşük faizli borcun toplanması ve dağıtılması için bir örgüt oluşturdu.

Savaş Suçları. II. Dünya Savaşı sırasında Nazilerin işlediği suçlara ilişkin, BM'nin elinde bulunan 40 binden fazla dosya, kasımda bilim adamları, yazarlar ve basın mensuplarının incelemesine açıldı. Bu dosyalar, kanıtlanmamış suçlamalar içerdikleri gerekçesiyle, Müttefik Devletler Savaş Suçları Komisyonu'nun eski üyelerinin emri üzerine 1948'den bu yana, gizli tutulmaktaydı. Dosyaların "Yahudi soykırımı üzerine araştırmalarda yeni bir sayfa" açabileceğini öne süren İsrail yetkilileri kararı coşkuyla karşıladılar. 1986'da Washington, D.C.'de bulunan, dosyalara ilişkin listeden alınan bir kopyada komisyonun haklarında yeterli kanıt bulunduğuna inandığı, 25 bin birinci dereceden savaş suçlusunun adı geçmekteydi. Avusturya devlet başkanı ve BM eski genel sekreteri Kurt Waldheim'ın adı da bu listede yer alıyordu.

İnsan Hakları. 26 Haziran'da 20 ülke tarafından imzalanan BM İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ve Küçültücü Muamele veya Cezalandırmaya İlişkin Uluslararası Sözleşme yürürlüğe girdi. İmzacı ülkeler işkence yapanları yargılamayı ya da yargılanmak üzere ülkelerine iade etmeyi kabul ettiler. Ayrıca bir başka ülkeye sığınmış olanları işkence görebilecekleri ülkelere geri göndermemeyi, işkence hakkındaki güvenilir iddiaları soruşturmayı, devletler düzeyinde ve kişisel başvurular için 10 üyeli bir komite kurmayı kabul ettiler. Sözleşme, "üstün emirlerine uyma"nın işkence suçlamasına karşı savunma olarak kullanılamayacağını da karara bağladı.

Genel Kurul 27 Kasım'da yalnızca Afganistan'da değil, İran ve Şili'de de insan haklarının çiğnenmesinden duyduğu "derin kaygı"yı dile getiren karar tasarılarını kabul etti. BM üyeleri, 42 üyenin çekimser kaldığı bir tasarıda 58'e karşı 22 oyla "İran hükümetince insan haklarının çiğnendiğine ilişkin çok sayıda ve ayrıntılı iddia"dan duyduğu kaygıyı dile getirdiler. 47 ülkenin çekimser kaldığı, 81'e karşı 5 oyla kabul edilen Şili'ye ilişkin karar tasarısında ise Şili'de hükümetin

siyasal muhaliflerine işkence, usulsüz yargılama ve şiddet uyguladığı belirtildi.

22 Aralık'ta Güvenlik Konseyi çekimser oy kullanan ABD dışındaki Güvenlik Konseyi üyesi 14 ülkenin tümünün desteklediği bir karar tasarısını kabul ederek İsrail'in işgal altında tuttuğu topraklarda Filistin halkının insan haklarını çiğneyen uygulamalarını, özellikle de İsrail ordusunca ateş açılmasını kınadı. İsrail'e Filistinlilere savaş zamanı sivillerin korunmasına ilişkin uluslararası antlaşmalara uygun davranması çağrısında bulundu. ABD, karar tasarısının "İsrail politikalarına ve uygulamalarına genel bir eleştiri" içerdiği ve İsrail güvenlik güçlerinin karşı karşıya olduğu tehlike ve kışkırtmaları görmezden geldiği gerekçesiyle çekimser oy kullandı, ama ABD sözcüleri İsrail'in giriştiği eylemlerin "kabul edilemeyecek kadar sert" olduğunu dile getirdiler. İsrail herhangi bir yanlış uygulama içinde olmadığını belirtti.

Mikronezya. Temmuz ve ağustosta BM Vesayet Meclisi yetkililerinin gözetiminde, ABD yönetimi altındaki Pasifik Adaları Vesayet Bölgesi'nde Palau (Belau) Takımadalarında seçimler yapıldı. Marshall Adaları ve Mikronezya Federe Devletleri'nde daha önce anayasa kabul edilmişti. Belau' nun yerli halkı daha önce beş kez adaları içişlerinde bağımsız kılacak, ama dışişleri ve savunmasını ABD'ye bağlayacak bir düzenlemeye karşı çıkmışlardı. Ağustosta ABD ile böyle bir bağ içine girmeyi kabul ettilerse de Palau'lu bazı yetkililer oylamayı yasadışı olarak nitelediler. ABD Kongresi bir süre daha gözlemci raporlarını beklerken, Güvenlik Konseyi de sonunda vesayetin sona erdiğini kabul etmek zorunda kalacaktı.

ULUSLAR TOPLULUĞU

Uluslar Topluluğu hükümet başkanlarının 13-17 Ekim arasında Kanada'nın Vancouver kentinde yaptığı toplantı, örgütün gündemindeki en önemli olay olmanın yanı sıra bütünlüğünün ciddi biçimde tartışılmasına da sahne oldu. Daha önce olduğu gibi bu kez de Güney Afrika konusunda görüş ayrılıkları ortaya çıktı ve İngiltere'nin tavrı yoğun eleştirilere hedef oldu. Güney Afrika ile sınırı bulunan altı devletten dördünün (Botsvana, Tanzanya, Zambia ve Zimbabve) Uluslar Topluluğu üyesi olduğu Afrika'nın güneyindeki yoğun şiddet ve baskı, 1985'te Bahamalar'ın başkenti Nassau' da toplanan bir önceki zirveden ve burada oluşturulan kurulun Güney Afrika'daki durum hakkındaki raporunu yayımladığı 1986'dan bu yana önemli ölçüde artmıştı. İngiltere başbakanı Margaret Thatcher dışında, liderlerin hepsi konuşmalarında Pretoria rejimine karşı yaptırımlar uygulanması gereğini vurguladılar.

Nassau Anlaşması'nın 8. paragrafı Pretoria'nın ırk ayrımcılığına son verecek önlemleri almaya başlamaması durumunda "daha ileri etkili önlemler" alınmasını öngörüyordu. İngiltere dışındaki Uluslar Topluluğu'na üye ülkelerin liderleri Güney Afrika yönetiminin "uzlaşmaz tutumunun" daha da arttığı gerekçesiyle, "dünya çapında bir yaptırım planı izlenmesi için çabalarını sürdürmeye" kararlı olduklarını açıkladılar. Uluslar Topluluğu genel sekreteri Sir Shridath Ramphal'ın deyişiyle, Vancouver toplantısı Nassau toplantısında kararlaştırılan yaptırımları "sertleştirecek, genişletecek, yoğunlaştıracak ve evrenselleştirecek" bir süreci başlattı. Bu yaptırımlar arasında bankaların Güney Afrika'ya yeni borç vermesinin engellenmesi ve Güney Afrika ürünlerinin ithalinin yasaklanması da vardı. Yayımlanan sonuç belgesinde sürekli olarak "İngiltere dışında" deyiminin kullanılması Uluslar Topluluğu içindeki bölünmenin bir yansımasıydı.

İngiltere'ye karşı duran 47 ülke İngiltere'nin sert tepkisiyle karşılaştı. Yaratılan sert hava üzerine, dört Uluslar Topluluğu ülkesinin lideri (Hindistan başbakanı Raciv Gandhi, Avustralya başbakanı Bob Hawke, Zimbabve başbakanı Robert Mugabe ve Zambia devlet başkanı Kenneth Kaunda), İngiltere'nin basına yaptığı açıklamaları kınamak üzere alışılmamış biçimde bir ortak basın toplantısı düzenlediler. Dört lider İngiltere'nin bir sözcüsünün Kanada'nın Pretoria ile ticaretinin arttığını gösteren Kanada kaynaklı bir ticaret raporunu basına açıkladığını, ama gerçek rakamların Kanada'nın Güney Afrika ile olan ticaretinde gerçekte bir düşüş gösterdiğini öne sürdü.

Vancouver toplantısının öteki önemli konusu, Güney Pasifik'teki küçük ada ülkesi Fiji'nin yeni lideri Yarbay Sitiveni Rabuka'nın 6 Ekim'de cumhuriyet ilan etme kararıydı. Kraliçe II. Elizabeth'in temsilcisi Genel Vali General Ratu Sir Penaia Ganilau'nun 15 Ekim'de görevinden ayrılması üzerine, ertesi gün Fiji'nin Uluslar Topluluğu üyeliğinin son bulduğu açıklandı. Seçimle gelen hükümeti bir darbeyle devirerek işbaşına gelen yeni hükümetin, Uluslar Topluluğu'na yeniden başvurması durumunda topluluğa yeniden kabul edilmesi konusunda topluluk içinde görüş ayrılıkları ortaya çıktı.

Vancouver toplantısının en olumlu sonucu, Kanada'dan yönetilecek bir Uluslar Topluluğu Açık Üniversitesi'nin kurulması yolundaki kararın onaylanması oldu. Topluluk üyesi bütün ülkeler için uydu yayın ve televizyon aracılığıyla ders vermesi tasarlanan bu üniversite diploma vermeyecekti. Ama başta teknik konular olmak üzere, çeşitli ulusal üniversitelerde verilen dersleri tamamlayıcı bir öğretim programı izleyecekti.

Toplantı sonunda yayımlanan ekonomik bildirgede Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması'nın (GATT) güçlendirilmesi, korumacılığa karşı önlemler alınması ve Siyah Afrika'ya yapılan yardımların ve IMF'nin Afrika'ya yönelik yapısal uyum fonuna katkıların artırılması istendi. Bu bildirge, Uluslar Topluluğu liderleri arasında doğan sert havayı yumuşatma yolunda bir adım olarak değerlendirildi.

TÜRKİYE

Asya'da (Anadolu) ve Avrupa'nın güneydoğusunda (Trakya) toprakları bulunan Türkiye Cumhuriyeti'nin Ege Denizi, Akdeniz ve Karadeniz'de kıyıları vardır. Yüzölçümü: 779.452 km² (23.764 km²'si Avrupa kıtasında). Nüfus: (1987 tah.) 52.845.000. Başkent: Ankara. Para birimi: Türk Lirası (TL); (5 Ekim 1987) 932 TL=1 ABD Doları, 1.513 TL=1 Sterlin. Cumhurbaşkanı: Kenan Evren; başbakan: Turgut Özal.

TÜRKİYE 87

1987 yılı iki önemli olaya tanık oldu: Başbakan Turgut Özal ikinci kez iktidara geldi ve Türkiye Avrupa Topluluğu'na tam üyelik için başvurdu.

Doğru Yol Partisi'nin (DYP) 28 Eylül 1986'daki ara seçimlerde toplam oyların yüzde 23,6'sını alarak yüzde 32 oranında oy alan Anavatan Partisi'nin ardından ikinci gelmekle elde ettiği başarı, partinin gayriresmî lideri Süleyman Demirel ile 1982 Anayasası'nın geçici 4. maddesi gereğince siyasal etkinlikleri yasaklanan öbür siyaset adamlarına haklarının geri verilmesi isteğini gündeme getirmişti. Yılın ilk aylarında siyasal yaşama egemen olan bu konudaki tartışma, 18 Mayıs'ta yürürlüğe giren Anayasa değişiklikleriyle çözüme kavuştu. Bunlar geçici 4. maddenin kaldırılmasının halkoyuna sunulmasını, TBMM'de milletvekillerinin tam sayısının 400'den 450'ye çıkarılmasını ve oy verme yaşının 21'den 19'a indirilmesini öngörüyordu. 6 Eylül'de yapılan halkoylamasında 23.347.856 geçerli oyun yüzde 50,16'sı yasağın kaldırılması yönünde kullanıldı. Aynı gün sandıklar kapanmadan Başbakan Turgut Özal TBMM görev süresinin bitiminden yaklaşık bir yıl önce genel seçime gidilmesine karar verdi. Halkoylamasından hemen sonra da yeniden haklarına kavuşan siyaset adamları daha önce uzaktan yönettikleri partilerinin başına geçtiler. Böylelikle Süleyman Demirel DYP'nin, Bülent Ecevit Demokratik Sol Parti'nin (DSP), Necmettin Erbakan Refah Partisi'nin (RP), Alpaslan Türkeş de Milliyetçi Çalışma Partisi'nin (MÇP) genel başkanlıklarına seçildiler. 11 Eylül'de yürürlüğe giren erken seçim yasası, seçimlerin 1 Kasım'da yapılmasını, milletvekili adaylarının belirlenmesi için önseçim yapılmamasını ve 6 milletvekili çıkaran kalabalık seçim çevrelerinde partilerin aşmaları gereken yerel barajın geçerli oyların altıda birinden beşte birine çıkarılmasını öngörüyordu. Ama Anayasa Mahkemesi, Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin (SHP) başvurusu üzerine 9 Ekim'de aldığı kararla erken seçim yasasının önseçimleri kaldıran maddesini iptal etti. Bunun üzerine TBMM 16 Ekim'de yasayı değiştirdi ve önseçim yapmak isteyen partilere gereken süreyi verebilmek için genel seçimleri 29 Kasım'a erteledi. Uygulanan seçim yasasına göre partilerin TBMM'de temsili için ülke çapındaki geçerli oyların en az yüzde 10'unu almaları, ayrıca her seçim bölgesinde milletvekilliği sayısına göre değişen ikinci bir barajı aşmaları gerekiyordu. 29 Kasım genel seçimlerinde yalnızca üç parti ülke çapındaki yüzde 10 barajını aşabildi: Turgut Özal'ın başkanlığındaki ANAP oyların yüzde 36,31'ini ve 292 milletvekiliyle birinci, Profesör Erdal İnönü'nün başkanlığındaki SHP oyların yüzde 24,74'ünü alarak 99 milletvekiliyle ikinci, Süleyman Demirel başkanlığındaki DYP ise oyların yüzde 19,14'ünü alarak 59 milletvekiliyle üçüncü geldi. TBMM'de temsil hakkı elde edemeyen partilerden Bülent Ecevit'in DSP'si yüzde 8,53, Necmettin Erbakan'ın RP'si yüzde 7,16, Alpaslan Türkeş'in MÇP'si ise yüzde 2,93 oranında oy aldı. Seçimlerin ardından Bülent Ecevit aktif siyasetten çekileceğini açıkladı.

Turgut Özal yeni hükümetini 21 Aralık'ta kurdu. Başbakanın kardeşi Yusuf Bozkurt Özal'ın ekonominin eşgüdümünden sorumlu devlet bakanlığına, Ercan Vuralhan'ın savunma bakanlığına, Mesut Yılmaz'ın da dışişleri bakanlığına getirilmesi önemli atamalar arasındaydı. Hükümet programı 30 Aralık'ta 153'e karşı 290 oyla TBMM'de onaylandı; Meclis başkanlığına daha önce Yıldırım Akbulut seçilmişti.

Askeri alanda, Başbakan Turgut Özal 29 Haziran'da hükümetin genelkurmay başkanlığına daha kıdemli olan Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Necdet Öztorun'un yerine Orgeneral Necip Torumtay'ın atanmasını istediğini açıkladı. Orgeneral Öztorun 30 Haziran'da komutanlıktan istifa etti. Orgeneral Torumtay 24 Temmuz'da Orgeneral Necdet Üruğ'un yerine genelkurmay başkanı oldu. F-16 uçakları için motor üreten Eskişehir fabrikası 10 Haziran'da Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından hizmete açıldı. Türk yapısı ilk F-16 uçağı deneme uçuşunu 11 Ekim'de başarıyla gerçekleştirdi. TBMM belirli durumlarda bedelli askerliğe olanak veren yasayı 16 Nisan'da onayladı.

Yargı alanında en önemli gelişme Türk hükümetinin 28 Ocak'ta Strasbourg'daki Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu'na kişisel başvuru hakkını tanımasıydı. 7 Nisan'da, kapatılmış Milliyetçi Hareket Partisi davası tamamlanarak eski lideri Alpaslan Türkeş 11 yıl hapse mahkûm oldu; 28 Nisan'da Barış Derneği davası çeşitli hapis cezalarıyla sonuçlandı; 25 Haziran'da da yasadışı Türkiye Komünist Partisi üyelerine çeşitli hapis cezaları verildi; ama bu kararların hepsi temyiz edildi. MHP ile ilişkili oldukları söylenen ve haklarında adam öldürmenin yanında başka suçlamalar da bulunan sanıklara 22 Mayıs'ta Adana'da verilen 11 idam ve başka cezalar için de temyize başvuruldu. Yasadışı Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) genel sekreteri Haydar Kutlu ile kapatılan Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) genel sekreteri Nihat Sargın'ın Türkiye Birleşik Komünist Partisi'ni kurmak üzere 16 Kasım'da Türkiye'ye dönmeleri yeni bir davaya neden oldu. İkisi de Ankara'ya gelişlerinde gözaltına alınıp ardından tutuklandılar.

Bu arada kamu güvenliğine başlıca tehdidi Güneydoğu'da etkinlik gösteren bölücü tedhişçiler oluşturdu. Hakkâri'nin Uludere ilçesinin Taşdelen köyünde 14 kişinin öldürülmesinin ardından Türk Hava Kuvvetleri 4 Mart'ta Irak sınırı ötesindeki tedhişçi kamplarını bombaladı. Ama tedhişçi saldırıları sürdü. 7 Mart'ta Mardin'de 8 kişi, 29 Nisan'da Hakkâri'nin Şemdinli ilçesinde pusuya düşen güvenlik kuvvetleri mensuplarından 11 kişi, 20 Haziran'da Mardin'in Ömerli ilçesinin Pınarcık köyünde 30 kişi, 9 Temmuz'da gene Mardin'in başka iki köyünde 20 kişi öldürüldü. Bununla birlikte temmuz ayında, sıkıyönetimin yürürlükte olduğu illerde de bu uygulamaya son verilerek yerine Güneydoğu'da sekiz ili kapsayan Olağanüstü Hal Bölge Valiliği oluşturuldu. 11 Ekim'de bu kez Siirt ilinde 11 köylü öldürüldü. PKK (Kürdistan İşçi Partisi) örgütünün Ağustos 1984'ten beri sürdürdüğü tedhiş kampanyası toplam 500'den fazla ölüme neden oldu, 250 kadar tedhişçi de güvenlik kuvvetlerince öldürüldü.

Eğitim alanında, kız öğrenciler için türban bağlama yasağını uygulama girişimleri ocakta tartışmalara yol açtı. Nisanda ise öğrenciler, derneklerinin birleştirilip rektörlerce denetlenmesi yönündeki yasa önerisine karşı gösteriler düzenledi. Öneri 16 Nisan'da geri çekildi.

Dışişlerinde, Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na tam üyelik için yaptığı başvurudan önce Türk-Yunan ilişkilerinde bir bunalım doğdu. Bunalımın patlak verdiği mart sonunda Başbakan Turgut Özal ABD'de, 10 Şubat'ta geçirdiği kalp ameliyatını izleyen nekahet dönemindeydi. Yunanlıların Ege'de Taşoz Adası açıklarında, altı millik karasuları dışındaki tartışmalı sularda petrol çıkarma kararını aldıklarının bildirilmesi üzerine Türk hükümeti *Sismik I* gemisini gene tartışmalı sularda arama yapmaya göndermeyi kararlaştırdı. Yunanlılar gemiyi zorla durduracaklarını açıklayınca da Türki-

ye Genelkurmay Başkanlığı 27 Mart'ta *Sismik I*'e herhangi bir saldırının savaş nedeni sayılacağını bildirdi. Başbakan Turgut Özal'ın 28 Mart'ta, ABD dönüşü uğradığı Londra'da Yunanlıların petrol çıkarma çalışmalarını kendi karasularında sürdürmeleri durumunda *Sismik I*'in Türk karasuları dışına çıkmayacağını söylemesiyle bunalım atlatıldı. Atina'nın bu konuda güvence vermesinden sonra anlaşmazlıklara çözüm bulmak üzere iki ülkenin başbakanları birbirlerine karşılıklı mesajlar gönderdiler. Yıl sonuna değin çözüme varılamadıysa da, iki taraf görüşmelere zarar verecek herhangi bir eylemden kaçınma konusunda 1976'da Bern'de varılan anlaşmaya bağlı kaldılar.

Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na tam üyelik başvurusu Brüksel'de 14 Nisan'da yapıldı. 27 Nisan'da ise topluluğun Bakanlar Konseyi oylamaya geçmeden, Avrupa Komisyonu'ndan başvurunun incelenmesini istedi. Türkiye ile Avrupa Parlamentosu arasındaki ilişkiler 18 Haziran'da gerginleşti. Bunun nedeni 518 üyeli Avrupa Parlamentosu'nun 180 üyesinin onayladıkları bir kararda, Türk hükümetinin Ermeni soykırım iddialarına, Yunanistan'la ilişkilere, Kıbrıs sorununa ve ("Kürt sorununun varlığını yadsıması" dahil) insan haklarına ilişkin yaklaşımını "Türkiye'nin Topluluğa girmesi olanağının incelenmesine aşılmaz engel" olarak tanımlanmasıydı. TBMM 20 Haziran'da Avrupa Parlamentosu kararını eleştiren bir karar aldı. 28 Haziran'da ise Ankara'da Avrupa Topluluğu büyükelçilerine protesto mektupları verildi.

Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerde de belirli güçlükler gözlendi. İki ülke arasındaki Savunma ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması'nı uzatan mektup 16 Mart'ta imzalandı, ama ABD Kongresi'nin Türkiye'ye yardımı kısması üzerine mektup uygulamaya konmadı. Mayısta Cumhurbaşkanı Kenan Evren, ABD'ye yapacağı ziyareti erteledi.

İran Başbakanı Mir Hüseyin Musevi'nin 16 Haziran'da Ankara'yı resmî ziyareti sırasında Anıtkabir'e gitmek istememesi kamuoyunda tartışmalara yol açtı. Gene de iki ülke arasında ticareti geliştirme çabaları sürdürüldü. Başbakan Turgut Özal 15 Temmuz'da Suriye'ye gitti; alınan ekonomik kararların yanında iki ülkenin birbirinin güvenliğini tehdit edecek etkinliklere karşı işbirliği yapmalarını öngören bir protokol da imzalandı.

1987'de Türkiye ekonomisi geçici tahminlere göre yüzde 6,8 oranında (1986'da yüzde 8) büyüdü. Dışsatım ve turizm gelirlerinin artması sonucu ocak-ekim döneminde cari işlemler açığı 395 milyon ABD Doları'na (1986'da 1,361 milyon ABD doları) düştüyse de, yıllık enflasyon DİE tüketici fiyat endekslerine göre yüzde 55,1 (1986'da yüzde 30,7) düzeyine çıktı (1986 ve 1987 için toptan eşya fiyatlarındaki artış DİE verilerine göre sırasıyla yüzde 24,6 ve 48,9, Hazine verilerine göre yüzde 23,0 ve 59,2 oldu). Yıl sonu enflasyon düzeyi, hükümetin seçimlerin hemen ardından kamu sektörü ürün ve hizmetlerinin fiyatlarını büyük ölçüde artırma kararı sonucunda daha da yükseldi. Fiyat artışlarını dengelemek için kamu hizmetlilerinin aylıklarına uygulanan katsayı yıl sonunda 70'ten 84'e çıkarıldı. Bu arada Türk Lirası da yabancı paralar karşısında değer kaybetti. Kur, ABD Doları'na karşı 767 TL'den 1.033 TL'ye, DM'ye karşı ise 394 TL'den 648 TL'ye yükseldi. Bu arada iki önemli proje gerçekleştirildi. Türkiye'ye SSCB'den doğal gaz getiren boru hattının ilk bölümü haziran ayında, Irak'tan İskenderun Körfezindeki Yumurtalık Terminali'ne kadar uzanan ikinci petrol boru hattının tümü ise ağustosta hizmete açıldı.

4 ve 5 Mart'ta İstanbul, tarihinde az rastlanan kar fırtınalarına sahne oldu. Bütün Doğu Akdeniz'i etkileyen olağanüstü soğuk dalgası Anadolu'da da can ve mal kaybına yol açtı.

Ülkenin kamu yaşamında iz bırakmış kişilerden eski cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, İstanbul'un eski valilerinden Fahrettin Kerim Gökay ve kapatılmış Türkiye İşçi Partisi'nin lideri Behice Boran öldü. Yurt dışında ölen Behice Boran'ın cenazesi törenle Türkiye'de gömüldü.

Dr. ANDREW MANGO
BBC Fransa ve Güneydoğu Avrupa Yayınları Eski Müdürü

HÜKÜMET PROGRAMINDA TÜRKİYE'NİN GÖRÜNÜMÜ

29 Kasım'da sandıktan çıkan başlıca sonuçlar şöyledir: Seçime giren yedi partiden sadece üçü yüzde 10 barajını aşabilmiştir. Barajı aşamayan partiler dahil, 104 seçim çevresinin 86'sında Anavatan birinci partidir. İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Konya dahil 67 ilin 55'inde Anavatan birinci partidir. Bu tesbit Anavatan'ın bütün yurt sathında topyekûn olarak desteklendiğini gösteren en önemli hususdur.

Seçim sistemi hakkında da şunları söylemek isterim: Yüzde 10 barajı ve çevre barajı 1983 seçimlerinde de aynen mevcuttu. Bizim zamanımızda yapılan değişiklik, yedilik seçim çevrelerinin altıya indirilmesi ile kontenjan milletvekilinin sisteme dahil edilmesinden ibarettir. Bu seçimlerde kontenjan olmasaydı Anavatan Partisi 292 yerine 285 milletvekili çıkarırdı.

Mecliste grubu bulunan partilerin aldığı oyların toplam oylara nisbeti yüzde 80,2'dir. Bu nisbet 100 kabul edilip, grubu olan partilerin oy nisbeti buna göre hesap edildiğinde Anavatan Partisi yüzde 45,3, SHP yüzde 30,8, DYP yüzde 23,9 olmaktadır. Hesap edilen bu oy nisbetleri 1983 seçimlerinde sırasıyla Anavatan Partisi, Halkçı Parti ve Milliyetçi Demokrasi Partisi'nin aldıkları oylara aynen tekabül etmektedir.

Seçim sistemi hakkında son olarak şunu ifade etmek istiyorum. Bu seçim sistemi istikrarın muhafazasını ve güçlü hükümetlerin kurulmasını sağlamaya yöneliktir. Nihai hedef olarak Türkiye'yi iki partiye götürür. Bilinmesi ve unutulmaması gereken esas husus ise seçim sisteminin bütün partilere aynı şekilde uygulandığı ve herkese eşit haklar tanıdığıdır.

(...)

İlk Anavatan Hükümeti kritik bir dönemde iktidar olmuştur. 6 Kasım 1983 seçimi sonucunda iktidar askeri yönetimden devralınmasına rağmen, demokratik sistem tam anlamıyla rayına oturtulmuştur. 9 yıldan beri devam eden sıkıyönetim son bulmuş, 29 Kasım 1987 seçimlerine sıkıyönetimsiz gidilmiştir. Siyasi yasaklar kalkmış, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ferdi müracaat hakkı tanınmıştır. Uzun yıllardan beri arzu edilen, ancak daha önce Türkiye'nin şartları dolayısıyla cesaret edilemeyen, Büyük Atatürk'ün muasır medeniyet seviyesi olarak hedef gösterdiği Avrupa Topluluğu'na tam üyelik müracaatını yapmak bize nasip olmuştur.

(...)

1980 öncesinde uygulanan ekonomik sisteme "karma ekonomi" adı konmuştu. Bu sisteme göre devlet ve özel sektör ekonomide benzer sahalarda, bazen de ortak yatırımlar kurarak sınai ve ticari faaliyetlerde bulunurlardı.

Gene aynı yıllarda dışa kapalı bir ekonomi içerisinde ithal ikamesi yoluyla ithalattaki döviz ihtiyacı azaltılmaya çalışılırdı.

Çok partili demokratik sisteme geçişimizden bu yana, Türkiye her on yılda bir askeri yönetimle sonuçlanan bir fasit daire içerisindedir. Meselenin tahlili yapıldığında her on yılda bir dış ödemeler dengesinin çıkmaza girdiği, bunun ardından ekonomide krizin başladığı, daha sonra meydana gelen sosyal ve siyasi çalkantıları ise askeri yönetimin takip ettiği görülmektedir. Ekonomik gelişmesini nüfus artış hızına göre bir türlü ayarlayamayan Türkiye son otuz yıldır içine düştüğü fasit daireden kurtulamamıştır. Çünkü hızlı kalkınma ihtiyacında olan Türkiye büyüme hızı yükseldikçe döviz bakımından zorlanmaya başlamış, sıkıntıya girmiştir.

Uygulanan iktisadi politikanın köklü bir şekilde değiştirilmemesi halinde Türkiye'nin bu fasit daire içerisinde kalacağı 1970'lerin sonlarında çok açık ve seçik olarak görülmekteydi.

Çare, ihracatı ve diğer döviz gelirlerini artırmaktı. Ancak, kapalı bir ekonomide, koruma altında verimsiz çalışan bir sanayi ile yüksek rekabet altında işleyen dış piyasalara mal satmak mümkün değildi.

Çare sanayimizi önce yurt içinde kontrollu rekabete açmak, böylece verimliliğini artırarak dış piyasalara girmekti. Çare turizmi geliştirmek, işçi gelirlerimizin mal olarak değil, para olarak ülkeye girişini sağlamaktı. Çare müteahhitlerimizi yurt dışında taahhüt işleri yapmaya ve işadamlarımızı benzeri döviz kazandırıcı hizmetleri yapmaya teşvik etmekti.

Dört beş kalemden teşekkül eden tarım mallarını ihraç ederek ve ithal ihtiyacımızı ithal ikamesi ile iç piyasadan sağlamaya çalışarak döviz dengesini sağlamak mümkün değildi. 1980 öncesi döviz darboğazını halletmek için uygulanan ithalat kotaları tahsis sistemi ve ucuz resmî döviz tahsisi devlet eliyle çok büyük rakamlara baliğ olan haksız kazançlara yol açmıştır. Aynı şekilde enflasyonu önlemek bahanesiyle piyasa fiyatlarının çok altında tahsis yoluyla satılan KİT malları birçok şahıs ve şirketi kolay yoldan zengin etmiş, iddia edilenin aksine enflasyonu körüklemiştir.

Yatırımcıya ucuz faizli kredi sağlamak gayesiyle, orta gelirli vatandaşımızın banka mevduatlarına enflasyonun çok altında verilen faizler vatandaşın parasını bankalarda eritmiş ve onların zorlukla biriktirdikleri tasarruflarını yine enflasyonun altında faizlerle sanayi ve ticaret kesimine transfer etmiştir. İşin daha kötüsü, enflasyondan daha ucuz faizli kredi imkânına kavuşanlar stokçuluk yoluyla büyük haksız kazanç sağlamışlardır.

Eski ekonomik düzeni savunanlar yatırım yapmak için gerekli sermaye birikiminin Türkiye'de başka türlü temininin imkânsız olduğunu söylemektedirler. Bizim anlayışımızda kazanç, çalışılarak ve rizikoya girerek elde edilir. Kurmuş olduğumuz yeni ekonomik düzende, ne ithal kotaları, ne döviz tahsisleri, ne de düşük fiyatlı KİT tahsisleri vardır. Faizler stokçuyu caydırıcı seviyede ve enflasyonun üstündedir. Orta gelirli vatandaşımıza bankadaki mevduatı için enflasyonun üstünde gelir sağlanmaktadır. Bizim sistemimizde sermaye birikiminde haksız kazanca yer verilmemiştir.

Anavatan iktidarı süresince dört yılda meydana gelen gelişmeler döviz fasit dairesinin kırıldığını işaret eden önemli göstergelerle doludur. Dış ödemeler dengesindeki düzelmeler, ihracat artışı ve ihracat yapısındaki değişiklikler müsbettir, kalıcı niteliktedir. Bu yıl ihracatın 10 milyar dolar civarında olması beklenmektedir. İhracatın ithalatı karşılama oranı 1980'de yüzde 37 iken, 1987'de yüzde 72'dir. 1979'da sanayi mallarının ihracattaki payı yüzde 35 iken, 1987'de yüzde 80'e çıkmıştır. Geçmiş yıllarda ihracatın yerinde saymasının başlıca sebebi ihracatın esas olarak tarıma bağlı olmasıydı. Daha da ilginç tarafı sadece tütün, pamuk, fındık ve kuru üzümün ihracatımızdaki payının 1950'de yüzde 65, 1960'da yüzde 54, 1970'de yüzde 61, 1980'de yüzde 37 olmasıdır. Bu nisbet 1987'de yüzde 8 civarındadır. Akıllı ve iyi bir şekilde yönlendirilen ihracat politikasıyla Türkiye bugün dışarıya 3000 çeşit mal satar hale gelmiştir. Çok sayıda ülkeye, bütün gelişmiş sanayi ülkelerine ihracat yapılmaktadır. Ülke sayısının fazlalığı ve malların çeşitliliği ihracatımızın sağlamlığını göstermektedir. Cari işlemler açığı bu yıl sonunda 1 milyar doların altına inecektir.

1977/78'de süratle yavaşlamaya başlayan kalkınma hızı 1979'da yüzde -0,4 ve 1980'de yüzde -1,1 iken, 1984'te yüzde 5,9'a, 1985'te yüzde 5,1'e, 1986'da yüzde 8'e erişmiştir. 1987'nin ise yüzde 6,8 mertebesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1984-87 döneminde ortalama büyüme hızı yüzde 6,5'tir. Bu aynı dönemde OECD ülkeleri arasında en yüksek büyüme hızıdır.

(...)

1968 yılı ihracatımız yaklaşık 500 milyon dolardı. Biz bu kadar ihracatı geçen eylül ayının 13 gününde gerçekleştirdik. 1979'un toplam ihracatı bu yılın eylül ve ekim aylarında yapılan iki aylık ihracat kadardır. 1979'da 14,2 milyar dolar olan borcumuzu o yıl 2,26 milyar dolar olan ihracatımızla 6,3 yılda karşılayabiliyorduk. 1987 ortasında 33,1 milyar dolara erişen borcumuzu ise şimdi 3,3 yılda karşılayabilir duruma geldik.

(...)

Türkiye'nin ekonomide elde ettiği sonuçlar dış dünyada da takdir edilmektedir. Nitekim kredi itibarımız 1979'da 93 ülke arasında 89. sırada iken, 1987'de 109 ülke arasında büyük artış göstererek 45. sıraya yükselmiştir.

1983'te GSMH'nin yüzde 16,4'ü olan yurt içi tasarruflar, uygulanan faiz politikaları, gelir ortaklığı senedi gibi tasarruf artırıcı tedbirlerle 1986'da yüzde 22,9'a çıkmıştır. 1987'de bu rakamın yüzde 25 olacağı tahmin edilmektedir. GSMH artışını hızlandırarak işsizliği azaltmak politikası ancak yurt içi tasarrufların artırılması ile istikrarlı bir şekilde uygulanabilir. Bu bakımdan tasarruf artırıcı uygulamalara devam edilecektir.

Yatırımların dış tasarruflar, özellikle yabancı sermaye girişi ile artırılmasına devam edilecektir. 1980'de 97 milyon dolarlık yabancı sermayeye izin verilmişken 1986'da 364 milyon dolarlık yabancı sermayeye izin verilmiştir. 1987'de 500 milyon doların geçileceği tahmin edilmektedir. Önümüzdeki dönem içerisinde yabancı sermayenin yılda 1 milyar dolar seviyesine varacağı beklenmektedir.

(...)

Açıkça ifade ediyorum ki, hükümetimiz bütün taahhütlerini fazlasıyla yerine getirmiş olmasına rağmen, enflasyon hedefimize erişemediğimiz ortadadır. Bu durumun çeşitli sebepleri vardır.

Ekonomide gerçekleştirdiğimiz yapısal değişiklikler iktisadi faaliyetlerin verimini artırmış, ekonomi planlanandan daha hızlı büyümüştür. Bunun en güzel misali 1986'dır. Yüzde 5 olarak hedeflenen GSMH artış hızı yüzde 8 olarak gerçekleşmiş, yeni istihdam imkânları sağlanmıştır. Hızlı kalkınma tabiatıyla hedeflenenden daha yüksek enflasyon getirmiştir.

Son dört yılda hızla dışarı açılan Türkiye'mizdeki fiyat yapısı dış dünyadaki fiyat yapısından etkilenmiştir. Ticaret yaptığımız ülkelerin çoğunda gıda maddeleri, sanayi mallarına nisbetle daha pahalıdır. Bizde ise gıda maddeleri sanayi mallarına göre daha ucuzdur. Ticaretin serbestleşmesi ve hacminin artması sonucu bizdeki fiyat yapısı dışarıya benzemeye başlamış, gıda maddelerinin fiyatı sanayi mallarının fiyatlarına göre daha fazla artış göstermiştir. Fiyat endekslerimizde gıda maddelerinin ağırlığı daha fazla olduğu için endeksteki artış da fazla olmuştur. Bu artış belli bir zaman sonra dengeye gelip duracaktır. Ancak dışa açılmamızın neticesinde bir miktar enflasyon sisteme dahil olmuştur.

(...)

Geçen dönemde memur ve işçinin net ele geçen gelirlerindeki artışın enflasyonun üzerinde olmasına dikkat edilmiştir. Nitekim ortalama olarak bir memurun 1983'ün 12. ayında net maaşı ayda 24.004 TL iken, 1987'nin temmuz ayında vergi iadesi ve konut edindirme yardımı ile beraber 110.698 TL olmaktadır. Artış 4,6 mislidir. Aynı dönemde DİE tüketici fiyatı endeksi 632,8'den 2134,8'e çıkmıştır. Artış 3,37 mislidir. Demek ki ortalama olarak bir memurun eline geçen net para enflasyon çıktıktan sonra yüzde 36,8 reel artış göstermiştir. Diğer bir deyimle son 3,5 yılda memurun eline geçen net para enflasyon çıktıktan sonra yılda yüzde 9,4

nisbetinde artmıştır. Bu rakam vasıfsız bir işçi için yılda yüzde 8,6'dır.

(...)

Öncelikle geçmişte gelir dağılımını haksız bir şekilde dar ve orta gelirli aleyhine çeviren faktörleri ortadan kaldırdık.

-Mevduat faizlerini serbest ve gerçekçi seviyeye çıkardık. Bugün tasarruf mevduatının yüzde 90'dan fazlası ortadirek dediğimiz kesimindir. Eğer faizler gerçekçi ve serbest olmasaydı, her yıl ortadireğin hakkı olan birkaç trilyon lira başka kesimlere kayacaktı.

- Döviz kuru politikasını gerçekçi hale getirdik. Her yıl ithalatçılara trilyonlarca haksız kazanç sağlayan sabit kur sistemine son verdik. Turizmciye, nakliyeciye, yurt dışındaki işçiye, alın teriyle ihraç malı üreten işçiye, tarlasında ihraç malı üreten çiftçiye getirdiği dövizin gerçek değerini ödemekle haksız kazançlar önlenmiş, gelir dağılımı belirli ölçüde düzeltilmiştir.

- KİT mallarında sübvansiyonlar kaldırılmış, "faturalı vergi iadesi" getirilerek ortadireğe gelir transferi yapılmıştır.

- Konut Fonu ve konut edindirme yardımı icraatımızın gelir dağılımını düzeltici diğer önemli uygulamalardır. Eskiden kaçakçıya ve başka kesimlere giden 1 trilyon lira civarında kaynak artık dar ve orta gelirlinin eline geçmektedir.

- Geçmişte hiçbir teminatı olmayan, sağlık sigortası ve emeklilik sigortası kapsamında olmayan, 65 yaş maaşından yararlanamayan ve hiç kimsenin sahip çıkmadığı kitleye biz sahip çıktık. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları sistemini kurduk. Sosyal adalet anlayışımız gereği geçmişte hiçbir kimsenin sahip çıkmadığı insanlara biz sahip çıktık.

(...)

Köylerin durumunu düzeltmek için çok gayret sarfettik. Elde edilen neticeler çarpıcıdır.

Cumhuriyetin 60. yılı olan 1983'e değin elektrik götürülen köy sayısı 24.436 idi. Dört senelik iktidarımızda 10.965 köye ve 22.834 mezraya elektrik götürülmüş, birkaç köy dışında elektriksiz köy kalmamıştır.

Son dört yılda köylerimizde 39.500 km tesviye, 39.000 km stabilize yol yapılmıştır. 1983 itibarıyla 11.000 km asfalt köy yolu olmasına mukabil son dört yılda 12.500 km köy yolu asfaltlanmıştır. Köy yollarında standart ve kalite önemli ölçüde düzelmeye başlamıştır.

1983'te kırsal alanda içme suyu bulunan ünite sayısı 38 bin iken, son dört yılda 16.700 üniteye içme suyu götürülmüştür.

1983'te 2.526 adet olan sağlık ocaklı köy sayısı bu yılın sonunda 3.250 adedi geçecektir.

Cumhuriyetin ilk 60 yılında 10 bin köyümüze telefon götürülmüştür. Biz dört yıl içerisinde bu rakamı 36 binin üzerine çıkardık. Diğer bir deyimle 60 senede yapılanın 2,5 katını 4 seneye sığdırdık.

(...)

Şehirlerimizi modernleştirmek ve şehirde yaşayan vatandaşlarımıza daha iyi hizmetler götürmek için belediyelerimize büyük maddi imkânlar aktardık ve onlara bu görevlerini ifa etmek için yetki verdik.

Daha önceleri personelinin maaşını ödemekte zorluk çeken belediyelerimiz, son dört yılda halka hizmet için yatırım yarışına girmişlerdir. Başta içme suyu ve kanalizasyon olmak üzere, yeşil sahalar ve parklar, yollar ve pek çok altyapı hizmetleri yapılmaya başlanmıştır. 1983'te mahalli idare harcamalarının GSMH'ye oranı yüzde 1,7'den 1987'de yüzde 3,9'a çıkmıştır. Aynı dönemde GSMH'nin de artışını hesaba katarsak mahalli idare harcamalarının bu dönemde bizden önceki döneme göre, sabit fiyatlarla yaklaşık 3 kat arttığını söyleyebilirim.

(...)

1984-87 döneminde sanayimiz ihracata dönük, dış piyasa şartları ile rekabet edebilen köklü bir yapısal değişim içerisindedir. Bu dönemde sanayimizin ortalama yıllık gelişme hızı yüzde 8,5 olmuştur. Sanayi malları ihracatı 1979'da 780 milyon dolar iken, 1987'de 7,8 milyar dolara, yani on katına çıkmıştır.

Başlıca mal grupları itibarıyla ihracatımızın 1980 ile 1987 tahminleri mukayeseli olarak şöyledir:

- Tarıma dayalı işlenmiş ürünler 1980'de 209 milyon dolardan 1987'de 1 milyar dolara;
- Kimyevi maddeler 76 milyon dolardan 500 milyon dolara;
- Deri ve deri mamulleri 50 milyon dolardan 700 milyon dolara;
- Elektrikli ev aletleri 12 milyon dolardan 300 milyon dolara;
- Tekstil mamulleri 424 milyon dolardan 2,7 milyar dolara;
- Demir çelik mamulleri 34 milyon dolardan 800 milyon dolara;
- Makine imalat sanayii malları 22 milyon dolardan 700 milyon dolara; çıkması beklenmektedir.

Türkiye, gelişmiş ülkeler dahil dünyanın her tarafına çok çeşitli mal ihraç edebilmektedir.

(...)

Anavatan iktidarı döneminde her çeşit imkân ve kaynak konut yapımı için seferber edilmiştir.

Turgut Özal başkanlığında kurulan ikinci Özal hükümeti 30 Aralık 1987'de 153 red oyuna karşılık 290 kabul oyuyla güvenoyu aldı.
Cumhuriyet Gazetesi Arşivi

- Konut yapımında temel sorun finansmandır. İktidarımızın hemen başlangıcında kurduğumuz Toplu Konut Fonu'ndan bugüne kadar yapılan ve yapılmakta olan konut sayısı 600 bindir. Daha önce kaçakçıya giden paralar şimdi ortadireğin yuvasına ucuz kredi kaynağı olmuştur. Konut edindirme yardımı ile düşük gelirlinin bile konut sahibi olabilmesi mümkündür.

- Konut altyapısı yeni bir anlayışla ele alınmış, konutun bitmesinden çok sonra önemli israf ve kayıplarla tamamlanan altyapı yerine, konutla birlikte devreye giren ve altyapı programı uygulaması başlatılmış ve bunun için tedbirler ve teşvikler getirilmiştir.

(...)

Türkiye süratle değişmekte, gelişmektedir. Her şey 1980 ve öncesinden çok farklıdır. Yönetim sivilleşmiş, sıkıyönetim kalkmıştır. Demokrasi bütün müesseseleriyle yürürlüktedir. Ülke hızla kalkınmakta, işsizlik sorunu tedricen azalmaktadır. Türkiye'nin itibar grafiği yüksektir. Ortadoğu'nun en güçlü ve istikrarlı ülkesidir. 1980 başında bize birkaç milyon dolar kredi vermeyen komşularımız dahil dışarıya 2 milyar dolar kredi açılmıştır. Yurt dışına çıkışlar serbesttir. Döviz transferi diye bir sorun yoktur. Hiçbir malın yokluğu, kıtlığı söz konusu değildir. Bir Avrupa ülkesi gibi her mal her yerde bulunmaktadır.

Ekonomik ve sosyal bakımdan sürekli gelişen, her yönüyle gittikçe dışarıya daha fazla açılan, dış ilişkileri artan, Avrupa Topluluğu'na tam üye olmaya karar vermiş ve bunun müracaatını yapmış Türkiye'nin gelişmesini hızla devam ettirebilmesi için başlattığımız ekonomik ve sosyal programın istikrarlı bir şekilde daha uzun yıllar uygulanması gerekmektedir. Bu mümkün olduğu takdirde asrın sonunda Türkiye ileri sanayi ülkeleri arasına katılabilecektir.

Hükümet programımız toplumun bütün kesimlerini kucaklamaktadır. Köyde, kasabada, şehirde veya gecekonduda oturan fakir, zengin, orta halli, programımız ve tatbikatımız içerisinde kendi yerini görebilecektir. Dünyanın, Türkiye'nin ve insanlarımızın sürekli bir değişiklik içerisinde olduğunu biliyoruz. Biz değişmenin ilerisindeyiz ve Türkiye'yi çağdaş ve modern hale getirmeye gayret ediyoruz. Bu itibarla da yeniliklere açık bir partiyiz.

Bir taraftan kendi milli ve manevi kıymet hükümlerimizi muhafaza ederek Ortadoğu ve Batı dünyası arasındaki yerimizi daha müessir hale getirirken, diğer taraftan Batı dünyasına entegre olabilmenin gerektirdiği olgun, müsamahakâr, kavgasız bir düşünce ve tartışma ortamının teessüsü için başlattığımız politikayı sürdüreceğiz.

(Başbakan Turgut Özal'ın 25.12.1987'de TBMM'de okuduğu hükümet programından derlenmiştir.)

1988'E GİRERKEN

Yeni yılın, 1988'in ülkemiz siyasetine neler getireceğini tahmin etmek için 1987'de yaşadığımız önemli gelişmeleri göz önünde tutmak yol gösterici olabilir. Geçen yılın içinde iç siyasette başlıca olaylar ara seçimden sonra siyasi yasakların kaldırılması konusunda bir halkoylaması yapılması ve sonra hemen ertesinde de erken genel seçime gidilmesi şeklinde öne çıkıyor. Her iki olayı da ANAP'ın seçimleri kazanmak, iktidar süresini uzatmak için giriştiği tertipler olarak ele almak yanlış olmaz; ancak sonuçları demokrasinin kendi olanakları içinde yeni umutlar da uyandırabilmiştir.

Halkoylaması verdiği sonuçla demokrasimizde yeni bir aşama sağlamıştır. Anayasanın geçici 4. maddesi kaldırıldı; kişisel siyasal yasaklar diye bir leke artık anayasal düzenimizde bulunmuyor. Bu sonucu sağlayan vatandaşlarımıza şükran borçluyuz. Sonucun az bir çoğunlukla, az bir farkla sağlanmış olması bunun değerini azaltmaz, tam tersine iktidarın bu yoldaki ters çabalarının ülkeyi az kalsın yasakları devam ettirecek bir noktaya getirmiş olacağını düşünmek, iktidarın yaklaşımındaki demokrasiye aykırı tumumu ortaya çıkarır.

Yargı kararına dayanmayan bir yasağın konulması gibi temel hak ve özgürlüklerle, insan haklarıyla ilgili bir konunun, halkoylamasına götürülmesi aslında büyük bir yanlışlık olmuştur. Halkoylamasına gitmeden siyasal yasakları Meclis'te kaldırmak en sağlam yol idi. ANAP iktidarı buna yanaşmadı, çünkü açıkça maksatları çeşitli baskılarla, kandırmalarla halkoylamasından olumsuz sonuç çıkarmak idi. Nitekim halkoylamasının niçin yapıldığını uzun süre vatandaşlara anlatmadılar. Televizyonda liderlerin konuşmaları başlayıncaya kadar, vatandaşlara geçici 4. maddenin ne olduğu hiçbir yetkili tarafından anlatılmadı. Başından beri Başbakan'ın gezileri bir erken seçim havasına büründürüldü. ANAP'ın icraatı anlatılarak ve bu icraatın devamı isteniyorsa halkoylamasında "hayır" çıkmalıdır, yasaklar devam etmelidir şeklinde bir yaklaşımla yasakların kalkması önlenmeye çalışıldı. Ne mutlu bize ki bütün bu güçlüklere rağmen demokrasinin yerleşmesi doğrultusunda sonuç alındı ve yasaklar kalktı.

Geçen 4 yıllık ANAP döneminde demokrasimizin görünen kusurlarından arındırılması yolunda önemli bir adım bu şekilde halkın sağduyusu sayesinde atılmış oldu.

Genel seçimler, Devletin olanaklarının insafsızca, fütursuzca ANAP lehinde kullanılması, muhtarlar yoluyla kırsal kesimde çeşitli baskılar yapılması, çeşitli zorlamalar yapılması, TRT'nin halkoylamasından başlayarak aylarca ANAP lehinde tek taraflı kullanılması gibi eşitliğe son derece aykırı şartlar içinde geçti. Bütün bunlara ek olarak seçim yasasının nisbî temsilden çok uzaklaşmış hükümleri, sonuçta ANAP'a yüzde 36'lık bir seçmen oyu oranı karşılığında yüzde 65'e varan bir Meclis çoğunluğu getirdi. Seçim Yasası'nın tersliği ve eşitliğe aykırı şartlar bir tarafa bırakılabildiği ölçüde yaşadığımız seçim kampanyası demokrasinin Türkiye'de yerleşmesi açısından olumlu bir gelişme şeklinde değerlendirilebilir. Vatandaşlar gittikçe artan bir ölçüde kampanyaya katıldılar. Ancak TRT'nin olanaklarının muhalefete yalnız son günlerde verilmesi kampanyanın yeteri kadar etkili olmasını engelledi. Seçim Yasasının nisbî temsilden uzak yapısı da buna eklenince sonunda memleketteki muhalefet potansiyeli gerçek oranıyla TBMM'ye yansımadı.

1988'e girerken böyle nisbetsiz bir siyasal yapıda Büyük Millet Meclisi toplanmış oldu. ANAP yüzde 36 gibi düşük bir oranla ikinci iktidar dönemine başlamış oldu. Yeni dönemde ANAP'ın ekonomik düzende gelir dağılımını düzeltecek, geçim sıkıntısını hafifletecek, sanayileşmeyi hızlandıracak davranışlarda bulunacağını bekleyemiyoruz. Bugüne kadarki tutumları böyle bir beklentiye olanak vermiyor. Tam tersine içerde ve dışarda sürekli borçlanan, borçları ödemek için zam politikasından başka bir çaresi olmayan ve ancak dikkati, kamuoyunu oyalayacak başka alanlara çekerek yeni iktidar dönemini geçirmeye çalışacak bir hükümetle karşı karşıya olduğumuz açık. Demokrasi alanında ise gene 4 yıldır ANAP'ın sürekli geciktirdiği, el atmaktan çekindiği düzeltmeler, iyileştirmeler ve haksızlık onarımlarının 1988'in en önemli gündem maddeleri olacağı görüşündeyim. Çünkü bu konularda artık Türkiye'de yeterli bir birikim meydana çıkmıştır. İki genel seçim geçirilmiştir. Artık ara dönemin haksız uygulamalarını kimsenin savunması olanağı kalmamıştır. Bu açıdan bakarak 1402 Sayılı Yasa ile görevden alınanların görevlerine döndürülmesi, güvenlik soruşturmalarının mağdur ettiği insanların artık normal vatandaşlık haklarına kavuşmaları, çeşitli fişlemeler yüzünden örneğin pasaport alamayan yüzbinlerce vatandaşımızın artık seyahat hürriyetleri-

SHP genel başkanı Erdal İnönü 6 Eylül 1987'deki halkoylaması öncesinde yaptığı konuşmalarda halktan "evet" oyu verilmesini istedi.
İletişim Yayıncılık Arşivi

ne kavuşmaları, işkence olaylarının kesin olarak son bulması önümüzdeki aylarda gerçekleşmesini beklediğimiz gelişmelerdir.

Avrupa Topluluğuna üye olmak için başvurmuş bir Türkiye'de artık bu gibi haksız uygulamalar yeni bir iktidar dönemi boyunca taşınılamaz. Biz SHP olarak hem demokrasi alanında, hem ekonomi alanında büyük halk kitlelerinin çıkarlarını arayan, koruyan davranışlarımızı Büyük Millet Meclisi'nde olsun, dışarıda olsun takip etmeye kararlıyız ve oyumuz yetmese de muhalefet gücümüzün bazı gelişmeleri sağlayacağına inanıyoruz. ANAP'ın gerçekleşmesinde acele etmediği, gerçekleştirmekte hevesli görünmediği başka bir temel eksiklik, çalışma hayatımızdaki düzenlemeler konusundadır. Ara dönemde çıkarılmış 2821 ve 2822 sayılı çalışma yasaları bugünkü ihtiyaçlara cevap vermedikleri gibi, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün aradığı standartların da gerisinde kalan, emekçilerimizin haklarını vermeyen yasalar olarak karşımızda duruyor. Bunların değiştirilmesi doğrultusunda ANAP'ta hâlâ bir irade ortaya çıkmış değildir. Biz SHP olarak bu alandaki yeni düzenlemeleri Büyük Millet Meclisi'ne getireceğiz. Sendikaların da eksilmeyen çabalarıyla bu dönemde, Avrupa Topluluğu'na girmeye çalışılırken çalışma hayatını bütün uygar ülkelerde olduğu gibi emeğin hakkını veren bir düzene kavuşturmalıyız.

Anayasa konusunda ANAP'ın yaklaşımları ile bizim yaklaşımlarımız arasında temel farklar olduğu halkoylaması sırasında da meydana çıkmıştı. ANAP Anayasada değişiklikler dendiği zaman yalnız kendi partisinin seçim şansını artıracak, seçim zamanının değiştirilmesi gibi ya da seçim bölgelerinin değiştirilmesi gibi değişiklikler düşünüyor. Bir de Anayasanın temel yapısı ile ilgili olmayan, ancak ANAP'ın iktidar olarak çalışmasında güçlükler çıkarabilen bazı pratik düzenlemeleri ortadan kaldırmaya çalışıyor. Bizim Anayasa değişikliğinden anladığımız bunlar değil. Bugünkü Anayasa vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini güvence altına almayan, sendikal özgürlüklere, üniversite özerkliğine, yargı bağımsızlığına yeteri kadar saygı göstermeyen, merkezî otoriteye vatandaşların özgürlüklerini ve katılımcı demokrasi anlayışını sınırlayacak ölçüde yetki veren bir Anayasa...Biz bu temel yaklaşıma karşıyız. Temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan ve Devlet yetkileriyle vatandaş hakları arasındaki düzenlemeyi daha dengeli bir hale getirecek bir Anayasa istiyoruz. Bu konudaki görüşlerimiz bugüne kadar daha çok eleştiri şeklinde ortaya çıkmıştır. Somut önerilerimizi 1988 içinde kamuoyunun dikkatine sunacağız. Bugün parlamentodaki sandalye sayımız bir anayasa değişikliği için yeterli değildir. Ortaya çıkaracağımız önerilerin öbür muhalefet partilerinin de ilgisini toplayacağını umuyoruz ve sonunda vatandaş hak ve özgürlüklerini güvence altına alacak ve bu özgürlüklerle Devletin yetkileri arasındaki ilişkileri daha dengeli bir şekilde düzenleyecek doğrultuda Büyük Millet Meclisi'nde önemli bir görüş birliği sağlayacağımıza inanıyoruz. Elbet kamuoyundaki yaklaşımlar ve kamuoyunda meydana çıkacak bir görüş birliği de böyle bir değişikliği destekleyecektir. O zamana kadar ANAP'ın getirebileceği ve sadece partisel çıkarlar açısından ya da kişisel egemenliği artırma açısından düşünülmüş değişikliklere karşı çıkacağız. Çünkü bu değişikliklerin Anayasayı daha çoğulcu, daha demokratik hale getirmek doğrultusunda katkıları olmayacaktır.

1987 içinde dış politika alanında da gerek komşularımızla olan ilişkilerimiz açısından, gerek dünyada barışın korunması açısından önemli gelişmeler oldu. Komşularımızla ilişkilerimiz deyince özellikle Yunanistan'la, Bulgaristan'la olan ilişkilerimiz ortaya çıkar. İyi niyetli yaklaşımdan uzak davranışlar 1988'de de bu konuların önümüzde ciddi sorun olarak duracağını gösteriyor. Bulgaristan'daki soydaşlarımızın gerek uluslararası anlaşmalara, gerek insan haklarına saygı anlayışına aykırı bir davranış karşısında kalmaları hâlâ çözülmemiş ve bütün vatandaşlarımızı üzen bir tutum olarak duruyor. Bu alanda 1987 içinde gerçekleştirilmiş kişisel düzelmeler bütün soydaşlarımızın durumlarının düzeleceği umudunu vermekle birlikte daha ciddi ve sürekli bir çalışma gerekli olduğunu da meydana çıkarmıştır. İki komşu ülkenin iyi niyetli ilişkiler içerisine girmesinde soydaşlarımızın varlığı niçin bir güçlük getiriyor, bunu anlamaya imkân yoktur. İki tarafın da ortak çıkarları için insan haklarına saygılı tutumun şart olduğunu anlatmak ve sorunu bu şekilde çözmek 1988 içinde mümkün olmalıdır.

Yunanistan'la sorunlarımız da karşılıklı hakları koruyan, geniş kapsamlı yeteri kadar süre verilmiş bir görüşme çerçevesinde çözülmelidir diye düşünüyoruz. Ege Denizi bir taraftan, Kıbrıs öbür taraftan, Türkiye ile Yunanistan arasındaki geçmiş dostluğu kuvvetlendirecek unsurlar olmalıydı. Bugünkü durumun böyle olmaması bizleri yanıltmamalıdır. Eninde sonunda ortak çıkarlarımız üstün gelecektir. Mesele o zamana kadar görüşmeye devam etmek ve görüşmelerde sonuç alacak, ortak çıkarların daha iyi korunmasını sağlaya-

cak bir yaklaşımı da etkili girişimlerle hep gündemde tutmaktır.

1987 içinde dünya barışı açısında en önemli gelişme iki süper güç Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği arasında nükleer silahsızlanma ya da nükleer silahların azaltılması konusunda varılan anlaşma oldu. Avrupadaki orta menzilli füzelerin karşılıklı olarak ortadan kaldırılması anlaşması, bugüne kadar rastlanmamış bir silahsızlanma hareketi olarak dünyanın ilgisini çekti. Şimdi anlaşmanın uygulanması safhasına girdik. 1988'de bunu yaşayacağız. Ayrıca stratejik nükleer füzelerin yarıya indirilmesi, arkasından kimyasal ve konvansiyonel silahların karşılıklı olarak azaltılması görüşmeleri gelecek ve elbet bütün bu temaslar uzun süre devam edecek. Varılmış olan aşamanın, bugüne kadar rastlanmamış bir gelişmenin işaretleri olarak henüz yeterince değerlendirilmediği kanısındayım. Bir taraftan nükleer füzelerin ortadan kaldırılmasından memnuniyet duyulurken şimdi "güvenliğimizi nasıl koruyacağız" kaygıları içinde yeni nükleer silahların, daha modern silahların Avrupa'nın başka yerlerine yerleştirilmesi gereği ileri sürülüyor. O bakımdan henüz iki süper güç arasındaki anlaşmanın ne anlama geldiği iyice belirmiş değil.

1988'e girerken bizim içtenlikli isteğimiz, özlemimiz ABD ile Sovyetler Birliği arasında varılan anlaşmanın gerçek bir dünya barışına öncülük etmesi, anlaşmanın ne anlama geldiği üzerinde iyice düşünülmesi, çeşitli uluslararası konferanslarda bu konuların tartışılması ve barış doğrultusunda yeni adımlar atılmasıdır. Eğer bu anlaşma sadece Avrupa'nın belli bir yerindeki belirli nükleer silahların ortadan kaldırılmasından ibaret olacaksa ve dünyadaki barışın nasıl korunacağı konusunda herhangi bir yaklaşım değişikliği olmayacaksa, görüşmelerde gene başka silahlarla uluslararası güvenliğin sağlanması gündeme gelecekse, o zaman 1987 yılında imzalanan anlaşmanın hiçbir değeri kalmaz. Sadece bazı silahların ortadan kaldırılması, yerlerini başkalarının alması şeklinde bir değişiklik ortaya çıkmış olur. Dileğimiz böyle olmaması, dünya barışını sağlamak için artık yeni silahlara dayanmayan, uluslararasında uzlaşmalara, anlaşmalara ve Birleşmiş Milletler'in varlığına dayanan bir güvenlik sisteminin kurulması yönünde çalışmalara içtenlikle girilmesidir. Birleşmiş Milletler zaten bu maksatla kurulmuştu. Sonraları süper güçler arasındaki anlaşmazlıklar sebebiyle Birleşmiş Milletler uluslararası barışın korunmasında etkinliğini kaybetti. Şimdi yeni anlaşma ile durum tekrar değişmeli ve uluslararası bir güvenlik sistemi, büyük devletlerin veya bütün devletlerin kendi silahlarının gücünün gittikçe artırılmasına dayanmayan bir uluslararası güvenlik sistemi yeniden ciddi olarak planlanmalı ve gündeme getirilmelidir. 1988'in bu doğrultudaki çabaları hızlandırmasını bekliyorum. Özetle, 1988'in ülkemizde halkın mutluluğunu artıran, gelir dağılımını düzelten, ekonomimizi geliştiren, hakça bölüşmeyi sağlayan, komşularımızla barış içinde, ilişkilerimizin düzeltilmesini gerçekleştiren ve dünya barışına da yeni görüşlerle katkılar getiren bir yıl olmasını diliyorum. SHP olarak bu dilekleri gerçekleştirmek için var gücümüzle çalışacağız. İktidarın, ANAP'ın bu konuda katkısı olsa da, olmasa da SHP olarak amacımız budur ve halkımızın bize bu doğrultuda hergün daha büyük destek vereceğine güveniyoruz.

ERDAL İNÖNÜ
SHP Genel Başkanı

1987 YILININ DEĞERLENDİRMESİ, 1988 YILI VE ÖTESİNE BAKIŞ

1987 yılı, tek başına değerlendirilemez. Ondan evvelki dönemin ağırlığını taşır.

Türkiye, 12 Eylül 1980'de vukuu bulan Müdahâle ile, demokratik rejime ara vermiş, 6 Kasım 1983 tarihinde yapılan seçimlerle de, yeniden "Demokratik Rejim"e geçememiş, rejimin "güdümlü" kalmasını tercih etmiş ve 1983-1987 dönemini böylece aşmıştır.

Türkiye henüz, sorunlarını açık yüreklilikle tartışacak durumda değildir ve tek taraflı olarak şartlandırılmıştır. Gerçeklerin tam olarak bilindiği de, şüphe götürür.

Türkiye, "bunalımları, daha büyük bunalımlarla çözmek" gibi bir yol tutmuş, sıkıştıkça rejimi bırakıp, Müdahâle beklentisine girmeyi, çareyi rejimin içinde arayacağı yerde, Müdahâlede aramayı tercih etmiştir. Böylece, rejim de, Devlet de, işlemez hale gelmiştir.

Rejim ve Devlet'in işlemediğinden dolayı mı, bu yola gidilmiştir. Veya bu yola gidildiğinden dolayı mı, Devlet işlememiştir? Tartışılabilir.

Ancak, Rejim ve Devlet'i işler hale getirmedikçe, olağanüstü dönemler, olağanüstü şartlar, olağanüstü tedbirler, mucize arayışından başka bir anlama gelmiyor. Mes'eleler çözülmüyor, azalmıyor, daha karışık hale geliyor ve artıyor.

Hürriyet ve demokrasinin, onun gereği olan çok partili siyasi rejimin; partilerin, siyaset ve siyasetçilerin, bunalım sebebi gibi görülmesi ve gösterilmesi, Türkiye'de şaşkınlığa, zihin dağınıklığına ve kavram kargaşasına sebep olmuştur.

Bu sebeple Türkiye, gerçek sorunlarını ve bunların gerçek sebeplerini, sorunlara gerçek çareleri bulmakta zorluklar içerisine düşmüştür.

Bunun neticeleri, 1987 yılı içerisinde, çeşitli vesilelerle görülmüştür.

1987 yılı sonuna, Türkiye büyük sorunlarla, imkânlarla ve fırsatlarla beraber gelmiştir.

Topyekûn kalkınma sürecini tamamlamış veya topyekûn kalkınmada bir hayli ileri gitmiş ülkelere ulaşmaya çalışmaktadır.

Millî ve manevî değerlerini, kültürünü, harsını, inançlarını velhasıl; benliğinin özünü koruyarak zenginleşmek, yücelmek, ilerlemek isteyen Türkiye; mutluluğu, refahı, imâr ve inşâyı, velhasıl uygarlığı hedef almıştır.

Uygarlığa ulaşmanın ön şartı zengin olmadan evvel, hür olmaktır. Hür olmadıkça, zengin olmak mümkün değildir. Olunsa bile, onu muhafaza etmek mümkün değildir.

Hukukun üstünlüğü, hür olmanın, temel hak ve hürriyetlere sâhip olmanın ve onları yaşatmanın, vazgeçilmez şartıdır. Uygarlığa giden yolun kapısı budur.

Hukukun üstünlüğünü var etmek ve yaşatmak, ancak, millet iradesi üstünlüğünü var etmekle mümkündür.

Hür seçim, hür parlâmento, hür yargı, hür basın, hür ilim kurumları ve hür sendika "Hür ve Demokrat Türkiye"nin ana müesseseleridir.

Hür ve Demokrat Türkiye'de hiç kimse; haksızlık, zorbalık, yoksulluk, fakirlik ve çaresizlik korkusu altında ezilmeyecektir. Herkes birinci sınıf vatandaş olacak, hürriyet de, ekmek de, güvenlik de, beraberce var olacak ve herkes için var olacaktır.

1988 Türkiye'sine; zihinlerimizde ve gönüllerimizde, bu hedefi koruyarak giriyoruz.

1987 yılının 6 Eylül'ünde Türkiye'de, referandum yapıldı. Bu referandum; "Türkiye yasaklı mı olsun, yasaksız mı olsun" referandumu idi. "Türkiye'de suçsuz ceza olsun mu, olmasın mı?" referandumu idi.

Devlet gücünü elinde tutanların, millet vicdanı üzerinde "Yasaklı Türkiye" ve "Suçsuz Ceza"yı yaşatmak için, her türlü baskıyı koymalarına rağmen Yüce Milletimiz, bunu aşmasını başardı.

Eğer zihinler ve gönüller, uygarlığa yetişmeyi hedef almışsa; bizi Millet yapan büyük değerler içerisinde bir yenisi daha, bütün fertlerin müştereği olmuştur. O da, hürriyetçi demokrasidir.

Hem, husûmet ve düşmanlık olacak, hem kardeşlik ve eşitlikten bahsedilecek... Bu çelişkileri millet kaldırmıştır.

Kanaâtimce Türkiye, 6 Eylül Referandumu ile itibar kazanmış, birlik, beraberlik ve bölünmez bütünlüğüne, yeni bir perçin daha vurmuştur.

29 Kasım 1987 tarihinde Milletvekili Genel Seçimleri yapılmıştır. Tabii ki, bu seçimler üzerinde 1980 Müdahâlesinin ve 1983 rejiminin önemli etkileri vardır.

Yanılgılar, korkular, kuşkular, kaygılar ve tesadüfen 1983'de iktidarı ellerine geçirenlerin, onu bırakmamak için, Devleti adetâ seçime sokmuş olmaları, neticeye müessir olmuştur.

Devletin Radyo ve Televizyonunun, siyasî iktidar tarafından kullanılışı ise, seçimin "eşit şartlar içinde yapılma" gibi bir özelliğini ve zaruretini bozmuştur. Başka bir deyişle, eşit şartlar içinde yapılmayan bir seçimde yüzde 36 oy alan bir parti, Türkiye Büyük Millet Meclis'ine yüzde 65 nisbetinde milletvekili sokarak iktidar olmuştur.

Burada istikrar ararken, temsilin ve adaletin zedelendiğini kimse inkâr edemez. Bundan doğacak sancıların zararlarının, zamanında tesirsiz hale getirilmesini ummak isterim.

1987 rejimi, 1983 rejiminden farklı olmak mecburiyetindedir.

"Güdüm" ve "Yüksek irade üzerindeki fevkalâde dönemin tortuları" ortadan kalkmalıdır. O zaman, "de-politizasyon"la veya "korku" ile sağlanmış sükûnun yerini, hür ortamın hayatiyet ve hareket dolu barış iklimi alacaktır.

Sorunlarımızın çözümünü, "Susan Türkiye"de bulamayız. "Konuşan, tartışan, gerçeği arayan Türkiye"de bulacağız.

En büyük zenginlik; hür, adalet ve eşitlik dolu; hakkın, hukukun gözetildiği bir aşamaya ulaşabilmektir.

Onun için Türkiye Cumhuriyeti Devleti; "Demokratik, Lâik ve Sosyal Bir Hukuk Devleti" olmanın tam hakkını verebilmelidir.

Türkiye, sistemi işletmeye çalışmalıdır. "Mucize adamlar", "Mucize reçeteler", "Kurtarıcılar" aramak yerine, sistemi işleterek "muktedir kadrolar" çıkarabilmeli, onları; kansız, kavgasız, entrikasız değiştirebilmelidir.

Türkiye'nin bölünmez bütünlüğünü, beraberliğini, herşeyden önemli sayıyorum. Hür ve demokrat olmayı da, bunun teminatı görüyorum.

1988 yılına girerken Türkiye, 1983 yılı sonunda konuştuğu sorunları yine konuşuyor.

.Halk, pahallılığa ezdirilmiştir. Geçim şartları fevkalâde ağırlaşmıştır.

.Türkiye, işsizliğin ağır bunalımı içindedir.

.Gelir dağılımı fevkalâde bozulmuş, çeşitli gelir grupları arasında uçurum meydana gelmiştir.

.Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da, kan dökülmesi durdurulamamıştır.

.Devletin iç ve dış borçları, Cumhuriyet'in 60 yıl'da yaptığının 2 katına çıkmıştır.

.Devletin hukuku korunamamış, Bulgaristan'da 2 milyona yakın soydaşlarımızın isimlerinin değiştirilmesine seyirci kalınmıştır.

.Sağlık ve Eğitim hizmetleri, gereği gibi alâka görmemiştir.

.Kalkınmamış bölgeler, daha da gerilerde kalmıştır.

.Sanayileşme durmuştur.

.Çarşı-Pazar, File-mutfak, Hastane kapıları, Üniversite kapıları, iş aramak için çalınan kapılar, vatandaşın ıstırabı haline gelmiştir.

.Devlet, Sosyal Devlet olmaktan çıkmıştır.

.Ayrıca; Türkiye, varması lâzım gelen hedefin çok gerisindedir.

Türkiye, 1988 yılında; 1987'den devraldığı bu sorunları çözmeye veya bunların etkinliğini azaltmaya çalışacaktır.

Bunu yapabilmek için, Türkiye'nin doğruları bilmesi, öğrenmesi lâzımdır. Zihinlerin, "korku" ve "kaygı"lardan kurtulmuş olması gereklidir.

Devletin Radyo ve Televizyonu, "demokratikleşme"nin, milletin aydınlatılmasının en önemli aracı haline gelmiştir. TRT; ya, demokratikleşmenin engeli olmaya devam edecek, ya da bir an evvel, demokratikleşmenin gelişmesine yardımcı olacaktır.

Doğruları bilmeyen, yanılgılardan kurtulamamış zihinler, büyük sorunların doğru çözümlerini bulamayacaktır. Türkiye, 1987 yılı sonunda, önünde bulunan tabloyu aşabilir. Yeter ki, gerçek çözümler arasın. Boş lâf ve vaâdlerle, zaman kaybetmesin.

Türkiye, yeniden hürriyet içerisinde topyekûn kalkınmaya dönmelidir. Topyekûn kalkınma, istikrarı, sürekliliği korumalıdır.

Bunalımların değerler manzumemizde meydana getirdiği aşınmayı, ancak hür ortamda tâmir edebiliriz. Bunu yapmak, ekonomik mes'elelerden daha zordur.

Türkiye, geriye takılıp kalmamalıdır. İleriye bakmalıdır. Geriden ders almalıdır. Yalnız bu dersi alırken, olup bitenleri doğru değerlendirmelidir.

1988 yılı, Türkiye için kaybedilmemesi lâzım gelen çok önemli bir yıldır.

Gelecek ümitlerinin, yeniden tazelenmesi lâzım gelen bir yıldır.

SÜLEYMAN DEMİREL
DYP Genel Başkanı

TÜRKİYE-AT İLİŞKİLERİ

Türkiye'nin Batılılaşma gayretleri geçen yüzyılın ilk yarısında başlamış, Cumhuriyet döneminde Atatürk inkılapları ile büyük bir hız kazanmış ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra da somut neticeleri görülen bir düzeye erişmiştir.

Türkiye aralarında OECD, NATO ve Avrupa Konseyi' nin de bulunduğu birçok Batılı kuruluşun üyesi, bazılarının ise kurucu üyesi hüviyetindedir. Böylece ülkemiz Avrupa' nın siyasal, ekonomik ve askeri alanlarda önemli ve vazgeçilmez bir partneri haline gelmiştir.

Türkiye kurulduğu tarihten itibaren Avrupa Ekonomik Topluluğu'na da yakın bir ilgi göstermiştir. Batı dünyası içindeki yerini alan Türkiye'nin bazı Avrupa ülkelerinin öncülüğünü yaptığı Avrupa'nın siyasal ve ekonomik bütünleşmesi dışında kalması düşünülemezdi.

Ülkemiz bunun içindir ki, 1959 yılındaki başvurudan sonra, 1963 yılında, Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında ortaklık yaratan Ankara Anlaşması'nı imzalamıştır. Bu anlaşmanın başlangıç bölümünde, "Avrupa halklarının esindiği ülküyü paylaştığını ve birlikte izleyeceğini" ifade eden Türkiye, günümüzde birçok bilimsel, mesleki, hukuki ve sosyal kuruluşta etkin bir Avrupalı üye kimliğindedir.

Ankara Anlaşması'ndan sonra da, Ortaklığın geçiş döneminin uygulama esaslarını, sıra ve sürelerini belirleyen Katma Protokol 1970 yılında aktedilmiştir.

Ortaklık Anlaşmalarının nihai hedefi Türkiye'nin tam üyeliğidir. Ancak, bu hedefin belirli aşamalardan geçtikten sonra gerçekleşmesi de Ortaklık Anlaşmalarının ruhu ve hükümleri gereğidir. Ortaklık statüsünün en önemli özelliği anlaşmaların öngördüğü doğrultuda yükümlülüklerin taraflar arasında karşılıklı olarak yerine getirilmesidir. Bu yükümlülüklerin başlıcaları, işçilerin serbest dolaşımı, gümrük birliğinin tesisi ve Topluluğun Türkiye'ye mali yardımda bulunmasıdır.

Ancak ortaklık anlaşmalarımızın imzalandığından bu yana geçen süre zarfında Ankara Anlaşması ve Katma Protokol' ün dayandığı karşılıklı ve dengeli yarar esası, zamanla bozul-

Devlet Bakanı Ali Bozer 14 Nisan 1987'de Türkiye'nin AT'ye resmî başvurusunu topluluğun dönem başkanı Leo Tindemans'a verdi.
Cumhuriyet Gazetesi Arşivi

muştur. Ayrıca, ortaklık organları da toplanamaz hale gelmiştir. Ortaklık Anlaşmalarının aradan geçen zaman içinde eskimiş olduğu görülmüştür.

Demokratik parlamenter rejimi tam üyelik için temel koşul olarak gören Avrupa Topluluğu 12 Eylül 1980'den sonra giderek Türkiye ile ilişkilerini askıya almıştır. Türkiye-AET ilişkileri 1983 sonrasında ülkemizde kaydedilen siyasal ve ekonomik gelişmelerle yeniden canlanmaya başlamış ve Ortaklık Konseyi, altı yıllık bir aradan sonra, 16 Eylül 1986'da tekrar toplanabilmiştir. Ortaklık Konseyi'nin toplanması Türkiye-AET ilişkilerinin normalleşmesine yeşil ışık yakmış olmakla birlikte, siyasal ve sosyal yaşamı Topluluk normlarına uyum süreci içinde olan ve yalnız ekonomik alanda değil, demokratik yaşamın gereklerini yerine getirmede de önemli ilerlemeler kaydeden Türkiye'nin Avrupa Topluluğu ile ilişkilerini ortaklık çerçevesinde sürdürmesinin artık yeterli olmadığını ortaya çıkarmıştır. Ortaklık anlaşmalarının günün koşullarına cevap veremeyeceği görülmüştür. Bu nedenlerledir ki Türkiye, 1980'den bu yana uygulanan ekonomik politikaların Topluluk ile bütünleşmeyi kolaylaştırıcı nitelikte olduğunu da göz önünde tutarak 14 Nisan 1987'de Topluluğa tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Bu başvurunun, Cumhuriyet'ten bu yana izlenen Batılılaşma çabaları açısından bir dönüm noktası oluşturduğuna şüphe yoktur. Ne var ki, Başbakan Turgut Özal'ın birçok kez ifade ettiği gibi, "tam üyeliğe uzanan yol uzun ve incedir".

Avrupa Topluluğu'na daha önceki yıllarda tam üyelik başvurusunda bulunarak, katılma müzakerelerini sürdürmüş ve tam üye olmuş ülkelerin tecrübeleri şüphesiz ülkemiz açısından da önemli bir örnek teşkil eder. Ancak bu ülkelerin, değişik sosyal ve ekonomik yapıları tam üyeliği gerçekleştirme aşamasında geçirilen süreler konusunda da kesin tahminde bulunmak imkânı vermemektedir.

Bugün Topluluklar, ilk kurulduğundan oldukça farklı bir kompozisyon içinde Akdeniz ülkelerinin de katılmasıyla nisbeten farklı gelir ve sanayileşme düzeylerinde üyelerden kurulu bir hale gelmiştir. Toplulukların geçirdiği bu aşamaya ilave olarak, bugün AT bakımından kayda değer diğer bir gelişme Tek Avrupa Senedi'nin yürürlüğe girmiş olmasıdır. 1 Temmuz 1987'den bu yana yürürlükte bulunan ve Avrupa Toplulukları'nı kuran Roma Antlaşması üzerinde yapılan en önemli ve kapsamlı değişiklikler paketi olarak adlandırılan "Tek Avrupa Senedi"nde yer alan hükümler de, Türkiye' nin tam üye olma sürecinin, Senedin yürürlüğe girmesinden önce üye olan ülkelerinkinden farklı olacağını göstermektedir. Tek Senet, Topluluğun yasama organı olan Avrupa Parlamentosu'nu bir danışma organı olmaktan çıkararak, karar alma ve yürütme süreci içinde daha etkili bir organ haline getirmiştir. Ülkemiz açısından bu değişikliğin önemi, tam üyelik başvurumuzun, Topluluk Konseyi kararından ayrı olarak, Avrupa Parlamentosu'nca da uygun bulunması noktasında toplanmaktadır. Türkiye'de yaşanan ekonomik ve siyasal gelişmeler göz önüne alındığında, tam üyelik başvurumuzun Avrupa Parlamentosunda da gereken ilgi ve desteği bulacağı tahmin edilmektedir.

Avrupa komisyonunun hazırlamakla görevlendirildiği rapor ile ilgili olarak ilk temas, 1988 Ocak ayı içinde yapılmıştır. Ülkemize gelen Komisyon heyetine Türkiye'nin Avrupa Topluluğu içindeki yerini almak hususundaki kararlılığı bir kez daha tekrarlanmış ve Komisyon'un Türkiye raporunu ayırımcı bir işleme tabi tutmadan ve makul bir süre içinde tamamlayacağı ümidi ifade edilmiştir.

1983 yılından bu yana ve öncelikle son aylarda Türkiye'de kaydedilen gelişmelere bakılacak olursa ülkemizin, Topluluk normlarına her gün biraz daha uyum sağladığı görülmektedir.

Referandumu izleyen erken genel seçimlerle Türkiye'de tam anlamıyla ve insan haklarına dayalı demokratik parlamenter rejime dönüş süreci tamamlanmıştır. Bu gelişmeler sonucunda TBMM'nin Avrupa Parlamentosu ve üye ülkeler Parlamentoları ile ilişkilerinin de canlanmasını beklemek yanlış olmayacaktır.

Öte yandan Türkiye 1988'in ilk günlerinde Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler İşkence Sözleşmeleri'ni imzalayarak insan haklarını güvence altına alma konusundaki duyarlılığını göstermiştir. Burada Türkiye'nin geçen yıl da Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu'na kişisel başvuru hakkını tanımış olduğunu hatırlamak yerinde olacaktır.

Türkiye tam üyeliğini hazırlamak istikametinde gelişmesine önem verdiği ortaklık anlaşmaları çerçevesinde de önemli bir adım atmış ve 1 Ocak 1988 tarihinden itibaren, 1976 yılından bu yana ertelediği gümrük vergisi indirimlerini yeniden başlatmıştır. Ortak Gümrük Tarifesi'ne yapılması öngörülmüş olan uyumlar da 1989 başında gerçekleşecektir.

Türkiye, Avrupa Topluluğu'na tam üyeliğini hazırlayacak bütün şartları gerçekleştirmek, önümüzdeki yılları da bu açıdan en iyi şekilde değerlendirmek kararındadır. Böylece, Topluluk açısından da Türkiye'nin Topluluk ile bütünleşmesi kolaylaşmış olacaktır. Türkiye bu kararlılığı ve Avrupa'ya olan güveninin Topluluk tarafından da, Avrupa ruhuna uygun bir şekilde değerlendirileceği inancındadır.

ALİ BOZER
Devlet Bakanı

1987 YILI HALKOYLAMASI VE ERKEN GENEL SEÇİMLER

1982 Anayasası'nın 12 Eylül 1980 öncesindeki siyasi partilerin yöneticilerini bir yargı kararına dayanmaksızın siyaset dışında bırakan geçici 4. maddesinin kaldırıldığı 6 Eylül 1987 halkoylaması ve onu tamamlayan 29 Kasım 1987 milletvekili genel seçimleri, 1987'de Türkiye'nin orta erimli geleceğini etkileyecek en önemli siyasal olaylardı. Bu iki olay, 12 Eylül 1980 otoriter kesintisinin Türkiye'de demokrasi üzerindeki etkilerini bir yandan ortadan kaldırırken, bir yandan da bu etkilerin sürmesine olanak sağlıyordu.

1987'nin ortalarına gelindiğinde 12 Eylül rejiminin 6 Kasım 1983 seçimleriyle gerçekleştirmeyi düşündüğü siyasal yapı tamamen çözülmüştü. Askeri rejimin 1983 seçimlerine girmesine olanak verdiği üç partiden kimliğini koruyan sadece Anavatan Partisi'ydi (ANAP). Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) dağılmış, Halkçı Parti (HP) Sosyal Demokrasi Partisi'yle (SODEP) birleşip Sosyaldemokrat Halkçı Parti'ye (SHP) dönüşerek kimliğini değiştirmişti. Seçim dışında tutulan SODEP, SHP'yi denetleyerek, Doğru Yol Partisi (DYP) çoğunlukla MDP'nin milletvekillerini kendine çekerek, 1983 seçimlerinden sonra kurulan Demokratik Sol Parti (DSP) ise HP milletvekillerinin bir kısmını alarak TBMM'de grup sahibi olmuştu. 12 Eylül öncesinin partilerini temsil eden akımlar arasında TBMM'de grup kuramayanlardan Milli Selamet Partisi (MSP) kendisini Refah Partisi (RP) olarak, Milliyetçi Hareket Partisi de (MHP) Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) adıyla yeniden üretmişti. Askeri müdahale nedeniyle toplumun ideolojik farklılaşmasını yansıtmaz hale gelen siyasal yaşam, milletvekili transferleriyle, yeni parti kuruluşlarıyla bu farklılaşmayı yansıtacak biçimde yeniden yapılanmaya girmişti. Bu durum hem Anayasanın geçici 4. maddesinin uygulanmasını güçleştiriyor, hem de TBMM'nin yeni bir seçimle oluşmasına gereksinme doğuruyordu. Genel olarak muhalefet, özellikle de milletvekili ara seçimlerinde başarılı olarak ikinci parti haline gelen DYP, erken seçimi sık sık gündeme getiriyordu. Bir yandan iç siyasal baskılar, öte yandan AT'ye giriş başvurusundan sonra Türkiye'nin Avrupa siyasal kamuoyunun düşüncelerine duyarlılığının artışı, Turgut Özal hükümetini Anayasa'nın geçici 4. maddesinin kaldırılmasını gündeme getirmek zorunda bıraktı.

Anayasa değişikliği için TBMM'de gerekli çoğunluğun sağlanabilmesine karşın, ANAP hükümeti bu yasağın kaldırılmasını bir halkoylamasına dayandırmayı taktik nedenlerle yeğledi, halkoylamasını yasağın kaldırılmasının bir koşulu haline getirdi. SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, Başbakan Özal'ı bu koşulu kaldırmaya zorlayacak bir tavır takındıysa da, DYP ve DSP'nin perde arkasındaki liderleri Süleyman Demirel ve Bülent Ecevit, Özal'ın bu koşulunu kabul ettiler. Sonuç olarak, hem ANAP çoğunluğu Anayasa'nın Anayasa değişikliklerine ilişkin hükümlerini değiştirerek halkoyuna başvurmayı olanaklı duruma getirdi, hem de geçici 4. maddenin kaldırılmasını halkoylamasının sonuçlarına bağladı. Özal ve partisi halkoylaması için "hayır" kampanyası yürüttü; "eski politikacılar mı, yeni politikacılar mı?", "12 Eylül öncesine mi dönelim?" sorularını öne çıkarmaya çalıştı. Dört eski liderin perde arkasından yönlendirdiği DYP, DSP, RP ve MÇP ise "evet" kampanyası yürüttüler, eski liderler de doğrudan kampanyaya katıldılar. Bu kesim kampanyada demokratik ilkeleri ön plana çıkarıyor, demokrasilerde temel hakların keyfi olarak yasaklanamayacağını vurguluyordu. Ama tüm kampanya boyunca halkoylamasının konusu halk için berraklık kazanmadı; berraklığı sağlamakla yükümlü olan TV yeterli tanıtıcı girişimde bulunmadı, böylece bulanıklığın sürmesine yardımcı oldu. Bu bulanıklık içinde halkoylamasının sonucunu SHP'nin tutumu belirledi. Eski ve yeni siyasetçiler ayrımına bel bağlayan Özal, SHP'lilerin rakip parti DSP'nin seçimlerdeki gücünü kırmak için "hayır" oyu vereceğini umuyordu. SHP tabanında da bu eğilim oldukça güçlüydü. Ama SHP Genel Başkanı İnönü, demokrasinin tüm kurum ve kurallarının tam olarak işlemesinden yana tavır olarak "evet" kampanyasına katıldı.

Buna karşın halkoylamasında "evet" oylarının oranı ancak yüzde 50,16 oldu, çok küçük bir oy farkıyla yasaklar kalktı. Bu sonuç, özellikle açık fark bekleyen DYP ve DSP çevrelerinde hayal kırıklığı yarattı; yasakları kaldırılan Demirel ve Ecevit sonuçtan memnun olmadılar. Halkoylamasında kaybetmesine karşın Özal, öteki bütün partilerin "evet" kampanyası yürütmüş olması dolayısıyla, yüzde 49,84 oranındaki "hayır" oyunu kendi partisine verilmiş sayarak sonucu bir seçim zaferinin müjdesi olarak yorumladı. Böylece halkoylamasında kaybeden taraf, kazananlardan daha çok sevindi.

Referandumda en yüksek oranda evet oyu veren il yüzde 78,72 ile Tunceli, en düşük oranda evet oyu veren il ise yüzde 28,67 ile Malatya'ydı. 20 ilde evet oyları, 47 ilde hayır oyları çoğunluktaydı. Evet oyları genellikle Türkiye'nin kapitalist ilişkilere açılmış, yüksek oranda kentlileşmiş illeri ile en az gelişmiş Güneydoğu Anadolu illerinde çoğunluktayken, İç Anadolu ve Doğu Anadolu'da hayır oyları yüksekti.

6 Eylül 1987 günü halkoylamasının sonuçları daha belli olmadan Başbakan Özal erken seçime gidileceğini açıkladı. Meclislerin sürelerinin tamamlanmasına 1 yıl kalmışken erken seçim kararı alınması genellikle zordur. Ama ANAP'ın TBMM'de büyük çoğunluğa sahip olması, yeni adayların belirlenmesinde Özal'ın tek seçici konumunda bulunması, ona böyle bir kararı TBMM'den geçirme gücü veriyordu. Erken seçim Özal için birkaç yönden işlevseldi. Bir yandan halkoylamasında yüksek "hayır" oylarını, bu hava sürerken kendi partisinin oyuna dönüştürmek istiyordu. Milletvekili ara seçimlerinde ANAP'ın oylarının yüzde 32'ye düşmesi üzerine uygulanmaya başlayan seçim ekonomisinin de daha uzun süre sürdürülmesine olanak yoktu. Bu nedenle Özal, IMF ve Dünya Bankası gibi dış çevrelerin baskısıyla almak zorunda olduğu yeni stabilizasyon kararları öncesinde seçime gitmeyi uygun buluyordu. Ayrıca seçim yasasında yaptığı düzenlemelerle, özellikle seçim bölgelerini bölerek ve barajların yükselmesini sağlayarak oylarına azalma da olsa daha büyük bir çoğunlukla iktidara gelmesine olanak sağlayacak bir sistem oluşturmuştu.

Halkoylamasının ertesinde Özal, TBMM'ye erken seçimin 1 Kasım'da yapılmasını öngören bir tasarı getirdi. Bu tasarı, yalnız seçimlerin erkene alınmasını sağlamakla kalmıyordu; aynı zamanda seçime girecek partilerin adaylarının, parti örgütü içinde yapılacak bir ön seçimle saptanması yolunu da kapıyordu. Adayların ön seçimle saptanmaması ANAP içinde bir sorun yaratmayacak, ama SHP ve DYP içinde önemli gerilimlere yol açacak bir koşuldu. Muhalefet, kendisi bakımından uygun olmayan bir siyasal konjonktürde, yeterli propaganda zamanı bırakılmadan, kuralları çok eşitsiz bir seçimle karşı karşıya bırakılıyordu. TBMM'de grubu bulunan SHP, DYP ve DSP bu yasa tasarısının genel kurulda görüşüldüğü gece ciddi bir siyasal yol ayrımıyla karşılaştılar. ANAP'ı muhalefetin de uzlaşacağı, üzerinde mutabakat sağlanmış bir yasayla seçime gitmeye zorlamak için, daha tasarı yasalaşmadan, seçimin boykot edileceğini açıklamak bir seçenek olarak gündeme geldi. Bir yandan halkoylaması sonrasında DYP ve DSP'de lider değişikliğinin henüz gerçekleşmemiş bulunması, öte yandan üç partinin birbirine yeterince güven duymaması bu adımın atılmasını engelledi ve tasarı yasalaştı. SHP bunun üzerine Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak erken seçim yasasının iptalini istedi. Bir yandan yasağı kalkan eski liderler, desteklekdikleri partilerin başına

29 Kasım 1987'de Yapılan XVIII. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları

Seçim Çevresi	Seçmen Sayısı	Kullanılan Oy	Katılma Oranı %	Geçerli* Oy	ANAP	%	SHP	%	DYP
ADANA 1	348.920	329.715	94,50	324.419	107.013	33,0	76.735	23,7	84.838
ADANA 2	335.671	304.884	90,83	299.294	107.424	35,9	87.114	29,1	39.533
ADANA 3	172.381	161.019	93,40	157.508	50.339	32,0	46.587	29,6	25.497
ADIYAMAN	174.173	162.526	93,31	157.423	51.771	32,9	38.317	24,3	36.362
AFYON	326.113	314.998	96,59	306.664	114.818	37,4	49.414	16,1	77.516
AĞRI	147.713	131.596	89,08	127.668	46.803	36,7	19.486	15,3	21.968
AMASYA	188.337	179.890	95,51	176.215	58.507	33,2	50.045	28,4	37.129
ANKARA 1	486.332	427.763	87,96	419.312	154.609	36,9	166.897	39,8	50.353
ANKARA 2	353.300	329.468	93,25	321.223	131.641	41,0	78.178	24,3	48.829
ANKARA 3	425.907	394.305	92,58	389.339	161.188	41,4	87.969	22,6	67.978
ANKARA 4	352.888	327.789	92,89	322.811	129.266	40,0	90.123	27,9	48.737
ANKARA 5	212.922	196.707	92,38	191.860	75.212	39,2	63.265	33,0	21.989
ANTALYA 1	332.135	310.264	93,42	303.685	101.871	33,5	77.988	25,7	92.857
ANTALYA 2	174.377	165.723	95,03	161.797	49.402	30,5	37.940	23,4	58.323
ARTVİN	123.971	113.573	91,61	111.508	32.249	28,9	34.396	30,8	31.517
AYDIN 1	241.139	229.293	95,08	224.827	94.211	41,9	60.096	26,7	42.129
AYDIN 2	192.580	186.651	96,92	181.642	73.035	40,2	42.506	23,4	44.883
BALIKESİR 1	362.035	346.979	95,84	340.629	124.139	36,4	83.142	24,4	80.143
BALIKESİR 2	221.137	211.308	95,56	207.923	82.798	39,8	47.761	23,0	45.810
BİLECİK	96.550	93.527	96,87	91.877	37.294	40,6	24.733	26,9	18.678
BİNGÖL	85.564	80.137	93,66	76.778	21.835	28,4	11.625	15,1	22.753
BİTLİS	90.096	84.610	93,91	81.822	35.822	43,8	10.795	13,2	12.811
BOLU	287.995	275.567	95,68	270.972	127.895	47,2	39.133	14,4	54.450
BURDUR	143.409	138.900	96,86	135.718	56.083	41,3	25.230	18,6	34.373
BURSA 1	472.292	449.292	95,13	432.504	165.850	38,3	89.184	20,6	97.788
BURSA 2	356.748	343.648	96,33	335.985	117.148	34,9	59.320	17,7	102.361
ÇANAKKALE	262.934	253.715	96,49	250.365	101.454	40,5	62.043	24,8	56.348
ÇANKIRI	127.197	120.459	94,70	116.017	51.052	44,0	11.855	12,0	26.943
ÇORUM	305.307	292.392	95,77	284.164	110.838	39,0	68.538	24,1	42.773
DENİZLİ	381.046	365.436	95,90	355.635	125.017	35,2	95.114	26,7	85.715
DİYARBAKIR 1	229.145	206.018	89,91	197.753	46.986	23,8	60.124	30,4	24.381
DİYARBAKIR 2	113.501	105.961	93,36	100.243	21.347	21,3	15.950	15,9	15.216
EDİRNE	230.128	222.430	96,65	218.640	57.053	26,1	63.429	29,0	43.857
ELAZIĞ	222.796	207.609	93,19	201.188	47.434	23,6	38.026	18,9	62.670
ERZİNCAN	132.217	117.243	88,67	115.721	45.817	39,6	38.882	33,6	11.127
ERZURUM 1	215.147	196.687	91,42	192.822	82.754	42,9	13.574	7,0	51.385
ERZURUM 2	152.524	141.409	92,71	137.542	52.465	38,1	17.810	12,9	34.747
ESKİŞEHİR	362.432	349.062	96,31	341.722	141.597	41,4	94.419	27,6	66.588
GAZİANTEP 1	284.206	266.958	93,93	259.602	91.819	35,4	91.195	35,1	36.354
GAZİANTEP 2	154.570	148.094	95,81	144.722	55.425	38,3	34.658	23,9	31.199
GİRESUN	239.904	218.479	91,07	213.031	89.843	42,2	47.169	22,1	35.679
GÜMÜŞHANE	123.429	107.583	87,16	104.457	50.830	48,7	9.949	9,5	20.067
HAKKARİ	62.064	59.129	95,27	57.728	20.755	36,0	18.161	31,5	6.369
HATAY 1	322.849	303.831	94,11	297.133	91.573	30,8	102.436	34,5	55.154
HATAY 2	143.297	135.094	94,28	131.448	40.259	30,6	37.637	28,6	30.959
ISPARTA	195.756	188.502	96,29	184.179	35.573	19,3	19.572	10,6	110.946
İÇEL 1	357.285	332.556	93,07	325.134	118.657	36,5	122.582	37,7	42.939
İÇEL 2	186.871	178.077	95,29	174.884	61.129	35,0	46.891	26,8	45.103
İSTANBUL 1	523.822	453.041	86,49	444.434	197.300	44,4	151.583	34,1	43.161
İSTANBUL 2	438.791	397.606	90,61	388.245	165.464	42,6	102.773	26,5	46.227
İSTANBUL 3	492.599	428.137	86,91	418.857	151.075	36,1	131.755	31,5	54.892
İSTANBUL 4	420.956	387.410	92,03	378.042	142.812	37,8	107.160	28,3	51.262
İSTANBUL 5	474.325	422.348	89,04	412.715	166.781	40,4	115.459	28,0	51.792
İSTANBUL 6	426.644	396.417	92,92	387.857	144.916	37,4	108.781	28,0	51.992
İSTANBUL 7	509.172	460.995	90,54	451.338	166.625	36,9	135.820	30,1	46.381
İSTANBUL 8	258.080	232.598	90,13	229.644	100.141	43,6	75.128	32,7	22.971
İZMİR 1	397.120	360.276	90,72	351.722	141.864	40,3	130.490	37,1	39.285
İZMİR 2	229.105	210.867	92,03	207.686	82.347	39,6	71.640	34,5	27.395
İZMİR 3	441.200	420.609	95,33	415.104	138.716	33,4	154.517	37,2	69.273
İZMİR 4	368.841	350.978	95,16	344.900	109.381	31,7	112.720	32,7	70.603
KARS	293.537	260.559	88,77	250.356	92.294	36,9	85.706	34,2	19.840
KASTAMONU	255.380	236.811	92,73	230.130	85.060	37,0	37.319	16,2	56.828
KAYSERİ 1	277.343	260.247	93,84	253.904	120.791	47,6	41.732	16,4	38.534
KAYSERİ 2	154.826	145.306	93,85	142.615	56.319	19,5	25.689	18,0	19.672
KIRKLARELİ	176.994	170.139	96,13	168.139	56.175	33,4	59.999	35,7	30.746
KIRŞEHİR	124.149	115.328	92,89	112.523	46.589	41,4	32.854	29,2	10.033
KOCAELİ 1	251.504	236.796	94,15	232.722	60.434	26,0	63.708	27,4	50.521
KOCAELİ 2	185.656	172.118	92,71	169.336	48.573	28,7	47.184	27,9	30.061
KONYA 1	378.186	359.169	94,97	350.577	153.451	43,8	46.542	13,3	46.658
KONYA 2	297.671	284.582	95,60	276.664	89.591	32,4	40.875	14,8	65.276
KONYA 3	184.299	176.065	95,53	172.371	64.033	37,1	48.226	28,0	24.787
KÜTAHYA	307.391	296.645	96,50	289.170	104.541	36,2	45.636	15,8	78.033
MALATYA	300.781	278.133	92,47	272.100	159.540	58,6	67.700	24,9	12.636
MANİSA 1	395.391	384.105	97,15	376.776	128.439	34,1	83.272	22,1	103.520
MANİSA 2	212.214	206.433	97,28	202.792	65.118	32,1	53.318	26,3	58.845
K. MARAŞ 1	195.991	184.566	94,17	180.466	54.919	30,4	30.761	17,0	45.738
K. MARAŞ 2	143.040	132.227	92,44	129.645	36.443	28,1	31.730	24,5	24.334
MARDİN	236.295	221.002	93,53	212.057	59.043	27,8	58.750	27,7	45.120
MUĞLA	300.108	285.897	95,26	279.079	93.948	33,7	82.273	29,5	71.937
MUŞ	117.865	109.098	92,56	105.160	35.905	34,1	20.309	19,3	19.270
NEVŞEHİR	142.860	133.383	93,37	130.046	43.118	33,2	27.001	28,0	29.655
NİĞDE	254.926	239.941	94,12	234.168	86.124	36,8	45.035	19,2	51.039
ORDU 1	220.724	203.094	92,01	196.434	84.205	42,9	42.789	21,8	28.461
ORDU 2	138.168	128.021	92,66	123.161	42.970	34,9	26.529	21,5	24.557
RİZE	195.103	170.049	87,16	166.683	51.616	31,0	30.479	18,3	39.996
SAKARYA	356.457	329.134	92,33	322.187	111.400	34,6	46.059	14,3	86.136
SAMSUN 1	384.219	361.794	94,16	350.801	109.260	31,1	69.090	19,7	101.552
SAMSUN 2	193.361	182.544	94,41	179.284	53.563	29,9	25.735	14,4	61.585
SİİRT	179.681	168.439	93,74	161.777	45.132	27,9	28.055	17,3	37.017
SİNOP	143.812	134.986	93,86	130.358	39.187	30,1	28.924	22,2	29.479
SİVAS 1	212.273	195.496	92,10	191.089	77.318	40,5	40.840	21,4	14.942
SİVAS 2	137.997	126.367	91,57	123.594	46.918	38,0	41.334	33,4	8.301
TEKİRDAĞ	242.042	231.205	95,52	228.331	76.716	33,6	71.001	31,1	43.282
TOKAT	332.145	313.820	94,48	307.006	104.652	34,1	74.933	24,4	54.785
TRABZON 1	220.058	205.579	93,42	201.017	79.323	39,5	38.322	19,1	38.407
TRABZON 2	156.536	139.253	88,96	135.666	44.662	32,9	18.808	13,9	24.864
TUNCELİ	65.212	58.754	90,10	57.503	10.973	19,1	31.531	54,8	2.346
ŞANLIURFA 1	185.885	170.942	91,96	159.011	47.516	29,9	21.579	13,6	29.433
ŞANLIURFA 2	125.225	115.626	92,33	111.834	50.081	44,8	18.930	16,9	20.671
UŞAK	155.735	149.569	96,04	145.872	58.027	39,8	42.771	29,3	20.995
VAN	198.988	184.008	92,47	173.198	43.927	25,4	24.331	14,0	24.388
YOZGAT	246.618	232.967	94,46	228.160	103.001	45,1	41.191	18,1	21.721
ZONGULDAK 1	369.680	353.257	95,56	343.794	74.297	21,6	63.722	18,5	84.134
ZONGULDAK 2	191.862	183.130	95,45	177.996	53.812	30,2	22.609	12,7	45.569
Seçim Çevreleri Toplamı	26.328.106	24.554.721	93,26						
Gümrük Kapıları Toplamı	48.820	48.820		(47.942)	(22.500)		(7.413)		(4.192)
Türkiye Toplamı	26.376.926	24.603.541	93,27	23.971.629	8.704.335	36,31	5.931.000	24,74	4.587.062

%	DSP	%	RP	%	MÇP	%	IDP	%	Bağımsızlar	%	ANAP	SHP	DYP
26,2	17.276	5,3	16.616	5,1	19.629	6,0	2.312	0,7	—		3	1	2
13,2	40.230	13,4	16.811	5,6	6.329	2,1	1.853	0,6	—		3	2	—
16,2	20.543	13,0	9.628	6,1	3.839	2,4	1.075	0,7	—		1	1	1
23,1	7.202	4,6	17.965	11,4	3.510	2,2	1.904	1,2	392	0,2	4	—	—
25,3	23.768	7,8	20.000	6,5	12.012	3,9	9.136	2,9	—		4	—	2
17,2	17.369	13,6	17.955	14,0	1.410	1,1	2.677	2,0	—		4	—	—
21,1	12.252	7,0	9.282	5,2	7.356	4,2	1.644	0,9	—		2	2	—
12,0	21.861	5,2	11.703	2,8	11.537	2,7	1.955	0,5	397	0,09	2	4	—
15,2	20.894	6,5	16.567	5,1	20.482	6,4	4.470	1,4	162	0,05	4	2	—
17,5	30.318	7,8	18.710	4,8	19.730	5,1	3.446	0,9	—		4	2	—
15,1	16.874	5,2	13.664	4,2	20.568	6,4	3.579	1,1	—		3	2	—
11,5	10.424	5,4	8.934	4,6	10.308	5,4	1.475	0,8	253	0,1	3	—	—
30,6	13.293	4,4	10.541	3,5	4.820	1,6	2.172	0,7	143	0,04	3	1	1
36,0	6.002	3,7	3.977	2,4	4.934	3,0	1.219	0,7	—		—	—	3
28,3	6.763	6,1	4.171	3,7	1.467	1,3	945	0,8	—		1	1	1
18,7	15.963	7,1	7.755	3,4	3.405	1,5	1.268	0,6	—		3	1	—
24,7	11.711	6,4	4.753	2,6	3.215	1,8	1.455	0,8	84	0,04	3	—	—
23,5	27.741	8,1	16.190	4,7	6.968	2,0	2.306	0,7	—		3	1	1
22,0	17.058	8,2	10.111	4,9	2.925	1,4	1.460	0,7	—		3	—	—
20,3	5.792	6,3	3.218	3,5	1.259	1,4	903	1,0	—		1	1	—
29,6	1.751	2,3	17.020	22,1	837	1,0	507	0,7	450	0,5	1	1	1
15,7	3.145	3,8	17.285	21,1	1.312	1,6	652	0,8	—		3	—	—
20,1	22.426	8,3	20.423	7,5	4.685	1,7	1.960	0,7	—		4	—	1
25,3	9.970	7,3	4.823	3,5	3.794	2,8	1.445	1,0	—		3	—	—
22,6	41.829	9,7	26.757	6,2	7.101	1,6	2.631	0,6	1.364	0,3	4	1	1
30,5	26.394	7,9	21.639	6,4	5.943	1,8	3.011	0,9	169	0,05	3	—	2
22,5	19.207	7,7	6.715	2,7	2.957	1,2	1.641	0,6	—		4	—	—
23,2	9.395	8,1	7.917	6,8	6.444	5,5	1.513	1,3	898	0,8	3	—	—
15,1	20.813	7,3	18.284	6,4	19.346	6,8	3.374	1,2	198	0,07	4	2	—
24,1	29.497	8,3	10.192	2,9	7.121	2,0	2.979	0,8	—		3	2	1
12,3	18.520	9,4	44.889	22,7	1.447	0,7	1.406	0,7	—		2	3	—
15,2	9.378	9,4	28.036	27,9	581	0,6	550	0,5	9.185	9,2	1	1	1
20,1	46.660	21,3	4.662	4,6	1.911	0,9	970	0,44	98	0,04	2	2	—
31,1	7.264	3,6	35.427	17,6	7.458	3,7	2.909	1,4	—		2	—	3
9,6	4.734	4,1	4.664	4,0	9.994	8,6	503	0,4	—		2	1	—
26,6	8.460	4,4	21.643	11,2	13.235	6,9	1.771	0,9	—		3	—	1
25,3	7.121	5,2	10.724	7,8	11.877	8,6	2.798	2,0	—		3	—	—
19,5	20.195	5,9	9.821	2,9	5.459	1,6	3.418	1,0	225	0,06	3	2	—
14,0	14.792	5,7	16.284	6,3	6.974	2,7	2.184	0,8	—		3	2	—
21,5	6.650	4,6	9.739	6,7	6.013	4,1	1.038	0,7	—		3	—	—
16,7	15.958	7,5	14.317	12,6	7.850	6,9	2.113	1,9	102	0,05	3	2	—
19,2	4.876	4,7	13.773	13,2	3.916	3,7	1.046	1,0	—		3	—	—
11,0	10.352	17,9	1.620	2,8	212	0,4	259	0,4	—		1	1	—
18,6	17.432	5,9	18.826	6,3	10.254	3,4	1.338	0,4	120	0,04	2	4	—
23,6	11.316	8,6	7.176	5,4	3.225	2,4	876	0,7	—		1	1	1
62,0	5.486	3,0	6.345	3,4	5.176	2,8	1.081	0,6	—		—	—	4
13,2	16.784	5,2	14.536	4,5	7.640	2,3	1.872	0,6	124	0,04	2	4	—
25,8	5.128	2,9	5.363	3,0	10.073	5,7	1.197	0,7	—		3	—	—
9,7	27.880	6,3	18.947	4,3	3.911	0,9	1.326	0,3	317	0,07	4	2	—
11,9	35.274	9,1	32.191	8,3	4.422	1,1	1.541	0,4	353	0,09	4	2	—
13,1	42.504	10,1	30.460	7,3	6.154	1,5	1.678	0,4	339	0,08	4	2	—
13,6	36.908	9,8	31.691	8,4	5.875	1,5	1.850	0,5	484	0,1	4	2	—
12,5	44.945	10,9	26.868	6,5	4.668	1,1	1.853	0,4	349	0,08	4	2	—
13,4	47.870	12,3	28.405	7,3	3.963	1,0	1.669	0,4	261	0,07	4	2	—
10,3	57.098	12,6	37.156	8,2	5.821	1,3	2.014	0,4	423	0,09	4	2	—
10,0	20.763	9,0	7.826	3,4	1.991	0,9	824	0,3	—		3	—	—
11,2	27.825	7,9	7.452	2,1	3.046	0,9	1.447	0,4	313	0,09	3	2	—
13,2	18.260	8,8	4.909	2,4	2.055	1,0	1.080	0,5	—		2	1	—
16,7	36.456	8,8	9.851	2,4	4.420	1,1	1.871	0,4	—		2	4	—
20,5	39.018	11,8	7.974	2,3	3.488	1,0	1.716	0,5	—		1	3	1
7,9	30.327	12,1	10.284	4,1	4.755	1,9	2.652	1,0	4.498	1,8	4	2	—
24,7	28.804	12,5	8.500	3,7	10.322	4,5	3.044	1,3	253	0,1	4	—	—
15,2	14.808	5,8	21.201	8,3	14.663	5,8	2.008	0,8	167	0,06	5	—	—
13,8	11.364	8,0	15.580	10,9	12.507	8,8	1.484	1,0	—		3	—	—
18,3	15.540	9,2	3.359	2,0	1.542	0,9	778	0,5	—		1	2	—
8,9	7.902	7,0	6.855	6,1	6.791	6,0	1.499	1,3	—		3	—	—
21,7	21.415	9,2	31.006	13,3	4.002	1,7	1.636	0,7	—		1	3	—
17,8	16.958	10,0	22.153	13,1	3.290	1,9	1.117	0,6	—		1	1	1
13,3	15.903	4,5	68.804	19,6	15.701	4,5	3.362	0,9	156	0,04	6	—	—
23,6	24.415	6,8	37.350	13,5	14.679	5,3	4.478	1,6	—		3	—	2
14,4	12.776	7,4	14.105	8,18	6.781	3,93	1.663	0,96	—		3	—	—
27,0	19.948	6,9	26.412	9,13	10.208	3,53	4.392	1,51	—		3	—	2
4,6	8.797	3,2	16.315	5,99	5.452	2,0	1.552	0,57	108	0,04	5	1	—
27,5	36.263	9,6	17.639	4,68	5.031	1,33	2.494	0,66	118	0,03	3	1	2
29,0	13.416	6,6	7.118	3,51	3.599	1,77	1.378	0,67	—		1	1	—
25,3	4.320	2,4	29.940	16,5	10.307	7,37	1.481	0,82	—		3	—	1
18,8	5.708	4,4	12.889	9,94	17.702	13,6	839	0,64	—		1	1	—
21,3	11.125	5,2	35.972	16,9	932	0,43	1.115	0,52	—		3	2	1
25,8	20.294	7,3	5.242	1,87	3.367	1,20	2.018	0,72	—		2	2	1
18,3	4.790	4,6	14.309	13,6	966	0,91	444	0,42	9.167	8,7	4	—	—
22,8	7.035	5,4	13.892	10,6	8.359	6,42	986	0,75	—		1	1	1
21,8	20.753	8,9	18.914	8,07	10.258	4,38	2.045	0,87	—		3	—	2
14,5	25.114	12,8	8.943	4,55	4.070	2,07	2.107	1,07	745	0,4	4	—	—
19,9	13.699	11,1	11.423	9,27	2.095	1,70	1.888	1,53	—		3	—	—
24,0	15.638	9,4	23.773	14,2	4.324	2,59	857	0,51	—		4	—	—
26,7	32.732	10,2	34.127	10,5	9.442	2,93	2.101	0,65	190	0,06	4	—	2
28,9	34.438	9,8	23.570	6,71	8.950	2,55	2.561	0,73	1.380	0,4	4	—	2
34,4	23.908	13,3	8.389	4,67	4.767	2,65	1.337	0,74	—		—	—	3
22,9	7.768	4,8	38.966	24,0	1.120	0,69	886	0,54	2.833	1,7	3	—	2
22,6	22.107	17,0	6.487	4,97	2.419	1,85	1.755	1,34	—		1	1	1
7,8	10.969	5,7	30.153	15,7	14.255	7,45	2.612	1,36	—		4	—	—
6,7	7.447	6,0	9.923	8,02	8.037	6,50	1.634	1,32	—		2	1	—
19,0	29.490	12,9	4.826	2,11	1.906	0,83	1.110	0,48	—		2	2	—
17,8	23.113	7,5	26.672	8,68	18.185	5,92	4.666	1,51	—		4	2	—
19,1	23.028	11,5	12.367	6,15	8.076	4,01	1.494	0,74	—		4	—	—
18,3	14.451	17,0	25.264	18,6	5.992	4,41	1.625	1,19	—		2	—	1
4,1	10.921	19,0	832	1,44	563	0,97	337	0,58	—		—	2	—
18,5	9.441	5,9	20.838	13,1	1.648	1,03	951	0,59	27.605	17,4	4	—	—
18,5	8.980	8,0	11.399	10,1	1.073	0,95	700	0,62	—		3	—	—
14,4	13.923	9,5	5.679	3,89	3.068	2,10	1.409	0,96	—		3	—	—
14,1	16.872	9,7	30.064	17,3	7.120	4,11	1.957	1,12	24.539	14,2	5	—	—
9,5	13.660	6,0	18.547	8,12	24.547	10,7	5.493	2,40	—		5	—	—
24,5	100.514	29,2	14.932	4,34	3.899	1,13	1.934	0,56	362	0,1	2	—	4
25,6	40.034	22,5	11.231	6,30	3.416	1,91	1.228	0,68	97	0,05	2	—	1
	(4.048)		(7.725)		(1.788)		(276)		—				
19,14	2.044.576	8,53	1.717.425	7,16	701.538	2,93	196.272	0,82	89.421	0,37	292	99	59

(*Resmî Gazete*, 9 Aralık 1987)

geçerken, bir yandan da bütün partiler 1 Kasım seçimleri için merkezden milletvekili adaylarını belirlediler. Bu işlem, beklendiği gibi en büyük çalkantıyı SHP ve DYP içinde yarattı. Bütün partilerin adaylarını belirlemesinden sonra aday olamayan ya da seçilme şansı bulunmayan yerlerden aday gösterilen milletvekilleri arasında partiler arası bir ittifak doğdu. Ve erken seçimin iptali için 104 milletvekili imza toplayarak TBMM'yi toplantıya çağırdı, ama TBMM başkanı Necmettin Karaduman yetkilerini aşarak TBMM'yi toplamadı. Bu arada Anayasa Mahkemesi, erken seçim yasasının partilerin ön seçimle aday belirlemesini engelleyen hükmünü 9 Ekim'de 5'e karşı 6 oyla Anayasa'ya aykırı buldu. Erken seçim yasasının iptali bir anda siyasi kaos yarattı.

Bunun üzerine Özal hükümeti seçimin 29 Kasım 1987'de yapılması için TBMM'ye bir tasarı sundu. Başbakan bu yasanın TBMM'den geçmesini sağlamak için kendi partisinden aday olamayan milletvekillerini tekrar kazanmak üzere yoğun bir kampanya yürüttü; siyaset kulislerinde seçimi yeniden ANAP'ın kazanacağı beklentisinin hâkim olması ve geleceğe dönük vaatler bu desteği sağlamasını kolaylaştırdı. Öte yandan erken seçim yasasının ikinci kez TBMM'den geçmesi zorunluluğu, seçimlerin boykot edilmesini yeniden muhalefetin gündemine getirdi. Boykot fikrinin en hararetli destekçisi, yüzde 10 ülke barajını aşarak TBMM'ye girmesi olasılığının bulunmadığı, gazetelerin kamuoyu araştırmalarında açığa çıkmış olan DSP'ydi. DYP ise SHP'nin de seçimi boykot etmesi halinde boykota katılabileceğini açıkladı. Bu durumda, seçimleri boykot yoluyla eşitlikçi bir seçim sisteminin kurulmasının bir siyasal bunalım yaratılarak zorlanması kararında anahtar rol SHP'ye kaldı. Bu aşamada gazetelerin yaptırdığı kamuoyu yoklamaları, halkın yüzde 70'e yakınının erken seçimden yana olduğunu, bir siyasal bunalım istemediğini ortaya koyuyordu. Sonuçta SHP boykottan yana bir tavır almadı. Başbakan Özal da 17 Ekim 1987'de muhalefet milletvekillerinin terk ettiği bir toplantıdan sonra 29 Kasım'da seçim yapılması kararını TBMM'den geçirdi.

Yeni yasa önseçime olanak veriyordu. Adayların saptanmasında SHP ve DYP önseçime ağırlık vererek, karara örgütlerinin katılmasını sağladılar. 104 seçim çevresinden SHP 97'sinde, DYP 72'sinde önseçim yaptılar. Seçime giren öteki dört partiden ANAP 3, DSP 15 seçim çevresi dışında, RP ve IDP de bütün seçim çevrelerinde adaylarını merkezden saptadılar. Önseçimler Türkiye'de ilk kez tüm parti üyelerinin katılmasıyla yapıldı. Ama her yörede parti üyelerinin sayısı partilerin o yöreden aldıkları oyla orantılı değildi; bu ise bazı yörelerin aşırı temsil edilmesi sonucunu doğuruyordu. Ama partilerin bu saptamaları önlemek için tüzüklerinde yer verdikleri iki kademeli önseçim yaklaşımı, seçimin çok kısa bir zamana sıkıştırılmak istenmesi yüzünden uygulanamadı. Sonuçta önseçimle saptanan adaylar içinde yöresel ve dini zümrelere dayananlar yüksek oranda temsil edildi. Bu sakıncasına karşın önseçim, bu yola başvuran partilerin örgütlerini canlı bir seçim çalışmasına sokmakta etkili oldu.

Seçim öncesinin çalkantılı havasına karşın seçim kampanyası genellikle gerilimli geçmedi. Kampanya başında gazetelerin araştırma kurumlarına yaptırdığı kamuoyu yoklamaları ANAP'ın yüzde 50'lere yakın oy alabileceğini gösteren tahminlerde bulunuyordu. Muhalefette ise, aralarında çok az farkla, ama ANAP'a göre çok gerilerde, yüzde 15'lerin altında oy potansiyeliyle ikinci parti olarak DYP, üçüncü parti olarak SHP yer alıyordu. Kamuoyu yoklamaları öteki partilerin yüzde 10'luk ülke barajını aşamayacağını gösteriyordu.

Seçim kampanyasında ANAP gelecekte ulaşılacak parlak hedefler göstererek bir beş yıl daha istedi. 1980 öncesine dönülmesi tehlikesini sık sık vurgulayarak "çağ atlama" sloganını kullandı. Muhalefetin kullandığı temel tema ise hayat pahalılığı ve demokratik hakların sağlanmasıydı. Muhalefet içinde seçim kampanyasını en başarılı planlayan SHP oldu; gazeteler ile TV konuşmaları ve filmlerinde başarılı bir reklam kampanyası yürüttü. SHP, "Bir beş yıl daha limon gibi sıkılmayı istiyor musunuz?" sloganını bu seçimin sloganı haline getirdi. Daha çok yerel dini liderlerle kurduğu ilişkilerle, etkili bir kampanya yürüten öteki muhalefet partisi RP'ydi. 29 Kasım'a yakın tarihlerde yapılan kamuoyu yoklamalarında ANAP'ın oy beklentileri gerilemeye başladı. Kampanya sırasında oy beklentisini en hızlı geliştiren parti SHP olmuştu.

29 Kasım'da olaysız geçen seçimlerde geçerli oyların, yüzde 36,31'ini ANAP, yüzde 24,74'ünü SHP, yüzde 19,14'ünü DYP, yüzde 8,53'ünü DSP, yüzde 7,16'sını RP, yüzde 2,93'ünü MÇP, yüzde 0,82'sini IDP aldı. Yüzde 10'luk ülke barajını aşabilen üç partiden ANAP 292, SHP 99, DYP 59 milletvekilliği kazandı. ANAP yüzde 36,31 oyla milletvekillerinin yüzde 64,88'ini, SHP yüzde 24,74 oyla milletvekillerinin yüzde 22'sini, DYP yüzde 19,14 oyla milletvekillerinin yüzde 13,11'ini elde etmişti. Oyların yüzde 20'ye yakın bir bölümü TBMM'de kendi görüşlerini temsil ettirme olanağını bulamamıştı. Seçim sisteminin büyük partiyi aşırı güçlendiren eşitsizlikçi özelliği bu sonuçlarla çok belirgin hale gelmişti. ANAP 29.809, SHP 59.909, DYP 77.747 oy başına bir milletvekili çıkarırken, DSP'nin iki milyonu aşkın oyu bir milletvekili bile çıkaramıyordu. Seçim sisteminin oyların üçte birini alan partiye üçte ikiye çok yakın bir çoğunluk sağlaması, seçim sonrasında bu sistemin tartışılmasını gündeme getiriyordu. Sistem istikrar sağlıyordu ama, iktidarı oy tabanından daha güçlü kılarak yanlış davranışlara itebilirdi. Bunun üzerine siyasal bilimciler, bu yolla oluşan bir iktidarın, uygulamalarında muhalefetin "mutabakatını" aramasının gereği üzerinde ısrarla durdular. Meclisteki çoğunluğuna dayanarak, bu çoğunluğun oy tabanı olmadığına bakmadan, meclisi çalıştırmayan, denetimini işletmeyen bir iktidar partisinin, muhalefetin parlamento dışına kaymasına neden olabileceğine dikkati çekiyordu.

ANAP, 1983 seçimlerinde yüzde 45,15 oy almış, milletvekillerinin yüzde 52'sini çıkarmıştı. Seçim kanununda yapılan değişiklikler, oyların yüzde 9 azalmasına karşın, ANAP'a yüzde 13 daha fazla milletvekili sağlamış oldu. 1983 seçimlerine az sayıda parti girdiği için, ANAP'ın oy kaybının analizini bu seçimle yapılan karşılaştırmaya dayandırmak yerine, 1984 il genel meclisi seçimlerinde aldığı yüzde 41,5 oyla karşılaştırmak daha doğru olur. 1984'e göre ANAP'ın oylarında yüzde 5'lik bir gerileme olmuştur. 1984 seçimlerine göre ANAP'ın oy oranını artırdığı 16 il vardır, bunlar çoğunlukla Orta Anadolu ile Doğu Anadolu'ya geçiş bölgesinde bulunan illerdir. ANAP, kapitalistleşmenin hızlı olduğu İstanbul, Ankara, İzmir gibi metropoller ile Trakya, Marmara ve Akdeniz Bölgesi illerinde önemli oranlarda oy kaybetmiştir.

1987 seçimlerinde sosyal demokrat oyların SHP ve DSP arasında bölünmesi sosyal demokratların ANAP'a karşı 64, DYP'ye karşı 17 milletvekilliği kaybetmesine neden oldu. Sosyal demokrat oy toplamının 1987'de yüzde 33,28'e ulaşmasıyla 1984 il genel meclisi seçimlerindeki yüzde 32,2'lik oran az da olsa aşılmıştı. Sosyal demokrat oyların toplamı 1984'e göre İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük metropoller ile kapitalistleşmenin hızlı olduğu Trakya ve Batı Anadolu illerinde bir gelişme gösteriyordu; gelişme görülen öteki alanlar Doğu Anadolu'daydı. Bunlar arasında Artvin, Kars ve Tunceli gibi geleneksel olarak solun güçlü olduğu yöreler ile Diyarbakır, Siirt, Mardin, Van gibi sıkıyönetimin izlenimlerinin canlılığını koruduğu alanlar vardı. Oyların SHP ile DSP arasında bölünmesinin iller arasındaki farklılaşmasına bakıldığında Ecevit'in aday olduğu Zonguldak ilinde

DSP'nin SHP'den yüksek oy aldığı görülmektedir. Sosyal demokrat oylar içinde DSP'nin payının görece yüksek olduğu illerin ülke içinde dağılımı incelendiğinde, bunların ülkenin kuzeyinde bir band oluşturduğu görülmektedir. DSP'nin sosyal demokrat oyları bölücü etkisi solun geleneksel olarak güçlü olduğu merkezler ile sağın güçlü olduğu merkezlerde yüksek olmuştur.

TBMM'ye milletvekilli sokabilen üçüncü parti DYP, 1984 il genel meclisi seçimlerindeki yüzde 13,2'lik düzeye göre oylarında bir gelişme göstermiş, ama milletvekili ara seçimlerine göre oy kaybetmiştir. DYP, Demirel'in aday olduğu Isparta ile Antalya, Zonguldak, Samsun, Elazığ ve Bingöl' den ANAP kadar ya da daha fazla oy almıştır. Orta Anadolu ile İstanbul, İzmir, Ankara gibi metropollerde ANAP'a oranla çok düşük oy elde etmiştir. DYP'nin kendi ortalamasının üstünde oy aldığı illerin dağılımı 1977'de AP'nin ortalamadan fazla oy aldığı iller dağılımına büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. 1977 seçimlerinde de Demirel sağdaki parçalanan oyları toparlamıştı; bu bakımdan benzerlik ilginçtir. Bu iller Göller Yöresi, Ege ve İç Ege, Marmara Bölgesi, Batı Karadeniz ile Kuzeydoğu Anadolu'da bulunmaktadır. 1987'de bu yörelerdeki illerden İzmir, Aydın, Kocaeli, Bolu ve Trakya illerinde DYP güç gösterememiştir. Ama Demirel'in siyasal yaşamındaki iki yeniden toparlanma seçiminde aynı yörelerden oy almış olması onun toplumsal bir tabanı olduğunu göstermektedir, denilebilir.

1987'de TBMM'ye giremeyen RP, 1984 il genel meclisi seçimindeki yüzde 4,4'lük oranına göre oy yüzdesini geliştirmiştir. RP 1987 seçiminde MSP'nin 1977 seçiminde başarılı olduğu yörelerde gene yüksek oy almıştır; bu iller Konya ve Doğu Anadolu illeridir. 1987'de bunlara batıdan Kocaeli, Sakarya ve Kütahya illerinin eklendiği görülmektedir. Bu parti sünni kesimlerden oy almaktadır. MÇP ise 1977 seçimlerinde MHP'nin yüksek oy aldığı Orta Anadolu illerinde görece başarılı olmuştur; yüzde 10'un üzerinde oy aldığı iki il Yozgat ve Maraş'tır.

Seçim sonuçları, siyasal partilerin oy aldıkları yörelerin farklılaşması hakkında doğrudan bilgi verirken, toplumsal farklılaşması hakkında bilgi vermemektedir. Ama seçim kampanyası sırasında yapılan araştırmalar bu konuda bazı ipuçları sunmaktadır. SHP'nin memur, kamu kesimi işçisi, serbest meslek sahipleri ve emeklilerden; DYP'nin tüccar, küçük esnaf ve çiftçiden; DSP'nin kamu kesimi işçisi, serbest meslek sahipleri ve küçük esnaftan; ANAP'ın ise tüm kesimlerden oy aldığı saptanmıştır. DYP kırdan, SHP ise kentten oy almaktadır. ANAP ise her iki kesimden de oy toplamaktadır. ANAP'ın kadın seçmenlerden daha çok oy aldığı, SHP'nin ise seçmenlerin eğitim düzeyi yüksek kesimlerinin desteğini sağladığı görülmektedir. Oy verme eğilimlerindeki toplumsal farklılaşmaya bakıldığında ANAP'a karşı muhalefette SHP ve DYP arasında bir işbölümü görülmektedir; bu iki parti toplumun farklı kesimlerinin muhalefetini dile getirmektedir. ANAP ise bir kitle partisi olarak toplumun tüm kesimlerinden oy alma başarısını göstermektedir.

29 Kasım 1987 seçimleri sonucunda mecliste özellikle muhalefet kadrolarında önemli bir yenilenme oldu. ANAP'ın seçim öncesinde 249 milletvekilinden 151'i, SHP'nin 53 milletvekilinden 6'sı, DYP'nin 43 milletvekilinden 8'i yeniden seçildi. Yeniden seçilme oranı ANAP'ta yüzde 60 iken DYP'de yüzde 18, SHP'de yüzde 11'di. 12 Eylül rejiminin onayladığı kadrolar ANAP yoluyla yeni meclise devredilmiş oluyordu. Önseçim yapan partilerde yenilenme çok yüksek olmuştu. Anayasa'da yapılan değişiklikle milletvekili sayısı da 400'den 450'ye çıkarılmış olduğundan, TBMM'deki yeni milletvekillerinin oranı ise yenilenenler oranında daha yüksekti. Yeni meclisteki milletvekillerinin yüzde 56'sı ilk kez, yüzde 36,9'u ikinci kez, yüzde 4,1'i üçüncü kez, yüzde 3,0'ı dördüncü kez ya da daha fazla seçilmişlerdi. Milletvekillerinin yüzde 24,2'si hukukçu, yüzde 17,8'i mimar-mühendis, yüzde 13,3'ü bürokrat, yüzde 23,8'i serbest meslek sahibi, yüzde 7,3'ü tıpla ilişkili mesleklerden, yüzde 0,9'u asker, yüzde 3,1'i üniversite öğretim üyesi, yüzde 4,2'si çiftçi, yüzde 1,1'i sendikacı, yüzde 1,3'ü gazeteci-yazar, yüzde 2,7'si öğretmen-memur, yüzde 0,2'si öteki mesleklerden geliyordu. 1987 meclisinin, 1983 meclisinin meslek dağılımından en belirgin farkı bürokratların ve askerlerin oranındaki düşüşte görülmektedir. Buna karşılık hukukçular ile mühendis ve mimarların oranında artış olmuştur.

1987 seçimleriyle ilgili bu değerlendirmeyi özetlemek gerekirse, ANAP'ın toplumdaki desteğini önemli ölçüde yitirmiş olmasına karşın, seçim yasalarında değişikliklerle ve iyi bir zamanlamayla TBMM'de büyük çoğunluk sağladığı, bu çoğunluğun Türk siyasal yaşamına bir istikrar getirip getiremeyeceğinin büyük ölçüde ANAP'ın bundan böyle geniş mutabakatlara dayanan bir siyaset izleyip izlemeyeceğine bağlı olduğu söylenebilir.

Prof. Dr. İLHAN TEKELİ

1988 BAŞINDA TÜRKİYE'DE KÜLTÜR ORTAMI

Bir yılın sanat ve kültür olaylarını yalnız o yılın toplumsal gelişmelerine bakarak açıklamak mümkün değildir. Bazı sanat dalları çevre koşullarına daha hızlı, bazıları daha yavaş tepki gösterir. Değişik süreçlerin birikimleri, bu geniş alanın bir bölgesinde filiz verirken bir başka bölgenin dinamiği farklı tempoda işler. 1987'nin sanat ve kültür olayları da böyle.

1987'yi ilkin 1980'den bu yana devam eden sürecin matrisi içinde ele almak gerekir. Bu açıdan bakıldığında, bu süreç sanatın ve kültürün özgürce serpilip gelişmesine yatkın bir süreç olmamıştır. Çünkü baskı altında sanatsal üretim yaygınlaşamaz; baskıya karşı tek tek güzel ürünler verilse de. 1980'lerin Türkiye'sinde egemen motif baskı olmuştur ve bu durumda -bütün karşı-iddialara ve bazı kısmi düzelmelere rağmen- temel bir değişiklik görülmemektedir. Böyle bir ortamın sanatsal ve kültürel üretim üzerinde olumsuz etkileri olması kaçınılmazdır ve bu etkilerin çoğu da durumun gereği gözle görülmeyen niteliktedir. Üretilmiş ve ortaya çıkmış olandaki etkilerin yanı sıra, baskının varlığından ötürü üretilememiş ve ortaya çıkamamış olanı kavramak gerekir ki, bunun da ölçüsünü bulmak şüphesiz son derece güçtür.

Bu tür baskı, Türkiye'nin tarihinde ve dolayısıyla kültürünün tarihinde fazla eksikliği çekilmeyen bir etmendir. Bütün dünyada, on ile yirmi yıl arası dönemlerde pek çok değişime rastlanabiliyor. Yalnızca II. Dünya Savaşı'nı izleyen yılları kısaca gözden geçirecek olursak, Amerikan etkisinin ve soğuk savaş tavırlarının evrenselleştiği ellileri, yeni bir uyanış ve arayışın başladığı altmışları, solda birçok yeni akım klasik çizgileri gölgede bırakırken sağın yeni ataklara hazırlandığı yetmişleri birbirlerinden oldukça belirgin çizgilerle ayırmak mümkündür (her birine denk düşen giyim ya da eşya modaları, sanat akımları, seks simgeleri, müzikler ve daha niceleriyle birlikte). Aslında Türkiye de Batı dünyasının bu geçişlerinin çok uzağında değildir, ama bütün bu değişimlerde yapıyı ve günlük normları sarsan politik müdahaleler, siyasi tutuklama ve cezalandırmalar öncü rol oynamış ya da sahneyi kapladığı için oynar gibi görünmüştür. Seksenli yıllarda da, Türkiye yapısal olarak yeni dönüşümler içindeyken, politik baskı bu dönüşümlerin bazılarını hızlandırmış, bazılarını kırmış ve toplumu matlaştırarak olup bitenin iyi gözlemlenmesini önlemiştir.

* * *

1987'nin sanatsal ve kültürel üretimine şöyle bir göz attığı-

mızda, sanatın özellikle daha eski ve yerleşmiş dallarında -edebiyat, resim, tiyatro gibi- bir durgunluk görüyoruz. Bu durgunluk, seksenli yıllar boyunca sürdü denebilir. Şüphesiz, bütün bu alanlarda yıllardan beri tanıdığımız, yeteneğini kanıtlamış sanatçılar var ve onlar nitelikli ürünler vermeye devam ediyorlar. "Durgunluk" dediğimiz şeyi değiştirmek zaten bu tür sanatçılardan beklenmez. Çünkü onlar konumları gereği sanatlarını olgunlaştırmışlardır ve radikal yeniliklere, deneyimlere girmeleri çok anlamlı olmaz. Sanat alıcısı bu gibi sanatçıları zaten oluşmuş kişiliğiyle benimser ve bu çizgisini sürdürmesini ister. Yenilik daha çok genç kuşaktan beklenen bir şeydir. Durgunluk da burada gözlemleniyor.

Buna karşılık, sinemada bir kıpırtı var (o da bu yıla özgü değil, birkaç yıldır böyle). Birçok bakımlardan gecikmiş bir kıpırtı bu, çünkü Yeşilçam oldukça uzun bir zaman boyunca -yılda 300 kadar film ürettiği zamanlar dahil- neredeyse tek bir senaryoyu çekmişti. Ama şimdi yeni yönetmenlerin değişik deneylerinin yanı sıra, eski yönetmenlerin de bir nitelik sıçramasına yönelmeleri önemli. Sanatların bu en popülerinde böyle bir değişim olabilmesi, herhalde toplumda birtakım yeniliklerin de işareti olmalıdır.

Bu değişim henüz estetikten çok, sosyolojik boyutta kendini gösteriyor. Ahlaki ve santimantal masaldan hikâyeye geçiş gibi bir şey. Ama sinema bu dönemde gözünü daha kararlı bir şekilde gerçeklik dünyasına, bu dünyanın tiplerine, eşyalarına ve başka ayrıntılarına çevirdi. Sosyolojik boyuttaki bu değişimle birlikte de, karmaşık sinema sanatının Türkiye'de geliştirilmemiş teknik ögelerinin - nitelikli kameradan ışığa vb- yetersizliği kendini daha fazla belli etti. Dolayısıyla sinema dünyasının bundan sonra kendi altyapısını hızla ve özenle kurması gerekiyor.

Sinema üzerinde özellikle durmamın birkaç nedeni var. Birincisi, Türkiye halkının sanatlarla ilişkisinin tarihi biçimleriyle ilgili. Türkiye'nin, kültürün başlıca aracı olan "okuma" aşamasından çok derli toplu geçme imkânı bulamadan "audio-visual" iletişim kanallarıyla yüz yüze geldiğini söylemek herhalde yanlış olmaz. Türk halkıyla "okuma" arasındaki ilişkiyi ya da ilişkisizliği yalnızca azgelişmişliğe, kültür değişimine veya eğitimsizliğe de bağlayamayız. Çünkü benzer süreçlerden ve zorluklardan geçmiş başka -kıyaslanabilir- azgelişmiş ülkelerde okuma çok daha yaygın olabiliyor. Sosyologların söylediğine göre, sözgelişi aynı oranda radyo ya da buzdolabı tüketen bir ülkenin "matbuat" tüketimi Türkiye'ye kıyasla daha fazla. Bunun yanı sıra, Türkiye'nin video tüketiminde solladığı ülkelere göre, okuma oranları daha düşük. Verili durum buysa, Türkiye'de okuma alışkanlığı azlığının düz anlamda eğitimsizlikten değil, eğitimden geldiğini ileri sürmek meşru olacaktır. Eğitimden yoksun kalmış olanlar zaten olayın dışında, ama eğitim sistemimizden geçmek mutluluğuna erişenlerin çoğunluğunun da geri kalan hayatlarında okumaya karşı bir istek duymadığı düşünülürse, bu sistemin bunu nasıl başardığını incelemeye başlamanın da vakti gelmiş olmalıdır.

Buna benzer nedenlerden ötürü okumayan eğitilmişlerin büyük bir çoğunluk oluşturduğu Türkiye'de sinema gibi görsel bir sanatın yapabilecekleri azımsanamaz (çünkü okumama, halkın sanatı sevmediğini göstermiyor). Öte yandan, "audio-visual" kanalların, yalnızca Türkiye gibi koşullanmış toplumlarda değil, her yerde benzer bir gücü, artan bir etkisi var. Bütün farklılıklarımıza rağmen çok da uzağında olmadığımız Avrupa toplumlarında da birçok sanatçı, yazar ya da düşünür görsel media'ları çeşitli biçimlerde kullanmaya başlıyorlar. Önümüzdeki dönemin muhtemel kurumsal değişimleri de böyle bir yönelişi destekleyecektir. Çünkü bir zamanlar birbiri ardına kapanan sinema salonlarında şimdi bir dirilişin belirtileri görülmeye başlandı. Öte yandan, televizyonda yeni kanallar açılması kesinlik kazanıyor. Televizyonu bütünüyle bir "uyutma" ve "beyin yıkama" aracı gibi görme eğiliminde olanlar vardır. Gelgelelim, bu bakış önemli bir potansiyeli fazlasıyla basite indirgediği gibi, çağın en önemli iletişim aracını da mücadelesiz başkalarına teslim etmeyi öngörür. Şüphesiz, hele Türkiye gibi merkeziyetçilikten ve denetimden aşırı derecede hoşlanan bir iktidar yapısına sahip bir toplumda, nitelikli yayının zorlukları vardır; ama niceliksel artışlar bir zaman sonra en gayretkeş denetimleri bile dize getirir.

Görsel media'lar üzerinde bu ısrar, yazılı media'dan umut kesmenin sonucu değil. Bir kere, yukarıda anılan temel olumsuzluklara, bunlara ek olarak toplumumuzda her zaman var olan, okumayı "potansiyel suç" gibi görme eğilimine rağmen, bu ülkede okumaya bağlı az da olsa bir kitle var. Bu kitle şüphesiz artacaktır. Artışın önemli bir kısmı şimdilerde daha çok magazin dediğimiz kanallarda olsa bile, zamanla o kanalların dahi kendilerine çekidüzen vermesi ve ayrıca daha çok insanın nitelikli yayınlara yönelmesi tasarlanamaz bir şey değildir. Öte yandan, görsel media'da daha bilinçli eserlerin yer alması okumayı engelleyen değil, tersine teşvik eden bir etmen olabilir.

* * *

Seksenli yıllar, Türkiye'nin çeşitli tarihi eğilimlerinin bazen uzlaşarak, bazen çekişerek birlikte var oldukları bir dönem oldu. Örneğin seksenlerin başındaki manzara, geleneksel bürokratik güçlerin topluma tamamen egemen olduğunu gösteriyordu. Ama şimdilerde bu perdenin arkasından sıyrılmaya başlayan görünümde, bürokratik vesayetten önemli ölçüde kurtulmuş bir burjuvazi seçilebiliyor. Kırla kent arasındaki dengede de ağırlık kentten yana kayıyor. Oysa çok yakın zamana kadar oran bu yönde değişmekle birlikte, kırsal nüfus da mutlak rakamlarla artmaya devam ediyordu. Bu gibi değişimlerin bundan sonraki kültür hayatımızda önemli etkileri olması kaçınılmazdır.

Şüphesiz ki kır, Türkiye sorunları arasında önemli bir yer tutmaya devam edecektir. Ama doksanlara gelirken, başta siyasi kültür olmak üzere kültürel alanın tümünde, kentleşen bir toplumun sorunlarına kırsal kökenli bir dünya görüşüyle bakmak yerine, kırsal dünyanın varlığına kentleşmiş bir çerçeveden bakma eğilimi herhalde ağırlık kazanacaktır. Bu eğilim, daha ilk ağızda, seksenlerin ilk yarısının topluma biçtiği bazı kurumsal düzenlemelerle çatışabilir: Örneğin, büyük şehirlerin etkilerini azaltmayı amaçlayan yeni seçim yasasıyla. Ama aynı zamanda, özellikle, sol siyasetten etkilenen kırsal popülizm kültürüyle de çok geçmeden çatışacaktır. Ancak, bu gibi eğilimler bir yandan da, yukarıdan aşağıya yayılmaya çalışılacağını düşündüğümüz bir tür muhafazakâr kültürle çatışmak durumundadır. Türkiye'de öteden beri bir "Japonya düşü" vardır. Ekonomide kapitalizmden, kültürde muhafazakârlıktan yana olan hatırı sayılır kesimin başlıca ütopyasıdır bu. Üretici güçlerinin eriştiği gelişkinlik düzeyi bakımından, Türkiye, kendi tarihi boyunca bu ütopyaya en fazla yaklaştığı noktadadır. Öte yandan, altmışlı ve yetmişli yıllarda bir şeyler talep etme cüretini göstermiş olan Türkiye toplumu seksenlerin deneyiminden sonra, Japonya modelinin içerdiği "itaatkârlık" özelliğine doğru gerilemiştir. Çeşitli projelerinin yanı sıra AT'ye girmeyi de ciddiyetle kafasına koyduğu anlaşılan Türkiye iktidarının, özlediği itaatkâr toplumu baskıdan çok, ideoloji yoluyla sağlamaya yönelmesi anlaşılır bir durumdur. Ve böyle bir strateji değişikliği, bürokratik vesayetten sıyrılmayı deneyen bir burjuvaziye de uygun düşen siyasi biçimdir. İşte bu koşullarda, kentleşmenin belirleyici olmaya başladığı bir toplumsal yapı, toplu davranış disiplininin otoriter hiyerarşilerle değil, gerçek bir bireysel inisiyatiflilikle ve özgür konsensusla sağlandığı bir toplumsal etkinlik biçimi, demokratik bir hayat tarzını mümkün kılacak başlıca garantidir. Bugünün kültürel

yapılanmasında veya bazı sanatsal ürünlerinde bu yönde eğilimlerin ipuçlarına rastlamak mümkündür, ama kelebek henüz kozasından çıkmamıştır.

* * *

Yakın zamana kadar Türkiye'nin kültür hayatında genel olarak solun belirgin bir hegemonyası vardı. Ancak bu oldukça karmaşık bir olgudur. Son analizde, Türkiye'nin batılılaşma çizgisine bağlanabilir. Bu çizgi kültür alanının egemen çizgisi olmuş ve ayrıca devletten destek görmüştür. Karşı çizgi kendini daha rahat bir şekilde "sağ" olarak niteleyebilmiştir. Aslında sol bir toplum düzenini savunmaktan çok, Batılı toplum değerlerini savunanların aşağı yukarı tümü de, bu karşılaşma durumunda, pek iyi tanımlanmamış bir "sol" içinde kalmışlardır. Tek-parti döneminin sona ermesiyle statükonun karşısına geçenler -ki kültürel üretimin içinde bulunan aydınların çoğunluğu bu konumdaydı- bu genel batılılaşma çizgisine bir de toplumsal ve politik muhalefet ögesini kattılar. Aydının ya da sanatçının, gene sol ve sağın gerçek politik tanımları dışında, kendilerini düzene karşı "mesafeli" tutma yolundaki evrensel tavırları da böylece bir tür sol tavırla özdeşlendi ve Türk aydınlarının geleneksel toplumsal misyonları, politik gerilimlerin arttığı altmışlı ve yetmişli yıllarda da onların bu sefer daha tanımlı bir sola eğilim göstermelerine yol açtı.

Aynı dönemde statükodan yana olan, sayısı hayli kabarık bir "intelicensiya" elbette vardı. Ama bunların kültürel üretimdeki payları çok düşüktü. Dolayısıyla bu üretime "sağcı" anlamda katkıda bulunanlar da sağın statükocu kesiminden çok, sağ ideolojilerin daha kuvvetli ve vurgulu kollarına bağıtlanmış olanlardı (bir dönemde Necip Fazıl, daha sonra Sezai Karakoç gibi).

Seksenli yıllarda bu geleneksel gidişi değiştirecek çeşitli gelişmeler oldu. Bunlardan biri, sağın İslamcı kesiminin gösterdiği dinamizmdir. Daha önceleri bu kesimin de bir intelicensiyası vardı. Ama daha çok teknokrat kökenli üyeleri yoluyla toplumda etkili olmaya başlayan bu intelicensiya, henüz toplumun tanımlanmış entelektüel tartışma düzeyinde yer almıyor ya da aldığı zaman çağdaş denebilecek bir söylem oluşturamıyordu. İslamcılar seksenli yıllarda genel bir atılıma geçerken, bu niceliksel yayın artışının içinde niteliksel sıçramalar da gerçekleşti. Batı'nın T.S. Eliot veya Dylan Thomas gibi Hıristiyan yazarlarının "aydın" niteliğini pek tartışmayız. Türkiye'de de böyle bir kategori olabileceğini düşünmek gerekiyor.

Bir yeni olgu da, soldan veya uç sağdan etkilenmeye pek niyetli görünmeyen yeni intelicensiya. Böyle bir kesim şüphesiz eskiden de vardı, ama kaynağı olan üniversite sağla solun gergin çatışmasıyla sarmalandığı için varlığı çok belirgin değildi. Ya da, o günün sağının düşünce yapısı ve eylemlerinin niteliği karşısında ılımlı ve eylemsiz bir sol sempatizanlığını benimsiyordu. Seksenli yılların depolitize edilmiş ortamında bu kesim daha kendine güvenli bir biçimde serpilebildi. Henüz kültürel üretimde bir rol oynamaya başladığı söylenemez, ama kültürel tüketimde varlığını hissettirdiği bellidir. Dolayısıyla, zaman içinde üretimin niteliğini de etkileyecektir. Bu kesim içinden, ilk öncülerini Batı toplumlarında tanıdığımız "YUPİ" tipleri de çıkmaya başlamıştır. Kültürel pazardaki ağırlıkları, daha şimdiden, yani seksenli yıllarda, popülerliği amaçlayan yayın organlarının politikalarında hesaba katılmaya başlanmıştır.

Bunların yanı sıra bir de soldaki ayrışmaları hesaba katmak gerekiyor. Bütün toplum için ağır bir süreç olan 12 Eylül kültürel alandaki sol hegemonyadan yarar uman çevreleri tavır almaya itti. Bu koşullarda solda görünmemeyi tercih edenler, genellikle, geçmiş solun şu ya da bu özgül kusurunu solun bütünüyle özdeşleyerek kamp değiştirdiler. Kimileri de bir dönemde sol çevrede yer almalarının zaten bir yanlışlık olduğunu kavrayarak yapılarına daha uygun düşen tavırları benimsediler.

Bu ayrışmanın, seksenli yılların sonuna kadar, başka bir eksen üzerinde süreceği tahmin edilebilir. Seksen öncesinde sosyal-demokrat/sosyalist ayrımının yanı sıra, sosyalist solda görüş ayrılıkları da birinci derecede önemliydi ve bunlar daha çok, farklı sosyalist stratejilere dayanıyordu. Bu dönemde böyle ayrımların daha geri plana geçmesi ve toplumsal gelişme yönünde ayrımların ortaya çıkması beklenebilir. Bu da, geleneksel ve modern veya başka bir deyişle kapitalizm-öncesi ve kapitalizm-sonrası bir sol arasındaki ayrım olabilir. İntelicensiya içindeki bu kümelenmeler, toplumdaki çoğulcu bir dinamiğe tekabül ettikleri ölçüde aslında sağlıklı sayılabilecek olaylardır. Kültürel üretim üzerinde solun eski hegemonyasını paylaşmak durumunda kalmasına gelince, yalnız sol-içi ve soldan yana bir değerlendirmeyle bile, o kadar olumsuz bir gelişme değildir bu. Çünkü bir yandan düşünsel bir netliğe geçmenin nesnel imkânları açılmaktadır; bir yandan da gerçek bir hakem heyeti (karmaşıklaşmış ve farklılaşmış bir toplum, bir halk) önünde daha sahici bir ideolojik-kültürel mücadele söz konusu olmaktadır.

* * *

Seksenlerin sonu, doksanlar, Türkiye'de önemli dönüşümlerin gerçekleşeceği yıllar gibi görünüyor. Bu dönüşümler arasında, kültürün sönükleşmesi, daha doğrusu, yaşananlar üzerinde kültürün etkileme gücünün azalması pekâlâ mümkündür. Bu koşullarda kültür ve sanatın bazı dalları elitlerin ruhsuz ve yarı–resmî tüketimlerinin nesnesi olabilir (sözgelişi bale, resim, bazı müzik türleri vb); başka dalları da eğitimsiz kalabalıkların (burada zengin/yoksul ayrımı da o kadar geçerli değil-arabeski iki kesimin de sevmesi gibi) tüketimlerine açılabilir. Böyle gelişmeler içinde etkili olabilmek, gerçekten zeki, yaratıcı, özgün ve dakik olmayı gerektiriyor.

Doç. Dr. MURAT BELGE

SİYASAL PARTİLER

Dünya siyasal partilerinin genel bir rehberi niteliğindeki bu tablo 31 Aralık 1987'ye değin bağımsızlığını kazanmış tüm ülkeleri içermektedir. Bazı ülkelerde (örn. tek partili rejimler) siyasal etkinliklere ilişkin bilgi verilememiştir. Çoğunlukla yalnızca parlamentoda (ya da iki meclisli sistemlerde alt mecliste) temsil edilen partiler belirtilmiştir; son sütundaki sayılar en son, parantez içindeki sayılar da sondan bir önceki genel seçimlerde bu partilerin elde ettikleri sandalye sayısını göstermektedir. Son seçimlerin tarihi ülke adlarından sonra verilmiştir. Siyasal eğilimi belirten kısaltmalar her ülkedeki siyasal partilerin birbirlerine göre hangi siyasal konumda yer aldıklarını göstermektedir; bu durumda tek partili rejimlerde parti eğilimi belirtilmemiştir. Herhangi bir ülkenin siyasal yelpazesi içinde yer alan partileri kesin kalıplara oturtmak güçtür. Göreli siyasal eğilimleri yansıtabilmek amacıyla kullanılan sınıflama şöyledir: F-Faşist; ASğ-Aşırı Sağ; Sğ-Sağ; Msğ-Merkez Sağ; M-Merkez; MSl-Merkez Sol; SD-Sosyal Demokrat; S-Sosyalist; ASl-Aşırı Sol; K-Komünist.

Oy yüzdeleri, seçimlerde bu partilerin aldığı geçerli oyların oranını, tek partili rejimlerde ise kayıtlı seçmenlerin seçime katılma oranını göstermektedir.

Ülke Parti	Siyasal eğilim	Oy yüzdesi	Parlamento üyeliği
Afganistan			
Cemaat-i Demokrati Halk-i Afganistan (Afganistan Demokratik Halk Partisi)	–	–	–
27 Nisan 1978'den bu yana SSCB yanlısı hükümet			
Alman Demokratik Cumhuriyeti (Haziran 1986)			
Nationale Front (Ulusal Cephe):	–	99,7	500 (500)
Sozialistische Einheitspartei Deutschlands (SED)			
(Almanya Sosyalist Birlik Partisi) ve öbürleri			
Almanya Federal Cumhuriyeti (Ocak 1987)			
Christlich-Demokratische Union (CDU)	Sğ	34,5	174 (191)
(Hıristiyan Demokrat Birlik)			
Christlich-Soziale Union (CSU)	Sğ	9,8	49 (53)
(Hıristiyan Sosyal Birlik)			
Freie Demokratische Partei (FDP)	M	9,1	46 (34)
(Hür Demokrat Parti)			
Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD)	SD	37,0	186 (193)
(Almanya Sosyal Demokrat Partisi)			
Die Grünen (Yeşiller)	–	8,3	42 (27)
Amerika Birleşik Devletleri (Kasım 1986)			
Republican Party (Cumhuriyetçi Parti)	MSğ	...	177 (183)
Democratic Party (Demokrat Parti)	M	...	258 (252)
Angola (Ağustos 1980)			
Movimento Popular de Libertação de Angola-Partido Trabalhista (MPLA-PT)	–	–	203
(Angola Halk Kuruluş Hareketi-İşçi Partisi)			
Antigua ve Barbuda (Nisan 1984)			
Antigua Labour Party (ALP)	M	...	16 (13)
(Antigua İşçi Partisi)			
Progressive Labour Movement (PLM)	MSl	...	0 (3)
(İlerici İşçi Hareketi)			
Bağımsızlar	–	...	1 (1)
Arjantin (Eylül 1987)			
Movimiento Nacionalista Justicialista (MNJ)	MSğ	...	105 (103)
(Ulusal Adaletçi Hareket [Peronist Parti])			
Unión Cívica Radical (UCR)	M	...	117 (130)
(Radikal Yurttaşlık Birliği)			
Öbürleri	–	...	32 (21)
Arnavutluk (Şubat 1987)			
Partia e Punës Shqipërisë	–	100	250 (250)
(Arnavutluk Emek Partisi)			
Avustralya (Temmuz 1987)			
National Party of Australia (NPA)	Sğ	11,5	19 (21)
(Avustralya Ulusal Partisi)			
Liberal Party of Australia (LP)	M	34,3	43 (45)
(Avustralya Liberal Partisi)			
Australian Labor Party (ALP)	MSl	45,8	86 (82)
(Avustralya İşçi Partisi)			
Avusturya (Kasım 1986)			
Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ)	Sğ	9,7	18 (12)
(Avusturya Özgürlük Partisi)			
Österreichische Volkspartei (ÖVP)	M	41,3	77 (81)
(Avusturya Halk Partisi)			
Sozialistische Partei Österreichs (SPÖ)	SD	43,3	80 (90)
(Avusturya Sosyalist Partisi)			
Vereinigte Grüne Österreich (VGÖ)	–	4,8	8 (0)
(Avusturya Yeşiller Birliği)			
Bahamalar (Haziran 1987)			
Progressive Liberal Party (PLP)	MSğ	5,3	31 (32)
(İlerici Liberal Parti)			
Free National Movement (FNM)	MSl	...	16 (8)
(Özgür Ulusal Hareket)			
Öbürleri	–	...	2 (3)
Bahreyn			
Emirlik, partisiz.	–	–	–
Bangladeş (Mayıs 1986)			
Catiya Dal (JP)	–	...	183
(Ulusal Parti)			
Awami League (Avami Birliği)	–	...	76
Öbürleri	–	...	39
Bağımsızlar	–	...	32
Barbados (Mayıs 1986)			
Democratic Labour Party (DLP)	M	59,5	24 (7)
(Demokratik İşçi Partisi)			
Barbados Labour Party (BLP)	MSl	40,4	3 (17)
(Barbados İşçi Partisi)			
Belçika (Aralık 1987)			
Vlaams Blok (VB)	ASğ	1,9	2 (1)
(Flaman Bloğu)			
De Volksunie (VU)	Sğ	8,0	16 (16)
(Halkın Birliği)			
Front Démocratique des Bruxellois Francophones (FDF)	Sğ	1,2	3 (3)
(Fransızca Konuşanların Demokratik Cephesi)			
Partij voor Vrijheid en Vooruitgang (PVV)	MSğ	11,5	25 (22)
(Özgürlük ve İlerleme Partisi)			
Parti Réformateur Libéral (PRL)	MSğ	9,4	23 (24)
(Reformcu Liberal Parti)			
Christelijke Volkspartij (CVP)	M	19,5	43 (49)
(Hıristiyan Halk Partisi)			
Parti Social Chrétien (PSC)	M	8,0	19 (20)
(Sosyal Hıristiyan Parti)			
Socialistische Partij (SP)	SD	14,9	32 (32)
(Sosyalist Parti)			
Parti Socialiste (PS)	SD	18,0	40 (35)
Öbürleri	–	7,1	9 (10)
Belize (Aralık 1984)			
United Democratic Party (UDP)	Sğ	...	21 (5)
(Birleşik Demokratik Parti)			
People's United Party (PUP)	M	...	7 (13)
(Birleşik Halk Partisi)			
Benin (Haziran 1984)			
Parti de la Révolution Populaire du Bénin (PRPB)	–	–	196 (336)
(Benin Halk Devrimi Partisi)			
Bhutan			
Monarşi, partisiz			
Birleşik Arap Emirlikleri			
Yedi emirlik federal hükümeti	–	–	–
Birleşik Krallık (Haziran 1987)			
Conservative Party (Muhafazakâr Parti)	Sğ	42,3	375 (297)
Liberal Party (Liberal Parti)	M	12,8	17 (17)
Social Democratic Party (SDP)	SD	9,8	5 (6)
(Sosyal Demokrat Parti)			
Labour Party (İşçi Partisi)	MSl	30,8	229 (209)
Communist Party of Great Britain (Büyük Britanya Komünist Partisi)	K	...	0 (0)
Scottish National Party (SNP)	–	1,3	3 (2)
(İskoç Ulusal Partisi)			
Plaid Cymru (Galler Milliyetçi Partisi)	–	0,4	3 (2)
Ulster Unionists (Ulster Birlikçileri, üç grup)	–	1,2	13 (15)
Social Democratic and Labour Party (SDLP)	–	...	3 (1)
(Sosyal Demokrat ve İşçi Partisi)			
Sinn Fein (Kuzey Irlanda)	–	...	1 1
Öbür (Sözcü)	–	...	1 –
Birmanya (Ekim 1985)			
Burma Socialist Program Party (BSPP)	–	...	489 (475)
(Birmanya Sosyalist Program Partisi)			
Bolivya (Temmuz 1985)			
Acción Democrática Nacionalista (ADN)	Sğ	37,0	52
(Milliyetçi Demokratik Eylem)			
Movimiento Nacionalista Revolucionario Histórico (MNRH)	M	42,0	60
(Tarihsel Milliyetçi Devrimci Hareket)			
Partido Demócrata Cristiano (PDC)	M	2,0	3
(Hıristiyan Demokrat Parti)			
Movimiento de Izquierda Revolucionaria (MIR)	MSl	11,0	16
(Solcu Devrimci Hareket)			
Öbür küçük sol partiler	MSl	15,0	22
Botsvana (Eylül 1984)			
Botswana Democratic Party (BDP)	M	...	29 (29)
(Botsvana Demokratik Partisi)			
Botswana People's Party (BPP)	MSl	...	1 (1)
(Botsvana Halk Partisi)			
Botswana National Front (BNF)	ASl	...	4 (2)
(Botsvana Ulusal Cephesi)			
Brezilya (Kasım 1986)			
Partido do Movimento Democrático Brasiliero (PMDB, koalisyon)	M, MSl	...	479 (200)
(Brezilya Demokratik Hareket Partisi)			
Partido Democrático Social (PDS)	SD	...	0 –
(Sosyal Demokrat Parti)			
Partido Comunista Brasileiro (PCB)	K	...	0 –
(Brezilya Komünist Partisi)			
Öbür 37 parti	–	...	8 (277)
Brunei			
Atanmış Yasama Konseyi	–	–	–
Bulgaristan (Haziran 1986)			
Otečestven Front (Vatan Cephesi):			
Bulgarska Komunističeska Partiya (BKP) (Bulgaristan Komünist Partisi)	...	99,9	276
Bulgarski Zemedelski Naroden Soyuz (BZNS) (Bulgar Halk Çiftçi Birliği)			400 (400) 99
Bağımsızlar			25
Burkina Faso			
Ağustos 1983'ten bu yana askeri yönetim	–	–	–
Burundi			
Eylül 1987'den bu yana Ulusal Selamet Askeri Komitesi yönetimi	–	–	–
Cabo Verde (Aralık 1985)			
Partido Africano da Independência do Cabo Verde (PAICV)			
(Cabo Verde'nin Bağımsızlığı İçin Afrika Partisi) ve bağımsızlar	–	94	83 (56)
Cezayir (Şubat 1987)			
Front de Libération Nationale (FLN)	–	87	295 (281)
(Ulusal Kurtuluş Cephesi)			
Cibuti (Nisan 1987)			
Rassamblement Populaire Pour le Progrès (RPP)	–	87	65 (65)
(İlerleme İçin Halk Birliği)			
Çad			
Nisan 1975'ten bu yana askeri yönetim	–	–	–
Çekoslovakya (Mayıs 1986)			
Národní Fronta (Ulusal Cephe)	–	99,4	200 (200)
Çin (Mart 1985)			
Zhongguo Gongchan Dang (Çin Komünist Partisi)	–	...	2.978
Danimarka (Eylül 1987)			
Konservative Folkeparti (Muhafazakâr Halk Partisi)	Sğ	20,8	38 (42)
Venstre (Liberal Parti)	MSğ	10,5	19 (22)
Kristeligt Folkeparti (Hıristiyan Halk Partisi)	MSğ	2,4	4 (5)
Fremskridtspartiet (İlerleme Partisi)	M	4,8	9 (6)
Det Radikale Venstre (Radikal Liberal Parti)	M	6,2	11 (10)
Centrum-Demokraterne (Merkez Demokratlar)	M	4,8	9 (8)
Socialdemokratiet (Sosyal Demokrat Parti)	SD	29,3	54 (56)
Falles Kurs Klub (Ortak Yol Kulübü)	MSl	2,2	4 –
Socialistisk Folkeparti (Sosyalist Halk Partisi)	ASl	14,6	27 (21)
Venstresocialisterne (Sol Sosyalist Parti)	ASl	1,4	0 (5)
Faroe Adaları ve Grönland temsilcileri	–	–	4 (4)
Dominik Cumhuriyeti (Mayıs 1986)			
Partido Reformista Social Cristiano (PRSC) (Reformcu Sosyal Hıristiyan Parti)	Sğ	...	56
Partido Revolucionario Dominicano (PRD) (Dominik Devrimci Partisi)	MSl	...	48
Partido de la Liberación Dominicana (PLD) (Dominik Kurtuluş Partisi)	ASl	...	16
Dominika (Temmuz 1987)			
Dominica Freedom Party (DFP) (Dominika Özgürlük Partisi)	M	59,0	15 (17
Labour Party of Dominica (LPD) (Dominika İşçi Partisi)	MSl	...	5 (2)
Bağımsızlar	–	...	1 (2)
Ekvador (Haziran 1986)			
Frente de Reconstrucción Nacional (FRN) (Ulusal Yeniden İnşa Cephesi):			
Partido Social Cristiano (PSC) (Sosyal Hıristiyan Parti)			15
Partido Conservador (PC) (Muhafazakâr Parti)			1
Partido Liberal Radical (PLR) (Radikal Liberal Parti)			3
Concentración de Fuerzas Populares (CFP) (Halk Güçleri Birliği)	Sğ, MSğ	35,3 27	4
Frente Radical Alfarista (FRA) (Alfarist Radikal Cephe)			3
Öbürleri			1
Frente Progresista Democrática (FDP) (İlerici Demokratik Cephe):			
Izquierda Democrática (ID) (Demokratik Sol)			17
Democracia Popular (DP) (Halk Demokrasisi)			8
Partido Socialista Ecuatoriano (PSE) (Ekvador Sosyalist Partisi)			6
Movimiento Popular Democrático (MPD) (Demokratik Halk Hareketi)	MSl, ASl	55,5 43	4
Frente Amplio de Izquierda (FADI) (Geniş Sol Cephe)			3
Partido Roldosista Ecuatoriano (PRE) (Ekvador Roldosist Partisi)			5
Öbürleri	–	–	1
Ekvator Ginesi (Ağustos 1983)			
Ulusal Meclis	–	...	41
El Salvador (Mart 1985)			
Alianza Republicana Nacionalista (Arena) (Milliyetçi Cumhuriyetçi İttifak)	Sğ	29,0	13 (19)
Partido Auténtico Institucional Salvadoreño (PAISA)	Sğ	...	1 (0)
(Salvador Gerçek Kurumsal Partisi)			
Partido de Conciliación Nacional (PCN) (Ulusal Uzlaşma Partisi)	MSğ	8	12 (13)
Partido Acción Democrática (AD) (Demokratik Eylem Partisi)	MSğ	...	1 (18)
Partido Demócrata Cristiano (PDC) (Hıristiyan Demokrat Parti)	M	54	33 (40)
Endonezya (Nisan 1987)			
Sekretariat Bersama Golongan Karya (Sekber Golkar)	–	73,0	299 (246)
(Meslek Grupları Ortak Sekreterliği)			
Partai Persatuan Pembangunan (PPP) (Birleşik Kalkınma Partisi)	–	16,0	61 (94)
Partai Demokrasi Indonesia (PDI) (Endonezya Demokrat Partisi, 5 parti koalisyonu)	–	11,0	40 (24)
Etiyopya (Haziran 1987)			
Ulusal Meclis (*Şengo*)	–	84,4	835
Fas (Eylül 1984)			
Union Constitutionelle (UC) (Anayasal Birlik)	MSğ	...	83 –
Rassemblement National des Indépendants (RNI) (Bağımsızların Ulusal Birliği)	MSğ	...	61 (141)
Mouvement Populaire (MP) (Halkçı Hareket)	MSğ	...	47 (44)
Istiklal	M	...	41 (49)
Union Socialiste des Forces Populaires (USFB) (Halk Güçleri Sosyalist Birliği)	MSl	...	36 (16)
Öbürleri	–	...	38 (14)
Fiji			
Mayıs 1987'den bu yana askeri yönetim	–	–	–
Fildişi Kıyısı (Kasım 1985)			
Parti Démocratique de la Côte d'Ivoire (PDCI) (Fildişi Kıyısı Demokrat Partisi)	–	...	175 (100)
Filipinler (Mayıs 1987)			
Temsilciler Meclisi	–	...	200
Finlandiya (Mart 1987)			
Kansallinen Kokoomus (Kok) (Ulusal Koalisyon Partisi)	Sğ	23,2	53 (44)
Ruotsalainen Kansanpuolue/Svenska Folkpartiet (İsveç Halk Partisi)	Sğ	5,3	13 (11)
Keskustapuolue (KP) (Merkez Parti), eski Liberal Halk Partisi (LKP) dahil	M	17,6	40 (38)
Suomen Kristillinen Liito (SKL) (Finlandiya Hıristiyan Birliği)	M	2,6	5 (3)
Suomen Maaseudun Puolue (SMP) (Finlandiya Köylü Partisi)	M	6,3	9 (17)
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (SSDP) (Finlandiya Sosyal Demokrat Partisi)	SD	24,3	56 (57)
Suomen Kansan Demokraattinen Liitto (SKDL) (Fin Halkının Demokratik Birliği). Finlandiya Komünist Partisi (SKP) ağırlıklı	K	9,4	16 (17)
Vihreät (Yeşiller)	–	4,0	4 (10)
Demokraattinen Vaihtoehto (Deva) (Demokratik Alternatif)	–	4,2	4 (10)
Öbürleri	–	6,1	0 (10)

Ülke Parti	Siyasal eğilim	Oy yüzdesi	Parlamento üyeliği	
Fransa (Mart 1986)				
Front National (Ulusal Cephe)	F	9,7	35	(0)
Rassemblement Pour la République (RPR) (Cumhuriyet İçin Birlik)	Sğ	40,9	147	(83)
Union pour la Démocratie Française (UDF) (Fransız Demokrasisi İçin Birlik)	Sğ		130	(64)
Çeşitli sağ partiler	–	...	14	(11)
Parti Socialiste (PS) (Sosyalist Parti)	SD	31,0	207	(269)
Çeşitli sol partiler	–	...	9	(20)
Parti Communiste Français (PCF) (Fransız Komünist Partisi)	K	9,8	35	(44)
Gabon (Şubat-Mart 1986)				
Parti Démocratique Gabonaise (PDG) (Gabon Demokrat Partisi)	–	95,4	111	(84)
Gambia (Mart 1987)				
People's Progressive Party (PPP) (İlerici Halk Partisi)	M	59,2	31	(27)
National Convention Party (NCP) (Ulusal Sözleşme Partisi)	–	...	5	(4)
Gana				
Aralık 1981'den bu yana askeri yönetim	–	–	–	
Gine				
Nisan 1984'ten bu yana Askeri Ulusal Kalkınma Komitesi (*Comité Militaire de Redressement National-CMRN*) yönetimi	–	–	–	
Gine-Bissau (Mart-Mayıs 1984)				
Partido Africano da Independência da Guiné-Bissau e Cabo Verde (PNGC) (Gine Bissau ve Cabo Verde'nin Bağımsızlığı için Afrika Partisi)	–	...	150	
Grenada (Aralık 1984)				
Grenada United Labour Party (GULP) (Grenada Birleşik İşçi Partisi)	Sğ	...	1	
New National Party (NNP) (Yeni Ulusal Parti)	M	...	14	
Guatemala (Kasım 1985)				
Movimiento de Liberación Nacional (MLN) (Ulusal Kurtuluş Hareketi)	ASğ	6,3	6	
Partido Institucional Democrático (PID) (Kurumsal Demokratik Parti)	Sğ	6,3	6	
Central Auténtica Nacionalista (CAN) (Milliyetçi Gerçek Merkez)	Sğ	6,3	1	
Partido Nacionalista Renovador (PNR) (Yenilikçi Milliyetçi Parti)	MSğ	3,2	1	
Partido Democracia Cristiana Guatemalteca (PDCG) (Hıristiyan Demokrasi Partisi)	M	38,7	51	
Unión del Centro Nacional (UCN) (Ulusal Merkez Birliği)	M	20,2	22	
Partido Revolucionario/Partido Democrático de Conciliación Nacional (PR/PDCN) (Devrimci Parti/Ulusal Demokratik Uzlaşma Partisi)	M	13,8	11	
Partido Socialista Democrático (PSD) (Demokratik Sosyalist Parti)	SD	3,2	2	
Guyana (Aralık 1985)				
People's National Congress (PNC) (Ulusal Halk Kongresi)	Sğ	77,0	42	(41)
People's Progressive Party (PPP) (İlerici Halk Partisi)	MSİ	11,0	8	(10)
Öbürleri	–	0,5	3	(0)
Güney Afrika (Mayıs 1987)				
Herstigte Nasionale Party (HNP) (Hertzog'cu Ulusal Parti)	ASğ	3,1	0	(0)
Conservative Party of South Africa (CPSA) (Güney Afrika Muhafazakâr Partisi)	Sğ	26,4	22	–
Nasionale Party (NP) (Ulusal Parti)	Sğ	52,5	123	(131)
New Republic Party (NRP) (Yeni Cumhuriyet Partisi)	M	1,9	1	(8)
Progressive Federal Party (PFP) (İlerici Federal Parti)	MSİ	14,1	19	(26)
Bağımsız	–	0,04	1	–
Haiti				
17 Ocak 1987'de yeni seçimler	–	...	...	
Hindistan (Aralık 1984; eksik veriler)				
Indian National Congress-Indira (INC-I) (Hindistan Ulusal Kongresi-Indira [Kongre Partisi])	M	...	395	(351)
Communist Party of India-Marxist (CPI-M) (Hindistan Komünist Partisi-Marksist)	K	...	22	(35)
Communist Party of India (CPI) (Hindistan Komünist Partisi)	K	...	6	(10)
Öbür muhalefet partileri ve bağımsızlar	–	...	121	
Hollanda (Mayıs 1986)				
Christen Democratisch Appel (CDA) (Hıristiyan Demokrat Çağrı)	MSğ	34,6	54	(45)
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD) (Özgürlük ve Demokrasi İçin Halk Partisi)	M	17,4	27	(36)
Democraten 1966 (D'66) (1966 Demokratları)	M	6,1	9	(6)
Partij van de Arbeid (PvdA) (İşçi Partisi)	SD	33,3	52	(47)
Öbürleri	–	...	8	(16)
Honduras (Kasım 1985)				
Partido Nacional (PN) (Ulusal Parti)	Sğ	...	63	(34)
Partido Liberal de Honduras (PLH) (Honduras Liberal Partisi)	MSğ	...	67	(44)
Öbürleri	M	...	4	(4)
Irak (Ekim 1984)				
Hizbü'l-Ba'sı'l-Arabi'l-İştiraki (Arap Sosyalist Baas Partisi)	–	...	183	
Öbürleri	–	...	67	
İran (Mayıs 1984)				
Hizb-i Cumhuri-i İslami (İslami Cumhuriyetçi Parti)	Sğ	...	251	
Öbürleri	–	...	19	
İrlanda (Nisan 1987)				
Republican Party (Fianna Fáil) (Cumhuriyetçi Parti)	M	44,1	81	(75)
United Ireland Party (Fina Gael) (Birleşik İrlanda Partisi)	M	27,1	51	(70)
Progressive Democratic Party (PDP) (İlerici Demokrat Parti)	M	11,9	14	–
Irish Labour Party (İrlanda İşçi Partisi)	MSİ	6,5	12	(16)
Öbürleri	–	10,4	8	(5)
İspanya (Haziran 1986)				
Alianza Popular (AP) (Halkçı İttifak)	Sğ	26,0	105	(105)
Centro Democrático y Social (CDS) (Demokratik ve Sosyal Merkez)	M	9,0	19	(11)
Convergência i Unió (CiU) (Katalan Milliyetçileri)	M	4,0	18	(12)
Partido Socialista Obrero Español (PSOE) (İspanyol Sosyalist İşçi Partisi)	SD	44,1	184	(202)
Izquierdo Unida (Birleşik Sol)	K	4,0	7	–
Partido Nacionalista Vasco (PNV) (Bask Milliyetçi Partisi)	–	1,5	6	(8)
Herri Batasuna (HB) (Birleşik Halk)	–	1,1	5	(2)
Öbürleri	–	...	6	(10)
İsrail (Temmuz 1984)				
Hatehiya-Tzomet (Tehiya) (Yeniden Doğuş Hareketi)	ASğ	4,0	5	(3)
Kah (Böyle)	ASğ	1,2	1	–
Likud (Birlik) { *Herut* (Özgürlük) / *Liberalim* (Liberal)	Sğ	31,9	41	(48)
Mifleget Datit Leumit (Mafdal) (Ulusal Dinci Parti)	MSğ	3,5	4	(6)
Agudat Israel (İsrail Birliği)	M	1,7	2	(4)
Yahad (Birlik)	M	2,2	3	–
Ometz (Cesaret)	M	1,2	1	–
Maarakta Haavoda (İşçi Bağlaşması): *Mifleget Haavoda Hayisreelit* (İsrail İşçi Partisi) / *Mifleget Hapoalim Hameuşedet* (Mapam) (Birleşik İşçi Partisi)	SD	34,9	44	(47)
ha-Tenua le-Zeşuot ha-Erzah (Ratz) (Yurttaş Hakları Hareketi)	SD	2,4	3	(1)
Şinui (Değişim)	SD	2,6	3	(2)
ha-Reşima ha-Mitkademet le-Şalom (Barış İçin İlerici Birlik)	ASİ	1,8	2	–
Hazit Demokratit le-Şalom ve Şivayon (Hadaş) (Barış ve Eşitlik İçin Demokratik Cephe)	K	3,4	4	(4)
Öbürleri	–	–	7	(5)
İsveç (Eylül 1985)				
Moderata Samlingspartiet (MSP) (Ilımlı Koalisyon Partisi)	Sğ	21,4	76	(86)
Centerpartiet (CP) (Merkez Partisi)	MSğ	12,5	44	(56)
Folkpartiet (FP) (Halk Partisi)	M	14,3	51	(21)
Socialdemokratiska Arbetarepartiet (SAP) (Sosyal Demokrat İşçi Partisi)	SD	44,9	159	(166)
Vänsterpartiet Kommunisterna (VPK) (Komünist Sol Parti)	K	5,4	19	(20)
İsviçre (Ekim 1987)				
Christlichdemokratische Volkspartei der Schweiz (CVP) (İsviçre Hıristiyan Demokrat Halk Partisi)	Sğ	...	42	(42)
National Aktion(NA)/Republikanische Partei (REP) (Ulusal Eylem/Cumhuriyetçi Parti)	Sğ	...	3	(5)
Evangelische Volkspartei der Schweiz (EVP) (Protestan Halk Partisi)	Sğ	...	3	(3)
Schweizerische Volkspartei (SVP) (İsviçre Halk Partisi)	MSğ	...	25	(23)
Friesinnig-Demokratische Partei der Schweiz (FDP) (Radikal Demokrat Parti)	M	...	51	(54)
Landesring der Unabhängigen (LdU) (Bağımsızlar Birliği)	M	...	8	(8)
Liberale Partei der Schweiz (LPS) (Liberal Parti)	MSİ	...	9	(8)
Sozialdemokratische Partei der Schweiz (SPS) (İsviçre Sosyal Demokrat Partisi)	SD	...	41	(47)
Progressive Organisationen der Schweiz (POCH) (İsviçre İlerici Örgütleri)	ASİ	...	4	(3)
Sozialistische Arbeiterpartie (SAP) (Sosyalist İşçi Partisi)	K	...	1	(1)
Vereinigung der Grünen Parteien in Schweiz (İsviçre Yeşil Partiler Federasyonu)	–	...	9	(3)
Öbürleri	–	...	4	(3)
İtalya (Haziran 1987)				
Movimento Sociale Italiano-Destra Nazionale (MSI-DN) (İtalyan Sosyal Hareketi-Ulusal Sağ)	F	5,9	35	(42)
Partito Liberale Italiano (PLI) (İtalyan Liberal Partisi)	MSğ	2,1	11	(16)
Partito Democrazia Cristiana (DC) (Hıristiyan Demokrat Parti)	M	34,3	234	(255)
Partito Repubblicano Italiano (PRI) (İtalyan Cumhuriyetçi Partisi)	M	3,7	21	(29)
Partito Socialista Democratico Italiano (PSDI) (İtalyan Sosyal Demokrat Partisi)	MSİ	3,4	17	(23)
Partito Socialista Italiano (PSI) (İtalyan Sosyalist Partisi)	SD	14,3	94	(73)
Partito Radicale (PR) (Radikal Parti)	ASİ	2,6	13	(11)
Partito Comunista Italiano (PCI) (İtalyan Komünist Partisi)	K	26,2	177	(198)
Democrazia Proletariana (DP) (Proletarya Demokrasisi)	K	1,7	8	(7)
Gruppo dei Verdi (Yeşiller Grubu)	–	2,5	13	–
Öbürleri	–	...	7	(6)
İzlanda (Nisan 1987)				
Sálfstaedisflokkurinn (Bağımsızlık Partisi)	Sğ	27,2	18	(23)
Yurttaş Partisi	Sğ	10,9	7	–
Framsóknarflokkurinn (İlerici Parti)	M	18,9	13	(14)
Althyduflokkurinn (Sosyal Demokrat Parti)	SD	15,2	10	(6)
Althyudubandalag (Halk İttifakı)	K	13,3	8	(10)
Somtoek um Kvennalista (Kadınlar İttifakı)	–	10,1	6	(3)
Öbürleri	–	...	1	(4)
Jamaika (Aralık 1983)				
Jamaica Labour Party (JLP) (Jamaika Emek Partisi)	MSİ	...	60	(51)
Peoples National Party (PNP) (Ulusal Halk Partisi)	SD	(Boykot etti)		(9)
Japonya (Haziran 1986)				
Ciyu-Minşuto (Liberal Demokrat Parti)	Sğ	49,6	300	(250)
Komeito (Dürüst Hükümet Partisi)	M	...	57	(58)
Minşu-Şakaito (Demokratik Sosyalist Parti)	SD	...	28	(38)
Nihon Şakaito (Japon Sosyalist Partisi)	S	...	87	(112)
Nihon Kyosanto (Japon Komünist Partisi)	K	...	27	(26)
Öbürleri	–	...	13	(27)
Kamerun Mayıs (1983)				
Rassamblement Démocratique de Peuple Camerounais (RDPC) (Kamerun Halkı Demokratik Birliği)	–	99,3	120	(120)
Kampuçya (Mayıs 1981)				
Ronakse Samakki Sangkrah Cheat Kampuchea (Ulusal Kurtuluş İçin Kampuçya Birleşik Cephesi)	–	99,0	117	
Kanada (Eylül 1984)				
Progressive Conservative Party (İlerici Muhafazakâr Parti)	MSğ	50,0	211	(103)
Liberal Party (Liberal Parti)	M	28,0	40	(147)
New Democratic Party (Yeni Demokratik Parti)	MSİ	19,0	30	(32)
Öbürleri	–	–	1	(0)
Katar				
Bağımsız emirlik, partisiz	–	–	–	
Kenya (Eylül 1983)				
Kenya African National Union (KANU) (Kenya Afrika Ulusal Birliği)	–	48,0	158	
Kıbrıs				
KKTC (Haziran 1985)				
Ulusal Birlik Partisi (UBP)	MSğ	...	24	
Yeni Doğuş Partisi (YDP)	MSğ	...	4	
Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP)	MSİ	...	10	
Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP)	S	...	12	
Kıbrıs Cumhuriyeti (Aralık 1985)				
Dimokratikos Synagermos (Disy) (Demokratik Birlik)	MSğ	33,6	19	(12)
Demokratiko Komma (Diko) (Demokratik Parti)	M	27,6	16	(8)
Eniea Demokratiki Enosis Kyprou/Sosialistiko Komma (EDEK) (Birleşik Demokratik Kıbrıs Birliği/Sosyalist Parti)	SD	11,1	5	(3)
Anorthotikon Komma Ergazomenou Laou (AKEL) (Emekçi Halkın İlerici Partisi)	K	27,4	15	(12)
Kiribati (Mart 1987)				
Millet Meclisi (*House of Assembly*), partisiz	–	84,0	39	(36)
Kolombiya (Mart 1986)				
Partido Conservador (PC) (Muhafazakâr Parti)	Sğ	...	82	(84)
Partido Liberal (PL) (Liberal Parti)	M	49,0	100	(114)
Nuevo Liberalismo (NL) (Yeni Liberalizm)	M	...	7	–
Unión Patriótica (UP) (Yurtsever Birlik)	ASİ	...	10	–
Komorolar (Mart 1987)				
Federal Meclis (*Assamblée Fédérale*)	–	65,0	42	(38)
Kongo (Ağustos 1984)				
Parti Congolais du Travail (PCT) (Kongo İşçi Partisi)	–	–	153	(115)
Kore Cumhuriyeti (Şubat 1985)				
Kore Ulusal Partisi	MSğ	9,2	20	(25)
Demokratik Adalet Partisi	M	35,3	148	(151)
Yeni Kore Demokrat Partisi	MSİ	28,6	67	–
Demokratik Kore Partisi	MSİ	17,6	35	(81)
Bağımsızlar ve öbürleri	–	...	6	(19)
Kore DHC (Kasım 1986)				
Çosun No-dong Dang (Kore İşçi Partisi)	–	...	...	
Kosta Rika (Şubat 1986)				
Partido Unidad Social Cristiana (PUSC) (Sosyal Hıristiyan Birlik Partisi)	MSğ	...	25	(18)
Partido de Liberación Nacional (PLN) (Ulusal Kuruluş Partisi)	MSİ	...	29	(33)
Öbürleri	–	...	3	(6)
Kuveyt				
Ulusal Meclis (*Meclisü'l-Ümme*) Temmuz 1986'da dağıldı.	–	–	–	
Küba (Aralık 1986)				
Partido Comunista Cubano (PCC) (Küba Komünist Partisi)	–	...	499	(499)
Laos				
Phak Pasason Pativat Lao (PPPL) (Laos Devrimci Halk Partisi)	–	...	...	
Lesotho				
Ocak 1986'dan bu yana Lesotho Askeri Konseyi (*Military Council of Lesotho*) yönetimi	–	–	–	
Liberya (Ekim 1985)				
National Democratic Party of Liberia (NDPL) (Liberya Ulusal Demokrat Partisi)	Sğ	...	45	
Muhalefet	MSİ	...	19	
Libya				
Genel Halk Kongresi yönetimi	–	–	–	
Liechtenstein (Şubat 1986)				
Vaterländische Union (VU) (Anavatan Birliği)	MSğ	50,2	8	(8)
Fortschrittliche Bürgerpartei (FBP) (İlerici Yurttaş Partisi)	M	42,7	7	(7)
Lübnan (Nisan 1972)				
Maruni (Katolik)	–	...	30	
Sünni	–	...	20	
Şii	–	...	19	
Rum Ortodoks	–	...	11	
Dürzi	–	...	6	
Melkai (Rum Katolik)	–	...	6	
Ermeni Ortodoks	–	...	4	
Öbür Hıristiyan	–	...	2	
Ermeni Katolik	–	...	1	
Lüksemburg (Haziran 1984)				
Parti Chrétien Social (PCS) (Hıristiyan Sosyal Parti)	MSğ	...	25	(24)
Parti Démocratique (PD) (Demokratik Parti)	M	...	14	(15)
Parti Ouvrier Socialiste Luxembourgeois (POSL) (Lüksemburg Sosyalist İşçi Partisi)	SD	...	21	(14)
Parti Communiste de Luxembourg (PCL) (Lüksemburg Komünist Partisi)	K	...	2	(2)
Die Gréng Alternativ (Yeşil Alternatif)	–		2	(0)
Macaristan (Haziran 1985)				
Hazafias Népfront (Yurtsever Halk Cephesi)	–	...	361	
Bağımsızlar	–	...	25	
Madagaskar (Ağustos 1983)				
Avant-garde de la Révolution Malgache (Arema) (Madagaskar Devrimi Öncüsü)	M	64,8	117	(112)
Antokon'ny Kongresy Ho An'ny Fahaleovantenan'i Madagasikara (AKFM) (Madagaskar Bağımsızlık Kongre Partisi)	MSİ	8,8	9	(16)
Mouvement pour le Pouvoir Prolétarien (MPP) (Proletarya İktidarı Hareketi)	MSİ	11,1	3	–
Vonjy Iray Tsy Mivaky (VITM) (Ulusal Birlik İçin Halk Ablemi)	MSİ	10,6	6	(7)
Mouvement National pour l'Indépendence de Madagascar (Monima) (Madagaskar'ın bağımsızlığı için Ulusal Hareket)	MSİ	3,7	2	–
Malavi (Mayıs 1987)				
Malawi Congress Party (Malavi Kongre Partisi)	–	...	112	(101)
Maldivler				
Halk Konseyi (*Mecliş*)	–	...	40	
Malezya (Ağustos 1986)				
Barisan Nasional (Ulusal Cephe): *United Malays National Organization* (UMNO) (Birleşik Malayalılar Ulusal Örgütü)	–	57,4	83	148 (133)
Malaysian Chinese Association (MCA) (Malezya Çin Birliği)			17	
Malaysian Indian Congress (MIC) (Malezya Hintli Kongresi)			6	
Gerakan Rakyat Malaysia (Gerakan) (Malezya Halk Hareketi)			5	
Sabah ve Saravak partileri			37	
Muhalefet partileri: *Democratic Action Party* (DAP) (Demokratik Eylem Partisi)	–	15,6	24	29 (21)
Parti Islam SeMalaysia (Pas)		...	1	
Bağımsızlar		...	4	
Mali (Haziran 1985)				

Ülke Parti	Siyasal eğilim	Oy yüzdesi	Parlamento üyeliği
Union Démocratique du Peuple Malien (UDPM) (Mali Demokratik Halk Birliği)	–	...	82
Malta (Mayıs 1987)			
Nationalist Party (NP) (Milliyetçi Parti)	Sğ	50,9	35 (31)
Malta Labour Party (MLP) (Malta İşçi Partisi)	SD	48,9	34 (34)
Mauritius (Ağustos 1987)			
Mouvement Socialiste Mauricien (MSM) (Mauritius Sosyalist Hareketi)		...	26
Mauritius Labour Party (Mauritius İşçi Partisi)		...	9
Parti Mauricien Social-Démocrate (PMSD) (Mauritius Sosyal Demokrat Partisi)	M	...	4 (43)
Organisation du Peuple Rodriquais (OPR) (Rodrigues Halkı Örgütü)		...	2
Mouvement Militant Mauricien (MMM) (Mauritius Militan Hareketi)		...	
Mouvement Travailliste Démocrate (MTD) (Demokrat İşçi Hareketi)	MSl	...	21 (19)
Front des Travailleurs Socialiste (Sosyalist İşçi Cephesi)		...	
Meksika (Temmuz 1985)			
Partido Revolucionario Institucional (PRI) (Kurumsal Devrimci Parti)	MSğ	64,8	289 (299)
Partido Acción Nacional (PAN) (Ulusal Eylem Partisi)	MSğ	16,2	41
Partido Auténtico de la Revolución Mexicana (PARM) (Meksika Devrimi'nin Gerçek Partisi)	MSğ	3,1	9 (101)
Öbürleri	–	...	61
Mısır (Nisan 1987)			
Hizbü'l-Vafdü'l-Cedid (Yeni Vafd Partisi)	Sğ	7,8	35 (57)
el-Hizbü'l-Vatani'd-Dimokrati (Ulusal Demokrat Parti)	MSğ	77,2	346 (391)
Hizbü'l-Ameli'l-İştiraki (Sosyalist Emek Partisi) ve ortakları	MSl	13,4	60 (0)
Bağımsızlar	–	1,6	7 (0)
Monako (Ocak 1983)			
Union Nationale et Démocratique (UND) (Ulusal ve Demokratik Birlik)	–	...	18 (18)
Moğolistan (Haziran 1986)			
Mongol Ardyn Khuv'sgalt Nam (Moğolistan Devrimci Halk Partisi)	–	99,9	370 (354)
Moritanya			
Nisan 1981'den bu yana askeri yönetim	–	–	–
Mozambik (Kasım-Aralık 1986)			
Frente da Libertação de Moçambique (Frelimo)	–	...	250 (210)
Nauru (Ocak 1987)			
Bağımsızlar	–	–	18 (18)
Nepal			
122'si seçilmiş, 28'i kral tarafından atanmış 140 kişilik Ulusal Meclis (*Rashtriya Pançayat*), partisiz	–	–	–
Nijer			
Nisan 1974'ten bu yana askeri yönetim	–	–	–
Nijerya			
Aralık 1983'ten bu yana askeri yönetim	–	–	–
Nikaragua (Kasım 1984)			
Partido Conservador Demócrata (PCD) (Demokratik Muhafazakâr Parti)	MSğ	14,0	14
Partido Liberal Independiente (PLI) (Bağımsız Liberal Parti)	M	9,6	9
Partido Popular Social Cristiano (PPSC) (Sosyal Hıristiyan Halkçı Parti)	MSl	5,6	6
Frente Sandinista de Liberación Nacional (FSLN) (Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi)	MSl	66,8	61
Partido Socialista Nicaragüense (PSN) (Nikaragua Sosyalist Partisi)	ASl	1,4	2
Partido Comunista de Nicaragua (PCN) (Nikaragua Komünist Partisi)	K	1,5	2
Movimiento de Acción Popular-Marxista-Leninista (MAP-ML) (Halk Eylemi Hareketi-Marksist Leninist)	K	1,0	2
Norveç (Eylül 1985)			
Høyre (H) (Muhafazakâr Parti)	Sğ	30,1	50 (53)
Kristelig Folkeparti (KrF) (Hıristiyan Halk Partisi)	MSğ	8,3	16 (15)
Senterpartiet (Sp) (Merkez Parti)	M	6,7	12 (11)
Venstre (V) (Liberal Parti)	M	3,1	0 (2)
Fremskrittpartiet (FrP) (İlerici Parti)	M	3,7	2 (4)
Arbeiderpartiet (Ap) (İşçi Partisi)	SD	41,2	71 (66)
Sosialistisk Venstreparti (SV) (Sosyalist Sol Parti)	S	5,4	6 (4)
Orta Afrika Cumhuriyeti (Ağustos 1987)			
Rassamblement Démocratique Centrafricaine (Orta Afrika Demokratik Birliği)	–	...	52
Pakistan (Şubat 1985)			
Ulusal Meclis, partisiz	–	...	237
Panama			
Temmuz 1982'den bu yana "dolaylı" askeri denetim altında sivil başkanlık yönetimi	–	–	–
Papua Yeni Gine (Haziran-Temmuz 1987)			
Papua New Guinea United Party (Pangu Pati) (Papua Yeni Gine Birleşik Partisi)	–	14,7	26 (51)
People's Democratic Movement (PDM) (Demokratik Halk Hareketi)	–	10,8	18 –
National Party (NP) (Ulusal Parti)	–	5,1	12 (13)
Melanesian Alliance (MA) (Melanezya İttifakı)	–	5,6	7 (8)
People's Action Party (PAP) (Halk Eylemi Partisi)	–	3,2	6 (7)
People's Progress Party (PPP) (Halk İlerleme Partisi)	–	6,1	5 (14)
Öbürleri	–	...	14 (12)
Bağımsızlar	–	41,2	21 (4)
Paraguay (Şubat 1983)			
Asociación Nacional Republicana-Partido Colorado (Ulusal Cumhuriyetçi Birlik-Renkli Parti)	Sğ	90,0	40
Muhalefet partileri	–	10,0	20
Peru (Nisan 1985)			
Convergencia Democrática (Conde) (Demokratik Birleşme)	Sğ	...	12
Acción Popular (AP) (Halk Eylemi Partisi)	MSğ	...	10
Alianza Popular Revolucionaria Americana (APRA) (Amerikan Halkçı Devrimci İttifakı)	SD	...	107
Izquierda Unida (IU) (Birleşik Sol)	MSl	...	48
Partido de Izquierda Nacionalista (PIN (Milliyetçi Sol Parti))	MSl	...	1
Bağımsızlar	–	...	2
Polonya (Ekim 1985)			
Front Jedności Narodnu (FJN) (Ulusal Birlik Cephesi):			
Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (PZPR) (Polonya Birleşik İşçi Partisi)			245 (261)
Zjednoczone Stronnictwo Ludowe (ZSL) (Birleşik Köylü İttifakı)	–	78,9	106 (113)
Stronnictwo Demokratyczne (SD) (Demokratik İttifak)			35 (37)
Parti dışı			74 (49)
Portekiz (Temmuz 1987)			
Partido do Centro Democrático Social (CDS) (Merkez Sosyal Demokrat Partisi)	Sğ	4,4	4 (22)
Partido Renovador Democrática (PRD) (Demokratik Yenilikçi Parti)	MSğ	4,9	7 (45)
Partido Social Democrata (PSD) (Sosyal Demokrat Parti)	M	50,2	148 (88)
Partido Socialista Partuguesa (PSP) (Portekiz Sosyalist Partisi)	SD	22,2	60 (57)
Aliença Povo Unido (APU) (Birleşik Halk İttifakı)	K	12,1	31 (38)
Romanya (Mart 1985)			
Frontul Democratiei Unitâti Socialiste (FDUS) (Sosyal Demokrasi ve Birlik Cephesi)	–	99,9	369 (369)
Ruanda (Aralık 1983)			
Mouvement Révolutionnaire National pour le Développement (MRND) (Kalkınma için Ulusal Devrimci Hareket)	–	...	70
St. Christopher ve Nevis (Haziran 1984)			
People's Action Mouvement (PAM) (Halk Eylemi Hareketi)	MSğ	...	6 (3)
Nevis Reformation Party (NRP) (Nevis Reform Partisi)	MSğ	...	3 (2)
Labour Party (LP) (İşçi Partisi)	MSl	...	2 (4)
St. Lucia (Nisan 1987)			
United Worker's Party (UWP) (Birleşik İşçi Partisi)	M	52,7	9 (14)
St. Lucia Labour Party (SLP) (St. Lucia İşçi Partisi)	S	38,1	8 (2)
Progressive Labour Party (PLP) (İlerici İşçi Partisi)	ASl	9,2	0 (1)
St. Vincent ve Grenadine (Temmuz 1984)			
St. Vincent Labour Party (SVLP) (St. Vincent İşçi Partisi)	MSğ	41,4	4 (11)
New Democratic Party (NDP) (Yeni Demokratik Parti)	M	51,4	9 (2)
United People's Movement (UPM) (Birleşik Halk Hareketi)	MSl	3,2	0 (0)
San Marino (Mayıs 1983)			
Komünist koalisyon:			
Partito Comunista Sammarinese (PCS) (San Marino Komünist Partisi)			15 (16)
Partito Socialista Sammarinese (PSS) (San Marino Sosyalist Partisi)		...	(8)
Partito Socialista Unitario (PSU) (Sosyalist Birlik Partisi)			8 (8)
Partito Democratico Cristiano Sammarinese (PDCS) (San Marino Hıristiyan Demokrat Partisi)		...	26 (26)
Partito di Democrazia Socialista (PDS) (Sosyalist Demokrasi Partisi)		...	1 (2)
Partito Repubblicano (PR) (Cumhuriyetçi Parti)		...	1 –
São Tomé ve Príncipe (Ağustos-Eylül 1985)			
Movimento de Libertação do São Tomé e Príncipe (MLSTP) (São Tomé ve Príncipe Kuruluş Hareketi)	–	–	40
Senegal (Nisan 1983)			
Parti Socialiste (PS) (Sosyalist Parti)	MSğ	79,9	111 (83)
Parti Démocratique Sénégalais (PDS) (Senegal Demokrat Partisi)	MSl	14,0	8 (17)
Rassamblement National Démocratique (RND) (Ulusal Demokratik Birlik)	ASl	2,6	1 –
Ligue Démocratique-Mouvement pour le Parti du Travail (LD-MPT) (Demokratik Birlik-Emek Partisi Hareketi)	K	1,1	0 –
Seyşeller (Aralık 1987)			
Seychelles People's Progressive Front (SPPF) (Seyşeller İlerici Halk Cephesi)	–		23 (23)
Sierra Leone (Mayıs-Haziran 1986)			
All People's Congress (APC) (Tüm Halk Kongresi) ve bağımsızlar	–	...	105 (85)
Singapur (Aralık 1984)			
People's Action Party (PAP) (Halk Eylemi Partisi)	MSğ	64,4	77 (75)
Worker's Party (WP) (İşçi Partisi)	MSl	12,8	1 (0)
Singapore Democratic Party (SDP) (Singapur Demokrat Partisi)	–	3,7	1 (0)
Solomon Adaları (Ekim 1984)			
National Democratic Party (Nadepa) (Ulusal Demokrat Parti)	MSl	...	1
Solomon Islands United Party (Siupa) (Solomon Adaları Birleşik Partisi)	–	...	13
People's Alliance Party (PAP) (Halk İttifakı Partisi)	–	...	12
Solomone Agu Sogufenua (SAS) (Yurdum)	–	...	4
Bağımsızlar	–	...	7
Somali (Aralık 1984)			
Somali Revolutionary Socialist Party (SRSP) (Somali Devrimci Sosyalist Partisi)	–	99,9	171 (171)
SSCB (Kasım 1984)			
Kommunisticeskaya Partiya Sovyetskovo Soyuza (KPSS) (Sovyetler Birliği Komünist Partisi)	–	99,9	1500 (1500)
Sri Lanka (Temmuz 1977)			
United National Party (UNP) (Birleşik Ulusal Parti)	Sğ	...	140 (19)
Sri Lanka Freedom Party (SLFP) (Sri Lanka Özgürlük Partisi)	M	...	8 (91)
Tamil United Liberation Front (TULF) (Tamil Birleşik Kuruluş Cephesi)	M	...	18 (12)
Komünistler ve öbürleri	–	...	2 (44)
Sudan (Nisan 1986)			
Cibheti'l-Vatani'l-İslami (Ulusal İslami Cephe)	Sğ	...	51
Hizbü'l-Ümme (Ulusal Parti)	M	...	99
Democratic Unionist Party (DUP) (Demokratik Birlikçi Parti)	MSl	...	63
South Sudan Political Alliance (Güney Sudan Siyasal İttifakı)	–	...	9
39 başka parti	–	...	42
Surinam (Kasım 1987)			
Nationale Democratische Partij (NDP) (Ulusal Demokrat Parti)	–	...	2
Demokrasi ve Kalkınma Cephesi (3 parti koalisyonu)	–	...	42
Öbürleri	–	...	7
Suriye (Şubat 1986)			
el-Cibheti'l-Vataniyeti'l Takaddumiye (Ulusal İlerici Cephe):			
Hizbü'l-Ba's (Baas Partisi)	–	...	129
Hizbü's-Şuyuʻl-Suriye (Suriye Komünist Partisi)	–	...	9
Öbürleri	–	...	57
Suudi Arabistan			
Monarşi, partisiz	–	–	–
Svaziland (Kasım 1987)			
Temsilciler Meclisi, partisiz	–	...	40
Şili			
Eylül 1973'ten bu yana askeri cunta yönetimi	–	–	–
Tanzanya (Ekim 1985)			
Chama Cha Mapinduzi (CCM) (Tanzanya Devrimci Partisi)	–	...	169 (111)
Tayland (Temmuz 1986)			
Prachakorn Thai (Tay Yurttaşları)	ASğ	...	24 (36)
Chart Thai (Tay Ulusu)	Sğ	...	63 (73)
Prachathipat (Demokrat Parti)	M	...	100 (56)
Pak Kit Sangkhom (Toplumsal Eylem Partisi)	M	...	51 (92)
Saha Prachathipat (Birleşik Demokrat Parti)	M	...	38 –
Saha Chart (Birleşik Ulus)	–	...	19 (0)
Öbürleri	–	...	52 (67)
Tayvan			
Kuo-min Tang (KMT) (Kuomintang: Milliyetçi Parti)	–	...	773
Togo (Mart 1985)			
Rassamblement du Peuple Togolais (RPT) (Togo Halk Birliği)	–	96,0	77 (67)
Tonga (Şubat 1987)			
Yasama Meclisi	–	–	28
Trinidad ve Tobago (Aralık 1986)			
People's National Movement (PNM) (Ulusal Halk Hareketi)	M	32,0	3 (26)
National Alliance for Reconstruction (NAR) (Ulusal Yeniden İnşa İttifakı: 4 parti koalisyonu)	–	66,0	33 –
Tunus (Kasım 1986)			
Ulusal Cephe:			
Parti Socialiste Destourien (PSD) (Sosyalist Düstur Partisi) ve öbürleri	–	...	138 (136)
Tuvalu (Eylül 1985)			
Temsilciler Meclisi, partisiz	–	–	12
Türkiye (Kasım 1987)			
Anavatan Partisi (ANAP)	MSğ	36,3	292 (212)
Doğru Yol Partisi (DYP)	MSğ	19,1	59 –
Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	SD	24,7	99 –
Demokratik Sol Parti (DSP)	SD	8,5	0 –
Öbürleri	–	10,9	0 (188)
Uganda			
Temmuz 1985'ten bu yana Askeri Konsey yönetimi	–	–	–
Umman			
Bağımsız sultanlık, partisiz	–	–	–
Uruguay (Kasım 1984)			
Partido Colorado (PC) (Renkli (Kızıl) Parti)	Sğ	38,6	40
Unión Cívica (Yurttaş Birliği)	MSğ	2,3	2
Partido Nacional (PN) (Milliyetçi (Beyaz) Parti)	M	32,9	36
Frente Amplio (Geniş Cephe)	MSl	20,4	21
Ürdün			
Monarşi, partisiz	–	–	142
Vanuatu (Kasım 1983)			
Vanuaaku Parti (Anayurt Partisi)	M	...	24 (26)
Öbürleri	–	...	15 (13)
Venezuela (Aralık 1983)			
Partido Social-Cristiano (COPEI) (Sosyal Hıristiyan Parti)	MSğ	28,3	... (88)
Acción Democrática (AD) (Demokratik Eylem)	MSl	44,2	118 (88)
Movimiento al Socialismo (MAS) (Sosyalizm Hareketi)	SD	...	... (11)
Partido Comunista de Venezuela (PCV) (Venezuela Komünist Partisi)	K	...	... (7)
Öbürleri	–	...	... (7)
Vietnam (Nisan 1987)			
Vietnam Anavatan Cephesi:			
Dang Cong San Viêt Nam (Vietnam Komünist Partisi)			
Dang Xa Hoi (Sosyalist Parti)	–	...	496
Dang Dan Chu (Demokrat Parti)			
Yemen Arap Cumhuriyeti			
1974'ten bu yana askeri yönetim	–	–	–
Yemen DHC (Ekim 1986)			
Yemen Sosyalist Partisi ve bağımsızlar	–	...	111
Yeni Zelanda (Ağustos 1987)			
National Party (Ulusal Parti)	MSğ	45,0	39 (37)
New Zealand Democratic Party (NZDP) (Yeni Zelanda Demokrat Partisi)	M	6,0	0 (2)
Labour Party (İşçi Partisi)	MSl	47,0	58 (56)
Yugoslavya (Mayıs 1986)			
Socijalistički Savez Radnok Naroda Jugoslavija (SSRNJ) (Yugoslavya İşçileri Sosyalist Birliği)	K	...	220 (22)
Yunanistan (Haziran 1985)			
Nea Demokratia (ND) (Yeni Demokrasi Partisi)	MSğ	40,8	126 (115)
Panellenio Sosialistiko Kinema (Pasok) (Panhelenik Sosyalist Hareket)	SD	45,8	161 (172)
Kommounistiko Komma Elladas (KKE) (Yunanistan Komünist Partisi)	K	9,4	12 (13)
Kommounistiko Komma Elladas Yunanistan Komünist Partisi "İç"	K	1,4	1 (0)
Zaire (Eylül 1987)			
Mouvement Populaire de la Révolution (MPR) (Devrimci Halk Hareketi)	–	...	210 (268)
Zambia (Ekim 1983)			
United National Independence Party (UNIP) (Birleşik Ulusal Bağımsızlık Partisi)	–	67,0	125
Zimbabve (Haziran-Temmuz 1985)			
Zimbabwe African National Union-Patriotic Front (ZANU-PF) (Zimbabve Afrika Ulusal Birliği-Yurtsever Cephe)	–	77,0	63 (57)
Zimbabwe African People's Union (ZAPU) (Zimbabve Afrika Halk Birliği)	–	20,0	15 (0)
United African National Council (UANC) (Birleşik Afrika Ulusal Konseyi)	–	...	0 (3)
Zimbabwe African National Union-Sithole (ZANU-S) (Zimbabve Afrika Ulusal Birliği-Sithole)	–	...	1 (0)
Beyazlar:			
Conservative Alliance of Zimbabwe (CAZ) (Zimbabve Muhafazakâr İttifakı)	–	...	15 (20)
Independent Zimbabwe Group (IZG) (Bağımsız Zimbabve Grubu)	–	...	4 –
Bağımsız	–	...	1 (0)

Orta ve Güney Afrika

Afrika ülkelerinin gıda gereksinimlerini karşılamada bazı ilerlemeler kaydettikleri bol yağışlı iki mevsimin ardından 1987 sonlarında kuraklık ve açlık gene kıtanın büyük bölümünü tehdit etti. Kıtanın temel ihraç ürünleriyle madenlerinin dünya fiyatlarındaki önemli düşüş ise ekonomik kalkınma umutlarını söndürdü. AIDS hastalığına başlangıçta fazla önem vermeyen ülkelerin çoğu bu tehdide karşı daha etkin önlemler almaya başladı. İki darbe girişimi başarıya ulaştıysa da Orta ve Güney Afrika ülkelerinin çoğunda iç politikada istikrar ve güven egemendi. Kıtanın güneyiyle Afrika Boynuzundaki ülkelerle Uganda ve Sudan bu çoğunluğun dışında kaldı.

Afrika Birliği Örgütü. Afrika Birliği Örgütü'nün (OAU) Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da temmuz-ağustos aylarında yapılan yıllık zirvesine 50 üye ülkeden yalnızca 20 devlet başkanı ve dört başbakanın katılması, toplantının fazla önemsenmediğini gösteriyordu. Gündemin ilk sıralarında Afrika Ekonomik Toparlanma Planı'nın (AERP) yer almasına karşın tartışmalar daha çok Afrika'nın güneyindeki ve Çad'daki anlaşmazlıklar üzerinde yoğunlaştı. Toplantıya katılan ülkeler Güney Afrika Cumhuriyeti ve Namibia'daki (Güney Batı Afrika) kurtuluş hareketlerini, ayrıca Güney Afrika Cumhuriyeti'ne komşu ülkelerin Pretoria rejimine bağımlılıklarını azaltma çabalarını daha çok desteklemeyi kabul ettiler. Zambia devlet başkanı Kenneth Kaunda topluluğun 1987-88 dönemi başkanlığına seçildi. OAU'nun mali sorunlarıysa üye ülkelerin yükümlülüklerini yerine getirmemesinden dolayı ciddiyetini korudu.

OAU Savunma Komisyonu bir Afrika barış gücünün oluşturulmasının zorluklarına ilişkin bir rapor sundu. Ama bunun yanında silahlarda standartlaşma, yerel silah üretimi ve askeri okullarda ortak ders programı uygulanması gibi konularda eşgüdümü amaçlayan "Afrika Savunma Organı" nın oluşturulmasını sağlayan protokolü de gerçekleştirdi. Nisanda Addis Ababa'da toplanan OAU Planlama Bakanları Konferansı, Yeni Temel Çalışma Programı'nın (SNPA) uygulanmasındaki gelişmeleri gözden geçirdi. SNPA Afrika'nın azgelişmiş ülkelerine destek olmak üzere gelişmiş sanayi ülkelerinden yılda 8,6 milyon dolarlık bağış sağlamıştı. Sayıları 27'ye yükselen en az gelişmiş ülkeler, toplam kıta nüfusunun yüzde 35'ini barındırıyordu.

Güney Afrika. Ne Güney Afrika Cumhuriyeti'nde, ne de Mozambik, Angola ve Namibia gibi komşu ülkelerde anlaşmazlıkların azaldığı gözlendi. Güney Afrika Cumhuriyeti ordusu çeşitli aralıklarla Angola, Botsvana, Zambia ve Zimbabve içlerine saldırdı. Bölge güvenliğini tehdit eden başlıca sorunlar ise Mozambik Ulusal Direnişi'nin (Renamo) artan etkinlikleri ve Angola'nın Tam Bağımsızlığı İçin Ulusal Birlik'in (UNITA) direnişinden kaynaklanıyordu. Her iki kurtuluş hareketi etkinlik gösterdikleri ülkelerin ekonomilerini ve güvenliklerini ciddi biçimde sarstı. Resmen yürürlükten kaldırılmamış olmakla birlikte Güney Afrika Cumhuriyeti'yle Mozambik arasındaki 1984 Nkomati anlaşması işlerliğini yitirmişti. Güney Afrika Cumhuriyeti komşu ülkelerin Afrika Ulusal Kongresi'ne (ANC) ve Güney Batı Afrika Halk Örgütü'ne (SWAPO) bağlı gerilla kuvvetlerine verdiği desteği kınayarak bu bahaneyle komşularına karşı askeri ve ekonomik misillemelerde bulundu.

Ekimde İngiliz Kolumbiyası'ndaki Vancouver'da toplanan Uluslar Topluluğu başbakanları, oybirliğiyle yayımladıkları ortak bildiride "Pretoria'nın istikrarı bozucu ve yıkıcı politikası" olarak tanımlanan tutuma karşı, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin komşusu olan ülkelere yardım amacıyla dünya ülkelerini anlamlı bir tepki göstermeye çağırdılar. Bildiride Angola, Botsvana, Mozambik, Tanzanya, Zambia ve Zimbabve gibi cephe devletlerinin güvenlik gereksinimlerinin karşılanması ve bu ülkelerin, ihraç mallarını Mozambik ve Tanzanya limanlarına göndermelerini sağlamak üzere güvenli yollar oluşturulması için uluslararası desteğin gereği vurgulandı; ayrıca Mozambik'in bölgede kilit konumda olduğu belirtildi.

Afrika Boynuzu. Eylülde benimsenen yeni anayasayla Etiyopya Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin Marksist-Leninist bir devlet olduğu resmen ilan edildi. Etiyopya'nın, yönetime karşıt bölgelere bir ölçüde özerklik verme vaadi, çarpışmaların aynı şiddetle sürdüğü Eritre ile Tigrey'deki büyük direniş hareketlerini tatmin etmedi. Etiyopya'nın, Sudan yönetimine karşı mücadele eden Sudan Halk Kurtuluş Ordusu'nu (SPLA) desteklemesi iki ülke arasındaki ilişkileri gerginleştirdi. Sudan'daki iç savaşta yumuşama görülmedi. Etiyopya ve Somali arasında önceki yıl yapılan anlaşmaya karşın, Somali yönetimine karşı ayaklanan kuvvetler, Etiyopya'daki üslerinden sınırı geçerek askeri saldırılarda bulunmayı sürdürdüler.

Darbeler ve Öteki Afrika Ülkeleriyle İlişkiler. Burundi devlet başkanı Jean-Baptiste Bagaza eylülde gerçekleştirilen bir askeri darbeyle görevden uzaklaştırıldı. Burkina Faso devlet başkanı Yüzbaşı Thomas Sankara'ysa ekimdeki başarılı askeri darbe sırasında öldürüldü. Uganda'da devlet başkanı Yoweri Museveni'nin askeri yönetimine karşı direniş bu ülkede şiddetin sürmesine yol açtı. Direniş hareketine karşı girişilen saldırılar Uganda'nın Sudan ve Kenya'yla ilişkilerini ciddi biçimde bozdu.

Yıl içinde, Fransa'nın büyük çaplı askeri desteği sayesinde Çad ordusu Libya kuvvetlerine karşı önemli bir başarı kazandı. Çad'ın kuzeyindeki Auzou şeridi üzerinde egemenlik iddialarını sürdüren Libyalılar da karşı saldırılarda bulundular. OAU Başkan Hissen Habré yönetimini meşru kabul etmekle birlikte Libya'nın iddiasına karşı tavır almaktan kaçındı. Çad, Sudan'ı topraklarının Libyalılarca kullanılmasına izin vermekle suçladı.

Batı Sahra'da, Fas ordusu ile Saguia el Hamra ve Río de Oro'nun Kurtuluşu İçin Halk Cephesi (Polisario) arasındaki savaş hızını yitirirken, Polisario Cephesi'nin toprak talebine ilişkin anlaşmazlık da çözümsüz kaldı. OAU'nun aracılık çabaları sonuç vermedi. OAU'nun sürgündeki Batı Sahra hükümeti Sahra Arap Demokratik Cumhuriyeti'ni tanıması yüzünden 1984'te örgütten çekilen Fas bütün bölge üzerindeki egemenlik iddiasını sürdürdü. Polisario Cephesi'ne başlıca askeri desteği gene Cezayir sağladı.

Cephe devletlerince Renamo'yu desteklemekle suçlanan Malavi tutumunu değiştirerek ordusunun bir bölümünü Mozambik'in Nacala kentiyle olan demiryolu bağlantısını Renamo saldırılarına karşı savunmaya ayırdı. Cephe devletlerinin, ABD ve öteki ülkelerden gelen askeri malzemenin toprakları üzerinden UNITA'ya sevk edilmesine izin vermekle suçladığı Zaire'yse ısrarla suçlamaları reddetti. 1976'dan bu yana UNITA'nın fiilen kapalı tuttuğu Benguela-Lobito Demiryolu'nu açmak üzere Zaire, Zambia ve Angola'nın ABD desteğindeki girişimi sonuç vermedi.

Siyasal Sistemler. Eylülde Etiyopya Afrika kıtasında, "dünyadaki ilerici güçlerin önderi" olarak gördüğü SSCB'yle ittifak içindeki ilk Marksist-Leninist devlet oldu. Sudan'da, 1985'te ordu kışlasına döndükten sonra çok partili demokratik sistemin yerleşmesi umutları iç savaş yüzünden gerçekleşemedi. Başbakan Sadık el-Mehdi'nin, yeni demokratik anayasa taslağının yalnızca Müslüman nüfusa uygula-

nabilecek bir şeriat düzenini içermesinde ısrar etmesi anlaşmayı zorlaştıran başlıca engeldi. Ülkenin güneyindeki bütün siyasal partiler ve kuzeyindeki laiklik yanlıları gibi Albay John Garang'ın başında bulunduğu hükümet karşıtı SPLA da yeni anayasada şeriata yer verilmesini reddetti.

Zimbabve Parlamentosu'nda beyaz azınlığa ayrılan 20 sandalyenin kaldırılması kararı, tek partili devlete doğru bir gelişmeydi. Başbakan Robert Mugabe'nin önderlik ettiği iktidardaki Zimbabve Afrika Ulusal Birliği (ZANU) ile Joshua Nkomo'nun önderliğindeki Zimbabve Afrika Halk Birliği (ZAPU) aralık ayında bir anlaşmaya vardılar ve 31 Aralık'ta Mugabe yürütmeden sorumlu devlet başkanı olarak ant içti. Nkomo da başkan yardımcılığına getirildi.

Dış İlişkiler. OAU'nun ve ANC'nin Güney Afrika Cumhuriyeti'ne karşı kapsamlı uluslararası yaptırımlar uygulanması talebi pek çok Afrikalı önderle Batı dünyası arasında anlaşmazlık nedeni olarak kaldı. Afrikalı önderler ABD Kongresi ve Avrupa Topluluğu ülkelerinin sınırlı bir yaptırım programı uygulama kararını memnuniyetle karşılamakla birlikte, Batılı ülkeleri Güney Afrika'daki çıkarları yüzünden çekingen davranmakla suçladılar.

Doğu Bloku ülkeleri Angola'ya, bir ölçüde de Mozambik, Zimbabve ve Zambia ile ANC ve SWAPO'ya askeri yardımlarını sürdürdü. UNITA'ya askeri yardımda bulunan ve Namibia'nın bağımsızlığını Kübalı askerlerin çekilmesine bağlayan Güney Afrika Cumhuriyeti'ni destekleyen ABD ile anlaşmazlıklarına karşın Angola yönetimi, Güney Afrika Cumhuriyeti birliklerinin Angola topraklarından çekilmesini sağlamak ve Namibia'nın bağımsızlığı hızlandırmak üzere yapılacak bir anlaşmanın parçası olarak Küba askerlerinin aşamalı çekilişi konusunda ABD'yle görüşmeyi sürdürdü. Batılı ülkeler Renamo ve Güney Afrika Cumhuriyeti'ne karşı mücadelesinde Mozambik'e tam destek vaat ettiler.

Toplumsal ve Ekonomik Koşullar. Uluslararası Para Fonu (IMF) Afrika ülkelerinin reel gayri safi yurt içi hasılasındaki (GSYİH) toplam artışı 1987'de yüzde 2,1 ve 1988'de de yüzde 3,8 olarak tahmin etti. Buna karşılık kıtanın en yoksul 15 ülkesinin artan dış borçlar, iyice düşen yaşam düzeyi ve ihraç ürünleri fiyatlarının dünya piyasasında gerilemesi yüzünden topyekûn bir çöküşün eşiğinde olduğu uyarısında bulundu. Ayrıca, dış borçların ağır bir borç yükü altında bulunan orta gelir düzeyindeki ülkelerin gelişmesini engellediğine de dikkat çekti. Güney Afrika Cumhuriyeti ve Nijerya dışındaki Orta ve Güney Afrika ülkelerinin 1987'de 86,2 milyar dolar olan toplam dış borcunun 1988'de 92,9 milyar dolara yükseleceği tahmin edildi. Dış borçlar ihracat gelirlerinin yüzde 301,5'ine ulaşıyor, bölge ülkelerinin net dış finans gereksiniminin 6,9 milyar dolar olduğu belirtiliyordu.

BM'ce hazırlanan *Africa: One Year Later* (Afrika: Bir Yıl Sonra) adlı rapora göre 28 Afrika ülkesi ekonomi politikalarında reform yapmaya ve yapısal düzenleme önlemleri almaya girişmiş durumdadır. Kamu harcamalarında ve devlet memurlarının maaşlarında büyük kısıntılara gidilmesinin yanı sıra kamu iktisadi kuruluşlarına devlet yardımının azaltılması alınan önlemler arasındadır. Rapora göre Afrika ülkelerinin yaklaşık üçte ikisinde toplam yatırımların hedeflenen yüzde 25'i tarıma ayrılarak gıda üretiminde yüzde 3'lük bir artış sağlanmıştır. 1950'den bu yana ihracat gelirlerindeki en keskin düşüş 1987'de gözlenmiştir.

Bebek ölüm oranındaki gerileme sürdü; 1965'te bin doğumda 167 olan bu oran 1985'te binde 104'tü. Gene 1965-85 döneminde ilköğretim kurumlarındaki çocuk oranı yüzde 41'den yüzde 80'e yükseldi.

Başkan Kaunda, 32 yaşındaki oğlunun AIDS'den öldüğünü açıklayarak bu hastalığın Afrika'yı tehdit ettiğine dikkat çekti. Afrika'da bu hastalıktan en çok etkilenenlerin öğretmen, doktor, mühendis ve subay gibi orta sınıftan insanlar olduğunu gösteren araştırmalar, Orta ve Doğu Afrika'daki kentlerde 15-40 yaşlarındaki insanların yüzde 10 ile 20'sinin AIDS virüsü aldığının anlaşıldığını da belirtmektedir.

(COLIN LEGUM)

ANGOLA

Angola Halk Cumhuriyeti Afrika'nın güneybatısında, Atlas Okyanusu kıyısında yer alır; Zaire topraklarının oluşturduğu bir şerit Kabinda'yı da kapsar. Yüzölçümü: 1.246.700 km². Nüfus: (1987 tah.) 9.105.000. Başkent: Luanda. Para birimi: Angola Kwanzası (AK); (5 Ekim 1987) serbest kurda 30,53 AK=1 ABD Doları; 49,58 AK=1 sterlin. 1987'de başkan: José Eduardo dos Santos.

1987 yılı, yönetim karşıtı Angola'nın Tam Bağımsızlığı İçin Ulusal Birlik (UNITA) örgütüne bağlı kuvvetlerin Kasım 1986'da yağmur mevsimiyle birlikte başlattığı saldırılarda elde ettiği askeri başarılara ilişkin alışılagelmiş bildirilerle açıldı. Abartılı savlar içerdiği sanılan bu tür açıklamaların doğruluğunu belirlemek son derece güçtü. Ama sınırlı bir alanda kalmakla birlikte giderek yaygınlaşan UNITA saldırıları, Angola hükümetinin güney sınırında Güney Afrika Cumhuriyeti askeri saldırılarını ön plana çıkarma çabasıyla gizlenemeyecek bir boyut kazandı. Bu saldırılar Küba askerlerinin sıkı biçimde savunduğu Kabinda'ya bile sıçradı. UNITA'nın etkili bir güç durumuna gelmesi ABD'nin sağladığı askeri destekten kaynaklanmaktaydı. İlk kez 1986'da ortaya atılan, ABD'nin Zaire kanalıyla UNITA'ya gizlice silah gönderdiği yolundaki suçlamalar, 1987 ortasında açıkça doğrulandı. Ayrıca 1986'da ABD Merkezî Haberalma Örgütü (CIA) fonundan UNITA'ya yapılan 15 milyon ABD Doları tutarındaki silah yardımının 1987'de de süreceği belirtildi. Bu silah yardımında "Stinger" uçaksavar füzeleri özel bir yer tutuyordu; Angola hükümetinin yeni Sovyet tankları alması üzerine UNITA'ya tanksavar füzeler verilmesi de gündeme geldi.

Temmuzda, ABD'nin Afrika işlerinden sorumlu dışişleri bakan yardımcısı Chester Crocker, 15 aydan beri askıda bulunan iki ülke arasındaki ilişkileri normalleştirmeye yönelik görüşmeler yapmak üzere Luanda'yı ziyaret etti. Ama Namibia'nın bağımsızlığı sorunundan önce Angola'daki Küba askerlerinin çekilmesini isteyen ABD'nin tutumunda hiçbir değişiklik olmaması nedeniyle önemli bir adım atılamadı. Angola hükümeti de aynı kararlılıkla hiçbir yabancı devletin Angola'nın politikasını belirleme hakkı olmadığını belirtti.

Petrol fiyatlarının istikrar kazanmasının petrol gelirlerindeki düşüşü durduracağı yolundaki umutlara karşın, sürüp giden iç savaşın ülke ekonomisi üzerindeki baskısı giderek arttı. Başkan José Eduardo dos Santos, gerilla etkinlikleri dolayısıyla 1976'da fiilen kapanmış olan Benguela Demiryolu'nun yeniden açılmasını sağlayacak bir anlaşma yapmak üzere nisanda Zaire ve Zambia devlet başkanlarıyla bir araya geldi. Bu sorunun hangi yöntemlerle çözüleceği konusu belirsiz kalmakla birlikte, dos Santos eylülde Paris'e yaptığı gezi sırasında Fransız yetkililerle proje üzerinde görüştü.

Mayısta Doğu Bloku ülkeleriyle olası işbirliği alanlarını gözden geçirmek amacıyla Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi ile (Comecon) görüşmeler yapıldı. Aynı ayın sonlarında SSCB, Malange'de bir hastane yapımına teknik yardım göndermeyi önerdi. Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu'nun (UNICEF) Hollanda, Fransa ve İspanya komiteleri Angola'ya battaniye ve giyecek yardımında bulunurken, Hindistan hükümeti de Güney Afrika Cumhuriyeti'nin olası ekonomik yaptırımlarına karşı Hint malları satın almak üzere 7,7 milyon ABD Doları tutarında kredi vermeyi önerdi. Bu öneri Başkan dos Santos'un nisanda yaptığı Asya gezisi-

Angola'da yönetime karşı savaşan UNITA'ya bağlı kuvvetler.
Mark Peters / The New York Times

nin hemen sonrasına rastladı. Portekiz, Angola'dan 500 bin ton ham petrol ithal etme ve bir dizi hidroelektrik santral yapımında işbirliği yapma önerisine ek olarak, Angola'nın bağımsızlığını kazanmasından sonra Avrupalıların ülkeden kaçması nedeniyle işlemez duruma gelen şirketlerin canlandırılmasına yardımcı olmak üzere 140 milyon ABD Doları tutarında kredi vermeyi önerdi. Eylülde Avrupa'da bir geziye çıkan dos Santos, Portekiz'e de uğrayarak bağımsız Angola'nın bu ülkeyi ziyaret eden ilk başkanı oldu.

Bu kredi ve yardım önerilerinin ekonomiye katkısı, Angola'nın temel sorunu olan gıda gereksinimine yeterli bir çözüm getirmekten uzaktı. BM Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) şubatta belirlediği, acil gıda yardımına gereksinim duyan beş ülkeden biri olan Angola, gıda tüketiminin yüzde 50'sini dışardan karşılıyordu. Bu olumsuz koşulları yaratan başlıca etken de iç savaştı. Hükümet temmuzda yağışsız mevsimle birlikte gerillalara karşı saldırıya geçtiyse de, kesin bir sonuç alma umudu zayıftı. Eylülde Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Angola içinde sürekli olarak etkinlik gösteren askeri kuvvetler bulundurduğunu açıklaması, umutsuz olan durumu daha da ağırlaştırdı. Aralıkta Güney Afrika Cumhuriyeti, birliklerinin UNITA kuvvetleriyle birlikte savaştığını ilk kez kabul etti.

(KENNETH INGHAM)

BENİN

Benin Halk Cumhuriyeti Batı Afrika'nın güney kıyısında, Gine Körfezinde yer alır. Yüzölçümü: 112.600 km². Nüfus: (1987 tah.) 4.307.000. Başkentler: Porto-Novo (resmî); Cotonou (fiili). Para birimi: CFA Frangı (CFAF); (5 Ekim 1987) nominal değeri 50 CFAF=1 Fransız Frangı; serbest kurda 306,67 CFAF=1 ABD Doları; 498 CFAF=1 sterlin. 1987'de başkan: Tuğgeneral Mathieu Kérékou.

Benin devlet başkanı Mathieu Kérékou, 13 Şubat 1987'de 14 üyeli hükümette kapsamlı bir değişikliğe giderek, beş bakanlığa yeni adlar atadı, iki bakanın da görev alanlarını değiştirdi. Bu değişiklikler genellikle Marksist ideolojiden uzaklaşmanın sürdüğünü gösteren bir belirti olarak yorumlandı. Uluslararası Af Örgütü, çoğunluğunu Mart 1985'te başlayan öğrenci gösterileri nedeniyle tutuklananların oluşturduğu 90 kadar tutuklunun serbest bırakılması ya da yargı önüne çıkarılması çağrısında bulundu. Bu sırada Abomey-Calavi'deki üniversitede yaşam koşullarının iyileştirilmesi talebiyle yeni gösteriler patlak verdi.

Yaşam düzeyindeki düşüşten etkilenenler, yalnızca öğrenciler değildi. 1986'da Panocean Company'yle üretim konusunda çıkan bir anlaşmazlığın ardından Sèmè petrol alanında üretimin düşmesiyle daha da kötüleşen ödemeler dengesi açığının kapatılması için IMF'yle başlatılan görüşmeler 1987'de de sürdü. Temmuz başlarında Nijerya devlet başkanı İbrahim Babanginda'nın Cotonou'yu ziyareti sırasında yapılan görüşmelerde gündemin başında ekonomik konular yer aldı. İki ülke arasındaki ilişkiler, Nijerya'nın Mart 1986'da aradaki sınırı yeniden açmasıyla bir gelişme sürecine girmişti.

(NIM CASWELL)

BOTSVANA

Uluslar Topluluğu üyesi olan Botsvana Cumhuriyeti Afrika'nın güneyinde karayla kuşatılmış bir ülkedir. Yüzölçümü: 581.730 km². Nüfus: (1987 tah.) 1.168.000. Başkent: Gaborone. Para birimi: pula; (5 Ekim 1987) serbest kurda 1,71 pula=1 ABD Doları; 2,77 pula =1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Quett Masire.

Cumhurbaşkanı Quett Masire, altı yıldan beri aralıksız süren ve ülkenin her yanında büyükbaş hayvanları telef ederek ürünleri yok eden kuraklığın yol açtığı sıkıntıların üstesinden gelmek için uluslararası yardım isteğinde bulundu. 1988'in sonuna değin uzatılan kuraklığa karşı mücadele programı, hükümete yılda 13 milyon ABD Doları'na mal oluyordu.

Temmuzda, De Beers Consolidated Mines, Ltd. karşılığını nakit para ve hisse senedi olarak ödemek üzere Botsvana'nın elmas stoklarını satın aldı. Satışın toplam tutarı açıklanmadı. Ülkenin döviz kaynaklarının en azından yüzde 60'ını, hükümet gelirlerinin de yüzde 50'sini karşılayan elmas, 1986-87'de Botsvana'ya 600 milyon ABD Doları kazandırdı. Bu, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin aynı kaynaktan elde ettiği gelirden daha fazlaydı. Ekonomik bakımdan Afrika'nın en güçlü ülkeleri arasında yer alan Botsvana'nın öteki önemli gelir kaynakları, toplam gelirinin yüzde 14'ünü sağlayan Güney Afrika Gümrük Birliği ve sığır eti ihracatıydı.

Ekonomik bakımdan Güney Afrika Cumhuriyeti'ne bağlı olan Botsvana, izlediği dengeci dış politikayı 1987'de de sürdürmek zorunda kaldı. Botsvana, ithalatının yüzde 81'ini Güney Afrika Cumhuriyeti'nden yapıyor ve toplam dış ticaretinin yüzde 90'ını bu ülke üzerinden gerçekleştiriyordu; ayrıca 26 bin Botsvana vatandaşı da Güney Afrika Cumhu-

riyeti'nde çalışıyordu. İki ülke arasındaki uzun ve açık sınır çeşitli sürtüşmelere yol açtı. Pretoria yönetimi terörist olarak nitelendirdiği göçmenlerin girişlerini önlemesi için Botsvana'ya sürekli baskı yaptı.

(GUY ARNOLD)

BURKİNA FASO

Burkina Faso Batı Afrika'da bir kara ülkesidir. Yüzölçümü: 274.200 km². Nüfus: (1987 tah.) 8.308.000. Başkent: Ouagadougou. Para birimi: CFA Frangı (CFAF); (5 Ekim 1987) nominal değeri 50 CFAF=1 Fransız Frangı; serbest kurda 306,67 CFAF=1 ABD Doları. 15 Ekim 1987'ye değin Ulusal Devrim Konseyi başkanı (başkan): Yüzbaşı Thomas Sankara; 15 Ekim'den sonra Halk Cephesi başkanı ve devlet başkanı: Yüzbaşı Blaise Compaoré.

Yüzbaşı Thomas Sankara, 15 Ekim 1987'de Halk Cephesi adıyla örgütlenen bir grup subayın gerçekleştirdiği bir darbeyle öldürüldü. Halk Cephesi lideri Yüzbaşı Blaise Compaoré'yi iktidara getiren darbe sırasında karşıt asker gruplarının Ouagadougou'daki çatışmalarında 100 kadar kişinin öldüğü bildirildi. Compaoré, Sankara'yı Ağustos 1983'te iktidara getiren ayaklanmaya önderlik etmiş ve onun yönetimi boyunca ikinci adam olarak kalmıştı. Darbeye gerekçe olarak Sankara'nın iktidarı tekeline almaya ve ülkeyi kargaşaya sürükleyecek politikalar izlemeye başlamış olması gösterildi.

Burkina Faso'da Yüzbaşı Blaise Compaoré, 15 Ekim darbesiyle devrilen Yüzbaşı Thomas Sankara'nın yerine devlet başkanı oldu. Sankara kadar etkili bir önder olmayan Compaoré'nin hükümet politikasında değişiklik yapması beklenmiyor.
Philippe Boudin - Gamma / Liaison

Yeni yönetim, önceki yönetimin devrimci yolunu izlemeye söz vermekle birlikte, bazı düzenlemelerin gerekli olacağını da belirtti. 31 Ekim'de açıklanan ve ağırlıklı olarak sivillerden oluşan yeni kabinede Sankara yönetiminde görev almış olan birkaç bakana da yer verildi.

1987 başlarında ekonomik alanda kendine yeterliği sağlamak amacıyla Sankara yönetimince alınan önlemler halkın yaşam düzeyi düştükçe daha çok tepki uyandırmıştı. Gene de karizmatik bir önder olan Sankara'nın ölümü ülke içinde ve Batı Afrika'nın büyük bölümünde üzüntü yarattı.

(NIM CASWELL)

BURUNDİ

Burundi Cumhuriyeti Afrika'nın ortasında bir kara ülkesidir. Yüzölçümü: 27.834 km². Nüfus: (1987 tah.) 4.989.000. Başkent: Bujumbura. Para birimi. Burundi Frangı (FBu); (5 Ekim 1987) serbest kurda 126,19 FBu=1 ABD Doları; 204,92 FBu=1 sterlin. 3 Eylül 1987'ye değin başkan: Albay Jean-Baptiste Bagaza, 3-9 Eylül arasında Ulusal Kurtuluş İçin Askeri Komite başkanı ve 9 Eylül'den sonra başkan: Binbaşı Pierre Buyoya.

Albay Jean-Baptiste Bagaza, Kanada'da Fransızca konuşan ülke liderleri toplantısına katıldığı sırada, 3 Eylül 1987'de Binbaşı Pierre Buyoya'nın önderliğindeki kansız bir darbeyle devrildi. Buyoya, darbeyi bütün yetkilerin başkanda toplanmış olması, anayasanın sürekli olarak çiğnenmesi ve rüşvetin başını alıp gitmesi gerekçelerine dayandırdı. Bagaza da 1976'da Michel Micombero'yu devirirken aynı gerekçeleri öne sürmüştü. Kişi haklarını genişletme ve daha geniş dinsel özgürlük sağlama sözü veren Buyoya önce 31 üyeli Ulusal Kurtuluş İçin Askeri Komite'nin başkanlığına, 9 Eylül'de de devlet başkanlığına getirildi.

Burundi'nin komşularıyla ilişkileri Bagaza yönetiminin son aylarında iyice gerginleşmişti. Nisanda Tanzanya, Burundi'den yasadışı yollarla göç etmiş bulunan 2 bin kadar kişiyi sınır dışı etti. Aynı sıralarda hükümetle Katolik Kilisesi arasında süregelen anlaşmazlık da doruğuna çıktı. Hükümet resmî görevliler dışında vaaz verilmesini yasakladı, Katolik kilise meclislerini kaldırdı ve haziranda da hafta sonu ayinlerini yasakladı. Bu çatışma eskiden Burundi'yi yöneten Belçika'yla ilişkilerin bozulmasına yol açtı.

(GUY ARNOLD)

CABO VERDE

Cabo Verde Cumhuriyeti Atlas Okyanusunda, Afrika'nın batı kıyısından 620 km açıkta bulunan bir ada topluluğunu kapsar. Yüzölçümü: 4.033 km². Nüfus: (1987 tah.) 350.000. Başkent: Praia. Para birimi: Cabo Verde Escudo'su (CV Esc); (5 Ekim 1987) serbest kurda 89,27 CV Esc=1 ABD Doları; 144,97 CV Esc=1 sterlin. 1987'de başkan: Aristides Pereira, başbakan: Pedro Pires.

Balık dışında hiçbir ekonomik kaynağı olmayan Cabo Verde, 1987'de de büyük ölçüde uluslararası yardıma dayanmak zorunda kaldı. Ülke dışındaki Cabo Verde vatandaşlarının gönderdiği dövizler kamu gelirlerinin yüzde 40'ını oluştururken, yatırımların yüzde 80'i de dış yardımla gerçekleşti. Öteki gelir kaynakları Güney Afrika Havayolları'na verilen iniş hakkı gibi hizmetlerdi. ABD'nin Güney Afrika Cumhuriyeti'yle ulaşımı sağlayan havayolu seferlerini yasaklaması, Cabo Verde'ye yılda tahminen 3 milyon ABD Doları'nı bulan bir gelir kaybına mal oldu. 1990'a değin 10,9 milyon ABD Doları'na ulaşması beklenen dış borç ödemeleri ihracat gelirlerinin yüzde 20'sini buluyordu. Kadın başına 4,4 olan yüksek doğurganlık oranı da ekonomi açısından darboğaz yaratan bir başka sorundu. Bu olumsuz koşullara karşın, ekonomide belirli bir gelişme sağlandı ve yüksek bir yatırım düzeyine ulaşıldı.

Ekim 1986'da Portekiz'in Cabo Verdelilere vize uygulamayı kaldırması, iki ülke arasında gelişen ilişkilerin bir göstergesiydi. Cabo Verde 1987'de de Kuveyt ile büyükelçilik düzeyinde ilişki kurdu. Başkan Aristides Pereira Brezilya ve Arjantin'e resmî bir gezi yaptı; Mozambik devlet başkanı Joaquim Chissanó, Cabo Verde'ye beş gün süren bir ziyarette bulundu. Temmuzda, kürtajın serbest bırakılması hükümete karşı gösterilere yol açtı.

(GUY ARNOLD)

CİBUTİ

Cibuti Cumhuriyeti Afrika'nın kuzeydoğusunda, Aden Körfezi kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 23.200 km². Nüfus: (1987 tah.) 470.000. Başkent: Cibuti. Para birimi: Cibuti Frangı (DF); (5 Ekim 1987) serbest kurda 176,73 DF=1 ABD Doları; 287 DF=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Hassan Gouled Aptidon, başbakan: Barkat Gourad Hamadou.

Bağımsızlık sonrası dönemin ikinci başkanlık ve yasama meclisi seçimleri 24 Nisan 1987'de çok sıkı güvenlik önlem-

leri altında yapıldı. Cumhurbaşkanlığına tek aday olan Hassan Gouled Aptidon oyların yüzde 90,3'ünü alarak altı yıllık bir dönem için yeniden cumhurbaşkanı seçildi. Ulusal Meclis seçimlerinde ise İlerleme İçin Halk Birliği'nin (RPP) 65 adaydan oluşan tek listesi oyların yüzde 87'sini aldı. Meclise ilk kez giren 10'u aşkın üye arasında RPP'nin iki eski muhalifi de yer alıyordu.

Seçimlerden önce ülkede kargaşanın başgöstereceği korkusu vardı. Mart başlarında bir Fransız rahip ölü bulunmuş, 18 Mart'ta da Cibuti'deki Historil Barı'nda patlayan bir bomba 11 kişinin (üç Fransız askeri, iki Fransız, üç AFC ve üç Cibuti vatandaşı) ölümüne, onlarca kişinin de yaralanmasına yol açmıştı. Olayla ilgili olarak mahkemeye çıkarılan ve sürgündeki muhalefet hareketiyle bağlantısı olmayan bir Tunus vatandaşı patlamanın sorumluluğunu daha önce adı duyulmayan Devrimci Birlikler ve Direniş Savaşçıları adına üstlendi. RPP'nin eski başkan yardımcısı Aden Robleh Awaleh, sürgünde bulunduğu Fransa'dan oyları etkileyemedi ve seçimlerin olaysız geçtiği bildirildi.

(NIM CASWELL)

ÇAD

Çad Cumhuriyeti Afrika'nın ortasında bir kara ülkesidir. Yüzölçümü: 1.284.000 km². Nüfus: (1987 tah.) 5.265.000. Başkent: N'Djamena. Para birimi: CFA Frangı (CFAF); (5 Ekim 1987) nominal değeri 50 CFAF=1 Fransız Frangı; serbest kurda 306,67 CFAF=1 ABD Doları; CFAF=1 sterlin. 1987'de başkan: Hissen Habré.

1987 başında Çad'ın kuzeyinde Başkan Hissen Habré'ye bağlı kuvvetler ile Libya kuvvetleri ve Geçici Ulusal Birlik Hükümeti'nden (GUNT) artakalan kuvvetler arasında şiddetli çarpışmalar oldu. Hükümet kuvvetleri 2 Ocak'ta Fada kasabasını ve 22 Mart'ta da sıkı biçimde korunan hava ve kara üssü Ouadi Doum'u aldı. Bunun ardından Libya Faya-Largeau'yu boşalttı. Nisan ortasına gelindiğinde Auzou Şeridinin güneyinde kalan Borkou-Ennedi-Tibesti ilinin kuzey kesiminin tamamı ve çok miktarda mühimmatla askeri malzeme hükümet kuvvetlerinin eline geçmiş durumdaydı.

N'Djamena ile Trablus arasındaki askeri dengede ortaya çıkan bu önemli değişikliğin temelinde, Çad'ın 1986'da ve 1987 başında siyasal alanda gerçekleştirdiği bir dizi ittifak yatıyordu. Ocak ortasında Çad'ın güneyindeki asi grupların (*codo*'lar) sonuncusu da Habré'ye bağlı Çad Ulusal Silahlı Kuvvetleri'ne (FANT) katıldı. 10 Ağustos'ta yapılan hükümet değişikliğinde GUNT'un eski başkan yardımcısı Albay Wadal Abdelkader Kamougue tarım bakanı yapıldı ve bir başka *codo* lideri Albay Alphonse Kotiga da enerji bakanı oldu. GUNT'un eski başkanı Goukouni Oueddei'nin durumu ise belirsiz kaldı. Oueddei'nin grubu Halk Silahlı Kuvvetleri (FAP), 1987 başında FANT'ın yanında çarpıştı. Ama hükümete alınmayan Oueddei Cezayir'de kaldı.

Ağustosta Auzou Şeridinde hükümet kuvvetleri yeni bir saldırıya geçti. Kısa süren bir çarpışmadan sonra Auzou kasabası ele geçirildi. 5 Eylül'de Çad kuvvetleri, Libya topraklarına girerek hava ve kara üssü Maaten es Sara'ya saldırdı. Fransa 7 Eylül'de N'Djamena üzerinde uçan bir Libya savaş uçağını düşürmekle birlikte kuzeydeki saldırılar için de hava koruması sağlamayı kabul etmedi. Çad ve Libya'ya, tartışmalı Auzou Şeridiyle ilgili olarak uluslararası hakemliğe başvurma çağrısını sürdürdü. Libya yönetimini devirme fırsatı kollayan ABD ise, daha savaş yanlısı bir tutum aldı. Ama her iki ülke de OAU'ca önerilen ateşkesi destekledi ve ateşkes 11 Eylül'de yürürlüğe girdi.

(NIM CASWELL)

EKVATOR GİNESİ

Ekvator Ginesi Cumhuriyeti, Batı Afrika'nın Atlas Okyanusu kıyısındaki Río Muni ile açıktaki Bioko ve Annobon adalarından oluşur. Yüzölçümü: 28.051 km². Nüfus: (1987 tah.) 328.000. Başkent: Malabo. Para birimi: CFA Frangı (CFAF); (5 Ekim 1987) nominal değeri 50 CFAF=1 Fransız Frangı; serbest kurda 306,67 CFAF=1 ABD Doları; 498 CFAF=1 sterlin. 1987'de Yüksek Askeri Konsey başkanı: Albay Teodoro Obiang Nguema Mbasogo, başbakan: Yüzbaşı Cristino Seriche Bioko.

3 Ağustos 1987'de iktidara gelişinin sekizinci yılı kutlamaları sırasında Başkan Teodoro Obiang Nguema Ekvator Ginesi Demokrat Partisi'nin kuruluşunu ilan etti. Böylece 1979'dan bu yana yürürlükte olan siyasal partiler yasağı kalktı ve Nguema ilerde başka siyasal partilerin kurulabileceğini söyledi.

İspanya, Ekvator Ginesi'nin 1985'te CFAF bölgesine katılış kararını desteklememişti; gene de bu ülkeye yaptığı yardımı azaltmayı kabul etti. Devlet Başkanı Obiang Nguema ile İspanyol dışişleri bakanı Francisco Fernández Ordóñez arasındaki görüşmeler sonucunda İspanya Ekvator Ginesi'nin ekonomisini desteklemek üzere 750 milyon pesetalık

Başkan Hissen Habré'ye bağlı kuvvetler 2 Ocak 1987'de Çad'ın kuzeyindeki Fada kasabasına girdi. Çarpışmalarda esir düşen 22 Libya askeri bir kamyonla dolaştırılarak halka gösterildi.
ABC Ajansı

bir kredi vermeyi kabul etti. Ülkenin komşu Nijerya'yla ilişkileri çok iyiydi. Aralık 1986'da Nijerya, Orta Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu konferansına ev sahipliği yapabilmesi için Ekvator Ginesi'ne 1,5 milyon naira değerinde iletişim malzemesi sağladı. Ortak girişimler konusunda anlaşmaya varılması da Nijeryalıları Ekvator Ginesi'nde yatırım yapmaya özendirdi.

Ekvator Ginesi'nin büyük oranda dış yardıma bağımlılığı sürdü. Mali kaynak sağlayan ülke ve kuruluşların başlıcaları Avrupa Toplulukları, Fransa, İspanya, Afrika Kalkınma Bankası ve Arap Afrika İktisadi Kalkınma Bankası'ydı.

ETİYOPYA

Etiyopya Halk Cumhuriyeti Afrika'nın kuzeydoğusundaki Afrika Boynuzunda Kızıldeniz kıyısındadır. Yüzölçümü: 1.223.500 km². Nüfus: (1987 tah.) 45.997.000. Başkent: Addis Ababa. Para birimi: Etiyopya Birri (Br); (5 Ekim 1987) nominal değeri, 2,07 Br=1 ABD Doları; serbest kurda 3,34 Br=1 ABD Doları; 10 Eylül 1987'ye değin devlet başkanı ve Geçici Askeri Yönetim Konseyi başkanı: Yarbay Mengistu Haile Mariam, 10 Eylül'den sonra devlet başkanı: Mengistu; başbakan: Fikre Selasiye Vogderess.

Etiyopya'da 1987'nin en önemli olayı Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin doğuşu ve 10 Eylül'den sonra Geçici Askeri Yönetim Konseyi'nin yetkilerinin yeni yönetime devriydi. Bu gelişme 1986 anayasa taslağının halkoyuna sunulmasında oy kullanacakların yazımıyla ocakta başladı. Halkoylaması şubatta yapıldı. 14,6 milyon seçmenin 14 milyonu oy kullandı ve 11,4 milyon kişi yeni anayasaya "evet" dedi. Üç hafta sonra da Konsey anayasa taslağını benimsedi ve ardından Ulusal Meclis (*Şengo*) için milletvekillerinin seçimini düzenlemek üzere bir Seçim Komisyonu atadı. Etiyopya İşçi Partisi 835 seçim bölgesinin her biri için saptanan üç kişilik aday listelerini değerlendirdi ve onayladı. Toplam 25 bin sandıkta oy kullanan seçmenler her bölgede bu adaylardan birini seçtiler. Okuryazar olmayan seçmenler için adaylar, oy pusulasında hayvan simgeleriyle belirtildi. Bu aşamada 15,2 milyon kayıtlı seçmenden 13,3 milyonu oy kullandı. Bu rakamlara göre ocaktan mayısa seçmen sayısı yüzde 4, katılma oranı da yüzde 17 artmıştı. Bu gelişme halkın ülke sorunlarına ilgisinin arttığı savını desteklemektedir.

Etiyopya'nın seçimle işbaşına gelen yeni devlet başkanı Mengistu Haile Mariam, 10 Eylül 1987'de görevi Geçici Askeri Yönetim Konseyi'nden devraldı.
AFP Photo

Üyelerin özgeçmişleri konusunda bilgi veren komisyona göre, 9 Eylül'de *Şengo*'da yemin eden milletvekillerinin yüzde 36,5'i köylü, yüzde 12'si işçi, yüzde 23,7'si devlet memuru, yüzde 12,9'u silahlı kuvvetler üyesi, yüzde 8,5'i aktif parti üyesi ve yüzde 1,5'i zanaatçıydı; milletvekillerinin yalnızca yüzde 6,2'si (52) kadındı. Komisyon, üyelerin yüzde 29,4'ünün "üstün nitelikli meslek sahipleri"nden oluştuğunu, seçilenlerin 70-73 kadar kültürel grubu (milliyeti) kapsadığını, daha az gelişmiş 46 topluluğun da mecliste temsil edildiğini açıkladı.

Konseyin son kongresi 3 Eylül'de yapıldı. Konsey bu tarihten iki gün sonra kendisini feshetme ve iktidarı yeni yönetime devretme kararını İşçi Partisi'nin Merkez Komitesi'ne bildirdi. Aslında bu, daha çok yönetim grubunun kendi kendisine rapor sunmasıydı. Aynı durum, Konsey başkanı Mengistu Haile Mariam'ın altı saat süren bir konuşmayla Konsey'in çalışma raporunu sunduğu ve halkın iktidarını ilan ettiği *Şengo* yemin töreni oturumunda da yinelendi. *Şengo*'nun 10 Eylül'deki öze ilişkin ilk oturumunda anayasa oybirliğiyle kabul edildi; beklendiği üzere Mengistu Etiyopya Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin ilk devlet başkanı seçildi. Gene oybirliğiyle Fisseha Desta başkan yardımcılığına, Fikre Selasiye Vogderess de başkanlığa getirildi; Devlet Konseyi'nin 21 üyesi, Bakanlar Kurulu'nun 21 üyesi ve 100 kadar öteki üst düzey devlet görevlisi belirlendi. Feshedilen eski Konsey'in Legesse Astav gibi önde gelen üyelerine yeni yönetimde görev verilmemesi, bunların İşçi Partisi üst yönetiminde bulunmalarıyla açıklandı.

Başkan Mengistu'nun sunduğu rapora göre, Konsey 1974'te iktidarı ele aldıktan sonra 1975 başında askeri diktatörlük seçeneğini reddetmiş ve halkın yönetime katılmasını sağlayacak kurumları oluşturma yolunu benimsemişti. Böylece Mengistu 9 Eylül 1987'de "askeri yönetim olarak bilinen iktidarın özünün biçiminden önemli olduğunu" ve yönetimin gerçek niteliğinin "kendisi hakkında söylediklerinden değil, savunduklarından, daha da önemlisi somut etkinlik ve çalışmalarından anlaşılabileceğini" söyledi. Devlet başkanlığını kabul ederken Mengistu, *Şengo*'nun amacının "anayasada ana hatları belirtilen görevleri üstlenerek bugünkü kuşağın, üzerindeki tarihsel sorumluluğu yerine getirebilmesi ve sonraki kuşağa sıkıntı, hastalık, yoksulluk ve öteki toplumsal hastalıklardan arınmış refah içinde bir Etiyopya devretmesini sağlamak" olduğunu ilan etti.

Konsey'in iktidarı ele almasından bu yana üçüncü büyük açlık olayının görüldüğü ve ülkenin Dünya Bankası'nın azgelişmiş ülkeler sıralamasında en düşük ekonomik gelişme düzeyinde bulunduğu düşünülürse Mengistu'nun sözleri geleceğe meydan okuma niteliğindeydi. 18 Eylül'deki kapanış oturumunda *Şengo*, yönetim birimlerinde geniş kapsamlı bir düzenlemeye gidildiğini bildirdi. Eritre, Tigrey, Aseb, Dire Dava ve Ogaden bölgelerine "özerklik" tanındı; geride kalanlar 24 yönetim çevresine ayrıldı ve böylece Arsi dışındaki bütün bölgelerde değişiklik yapıldı.

Sudan'la ilişkileri geliştirmek ve kuzeyde barış olasılığını artırmak üzere iki girişimde bulunuldu. Ağustos ve eylülde Mengistu başkanlığında düzenlenen toplantılar, çeşitli Sudanlı siyasal gruplarla ve Sudan Halk Kurtuluş Ordusu'yla (SPLA) yürütülen diyaloglar önemli bir sonuç sağlamadı. Eylüldeki kuruluş yıldönümü kutlamalarına yüksek düzeydeki Sudan yetkililerinin katılmayışı dikkat çekti. Mısır devlet başkanı Hüsnü Mubarek'in kutlamalara katılarak uzun ve dostça bir konuşma yapması alkışlarla karşılandı.

Kötü hava koşulları ve 1958'den bu yana görülen en büyük çekirge felaketi büyük bir gıda açığına yol açtı. Üç yıl öncekinde olduğu gibi, başta Eritre ve Tigrey olmak üzere açlık bölgelerinde süren ayaklanmalar felaketten etkilenen bölgelere gıda yardımının ulaşmasını zorlaştırdı.

FİLDİŞİ KIYISI

Batı Afrika'daki Fildişi Kıyısı Cumhuriyeti Gine Körfezinde yer alır. Yüzölçümü: 320.763 km². Nüfus: (1987 tah.) 11.154.000. Başkent: Abidjan, belirlenen yeni başkent: Yamoussoukro. Para birimi: CFA Frangı (CFAF); (5 Ekim 1987) nominal değeri 50 CFAF=1 Fransız Frangı; serbest kurda 306,67 CFAF=1 ABD Doları; 498 CFAF=1 sterlin. 1987'de başkan: Félix Houphouët-Boigny.

1987 boyunca resmî basında ulusal birlik konusuna ağırlık verilerek yaşlı Başkan Félix Houphouët-Boigny'nin yaklaşan emekliliğine hazırlık yapıldı. Yeni başkan henüz resmen açıklanmamışsa da başkanlık makamının boşalması durumunda Ulusal Meclis başkanı Henri Konan Bédié anayasa gereği yeni seçimlere değin geçici başkanlığı üstlenecektir. Haziranda Bédié'nin kamuoyunda çok reklamı yapılan Fransa gezisi yeni başkanın kimliği üzerinde yeni spekülasyonlara neden oldu. Ama aday olabileceklerin hepsi dikkat çekmekten kaçındı.

Martta gözaltına alınan 32 kişi yarıgizli Fildişi Kıyısı Cumhuriyetçi Partisi'yle (PRCI) ilişkileri konusunda sorgulandı. PRCI'nın bir süredir Abidjan'da varlığını sürdürmesine izin verildiği söylenmekle birlikte iktidardaki Fildişi Kıyısı Demokrat Partisi (PDCI) ülkedeki tek yasal partiydi.

Ekonominin durumu sürekli gündemde kaldı. Fildişi Kıyısı'nın iki temel ürünü kahve ve kakaoda ihraç fiyatının beklenenden düşük kalması yüzünden hükümet yıl ortasında IMF'nin önerisine uyarak kemer sıkma politikasını katılaştırmak ile kredi veren kuruluşlarla ödeme koşullarını yeniden görüşme girişiminde bulunmak arasında seçim yapmak zorunda kaldı. 25 Mayıs'taki hükümet açıklamasında ikinci kez düzenlenen ödeme programındaki borç yükünün bile karşılanamadığı bildirildi. Ekimde ise borç ödeme tarihlerinin ve koşullarının yeniden belirlenmesi konusunda Dünya Bankası'yla anlaşmaya varıldığı açıklandı.

(NIM CASWELL)

GABON

Gabon Cumhuriyeti Orta Afrika'da Atlas Okyanusu kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 267.667 km². Nüfus: (1987 tah.) 870.000-1.450.000; (BM tah.) 1.195.000. Başkent: Libreville. Para birimi: CFA Frangı (CFAF); (5 Ekim 1987) nominal değeri 50 CFAF=1 Fransız Frangı, serbest kurda 306,67 CFAF=1 ABD Doları; 494 CFAF=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Omar Bongo, başbakan: Léon Mébiame.

6 Ocak 1987'de Cumhurbaşkanı Omar Bongo hükümette değişiklik yaptı. Üç yeni bakan atadı. Bazı bakanlıklar birleştirilir ya da yeniden düzenlenirken bakanlık sayısı da 57'den 45'e indirildi. Léon Mébiame yeniden başbakanlığa getirildi. Bu arada iktidardaki Gabon Demokrat Partisi'nin (PDG) son kongresinde alınan bir karar uyarınca Simon Essimengane yeni oluşturulan dördüncü başbakan yardımcılığı görevine getirildi. 1987 başlarında Bongo, Gabon'u krallığa dönüştüreceği ve kendisinin tahta çıkacağı yolundaki söylentileri kesinlikle yalanladı. Cumhurbaşkanı Bongo temmuz-ağustos aylarında ABD'ye sekiz günlük resmî bir ziyarette bulundu.

28 Haziran'daki yerel seçimlere katılma oranı yüzde 88 oldu. Kasım 1986'daki başkanlık seçimlerinde resmen açıklanan katılma oranıysa yüzde 99'du. Seçimlerde tüm adayların PDG üyesi ve seçime katıldıkları bölgede en az altı aydır oturuyor olması koşulu arandı. Sürgündeki muhalefet büyük ölçüde etkisiz kaldı. Ana muhalefet grubu Ulusal Islah Hareketi (Morena) hükümetle bir uzlaşmaya yönelip yönelmeme konusunda ikiye ayrıldı. 1986'da dünya petrol fiyatlarındaki düşüş Gabon ekonomisini ciddi olarak etkiledi. Bununla birlikte 3 milyar dolara mal olan Transgabon Demiryolu programlanandan önce tamamlandı ve 1987'de tam olarak işletmeye açılacağı belirtildi.

(NIM CASWELL)

GAMBİA

Uluslar Topluluğu üyesi olan Gambia, Atlas Okyanusundan Batı Afrika'daki Aşağı Gambia Irmağı boyunca kıtanın içine uzanır. Çevresindeki Senegal'le Senegambia adında yönetimsel bir birlik oluşturmuştur. Yüzölçümü: 10.689 km². Nüfus: (1987 tah.) 787.000. Başkent: Banjul. Para birimi: Dalasi (D); (5 Ekim 1987) serbest kurda 7,51 D=1 ABD Doları; 12,19 D=1 sterlin. 1987'de başkan: Sir Dawda Jawara.

11 Mart 1987'de yapılan seçimlerde, beş yıllık bir dönem için yeniden Gambia başkanlığına seçilen Sir Dawda Jawara ile 36 sandalyeli mecliste 31 üyelik kazanan İlerici Halk Partisi (PPP) ezici bir üstünlük sağladı. Geride kalan oyları muhalefetteki Ulusal Sözleşme Partisi (NCP) aldı. Başkan Jawara nisanda Çin Halk Cumhuriyeti'ne altı günlük bir ziyarette bulunurken, yeni hükümeti hemen atamadığı gerekçesiyle seçimlerin hileli ve anayasaya aykırı olduğu suçlamalarıyla karşılaştı. Yeni görev süresi için mayısta yemin ettikten sonra Jawara, dört bakanlığın daha eklendiği yeni hükümeti atadı. Seçim sonuçlarıyla ilgili olarak Yüksek Mahkeme'ye sunulan 19 itiraz dilekçesi biçim koşulları yerine getirilmediği gerekçesiyle reddedildi.

Haziranda sunulan 1987-88 bütçesinin bir bölümü, Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) ısrarıyla başlatılan ekonomik toparlanma programının başarısını ele alan bir ara rapor niteliğindeydi. Maliye Bakanı Sheriff Sisay'a göre: "Bir bütün olarak bakıldığında ekonomi dramatik bir dönüşüm geçirmekte ve yeniden güven sağlanmış durumda"idi. Sisay'ın görüşlerinin temelinde Gambia'nın artan miktarda kredi bulması ve IMF'den yeni fonlar sağlamış olması yatıyordu.

(GUY ARNOLD)

GANA

Uluslar Topluluğu'nun üyesi olan ve Batı Afrika'da yer alan Gana Cumhuriyeti Gine Körfezindedir. Yüzölçümü: 238.533 km². Nüfus: (1987 tah.) 13.482.000. Başkent: Accra. Para birimi: Cedi (C); (5 Ekim 1987) serbest kurda 174,42 C=1 ABD Doları; 283,24 C=1 sterlin. 1987'de Geçici Ulusal Savunma Konseyi başkanı: Jerry John Rawlings.

1987 boyunca Gana hükümeti ekonominin canlandırılmasına ağırlık verdi. Aralık 1986'da Geçici Ulusal Savunma Konseyi (PNDC) başkanı Jerry John Rawlings ülke ekonomisi üzerine ulusal bir tartışma konferansı toplanacağını açıkladı ve konferans Temmuz 1987'de toplandı. 1987 bütçesini sunan mali ve ekonomik planlama sekreteri Kwesi Botchwey hükümetin hedefinin ekonominin canlandırılması sürecini derinleştirmek ve temeldeki yapısal sorunları çözmek olduğunu vurguladı. 1986'da gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) yüzde 5,3 arttı. 1987'de enflasyon oranı yüzde 15'te tutulurken bu oranın yüzde 5 ya da daha fazla olması umuluyordu.

Mayıs 1987'de Paris'te yapılan görüşmelerde kredi kuruluşları 818,6 milyon dolarlık yardım sözü vererek güvenlerini gösterdiler.

Yılın ilk yarısında önde gelen birkaç yönetim karşıtı hapsedildi ve öğrenci gösterilerinin ardından ülkenin üç büyük üniversitesi üç ay süreyle kapatıldı. Temmuzda hükümet, ilçe meclisleri için tek dereceli seçimlerin 1988 sonlarında yapılacağını, ancak siyasal partiler üzerindeki yasakların süreceğini açıkladı.

Eylül 1986'da Togo'daki darbe girişimi, teröristlerin Gana'dan geldiğini ileri süren Togo ile Gana arasında gerginli-

Gana'da geçen yıllarda darlığı çekilen bazı mallar 1987'de görülmeye başladı. Accra'da çeşitli yiyecek ve içecekler satılan bir tezgâh.

ğe yol açtı. Her iki ülke karşılıklı olarak ortak sınırlarını kapattı. Sonuçta Şubat 1987'de Togo, Mayıs 1987'de de Gana, sınırlarını yeniden açtılar.

(GUY ARNOLD)

GİNE

Gine Cumhuriyeti Batı Afrika'da, Atlas Okyanusu kıyısındadır. Yüzölçümü: 245.857 km². Nüfus: (1987 tah.) 6.380.000. Başkent: Conakry. Para birimi: Gine Frangı (GF); serbest kurda 339,71 GF=1 ABD Doları; 551,65 GF=1 sterlin. 1987'de başkan: Tuğgeneral Lansana Conté.

Mayıs 1987'de iktidardaki Askeri Ulusal Kalkınma Komitesi, Temmuz 1985'teki darbe girişimine katıldıkları gerekçesiyle eski cumhurbaşkanı Sékou Touré'nin (ö. 1984) adamlarından 58 kişinin (bunlardan 28'inin gıyabında) ölüm cezasına çarptırıldığını açıkladı. Toplam 146 kişiye de 28 aydan ömür boyu hapse kadar değişen cezalar verildi. Darbe girişiminin başarılı olması durumunda devlet başkanlığına getirileceği sanılan Moussa Diakité ile darbe girişiminin lideri olduğu ileri sürülen eski başbakan Diara Traoré de ölüm cezasına çarptırılanlar arasındaydı. Girişimin ileri gelenlerinden yaklaşık 20 kişinin olaydan sonraki birkaç gün içinde öldürüldüğü sanılıyordu. Gene de cezaların açıklanmasıyla Gine'de, Touré sonrası dönemin sancılı bir evresi sona ermiş oldu.

Ekonominin binbir zorlukla yeniden inşası süreci, özel sektör etkinliklerini yeniden oluşturmaya yönelik önlemler ve kredi kuruluşlarıyla martta yapılan başarılı görüşmelerle sürdü.

(NIM CASWELL)

GİNE-BİSSAU

Batı Afrika'da bir cumhuriyet olan Gine-Bissau Atlas Okyanusu kıyısındadır. Yüzölçümü: 36.125 km². Nüfus (1987 tah.) 912.000. Başkent: Bissau. Para birimi: Gine-Bissau Pesosu (PG); (5 Ekim 1987) serbest kurda 649 PG=1 ABD Doları; 1,055 PG=1 sterlin. 1987'de başkan: João Bernardo Vieira.

1987'yi etkileyen en önemli olay 10-14 Kasım 1986'da Bissau'da toplanan iktidardaki Gine-Bissau ve Cabo Verde'nin Bağımsızlığı İçin Afrika Partisi'nin (PAIGC) IV. Kongre'sinde açıklanan, ekonomide büyük yön değişikliği kararıydı. Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) baskıları sonucunda hükümet, ticaretin liberalleştirilmesi ve çok sayıda iktisadi devlet kuruluşunun özelleştirilmesini amaçlayan yapısal düzenleme programını uygulamaya geçti. Bu programın maliyeti 46,4 milyon ABD Doları olarak belirlendi.

Mayıs 1987'de hükümet pesoyu devalüe etti ve 1989'a değin kamu sektöründe çalışan görevlilerin sayısında üçte bir oranında bir indirim yapacağını açıkladı. Bunun için 5 bin kadar personelin işten çıkarılması gerekmektedir. Enerji fiyatları önemli ölçüde yükseltilirken Başkan João Bernardo Vieira hükümetin, IMF'nin sübvansiyonların azaltılması yolundaki baskısına karşın, temel mallarda sübvansiyonu sürdüreceğini açıkladı. Mayıs sonunda Dünya Bankası, 15 milyon dolarlık yapısal düzenleme kredisini onaylayarak bu ekonomik politikayı desteklediğini gösterdi. Çok sayıda kuruluş kredi sağladı. Afrika Kalkınma Bankası temel ithalat, tarımsal gelişme ve devlet hastanesinin modernleştirilmesi için gerekli kredileri sağlamayı kabul etti.

Ağustosta, tıbbi tedavi amacıyla Paris'e yaptığı geziden dönüşünde Başkan Vieira, bir darbe girişimiyle karşılaştığı yolundaki söylentileri yalanladı.

(GUY ARNOLD)

GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ

Güney Afrika, Afrika'nın güney ucunda yer alır. Batısında Atlas Okyanusu ve doğusunda Hint Okyanusu bulunmaktadır. Bophuthatswana, Ciskei, Transkei ve Venda (bunların Güney Afrika'dan ayrı, bağımsız birer devlet oldukları uluslararası planda kabul edilmemektedir) cumhuriyetlerini kısmen kuşatır. Yüzölçümü: 1.123.226 km². Nüfus: (1987 tah.) 28.881.000 (yüzölçümü ve nüfusla ilgili rakamlar söz konusu dört cumhuriyeti kapsamaz). Başkentler: Pretoria (yürütme), Bloemfontein (yargı), Cape Town (yasama). Para birimi: Güney Afrika Randı (R); (5 Ekim 1987) ticari kurda 2,08 R=1 ABD Doları; 3,38 R=1 sterlin. 1987'de devlet başkanı: Pieter Willem Botha.

Cumhuriyet: *İç olaylar.* Güney Afrika'da Haziran 1986'da ilan edilen ülke çapındaki acil durum 1987 boyunca da sürdü. Önceki iki yıla damgasını vurmuş olan kentlerdeki Siyah direnişinin ardından yükselen ayaklanma eğilimi polis ve ordunun yanı sıra işbirlikçi Siyahların bastırma eylemleriyle durduruldu. Gene de Siyahların yaşadığı pek çok kasabada başkaldırı havası sürdü. Yalnızca

Transvaal'da eylülde sürdürülen bir kira boykotunun yerel yetkililere 720 milyon R'ye mal olduğu sanılmaktadır. Bu boykota yaklaşık 650 bin hanehalkı katıldı.

Beyazların Parlamento seçimleri iki yıl öne alınarak 6 Mayıs'ta yapıldı. İktidardaki Ulusal Parti (NP) seçimi kolayca kazanırken NP'nin sağında yer alan Güney Afrika Muhafazakâr Partisi (CPSA) 22 ve liberal İlerici Federal Parti (PFP) 19 sandalye elde etti. Böylece CPSA, PFP'nin yerine resmî muhalefet partisi oldu. Önde gelen bazı NP üyelerinin partiden ayrılmaları seçim kampanyası sırasında dalgalanmalara yol açtı. Bunlardan Güney Afrika Cumhuriyeti'nin eski İngiltere büyükelçisi Denis Worrall'un bağımsız adaylarla birlikte yeni bir reformcu çizgi geliştirmeye çalışması dikkat çekti. Worrall, Wynand Malan'a karşı az farkla kaybetti. PFP lideri Colin Eglin sonuçları "Güney Afrika açısından yeni bir alternatif hükümete yönelik reformcu ittifak anlayışı ve PFP için büyük bir şanssızlık" olarak niteledi.

Seçim kampanyası boyunca işlenen en önemli konu etkinliği yasaklanmış olan Afrika Ulusal Kongresi'ne (ANC) karşı hükümetin takınması gereken tutumun baskı mı yoksa uzlaşma mı olacağıydı. ANC Güney Afrika'daki Siyah çoğunluğun gözünde en popüler siyasal örgüttü. Bu olguyu vurgulayan bir gelişme, yıl içinde ANC'nin programı olan Özgürlük Beyannamesi'nin başlıca parlamento dışı muhalefet gruplarınca da benimsenmesiydi. Bu gruplar, 1985'te kurulan 750 bin üyeli Güney Afrika Sendikaları Kongresi (COSATU), 1983'te kurulan Birleşik Demokratik Cephe (UDF) ile Mart 1987'de etkinlik göstermeye başlayan ve 600 binden fazla üyesi olduğunu öne süren Güney Afrika Gençlik Kongresi'ydi. Hükümete bakılırsa, ANC'nin askeri kanadı olan Umkhonto ve Sizwe, 1986'daki toplam 228 eyleme karşılık Mayıs 1987 sonuna değin 70 eylemden sorumluydu.

Ülkede güçlerin ittifaklarında ortaya çıkan değişikliğin önemli bir göstergesi, 5-6 Mayıs'ta yapılan ve 3 milyon kadar Siyah işçiyle öğrencinin katıldığı ülke çapındaki genel grevdi. Ülke tarihindeki bu en büyük grev pek çok açıdan beyazların seçimlerini gölgeledi. Grevci demiryolu işçilerine polisin ateş açması ve aralarında COSATU merkezinin de bulunduğu sendika bürolarına saldırılması üzerine patlak veren grev, aynı zamanda, beyaz azınlık yönetimine karşı bir kitle gösterisiydi. 6 Mayıs gecesi COSATU merkez binası bombalandı. İkinci bir genel grev, Johannesburg yakınında Siyahların yaşadığı bir site olan Soweto'daki okul çocuklarının polis tarafından katledilmesinin 11. yıldönümünde (16 Haziran) yapıldı.

Toplam 25 bin işçinin katıldığı üç ay süren demiryolu grevi Güney Afrika tarihindeki en büyük sanayi grevleri dalgasının önemli aşamalarından biriydi ve kök salmış toplumsal gerginlikleri su yüzeyine çıkarıyordu. Ağustos sonuna değin grevler dolayısıyla kaybolan işgünü 5,5 milyon güne ulaşmıştı. Bu kayıp 1986'da 1,3 milyon işgünüydü. Grevin başlamasında COSATU'nun ülke çapında asgari ücret uygulaması için açtığı kampanya da etkili oldu. Bu grev dalgası, sanayi sektöründe grev dışında ortaya çıkan öteki anlaşmazlıklarla birlikte ekonominin tüm sektörlerini sardı.

Tek başına en önemli eylem, ülke ekonomisinin kalbi olan madenlerdeki 340 bin Siyah işçinin greve gitmesiydi. Bu, o güne değin madenlerde görülen grevlerin en büyüğüydü.

Ulusal Maden İşçileri Sendikası'nca sendika genel sekreteri Cyril Ramaphosa önderliğinde 9 Ağustos'ta başlatılan ve yüzde 30'luk bir ücret artışı talebinden kaynaklanan grev 30 Ağustos'ta bu artış sağlanamadan sona erdi. Grev sırasında çoğu Anglo-American Corporation'dan olmak üzere, toplam 46 bin maden işçisi işten çıkarıldı ve 50 bin kadarı da işten çıkarılmakla tehdit edildi.

1986'daki kadar olmasa da, hükümet karşıtlarının tutuklanması, hükümetin sendikalara ve Siyahların politik örgütlerine baskısı, ayrıca basın-yayın araçlarına sansür uygulaması 1987'de de sürdü. 1986'da, yüzde 30-40'ı 18 yaşın altında olmak üzere 25-30 bin kadar kişi gözaltına alınmıştı. Hükümet açıklamalarına göre Nisan 1987'de 4.244 kişi gözaltındaydı. Ekim ortasında bu rakam bin ile 2 bin arasına düşmüştü. Vatana ihanetten açılan davalar sürdü. Suçlanan 40 kişi arasında pek çok UDF liderinin yanı sıra Ulusal Metal ve Motor İşçileri Sendikası'nın genel sekreteri Moses Mayekiso da bulunmaktaydı.

İşbirlikçi Siyah grupların yönetim karşıtlarına yönelik saldırıları başta Natal olmak üzere pek çok bölgede sürdü. Natal'de yıl boyunca, KwaZulu lideri Gatsha Buthelezi'nin Inkatha Hareketi yandaşlarıyla UDF yandaşları arasındaki

Güney Afrika'da, 1964'ten beri Robben Adası Cezaevi'nde tutuklu bulunan Govan Mbeki (solda) 5 Kasım 1987'de koşulsuz olarak serbest bırakıldı. Mbeki, Nelson Mandela ve Afrika Ulusal Kongresi'nin altı lideriyle birlikte, ırk ayrımı güden hükümete karşı komplo hazırlamakla suçlanmış ve ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştı.

çatışmalarda en az 280 kişi öldü. 1987'de ortaya çıkan yeni bir durum da bazı sendikacıların Inkatha yanlısı Güney Afrika Birleşik İşçi Sendikası üyelerince işbirlikçi Siyahlara öldürtülmesiydi.

Parlamento seçimine kadarki dönemin belirgin özelliği, Başkan P. W. Botha ve NP hükümetinin yasal reformlar yönünde hiçbir adım atmayan sert çizgisiydi. Botha, liberal beyaz muhalefeti, "terörist" ve "Moskova denetimli" ANC'nin dostları olarak göstermeye çabaladı. Seçimlerden sonra hükümet anayasa reformunu tartışmak üzere, anavatanı Afrika olmayanların sınırlı temsiline yer verecek bir ulusal konsey toplanması önerisini yeniden gündeme getirdi.

Temmuzda hükümet, yerel hükümet düzeyinde bazı yönetsel hizmetlerden sorumlu "çok ırktan insanları kapsayan" kurumlar olarak Bölgesel Hizmet Konseyleri'ni oluşturmaya girişti. Yerleşim bölgelerinin tek ırka özgü olup olmamasının yerel olarak seçimle belirlenmesini önerirken, aynı zamanda da, "azınlık grubu hakları"nın, bir başka deyişle etkin beyaz denetiminin sürmesi konusundaki kararlılığına da açıklık getirdi.

Önde gelen Siyah liderlerden hiçbiri ulusal konsey önerisine olumlu yanıt vermedi. Etkili liderlerden Buthelezi, öneriye katılmasının ön koşulu olarak, ANC'nin en popüler lideri Nelson Mandela gibi siyasal tutukluların serbest bırakılması çağrısını yineledi. Bu nedenle ağustosta Başkan Botha'nın, hükümetin bu tür tutukluların serbest bırakılmaları için şiddet eylemlerini kınamalarında ısrarlı olmadığını açıklaması önemliydi. Bu açıklamayı, Mandela'yla birlikte ANC'nin liderliğini üstlenen ve onunla birlikte 1964'te mahkûm edilmiş olan Govan Mbeki'nin ömür boyu hapis cezasının kaldırılarak koşulsuz olarak serbest bırakılması izledi. Bu davranış, çoğu kişi tarafından, Siyah çoğunluk arasında yeni ayaklanmalara neden olmaksızın Mandela'nın da serbest bırakılıp bırakılamayacağının anlaşılması amacıyla yapılan bir deneme olarak değerlendirildi. Ancak, 11 Aralık'ta Mbeki'ye, davranışlarını sınırlayan ve basına açıklama yapmasını engelleyen bir duyuruda bulunulunca bu tür yorumlar azaldı.

Öteki siyasal gelişmeler arasında liberal beyazlar arasındaki gerginlikler sayılabilir. Bu gerginliğin nedeni, bir yandan beyaz seçmenlerin sağa kayışı, öte yandan Siyah çoğunluk içindeki örgütlenmenin güçlenmesi ve radikalleşmesiydi. Bu ise siyasal durumda bir değişikliği sağlamada parlamenter ya da parlamento dışı eylemin göreli rolleri üzerinde bir tartışmaya yol açtı. Temmuzda eski PFP lideri Frederick van Zyl Slabbert, ANC temsilcileriyle görüşmek üzere, çoğunluğu Afrikaner olan önde gelen 60 "ilerici"den oluşan bir heyetin başında, Senegal'in başkenti Dakar'a gitti. Beyazların, özellikle Afrikaner Direniş Hareketi gibi sağcı unsurları bu girişimi şiddetle eleştirdiler. Ardından, heyette yer almış olan bazıları PFP'den ayrıldı. Bunlardan üçü Ulusal Demokratik Hareket adlı yeni bir parti kurmak üzere Malan'la bir araya geldi. Bu girişimin dışında bırakılan Worrall 1988'de başka bir siyasal parti kuracağını açıkladı.

Eylül-ekim aylarında Natal şiddetli sellerden büyük zarar gördü. Sel nedeniyle en az 250 kişi öldü, binlerce kişi de evsiz kaldı.

Dış İlişkiler. 1986'da önde gelen Batılı devletlerce Güney Afrika'ya karşı uygulanması kararlaştırılan sınırlı yaptırımlar, karara uyulmadığını belgeleyen bazı durumlar olmasına karşın, 1987'de de yürürlükteydi. Başta Zimbabve ve Zambia olmak üzere cephe devletleriyse, ilan etmiş oldukları yaptırımları uygulayamayacak kadar kötü durumdaydılar.

Ekimdeki Uluslar Topluluğu devlet ve hükümet başkanları toplantısında İngiltere başbakanı Margaret Thatcher, yaptırımların yoğunlaştırılması yönünde öteki üye devletlerden gelen önerilere şiddetle direndi. Thatcher, yaptırımların siyasal değişimi hızlandırmayacağını ve ANC'nin "terörist" bir örgüt olduğunu savundu. ABD hükümeti yaptırımları uygulamayı sürdürürken, Temsilciler Meclisi ANC'nin ABD'deki etkinliğini kısıtlayan ve ANC'ye yapılan ABD mali desteğine karşı çıkan önlemleri onayladı.

Güney Afrika'nın komşu ülkelerle ilişkileri nazik durumunu korudu. Seçimlerden kısa süre önce Güney Afrika Silahlı Kuvvetleri, ANC üslerinin bulunduğunu öne sürdüğü Zambia'ya bir baskın düzenledi. Zambia hükümeti ise baskın sırasında öldürülen dört kişinin Zambia vatandaşı olduğunu açıkladı. Güney Afrika hükümeti Mozambikli işçilerin Güney Afrika'ya girişini sınırlamaya yönelik 1986 planından geri adım atarken, Mozambik hükümeti Güney Afrika'yı Mozambik Ulusal Direniş Hareketi'ne (MNRM) desteğini sürdürmekle suçladı. Temmuzda bir Güney Afrika hükümet komisyonu, 1986'da Mozambik devlet başkanı Samora Machel'in ölümüne neden olan ve Güney Afrika topraklarında meydana gelen uçak düşmesi olayının kaza olduğu yolunda bir rapor hazırladı. Mozambik ve SSCB hükümetleri (uçağın pilotu SSCB vatandaşıydı) komisyonda yer almadılar ve kazanın, uçağı kasten yanıltan hava trafik denetleme sinyalleri yüzünden olduğu görüşünü savundular.

Güney Afrika ordusu yıl boyunca özellikle de, yılın son aylarında Angola topraklarına saldırılarda bulundu. Güney Afrika Cumhuriyeti hükümeti Namibia'nın (Güney Batı Afrika) bağımsızlığı için mücadele eden SWAPO'ya karşı savunma amaçlı bir darbe indirdiğini öne sürerken, Angola hükümeti Güney Afrika ordusunun aslında UNITA'ya destek sağladığını belirtti ve Güney Afrika hükümeti daha sonraki açıklamalarında bunu doğruladı. Eylül başında Güney Afrika ile Angola öteki hükümetlerle birlikte çok yönlü bir mahkûm değiş tokuşuna girdiler. UNITA'nın 133 Angola askerini serbest bırakmasına karşılık, Angola da Güney Afrika ordusundan Binbaşı Wynand du Toit'yı serbest bıraktı. Ayrıca silah kaçakçılığı suçlamasıyla tutuklandıktan sonra kaçarak Pretoria'daki Hollanda büyükelçiliğine sığınmış olan Hollandalı Klaas de Jonge'nin ülkeyi terketmesine izin verildi. Siyasal suçlamalardan ötürü Ciskei'de hapis yatmakta olan Fransız vatandaşı Pierre Albertini de serbest bırakıldı.

Ekonomi. Ekonomide 1986'da başlamış olan hafif iyileşme eğilimi 1987'de de sürdü, ama gayri safi yurt içi hasılada (GSYİH) önceden hedef alınan yüzde 3'lük büyüme hızı yıl ortasında düşürüldü. 1986'da GSYİH yalnızca yüzde 0,7 artmıştı. Merkez Bankası guvernörü yıllık konuşmasında ekonominin "teknik açıdan" büyümeye hazır olmakla birlikte, tüketim eğiliminin ve yatırımı özendirmesinin ekonomik canlanmaya gerçek bir ivme kazandıracak güçte olmadığını belirtti. Olumlu etmenler arasındaysa cari hesaplardaki büyük fazlayı ve dış borç ödemelerindeki iyileşmeyi saydı. 1987'nin ilk sekiz ayında 9,4 milyar R olan dış ticaret fazlasının, ödemeler dengesi cari hesabında 5-6 milyar R fazlaya yol açacağı tahmin ediliyordu. 1986'da bu fazla 7,2 milyar R'ydi. Ülke dışına sermaye çıkışındaki yavaşlamayla birlikte bu durum, döviz rezervlerinin güçlenmesine ve 1984 ile 1986'nın sonu arasında vadesi gelmiş 4,3 milyar dolarlık dış borcun ödenmesine olanak sağladı.

1981'den bu yana her yıl daha da azalan toplam sabit yatırım miktarı 1987'de de düşmeye devam etti. 1987'nin ikinci çeyreğinde sabit yatırımların miktarı 1986'nın aynı dönemindekinden yüzde 25 daha az oldu. Yorumculara göre, ekonomideki iyileşme geçmişte olduğu gibi ihracattan değil, ama hemen tümüyle iç tüketim harcamalarındaki artıştan kaynaklanmakaydı. Buna uygun olarak ödemeler dengesindeki elverişli durum da ihracattaki büyümeden değil, sermaye malı ithalatının düşük düzeyde tutulmasından ileri geliyordu.

Şubatta sunulan az çok özendirici nitelikteki mini bütçeden sonra haziranda kabul edilen ana bütçe olumlu ya da olumsuz ekonomik sonuçlar doğurmayacak bir bütçe olarak değerlendirildi. Savunma harcamaları yüzde 30, güvenlik kuvvetleri harcamaları yüzde 43 ve eğitim harcamaları yüzde 20 artırıldı. Bütçe açağının GSYİH'nin yüzde 4,7'si olması öngörüldü. İşsizlik oranı yüksekliğini korudu. İşsiz sayısı resmî tahminlere göre 1,5 milyona, resmî olmayan tahminlere göreyse 6 milyona ulaştı.

Bophuthatswana

Bophuthatswana Cumhuriyeti aralarında yabancı toprakların yer aldığı, kıyısı olmayan ve kuzeybatıda Botsvana'yla sınırı olan biri dışında tümüyle Güney Afrika Cumhuriyeti'nce çevrilmiş durumdaki altı coğrafi birimden oluşmaktadır. Yüzölçümü: 40.000 km². Nüfus: (1987 tah.) 1.606.000. Başkent: Mmabatho. Para birimi: Güney Afrika Randı (R). 1987'de başkan: Lucas Mangope.

Ciskei

Güneyinde Hint Okyanusu bulunan Ciskei Güney Afrika'yla sınırlıdır. Yüzölçümü: 5.386 km². Nüfus: (1987 tah.) 1.140.000. Başkent: Bisho. Para birimi: Güney Afrika Randı (R). 1987'de başkan: Lennox Sebe.

Transkei

Hint Okyanusu kıyısında olan Transkei Güney Afrika'yla sınırdır. İkisi kıyısı olmayan biri de Lesotho'yla sınır olan ve aralarında yabancı topraklar bulunan üç coğrafi birimden oluşur. Yüzölçümü: 43.553 km². Nüfus: (1987 tah.) 2.832.000. Başkent: Umtata. Para birimi: Güney Afrika Randı (R). 1987'de Devlet başkanı: Nyangelizwe Vulindlela Ndamase. Başbakanlar: 24 Eylül'e değin George Matanzima ve 5 Ekim'den 30 Aralık'a değin Stella Sigcau; 30 Aralık'tan sonra Askeri Konsey başkanı Tümgeneral Bantu Holomisa.

Venda

Kıyısı olmayan Venda Cumhuriyeti Güney Afrika'nın kuzeydoğu ucundadır. Yüzölçümü: 6.198 km². Nüfus: (1987 tah.) 516.000. Başkent: Thohoyandou. Para birimi: Güney Afrika Randı (R). 1987'de başkan: Patrick Mphephu.

Güney Afrika'dan siyasal olarak bağımsız olduğu yalnızca Güney Afrika tarafından kabul edilen bu dört eski Afrika ülkesi büyük ölçüde merkezi Güney Afrika ekonomisinde yaratılan gelir kaynaklarına dayanmayı sürdürdüler. Bu kaynaklar bir yandan göçmen işçilere ödenen ücretler, bir yandan da Güney Afrika Cumhuriyeti hükümetinin dolaysız ya da dolaylı ödemeleri biçimindeydi. 1987-88 için doğrudan transferlerin miktarının Transkei için 595 milyon R, Bophuthatswana için 535 milyon R, Ciskei için 376 milyon R ve Venda için 289 milyon R olacağı tahmin ediliyordu. Bu rakamların içinde Kalkınma Bankası yatırımları, dört cumhuriyette görevli Güney Afrika personeline ödenen ücretler, özel iş yaratma yardımı, gümrük ve satış vergileri ile Güney Afrika hükümetini garanti ettiği krediler de yer almaktadır. 1987-88 mali yılında söz konusu dört cumhuriyetin kendi sınırları içinde elde edilmesi beklenen gelir bütçelerine oranla, Transkei için yüzde 24, Bophuthatswana için yüzde 23, Ciskei için yüzde 10 ve Venda için de yüzde 12'ydi.

Transkei'de oluşturulan iki soruşturma komisyonu bir bölümüne doğrudan Başbakan George Matanzima'nın da karıştığı 120 milyon R'lik devlet fonu yolsuzluğuna ilişkin güçlü kanıtlar elde etti. Bu soruşturmaların yol açtığı siyasal bunalım sonucunda Matanzima Güney Afrika'ya kaçtı, Genelkurmay Başkanı Tümgeneral Bantu Holomisa kimsenin karşı çıkmadığı bir darbe gerçekleştirdi ve sekiz bakan istifa etmek zorunda kaldı. Başbakanlığa atanan bayan Stella Sigcau'nun kendisi de, soruşturmalar sırasında yolsuzluğa karıştığı yolunda kanıtlar bulunduğu gerekçesiyle Holomisa tarafından görevden alındı. Bu olaylardan önce nisanda, devlet başkanı Lennox Sebe'nin resmî konutuna düzenlenen bir saldırıya karışmakla suçlanan bazı beyaz askeri danışmanlar Transkei'den sınırdışı edilmiş ve gözaltında tutulan Holomisa genelkurmay başkanlığı görevine dönmek üzere serbest bırakılmıştı. Mayısta Transkei eski devlet başkanı Kaiser Matanzima iktidardaki kardeşine karşı siyasal bir parti kurduğunu ilan etti, ama kardeşinin yanıtı onu başkentten uzaklaştırmak oldu.

Üyelerinin sınırdışı edilmesi ve tutuklanması üzerine KwaNdebele Meclisi 1986'da benimsediği tutumunu bir kez daha değiştirerek Güney Afrika hükümetinden bağımsızlık isteğinde bulundu. Ama bu soruna ilişkin şiddetli görüş ayrılıklarının sürmesinden ötürü Başkan Botha bu isteğe henüz yanıt vermedi.

Ekimde Bophuthatswana'da yapılan seçimlerde Lucas Mangope önderliğindeki iktidar partisi 72 sandalyenin 66'sını elde etti. Hükümetin, seçime katılma oranının yüzde 47 olduğu yolundaki açıklaması siyasal yorumcularca son derece tartışmalı olarak değerlendirildi.

Ciskei'de UDF lideri Arnold Stofile, ANC'yle bağlantılı olarak silahlı saldırılara karıştığı suçlamasıyla 11 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Aynı davada üç kişi daha ağır hapis cezalarına mahkûm edildi.

(MARTIN LEGASSICK)

KAMERUN

Orta Afrika'nın batısındaki Kamerun Cumhuriyeti Gine Körfezindedir. Yüzölçümü: 465.458 km². Nüfus: (1987 tah.) 10.759.000. Başkent: Yaoundé. Para birimi: CFA Frangı (CFAF); (5 Ekim 1987) nominal değeri 50 CFAF=1 Fransız Frangı; serbest kurda 306,67 CFAF=1 ABD Doları; 498 CFAF=1 sterlin. 1987'de başkan: Paul Biya.

Siyasal alandaki liberalleşmeye yönelik dikkatli adımlar, ekimde yapılan belediye seçimlerine çok sayıda adayın katılmasına izin veren yasanın benimsenmesiyle 1987'de de sürdü. Yasama meclisi seçimlerininse Mart 1988'de yapılması kararlaştırıldı. Ama çok partili siyasal yaşama geçilmedi ve Başkan Paul Biya'nın liderliğindeki Kamerun Halkı Demokratik Birliği (RDPC) tek yasal parti olarak kaldı. Ocakta William Eteki Mboumoua yetkilerini aştığı gerekçesiyle beklenmedik biçimde dışişleri bakanlığından uzaklaştırıldı.

1987'nin en önemli olaylarından biri de Başkan Biya'nın mayısta Fransa'ya yaptığı ilk tam resmî ziyaretti. Şubatta Kanada, haziranda İsrail başbakanları Kamerun'a geldi. Biya da nisanda Fas'a gitti.

Dünya petrol fiyatlarındaki yükselişe karşın Kamerun ekonomisi zorlukların üstesinden gelemedi. VI. Beş Yıllık Plan (1986-91) 1987 başlarında yayımlandığı sırada, hedeflenmiş olan yüzde 6,7'lik yıllık ortalama büyüme hızı fazla iyimser görünüyordu. Yıl ortasında kamu harcamalarında büyük bir indirime gidildi.

(NIM CASWELL)

KENYA

Uluslar Topluluğu üyesi olan Kenya Cumhuriyeti Afrika'nın doğusunda ve Hint Okyanusu kıyısındadır. Yüzölçümü: 582.646 km² (11.230 km²'si iç göller). Nüfus: (1987 tah.) 22.020.000. Başkent: Nairobi. Para birimi: Kenya Şilini (K Sh); (5 Ekim 1987) serbest kurda 16,63 K Sh=1 ABD Doları; 27 K Sh=1 sterlin. 1987'de başkan: Daniel Arap Moi.

1987 başında Kenya ekonomisi bir süredir olduğundan daha iyi görünüyordu. 1986'da dünya ham petrol fiyatlarında meydana gelen düşüş ulaşım giderlerini azalttığı gibi petrol arıtma sanayisinde de yarar sağladı. Aynı zamanda Brezilya'nın üretimindeki düşüş dolayısıyla Kenya kahvesine büyük bir talep doğdu; yağışın bol olması mısırda rekor düzeyde ürün alınmasını ve bir bölümünün ihraç edilmesini sağladı.

Bu elverişli koşulların sürekliliğine güvenilemeyeceğinden ithalatın denetlenmesi ve üretkenliğin önemli ölçüde artırılması yoluyla ödemeler dengesinin açık vermesi önlendi. Böylece hükümet 1986'da borcunun 100 milyon dolarını ödediği Uluslararası Para Fonu'yla (IMF) ve izlediği politikayı eleştirenlerle daha rahat ve güvenli biçimde karşı karşıya geldi.

Başkan Daniel Arap Moi, hükümete karşı olanların sayıca arttığı ve oluşturdukları tehdidin iyice yoğunlaştığı kanısındaydı. Eleştiriler en çok yönetimin izlediğinden daha radikal politikaları savunan aydınlardan geliyordu. Buna karşılık hükümet, yönetimi devirmeye giriştikleri gerekçesiyle birçok kişiyi isyanla suçladı. Özellikle, MwaKenya adlı harekete katılanların ya da bunları destekleyenlerin şiddetle cezalandırılacağını bildirdi.

Hükümetin izlediği sıkı politikayı açıktan açığa eleştirenlerin başında Kenya Ulusal Hıristiyan Konseyi (NCCK) üyeleri geliyordu. Devlet memurlarının yolsuzluklarını ve vatandaşa karşı sert tutumlarını şiddetle kınayan NCCK, özellikle, devlet başkanına başsavcıyı ve sayıştay başkanını mahkeme kararı olmaksızın görevden alma yetkisi veren bir yasaya tepki gösterdi. Hükümet NCCK'yi politikaya karışmak ve kendisini bir muhalefet partisi gibi görmekle suçladı. Öte yandan, hükümetin muhaliflerini sert polisiye yöntemlerle sindirmeye çalışması Kenya dışında tepkiler uyandırdı. Başkan Moi martta ABD'yi ziyaret ettiğinde o güne değin dostça tutum almış olan ABD yönetimi Kenya'daki olayları açıkça eleştirdi ve Moi ziyaretini kısa kesmek zorunda kaldı. Moi, İngiltere ziyaretinde daha sıcak karşılandı ve İngiltere hükümeti Kenya'ya yapmakta olduğu yardımı 80 milyon dolar artırdı.

Kenya'ya dönüşünde Başkan Moi polis örgütü içinde bir temizlik harekâtına girişileceğini açıkladı, ama aynı zamanda yabancı gazetecileri de ülkedeki durumu yanlış yansıtmakla suçladı. Bundan kısa bir süre sonra, eski başkan yardımcısı Oginga Odinga uzun bir suskunluk döneminin ardından, hükümeti baskı rejimine kaymakla ve muhaliflerini yargılamaksızın tutuklamakla suçladı. Uluslararası Af Örgütü'nün temmuzda yayımlanan ve hükümeti insan haklarını ciddi biçimde çiğnemekle suçlayan raporunda da aynı savlar yer alıyordu. Dinsel bir toplantının güvenlik güçlerince dağıtılması üzerine ekimde Mombasa'da Müslümanlar ayaklandı. Bunu öğrenci olayları ve kasımda Nairobi Üniversitesi'nin kapatılması izledi.

Şubatta Kenya, Tanzanya ve Uganda'dan üst düzey yetkililerin ekonomik işbirliği konusunu yeniden görüşmek üzere yaptıkları bir toplantı Doğu Afrika Topluluğu'nun canlandırılması yolundaki umutları güçlendirdi. Ama mayısta Kenya-Uganda sınırında çıkan olaylar bir gerilim yarattı. İki taraf da birbirini sınırı kapatmakla suçladı. Aslında sorun, Kenya'nın çalışma izni olmayanlara ülkeye girişte daha sıkı denetim uygulaması ve Uganda'nın ülkeye giren herkesten belli bir giriş parası istemesinden çıkmıştı. Hazirandaki bir toplantıda iki ülke yetkilileri arasında sınır sorunları ve çoğundan yıl başında Kenya'yı terk etmeleri istenmiş olan Ugandalılar'ın güvenliği konusu görüşüldü. Aralıkta, bir sınır karakolunda iki ülkenin güvenlik güçleri arasında silahlı çatışma çıktı, ama Moi ile Uganda cumhurbaşkanı Yoweri Museveni'nin sınırdaki asker sayısını karşılıklı olarak azaltmayı kabul etmeleriyle bir bunalımın önüne geçildi.

(KENNETH INGHAM)

KOMOROLAR

Komoro Cumhuriyeti Afrika'nın doğu kıyısı açıklarında, Hint Okyanusunda bir ada devletidir. Yüzölçümü: 1.862 km² (Mayotte Adası, halen Fransa'ya bağlı olduğundan bu rakamın dışındadır). Nüfus: (1987 tah. Mayotte hariç) 422.000. Başkent: Moroni. Para birimi: Komoro Frangı (CF); (5 Ekim 1987) resmî kur 50 CF=1 Fransız Frangı; serbest kurda 306,67 CF=1 ABD Doları; 498 CF=1 sterlin. 1987'de başkan: Ahmed Abdallah.

22 Mart 1987'de Komorolar'ın 42 sandalyeli Federal Meclisi için seçimler yapıldı. Ama Başkan Ahmed Abdallah'ın daha önce verdiği işaretlerin tersine, seçimler serbest koşullarda gerçekleşmedi. Anjouan ve Mohéli adalarında, 22 sandalyenin tamamını, Başkan Abdallah'ın liderliğindeki İlerleme İçin Komorolular Birliği (UCP) Partisi rakipsiz olarak kazandı. Toplam 20 sandalyeye sahip Ngazidja'da sınırlı sayıda rakip adayın seçimlere katılmasına izin verildi; ama ilk barajı aşabilen tek muhalefet adayı ikinci turda seçilemedi. Komorolar'da Demokratik Cumhuriyet İçin Birlik (URDC) ve Demokratik Cephe (FD) adlarındaki iki önemli muhalefet grubunun adayları tutuklamalarla etkisiz hale getirildi ve seçime katılamadı. Seçimlerin, siyasal gerginliği gidermek açısından hiçbir yarar sağlamadığı görüldü. Temmuz başında, Ngazidja'da toprak sorunu yüzünden yetkililerle çatışan köylülerden 20 kadarı açılan ateş sonucunda yaralandı. Aralıkta bir darbe girişimi kanlı biçimde bastırıldı.

Güney Afrika savunma bakanının Aralık 1986'daki ziyaretinin ardından şubat ortasında Fransız ekonomik yardımlaşma bakanı Komorolar'a geldi. Uzakdoğu gezisine başlamadan önce Paris'e uğrayan Abdallah, burada Fransa cumhurbaşkanı ve başbakanıyla görüştü.

(NIM CASWELL)

KONGO

Orta Afrika'da ve Atlas Okyanusu kıyısında yer alan Kongo bir halk cumhuriyetidir. Yüzölçümü: 342.000 km². Nüfus: (1987 tah.) 2.180.000. Başkent: Brazzaville. Para birimi: CFA Frangı (CFAF); (5 Ekim 1987) resmî kur 50 CFAF=1 Fransız Frangı; serbest kurda 306,67 CFAF=1 ABD Doları; 498 CFAF=1 sterlin. 1987'de başkan: Albay Denis Sassou-Nguesso, başbakan: Ange-Édouard Poungui.

1986'da dünya petrol fiyatlarındaki büyük düşüşün, Kongo açısından 1987'de hem ekonomik, hem siyasal etkileri oldu. Ekonomide gayri safi yurtiçi hasılada (GSYİH) 1986'daki yüzde 10'luk büyük düşüşün ardından gene hafif bir düşme eğilimi görüldü. Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve öteki kredi kuruluşları ancak kamu harcamalarının kısılması ve devlet memurlarının sayısında azaltmaya gidilmesi konusundaki uzun görüşmelerden sonra desteklerini artırmayı kabul ettiler. Batılı devletlerle ilişkiler iktidardaki Kongo İşçi Partisi (PCT) içindeki gerginliklerin artması pahasına genel olarak iyiye doğru gitti. Eylül başında, Başkan Denis Sassou-Nguesso'ya bağlı birlikler eski bir yüzbaşı olan ve hükümete karşı ayaklanan Pierre Anga'yı, Brazzaville'in 400 km kadar kuzeyindeki Owando'daki üssünden söküp atmaya çalışırken dört kişinin öldüğü bildirildi. Bu olaylardan önce de, gecikerek yapılan bir açıklamada devlet güvenliğini tehdit ettikleri kuşkusu üzerine temmuzda dört subayın tutuklanmış olduğu bildirildi. Buna karşın, ordu içinde Anga'nın yaygın biçimde desteklendiğini gösteren bir belirti görülmedi.

(NIM CASWELL)

LESOTHO

Afrika'nın güneyinde bir meşruti krallık ve Uluslar Topluluğu üyesi olan Lesotho Güney Afrika Cumhuriyeti sınırları içinde kıyısı bulunmayan bir ülkedir. Yüzölçümü: 30.355 km². Nüfus: (1987 tah.) 1.628.000. Başkent: Maseru. Para birimi: loti (çoğul maloti; M); (5 Ekim 1987) resmî kur 1 loti=1 Güney Afrika Randı; serbest kurda 2,08 M=1 ABD Doları; 3,38 M=1 sterlin. Kral: II. Moshoeshoe, 1987'de Askeri Konsey başkanı: General Justin Metsino Lekhanya.

1987'de Lesotho siyasal ve ekonomik açıdan hemen tümüyle Güney Afrika'ya bağımlı kaldı. Ocak 1986'daki askeri darbeyle iktidara gelen Tümgeneral Justin Lekhanya yönetiminde Güney Afrika'yla ilişkiler, 5 Nisan 1987'de Pretoria'da bir hastanede ölen öncülü Leabua Jonathan yönetimindekinden çok daha düzgündü. Kasım 1986'da Roma kasabasında kaçırılarak öldürülen beş kişi arasında Jonathan'ın eski enformasyon bakanı Desmond Sixishe ve eski dışişleri bakanı Vincent Makhele de vardı.

Nüfusun yüzde 80'i, geçimini tarımla sağlamakla birlikte Lesotho ekonomisinin bu sektöründen elde edilen gelir, gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYİH) yüzde 20'sini oluşturuyordu. Sayılarının 100 bine ulaştığı tahmin edilen ve Güney Afrika'nın altın ve kömür madenlerinde çalışan Basutoların gönderdiği dövizler ülkenin en büyük gelir kaynağı olmaya devam etti.

1986'da, Güney Afrika'ya su sağlayacak ve Lesotho'nun enerji gereksiniminin çoğunu karşılayacak büyüklükte bir hidroelektrik santral yapımını kapsayan 2 milyar dolarlık Lesotho Highlands Su Projesi onaylandı. Mart 1987'de Dünya Bankası'ndan alınan 15 milyon randlık kredi bu projenin birinci aşaması olan yolların yapımına başlanmasını sağladı.

(GUY ARNOLD)

LİBERYA

Liberya Cumhuriyeti Batı Afrika'da, Atlas Okyanusu kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 99.067 km². Nüfus: (1987 tah.) 2.356.000. Başkent: Monrovia. Para birimi: Liberya Doları(L$); (5 Ekim 1987) nominal değeri 1 L$=1 ABD Doları; serbest kurda 1,62 L$=1 sterlin. 1987'de başkan: General Samuel K. Doe.

General Samuel K. Doe'nin yedi yıllık yönetimi, ABD ile sıkıntılı ilişkiler ve bozulan ekonomik durum nedeniyle 1987'de en çetin dönemini yaşadı. Ocakta Liberya'ya yaptığı gezide Doe'yi öven ABD dışişleri bakanı George Shultz, yurda dönüşünde, birçoklarına göre acımasız ve yoz olan bu rejime ilişkin tutumu yüzünden sert eleştirilere uğradı. Şubatta ABD'nin 1984'ten beri Liberya'ya yaptığı 16,5 milyon ABD Doları tutarındaki mal yardımının gerektiği biçimde kullanılmadığını gösteren ABD resmî raporu, Doe'nin tepkisiyle karşılaştı. Bununla birlikte ABD 1987 için 38 milyon ABD Doları tutarında ek yardım sağlamanın yanı sıra yıl sonuna doğru Liberya yönetimine danışmanlık yapacak bir mali uzmanlar heyeti gönderdi.

Kasım 1986'da Dünya Bankası Liberya'ya ödemeleri geçici olarak durdurma kararını kaldırdı; Liberya yönetimi de 1989'a değin sürecek kapsamlı bir ekonomik iyileştirme programı sundu. Bu doğrultuda çoğu kamu kuruluşunu özelleştirme yolunda adımlar atıldı. AFC Liberya'nın borçlarını yeni bir programa bağlayarak süren projeler için 6 milyon ABD Doları tutarında yardım verdi. Haziran 1987'de Maliye Bakanı John Bestman ekonomiyi düzeltmeye yönelik sekiz maddelik bir çalışma programı açıkladı; programın en önemli hedefi harcamaların bütçeye uygun olarak yapılmasını sağlamaktı. Bu amaçla Doe ve hükümet üyelerinin dış gezileri ertelendi.

Doe 1987 içinde birlik için muhalefet partilerine çeşitli çağrılar yaptı. Bu arada gecikmiş aylıkların ödenmesini isteyen Öğretmenler Birliği kapatıldı; öğretim üyelerinin aynı nedenle üç günlük bir boykota gitmesinden sonra üniversitede öğretime ara verildi; Chea Cheapoo'nun başyargıçlığa atanması bir bunalıma yol açtı. Muhalefet partileri ve basın, baskı ve gözdağı politikasına karşı çıktı.

(GUY ARNOLD)

MADAGASKAR

Madagaskar Demokratik Cumhuriyeti Afrika'nın güneydoğu kıyıları açıklarında, Hint Okyanusunda bulunan aynı adlı ada ile komşu küçük adaları kapsar. Yüzölçümü: 587.041 km². Nüfus: (1987 tah.) 10.605.500. Başkent: Antananarivo. Para birimi: Malagazi Frangı (FMG); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1.152 FMG=1 ABD Doları; 1.870 FMG=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Didier Ratsiraka, başbakan: Yarbay Désiré Rakotoarijaona.

Didier Ratsiraka yönetimi 1987 boyunca son derece ciddi siyasal ve ekonomik sorunlarla karşı karşıya geldi. Devalüasyon ve piyasanın liberalleştirilmesi gibi önlemleri içeren Uluslararası Para Fonu (IMF) destekli ekonomik canlanma programı, 1986'da güneydeki yetersiz yağışların Androy, Mahafaly ve Taolanaro bölgelerinde yol açtığı şiddetli kıtlıkla aynı döneme rastladı. Sayısı saptanamayan ölümlerin yanı sıra, on binlerce kişi kuzeyde bulunan Antananarivo ve öteki bölgesel merkezlere göç etti. Başkentte yiyecek sıkıntısının karışıklıklara yol açması, acil durumlar için tutulan pirinç stoklarının dağıtılmasıyla önlendi.

Kasım 1986'da Toamasina'da görülen huzursuzluklar, Şubat ve Mart 1987'de yeniden ortaya çıktı. Daha çok Asyalılara ait işyerlerini hedef alan olaylar sonunda, Antsirabe, Farafangana ve Fianarantsoa'daki patlamalarla ilgili olarak 56 kişi mahkûm edildi. Yılın ilk yarısı boyunca üniversite kampuslerinde de olaylar çıktı. Haziran sonlarında genelkurmay başkanının kuşkulu ölümü siyasal gerginliği daha da artırdı.

Hükümeti oluşturan yedi partili koalisyon, şiddetlenen bunalımın etkisiyle dağıldı. Mart ayında koalisyonun üç üyesi, eski ve deneyimli politikacı Monja Jaona'nın öncülük ettiği "ret cephesi"nin kuruluşunu duyurmaya yönelik bir toplantı düzenledi. Bu cephe 1 Mayıs'ta dördüncü bir partinin de katılmasıyla, çeşitli tahminlere göre 8-25 bin kişinin katıldığı bir gösteri yaptı. Cumhurbaşkanı Ratsiraka bu gelişmeler karşısında ekonomik program konusunda bazı ödünler verme ve siyasal danışma mekanizmasını bir ölçüde genişletme yoluna gitti. Temelde ekonomik programını sürdüren hükümet eylülde Dünya Bankası ve IMF'den yeni krediler aldı.

(NIM CASWELL)

MALAVİ

Uluslar Topluluğu'nun üyesi olan Malavi Cumhuriyeti, Afrika'nın doğusunda karayla kuşatılmış bir ülkedir. Yüzölçümü: 118.484 km². Nüfus: (1987 tah.) 7.499.000. Başkent: Lilongwe. Para birimi: Malavi Kvaçası (MK); (5 Ekim 1987) serbest kurda 2,26 MK=1 ABD Doları; 3,67 MK=1 sterlin. 1987'de başkan: Hastings Kamuzu Banda.

27-28 Mayıs 1987'de Ulusal Meclis için yapılan seçimlerde, 107 sandalyenin tümünü ülkenin tek partisi Malavi Kongre Partisi'nin (MCP) gösterdiği adaylar kazandı; Başkan Hastings Kamuzu Banda da kendisine ayrılan beş sandalye için atamalar yaptı. Dünya piyasalarında Malavi'nin ihraç ettiği ürünlerde görülen fiyat düşüşleri, ödemeler dengesinin bozulmasında ve döviz sıkıntısında önemli rol oynadı. Bu olumsuz gidişi önlemek için yılın başında MK'nın değe-

rinde yapılan yüzde 20'lik devalüasyon, yalnızca enflasyonun artması sonucunu doğurdu. BM Dünya Gıda Programı'nın (WFP) ekimde yaptığı açıklamaya göre, kıtlıkla karşı karşıya olan ve büyük miktarda yardıma gerek duyan Afrika ülkelerinden biri de Malavi'ydi.

Başkan Banda, şubat ayında Güney Afrika'ya yönelik bir boykota katılma önerisini kesin biçimde reddetti. Bununla birlikte Güney Afrika'nın öteki komşu ülkelere karşı girişeceği misillemeler sırasında Malavi'nin ana ikmal yollarının da kesilebileceği kaygısıyla, Mozambik ile ilişkileri gözden geçirme yoluna gitti. Mozambik eski Devlet Başkanı Samora Machel'e göre görüşmelere daha açık olan ve Aralık 1986'da Malavi ile bir güvenlik anlaşması imzalamış olan Joaquim Chissanó'nun esnek tutumu, bu girişimi daha da kolaylaştırdı. Başkan Banda, görüşmeler sonunda, Malavi ile Mozambik limanı Nacala arasındaki demiryolu hattının asi Mozambik Ulusal Direnişi (Renamo) kuvvetlerine karşı savunulmasına yardımcı olmak üzere askeri birlikler göndermeyi kabul etti. Banda'nın daha önceleri bu asileri desteklediği kanısı yaygındı.

(KENNETH INGHAM)

MALİ

Mali Cumhuriyeti Batı Afrika'da karayla kuşatılmış bir ülkedir. Yüzölçümü: 1.240.192 km². Nüfus: (1987 tah.) 8.690.000. Başkent: Bamako. Para birimi: CFA Frangı (CFAF); (5 Ekim 1987) nominal değeri 1 CFAF=0,02 Fransız Frangı; serbest kurda 306,67 CFAF=1 ABD Doları; 498 CFAF=1 sterlin. 1987'de başkan: General Moussa Traoré, 6 Haziran'dan sonra başbakan: Mamadou Dembelé.

Mali 1987 başında sağlık ve eğitim işçilerinin giriştiği ve bütün kamu kesimine yayılma eğilimi gösteren bir grev dalgasıyla karşılaştı. Hükümetin iş bırakma sırasında verilmeyen ücretleri ödemeyi kabul etmesiyle, olayların bir siyasal bunalıma dönüşmesi önlendi. Ocak ayında yönetimdeki Mali Demokratik Halk Birliği'nin (UDPM) düzenlediği özel bir kongrede yolsuzluklara karşı ulusal bir belge kabul edildi. Ertesi ay kamu kesimindeki yolsuzlukları incelemek üzere bir soruşturma komisyonu oluşturuldu.

1986-87 ekin mevsiminin görece iyi geçmesine karşın, ekonomik alanda tehlike sınırından tam anlamıyla uzaklaşılamadı. Şubat ortalarında hükümette yapılan düzenleme, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası'nın önerileri doğrultusunda reformların sürdürülmesini savunan kanadın daha da güçlenmesini sağladı. 16 Eylül'de devlet ihracat ve ithalat şirketi Somiex'in kısmen özelleştirilmesini de içeren bir dizi karar alındı; bu kararların dış kredi kaynaklarıyla daha sıkı bir anlayış havası doğurması bekleniyordu.

Mali ve Burkina Faso'nun Aralık 1985'te kısa süreli bir sınır savaşına girişmesine yol açan Agacher Şeridi'nin bölünmesini öngören Uluslararası Adalet Divanı kararı, iki ülkede de olumlu karşılandı. Bu şeritteki sınırı belirlemek üzere bir komisyon oluşturuldu.

(NIM CASWELL)

MAURİTİUS

Uluslar Topluluğu'na üye meşruti bir krallık olan Mauritius, Hint Okyanusunda Madagaskar'ın 800 km doğusuna düşen Mauritius Adasının yanı sıra bağımlı Rodrigues, Agalega ve Cargados Carajos Shoals adalarını kapsar. Yüzölçümü: 2.040 km². Nüfus: (1987 tah.) 1.040.000. Başkent: Port Louis. Para birimi: Mauritius Rupisi (Mau Rs); (5 Ekim 1987) serbest kurda 13,09 Mau Rs=1 ABD Doları; 21,25 Mau Re=1 sterlin. Hükümdar II. Elizabeth, 1987'de genel vali: Sir Veerasamy Ringadoo, başbakan: Aneerood Jugnauth.

Başbakan Aneerood Jugnauth'un başında bulunduğu Mauritius Sosyalist Hareketi (MSM) ile iki küçük partiden oluşan yönetimdeki İttifak koalisyonu, bir yıl öne alınarak 30 Ağustos 1987'de yapılan genel seçimler sonunda yeniden iktidarda kaldı. İttifak koalisyonu Yasama Meclisi'nin doğrudan seçimle belirlenen 62 sandalyesinden 39'unu alırken, muhalefetteki Birlik koalisyonu yalnızca 21 üyelik elde edebildi. Mauritius Militan Hareketi'nin (MMM) yanı sıra Birlik koalisyonunun ortak önderi olan Paul Berenger'ın meclisteki sandalyesini yitirmesi sürpriz bir sonuç olarak karşılandı.

Hükümetin seçim başarısı büyük ölçüde ülke ekonomisindeki iyileşmeye bağlanıyordu. Sübvansiyonların indirilmesini, hükümet harcamalarının kısılmasını ve ticaretin liberalleştirilmesini öngören, Uluslararası Para Fonu (IMF) onaylı ekonomik stratejiyle sağlanan başarılar çarpıcıydı. 1985'teki yüzde 6,5'lik düzeyi de aşarak 1986'da yüzde 7,1'e ulaşan ekonomik büyüme hızı, Afrika'da bugüne değin saptanan en yüksek oranı oluşturuyordu. 1987 bütçesinde IMF planlarına uygun olarak cari harcamalar ciddi bir biçimde kısıldı. Buna karşılık sermaye yatırımları yüzde 50'lik bir artışla 100 milyon ABD Doları'na çıkarıldı.

Mauritius, ticareti liberalleştirme programı çerçevesinde, dokuma ve dokuma sanayisiyle bağlantılı öbür mallar üzerindeki ithalat vergisini kaldırdı. Dünyanın üçüncü büyük yün örgü giyim eşyası ihracatçısı olan Mauritius, dokuma ihracatında ise giderek artan korumacı engellerle karşılaştı. Ekonomide önemli bir yeri olan şeker sanayisi, yıllık üretimi 650-700 bin tona düşürmek amacıyla yeniden düzenlendi.

Mauritius 1987'de Hint Okyanusundaki adalarda yatırım yapmak isteyen 200 kadar kuruluşun katıldığı bir konferansa ev sahipliği yaptı. Konferansta temsil edilen öteki ülkeler Kenya, Tanzanya, Seyşel Adaları, Maldiv Adaları, Komorolar, Madagaskar ve Sri Lanka'ydı.

(GUY ARNOLD)

MORİTANYA

Moritanya İslam Cumhuriyeti Batı Afrika'da Atlas Okyanusu kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 1.030.700. Nüfus: (1987 tah.) 1.844.000. Başkent: Nouakchott. Para birimi: Moritanya Ouguiyası (UM); (5 Ekim 1987) serbest kurda 74,73 UM=1 ABD Doları; 121,36 UM=1 sterlin. 1987'de Ulusal Kurtuluş Askeri Komitesi başkanı ve başbakan: Albay Maaouya Ould Sidi Ahmed Taya.

Moritanya'da 19 ve 26 Aralık 1986'da yapılan belediye seçimleri sakin geçti; aynı yılın başlarında Siyah Moritanyalılar ile seçkin Arap topluluğu arasında alevlenen ırk çatışmaları pek öne çıkmadı. Bu seçim, eski başkan Moktar Ould Daddah'ın 1964'te tek partili bir devlet yapısı kurmasından sonra yapılan ve açık sayılabilecek ilk seçimdi. 1987 içinde hükümetin bileşiminde çeşitli değişiklikler oldu. Mayıs ayında Khadijetou Mint Ahmed madenler ve sanayi bakanlığına atanarak, hükümette önemli bir ekonomik görev üstlenen ilk kadın bakan oldu. 21 Eylül'de yapılan daha kapsamlı bir düzenlemeyle kilit önemi olan ekonomi ve balıkçılık bakanlıklarına yeni isimler getirildi.

Hükümet, bir grup Siyah Moritanyalı subayın 22 Ekim'de giriştiği darbenin önlendiğini açıkladı. Aralık ayında darbede önemli rol oynayan üç subay idam edildi.

Başkan Maaouya Ould Sidi Ahmed Taya, 21-22 Nisan'da Nouakchott'ta 12. zirve toplantısını yapan Batı Afrika Ekonomik Topluluğu (CEAO) içinde süregelen bunalımı başarıyla çözdü ve devlet adamı olarak uluslararası düzeyde sağladığı saygınlığı daha da artırdı. Fas'ın, Polisario Cephesi

gerillalarının Batı Sahra'ya sızmasını önlemek amacıyla, bazı yerlerde Moritanya sınırının bir kilometre yakınından geçen yeni bir savunma duvarını tamamlaması, nisan ayında daha güç bir diplomatik soruna yol açtı. Bu gelişme, Moritanya'nın, iç siyaset açısından son derece hassas sorunlara yol açan bir anlaşmazlığın içine yeniden çekilmesi tehlikesini taşıyordu.

(NIM CASWEL)

MOZAMBİK

Mozambik Halk Cumhuriyeti Afrika'nın doğusunda, Hint Okyanusu kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 799.380 km². Nüfus: (1987 tah.) 14.156.000. Başkent: Maputo. Para birimi: metical (Mt); (5 Ekim 1987) serbest kurda 403,65 Mt=1 ABD Doları; 655,49 Mt=1 sterlin. 1987'de başkan: Joaquim Chissanó, başbakan: Marío de Graça Machungo.

Mozambik'i güçten düşüren iç savaş, 1987'de de sürerek çok sayıda can kaybına ve ciddi ekonomik sarsıntılara yol açtı. Başkan Joaquim Chissanó ocak ortalarında Zimbabve'ye giderek Başbakan Robert Mugabe ile yaptığı görüşmeler sonunda, Mozambik'teki ayaklanmaya son vermek amacıyla askeri yardımın artırılmasını sağladı. Şubat ayında denizaşırı yardım kuruluşları, acil yardım sağlanmaması durumunda 4 milyon Mozambiklinin açlık ve yokluk tehlikesiyle karşı karşıya kalacağını açıkladı. Yalnızca Zambézia ilinde asi Mozambik Ulusal Direnişi (Renamo) kuvvetlerinin etkinlikleri yüzünden yurtlarından ayrılanların sayısı bir milyonu buluyordu. Bunların çoğu Malavi ve Zimbabve ile ülkedeki kentlere sığınmasıyla, üstesinden gelinmesi güç yiyecek sıkıntısını daha da ağırlaşmıştı.

Chissanó ve Mugabe arasındaki görüşmeler sırasında öngörülen önlemler, hükümet kuvvetlerinin şubat ve mart aylarında asilere karşı giriştiği güçlü karşı saldırıyla uygulanmaya başladı. Zimbabve ve Tanzanya'dan gelen birliklerle takviye edilen kuvvetler, Aşağı Zambezi Vadisinin denetimini yeniden ele geçirdi. Ülkenin ortasındaki başlıca üs bölgelerinden sökülüp atılan Renamo gerillaları güneye sızarak Maputo, Gaza ve Inhambane illerinde karışıklıklara yol açtı. Askeri harekât ağustos ayında Gaza ve Inhambane'nin güneyinde başlatılan büyük bir saldırıyla doruğuna çıktı. Hükümet, temmuz ayında Maputo'nun 400 km kuzeydoğusundaki Homoine kasabasına karşı girişilen ve 386 sivilin ölümüne yol açan saldırıyı önce Renamo'ya yüklediyse de, sonradan Chissanó bu olaydan dolayı Güney Afrika'yı suçladı. Güney Afrika hükümeti olaya karışmadığını öne sürerek özür dilenmesini istedi. Ama bir süre sonra sınır güvenliğini düzenleyen 1984 tarihli Nkomati Anlaşması'nın gözden geçirilmesi için görüşmelere oturma önerisinde bulundu.

Mozambik'in kuzey kesimindeki bir mülteci kampında tren vagonunun altında uyuyan çocuk. Mozambik'te on yıldır süren iç savaş nedeniyle yalnızca Zambézia ilinde yaklaşık bir milyon kişi yurtlarını terketmek zorunda kaldı.

Güney Afrika'nın kendi demiryollarındaki yük taşıma ücretlerini düşürme politikası, Mozambik'ten geçen demiryolu hatlarını rekabet edemeyecek bir noktaya getirdi. 1987 başlarında cephe hattı ülkeleri mal taşıma işlerinin yüzde 85'ini Güney Afrika üzerinden yapıyordu. Mozambik, Zimbabve'nin de onayıyla, Beira limanını 10 yıllık bir dönem içinde yeniden canlandırmayı amaçlayan, 590 milyon ABD Doları tutarındaki bir projeyi gündeme getirdi. Hollanda, İsveç, Avrupa Topluluğu ve ABD doğrudan limanla ilgili olan projenin ilk aşaması için mali yardım önerisinde bulundu. Limanı karayolu, demiryolu ve petrol boru hattıyla iç kesime bağlayan 290 km uzunluğundaki koridorun yeniden açılması ise öteki bazı sorunların çözülmesine bağlıydı. Bu sorunların başında Zimbabve askerlerinin korumakla görevlendirildiği koridorda gerilla saldırılarının sürmesi ve Cahora Bassa Barajı'nın Renamo'nun etkinlikleri yüzünden ancak yüzde 0,5'lik bir kapasiteyle çalışabilmesi geliyordu. Bu arada haziranda asi kuvvetler Zimbabve sınırına bir dizi misilleme saldırısına girişti.

Dış kaynakların yardım konusundaki açık istekliliği, Mozambik için umut verici bir gelişme oldu. Hükümet ocak ayında önemli miktarda dış yardım alarak, fiyat denetimlerinin kaldırılması ve döviz kurlarına daha esnek bir yapı kazandırılması gibi bir dizi liberalleştirme önlemi yoluyla ekonomideki kötüleşmeyi durdurmayı amaçlayan bir program başlattı. Ertesi ay 2,4 milyon ABD Doları tutarında acil yardım sözü veren İngiltere, haziranda ayrıca 3,2 milyon ABD Doları kredi önererek 1987 için toplam katkısını 22 milyon ABD Doları'na çıkardı. Aynı ay içinde Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) verdiği yüklü bir krediyi, temmuzda Paris Yardım Kuruluşları Danışma Grubu'nun 1987'deki sermaye girişlerini 700 milyon ABD Doları düzeyine yükseltme taahhüdü izledi. Vadesi gelen borç faiz ve taksitlerinin getirdiği yükü hafifletmek amacıyla, Mozambik'in dış borç ödemeleri yeni bir plana bağlandı. Bütün bu önlemlere karşın, BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ekim ayında Mozambik'te kıtlığın önüne geçmek için daha çok yardım sağlanması gerektiğini duyurdu.

(KENNETH INGHAM)

NİJER

Nijer Cumhuriyeti Batı Afrika'da karayla kuşatılmış bir ülkedir. Yüzölçümü: 1.186.408. Nüfus: (1987 tah.) 6.947.000. Başkent: Niamey. Para birimi: CFA Frangı (CFAF); (5 Ekim 1987) nominal değeri 1 CFAF=0,02 Fransız Frangı; serbest kurda 306,67 CFAF=1 ABD Doları; 498 CFAF=1 sterlin. 1987'de devlet başkanı ve Yüksek Askeri Konsey başkanı: Tümgeneral Seyni Kountché, 10 Kasım'dan sonra Albay Ali Seibou, başbakan: Ahmid Algabid.

Yılbaşında hastalanan Başkan Seyni Kountché'nin sağlık durumu, 1987'de Nijer'de öteki bütün siyasal gelişmelerin önüne geçti. Tedavi için birkaç kez Paris'e giden Kountché, beynindeki tümör yüzünden 10 Kasım'da Paris'te öldü. Kuzeni Albay Ali Seibou vekâleten devlet başkanlığına getirildi.

1974'te darbeyle devrilen ve o tarihten beri kısa bir dönem (1984-85) dışında sürekli ev hapsinde tutulan eski başkan Hamani Diori, 15 Nisan'da serbest bırakıldı. İki yılı aşkın süredir sözü edilen ulusal antlaşmanın 14 Haziran'da yapılan referandumda kabul edilmesiyle, demokrasinin yeni-

den kurulması yolunda bir adım daha atıldı. Yalnızca yol gösterici bir nitelik taşıyan bu belge, 1974'te askıya alınmış olan anayasanın yerine yeni bir taslağın hazırlanması yolunu açtı.

(NIM CASWELL)

NİJERYA

Uluslar Topluluğu'nun üyesi olan Nijerya Federal Cumhuriyeti Batı Afrika'da Gine Körfezi kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 923.768 km². Nüfus: (1987 tah.) 100.596.000. Başkent: Lagos; yeni belirlenmiş başkent, Abuja. Para birimi: naira (₦); (5 Ekim 1987) serbest kurda 4,16₦=1 ABD Doları; 6,75₦=1 sterlin. 1987'de başkan ve Silahlı Kuvvetler Yönetim Konseyi başkanı: Tümgeneral İbrahim Babangida.

Temmuz 1987'de Silahlı Kuvvetler Yönetim Konseyi (AFRC) daha önce 1990 olarak belirlenmiş olan sivil yönetime dönüşün 1992'ye ertelendiğini açıkladı. Ertelemeye gerekçe olarak bu tarihten önce yapılması kararlaştırılan nüfus sayımının bu konuda her zaman karşılaşılan büyük sorunlar nedeniyle uzun zaman alması olasılığı gösterildi. Yönetim çeşitli aşamalardan oluşan ayrıntılı bir geçiş takvimi açıkladı. Buna göre 1992'nin birinci yarısında federal seçimler yapıldıktan sonra, ikinci yarıdaki başkanlık seçiminin ardından adım adım askeri yönetim kaldırılacaktı.

Bu açıklamalar öncesinde Siyasal Büro'da konuyla ilgili tartışmalar bir yıl almıştı. Eylül 1987'de Anayasayı Gözden Geçirme Komitesi çalışmalarına başladı. AFRC başkanı Tümgeneral İbrahim Babangida, aynı ayın sonunda bir radyo konuşmasıyla üç kategori altında toplanan bazı kişilerin yeni anayasal düzende siyasal çalışmalarda bulunamayacağını açıkladı. Bu yasak, yolsuzluk nedeniyle görevden alınmış olup olmadıklarına bakılmaksızın, birinci (1960-66) ve ikinci (1979-83) sivil yönetim dönemlerinde siyasal yöneticilik yapmış olanlar ile halen ya da geçmişte siyasal görevlerde bulunan bütün askeri personeli kapsıyordu. AFRC yönetimi altında görevli olanlar da bu yasak kapsamına giriyordu. Babangida yasaklamanın cezalandırıcı bir önlem değil, "Nijerya'ya yeni bir siyasal kültür ve önderlik oluşturma şansını vermek için zorunlu bir adım" olarak görülmesi gerektiğini öne sürdü. Aralıkta Nijerya halkı 1983'ten sonra yerel seçimler için ilk kez sandık başına gitti. Hiçbir partiye bağlı olmayan adaylarla gidilen seçimlere katılma oranı yüksek oldu. Bazı bölgelerde belirli adaylara oy verilmesi için baskı uygulandığına ilişkin suçlamalar yapıldı.

Ağustos 1987'de devlet başkanlığı görevinde iki yılını tamamlayan ve bu süre içinde siyasal alanda oldukça becerikli olduğunu gösteren Babangida, haziran ayında komşu ülkelerden Fildişi Kıyısı, Senegal ve Togo'ya resmî geziler yaptı. İkili sorunlarla ilgili olan bu gezinin başarılı sonuçlar verdiği bildirildi. Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu'nun (ECOWAS) temmuz ayında Abuja'da yapılan 10. zirve toplantısında, Babangida üçüncü dönem için başkanlığa seçildi.

Newswatch'un genel yayın yönetmeni Dele Giwa'nın 21 Ekim 1986'da bombalı bir mektupla suikasta uğramasının yol açtığı skandal, 1987'de de önemli bir sorun olmaya devam etti. *Newswatch* sivil yönetime dönüş önerileri konusunda Siyasal Büro'dan sızan bilgileri yayımladığı için Nisan 1987'de altı ay süreyle kapatıldı. Daha sonra dergi sahiplerinin yönetimden özür dilemesiyle, yayın yasağı iki ay erken kaldırıldı.

Yıl içinde kuzeydeki Kaduna ile güneydeki Cross River eyaletlerinden ayrılan topraklarla Katsina ve Akwa Ibom adıyla iki yeni eyalet oluşturuldu. Babangida, Kaduna eyaletinde patlak veren dinsel ve siyasal karışıklıkları bir tür sivil darbe girişimi olarak nitelendirdi. Şef Obafemi Awolowo'nun ölümüyle (9 Mayıs) bir siyasal dönem kapanmış oldu.

AFRC yönetimi yıl boyunca önceliği Ekim 1986'da Uluslararası Para Fonu'ndan (IMF) onay alan Yapısal Düzenleme Programı (SAP) doğrultusunda ekonomiyi iyileştirme çabalarına verdi. Bunun nedeni borç ödemelerinin yeni bir plana bağlanması için öncelikle ekonomide bir düzelmenin gerekli görülmesiydi. Aynı ay içinde serbest döviz piyasasının açılması, ₦'nin bir yıl içinde yaklaşık yüzde 60 oranında değer kaybetmesine yol açtı. SAP uygulamaları özellikle düşük ücretli işçileri olumsuz yönde etkiledi. 1 Mayıs'ta gerçek ücretlerdeki düşüşe karşı bazı protesto gösterileri yapıldı. Bununla birlikte ilgili çevrelerin saptamaları SAP'ın başarılı olduğu ve ekonominin düzelme yoluna girdiği yönündeydi. Londra ve Paris'teki finansman çevreleri Nijerya için aralarında iki ayrı borç erteleme operasyonu gerçekleştirdiler; bu borçların tutarı 10 milyar ABD Doları'nı buluyordu. İstatistikler ekonominin düzelmesi için daha çok yol alınması gerektiğini gösteriyordu. 1986 verilerine göre gayri safi yurt içi hasılada (GSYİH) yüzde 3'lük, gayri safi milli hasılada (GSMH) yüzde 16'lık, kişi başına milli gelirde de yüzde 18,5'lik bir düşüş vardı. ₦'nin değer kaybetmesinin önemli bir sonucu da petrol gelirlerinde ₦ değerinde görülen yüksek artıştı. Oysa 1986'da ihracat miktar olarak yüzde 35 oranında düşerken, petrol gelirleri yarıya inmişti.

(GUY ARNOLD)

ORTA AFRİKA CUMHURİYETİ

Orta Afrika Cumhuriyeti Afrika'nın ortasında karayla kuşatılmış bir ülkedir. Yüzölçümü: 622.436 km². Nüfus: (1987 tah.) 2.774.000. Başkent: Bangui. Para birimi: CFA Frangı (CFAF); (5 Ekim 1987) nominal değeri 1 CFAF=0,02 Fransız Frangı; serbest kurda 306,67 CFAF=1 ABD Doları; 498 CFAF=1 sterlin. 1987'de devlet başkanı: General André Kolingba.

1987'nin ilk yarısının en önemli olayı, 1979'da yönetimden devrilen ve Ekim 1986'da beklenmedik biçimde Bangui'ye dönen Jean-Bedel Bokassa'nın yargılanmasıydı. Kasımda başlaması ve bir ayda sonuçlanması beklenen yargılama Haziran 1987'ye değin sürdü. Geçmişte kendisine imparator unvanını yakıştıran eski diktatör hakkında 14 dava açıldı. 14 Haziran'da verilen karara göre, Bokassa, adam öldürtme, yasadışı hapse atma ve zimmet gibi suçları kapsayan dört davada suçlu bulunarak idam cezasına çarptırıldı. Ama Başkan André Kolingba'nın bu cezayı hapise çevireceği kanısı yaygındı.

Kasım 1986'da referandumla kabul edilen ve tek parti sistemini öngören yeni anayasa doğrultusundaki çalışmalar 1987'de de sürdü. Orta Afrika Demokratik Birliği'nin (RDC) şubat ayında yapılan kuruluş toplantısına 840 delege katıldı. Toplantıda Politbüro üyelerinin seçileceği olağanüstü kongreye değin görev yapmak üzere 44 üyeli bir geçici konsey atandı. 52 sandalyeli yeni Ulusal Meclis için 31 Temmuz'da yapılan seçimler olaysız geçti.

(NIM CASWELL)

RUANDA

Ruanda Cumhuriyeti Afrika'nın ortasında karayla kuşatılmış bir ülkedir. Yüzölçümü: 26.338 km². Nüfus: (1987 tah.) 6.488.000. Başkent: Kigali. Para birimi: Ruanda Frangı (RF); (5 Ekim 1987) serbest kurda 79,80 RF=1 ABD Doları; 129,59 RF=1 sterlin. 1987'de başkan: Tümgeneral Juvénal Habyarimana.

1987'de 23,7 milyar RF olarak belirlenen Ruanda bütçesinde kalkınma yatırımları toplamı, 1986'ya göre yüzde 11'lik bir artışla 4,2 milyar RF'ye ulaşmıştı. Ama ekonomik

baskılar sonucunda temmuz ayında bu rakamları indirme yoluna gidildi. Başkan Juvénal Habyarimana ülkeyi yiyecek açısından kendine yeterli duruma getirme yönündeki resmî hedefe ulaşmakta çiftçilerin taşıdığı önemi bir kez daha vurguladı. Ekonomik gelişme yönündeki önemli bir sorun da sürekli artma eğilimi gösteren yüksek doğum oranıydı (yılda yüzde 3,7). AFC kırsal kalkınma ve su kaynaklarını geliştirme amacıyla 88 milyon Alman Markı tutarında kredi açma sözü verdi.

Ayaklanma kışkırtıcılığı ve başka eylemlerle suçlanan 300 kadar yasadışı mezhep üyesinin 1986 sonunda yargılanması, 12 yıla varan çeşitli hapis cezalarıyla sonuçlandı. En ağır cezalar Yehova Şahitleri üyelerine verildi. Habyarimana bağımsızlığın 25. yıldönümünün kutlandığı 1 Temmuz 1987'de bazı suçlardan tutuklu olanlar için af ilan etti. Böylece hapiste bulunanların üçte birinden çoğu salıverildi.

1987'nin önemli bir tartışma konusu, Uganda'daki Ruandalı mülteciler sorunuydu. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) açıklamasına göre, Uganda'da yaklaşık 110 bin Ruandalı mülteci bulunuyordu. BM kayıtlarına geçmeyen mültecilerin de hemen aynı sayıya ulaştığı sanılıyordu. Ruanda yöneticileri Uganda'da çok sayıda mülteci yaşamasının ülke güvenliği için bir tehdit oluşturduğunu öne sürmekteydi. 1986 sonlarında Uganda devlet başkanı Yoweri Museveni Ruanda'yı ilk kez ziyaret etti.

(GUY ARNOLD)

SÃO TOMÉ VE PRÍNCIPE

São Tomé ve Príncipe Demokratik Cumhuriyeti Afrika'nın batı kıyısı açıklarında, Gine Körfezinde Ekvator'u çevreleyen iki büyük ada ile bir dizi küçük adacıktan oluşur. Yüzölçümü: 1.001 km². Nüfus: (1987 tah.) 112.600. Başkent: São Tomé. Para birimi: dobra (Db); (5 Ekim 1987) serbest kurda 35,32 Db=1 ABD Doları; 57,36 Db=1 sterlin. 1987'de başkan: Manuel Pinto da Costa.

Başkan Manuel Pinto da Costa 1986 sonunda Avrupa'ya yaptığı gezide, hükümetin ekonomide tasarladığı planlı liberalleşme programı için destek sağlamaya çalıştı. São Tomé' de Sovyet radar istasyonları ile bin kadar Küba askerinin varlığı bazı Batılı ülkelerde belirli bir kaygı uyandırmakla birlikte, da Costa'ya önemli miktarda yardım için söz verildi. Portekiz cumhurbaşkanı Mário Soares de Ocak 1987'de São Tomé'ye yaptığı ziyarette yatırımları desteklemeye yönelik Portekiz kredilerine hiçbir sınır konmayacağını belirtti.

Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve Afrika Kalkınma Bankası'nın desteklediği ekonomiyi iyileştirme programı haziranda uygulanmaya başladı. Tarımsal üretimi artırmaya ağırlık veren program, dış ticaret ve bütçe açıklarını azaltarak dış borç ödemelerini yeni bir plana bağlamayı amaçlıyordu. İlk adımlardan biri de Db'nin devalüe edilmesiydi.

Başkan da Costa ocakta hükümette önemli değişiklikler yaptı. Ayrıca maliye bakanlığı kurulup planlama ve ekonomi bakanlığı doğrudan devlet başkanınca üstlenilirken turizm bakanlığı da kaldırıldı.

Nisanda Sovyet havayolları Aeroflot Moskova ile São Tomé arasında düzenli seferlere başladı.

(GUY ARNOLD)

SENEGAL

Senegal Cumhuriyeti Batı Afrika'da Atlas Okyanusu kıyısında yer alır ve Senegambia adıyla yönetsel bir birlik oluşturduğu Gambia'yı çevreler. Yüzölçümü: 196.722 km². Nüfus (1987 tah.) 6.793.000. Başkent: Dakar. Para birimi: CFA Frangı (CFAF); (5 Ekim 1987) nominal değeri 1 CFAF=0,02 Fransız Frangı; serbest kurda 306,67 CFAF=1 ABD Doları; 498 CFAF=1 sterlin. 1987'de başkan: Abdou Diouf.

Senegal'de ekonomik güçlüklerin yaşam düzeyini daha da düşürmesine ve ülkenin Şubat 1988'de yapılması öngörülen başkanlık ve meclis seçimlerinin havasına girmesine koşut olarak, 1987 içinde siyasal gerginlik belirtileri de arttı. Ocak sonlarında Dakar'daki Cheikh Anta Diop Üniversitesi öğrencileri, kampustaki yaşam koşulları ve bursların geç ödenmesi nedeniyle boykota gitti. Protesto gösterileri ülkenin çeşitli yerlerindeki okullara da sıçradı. Resmî açıklamalara göre polisle girişilen çatışmalarda 27 öğrenci yaralandı. Hükümetin pek çok konuda öğrencilerin isteklerine boyun eğmesiyle, şubat sonunda bir çözüme varıldı.

Nisan ortasında Dakar'daki polis kuvvetlerinin büyük bölümü, bir hırsızlık sanığını döverek ölümüne yol açmaktan suçlu bulunan yedi polisten ikisine verilen hapis cezalarını protesto etmek için greve gitti. Başkentin dışına taşan gösteriler, bir süre sonra yön değiştirerek polis kuvvetleri ile hükümete bağlı kalan askeri birlikler arasında silahlı çatışmalara dönüşme eğilimine girdi. Bunun üzerine Başkan Abdou Diouf bütün polislerin geçici olarak görevden uzaklaştırıldığını açıkladı ve içişleri bakanını görevden alarak, yetkilerini geçici bir süre için başkanlık genel sekreteri Jean Collin'e devretti. Polislere verilen ceza sonradan kesin ihraç biçimine dönüştürüldüyse de, işten atılan 6.265 görevlinin 4.822'si yeniden polisliğe alındı.

Başkan Diouf'u 1988 seçimleri öncesinde seçim yasasını değiştirmeye ikna etme konusunda başarısızlığa uğrayan 16 muhalefet partisi, kendi aralarındaki bölünmüşlüğün de üstesinden gelemedi. Diouf, hükümetin izlediği kemer sıkma programının gevşetilmesi konusunda başında bulunduğu Sosyalist Parti'den (PS) kaynaklanan baskılarla karşılaştı. Önceki iki yılda olduğu gibi yağışların iyi gitmesi, tarımda görülen düzelmenin sürmesini sağladı. Ama Senegal'in başlıca ihraç ürünleri olan yerfıstığı ile petrol ürünleri fiyatlarının dünya piyasalarında en düşük düzeye inmesi, ekonomide genel bir iyileşmeyi önledi. Kasım ayında Paris Kulübü Senegal'in resmî dış borç ödemelerini yeni bir plana bağlamayı kabul etti.

(NIM CASWELL)

SEYŞELLER

Uluslar Topluluğu üyesi olan Seyşeller Cumhuriyeti, Afrika'nın doğu kıyılarının 1.450 km açıklarında, Hint Okyanusunda bulunan 100 kadar adadan oluşur. Yüzölçümü: 453 km². Nüfus: (1987 tah.) 66.000. Başkent: Victoria. Para birimi: Seyşeller Rupisi (SR); (5 Ekim 1987) serbest kurda 5,54 SR=1 ABD Doları; 9 SR=1 sterlin. 1987'de başkan: France-Albert René.

1987'de turizmin gerilemesi, Seyşeller'in ekonomisini olumsuz etkiledi. 1986'da turizm gayri safi yurt içi hasılanın (GSYİH) yarısını karşılamanın yanı sıra çalışanların yüzde 15'ine iş olanağı sağlamıştı. Hükümetin hedefi 1986'da 66.626 olan turist sayısını 1989'da 100 bine çıkarmaktı. Bu amaçla Kenya ile Seyşeller arasında Singapur'la doğrudan bağlantılı yeni bir haftalık havayolu seferi açıldı.

Hükümetin ekonominin öteki alanlarını da geliştirme politikası doğrultusunda, yabancı sermaye ile ortak yatırımlara daha çok önem verilmeye başladı. AFC yıl içinde temel mallar ve yedek parça ithalatında kullanılmak üzere Seyşeller'e yardımda bulundu. 1987'de turizm dışı döviz gelirlerinin yaklaşık yarısı balıkçılıktan sağlandı; Seyşeller'in karasularında avlanan yabancı balıkçılardan alınan ruhsat ücreti önemli bir gelir kaynağı durumuna geldi. 1986'da 44,2 milyon ABD Doları olan, ödenmesi gerekli borç faiz ve taksitleri, 1987'de yüzde 75'e varan bir artış gösterdi. Bu nedenle 1987 bütçesinde harcamalar yüzde 9 oranında kısıldı.

6 Aralık'ta yapılan parlamento seçimlerinde bütün aday-

lar ülkenin tek partisi Seyşeller İlerici Halk Cephesi'nin (SPPF) üyesiydi.

(GUY ARNOLD)

SİERRA LEONE

Uluslar Topluluğu üyesi olan Sierra Leone Cumhuriyeti, Batı Afrika'da Atlas Okyanusu kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 71.740. km². Nüfus: (1987 tah.) 3.803.000. Başkent: Freetown. Para birimi: leone (LE); (5 Ekim 1987) resmî kurda 21,80 LE=1 ABD Doları; 35,40 LE=1 sterlin. 1987'de başkan: Tümgeneral Joseph Saidu Momoh.

1987'nin büyük bölümünde Sierra Leone'deki siyasal gelişmelerin ağırlığını, eski kaçakçılıkla mücadele biriminin başkanı Gabriel Muhammed Tennyson Kai Kai'nin 23 Mart'taki başarısız darbe girişiminin yol açtığı tepkiler oluşturdu. Nisan ayındaki hükümet düzenlemesinde görevden alınan Birinci Başkan Yardımcısı Francis Minah çok geçmeden darbeye karıştığı gerekçesiyle tutuklandı. Yaklaşık altı ay süren yargılamadan sonra, 17 Ekim'de açıklanan kararla Minah, Kai Kai ve başkaca 14 kişi ölüm, iki kişi de hapis cezasına çarptırıldı. Minah ve Kai Kai dışındaki ölüm cezalarının ömür boyu hapse çevrilmesi olasılığı yüksekti.

Ekonomik durum ciddi bir biçimde bozulmaya yüz tuttu. Haziranda açıklanan ve vergilerin daha düzenli toplanmasına yönelik önlemler içeren 1987-88 bütçesi, Haziran 1986'da benimsenen değişken kur sisteminin sürdürülmesini ve toplam harcamaların 1986-87 döneminde gerçekleşen düzeyin yüzde 3,5 altına düşürülmesini öngörüyordu. İlk ve orta öğrenim harçları kaldırıldıysa da, hükümetin eğitim sistemini yürütmek için gerekli parayı bulması oldukça kuşkulu görünüyordu. Başkan Joseph Momoh kasım ayında olağanüstü ekonomik hal ilan ederek, sorunları çözmeye yönelik 59 maddeden oluşan bir önlemler paketi açıkladı. Sierra Leone 1987'de kuruluşunun 200. yıldönümünü kutladı.

(GUY ARNOLD)

SOMALİ

Somali Demokratik Cumhuriyeti Afrika'nın kuzeydoğusunda, Aden Körfezi ve Hint Okyanusu kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 637.000 km². Nüfus: (1987 tah.) 6.160.000. Başkent: Mogadişu. Para birimi: Somali Şilini (So.Sh.); (5 Ekim 1987) serbest kurda 120,21 So.Sh.=1 ABD Doları; 195,21 So.Sh.=1 sterlin. 1987'de başkan: Tümgeneral Muhammed Siyad Barre, 1 Şubat'tan sonra başbakan: Korgeneral Muhammad Ali Samatar.

Süregelen ekonomik sorunlara ve siyasal huzursuzluklara karşın, 1987'de Somali'de siyaset sahnesinin ağırlık noktası, Cumhurbaşkanı Muhammad Siyad Barre'nin yakında öleceğine ya da emekliye ayrılacağına ilişkin söylentiler ile yerine kimin geçeceğine ilişkin spekülasyonlardı. 1969'daki askeri darbeden beri yönetimi elinde tutan ve gerçek yaşı resmen açıklanmamakla birlikte 80 yaşına yaklaştığı bildirilen Barre, 1986'da geçirdiği bir otomobil kazasında yaralanmıştı.

Barre 1987 içinde parti ve yönetimle ilgili bir dizi önemli yetkilerini başkalarına devretti. İktidardaki Somali Devrimci Sosyalist Partisi (SRSP) merkez komitesinin ocak sonlarında yaptığı olağanüstü oturumda, birinci yardımcısı Muhammad Ali Samatar'ı yeni oluşturulan başbakanlık makamına atadı. Mart ayında da SRSP'de kendisinden sonra gelen genel sekreter yardımcılığı makamını oluşturdu.

Yönetime karşı hoşnutsuzluklar ülkenin çeşitli yerlerinde kendini gösterdi. Yerel kabilelerin ve iş çevrelerinin güney ağırlıklı rejime tepki duydukları kuzey bölgesinde, Etiyopya sınırının ötesindeki üslerden gerilla saldırılarına girişen yönetim karşıtı Somali Ulusal Hareketi'nin eylemleri karışıklıkların artmasına yol açtı. 1987 başlarında kuzeyin yönetim merkezi Hargeysa'daki gösteriler üzerine, toplu tutuklamalara ve gece sokağa çıkma yasağına başvuruldu. Temmuzda güneydeki Kismaayo kentinde patlak veren olayların ardından, başkent Mogadişu'da da üç gün süren büyük karışıklıklar çıktı (15-17 Ağustos). Karışıklıkların temelinde akaryakıt sıkıntısı ve hayat pahalılığı yatıyordu.

Olayların durmasından sonra SRSP merkez komitesi, bir dizi ekonomik reform öngören bir muhtıra yayımladı. Önceki yıl Uluslararası Para Fonu (IMF) ile varılan anlaşma çerçevesinde sürdürülen döviz borsası uygulaması 18 Eylül'de durduruldu. 20 Ekim'de de ABD Doları'nın 100 So.Sh.'ye eşit olacağı sabit kur sistemine geçildiği açıklandı.

Nisanda ülkenin orta kesimindeki otlak alanlarında görülen kuraklık nedeniyle olağanüstü hal ilan edildi. Alınan haberlere göre kuraklık hayvan sürülerinin yaklaşık yüzde 80'ini telef etmişti; can kaybı ise 600 olarak tahmin ediliyordu. Gerekli acil yardım belirli bir gecikmeden sonra kamyonlarla yöreye ulaştırıldı.

Somali'den alacaklı Batılı ülkelerin oluşturduğu Paris Kulübü temmuzda 170 milyon ABD Doları tutarındaki alacaklarını son derece elverişli koşullarla, 20 yılı aşkın süreli bir ödeme planına bağladı. Böylece Somali'nin ağır borç yükü bir ölçüde hafiflediyse de, sonraki iki yıl içinde yapılması öngörülen ödemelerin tutarı, beklenen ihracat gelirlerinin üstündeydi.

Ogaden bölgesindeki toprak anlaşmazlığı konusunda Etiyopya ile yürütülen görüşmelerde önemli bir ilerleme sağlanamadı. Somali, Etiyopya'nın tartışmalı bölgede askeri gücünü artırmakta olduğunu öne sürmekteydi.

(VIRGINIA R. LULING)

SUDAN

Sudan Cumhuriyeti Kuzey Afrika'nın doğusunda, Kızıldeniz'e kıyısı olan bir ülkedir. Yüzölçümü: 2.503.890 km². Nüfus: (1987 tah.) 25.562.000. Başkent: Hartum. Para birimi: Sudan lirası (LSd); (5 Ekim 1987) resmî kurda 2,50 LSd=1 ABD Doları; 4,06 LSd=1 sterlin. 1987'de Yüksek Konsey başkanı: Ahmad el-Mirghani, başbakan: Sadık el-Mehdi.

1987'de Sudan'ın güneyindeki iç savaş şiddetinden hiçbir şey yitirmeden sürerken, ülke ekonomisi daha da bozuldu. Dış borçları ödemekte güçlük çeken ve Hartum'da memurların giriştiği grevler ile başka bölgelerdeki gösteriler karşısında zor duruma düşen hükümet, temmuzda 12 ay süreli olağanüstü hal ilan etti. Ekonomiyi düze çıkarma amacıyla alındığı belirtilen bu kararın, gerçekte karışıklıkları denetim altına almaya ve Ulusal İslami Cephe'nin giderek gücünü artırmasını önlemeye yönelik olduğu kanısı yaygındı. Müslüman Kardeşler adıyla bilinen bu örgüt, yayınlarında mevcut yönetime karşı bir alternatif olarak ortaya çıktığını ve iktidara geldiğinde katı bir şeriat düzeni kuracağını açıkça belirtmekteydi. Ayrıca hükümetin iç savaş konusunda izlediği politikayı da her fırsatta eleştirmekteydi; ama güneyde yönetim karşıtı başlıca güç olan Sudan Halk Kurtuluş Ordusu, aşırı tutucu görüşler savunan bu örgüte pek yakınlık duymuyordu.

Olağanüstü hal kararının bir nedeni de Sudan'la yeni görüşmelere oturmaya hazırlanan Uluslararası Para Fonu'na (IMF) güven vermekti. Ama ağustos ayında koalisyon hükümetinin dağılmasına yol açan gelişmeler bu beklentiyi boşa çıkardı. Parlamentoda en büyük grubu oluşturan Ulusal Parti ile koalisyon ortağı Demokratik Birlikçi Parti (DUP) arasındaki anlaşmazlığın görünürdeki nedeni, DUP'un Yüksek Konsey üyeliği için 1985'te cumhurbaşkanlığından devrilen general Cafer Numeyri'nin eski bir yandaşını aday göstermesiydi. Bu tutum DUP ile Numeyri'nin sürgünde bulunduğu Mısır arasındaki yakın ilişkiden kaynaklanıyor-

du. Ama koalisyonun bozulmasına yol açan asıl neden, hükümetin iç savaşı sona erdirmeyi ve ekonomiyi düzeltmeyi başaramamasının yarattığı düş kırıklığıydı. Ulusal İslami Cephe ile yeni bir koalisyon hükümeti kurma yönündeki girişimlerin sonuç vermemesi üzerine, Ulusal Parti ile DUP yeniden işbirliği yapma konusunda ekimde anlaşmaya vardılar.

(KENNETH INGHAM)

SVAZİLAND

Uluslar Topluluğu üyesi olan Svaziland Krallığı, Afrika'nın güneyinde karayla kuşatılmış bir ülkedir. Yüzölçümü: 17.364 km². Nüfus: (1987 tah.) 716.000. Başkentler: Mbabane (yönetim merkezi); Lobamba (krallık ve yasama merkezi). Para birimi: lilangeni (çoğul emalangeni, E); (5 Ekim 1987) 1 lilangeni=1 Güney Afrika Randı; serbest kurda 2,08 E=1 ABD Doları; 3,38 E=1 sterlin. 1987'de Kral: III. Mswati, başbakan: Sotsha Dlamini.

1986'da III. Mswati'nin tahta geçmesini izleyen istikrar ortamı ve Afrika Ulusal Kongresi'nin (ANC) eylemlerine son verilmesi, Svaziland'ın 1987'de çabalarını ekonomik kalkınma üzerinde yoğunlaştırmasını sağladı. Dünya piyasalarında şeker fiyatlarının yükselmesi ve 1986-87 rekoltesinin rekor düzeyde gerçekleşmesi, ekonomi için önemli bir itici güç oldu. 1986'da gayri safi yurt içi hasılada (GSYİH) tahminen yüzde 9'luk bir artış sağlanırken, dış borçlar 266 milyon ABD Doları düzeyinde kaldı.

Ülkenin karşı karşıya olduğu en büyük sorun, bölgenin bütününde güvenlik ortamının giderek bozulması ve özellikle komşu Natal'de şiddet olaylarının tırmanmasıydı. Svaziland 1987'de de Güney Afrika'daki gelişmelerden yakından etkilendi. Lilangeninin Güney Afrika Randı ile birlikte değer kaybetmesi, ithal mal fiyatlarının yükselmesine ve borç yükünün ağırlaşmasına yol açtı.

5 Kasım'da Temsilciler Meclisi seçimi yapıldı. Mayısta aralarında eski başbakan Prens Bhekimpi Dlamini ile bazı eski bakanlar ve kraliyet ailesi üyelerinin yer aldığı 12 kişi tutuklandı. Sonradan bu kişilerin Kral II. Sobhuza'nın ölümünün ardından 1983'te kraliyet ailesi içindeki hizipler arasında patlak veren iktidar mücadelesinin yol açtığı olaylar sırasında kışkırtıcılık yaptıkları öne sürüldü.

(GUY ARNOLD)

TANZANYA

Uluslar Topluluğu üyesi olan Tanzanya Cumhuriyeti, Afrika'nın doğu kıyısındaki Tanganika ile hemen kıyı açıklarında Hint Okyanusunda yer alan Zenzibar'dan oluşur. Yüzölçümü: 945.037 km². Nüfus: (1987 tah.) 23.217.000. Hükümet merkezi: Dar üs-Salaam, tasarlanan başkent: Dodoma. Para birimi: Tanzanya Şilini (T Sh); (5 Ekim 1987) serbest kurda 69, 74 T Sh=1 ABD Doları; 113.25 T Sh=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Ali Hassan Mwinyi, başbakan: Joseph Warioba.

İktidarda bulunan Tanzanya Devrimci Partisi'nin (CCM) Ekim 1987 sonlarında yapılan yıllık parti konferansının hemen öncesinde, eski cumhurbaşkanı Julius Nyerere'nin daha önce belirttiği gibi, iki yıllık dönemin tamamlanmasından sonra parti başkanlığından ayrılıp ayrılmayacağı konusunda yaygın spekülasyonlar dolaşıyordu. Nyerere daha önce birkaç kez ayrılma düşüncesinde olduğunu belirtmişti. Öte yandan bazı çevrelere göre, Nyerere'nin Uluslararası Para Fonu'yla (IMF) 1986'da imzalanan sözleşmeye muhalefetini gizlememesi, yabancı yatırımcıları duraksatan önemli bir etkendi. Bu durum IMF sözleşmesine ön ayak olan Cumhurbaşkanı Ali Hassan Mwinyi üzerinde de bir baskı unsuru oluşturuyordu. Konferans öncesinde tutumunu değiştirerek başkanlık konusundaki kararı partiye bırakacağını açıklayan Nyerere, Mwinyi'nin gösterdiği tek aday olarak 31 Ekim'de bu göreve yeniden seçildi. Bu gelişme Nyerere'nin hâlâ etkili olduğunu ve Mwinyi'nin kendisine rakip olmak istemediğini gösterdi.

IMF sözleşmesi Nyerere'nin öngördüğü ölçüde felaketlere yol açmamakla birlikte, Tanzanya'yı rahatlatacak sonuçlar da vermedi. T Sh ABD Doları karşısında büyük oranda değer kaybederken, fiyatlar da hızla yükseldi. Borç ödemelerindeki gecikmeler ve sözleşmeyle belirlenen kredi tavanından dolayı borçlanmada nakit sıkıntısı çekilmesi de ekonomide iyileşme sağlanmasını engelledi. Bu arada birçok tarım ürününde görülen üretim azalması sürdü. Yeterince tarım ilacı sağlanamaması ve ulaşım olanaklarının çiftçileri özendirmekten uzak olması nedeniyle, kahve üretimindeki düşme eğilimi sürdü. 1960'larda yılda 200 bin ton düzeyinde olan sisal üretimi, tarımsal alet ve ulaşım olanaklarının yetersizliği yüzünden 30.431 tona kadar düşmüş bulunuyordu. Eski kaju cevizi ağaçları, yenileri ekilemediğinden yılda ancak 15.188 ton ürün verebiliyordu; oysa 1960'larda bu rakam 140 bin ton düzeyindeydi. Bu olumsuzluklara karşın, pamuk üretimi 1986-87 sezonunda iki katına çıktı. Temel gıda ürünü olan mısır üretimi de yüksek oldu.

Havaların iyi gitmesi ve petrol fiyatlarının düşmesi, ekonomide geleceğe dönük iyimser beklentiyi güçlendirmekteydi. Hükümetin eski üretim düzeyine ulaşılması ve ürün çeşitliliğine gidilmesi için yürüttüğü kampanya da etkili oldu. Hükümet, yolların geliştirileceğine, tarımsal fiyatların yüzde 25-50 oranında artırılacağına, ürün alımlarında ödemelerin bir sonraki ekime yetişecek biçimde yapılacağına ilişkin sözler verdi. İhracat gelirlerinin ithalat için yapılan harcamaların çok gerisinde kalmasına karşın, 1987'de bir önceki yıla göre yüzde 20'lik bir artış sağlanacağını gösteren umut verici belirtiler vardı. Tanzanya'nın bütün borç ödemelerini beş yıl için ertelemeyi kabul eden Paris Kulübü, temmuzda da iki yılı aşkın bir süre içinde bölüm bölüm verilmek üzere 1,9 milyar ABD Doları tutarında ek bir kredi taahhüdünde bulundu. Bununla birlikte Batılı ülkelere karşı duyulan geleneksel kuşku bütünüyle ortadan kalkmadı. CCM merkez komitesi üyelerinden Kingunge Ngomdale-Mwiru'nun siyasal bir toplantıda ikili ve çok taraflı yardım sözleşmelerinin altında emperyalist devletlerin bencil amaçlarının bulunabileceğini belirtmesi bu kuşkuyu yansıtıyordu.

(KENNETH INGHAM)

TOGO

Togo Cumhuriyeti Batı Afrika'da, Benin Körfezi kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 56.785 km². Nüfus: (1987 tah.) 3.158.000. Başkent: Lomé. Para birimi: CFA Frangı (CFAF); (5 Ekim 1987) resmî kur 1 CFAF=0,02 Fransız Frangı; serbest kurda 306,67 CFAF=1 ABD Doları; 498 CFAF=1 sterlin. 1987'de başkan: General Gnassingbe Eyadema.

Eylül 1986'daki başarısız darbe girişiminin yol açtığı siyasal gerginlik, 1987'de yumuşamaya yüz tuttu. Devlet Başkanı Gnassingbe Eyadema'yı iktidara getiren darbenin 20. yıldönümünün kutlandığı 13 Ocak'ta, kamu kesiminde beş yıldan beri uygulanmakta olan ücretleri dondurma politikasına son verildi. Mayısta Uluslararası Af Örgütü ve başka kuruluşların, Togo hapishanelerinde işkence yapıldığı iddialarını incelemek üzere bir insan hakları komisyonu oluşturma çalışmalarına başladığı açıklandı. 3 Haziran'da Eyadema ile, 1963 ve 1967 darbelerinden sonra kapatılan siyasal partilerin önde gelen üyeleri arasında beklenmeyen bir toplantı yapıldı. Ardından genişletilen bakanlar kuruluna bazı eski siyasetçiler de alındı. 5 Temmuz'da belediye başkanlarını ve yerel yöneticileri belirlemek için yapılan doğrudan seçim, liberalleşme yönünde yeni bir adım oldu.

Togo 1987'de Kamerun, Fildişi Kıyısı, Liberya ve Zaire' nin ardından bölgede İsrail ile yeniden diplomatik ilişki kuran beşinci ülke oldu. İsrail başbakanı İzak Şamir haziran ortalarında Lomé'ye gelerek İsrail ile ekonomik ve askeri işbirliğinin yeniden başlatılmasını da içeren çeşitli konularda görüşmeler yaptı.

(NIM CASWELL)

UGANDA

Uluslar Topluluğu üyesi olan Uganda Cumhuriyeti Afrika'nın doğusunda karayla kuşatılmış bir ülkedir. Yüzölçümü: 241.040 km². Nüfus: (1987 tah.) 15.514.000. Başkent: Kampala. Para birimi: Uganda Şilini (U Sh); (5 Ekim 1987) nominal değeri 60 U Sh=1 ABD Doları; serbest kurda 98 U Sh=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Yoweri Museveni, başbakan: Samson Kisekka.

Birbirini izleyen iki yönetime karşı sürdürdüğü beş yıllık bir iç savaşın ardından iktidarı ele geçiren Cumhurbaşkanı Yoweri Museveni, 1987'de istikrarı sağlamak için gösterdiği çabalarda silahlı direnişle karşılaştı. Asi kuvvetlerin en etkili olduğu yer, eski cumhurbaşkanları Milton Obote ve Tito Okello'ya bağlılığın hâlâ güçlü olduğu, ülkenin kuzey kesimiydi. Soroti ve Gulu gibi kasabaların uğradığı saldırılarda genellikle hükümet kuvvetleri üstünlük sağladıysa da, çarpışmaların arkası kesilmedi. Kampala'da bile şiddet olaylarının önü alınamadı ve çok sayıda insan öldürüldü. Suikasta uğrayanlardan biri de Uganda Özgürlük Hareketi gerilla grubunun önderlerinden biri olan ve kısa bir süre önce vatana ihanetle suçlanıncaya değin Museveni hükümetinde yer alan Andrew Kayiira'ydı. Sonradan hakkındaki bu suçlamalardan vazgeçilmesine karşın, Muganda kabilesinden gelen Kayiira'nın öldürülmesi martta Ulusal Direniş Hareketi'ni (NRM) kabile ayrılıklarına dayalı bir bölünme tehlikesiyle karşı karşıya bıraktı. Haziranda Federal Demokratik Hareket (Fedemo) NRM ile bağlarını koparark, Londra'da yönetimi devirmeyi amaçlayan Uganda Demokratik Halk Hareketi'yle bir anlaşma imzaladı. Fedemo'nun iddiasına göre NRM Libya'dan destek alıyordu.

Uganda'nın kuzeyinde, Tanrı'nın kendisine Museveni'yi devirme buyruğunu verdiğini öne süren Alice Lakwena'nın başını çektiği fanatik grubun yarattığı tehlike kasıma doğru ortadan kalktı. Silah ve donanımları yetersiz olan bu grubun üyeleri, büyüyle kurşunlardan korunabileceklerine inanıyorlardı. 30 Aralık'ta Kenyalı yetkililer yasadışı yollardan Kenya'ya girmeye çalışan Lakwena'nın tutuklandığını açıkladılar.

Hükümet birliklerinin giriştiği birçok harekâtın ardından, bir zamanlar Museveni yanlılarının sert biçimde eleştirdiği işkence ve cinayet politikasının uygulandığına ilişkin suçlamalar gündeme geldi. Uluslararası Af Örgütü'nün yayımladığı bir rapor, bu iddiaları doğrular yöndeydi.

Süregelen güvensizlik ortamının ekonomi üzerindeki olumsuz etkisi yıkıcı bir düzeye vardı. En önemli döviz kaynağı olan kahve ürününü toplamada güçlük çeken devlet yönetimindeki kahve pazarlama kuruluşu, 1987 başlarında ciddi bir nakit sıkıntısına girdi. Döviz kaynakları tükenme noktasına gelirken, piyasada büyük bir mal sıkıntısı baş gösterdi; enflasyon oranı yüzde 300'e yükseldi. Bu olumsuz gidiş üzerine dış kredi kaynaklarına yönelen Museveni, uzun görüşmeler sonunda mayısta Dünya Bankası'ndan 78 milyon ABD Doları, Uluslararası Para Fonu'ndan (IMF) da 100 milyon ABD Doları tutarında kredi taahhüdü almayı başardı. Yapılan anlaşmalar karşılığında yüzde 76'lık bir devalüasyonla birlikte yeni bir para birimi çıkarıldı. Hükümet para arzını kısma düşüncesiyle eski paraları değiştirmek isteyenlerden yüzde 30 oranında vergi alma yoluna gitti. Ama önlem çok geçmeden bir para karaborsasının doğmasına yol açtı.

1987-88 bütçesinde başta temel ihtiyaç maddeleri olmak üzere birçok tüketim malından alınan vergiler indirildi; bir dizi motorlu araç ve yedek parçaya ilişkin gümrük vergisi oranları da düşürüldü. Sanayi hammaddeleri üzerindeki vergiler kaldırılırken, bira, sigara ve benzinden alınan vergiler yükseltildi. Savunma giderlerinin bütçe harcamaları içindeki oranı gene yüksek bir düzeyde kaldı. Suudi Arabistan ağustosta önemli miktarda mali yardımda bulundu.

Karamoja ilinde mayıstaki şiddetli yağışların yeni ekilen ürünleri yok etmesinden sonra, kıtlığın yeniden ortaya çıkacağına ilişkin korkular arttı. Ardından temmuzun beklenmedik biçimde yağışsız geçmesi, yıl sonuna doğru kuraklık tahminlerine yol açtı. Yöredeki yerleşik çiftçiler silahlı sığır hırsızlarının sürekli saldırılarıyla karşı karşıyaydı.

Kenya ile sınır anlaşmazlığı aralıkta alevlenerek açık bir çatışmaya dönüştü. Museveni ile Kenya devlet başkanı Daniel Arap Moi yıl sonunda buluşarak, anlaşmazlığı barışçıl yollardan çözme konusunda anlaşmaya vardılar.

(KENNETH INGHAM)

ZAİRE

Zaire Cumhuriyeti Afrika'nın ortasında yer alır; Atlas Okyanusuna bakan küçük bir kıyı şeridi vardır. Yüzölçümü: 2.344.885 km². Nüfus: (1987 tah.) 31.804.000. Başkent: Kinşasa. Para birimi: zaïre (Z); (5 Ekim 1987) serbest kurda 121,03 Z=1 ABD Doları; 196,54 Z=1 sterlin. 1987'de başkan: Mobutu Sese Seko, 22 Ocak'tan sonra birinci devlet bakanı (başbakan): Mabi Mulumba.

Başkan Mobutu Sese Seko Ocak ve Şubat 1987'de kabinede kapsamlı değişiklikler yaptı. Eski başbakan Kengo wa Dondo'nun Uluslararası Para Fonu (IMF) önerileri doğrultusunda benimsenen ve yoğun tepkilere yol açan kemer sıkma politikalarından sorumlu tutulması nedeniyle Ekim 1986'da kaldırılmış olan başbakanlık görevi yeniden oluşturularak, bu göreve Mabi Mulumba atandı. Zaire'nin Belçika büyükelçisi Ekila Liyonda dışişleri bakanı olurken, Merkez Bankası başkan yardımcısı Tshunza Mbiye de Maliye Bakanı Nyembo Shabani'nin yerini aldı.

Yıl ortasında yapılan yerel seçimlerin sonuçları, hile yapıldığı gerekçesiyle ağustosta iptal edildi. Bu nedenle eylülde yapılan Ulusal Yasama Konseyi seçimlerinde çok özel önlemler alındı. Bütün adayların ülkenin tek partisi Devrimci Halk Hareketi'nin (MPR) onayından geçerek belirlendiği bu seçimde, sandıkların kapanmasından hemen sonra bütün adayların temsilcileri önünde açık sayım yapıldı. Başkan Mobutu'nun önerdiği Kalume Mwana Kahambwe, Kasongo Mukundji'nin yerine yeni konsey başkanlığına seçildi. Kahambwe daha önceki konseyde başkan yardımcılığı yapmaktaydı.

Yönetime karşı mücadele eden Kongo Ulusal Hareketi (MNC) temmuzda kendisine bağlı kuvvetlerin Zaire'nin doğusundaki Watsa ve Kisindi kasabalarına saldırarak hükümet birliklerine kayıplar verdirdiğini öne sürdü. 5-6 Eylül tarihlerinde İsviçre'de toplanan 13 muhalefet grubu, her türlü aracı kullanarak Mobutu yönetimini devirmek ve Zaire' de demokrasiyi yeniden kurmak amacıyla bir sürgün hükümeti oluşturmaya karar verdi. Sürgün hükümetinin başkanlığına Albert-Jerry Mahele getirildi. Devlet başkanı olarak belirlenen Paul-Roger Mokede sürgün hükümetiyle bir ilişkisinin olmadığını belirterek, bütün muhalifleri Zaire'ye dönmeye çağırdı.

1987'de yönetimin üzerinde en çok durduğu konu ekonomik sorunlardı. Mobutu şubatta Brezilya ve Arjantin'e gitti. Bu ülkelerin borç sorununa nasıl bir çözüm getirdiğini öğrenme amacını taşıyan bu gezinin ardından, Washington, D.C.'ye geçerek IMF ve Dünya Bankası ile görüşmelere oturdu. Daha önce sıkı bir işbirliği yaptığı IMF'ye suçlamalar yönelterek borç ödemelerini ihracat gelirlerinin yüzde 10'uyla sınırlama kararının 1986'da Batı ülkelerinde uyan-

dırdığı hoşnutsuzluğu gidermek için Bonn'u da ziyaret etti. Burada Alman cumhurbaşkanı ve Başbakan Helmut Kohl ile görüştü. Aldığı ekonomik önlemler konusunda Alman hükümetini ikna edememekle birlikte, IMF ile yapılabilecek uygun bir anlaşma için destek sözü almayı başardı.

Öteki ilgili ülkeler Zaire'ye karşı daha yumuşak bir tutum takındılar. Zaire ile stratejik çıkarlara dayalı ilişkileri olan ve bu ülkede Angola yönetimine karşı mücadele eden Angola'nın Tam Bağımsızlığı İçin Ulusal Birlik (UNITA) gerillalarına askeri yardım göndermek amacıyla bir üs bulunduran ABD, IMF'nin Zaire'ye yardım kararı almasını sağlamaya çalıştı. Angola ve Zaire hükümet temsilcilerinin Aralık 1986'da yaptıkları bir toplantıda, ortak sınırda huzursuzluğa yol açabilecek eylemleri önleme yolları aradıklarına ilişkin bir açıklama yayımlanmasına karşın, ABD'li askeri uzmanların Nisan 1987'de Angola sınırı yakınındaki Shaba bölgesinde Zaire kuvvetleriyle birlikte gerillaları eğitmesine izin verildi. Bununla birlikte bütünüyle ABD güdümüne girmekten kaçınan Zaire, Nikaragua ile diplomatik ilişki kurdu ve Romanya'yla bir teknik yardım anlaşması imzaladı. SSCB'den gelen bir parlamento heyetiyle ikili işbirliğini güçlendirme olanakları görüşüldü. Ama bu yakınlaşma 31 Temmuz'da üç Sovyet diplomatının casusluk gerekçesiyle sınır dışı edilmesini önleyemedi. SSCB de bu davranışa üç Zaire diplomatını sınır dışı ederek misillemede bulundu.

Martta Portekiz'le, tarımsal kalkınmayı desteklemek amacıyla teknisyen ve teknik bilgi değişimini öngören bir anlaşma yapıldı. Portekiz ayrıca Zaire öğrencilerine burs sağlamayı önerdi. Kısa bir süre sonra da IMF ile deneme niteliğinde bir anlaşmaya varıldı. Bu anlaşma, yabancı yatırımları çekmek amacıyla maliye ve bütçe sistemini disiplin altına alması karşılığında, Zaire'ye 126 milyon ABD Doları tutarında borç verilmesini öngörüyordu.

Aralık 1986'da Afrika Kalkınma Fonu ve Afrika Kalkınma Bankası'yla biri 40, öteki 10 yılda geri ödenmek üzere iki borç anlaşması imzalandı. Bu borçlar Kilo-Moto Altın Madenciliği Şirketi için hazırlanan kurtarma planını finanse etme ve şirketin yönetimi için gerekli araştırma ve teknoloji yardımını sağlama amacına yönelikti. Zaire ayrıca akarsu ulaşımını canlandırma çalışmalarına destek olarak Uluslararası Kalkınma Ajansı'ndan 27,6 milyon ABD Doları tutarında kredi sağladı. Mayısta Paris Kulübü Zaire'nin 1988 için öngörülen borç yükünün 884 milyon ABD Doları tutarındaki bölümünü çok elverişli yeni bir ödeme planına bağlamayı kabul etti.

Mobutu, dış ekonomik çevrelerle sağlanan bu ilişkiler doğrultusunda yeni bir başbakan yardımcılığı oluşturarak, bu göreve Sambwa Pida Mbagui'yi atadı. Daha önce Merkez Bankası başkanlığı, yakın dönemde ise planlama bakanlığı yapan Mbagui'nin görevi, ekonomik verimliliği geliştirmek üzere dört önemli bakandan oluşan bir kurula başkanlık etmekti. Mobutu bu kurulun herhangi bir öneri geliştirmesini beklemeden, ayakta kalma şansı olmayan 10 devlet işletmesini kapattı. Ağustosta Kinşasa'da bir araya gelen özel kredi kuruluşlarının Zaire'nin borç ödemelerinin yüzde 95'ini ertelemeyi kabul etmesi, dış desteğin artmakta olduğunun yeni bir işaretiydi.

(KENNETH INGHAM)

ZAMBİA

Uluslar Topluluğu üyesi olan Zambia Cumhuriyeti Afrika'nın doğusunda karayla kuşatılmış bir ülkedir. Yüzölçümü: 752.614 km². Nüfus: (1987 tah.) 7.135.000. Başkent: Lusaka. Para birimi: Kwacha (K); (5 Ekim 1987) serbest kurda 7,82 K=1 ABD Doları; 12,70 K=1 sterlin. 1987'de başkan: Kenneth Kaunda, başbakan: Kebby Musokotwane.

Zambia'nın büyük bir borç ödeme yükü altına girmesinden derin bir rahatsızlık duyan Başkan Kenneth Kaunda, Mayıs 1987'de Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) öngördüğü kemer sıkma politikalarından vazgeçildiğini açıkladı. K'nın değerini yükselten hükümet, fiyat denetimini yeniden uygulamaya koyarak dış borç ödemelerini büyük ölçüde kısıtladı. Dünya Bankası ve IMF bu gelişmeye karşı tepkilerini yeni kredi açmayı reddederek ortaya koydular. K'nın değerinin yükseltilmesi, başlıca döviz geliri kaynağı olan bakır ihracatı üzerinde olumsuz bir etki yarattı. Kaunda'nın yeni politikasına olumlu bir yaklaşım gösterilmesi için yaptığı çağrıya karşın, daha önce Zambia'ya yardım yapan ülkelerin çoğu tepkilerini açıkça dile getirdiler.

Zimbabve'nin mali konularda bir anlaşmaya varılamaması üzerine temmuzda Zambia'dan yaptığı elektrik ithalatını durdurması, Zambia ekonomisine yeni bir darbe vurdu. Ülkenin enerji kapasitesinin yarısının atıl kalması sonucunu doğuran bu gelişme, yılda 17 milyon ABD Doları tutarında bir gelir kaybı demekti. Bu arada Kaunda Aralık 1988'e değin 18 aylık bir dönemi kapsayacak geçici bir ulusal kalkınma planı açıkladı. Döviz harcamalarını bir öncelikler sırasına bağlama amacına yönelik olan plan çerçevesinde pahalı mal ve hizmetlerin ithalatı büyük ölçüde kısıtlanırken, lüks mallara ağır vergiler getirildi.

(KENNETH INGHAM)

ZİMBABVE

Uluslar Topluluğu üyesi olan Zimbabve Cumhuriyeti Afrika'nın doğusunda karayla kuşatılmış bir ülkedir. Yüzölçümü: 390.759 km². Nüfus: (1987 tah.) 8.640.000. Başkent: Harare. Para birimi: Zimbabve Doları (Z$); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1,71 Z$=1 ABD Doları; 2,77 Z$=1 sterlin. 31 Aralık 1987'ye değin cumhurbaşkanı: Rahip Canaan Banana, başbakan: Robert Mugabe; 31 Aralık'tan sonra yürütmeden de sorumlu cumhurbaşkanı: Mugabe.

Matabeleland'da ve Mozambik'le olan doğu sınırında süregelen karışıklıklar üzerine, 20 Ocak 1987'de yeniden ülke çapında olağanüstü hal ilan edildi. Mozambik devlet başkanı Joaquim Chissanó, mart ayında Zimbabve'ye ilk resmî gezisini yaptı; gezinin amacı Zimbabve'nin ülkesine asker göndererek verdiği desteği daha da artırmaktı. Bu sırada Mozambik'te gerillalara karşı yer yer Zimbabve kuvvetlerinin yönettiği yeni bir saldırı başlatılmış bulunuyordu. Mozambik'teki gerillaların 31 Mayıs'ta Zimbabve'deki üslere karşı giriştiği saldırıyı, yıl boyunca birçok sızma hareketi izledi.

Güney Afrika'ya yaptığı bir ziyarette, bu ülkeyi Zimbabve yönetimini eleştiren ülkelerin uyguladığı yaptırımlara katılmaya çağıran, Rodezya'nın eski beyaz lideri Ian Smith, nisan başlarında bir yıllık dönem için Temsilciler Meclisi'nden uzaklaştırıldı. Smith, bir ay sonra Zimbabve Muhafazakâr İttifakı'nın başkanlığından da istifa etmesine karşın, siyasetle uğraşmaya devam edeceğini açıkladı. Ama beyaz seçmenlere Temsilciler Meclisi'nde 20, Senato'da da 10 sandalye ayrılmasını öngören anayasa hükmünün değiştirilmesi gündeme geldiğinden, Smith'in 39 yıldan beri süren siyasal yaşamı fiilen sona ermiş oldu.

Beyaz seçmenlerin temsiliyle ilgili yasa tasarısı 15 Temmuz'da yayımlandı. Tasarı, boşalan 30 sandalyeye geçecek kişilerin öteki parlamento üyelerinden oluşacak bir seçiciler kurulu tarafından belirlenmesini öngörüyordu. Bu yeni üyeler iktidardaki partiyi desteklemekle yükümlü tutulduğundan, Temsilciler Meclisi'nde Robert Mugabe'ye bağlı Yurtsever Cephe (PF) partisi, öteki adıyla Zimbabve Afrika Ulusal Birliği (ZANU [PF]) 85 sandalyeye ulaşırken, Joshua Nkomo'ya bağlı Zimbabve Afrika Halk Birliği (ZAPU) 14 sandalyede kalacaktı. Tasarı ayrıca beyaz seçmenlere ilişkin kütüklerin genel kütüklerle birleştirilmesini öngören hükümler içeriyordu.

Mayısta ZANU (PF) eski başkanı Edgar Tekere, üstüne

Zimbabve başbakanı Robert Mugabe (solda) ve muhalefet lideri Joshua Nkomo 22 Aralık 1987'de imzaladıkları bir antlaşmayla partilerini birleştirdiler.

düşen görevleri yerine getirmeyerek partiye gölge düşürdüğü gerekçesiyle, bulunduğu bölge komitesi önderliğinden alındı. Hükümet üyelerine yönelttiği sert eleştirilerle tanınan Tekere'nin görevden alınması, Mugabe'nin anayasa değişikliği sırasındaki kritik dönemeçte yandaşları arasında bütünlüğü korumak istemesi biçiminde yorumlandı. Ağustos başlarında, anayasa değişikliği tasarısı görüşmelerinin hemen öncesinde ZANU (PF) ve ZAPU arasında birleşme yönünde beliren olumlu hava çok geçmeden dağıldı. Tasarı Temsilciler Meclisi ve Senato'da kabul edildikten sonra, 21 Eylül'de Cumhurbaşkanı Canaan Banana tarafından imzalandı.

Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesinden bir gün sonra, İçişleri Bakanı Enos Nkala şaşırtıcı bir açıklama yaparak, ZAPU bürolarının kapatılması emrini verdiğini ve bu partinin çalışmalarının durdurulduğunu bildirdi. Bu karara gerekçe olarak da Matabeleland'de süregelen şiddet olaylarını gösterdi; daha önceleri bu olaylar herhangi bir siyasal hareketle ilişkisi olmayan haydut çetelerine bağlanmıştı. Kişisel ağırlığını ortaya koyarak Nkala'yı destekleyen Mugabe, ZAPU bürolarının kapatılmasının polis aramalarını kolaylaştırmak amacıyla alınmış geçici bir önlem olduğunu belirtti. Bu arada güvenlik kuvvetlerinin ZAPU'nun Matabeleland'deki gerilla eylemleriyle sıkı ilişkisini gösteren yeterli kanıtlar elde ettiğini de öne sürdü.

Yönetimin ZAPU'ya karşı izlediği düşmanca tutum, parlamentodaki ZANU (PF) grubunun boş üyelikler için ZAPU adaylarını desteklemeyi reddederek her iki mecliste de beyaz adaylar göstermesiyle daha belirgin bir biçimde ortaya çıktı. Seçilen beyazların çoğu daha önceleri Siyah yönetime karşı çıkan ve ZANU (PF) hükümetine karşı muhalefetin başını çeken kişilerdi. Buna karşılık 1983 ve 1984'te Matabeleland'deki gerillalara karşı izlenen sert politikayı eleştirmiş olan daha liberal eğilimli beyazlara parlamentoda pek yer verilmedi. ZANU (PF) ile ZAPU arasında iki yıldır sürdürülen ve sık sık kesintiye uğrayan birleşme görüşmeleri, Mugabe ve Nkomo'nun 22 Aralık'ta imzaladıkları anlaşmayla sonuca bağlandı. Buna göre birleşmeyle oluşturulan parti ZANU-PF adını koruyacak, parti başkanı ve birinci sekreteri de Mugabe olacaktı.

Ekimde kabul edilen bir başka anayasa değişikliğiyle cumhurbaşkanlığı ve başbakanlık görevlerinin tek bir makamda birleşmesi sağlandı. 30 Aralık'ta bu makam için yapılan seçimlere tek aday olarak katılan Mugabe, ertesi gün yeni görevine başladı.

Mozambik'ten geçen boru hattına yönelik sabotajlar nedeniyle ortaya çıkan sıvı yakıt açığını kapatmak için Ocak 1987'de Güney Afrika üzerinden yapılan 34 bin tonluk sevkiyat, Zimbabve'nin bu ülkeyle ticari ilişki açmazını gösteren çarpıcı bir örnekti. Mugabe'nin bölgedeki ülkeleri, Güney Afrika'ya yönelik bir yaptırım kampanyasına çekmek istemesi ve Zimbabve'nin içinde yaşadığı döviz sıkıntısı, sorunu daha bunaltıcı hale getirmekteydi. Döviz sıkıntısı bazı sanayi dallarının verimli çalışması için gereken ithal malların satın alınmasını güçleştiriyordu. 1986'da benimsenen açık bütçe politikası durumu daha da ağırlaştırmaktaydı.

Zimbabve yönetiminin izlediği politikalara olumlu bakmayan IMF, kararlaştırılmış bir kredi ödemesini askıya aldı. Dünya Bankası da ihracat kredisi vermek için para biriminin devalüe edilmesi ve döviz akışı üzerindeki kısıtlamaların azaltılması gibi bir dizi ekonomik reforma gidilmesini şart koştu. Maliye Bakanı Bernard Chidzero, bu istekleri karşılamanın bir ithal malı akınına yol açabileceği kaygısını taşımaktaydı.

Ekonomideki sorunlara karşın, 1987 başlarındaki koşullar belirli bir iyimserliğe olanak veriyordu. Ülkenin mısır stokları bütün nüfusu iki yıl besleyebilecek bir düzeydeydi. Bu nedenle hükümetin ürün çeşitlemesine gitmeye zorladığı mısır çiftçilerinin bir bölümü döviz geliri getirebilecek yağlı tohum üretimine geçmiş bulunuyordu. Ülkenin başlıca döviz kaynağını oluşturan tütünün 1986'daki üretim düzeyinin üstüne çıkması bekleniyordu. Ama 1987'de aşırı sıcaklarla birlikte ortaya çıkan kuraklık, kalitesiz bir ürün elde edilmesine yol açtı. İç tüketimi karşılama düşüncesiyle mısır ihracatından kaçınıldı. En az 1,4 milyon kişiyi etkilediği sanılan kuraklık, ciddi bir işsizlik sorunu doğurdu. Enflasyon oranı yüzde 15 düzeyine ulaştı.

24 Haziran'da sıkı fiyat denetimi politikasıyla birlikte ücretlerin altı aylık bir süre için dondurulduğu açıklandı. Bu önlemlerin Dünya Bankası'nı kredi açmaya yöneltmesi bekleniyordu. Mugabe, yabancı yatırımcıları ülkeye çekmek için antikapitalist politikalardan vazgeçilmesinin zorunlu olduğunu ileri süren işadamlarının baskılarına, bunun ülkenin borçlarını artırmaktan başka sonuç vermeyeceğini ge-

rekçe göstererek karşı çıktı. Mugabe'nin ırk ayrımı politikasına karşı mücadele için temmuzda gündeme getirdiği, Güney Afrika ile ticari bağları koparma görüşü hükümet içinde ciddi bir muhalefetle karşılaştı. Daha sonra sanayi, tarım ve ticaret için gerekli olan mal stokunun böyle bir politikayı sürdürmek için yeterli olmadığı gerekçesiyle öneri rafa kaldırıldı.

(KENNETH INGHAM)

Ortadoğu ve Kuzey Afrika

İran ile Irak arasındaki Körfez Savaşı'nı sona erdirme girişimlerinin sonuçsuz kaldığı, İsrail ile Arap devletleri arasında anlaşma sağlama çabalarının da başarıya ulaşamadığı Ortadoğu'da Moskova ve Washington 1987'de yeniden diplomatik sahnedeki yerlerini aldılar. Kasımda Ürdün'ün başkenti Amman'da toplanan Arap Birliği zirvesinde her Arap ülkesi Mısır'la ilişkilerini iyileştirip iyileştirmeme konusunda kendi kararını verme olanağı buldu. Zirveden sonraki hafta içinde bu ülkelerden dokuzu, eski Mısır devlet başkanı Enver Sedat'ın 1979'da Camp David Antlaşması'nı imzalayarak Tel Aviv'le barış yapması üzerine kapattıkları büyükelçiliklerini yeniden açtılar.

Mısır devlet başkanı Hüsnü Mübarek, Arap ülkelerinde gitgide büyüyen İran korkusundan ustaca yararlandı. İsrail' le yapılan barış, Suriye'den daha az tankı ve Irak'tan daha az tümeni bulunan Mısır ordusunun gelişmesini olumsuz yönde etkilemiş de olsa, jeostratejik düzeyde ele alındığında 50 milyon Mısırlı'nın İran'a karşı güçlü bir siper olabileceği açıktı. Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da Aralık 1987 sonunda toplanan Körfez İşbirliği Konseyi zirve toplantısının gündeminde Körfez Savaşı'nın kapsamının genişlemesi ve tırmanması yer aldı. Zirve toplantısı Amman'daki Arap zirvesinden ötürü olağan tarihinden sonra yapılmıştı. Yıl boyunca konsey ülkeleri yalnızca bölgedeki güvensizlik ortamından değil, petrol gelirlerinin ifade edildiği ABD Doları'ndaki ani düşüşten de zarar gördüler.

Temmuzdaki hac sırasında, İranlı hacıların Mekke'de Suudi Arabistan güvenlik kuvvetleriyle girdikleri çatışmada çoğunluğunu İranlıların oluşturduğu 400'den fazla kişinin ölümünden sonra, Suudi Arabistan'la İran birbirlerini şiddetle protesto ettiler.

Arap Dünyası ve Arap-İsrail İlişkileri. 8 Aralık'ta başlayan Amman Zirvesi, İsrail'in Arap dünyasına karşı 40 yıldır sürdürdüğü savaşta bir dönüm noktası oldu. Zirvede, yıl boyunca İsrail liderleriyle çok sayıda "gizli toplantı" yapmış olan Ürdün kralı Hüseyin'in çabaları övüldüğü gibi Camp David barış planından ötürü yıllardır suçlanan Mısır üstü örtülü biçimde de olsa bağışlandı. Filistin'in silahlı mücadeleyle kurtarılması çağrısı yerine zirvede, Araplar'ın uluslararası bir konferans forumunda barış görüşmelerine girmesini savunan Mısır ve Ürdün görüşü onaylandı. Bu arada, yayımlanmayan bir kararda, uzun dönemde İsrail'le eşit ilişkiler kurulması çağrısında da bulunuldu. Uluslararası konferans çağrısını, işgal altındaki Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin Ürdün'le birleşerek bir federasyon oluşturması gerektiğini savunan İsrail dışişleri bakanı Şimon Peres de destekledi. Amman toplantısında, Ortadoğu'da kapsamlı bir barışın "işgal altındaki tüm Arap topraklarının, özellikle Kudüs'ün kurtarılması" anlamına geldiği yolundaki Arap görüşünü yinelemesiyse sorunun çözümünü zorlaştıran bir etmen olarak görüldü. Lübnan cumhurbaşkanı Emin Cemayel'in zirveye ekonomik yardım için yaptığı başvuru olumlu karşılandı.

Zirve, özellikle Libya ve Suriye gibi radikal Arap devletlerini Arap birliği önündeki asıl engeller olarak niteledi. İran'ı aşırı sert bir saldırıdan korumaya çalışan Suriye Cumhurbaşkanı Hafız Esad, Körfez Savaşı'nın tarafsız bir çözümünü savundu. Suriye, İran'ın Kuveyt'e yönelik askeri saldırılarını kınamaya hazır olmakla birlikte topyekûn bir suçlamaya da izin vermek niyetinde değildi. Suriye, Körfez'deki tüm yabancı savaş gemilerinin çekilmesini önerdi. Zirvede Libya'yı temsil eden yönetimin ikinci adamı Binbaşı Abdüsselam Ahmed Callud, Kahire'yle yeniden ilişki kurmanın Mısır'ı "Siyonistlerin, Araplar'ın anavatanına geçmesini sağlayan köprübaşı" durumuna sokacağını söyledi.

Zirvenin ardından Mısır'la yeniden ilişki kuran ülkeler Suudi Arabistan (Kral Fahd, kısa bir süre önce Libya'yla sert bir tartışmaya girdiği için zirveye katılmamıştı), Kuveyt, Fas, Irak, Yemen Arap Cumhuriyeti, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Katar ve Moritanya'ydı. Ürdün 1984'te, Cibuti de 1986'da Mısır'la yeniden ilişki kurmuşlardı. Zirvenin ardından Mısır, Kuveyt'in güvenlik gereksinimini değerlendirmek üzere bir tümgeneral başkanlığında askeri bir heyet gönderdi. Ürdün ve Mısır, 1987'de İran'ın tehdidine uğrayan ve petrol tesisleri füze saldırılarına hedef olan Kuveyt'e ayrıca teknik danışman göndermişlerdi.

16-18 Ekim'de ABD dışişleri bakanı George Shultz, İsrail başbakanı Yitshak Şamir'in daha baştan reddettiği uluslararası bir barış konferansı toplanması çabalarını tartışmak üzere İsrail'e bir ziyarette bulundu. Shultz'un, ekimdeki ABD-SSCB zirvesi sırasında Ortadoğu barış sürecinde kilit durumundaki liderlerin, can çekişmekte olan barış çabalarını canlandırmak üzere ABD'ye gitmelerini önerdiği de ileri sürüldü. Ortadoğu'da Sovyet diplomasisi yeni ve daha aktif bir aşamaya girdi. 1987'de Moskova, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ), Yaser Arafat liderliğinde birleştirilmesinde önemli bir rol oynadı. Nisanda Suriye cumhurbaşkanı Esad'ın Moskova'ya yaptığı ziyaret sırasında Sovyet lideri Mihail Gorbaçov, Arap-İsrail anlaşmazlığının askeri yöntemlerle çözülemeyeceğini söyledi. Böylece Gorbaçov, üstü örtülü bir biçimde Suriye'nin dış politikasını eleştirmiş oluyordu. Ayrıca yıl içinde Moskova, Altı Gün Savaşı'ndan (1967) sonra ilişkilerini kesmiş olduğu İsrail'e karşı daha yumuşak bir politikaya yöneldi. İsrail'e yerleşmek üzere SSCB'den ayrılmalarına izin verilen Yahudilerin sayısında dikkati çeken bir artış gözlendi.

26 Ocak'ta Kuveyt'te başlayan İslam Konferansı Örgütü' nün beşinci zirve toplantısında İsrail'in nükleer potansiyeli tartışıldı. Toplantıya katılan 1.500 delege ayrıca, İsrail'in Kudüs'ü ve Lübnan'ın güneyini işgalini eleştirdi. İran, ev sahibi ülkenin Körfez Savaşı'nda taraf tuttuğu gerekçesiyle toplantıya katılmadı. İsrail yetkilileri nükleer silahlara sahip olduklarını hiçbir zaman açıklamamışlardı. 25 Ağustos'ta İsrail dışişleri bakanı Şimon Peres, İsrail'in nükleer silah denemeleri yaptığını dolaysız biçimde doğrulamaktan kaçındı ve "Ortadoğu'da, pek çok Arap ülkesine Sovyetler Birliği tarafından sağlanan füzelerle karşı karşıyayız. Bu tehdidi dengelemek için bizim de büyük bir çaba göstermemiz gerekmektedir," dedi.

14 Eylül'de Macaristan'ın Tel Aviv'le normal diplomatik ilişkilerini yeniden başlatmayı kabul etmesi İsrail için diplomatik bir başarı oldu. Macaristan'ı Yugoslavya'nın izlemesi beklendi. Başbakan Şamir'in Romanya'ya yaptığı üç günlük ziyaret 20 Ağustos'ta sona erdi. 1967'de İsrail'le ilişkilerini koparmayan tek Doğu Avrupa ülkesi olan Romanya, Arap ülkeleriyle İsrail arasında aracılık yapmıştı. Bu ziyaretten bir hafta önce Romanya devlet başkanı Nicolae Ceauşescu Arafat'la görüşmüş ve Ortadoğu barışı için önerilen uluslar-

arası konferansa FKÖ'nün de katılması için çaba harcamayı kabul etmişti.

1987'de İsrail ekonomisi en az son 15 yıldır olduğundan daha iyi bir durumdaydı ve dış yardım gereksiniminin 1988'de daha da azalacağı umuluyordu. 1987-88 mali yılı için belirlenen ABD yardımının 1,2 milyar dolarlık sivil bölümünün Kasım 1987'de verilmesinin ardından İsrail'in döviz rezervleri daha önce hiç ulaşmadığı bir düzeye, 5,7 milyar dolara çıktı. Ayrıca ABD 1,8 milyar dolar tutarında askeri bağışta bulunacaktı. Bütün bunlara karşın gene de İsrail başbakanı Yitshak Şamir, kasım başında ABD başkanı Ronald Reagan'dan, 1988-89 mali yılının dış yardım programı gözden geçirilirken İsrail'in özel durumunun ele alınmasını istedi. İsrail mutlak miktar olarak da en fazla ABD yardımı alan ve ABD bütçe açıklarının kapatılması için yapılan dış yardım kısıntılarından en çok etkilenen ülkeydi.

Amman'daki zirve kararlarının ardından Filistin sorununu en önemli Arap davası olarak yeniden gündeme getirmek üzere Filistinlilerin giriştiği çabaların sürmesi İsrail'i rahatsız etti. 25 Kasım'da, Şam'da üslenmiş olan ve şiddet yanlısı sert bir çizgi izleyen Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'ne (FHKC) bağlı bir gerilla Celile kentinin kuzeyindeki İsrail karakoluna planörle yaptığı saldırıda altı askeri öldürdü. İsrail askerleriyle Filistinliler arasında Gazze ve Batı Şeria'da meydana gelen çarpışmalar işgal altındaki topraklarda şiddet olaylarını alevlendirdi. Bu olaylarda en az 22 Filistinli öldü ve 250'den fazlası da yaralandı. Aralık sonunda, İsrail'in 1967 öncesi topraklarında yaşayan Araplar arasında da huzursuzluk başgösterdi. İsrail'de ve işgal altındaki topraklarda yaşayan iki milyon kadar Arap, İsrail'in Batı Şeria ve Gazze'de şiddete başvurmasını protesto etmek amacıyla 21 Aralık'ta greve gitti. Önemli bir turizm merkezi olan Beytlehem'deki Noel kutlamaları şiddet olayları nedeniyle sönük geçti. 17 Haziran'da, Kasım 1986'da Romanya'da FKÖ yetkilileriyle görüşmüş olan dört İsrailli solcu, "terörist gruplarla" ilişki kurmayı yasaklayan İsrail yasalarını çiğnedikleri suçlamasıyla yargılandı.

İsrail içinde FKÖ'ye karşı izlenecek tutum konusunda ortaya çıkan kutuplaşmalar, sürgündeki Filistin parlamentosu niteliğindeki Filistin Ulusal Konseyi'nin nisan sonundaki toplantısından sonra daha da şiddetlendi. FKÖ içindeki çeşitli gruplar arasında arabuluculuk yapan Libya ve Cezayir, toplantının 20 Nisan'da Cezayir'de yapılmasını sağlamışlardı. FKÖ lideri Yaser Arafat, bir birlik zemini oluşturmak amacıyla, muhalif grupların, Ürdün kralı Hüseyin'le 1985'te yapmış olduğu anlaşmayı feshetmesi yolundaki isteğini kabul etti. Anlaşma, daha önce de Arafat'ı İsrail'le barış görüşmelerinde ilerleme sağlanmasını engellemekle suçlayan Ürdün kralınca askıya alınmıştı. Konsey toplantısında alınan kararlar Mısır, Fas ve Ürdün'ü telaşa düşürdü. Toplantının hemen ardından Mısır polisi 14 FKÖ bürosunu mühürledi. Eylülde, uluslararası terörizmi destekleyen öğeler barındırdığı gerekçesiyle FKÖ'nün Washington'daki bürosunun kapatılacağı açıklandı.

Rehineler. Fransız hükümeti Lübnan'daki rehinelerden Jean-Louis Normandin ile Roger Auque adlı vatandaşlarının kasım sonunda serbest bırakılmalarını sağladı. Bu amaçla Fransız, Suriyeli ve İranlı yetkililer iki ay boyunca görüşmeler yaptılar, ama Fransız hükümeti fidye ödendiği yolundaki haberleri yalanladı. Aralık başında, öldürüldüğü bildirilen üçü dışında, Lübnan'da çeşitli güçlerin elinde 17 Batılı rehine bulunuyordu. Bunlardan en ünlüsü, Canterbury başpiskoposunun özel temsilcisi Terry Waite'di ve ocak ayında Beyrut'taki otelinden ayrılırken kaçırılmıştı. Batılı hükümetlerle pazarlık gücünü artırmak isteyen Hafız Esad, bazı rehineler için arabuluculuk yapmayı önerdi.

Körfez Savaşı. İran'la Irak arasındaki Körfez Savaşı'nı sona erdirmek için girişilen diplomatik çabalara, muhafazakâr Arap devletlerinin, bir ateşkes çağrısında bulunan 20 Temmuz tarihli BM Güvenlik Konseyi kararını kuvvetle desteklemeleri eklendi. Başlangıçta İran BM kararına karşı belirsiz bir tutum takındı ve kararı ne destekledi ne de reddetti. Daha sonra, kararda değişiklik yapılarak Irak'ın saldırgan olarak kınanmasını istedi ve tüm yabancı savaş gemilerinin körfezi terketmeleri çağrısında bulundu. BM genel sekreteri Javier Pérez de Cuéllar'ın eylül ortasında İran ve Irak'a yaptığı özel ziyaret, Irak'ın saldırgan olarak tanımlanmaması ve cezalandırılmaması durumunda barışın gerçekleşmeyeceğini savunan İran'ın tutumunun sertleşmesine yol açtı. 17 Mayıs'ta Irak'ın ABD savaş gemisi "Stark"a yaptığı saldırıdan sonra, her ne kadar her iki taraf olayın "kaza" olduğunu açıkladılarsa da ABD, Körfez Savaşı'nda daha etkili bir tutum benimsedi. Reagan yönetimi 11 Kuveyt tankerine daha ABD bayrağı çekilmesini kabul etti ve Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerinden daha fazla destek istedi. Konsey ülkeleri BM kararını desteklemekle birlikte,

1987'nin son günlerinde İsrail birlikleriyle Filistinliler arasında meydana gelen çarpışmalar bütün dünyanın dikkatini bir kez daha Ortadoğu'ya çekti. Gazze ve Batı Şeria'da başlayan şiddet olayları kısa sürede işgal altındaki öbür bölgelere sıçradı.
AP/WIDE WORLD

İran'ı tahrik etmek istemedikleri için süper devletlerle askeri işbirliğini artırmak konusunda çekingendiler. Aralık başında Kuveyt, Körfez'de gözetleme istasyonu olarak kullanılmak üzere ABD Donanması'na bir mavna kiraladı. 24 Temmuz'da İran'ın Farsi Adası yakınından geçen ve ABD bayrağı çekilmiş "Bridgeton" tankeri, ABD savaş gemilerinin eşliğinde yol alırken bir mayına çarptı. 21 Eylül'de ABD Donanması, Körfez'e mayın döşemekte olan İran çıkartma gemisi "İran Ecr"e rastladı ve gemiyi ele geçirdi. 22 Ekim'de Sea Adasındaki Kuveyt petrol terminaline bir İran füzesi isabet etti. Bu, yedi yıldır süren savaşta bu tür ilk saldırıydı. Bu saldırı, ABD savaş gemilerinin 19 Ekim'de iki İran petrol tesisini bombalamasına misilleme olarak göründü. Yıl boyunca, ABD savaş gemilerinin yanı sıra birkaç Avrupa devletine ait küçük çapta savaş gemileri de Körfez'de seyretti.

Denizdeki bu tabloya karşılık karadaki savaş, İran'ın Basra'yı Irak'tan koparmak amacıyla ilkbaharda giriştiği kesin saldırının ardından, 1987 sonbaharında yoğunluğunu kaybederek sürdü.

İran Meclis sözcüsü Hüccetü'l-İslam Haşimi Ali Ekber Rafsancani İran'ın askeri bir zafer peşinde olduğunu 13 Kasım'daki konuşmasında dile getirdi. Diplomatik cephedeyse BM görevlileriyle İran ve Irak yetkililerinin ayrı ayrı katıldığı toplantılar aralık başında New York'ta yapıldı.

Kuzey Afrika'daki Gelişmeler. Tunus'un yaşlı ve hasta devlet başkanı Habib Burgiba'nın 7 Kasım'da görevden uzaklaştırılması ve yerine kansız bir darbeyle başbakan Zeyne'l-Âbidin bin Ali'nin geçmesi Kuzey Afrika'da daha kapsamlı bir bölgesel birlik oluşturulması yolundaki adımları kolaylaştıracak gibi göründü. Tunus'un en yakın müttefiği Cezayir hemen bu gelişmeyi olumlu karşıladığını açıkladı. Tunus'un yeni yönetimi Libya'yla ilişkilerini geliştirmek üzere zaman yitirmeksizin harekete geçti.

4 Mayıs'taki zirve toplantısında Cezayir devlet başkanı Şadli Bencedid ve Fas kralı Hasan, Magrip'te sürüp giden, Batı Sahra'daki Fas birlikleri ve Cezayir'in desteklediği Polisario Cephesi gerillaları arasındaki anlaşmazlığı tartışmak üzere bir araya geldiler. 25 Mayıs'ta Fas ile Cezayir arasında mahkum değiş tokuşu yapıldı. Her iki tarafın da yeni görüşmeler yapmayı kabul etmesine karşın temel konu üzerinde hiçbir ilerleme kaydedilmediği bildirildi. 21 Kasım'da bir BM teknik komisyonu, tartışmalı bölgede bir referandum yapılıp yapılamayacağını araştırmak üzere Batı Sahra'daki el-Ayun'a geldi. Komisyon üyeleri Fas yetkilileriyle görüştükten sonra Fas ordusunca yapılan savunma duvarını gezdiler. Bu sırada Fas birlikleriyle Polisario Cephesi kuvvetleri arasında yoğun çarpışmalar sürüyordu. 24 Kasım'da Polisario Cephesi, BM heyetinin Polisario denetimindeki bölgeyi ziyaret edeceği ertesi günden 15 Aralık tarihine değin tek yanlı ateşkes ilan etti. Bu, Polisario'nun o güne değin ilan ettiği ikinci ateşkesti. Batı Sahra sorunu Cezayir ile Fas arasında daha yakın ilişkiler kurulmasının önündeki en büyük engel olarak kaldı.

28 Haziran'da Libya lideri Albay Muammer Kaddafi iki ülke arasındaki birleşmeyi hızlandıracak önerilerde bulunmak üzere Cezayir'e beklenmedik bir ziyaret yaptı. 29 Eylül'de Libya sanayi bakanı Ahmed Fethi ibn Şeyvan, çeşitli ortak yatırımları gerçekleştirmek amacıyla Cezayir sanayi bakanıyla görüşmelere başladı.

Cezayir, Libya ile Çad arasında uzlaşma sağlanması girişimlerinde de temel bir rol oynadı. 1987 yazında, iki ülke arasındaki tartışmalı bölge olan Aozou Şeridi'ndeki şiddetli çarpışmalar 11 Eylül'deki ateşkes anlaşmasıyla sona erdi. 12 Kasım'da BM Genel Kurulu, Libya'nın "saldırganlığı ve Çad'ı işgali" üzerine Çad'ın sunduğu dosyayı ele almamaya karar verdi. Zambia devlet başkanı Kenneth Kaunda, Afrika Birliği Örgütü (OAU) dönem başkanı sıfatıyla, Çad konusunda BM'de yapılacak bir tartışmanın OAU'nun arabuluculuk çabalarını aksatmaması gerektiğini savundu. 24 Şubat'ta İspanya başbakanı Felipe González Márquez, Fas sınırları içindeki İspanyol toprağı Melilla'nın İspanyol egemenliğinde kalacağını belirtti. Madrid, bu bölgenin geleceğinin tartışılacağı bir komitenin oluşturulması yolunda Kral Hasan'ın yaptığı öneriyi geri çevirdi.

(JOHN WHELAN)

BAHREYN

Bahreyn Emirliği, Basra Körfezinin Katar Yarımadası ve Suudi Arabistan arasındaki bölümünde yer alan bir takımada üzerindedir. Yüzölçümü: 691 km². Nüfus: (1987 tah.) 481.000. Başkent: Manama. Para birimi: Bahreyn Dinarı (BD); (5 Ekim 1987) serbest kurda 0,38 BD=1 ABD Doları; 0,61 BD=1 sterlin. 1987'de emir: İsa bin Selman el-Halife, başbakan: Halife bin Selman el-Halife.

1987'de Bahreyn hükümeti, Körfez'deki ulaşımını ABD korumasına almak üzere 11 tankerine ABD bayrağı çekme kararı alan Kuveyt'i desteklediğini açıkladı. Aynı zamanda da, kendi askeri üslerinin yabancı devletlerce herhangi bir biçimde kullanılmasına karşı olduğunu belirtti. Bununla birlikte ABD Donanması'na ait bir destek birimi Bahreyn'de üslendi. 20 Temmuz'da dışişleri bakanı Şeyh Muhammed ibn Mubarek el-Halife ABD'nin İran ya da Irak'la çatışmaya sürüklenmeyeceğini umut ettiğini bildirdi.

Adanın güneyindeki Sumen'de, ABD ordusuna bağlı istihkâm birliğinin gözetiminde bir askeri hava üssü inşa eden Tayvan inşaat şirketiyle 90 milyon dolarlık bir sözleşme yapıldı. Bu, Bahreyn toprakları üzerinde uzun zamandır toprak iddiasında bulunan İran'a karşı Bahreyn'in askeri hazırlığını artırma çabasının bir parçası olarak değerlendirildi. Geliri Suudi Arabistan'la paylaşılan Ebu Sefa petrol alanının teknik zorunluluklar nedeniyle kapatılması hükümetin gelirlerini olumsuz yönde etkiledi.

Bahreyn'i deniz üzerinden Suudi Arabistan'a bağlayan Kral Fahd Yolu resmî olarak Kasım 1986'da, fiilen de 1 Şubat 1987'de açıldı. Bu yol turizmi canlandırdı ve Arabistan anakarasıyla Bahreyn'in ticari bağını güçlendirdi. Senebis'te halka açık bir dinlenme tesisi inşa edilmesine karar verildi. Adadaki barlar ve gece kulüpleri, her ne kadar Bahreyn hükümeti aile gruplarının gelmesini özendirse de, büyük ölçüde Suudi Arabistanlı gençleri çekmekteydi.

(JOHN WHELAN)

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ

Birleşik Arap Emirlikleri, Arabistan Yarımadasının doğusunda, büyük ölçüde özerkliği bulunan Abu Dabi, Acman, Dubai, Fuceyre, Resü'l-Hayme, Şerce ve Ümmü'l-Kayvan adlı yedi emirliğin oluşturduğu bir federasyondur. Yüzölçümü: 77.700 km². Nüfus: (1987 tah.) 1.856.000. Geçici başkent: Abu Dabi. Para birimi: Birleşik Arap Emirlikleri Dirhemi (Dh); (5 Ekim 1987) serbest kurda 3,67 Dh=1 ABD Doları; 5,96 Dh=1 sterlin. 1987'de emir: Şeyh Zeyd ibn Sultan en-Nehayan, başbakan: Şeyh Raşid ibn Saidü'l-Maktum.

1987'de Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki (BAE) en önemli olay Şerce'deki darbe girişimiydi. Şerce emiri Sultan ibn Muhammed el-Kasımi, kardeşi Şeyh Abdülaziz tarafından devrilmek istendi. 17 Haziran'da BAE resmî haber ajansı petrol gelirlerini ve mali politikayı iyi idare edemediğini kabul eden Şeyh Sultan'ın çekildiğini duyurdu. Şeyh Abdülaziz'e bağlı Emirlik Muhafız Birliği sarayı kuşattı ve Şeyh Sultan'ın dışarıyla bağını kesti, ama herhangi bir çatışma olmadı.

23 Haziran'da, Şerce'deki hükümdarlık ailesinin 56 üyesi, 1972'den bu yana hükümdar olan Şeyh Sultan'ı desteklediğini açıkladıktan sonra Şeyh Abdülaziz tahtın vârisi ve hükümdar vekili ilan edildi.

Çözümü sağlayan görüşmelerde kilit rolünü BAE savunma bakanı Şeyh Muhammed ibn Raşid oynadı. Dubai ve Abu Dabi'nin bu gerginlikte ayrı tutum takındıkları, Abu Dabi'nin, ağır dış borçlanmaya ve İslami değerlere katı bağlılığa dayalı bir politika izleyen Şeyh Sultan'dan hoşnut olmadığı ileri sürüldü. Şeyh Sultan'ın otellerde alkollü içki satışını yasaklaması turizm sanayisini baltalamaktaydı. Bunalım sırasında Şerce, uluslararası bankalara olan ve ödeme görüşmeleri önceden başlamış bulunan dış borçlarını ödemeyi yeni bir takvime bağladığını açıkladı. 29 Ekim'de Fuceyre'de BAE'nin uluslararası beşinci havaalanı açıldı. Devlet mülkiyetindeki Abu Dabi Ulusal Petrol Şirketi'nin uzun yıllar yöneticiliğini yapmış olan Cezayirli genel müdür nisanda görevinden ayrıldı ve yerine Abu Dabili bir genel müdür getirildi.

(JOHN WHELAN)

CEZAYİR

Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti, Kuzey Afrika'da, Akdeniz kıyısındadır. Yüzölçümü: 2.381.741 km². Nüfus:(1987) 22.971.000. Başkent: Cezayir. Para birimi: Cezayir Dinarı (DA); (5 Ekim 1987) serbest kurda 4,67 DA=1 ABD Doları; 7,58 DA=1 sterlin. 1987'de başkan: Albay Şadli Bencedid, başbakan: Abdülhamid Brahimi.

Sürüp giden ekonomik sorunlarına karşın Cezayir 1987 boyunca bölgesel ve uluslararası ilişkilerde etkin bir rol oynamaya çaba gösterdi. Yılın başlarında, Fas ordusu, Batı Sahra'daki savunma duvarı sistemini Moritanya sınırına doğru genişletirken Magrip'te Fas'la Cezayir arasındaki gerginlik arttı. Başkan Şadli Bencedid Fas'ın Moritanya'yı tehdit etmesi durumunda Moritanya liderlerinin Cezayir desteğine güvenlerini tazelemek üzere nisan sonunda Nouakchott'u ziyaret etti. Mayısta, Suudi Arabistan kralı Fahd'ın aracılığıyla Şadli ile Fas kralı II. Hasan arasında gerçekleşen görüşmenin ardından iki ülke arasındaki ilişkiler yumuşadı.

Libya'yla ilişkiler gelişmeye devam etti ve Albay Muammer Kaddafi haziran sonunda Cezayir'e resmî bir ziyarette bulundu. Kaddafi, Libya ve Cezayir arasında siyasal bir birlik oluşturulması çağrısında bulunduysa da Cezayir resmî kaynakları bu konuyu sessizce geçiştirdiler. Buna karşılık iki ülke arasındaki ekonomik işbirliği hızla gelişti ve 15 ortak yatırım yapılması planlandı. Cezayir doğal gazının Libya'ya ihracına yönelik bir başka ortak yatırıma Tunus'un da katılması sağlandı. Ancak, bunun için, Tunuslu diplomatların Libya'yla ilişkilerin güvenli biçimde geliştirilebileceğine inandırılmasını sağlamak üzere Cezayir'in pek çok görüşme yapması gerekti. Cezayir'in Fransa'yla olan sorunları, doğal gazın fiyatındaki anlaşmazlıktan ötürü sürdü. Gene de Fransa Cezayir'e ilk olarak 500 milyon dolarlık bir kredi açtı.

Cezayir'in, Fransa'dan sınırdışı edilen ayrılıkçı Bask Yurdu ve Özgürlüğü (ETA) üyelerini kabul etme kararı Cezayir-İspanya ilişkilerini gölgeledi. İspanya'nın Enagas ve Belçika'nın Distrigas şirketlerine yapılan doğal gaz satışları fiyat anlaşmazlıkları nedeniyle olumsuz yönde etkilenmeye devam etti, ama Federal Almanya'yla, Yugoslavya'yla ve ABD şirketi Panhandle'la yapılan yeni anlaşmalar gelecek için umut vericiydi.

Petrol fiyatlarının 1986'daki 15 dolardan 1987'de 19 dolara çıkmasına karşın dış ticarette bir kez daha açık verileceği anlaşıldı (1986'daki 10,8 milyar DA'lık açık altı yıl boyunca verilen ilk açıktı). Döviz rezervleri 1 milyar dolar azaldı ve yalnızca ticari dış borçlar 1986'da yüzde 16 büyüyerek toplam 19,8 milyar dolara ulaştı. Kasım 1986'daki karışıklıklar ve 1987 başındaki yaygın gösteriler hükümeti ithalatı artırmaya zorladı. Ama üretimin de arttığı ve özellikle tarımda bu artışın 1986'da yüzde 57'yi bulduğu görüldü.

1987'de, Cezayir'in bağımsızlığına kavuşmasının 25. yılı kutlanırken hükümet kamu sektörünü daha çok liberalleştirmeye ve tarımda özel mülkiyeti yaygınlaştırmaya yönelik ekonomik reform girişimini sürdürdü. Derneklere ilişkin yeni bir yasayla birlikte siyasette liberalleşmeye yönelindi, ama bu arada temmuzda Buleyde'de 202 şeriatçının devlet güvenliğini tehdit etmekten ve haziranda eski devlet başkanı Ahmed ben Bella taraftarlarının benzer suçlamalarla yargılanması siyasette hükümet denetiminin tüm ağırlığıyla sürdüğünü gösterdi. 295 üyeli Ulusal Halk Meclisi için 26 Şubat'ta yapılan seçimlere katılan tüm adaylar ülkedeki tek yasal parti olan Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin (FLN) onayından geçti.

(GEORGE JOFFÉ)

FAS

Atlas Okyanusu ile Akdeniz'de kıyısı bulunan Fas Krallığı Kuzey Afrika'da meşruti bir monarşidir. Yüzölçümü 458.730 km². Nüfus: (1987 tah.) 23.119.000 (yüzölçümüne ve nüfusuna ilişkin rakamlar, Batı Sahra'nın Fas ve Moritanya arasında tartışmalı biçimde bölünmesinden ve 1979'da Fas'ın Moritanya'nın bir bölümünü işgalinden öncesine aittir). Başkent: Rabat. Para birimi: Fas Dirhemi (DH); (5 Ekim 1987) serbest kurda 8,37 DH=1 ABD Doları; 13,57 DH=1 sterlin. 1987'de kral: II. Hasan, başbakan: İzzeddin Laraki.

1987'de Fas'ı gene en çok Batı Sahra'yla bağlantılı olaylar meşgul etti. Nisanda Fas ordusu, Polisario Cephesi birliklerinin Atlas Okyanusuna ulaşmasına engel olmak amacıyla savunma duvarı sistemini güneydeki Moritanya sınırına kadar genişletti. Polisario kuvvetleri yılın ilk sekiz ayında etkili bir mücadele yürüttü. 25 Şubat'ta el-Mehbes bölgesine ve temmuzla ağustosta da güneyde büyük çapta saldırılarda bulundu. Fas, Polisario lideri Muhammed Abdülaziz'e Cezayir'in Tinduf kentinde suikast düzenlendiği suçlamasını şiddetle reddetti. Bu suçlamaya karşın, Fas, temmuzda Cenevre'de BM gözetiminde "yakınlaşma görüşmeleri"ni sürdürdü ama bu görüşmelerden gözle görünür bir sonuç alınamadı.

Fas'ın savunma duvarını genişletmesinden doğan bölgesel gerginlikler ancak Suudi Arabistan kralı Fahd'ın arabuluculuğuyla, Cezayir devlet başkanı Şadli Bencedid'le Fas kralı II. Hasan arasında sınırda yapılan bir görüşmeden sonra giderildi. Toplantı, iki hafta sonra yapılan mahkûm değişimi dışında önemli bir sonuç sağlamadı. Polisario liderinin FKÖ lideri Yaser Arafat'la nisanda yaptığı görüşme nedeniyle, Cezayir, Fas ile FKÖ arasında bir tartışmaya sahne oldu. Daha sonra FKÖ lideri bu olaydan ötürü Fas'tan özür diledi.

Fas, her ne kadar Avrupa Toplulukları'nın (AT) geleceğe ilişkin çerçeve önerilerini kabul etmekle birlikte çerçeve dışı bazı küçük kazanımlar elde etmeye çalışmaktan da geri durmadı. AT, Fas'a yaptığı yardımı yüzde 62,8 oranında artırdı ve AT'ye üye devletlerin Fas'ın balıkçılık alanlarında avlanmalarına ilişkin elverişli önerilerde bulundu. İspanya, Fas sınırları içindeki İspanyol toprağı Melilla ve Septe'de (Ceuta) sürüp giden karışıklıklar nedeniyle de olsa Fas'la ilişkilerine önem vermeyi sürdürdü. Fas bu topraklar üzerinde hak iddia etmekle birlikte ortak bir çözüme de hazırdı. Fransa cumhurbaşkanı François Mitterrand Fas'ı ziyaret etti ve Fas'a yeni kredi kullanma hakları tanındı. Daha önce Fas'a yaptığı yardımı azaltmış olan ABD 25 milyon dolar dolayında ek bir bağışta bulundu.

Ekonomik gelişme sürdü. 1986'da yüzde 9 olan enflasyon 1987'de yüzde 4'e düştü. 1986'da yüzde 7 oranında azaltılmış olan ödemeler dengesi açığında 1987'de de benzer sonuçların alınacağı umuluyordu. Fas, 15-17 milyar dolar olduğu tahmin edilen dış borçlarını ödemeyi, Aralık 1986'da Uluslararası Para Fonu'yla (IMF) yaptığı *standby* anlaşması sonrasında yeni bir takvime bağladı. Yeni beş yıllık (1989-92) planda kamu sektörünün özelleştirilmesi ve eğitimde reform yapılması öngörüldü. Şirketlerin vergilendirilmelerine ilişkin ek vergi reformları tamamlandı. Yönetimin en ünlü muhalifi Muhammed Basri'nin ülkeye dönmesiyse hükümetin siyasal açıdan başarısına işaret ediyordu.

(GEORGE JOFFÉ)

IRAK

Asya'nın güneybatısındaki Irak Cumhuriyeti'nin Basra Körfezinde kısa bir kıyısı bulunmaktadır. Yüzölçümü: 438.317 km². Nüfus: (1987 tah.) 16.476.000. Başkent: Bağdat. Para birimi: Irak Dinarı (ID); (5 Ekim 1987) nominal değeri 1 ID=3,22 ABD Doları; serbest kurda 0,50 ID=1 sterlin. 1987'de başkan: Saddam Hüseyin.

1987 boyunca Körfez Savaşı denizde tehlikeli biçimde tırmandı. Bu arada Bağdat yılın ilk aylarında, Basra'yı ele geçirmeye yönelik şiddetli bir İran kara saldırısını durdurdu. BM'nin uzlaştırma çabalarına ve süper devletlerin girişimlerine karşın ufukta bir barış umudu görülmedi. Hükümetteki değişiklikler, kredi kuruluşlarıyla anlaşmazlıklar ve yönetime karşı direnen Kürt hareketinin sertleşmesi Başkan Saddam Hüseyin üzerindeki iç baskıların arttığını gösteriyordu. 17 Mayıs'ta bir Irak savaş uçağının, ABD savaş gemisi "Stark"a yanlışlık sonucu olduğu anlaşılan saldırısında 37 denizci öldü. Bağdat olaydan ötürü özür dilerken olayın hemen ardından süper devletler Körfez'deki filolarını güçlendirmeye başladılar. İran, Irak uçaklarının İran petrolünü taşıyan gemilere saldırılarına, 10 ve 13 Ekim'de Bağdat'a füze saldırısıyla karşılık verdi. İkinci saldırıda İran füzelerinin bir okula isabet etmesi sonucunda çoğu çocuk 32 kişi öldü.

Karada, İran'ın Basra'ya saldırısı 24 Aralık 1986'da başladı ve İran, Basra'nın güneyindeki Şattü'l-arap'ta bulunan üç Irak adasını kısa bir süre işgal etti. Saldırı mart başında hızını yitirdi, ama bu arada Körfez'deki İran petrol hedeflerinin yanı sıra doğrudan İran'daki askeri ve ekonomik hedeflere saldırarak karşılık veren Irak'a epey pahalıya mal oldu. Irak, 1987'de askeri gereksinimlerini, kamu harcamalarını ve dış borç ödemelerini karşılamak amacıyla 8,5 milyar dolarlık petrol gelirine karşılık 15 milyar dolar bulmak zorundaydı. Ekim başında, yeni maliye bakanı Hikmet Mehaylef el-Hedisi, ayrıntılara girmekten kaçındığı açıklamasında önemli borç sorunlarının çözüldüğünü, bu konuda görüşmeler yapıldığını söyledi. Hükümette değişiklik yapan Başkan Saddam Hüseyin ekonomik reform programını yürütmek amacıyla bazı teknokratları ve partilileri kabineye aldı. Bu reform programında kamu sektörü harcamalarının kısılması ve aralarında Irak Havayolları'nınkiler de bulunan devlet hisselerinin özel kişi ve kuruluşlara satılması gibi uygulamalar yer almaktaydı. 22 Eylül'de Ağır Sanayi Bakanı Kasım Ahmed Taki el-Ureybi ve Maliye Bakanı Hasan Tevfik'in yanı sıra Merkez Bankası guvernörü de görevlerinden alındı. Tarım Bakanlığı, sulama etkinliklerini de kapsayacak biçimde genişletilirken bakanlığa Kerim Hasan Redha getirildi.

Başkan Hüseyin 7 Haziran'da yaptığı bir konuşmada 1968 Devrimi'ndekinden tümüyle değişik bir Irak Sosyalizmi görüşünü savundu. Bu yeni görüşün özellikle dikkat çeken yanı Arap Sosyalist Baas Partisi'nin etkisini azaltmaya yönelmesiydi. Ayrıca ekonomik gelişmenin hızını korumak amacıyla sanayide verimlilik artırılacak ve özel tasarrufların ekonomiye akması sağlanacaktı. 11 Mart'ta Başkan Hüseyin, sendikalara bundan böyle "işçi" yerine "memur" teriminin kullanılacağını bildirdi. Bu değişiklikler yönetimin katı yönlerinin yumuşadığı biçiminde yorumlanırken, yabancı şirketlerden rüşvet almaktan suçlu bulunan önceki Bağdat belediye başkanının idamı, bu tür yolsuzluklara karışanlara bir uyarı oldu.

1982'den bu yana ekonomik politikanın temelinde dış borç ödemelerinin ertelenmesinin yatmasına karşın, uluslararası müteahhitlik şirketleri Irak'ta yatırım yapmaya hâlâ istekli görünüyorlardı. 20 Eylül'de, Suudi Arabistan üzerinden ham petrol taşıyacak olan, hayati önemdeki boru hattı projesinin 1 milyar dolar tutarındaki ikinci aşamasının sözleşmesi imzalandı. O tarihte Irak'ın Suudi Arabistan üzerinden ihraç ettiği petrol günde 500 bin varil, Türkiye üzerinden ihraç ettiği petrol ise günde 1,5 milyon varildi. Şubatta Kuveyt ve Suudi Arabistan Irak'a savaş dolayısıyla yaptıkları ham petrol yardımını kestiler.

Önde gelen iki Kürt liderin de aralarında bulunduğu 400'den fazla Iraklı muhalif, yönetime karşı mücadelelerini birleştirmek amacıyla Aralık 1986 sonunda İran'da bir araya gelmişlerdi. 19 Mayıs 1987'de Irak Ulusal Meclisi, Kürt Özerk Bölgesi'nin yeni yönetim sistemine ilişkin bir yasa tasarısını kabul etti. Buna göre Kürtler kendi mali işlerinde daha serbest olacaklardı. Ağustosta bir hükümet yetkilisi Irak kuvvetlerinin kuzeydeki sınır bölgelerinde tam denetim sağladığını öne sürdü, ama Kürt kaynaklarına göre bölge dört aydır "büyük bir savaşa" sahne oluyordu. Arap ülkeleriyle ilişkilerde istikrar sürdü. 28 Temmuz'da bir Suriye "MiG-21" savaş uçağının Suriye sınırı yakınında düşürülmesinin ardından Irak, Suriye'nin sürekli olarak kendi hava sahasını ihlal ettiğinden yakındı, ama uçağın pilotonu Suriye'ye geri verdiğini açıkladı.

(JOHN WHELAN)

İRAN

İran İslam Cumhuriyeti Hazar Denizi, Umman Denizi ve Basra Körfezinde kıyısı olan bir Güneybatı Asya ülkesidir. Yüzölçümü: 1.648.196 km². Nüfus: (1987 tah., 2.000.000 kadar Afgan ve 450.000 kadar Iraklı göçmenle birlikte) 49.930.000. Başkent: Tahran. Para birimi: Riyal (Rls); (5 Ekim 1987) resmî kurda 72,17 Rls=1 ABD Doları; 117,20 Rls=1 sterlin. 1987'de Velayet Fakih (dini önder): Ayetullah Ruhullah Humeyni, cumhurbaşkanı: Seyyid Ali Hameney, başbakan: Mir Hüseyin Musavi.

1987'de, Ayetullah Humeyni'den güç alan pek çok hizip ve kişi, İran yönetiminde birbirlerine üstünlük sağlamaya çalıştılar. Humeyni'nin ardılı olarak kabul edilen Ayetullah Hüseyin Ali Muntazari'yi destekleyen hizip, "fesat" suçlamasından mahkûm olan ve 28 Eylül'de idam edilen Mehdi Haşimi'yle ilişkilerinden ötürü zor durumda kaldı. Bu arada, ABD'yle İran arasındaki gizli silah satışı olayını dışarıya sızdıranın da Haşimi olduğu bildirildi. Meclis sözcüsü Hüccetü'l-İslam Haşimi Ali Ekber Rafsancani'nin gücü, haziranda Devrim Muhafızları Konseyi'ne atanmasıyla daha da arttı. Buna karşılık, İslami Cumhuriyetçi Parti'nin 2 Haziran'da kapatılmasıyla Cumhurbaşkanı Seyyid Ali Hameney'in temel güç dayanağı ortadan kalktı. Bu arada radikal ve muhafazakâr İslamcı güçler arasındaki çatışma iki grubun da siyasal gücünü etkisizleştirirken Humeyni gerçek iktidar odağı olarak kaldı.

Irak'la savaş sürdü. 9 Ocak'ta İran Huninşehr (Hürremşehr) ile Basra'nın doğusundaki Irak toprakları arasındaki Irak savunmasına karşı Kerbela-5 saldırısını başlattı. Irak'ın genellikle büyük çaptaki piyade saldırılarını durdurmada yararlandığı hava koruması, İran'ın ABD ve öteki ülkelerden

aldığı gelişmiş uçaksavar füzeleri karşısında etkisiz kaldı. Basra'nın birkaç kilometre yakınına kadar yaklaşan İran kuvvetleri şubatta saldırı inisiyatifini yitirdi. Harekâtın sonunda 45 bin dolayında ölü veren İran kuvvetleri ancak 150 km²'lik bir toprak parçası ele geçirebildiler.

İran'ın Harg Adasından yüklediği petrolü Basra Körfezinin güneyindeki terminallere taşıyan tankerlerine yönelik Irak hava saldırılarını durdurma ve Kuveyt gemilerine zarar vererek Irak'a mali yardımda bulunulmasını önleme çabaları süper devletlerin harekete geçmesine yol açtı. ABD Kuveyt tankerlerine ABD bayrağı çekmeyi, böylece bu tankerleri koruma altına almayı önerdi. Yıl ortasına gelindiğinde İran kendisini ABD ile şiddetli bir deniz savaşının içinde buldu. Körfez'de birkaç Batı ülkesine ait mayın tarama gemilerinin varlığına karşın İran mayınları gemilere zarar vermeyi sürdürdü. 19 Ekim'de, ABD, Kuveyt karasularında demirli bir ABD tankerine yapılan İran füze saldırısına karşılık Körfez'in güneyindeki iki İran petrol platformunu bombaladı.

Dünya kamuoyunun Körfez'deki çatışmayla ilgili kaygıları BM'nin 20 Temmuz'da oybirliğiyle kabul edilen 598 sayılı kararında ifadesini buldu. Kararda tüm çarpışmalara derhal son verilmesi çağrısında bulunuluyordu. BM genel sekreteri Pérez de Cuéllar eylülde İran ve Irak'ı ziyaret etti, ama İran'ı bu kararı benimsemeye ikna edemedi.

1987'de İran dünya kamuoyu karşısında gitgide daha çok yalnız kaldı. Libya ise İran'ı desteklemeye ve savaşan her iki taraf için kabul edilebilir bir çözümü savunmaya başladı. Suriye'de, yönetimin Arap kamuoyunun İran'a karşı tutumunu benimsemesi yolundaki baskılar da arttı. 31 Temmuz'da, hac sırasındaki olaylarda Mekke'de 275 kadar İranlının ölümünün ardından İran, Suudi Arabistan'ı ABD'nin çıkarları doğrultusunda hareket ederek İranlı hacıları öldürmekle suçladı. SSCB ekonomik alanda ilişkileri yumuşatıcı önerilerde bulundu. Bu öneriler arasında, Bakû üzerinden, petrol ihracına yönelik bir boru hattının yapımı da vardı, ama savaşın sürmesi karşısında SSCB İran'a karşı sert tutumunu değiştirmedi. Haziranda İngiltere hükümeti Manchester'daki İran konsolosluğunu ve yalnızca bir kayyım bırakarak Londra'daki büyükelçiliği kapattı. Temmuzda da Fransa İran'la tüm diplomatik ilişkilerini kesti.

1986-87'de İran ekonomisi istikrarsızdı. Petrol üretimi düzensizdi, ama genel olarak günde ortalama 2,3 milyon varili aştı. Petrol gelirlerinin 9 milyar dolar dolayında olduğu tahmin edilirken petrol dışındaki ihracattan da 1 milyar dolara yakın gelir sağlandı. Askeri donanım ithalatı 5 milyar dolara yaklaşırken döviz sıkıntısı dolayısıyla öteki malların ithalatı 5,6 milyar dolarda kaldı. Döviz rezervleri bir miktar azalarak 5 milyar dolara düştü ve dış borçlar toplamının 1,5 milyar dolar olduğu bildirildi. Enflasyon oranı resmî makamlara göre yüzde 20'ydi, ama gerçekte yüzde 40'a yakın olduğu sanılıyordu.

(KEITH S. MCLACHLAN)

ABD savaş gemilerinin saldırısı sonucunda iki İran petrol platformu tamamen yandı. Platformların Körfez'deki İran saldırıları için üs olarak kullanıldığını öne süren ABD'li yetkililer bu hareketi "uygun bir misilleme" olarak değerlendirdiler.
U.S. NAVY PHOTO, DEPARTMENT OF DEFENSE

İSRAİL

Yönetim biçimi cumhuriyet olan İsrail Devleti Asya'nın güneybatısında, Akdeniz kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 20.700 km² (1967 Savaşı'nda işgal edilen topraklar dışında). Nüfus: (1987 tah.) 4.449.000. Başkent: Kudüs (uluslararası planda büyük ölçüde tanınmamıştır). Para birimi: İsrail Şekeli (IS); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1,60 IS=1 ABD Doları; 2,60 IS=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Hayim Hertsog, başbakan: Yitshak Şamir.

1987 hem İsrail halkı, hem de İsrail hükümeti için sarsıntılı bir yıl oldu. 1986 sonunda Ortadoğu barış sürecinde ilerleme sağlama ve içerde ekonomik durumu düzeltip sağlamlaştırma yönünde beliren umutlar, 1987'de Ulusal Birlik hükümetinin saygınlığını ve güvenilirliğini ciddi biçimde zayıflatan bir dizi darbe ve skandal nedeniyle dağılmaya yüz tuttu. Hükümete egemen olan hareketsizlik nedeniyle, gerek içerde, gerek dışarda önemli bir girişim olmadı. Başbakan Yitshak Şamir ile Dışişleri Bakanı Şimon Peres, süper devletlerin ya da BM Güvenlik Konseyi'nin destekleyeceği bir uluslararası barış konferansının kabul edilebilirliği konusunda açık bir anlaşmazlığa düştüler. Peres'in savunduğu ve desteklediği bu düşünceyi Şamir tepkiyle karşıladı. Bu anlaşmazlık hükümet içindeki derin görüş ayrılıklarının dışa vuran en belirgin yönünü oluşturuyordu. Bunun dışında başta Batı Şeria ve Gazze ile burada yaşayan Arapların durumuna ilişkin yaklaşım olmak üzere çeşitli iç politika sorunlarında da benzer anlaşmazlıklar vardı. Yıl sonuna doğru Gazze ile Batı Şeria'da hızla tırmanan olaylar, bu konudaki görüş ayrılığını daha da keskinleştirdi.

İç gelişmeler. İsrail'in iç politikasına yıl boyunca egemen olan sorun, birçok İsraillinin bildiği, ama bugüne değin hiçbir zaman açıkça ve resmî düzeyde tartışma konusu yapmadığı bir konu olan, İsrail'in perde arkasındaki yönetimiydi. İsrail'in en gizli iç güvenlik örgütü olan ve Şin Bet olarak bilinen Genel Güvenlik Örgütü, aradan geçen yıllar içinde dokunulmaz bir kurum niteliğini kazanmıştı. Çalışmaları hiçbir zaman söz konusu yapılmayan ve hiçbir zaman tartışılmayan bu kurumun varlığına ilişkin kuşku ve sorular, yalnızca şiddet eylemleriyle ilgili davalara giren savunma avukatlarınca dile getirilirdi. Kamuoyunda pek ilgi uyandırmayan ve güvenilir bulunmayan bu tür değinmeler, 1986'nın son günlerinde ABD'de yayımlanan bir gazetede Şin Bet başkanının kimliğinin ilk kez açıkça ortaya konmasıyla birdenbire önem kazandı. Bunu, Şin Bet başkanı ile 1984'te hapse atılan iki Arap eylemcinin yasadışı bir biçimde öldürülmesine

adı karışan öteki üst düzey görevlilerin istifası izledi. Bu görevliler aynı zamanda cinayeti örtbas etmek için hazırlanan özenli plan çerçevesinde yalancı tanıklık yapmakla da suçlanıyorlardı. Gelişmelerin de sonradan gösterdiği gibi, bu olay, perde arkasındaki yönetim konusunda İsrail halkının kafasında uyanan kuşkuları noktalamaktan çok, daha da ileriye götüren bir başlangıç oldu.

Aralık 1986'da ortaya çıkan gerçekler, 1987 boyunca İsrail hükümetini ve kamuoyunu uğraştıran bir dizi skandalın fitillerini ateşledi. Özellikle bir suçlama, duyguları alt üst ederek geniş bir ilgi uyandırdı. 1980'de İsrail Savunma Kuvvetleri'nde (TSAAL) görevli, İzzet Nafsu adlı bir Çerkes teğmen, Şin Bet'in askeri mahkemeye sunduğu bir itirafa dayanılarak, vatana ihanet ve Suriye adına casusluk yapmak suçlarından 18 yıl hapis cezasına çarptırılmıştı. Nafsu, Şin Bet'in haksız yere kendisine suç yüklediğini, baskı altında itirafta bulunduğunu ve Şin Bet tanıklarının yalan ifade verdiğini savunmuştu. Ama bu örgütün her türlü denetimden bağışık olması nedeniyle, yedi yıllık çabasına karşın, davanın daha yüksek bir sivil mahkemede görülmesini sağlayamamıştı. 1987'de davayı incelemeye karar veren Yüksek Mahkeme, 24 Mayıs'ta Nafsu'nun iddialarını haklı bularak derhal serbest bırakılmasını ve görevine iade edilmesini istedi. Ayrıca Şin Bet sorgulamalarının polis kuvvetleri için bağlayıcı olan kurallara uygun olarak yürütülmesi gerektiği kararını verdi.

Hükümetin Şin Bet uygulamalarını araştırmak üzere atadığı özel komisyonun, elde ettiği bulguları ekim sonunda yayımlaması, Yüksek Mahkeme kararına yeni bir boyut kazandırdı. Raporda anlatılanlar bütün ülkeyi ve hükümeti sarstı. Kabul edilmesi güç şiddet yöntemlerine başvurmanın ve mahkemelere yalancı tanık çıkarmanın Şin Bet tarafından 16 yıldan beri sürdürülen yerleşmiş bir uygulama olduğunu ortaya çıkaran komisyon, bu tür işlemlere hemen son verilmesi çağrısında bulunuyordu. Raporun kamuoyuna açıklanan bölümünde bu uygulamaya devlet yönetimi ve mahkemeler düzeyinde ne ölçüde göz yumulduğu açıkça belirtilmiyordu. Ama rapor, sonuçta Şin Bet yöntemlerinde ve kadrolarında köklü bir değişiklik yapma gereğini gündeme getirdi.

Mayısta, perde arkası yönetimin bir başka yönü daha açığa çıktı. 26 Mayıs'ta iki komite, bir ABD mahkemesinin İsrail adına casusluk yaptığı gerekçesiyle 4 Mart'ta ömür boyu hapis cezasına çarptırdığı Jonathan Jay Pollard'ın davasıyla ilgili araştırmalarda elde ettiği bulguları yayımladı. Başbakan Yitshak Şamir'in atadığı iki kişilik komite ABD'de bir önceki yıl aydınlığa kavuşmuş olan davaya ilişkin konularda danışmanlık yapmakla görevliydi. *Knesset* (Parlamento) Dış İlişkiler ve Savunma Komitesi ise İsrail'in olaydaki sorumluluğunu araştırmayı amaçlıyordu. Her iki komitenin araştırması da kesin bir sonuca ulaşmaktan ya da aydınlatıcı bilgiler sunmaktan uzak kaldı. Birinci komite olay dolayısıyla bozulan İsrail-ABD ilişkilerini onarmaya çalışırken ikincisi de olay sırasında başbakan ve dışişleri bakanı olarak görev yapan Peres ile Şamir'e siyasal sorumluluk yükleme peşinde koşuyordu. Ama her iki rapor da devlet yönetiminde *Knesset*'in yanı sıra hükümetin de belirli alanların dışında tutulduğu yolundaki kaygıları güçlendirdi.

Filistinli gerillaların planörle İsrail içlerine sızdıktan sonra bir askeri üsse saldırarak altı İsrailli askeri öldürmesi, bazı çevrelerce, 9 Aralık'ta Gazze'de patlak veren ve Batı Şeria'ya sıçrayan olayları başlatan eylem olarak değerlendirildi. İsrail'in olaylar karşısında şiddete başvurmasıyla, yıl sonuna değin en az 22 Filistinli ölürken, gözaltına alınan bini aşkın kişi de askeri mahkemeye verildi. Yargılanan Filistinlilerden bazıları sınır dışı edilmek istendi. Şamir, BM ve ABD'nin İsrail'in başvurduğu şiddet yöntemlerine yönelttiği eleştirilere, "İsrail güvenliğini nasıl koruyacağını bilir," sözleriyle yanıt verdi.

Yeni atanan Genelkurmay Başkanı General Dan Şomron, TSAAL'ın yapısını yeniden düzenleme ve günün koşullarına uygun duruma getirme çalışmalarına girişti. Savunma Bakanı Yitshak Rabin'den de destek gören TSAAL, Lavi avcı uçaklarının üretimine, prestij amacına dönük bu projenin savunma kaynaklarını tüketeceği gerekçesiyle, kararlı bir biçimde karşı çıktı.

Dış ilişkiler. Başta Pollard olayı olmak üzere bir dizi sorun nedeniyle ABD ile ilişkilerin gerginleşmesi 1987'de İsrail dış politikasında en önemli yeri tuttu. Üst düzeyde iki İsrailli görevlinin ilişki kurarak casusluk yapmaya ikna ettiği Pollard, ABD Deniz Kuvvetleri'nde çalışırken elde ettiği bilgileri İsrail'e aktarmıştı. Mahkeme önüne çıktığında da, bir Yahudi ve Siyonist olarak, İsrail'in güvenliğini ilgilendiren hayati önemde bilgilerin bu ülkeden saklanmasına karşı duyduğu tepkiyle bu işi yaptığını öne sürmüştü. ABD ile İsrail arasındaki ilişkilerde asıl gerginliği oluşturan konu da olayın bu yönüydü. ABD, İsrail'i birbirlerine karşı casusluk yapmama konusunda iki ülke arasında var olan sözlü bir anlaşmayı çiğnemekle suçladı. İsrail hükümeti ise olaydan duyduğu üzüntüyü bildirmekle birlikte, operasyonun İsrail hükümetinin bilgisi dışında hareket eden gizli bir İsrail istihbarat birimince yürütülmüş olduğunu savundu. Söz konusu birimin başkanını ve öteki üst düzey görevlileri ülkeye geri çağıran İsrail, Pollard'dan alınan belgeleri ABD'ye vererek olayın kapanması yönünde bir tutum takındı.

Pollard olayının daha önemli bir sonucu, ABD Yahudileri ile İsrail arasında var olan geleneksel anlayışa gölge düşürmesiydi. 1948'de İsrail Devleti'nin kuruluşundan bu yana ABD Yahudilerinin İsrail ile soybirliğine dayalı özel bir yakınlığının olduğu, ama bunun hiçbir biçimde öncelikle ABD'ye bağlılıklarını etkilemediği, genel kabul gören bir olguydu. Ama Pollard'ın tutuklanmasının ardından ABD gizli güvenlik örgütlerine Pollard'ın bir istisna olmadığı kuşkusu egemen olmaya başladı. Bu arada duyarlı yönetim mevkilerinde bulunan ABD Yahudileri öncekinden çok daha sıkı bir gözetimle karşı karşıya geldi.

Bu gelişmeler olup biterken, ABD gizli güvenlik örgütlerinin İsrail çıkarlarını da yakından etkileyen çalışmalarda düştüğü yanılgıların kaygı verici bir biçimde ortaya çıkması, İsrail halkını yeni bir şaşkınlığa uğrattı. ABD'nin İran'la diyalog kurmak için yardım isteği üzerine İran-*contra* bağlantısı olarak bilinen olaya karışan İsrail yetkilileri, ABD'nin bu girişimle ilgili olarak yaptığı resmî açıklamayı okuyunca tam bir dehşete kapıldılar. Açıklamayla ortaya konan tutum, İsrail üzerindeki etkisi açısından, Pollard olayıyla büyük bir benzerlik gösteriyordu. ABD'de konuyla ilgili olarak oluşturulan komisyona görüşmeler konusunda ayrıntılı bilgiler veren İsrail yetkilileri, Washington'da hazırlanan raporda ummadıkları bir sonuçla karşılaştılar. İsrail bakış açısına göre, olayda rol alan ABD'li yetkililer kendilerini temize çıkarmak için bütün suçun İsrail'e yükleneceği bir senaryo yaratmak istiyorlardı. Peres'in arabuluculuk için gösterdiği olumlu çabaya karşın, raporda İsrail İran'a silah sağlama planını hazırlayan ve ABD'yi bu plana katılmak için kandıran taraf olarak gösteriliyordu. Bu durum her şeyden önce bir siyasal sorunu gündeme getirmekteydi: İsrail gelecekte bu tür gizli girişimlerde ABD'ye ne ölçüde güvenebilirdi?

ABD ile güven temeline dayalı işbirliğinin sarsılması, İsrail'i ciddi biçimde ilgilendiriyordu. Bu gelişme, uzun vadede, İran-*contra* soruşturmasının en rahatsız edici öğesini oluşturuyordu. Üçüncü tarafların konumunu ve güvenliğini yakından ilgilendiren ve büyük bir gizlilik gerektiren konular güven duygusuyla ABD Başkanı ve Kongre'ye bildiril-

miş, ama bunlar beklenmedik biçimde yayımlanmıştı. Bunun anlamı İsrail'in ya da bir başka ABD müttefikinin ilerde ABD yönetimine ya da ona bağlı kuruluşlara duyarlı konularda bilgi vermeden önce titizlikle düşünmek zorunda kalacağıydı.

(JON KIMCHE)

KATAR

Meşruti bir monarşi (emirlik) olan Katar Devleti, Arabistan Yarımadasında Basra Körfezine bakan çölle kaplı bir yarımadadan oluşur. Yüzölçümü: 11.400 km². Nüfus: (1987 tah.) 379.000. Başkent: Doha. Para birimi: Katar Riyali (QR); (5 Ekim 1987) serbest kurda 3,63 QR=1 ABD Doları; 5,89 QR=1 sterlin. 1987'de emir ve başbakan: Şeyh Halife ibn Hamed es-Sani.

20 Mayıs 1987'de Kuzey Alanı gaz projesine ilişkin tasarım ve teknik çizimler konusunda iki büyük mühendislik şirketiyle imzalanan sözleşme, Katar'ın güç durumdaki ekonomisini harekete geçiren bir etken oldu. Körfez Savaşı'na doğrudan karışmaktan kaçınan Katar, kesin tarafsızlık tutumunu 1987'de de sürdürdü. Veliaht Prens ve Savunma Bakanı Şeyh Hamed ibn Halife'nin 15-17 Haziran'da Fransa cumhurbaşkanı François Mitterrand'la görüşmek için Paris'e yaptığı gezide, ülkenin savunma kuvvetlerini güçlendirmeye yönelik tasarılar ayrıntılı olarak ele alındı.

Petrol üretimi sınırlı olan Katar için Kuzey Alanı doğal gaz projesine girişme kararı son derece önemliydi; 1991'de üretim aşamasına ulaşması öngörülen bu projenin sanayiyi destekleyecek bir kaynak sağlaması bekleniyordu. Katar'ın petrole dayalı olmayan sanayileri, yüksek maliyetler ve pazarlama sorunları nedeniyle, genelde düşük bir performansla çalışıyordu. Söz konusu projenin birinci aşamasını üstlenen şirketler, ABD'nin Bechtel ve Fransa'nın Technip şirketleriydi.

Martta açıklanan 1987-88 bütçesi, Katar'ın kamu harcamaları konusundaki her zamanki temkinli tutumunu yansıtıyordu. 3,4 milyar ABD Doları olarak belirlenen bütçe, en son açıklanan bütçeye (1985-86) göre yüzde 22'lik bir azalma gösteriyordu. (1986-87'de bütçe resmî olarak açıklanmamıştı.) Hükümetin dış piyasalarda izlediği yüksek fiyat politikası nedeniyle, petrol ihracatı düzensiz bir gelişme gösterdi. Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'nün (OPEC) günlük üretim kotasını 299 bin varille sınırlaması, Katar'ın ekonomisini çeşitlendirme ve genç kuşaklar için yeni iş alanları açma gereğini bir kez daha ortaya koydu.

(JOHN WHELAN)

KIBRIS

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Kıbrıs Adasının kuzey kesimini kaplar. Yüzölçümü: 3.355 km². Nüfus: (1987 tah.) 165.000. Başkent: Lefkoşe. Para birimi: Türk Lirası (TL); (5 Ekim 1987) serbest kurda 932 TL=1 ABD Doları; 1.513 TL=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Rauf Denktaş, başbakan: Derviş Eroğlu.

Kıbrıs Cumhuriyeti

Türkiye'de resmî adı Kıbrıs Rum Yönetimi'dir. Kıbrıs Adasının güney kesimini kaplar. Yüzölçümü: 5.896 km². Nüfus: (1987 tah.) 554.000. Başkent: Lefkoşe. Para birimi: Kıbrıs sterlini (£C); (5 Ekim 1987) serbest kurda 0,48 £C=1 ABD Doları; 0,78 £C=1 sterlin. 1987'de başkan: Spiros Kipriyanu.

Adanın Kıbrıslı Türkler ile Rumlar arasında bölünmüşlüğüne bir çözüm bulmak için sürdürülen çabalarda ortaya çıkan kilitlenme, 1987'de ikinci yılına girdi. Artan kaygılarını sürekli dile getiren BM genel sekreteri Javier Pérez de Cuéllar, haziranda BM Güvenlik Konseyi'ne sunduğu raporunda iki topluluk arasındaki güvensizliğin daha da derinleştiğini ve iki tarafın askeri güçlerini artırmaya devam etmesinin düğümün çözülmesini daha da güçleştirdiğini belirtti.

Başlangıçta yalnızca üç ay görev yapması öngörülen BM Kıbrıs Barış Gücü (UNFICYP), 24. yılına girdi. Dünyadaki barış gücü uygulamalarının en başarılı örneklerinden birini oluşturan bu birlik, artık bu başarısının kurbanı durumuna gelmekteydi. Barış gücüne asker sağlayan ülkelerin hayal kırıklığı ve giderek artan borçlar bir bunalıma dönüşmeye başladı. Kıbrıs sorununa bir çözüm bulunamamasının yol açtığı maliyete artık katlanamayacağını açıklayan ilk ülke olan İsveç, askerlerini geri çekmeye başladı. BM Güvenlik Konseyi barış gücünün görevini sürdürmesi için altı aylık yeni bir karar aldıysa da, Pérez de Cuéllar iki topluluğun uzlaşmaz tutumunun üye devletleri bezdirmekte olduğu uyarısında bulundu.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, ekonomik durgunlukla mücadele programını 1987'de de sürdürdü. Turizm, ticaret ve inşaat sektörünün yanı sıra ihracata dönük konfeksiyon imalatında görülen hızlı artış, 1987'de yüzde 6'lık bir büyüme hızına ulaşılmasını sağladı. Turist sayısı 187 bine ulaşırken, ihracat 61 milyon ABD Doları, ithalat ise 213 milyon ABD Doları düzeyinde gerçekleşti. Bu arada Türkiye'nin yaptığı yardımlarla bir dizi altyapı tesisi tamamlandı. 1988'de telekomünikasyon şebekesinin tamamlanması, bir elektrik santralının kurulması ve ana yolların yeniden asfaltlanması öngörülüyordu.

İç politika açısından istikrarlı geçen 1987'de en önemli gelişme, uluslararası düzeyde daha geniş tanınma için çalışan Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın federal çözümden vazgeçmeye hazırlandığını gösteren belirtilerin ortaya çıkmasıydı. Ekim 1987'de BM genel sekreterinin çağrılısı olarak New York'a giden Denktaş, aynı ayın sonunda Federal Almanya'yı da ziyaret ederek bir dizi temasta bulundu ve konferanslar verdi. Bu arada Pakistan KKTC'de ticaret ve turizm temsilciliği açtı. 1986'da Türkiye ile imzalanan Ekonomik İşbirliği Protokolu çerçevesinde döviz ve TL'nin iki ülke arasında serbest giriş çıkışı sağlandı. Ayrıca Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması karşılıklı olarak imzalandı.

Kıbrıs Rum Kesimi'nde Şubat 1988'deki başkanlık seçimleri için hazırlıkların öne çıkması, iki topluluk arasındaki sorunların çözülmesi konusunda önemli bir siyasal adım atılması olasılığını çok azalttı. Başkan Spiros Kipriyanu ile 1983'te yüzde 33 oy oranıyla iktidara gelmesini sağlamış olan Emekçi Halkın İlerici Partisi (AKEL) arasında beliren kopma, Kipriyanu'nun şansını zayıflattığından seçim sonuçları ortada görünüyordu. AKEL siyasette yeni bir sima olan ve bağımsız olarak adaylığını koyan, başarılı uluslararası işadamı Georgi Vassiliu'yu destekleme kararı aldı. Kipriyanu'nun öteki rakipleri Birleşik Demokratik Kıbrıs Birliği/Sosyalist Parti (EDEK) adayı Vassos Lissarides ile sağ eğilimli Demokratik Birlik'in yaşlı önderi Glafkos Klerides'ti. Kipriyanu'nun kasımda bir kalp krizi geçirmesi, belirsizliği daha da artırdı. Ama çok geçmeden iyileşerek, muhaliflerini "umutlandıran" seçime katılmayacağı yolundaki yaygın spekülasyonlara son verdi.

Kıbrıs Rumları 1987'nin ilk yedi ayında 110,4 milyon £C tutarında ihracatla bir önceki yıla göre yüzde 25'lik bir artış sağlamayı başardı. Buna karşılık ithalat küçük bir düşüş göstererek 398 milyon £C düzeyine indi. Gelen turist sayısında da önceki yıllara göre artış vardı; yılın ilk dokuz ayındaki ortalama artış yüzde 18'di.

KUVEYT

Meşruti bir monarşi (emirlik) olan Kuveyt Devleti, Arabistan Yarımadasının kuzeydoğusunda, Basra Körfezi kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 17.818 km². Nüfus: (1987 tah.) 1.873.000. Başkent: Kuveyt. Para birimi: Kuveyt Dinarı (KD); (5 Ekim 1987) serbest kurda 0,28 KD=1 ABD Doları; 0,46 KD=1 sterlin. 1987'de emir: Şeyh Cabir el-Ahmed el-Cabir es-Sabah, başbakan: Veliaht Şeyh Saad el-Abdullah es-Salim es-Sabah.

Gerilla gruplarının etkinliklerini giderek artırması ve İran ile Irak arasındaki Körfez Savaşı'nın kızışması, 1987'de Kuveyt'teki gelişmeleri belirleyen temel sorunlar oldu. Tedirginlik ortamı yüzünden sermaye kaçışı yönünde bir eğilim başgösterdi. Kuveyt Petrol Taşıma Şirketi'ne ait 11 tankerin ABD bayrağı altında Körfez'e açılmasını İran provokasyon olarak nitelendirdi. Haziranda başlayan bu harekâtı dengelemek için üç Sovyet tankerini kiralama ve iki tankeri de Cebelitarık'ta İngiliz bayrağı altında tescil etme yoluna gidildi. Kuveyt ayrıca Çin'den yaptığı deniz taşımacılığı için de koruma sağlamaya çalıştı.

26 Ocak'ta Kuveyt'te çalışmalarına başlayan İslam Konferansı Örgütü'nün beşinci zirvesi öncesinde alınan olağanüstü güvenlik önlemleri karışıklıkları önleyemedi. Petrol alanlarına yapılan sabotajlar sonucu bazı yangınlar çıktı. Yasadışı toplantı ve gösteriler nedeniyle bazı kişiler tutuklandı. Devlet Güvenlik Mahkemesi, 6 Haziran'da, petrol tesislerine karşı sabotaj düzenleme ve yönetime karşı gizli tertiplere girişme suçlarından, ikisi gıyapta olmak üzere altı Kuveytliye ölüm cezası verdi. Hüküm giyen altı kişi de Şiiydi. Olayla ilgili olarak yürütülen soruşturmada ABD, Sovyet ve İsrail yapısı silahların saklandığı gizli depolar ortaya çıkarıldı. 15 Temmuz'a değin geçen süre içinde sekiz ayrı bombalama eyleminin gerçekleşmesi, tutucu yönetime karşı önemli bir yeraltı muhalefetinin varlığını göstermekteydi.

15 Nisan'da askere alınanları eğitmek üzere acemi er kamplarının kurulmakta olduğu açıklandı. Kuveyt yasaları uyarınca 18-30 yaş arasındaki bütün erkek yurttaşlar zorunlu askerlikle yükümlüydü. 1987'de Kuveyt'in ekonomik göstergeleri de gelişme çizgisini sürdürdü. 10 Temmuz'da Dünya Bankası ile 106 milyon ABD Doları tutarında bir kredi sözleşmesi imzalandı; bu, 1982'den bu yana Kuveyt dışındaki bir kurumdan ve KD üzerinden sağlanan ilk devlet borçlanmasıydı. Petrol üretimi günde 999 bin varil düzeyine ulaştı.

(JOHN WHELAN)

LİBYA

Libya Arap Sosyalist Halk Cemahiriyesi Kuzey Afrika'da Akdenize kıyısı olan bir ülkedir. Yüzölçümü: 1.775.500 km². Nüfus (1987 tah.) 4.132.000. Başkent: Trablus. Para birimi: Libya Dinarı (LD); (5 Ekim 1987) serbest kurda 0,30 LD=1 ABD Doları; 0,49 LD=1 sterlin. 1987'de başkan: Albay Muammer Kaddafi, Genel Halk Komitesi genel sekreteri (başbakan): Miftaü'l-Usta Ömer; 1 Mart'tan sonra Ömer Mustafa el-Muntesir.

1987'de Libya Kara ve Hava Kuvvetleri, ABD silahlarıyla donanmış bir Çad ordusuyla karşı karşıya geldi. Libya'yla Çad arasındaki anlaşmazlık, Çad'ın 10 yıldan uzun bir süredir ilk kez Aozou Şeridi üzerinde hak iddia etmesiyle yeniden önem kazandı. 1956'da zamanın Libya başbakanı ile Çad'ın yönetimindeki Fransız yetkilileri arasında yapılan ve Aozou Şeridi üzerinde Çad'ın egemenlik haklarını kabul eden bir anlaşmanın varlığına karşın Libya, sınırı 1956'da belirlenen çizginin daha güneyinde saptayan ve İtalya'yla Fransa sömürge yönetimleri arasında yapılan 1935 tarihli ve onaylanmamış bir antlaşmayı tanımayı yeğledi.

Libya yönetimi Aozou Şeridi konusunda halkın tam desteğine sahip olmasına karşın, 1987 yazında bu bölgedeki askeri başarısızlıkları yılın ilk aylarında Orta Çad'da alınan yenilgilerden daha önemliydi. Libya lideri Kaddafi devrimin yıldönümü olan 1 Eylül'de yaptığı konuşmada, Çad ile ilişkiler konusunda iyimser ve hatta uzlaşma yanlısı bir tutum takındı. Konuşma sırasında Kaddafi, Libya'nın o sırada elinde bulundurduğundan daha fazla toprak talebi olmadığı biçiminde beklenmeyen bir açıklama yaptı. Tibesti'nin Aozou Şeridi'ndeki bütün stratejik yüksek alanlar ve bölgenin en azından üçte biri Çad'ın denetiminde olduğu için, Kaddafi'nin uzlaşmacı yaklaşımı, Aozou Şeridi'nin tümünü Libya'nın toprağı olarak benimseyen ve Libya'da egemen olan görüşle çelişiyordu.

Bölgesel düzeyde aleyhine birçok gelişme olmasına karşın Kaddafi komşularıyla iyi ilişkiler kurma çabasını sürdürdü. Ekimde Libya ve Cezayir'in siyasal bir birlik oluşturma konusunda anlaştıkları bildirildi. Ancak açıklama beklendiği gibi 1 Kasım'da yapılmadı. Cezayir Libya'yla yakın ilişkiler kurmaktan vazgeçtiğini gösteren bir tavır aldı. Tunus'taki yeni yönetimle diplomatik ilişkiler aralıkta yeniden kuruldu. Irak ve Ürdün de Libya ile diplomatik bağlarını bir süre önce yeniden kurdular.

Geçen üç yılda olduğu kadar olmasa da, Libya ekonomisi 1987'de de geri bir noktadaydı. Kısa süre önce yayımlanan veriler 1981'in ardından gelen dört yılda Libya'nın ithalatının yarı yarıya azaldığını ve ticaret dengesinin bu sayede açık vermediğini göstermekteydi. 1987'de petrol ihracatı ve gelirlerinde gözlenen artış, yiyecek gibi bazı tüketim mallarındaki yoklukların ortadan kalkmasını sağladı, ama birçok malda kıtlık sürdü. Ülkenin ekonomik altyapısı yedek parça ve temel girdi darlığı nedeniyle kötüleşti.

Kalkınma harcamaları sınırlanmakla birlikte, yerel hastaneler ağı gibi büyük projeler tamamlandı; 1990'larda bitmesi planlanan ve güneyden kıyıya su aktaracak olan "büyük insan yapısı ırmak" projesi çalışmaları saptanan program çerçevesinde sürdürüldü. Kaddafi'nin şubatta yaptığı bir konuşmada projenin ülkenin ekonomik zorlukları ışığında yeniden değerlendirilmesi gerektiğini söylemesine karşın, çalışmanın yavaşladığına ilişkin bir belirti görülmedi. Projenin ilk aşamasının üçte biri 1987'de tamamlandı.

Birçok idari birimin ve bakanlıkların Trablus'tan uzağa taşınmasıyla nüfus ve istihdamın başkent dışına kaydırılması yolundaki bir öneri, ilgili çevrelerin muhalefetiyle karşılaştı. Askeri komuta merkezi 300 km kadar güneye, Cufre bölgesine taşındıysa da sonra gene Trablus'a dönüldü. Tarım Bakanlığı'nın görevleri merkezden bölgesel yetkililere kaydırıldı ve öteki bakanlıkların da Cufre bölgesine ya da Surt'a taşınması istendi. Gerekçesi açıklanmayan bu düzenlemelere, 1986 ABD bombardımanında da kanıtlandığı gibi, Trablus'un hava saldırılarına açık oluşunun, halkın ve yönetim ağının Trablus'ta yoğunlaşmasının hükümetin istikrarı açısından iyi olmadığı yolundaki düşüncelerin neden olduğu sanılıyor.

(J. A. ALLAN)

LÜBNAN

Lübnan Cumhuriyeti Asya'nın güneybatısında, Akdeniz kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 10.230 km². Nüfus: (1987 tah.) 2.762.000 (sayıları 270 bin olarak tahmin edilen Filistinli mülteciler dahil). Başkent: Beyrut. Para birimi: Lübnan Lirası (LL); (5 Ekim 1987) serbest kurda 284,95 LL=1 ABD Doları; 462,73 LL=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Emin Cemayel, başbakan: Raşid Kerami; 1 Haziran'dan sonra Selim el-Hoss.

Lübnan başbakanı Reşid Kerami'nin kullandığı askeri helikoptere yerleştirilen uzaktan kumandalı bombanın patlatıl-

Lübnan'da Şii Emel örgütüne bağlı milis kuvvetlerince beş aydır sürdürülen Şatila mülteci kampı kuşatması, Suriye birliklerinin 7 Nisan 1987'deki müdahalesiyle sona erdi. Yaralı Filistinliler kamptan ambülanslarla taşındı.
AFP PHOTO

masıyla 1 Haziran'da suikasta kurban gitmesi, barış şansını daha da çıkmaza sokan bir gelişme oldu. İç Savaş Nisan 1987'de 13. yılına girerken, tarafları uzlaşmaya zorlamak için kararlı bir çaba gösteren tek ülke Suriye'ydi. Suriye cumhurbaşkanı Hafız Esad'ın 22 Şubat'ta Batı Beyrut'a asker göndermesinin ardından, 1982'deki İsrail saldırısından bu yana görülen en kanlı sokak çarpışmalarından biri patlak verdi. Bu çarpışmanın nedeni solcu grupların, Şii Emel örgütüne bağlı milis kuvvetlerinin Filistin mülteci kamplarını kuşatmasına karşı çıkmasıydı.

Suriye birliklerinin beş aydan beri süren ve mültecileri açlık tehlikesiyle karşı karşıya bırakan Şatila kampı kuşatmasına son vermesi, Suriye açısından önemli bir adımdı. Emel örgütü daha büyük olan Burcü'l-Berecine kampındaki kuşatmayı mart başlarında kısmen kaldırmıştı. Şatila'daki kuşatma sırasında yaklaşık 110 Filistinli ölürken, daha iyi korunan Burcü'l-Berecine'de daha az kayıp verildi. Suriye, kamplarda giriştiği müdahaleyle kendisine yakın gördüğü gruplarla karşı karşıya geldi.

Suriye'deki tutum değişikliğinin bir nedeni de İran yanlısı aşırı grupların Beyrut'ta ellerinde tuttukları yabancı rehineler konusunda aracılık rolü üstlenmek istemesiydi. Daha önce bazı rehinelerin serbest bırakılmasını sağlayan görüşmelerde yer almış olan Canterbury başpiskoposu özel temsilcisi Terry Waite 20 Ocak'ta birdenbire ortadan kayboldu. Bu olay Waite'ın da kaçırıldığı biçiminde yorumlandı. Suriye gelişmelere müdahale ettiğinde, rehinelerin sayısı 26'ya ulaşmış bulunuyordu. Bundan sonra da adam kaçırma eylemleri sürmekle birlikte, rehinelerin serbest bırakılması konusunda belirli bir ilerleme sağlandı. 7 Eylül'de AFC yurttaşı Alfred Schmidt serbest bırakıldı. 18 Ağustos'ta, Suriye'nin parmağının da olduğu öne sürülen bir eylem sonunda kaçırılan ABD'li gazeteci Charles Glass, iki aylık bir tutsaklıktan sonra kurtarıldı. Uzun görüşmeler sonunda kasımda iki de Fransız rehine serbest bırakıldı.

Lübnan'a kalıcı bir barış getirmek için yeni girişimlerde bulunan Suriye, durumda önemli bir değişiklik yapmayı başaramadı. Suriye'nin martta taraflara sunduğu öneriler, geleneğe göre Maruniler arasından seçilen cumhurbaşkanına verilmiş olan yetkilerin kısıtlanmasını ve yasama meclisindeki sandalyelerin dağılımında Hıristiyanlar lehine var olan dengesizliğin giderilmesini öngörüyordu. Barış sürecine önemli bir darbe indiren başbakana yönelik suikastı, Cumhurbaşkanı Emin Cemayel'in tek Müslüman danışmanı Muhammed Şukeyr'in öldürülmesi (2 Ağustos) izledi. Bu eylemin, 31 Temmuz'da Mekke'de çıkan çatışmalarda Suudi Arabistan'ı desteklediğini açıklayan Cemayel'e yönelik bir misilleme olduğu sanılıyordu.

Kerami'nin öldürülmesi, siyasal mekanizmada kilit bir konumu olan meclis sözcüsü Hüseyin el-Hüseyni'nin istifasına yol açtı. Suikastle ilgili resmî soruşturmanın sonuçlarını yeterli bulmadığı için istifa eden el-Hüseyni, ekimde yeniden aynı göreve seçildi. Müslüman siyasal önderlerin Ocak 1986'da Suriye barış planını desteklemeyi reddeden Cemayel'e karşı uyguladığı boykot 1987'de de sürdü. Kerami'nin ölümünden sonra vekaleten başbakanlığa atanan Selim el-Hoss, geçici bir hükümetin başkanı olduğunu öne sürerek, yeni bir hükümet kurmayacağını ve cumhurbaşkanına yönelik boykotu sona erdirmeyeceğini belirtti. Cemayel'in iç politikaya yön vermesini önleyen bir başka etken de, Eylül 1988'de yapılacak cumhurbaşkanlığı seçimi için Hıristiyan toplum içinde daha şimdiden siyasal manevraların başlamış olmasıydı. Adaylığını erken açıklayanlar arasında ağustosta ölen eski cumhurbaşkanı ve maliye bakanı Kamil Şamun'un oğlu Dani Şamun da bulunuyordu.

15 Eylül'de Suriye yanlısı gerillaların giriştiği bir çarpışmada üç İsrailli asker öldürüldü; bu, İsrail'in 1985'ten bu yana Lübnan'daki çatışmalarda verdiği en yüksek kayıptı. Bir İsrail birliği 15 Aralık'ta Lübnan'ın güneydoğusundaki gerilla üslerine saldırı düzenledi.

Karışık siyasal durum ekonomiyi olumsuz yönde etkiledi. Maliye bakanının 6 Ekim'de asgari ücretin iki katına çıktığını açıklamasından sonra, paranın değeri 1 ABD Doları karşısında ilk kez 300 LL sınırının altına indi. LL'nin değer kaybı sonraki aylarda da sürdü. Bankacılık yetkilileri ile ticari bankalar arasında başgösteren para politikasıyla ilgili anlaşmazlık da ekonomiyi sarsmaktaydı. Önceki anlaşmazlıklar siyasal müdahale yoluyla çözülmüştü; ama bu kez eşgüdümlü bir davranış olasılığı uzak görünüyordu. Maliye Bakanı vekili Joseph el-Haşem ekimde 1988 bütçe taslağını açıkladı. 1986 ve 1987 bütçelerinin Ulusal Meclis'ten geçmediğine dikkat çeken gözlemciler, bunun da kâğıt üstünde bir çalışmadan öteye gitmeyeceği kanısındaydı. Devlet vergilendirme konusunda denetimi bütünüyle yitirmiş bulunuyordu. Hükümet bile yedi aylık bir aradan sonra ancak 23 Nisan'da bir araya gelebilmişti.

(JOHN WHELAN)

MISIR

Kuzey Afrika'da yer alan Mısır Arap Cumhuriyeti'nin Akdeniz ve Kızıldeniz'e kıyısı vardır. Yüzölçümü: 997.739 km². Nüfus: (1987 tah.) 49.143.000. Başkent: Kahire. Para birimi: Mısır lirası (LE); (5 Ekim 1987) serbest kurda 2,22 Mısır lirası=1 ABD Doları; 3,61 Mısır lirası=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Hüsnü Mübarek, başbakan: Atıf Sıdkı.

5 Ekim 1987'de yapılan referandumda oyların yüzde 97'sini alan Hüsnü Mübarek, cumhurbaşkanlığı görevini altı yıl süreyle ikinci kez üstlendi. Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) ekonomik reformlara yeşil ışık yakmasıyla açılan kredi muslukları Mısır ekonomisine canlılık kazandırdı. Hükümet başta İslami akım olmak üzere, dini hareketlere karşı sert önlemler aldı.

Uluslararası planda, dışişleri bakanı İsmet Abdülmecid'in 20-22 Temmuz'da Tel Aviv'i ziyaretinin ardından İsrail ile ilişkilerde hafif bir yumuşama görüldü. İsmet Abdülmecid, 1981'den bu yana İsrail'i ziyaret eden en yüksek düzeyli devlet görevlisiydi. Kasımda Ürdün'de toplanan Arap Birliği, Mısır'ın yeniden üyeliğe kabulüne karşı çıkmakla birlikte üye ülkelerin Mısır'la tek tek diplomatik ilişki kurmasına izin veren bir karar tasarısını onayladı.

İç gelişmeler. 6 Nisan'da yapılan genel seçimlerde iktidardaki Ulusal Demokrat Parti, Halk Meclisi'nin 448 sandalyesinin 346'sını kazandı. Sosyalist Emek Partisi, Liberal Sosyalist Parti ve Müslüman Kardeşler adaylarının oluşturduğu cephe 60 sandalye kazanırken, Yeni Vafd Partisi de 35 sandalye aldı. Geri kalan yedi sandalyeyi bağımsızlar paylaştı. Müslüman Kardeşler örgütü resmen yasadışı olmasına karşın, üyelerinin tek tek aday olmasına izin verildi. Böylece, siyasal uzlaşma köktenci olmayan İslamcılar'ı da içerecek biçimde genişletilmeye çalışıldı. Bu, 1952 Devrimi'nden bu yana yapılan en özgür seçimdi ve anayasaya dayanarak eski meclisin yasallığının sorgulanmasını önlemek için iki yıl önceye alınmıştı.

İçişleri bakanı Zeki Bedr 7 Haziran'da yaptığı açıklamada köktenci Müslümanlara büyük bir darbe indirildiğini ve 500 kişinin tutuklandığını doğruladı. Bu açıklama üç silahlı saldırının ardından geldi: 3 Haziran'da gazeteci Makram Muhammed Ahmed'in vurulması, 26 Mayıs'ta iki ABD elçilik görevlisine ateş açılması ve 5 Mayıs'ta eski içişleri bakanı Hassan Ebu Başa'nın vurulması. 29 Ağustos'ta radikal gruplardan *en-Nâcun mine'n-Nar*'ın (Cehennemden Kurtulanlar) bazı üyeleri silahlı bir çatışma sonucunda yakalandı. Ocakta Bedr, yasadışı radikal örgütlere üye olmakla suçlanan yaklaşık 400 kişinin son dokuz ay içinde tutuklandığını açıkladı. Daha yumuşak bir tutum izleyen Cumhurbaşkanı Mübarek, temmuzda verdiği emirle, polisin, olağanüstü hal yasalarından kaynaklanan geniş yetkilerini, zorunlu koşullar dışında kullanmasını yasakladı.

Mısır bitmek bilmeyen mezhep çatışmalarına sahne olmaya devam etti. 26 ve 27 Şubat'ta Yukarı Mısır'da Sohac ve Beni Suveyf'te çatışmalar çıktı. Koptların bir camiyi ateşe verdikleri söylentisi olayların patlak vermesine ve radikal İslamcıların iki Kopt kilisesini yakma girişimine neden oldu.

Ekonomi. 22 Mayıs'ta Kuveytli yetkililerin ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'ne (OECD) üye ülkelerin temsilcilerinin de katıldığı bir toplantıda, Batılı kredi veren ülkelerin Paris Kulübü olarak adlandırılan bölümü, beş yılı ödemesiz olmak kaydıyla, 10 yıl süreli ve 12 milyar dolar tutarındaki askeri ve sivil borcun anapara ve faiz ödemelerinin ertelenmesini öngören bir çerçevede anlaştı. Bu, Mısır'a, kredi veren ülkelerle arasındaki sorunları ikili temelde çözme olanağı sağladı. Anlaşma hükümete bütçe açığını kapama olanağı verdiği gibi, kredi veren kuruluşların Mısır'a yeniden güven duymalarını da sağladı.

IMF'nin 15 Mayıs'ta 18 aylık bir *stand-by* kredi programını onaylamaya karar vermesiyle tarihi anlaşma gerçekleşti. Söz konusu miktar, Mısır'ın, toplam 40 milyar dolarlık dış borcuna oranla küçük olmasına karşın, IMF'nin, döviz kurları ve fiyatlara yönelik olanları başta olmak üzere, hükümetin ekonomik reformlarını onayladığını belirtmesi açısından önemliydi. Merkez Bankası başkanı Salah el-Hamid'in sabit döviz kuru politikasından vazgeçileceğine ilişkin bir söz vermemesine karşın, Ekonomi ve Dış Ticaret Bakanlığı 11 Mayıs'ta döviz kuru sisteminde yapılan ve tam serbestliğe geçmenin ilk adımı niteliğindeki reformları açıkladı. IMF'nin enerji fiyatlarının, tarım üretiminin ve faiz oranlarının artırılması yönündeki istekleri de uygulanmaya başladı. IMF'nin talepleri halka ulusal politikalarmış gibi sunuldu. Mısır'ın 1988 mali yılında Dünya Bankası'nın acil kredi fonlarından 800 milyon dolar alması beklenmektedir.

27 Eylül'de Cumhurbaşkanı Mübarek ve Fransa başbakanı Jacques Chirac Kahire metrosunun açılışını yaptılar. 1988'de tam kapasiteyle çalışması beklenen metronun şehir merkezindeki trafik tıkanıklığını büyük ölçüde gidermesi bekleniyor. Bu büyük girişim, Mısır'ın Fransa'yla arasındaki yakın bağların bir göstergesiydi. Ağustosta sanayi bakanı Muhammed Mahmud Abdülvehhab ABD şirketi General Motors Corporation Company'nin entegre bir otomobil sanayisi kurma önerisinin reddedildiğini açıkladı.

Yeni beş yıllık plan döneminde (1987-92) yılda yüzde 5,8'lik yüksek bir büyüme hızı hedeflenmektedir. Planda öngörülen biçimiyle gayri safi milli hasılanın (GSMH) 40 milyar dolara yükselmesi beklenmekle birlikte Mısır'ın iki büyük gelir kaynağından, yurt dışında çalışan işçilerden ve petrolden sağlanan dövizde tıkanmalar görüldü. Körfez ülkelerinde çalışan Mısırlı işçiler projelerin sona ermesiyle geri dönmeye başladılar. Ocakta petrol bakanı Abdülhadi Muhammed Kandil, Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'nün (OPEC) dünya talebini istikrara kavuşturmasına yardım etmek için, ham petrol üretiminin günde 870 bin varille sınırlanacağını açıkladı. Oysa 1987'nin ilk altı ayında gerçek üretim miktarı günde 900 bin varilin biraz üstünde oldu. 1987'de petrol ihracatından elde edilen net gelirin 1,5 milyar dolar olması bekleniyordu. Turizm sektörünün 1986 başlarındaki kötü durumdan kurtulmakta olduğu söyleniyor, Süveyş Kanalından ise yılda 1 milyar dolara yakın gelir sağlanıyordu.

Kahire'yle Washington arasındaki ikili ilişkiler yakınlığını korudu. Ocakta ABD yönetimi Mısır'ın 4,5 milyar dolarlık askeri kredi borcunu yüzde 7,5 faizle yeniden finanse etmeyi önerdi. Aynı ayın başlarında ABD dışişleri bakan yardımcısı Richard Murphy Kahire'yi ziyaret etti. ABD hükümeti 27 Ocak'ta, Mısır'a 13 milyar dolar karşılığında 40 "F-16" uçağı satılması önerisini Kongre'ye bildirdi. En eski Arap yardım fonu olan Arap Ekonomik Kalkınması İçin Kuveyt Fonu haziranda Mısır'a 25 milyon dolar kredi olanağı sağlanmasını onayladı. Mısır'ın, İsrail'le 1979'da imzaladığı barış antlaşmasından bu yana Arap ülkelerinden aldığı bu ilk kredi, boykotun sona ereceğinin ve öteki Arap fonlarının da Kuveyt'i izleyeceğinin göstergesi olarak kabul edildi.

Dış ilişkiler. Mısır, İsrail'le ilişkilerde, kapsamlı bir Ortadoğu barış planı için uluslararası konferans düzenlenmesi konusunda baskı yapmayı sürdürdü. Dışişleri bakanının temmuzda İsrail'e yaptığı gezi İsrail milli birlik hükümetinin iki kanadının görüş ayrılıklarını sergiledi. Mısır yönetimi, Başbakan Yitshak Şamir'in Ortadoğu barış görüşmelerini Mısır, İsrail, Ürdün ve ABD'yle sınırlama önerisini reddederken, İsrail dışişleri bakanı Şimon Peres'in görüşlerinden çok farklı öneriler ileri sürmedi.

Sudan başbakanı Sadık el-Mehdi'nin 17-22 Şubat'ta Kahire'ye yaptığı ziyaret sırasında Sudan'la bir kardeşlik paktı

Mısır'la Yemen Arap Cumhuriyeti arasındaki diplomatik ilişkilerin yeniden kurulmasıyla Kahire'deki Yemen büyükelçiliğine törenle bayrak çekildi. Yemen Arap Cumhuriyeti sekiz yıl önce Camp David Antlaşması'nın ardından Mısır'la diplomatik ilişkisini kesmişti.
AFP PHOTO

imzalandı. Bu, iki ülke arasındaki birleşme paktının yerini aldı. Yeni pakt çeşitli projelerde işbirliğinin ve siyasal ilişkilerin çerçevesini saptadı. Mısır'ın Arap dünyasına geri dönme girişimi kasımdaki Arap Birliği zirvesinde onaylandı. Üye dokuz ülke hemen Mısır'la diplomatik ilişki kurdular. Cumhurbaşkanı Mübarek daha önce (26 Ocak) İslam Konferansı Örgütü'nün Kuveyt'teki beşinci zirve toplantısına katılmış ve öteki Arap önderleriyle kamuoyu önüne çıkmıştı.

Mısır'ın Libya'yla ilişkilerindeki gerginlik sürdü. İltica eden bir dizi Libya askeri personeli karşılıklı suçlamalara neden oldu. 16 Temmuz'da Mısır'a bir Libya helikopterinin inmesi üzerine, Libya'nın yaptığı açıklamada helikopterin sınırı yanlışlıkla geçtiği ileri sürülürken, Mısır, mürettebatın siyasal sığınma isteğinde bulunduğunu açıkladı. Filistin Ulusal Konseyi'nin İsrail'le yapılan antlaşmayı kınaması üzerine, nisanda Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) Mısır'daki büroları kapatıldı. Cumhurbaşkanı Mübarek 3 Haziran'da Kral Hüseyin'le görüşmek amacıyla Amman'a beklenmedik bir gezi yaptı. Mübarek'in bir ay içindeki bu ikinci gezisi Ortadoğu'da sürekli bir barışın sağlanması için nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konusunda Mısır ve Ürdün'ün görüş birliği içinde olduğunun göstergesiydi.

ABD-Mısır ortak askeri tatbikatları 9 bin ABD askerinin katılmasıyla ağustos ortalarında gerçekleştirildi. Her yıl yapılan Parlak Yıldız manevralarının gerekçesi yerel birliklerin ABD malzemesini kullanmada deneyim kazanmaları biçiminde açıklandı. Ama Mısırlı yöneticiler ulusal siyasetin Washington'a çok bağımlı olduğu biçimindeki kaygıyı dağıtmak için oldukça çaba harcadılar. ABD İsrail'den sonra en büyük dışyardımı yılda 2,5 milyar dolarla Mısır'a vermeyi sürdürdü.

(JOHN WHELAN)

SURİYE

Suriye Arap Cumhuriyeti Asya'nın güneybatısında, Akdeniz kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 185.180 km². Nüfus: (1987 tah.) 10.969.000. Başkent: Şam. Para birimi: Suriye Lirası (LS); (5 Ekim 1987) serbest kurda 3,93 LS=1 ABD Doları; 6,37 LS=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: General Hafız Esad, başbakan: Abdül Rauf el-Kesm; 1 Kasım'dan sonra Mahmud Zuabi.

Ortadoğu barışı sorununda Suriye'nin belirleyici yeri, Kasım 1987'de Ürdün'ün başkenti Amman'da yapılan Arap Birliği zirvesinde bir kez daha ortaya çıktı. Suriye cumhurbaşkanı Hafız Esad bu zirvede İran'ı Irak topraklarını işgal ettiği için kınayan sonuç belgesindeki karara katılmak zorunda kaldıysa da, Arap ülkeleri ile İran arasındaki ilişkilerin koparılması yönündeki girişimleri boşa çıkarmayı başardı. Mısır'ın yeniden Arap Birliği'ne alınmasını önlemekle birlikte, tek tek Arap ülkelerinin Mısır'la yeniden diplomatik ilişki kurmasına olanak sağlayan bir karara da uydu. Zirvenin Arap-İsrail uyuşmazlığı konusunda toplanacak bir uluslararası konferansta Filistin Kurtuluş Örgütü'nün de (FKÖ) yer almasında israr eden kararına karşı çıkan tek ülke, Suriye'ydi.

Suriye çeşitli girişimleriyle Lübnan bunalımının başlıca tarafları arasında olduğunu gösterdi. Beyrut'a askeri müdahalede bulunma kararı, Suriye'nin bölgede bir istikrar unsuru olarak ortaya çıkmasını ve Batılı ülkelerle ilişkilerini geliştirmede önemli bir adım atmasını sağladı. Beyrut'a giren Suriye askerleri Şatila ve Burcü'l-Berecine mülteci kamplarındaki kuşatmaya son verdi. İran yanlısı aşırı Müslüman örgütlerin kaçırdığı bazı Batılı rehinelerin serbest bırakılmasında Suriye'nin arabuluculuk girişimleri önemli rol oynadı.

Suriye'nin Batı ile ilişkileri geliştirmek için attığı adımlar arasında Nisan 1986'da Londra'da bir İsrail uçağına bomba yerleştirme girişiminden sorumlu tutulan Hava Kuvvetleri istihbarat şefi Muhammed el-Huli'nin alt düzeyde bir göreve alınması ve Ebu Nidal'e bağlı örgütün Şam'daki bürosunun kapatılması gibi anlamlı davranışlar da bulunuyordu. Suriye'nin uluslararası terörizm eylemlerine karıştığı gerekçesiyle daha önce geri çağrılmış olan ABD'nin Suriye büyükelçisi William Eagleton, 10 aylık bir aradan sonra 2 Eylül' de görevinin başına döndü. Ekimde, Suriye güvenlik örgütlerinin siyasal tutuklulara sistematik işkence yaptığını öne süren Uluslararası Af Örgütü raporunun yayımlanması, bu ülkenin uluslararası düzeyde kazanmaya başladığı saygınlığa darbe vurdu. Raporda, insan haklarının yaygın biçimde çiğnendiğine ilişkin suçlamalara hükümetin hiçbir yanıt vermediği de belirtilmekteydi.

Ilımlı Arap ülkelerinin yanı sıra Batılı ülkeleri de kaygılandıran Suriye ile İran arasındaki sıkı bağlar, Suriye dışişleri bakanı Faruk eş-Şara'nın 12 Mayıs'ta Tahran'a yaptığı resmî gezide bir kez daha doğrulandı. Bu görüşmede İran

yetkilileri Irak ile SSCB arasındaki yakınlığa işaret ettiler. Esad'ın 23 Nisan'da başlayan resmî Moskova gezisi sonunda yapılan ortak açıklamada, Basra Körfezi bölgesindeki düşmanlıklara son vermenin ve Filistin saflarını sıklaştırmanın gereğine değinildi. SSCB Suriye'ye yapmakta olduğu ekonomik ve askeri yardımı sürdürmeyi taahhüt etti.

1 Kasım'da yapılan hükümet değişikliği, uzmanlarca ekonomik bunalım konusunda giderek artan kaygılara bağlandı. 1980'den bu yana başbakanlığı yürüten Abdül Rauf el-Kesm'in yerine 1981'den beri Halk Konseyi başkanı olan Mahmud Zuabi getirildi. Tarım uzmanlığı öğrenimi görmüş olan ve 1970'lerde Aşağı Fırat Sulama Projesi'nde görev alan Zuabi'nin başbakanlığa atanması, tarımsal üretimi artırmaya yönelik bir adım olarak değerlendirildi. Hükümet değişikliğinden önce, Tarım ve Kırsal Reform Bakanı Mahmud el-Kürdi sığır vebasının yayılmasına engel olamadığı gerekçesiyle görevden alınmıştı; Donanım ve İç Ticaret Bakanı Riyad Halil de aynı nedenle görevinden oldu. Fırat Havzası projesindeki gecikmelerden ve çimento fabrikası için gerekli donanımın yüksek fiyatlarla alınmasından dolayı suçlanan Bayındırlık Bakanı Riyad Bağdadi ile Sanayi Bakanı Ali et-Tarabulsi de, Halk Konseyi'nin açtığı soruşturmalar üzerine istifa ettiler.

Mayısta İngiliz şirketi Tricentrol'a verilen petrol arama izni, Deyrü'z-Zor bölgesindeki Sayyem ve başka alanlarda yürütülen başarılı sondajların ardından Suriye'deki petrol araştırmalarına uluslararası ilginin arttığının bir göstergesiydi. 1987'de Sayyem'de günde 60 bin varil petrol üretiliyordu.

İlk Suriyeli astronot Muhammed Faris, Sovyet uzay aracı "Soyuz TM-3"le yaptığı dokuz günlük uzay gezisinden sonra 30 Temmuz'da dünyaya döndü. Faris'in yolculuğu sırasında maden ve yeraltı su kaynakları araştırmalarına ışık tutmak amacıyla Fırat Vadisi ile doğudaki çöl bölgesini görüntülediği bildirildi.

(JOHN WHELAN)

SUUDİ ARABİSTAN

Arabistan Yarımadasının yüzde 80'ini kaplayan Suudi Arabistan Krallığı'nın Kızıldeniz ile İran Körfezine kıyısı vardır. Yüzölçümü: 2.240.000 km². Nüfus: (1987 tah.) 12.483.000. Başkent: Riyad. Para birimi: Suudi Arabistan Riyali (SRIs); (5 Ekim 1987) serbest kurda 3,75 SRIs=1 ABD Doları; 6,09 SRIs=1 sterlin. 1987'de Kral ve başbakan: Fahd.

31 Temmuz 1987'de Hac sırasında çoğu İranlı hacı olan 402 kişinin ölümü, İran ile ilişkilerde büyük bir gerginliğe yol açtı. "Stark" gemisi olayında Suudi savaş uçaklarının müdahaleden kaçınmış olmasına karşın ABD ile yakın siyasal ilişkiler korundu. Kral Fahd, Libya'nın ülkesine yönelik saldırılarını protesto etmek amacıyla kasım da Ürdün'ün Amman kentinde yapılan Arap Birliği zirvesine katılmadı. Zirve sonrasında Suudi Arabistan Mısır ile yeniden diplomatik ilişki kurdu. Bu ülkeyle ilişkiler, Mısır-İsrail ikili barış antlaşmasından sonra, 1979'da kesilmişti.

İç gelişmeler. Temmuzda Mekke'de Suudi görevlilerin İranlı ve İran karşıtı hacıları ayırmaya kalkışması üzerine İranlı yürüyüşçülerin başlattığı çatışmalarda 275 İranlı ve güvenlik görevlileriyle birlikte toplam 85 Suudi vatandaşı öldü. Resmî Suudi açıklamasına göre tek bir kurşun atılmamış, ölümlere hac yürüyüşü sırasında Kâbe çevresindeki dar sokaklarda ortaya çıkan panik neden olmuştu. İran, olayları, yürüyüşün yapıldığı caddedeki binaların damlarından taş atan Suudilerin başlattığını ileri sürdü.

Haccın hemen öncesinde, İran lideri Ayetullah Ruhullah Humeyni, İranlı hacılara ve görüşlerini paylaşan öteki hacılara, hacca politik bir nitelik vermelerini önermişti. İran, haccı daha önce de devrimci İslam düşüncesini ortaya koymak için kullanmış, din konusundaki görüşlerini benimseyecek yeni yandaşlar kazanmaya çalışmıştı. Meclis sözcüsü Hüccetü'l-İslam Haşimi Ali Ekber Rafsancani 2 Ağustos'ta Tahran'da bir milyondan fazla dinleyici önünde yaptığı konuşmada Suudi rejimini yıkma tehdidinde bulundu ve kutsal yerlerin İslam topluluğu tarafından denetlenmesini istedi. Bir gün önce de, Mekke'de ölenlerin yakınları olduğu söylenen bir grup, Tahran'daki Suudi elçiliğine saldırdı.

Olayları izleyen propaganda savaşında, Suudi Arabistan 44 Müslüman ülkenin temsilcilerini, ölülerde herhangi bir kurşun yarası olup olmadığını incelemek üzere görevli yollamaya çağırdı. Hac için gelen İranlıların üzerinde bulunan silahları gösteren video kayıtları dağıtıldı. Suudi Arabistan her yıl yaklaşık 2 milyon inananın katıldığı haccın tümüyle dinsel amaçlı olduğunu ve buna siyaset karıştırılmasına izin verilmemesi gerektiğini savundu.

Dış ilişkiler. Suudi Arabistan, Arap dünyasında ve uluslararası politikada ılımlı çizgisini sürdürdü. Amman Arap Birliği zirvesini izleyen günlerde Suudi Arabistan'ın Mısır'ı tanıması, ikili bir karar olarak sunulmasına karşın, Körfez İşbirliği Konseyi ülkeleriyle uyum içinde belirlendi. İlişkilerin dondurulduğu yıllarda da birçok Suudi lideri Mısır başkanı Hüsnü Mübarek ile ilişkilerini sürdürmüş, özel sermaye akışı da hızını korumuştu.

Kral Fahd'ın Arap zirvesine katılmayışına bir neden gösterilmedi. Ama Suudi yönetimi Libya lideri Albay Muammer Kaddafi'nin 3 Kasım'da yaptığı konuşmada Suudi Arabistan'ı Çad'a silah yardımı yapmakla suçlamasına sert tepki göstermişti. Zirveye katılan Prens Abdullah, 18-21 Ekim tarihlerinde ABD'yi ziyaret etti. Bu, Kral Fahd'ın 1985 gezisinden bu yana, Suudi yöneticilerinin Washington'a yaptığı en yüksek düzeydeki ziyaretti. Fahd 24-27 Mart arasında İngiltere'ye ziyaret etti; bunu öbür Avrupa ülkelerini kapsayan bir gezi izledi. Hem ABD, hem İngiltere ile yapılan silah alımı görüşmelerinde ilerleme kaydedildi.

17 Mayıs'ta Irak'ın "Stark" gemisine yönelik ve sonradan yanlışlık sonucu olduğu belirtilen saldırısı sırasında Suudi Arabistan'ın müdahaleden kaçınmış olmasına karşın, ABD Başkanı Ronald Reagan bu ülkenin gelişkin silah sistemleri isteklerine karşı sıcak tutumunu sürdürdü. Buna karşın, ABD Kongresi'nin çoğunluğu, İsrail'e karşı kullanılma olasılığı nedeniyle Suudi Arabistan'a silah satılmasına karşı çıktı. Ekimde yönetim ve Kongre liderleri arasında bir anlaşma sağlandı. Anlaşma 12 yeni "F-15" avcı uçağı da dahil olmak üzere, 1 milyar dolarlık silah satışına olanak verdi. Ancak, 1.600 adet havadan yere "Maverick" füzesinin satışına ilişkin önerge kabul edilmedi.

Benzer bir başarı, 21 Ekim'de İngiltere ile imzalanan ekonomik yardım programı çerçevesinde İngiltere'nin Suudi Arabistan'a "Tornado" savaş uçakları vermeyi kabul etmesiydi. İlk olarak 1985'te ele alınan anlaşma Hava Savunma Bakanı Prens Sultan ibn Abdul-aziz el-Suud ile Birleşik Krallık Savunma Bakanı George Younger arasında imzalandı. Görüşmelerin uzamasına İngiliz hükümetinin Tornado'ların değerinin belirli bir yüzdesine eşit düzeyde özel sanayi yatırımı garanti edememesi neden oldu.

Suudi Arabistan'ın öbür Avrupa ülkeleriyle iyi ilişkileri sürdü. 1988 haccında güvenlik gözetimi AFC'li bir generalin sorumluluğuna verildi. 20 Ocak'ta Petrol Bakanı Hişam Nezir ile Sovyet dışişleri bakanı Eduard Şevardnadze arasında gerçekleşen görüşmeler SSCB ile ilişkileri geliştirdi. Krallık, Sovyet birliklerinin Afganistan'dan çekilmesini, diplomatik ilişkilerin yeniden kurulması için temel koşul saydığını açıkladı.

Ekonomi. 3 Şubat'ta ARAMCO petrol şirketi, Amerikan ortakları Exxon Corporation, Chevron Corporation, Mobil

Hac sırasında Mekke'de 402 kişinin yaşamını yitirmesine yol açan olaylarda yaralanan İranlı hacılar uçakla ülkelerine geri gönderildiler.
M. SHANDIZ-SYGMA

Corporation ve Texaco, Inc. tarafından, Suudi Arabistan hükümeti ile petrol alımı konusunda uzun dönemli bir anlaşma imzalamakla yetkili kılındığını açıkladı. Bu açıklama dört şirketin, ham petrol bolluğuna karşın, Suudi Arabistan ile iyi ilişkilerini sürdürme isteğinde olduğunu gösteriyordu.

Suudi Arabistan petrol fiyatlarını varil başına 18 dolarda dondurmak arzusundaydı. Kral Fahd 1988 sonundan önce fiyatların artırılmasına karşı olduğunu belirtti. 10 Kasım'da Chicago'da Petrol Bakanı Nezir ham petrol fiyatının bir süre için varil başına 18 dolarda tutulması gerektiğini söyledi. 1988 başlarında Mehdü'z-Zeheb altın madeninde üretim başlayacaktı ve ekonomi şimdiden genel hatlarıyla temellerine oturmuştu. Ekimde, Tarım ve Su Kaynakları Bakanı Abdurrahman eş-Şeyh ülkenin buğday, hurma, yumurta, süt, balık ve bazı sebzelerde kendine yeterli düzeye ulaştığını söyledi. 1987 buğday üretimi 2,5 milyon ton oldu; bunun 1,4 milyon tonu Ortadoğu, Uzakdoğu, Afrika, Avrupa ve Latin Amerika'da 20'den fazla ülkeye satıldı.

Ekimde Suudi Arabistan Para Ajansı, üç sivil görevliden oluşan bir komite kurulduğunu açıkladı. Kurulun görevi, aldıkları kredileri ödememek amacıyla Şeriat hukukundan yararlanan borçlularla, alacaklı bankalar arasında hakemlik yapmaktı. Bu sorun, bankacılık sektörünün genişlemesinin önündeki en ciddi engeldi. Önemli bir mali gelişme de Krallığın ilk borsasının 11 Mayıs'ta Riyad'da açılmasıydı.

Maliye ve Ulusal Ekonomi Bakanı Muhammed Aba el-Heyl 7 Kasım'da yaptığı açıklamada, ABD Doları'nın ekimde döviz piyasalarında ciddi değer kaybına uğramasına karşın, riyalin bu paraya karşı revalüe edilme olasılığının kesin olarak söz konusu olmadığını bildirdi. Suudi Arabistan'ın politikası, riyalin değerini dolar karşısında sabitleştirerek, ithalatçılar için belirsizliği azaltmaktı. Aralıkta Suudi Arabistan'ın bütçe harcamalarını karşılayabilmek için petrol patlamasından bu yana ilk kez borçlanma yoluna gideceği açıklandı.

(JOHN WHELAN)

TUNUS

Kuzey Afrika'da yer alan Tunus Cumhuriyeti'nin Akdeniz'e kıyısı vardır. Yüzölçümü: 154.530 km². Nüfus: (1987 tah.) 7.662.000. Başkent: Tunus. Para birimi: Tunus Dinarı (D); (5 Ekim 1987) serbest kurda 0,85 Dinar=1 ABD Doları; 1,39 Dinar=1 sterlin. 1987'de başkan: Habib Burgiba, 7 Kasım'dan sonra General Zeyne'l-Abidin Bin Ali, başbakan: Raşid Sfar; 7 Ekim'den sonra General Bin Ali; 7 Kasım'dan sonra Hedi Bakuş.

1987'de Tunus'taki en önemli gelişme, ülkeyi 1956'da bağımsızlığına kavuşturan ve o günden bu yana iktidarı elinde tutan 84 yaşındaki hayat-boyu-başkan Habib Burgiba'nın beklenmedik biçimde görevinden alınmasıydı. 7 Kasım'da Burgiba yerini, bir ay önce başbakanlığa atanmış olan General Zeyne'l-Abidin Bin Ali'ye bıraktı. Değişikliğin anayasanın 57. maddesine dayandırılan gerekçesi, başkanın görevlerini yerine getirme yeteneğini sağlık sorunu nedeniyle yitirmiş olmasıydı. Burgiba'nın adamı olarak bilinen kişileri kamu görevlerinden uzaklaştıran, iç ve dış politikada köklü bir değişiklik olmayacağı güvencesini veren Bin Ali, kısa zamanda iktidarını sağlamlaştırdı. İzlediği tutum, Tunus'un bölgedeki en önemli müttefiki Cezayir'ce de desteklendi; yönetimdeki değişikliği, ülkenin en önemli Batılı destekçileri Fransa ve ABD de benimsediler.

Değişiklik, iç siyasal koşulların hızla kötüye gittiği ve hükümetin, Müslüman radikal hareketi, istikrarın karşısındaki başlıca tehdit olarak tanımladığı ayların ardından gündeme geldi. Martta, İran'ın hükümet karşıtı radikalleri örgütlediğini ileri süren Tunus bu ülkeyle diplomatik ilişkilerini kesti. Ağustosta Manastır ve Suse kentlerinde meydana gelen patlamalar, ülke çapında suçlu aramalarına yol açtı. Geniş çaplı tutuklamalarla süren bu aramalar sonunda İslami Eğilim

Tunus'ta Başkan Habib Burgiba'nın yerine geçen General Zeyne'l-Abidin bin Ali 7 Kasım 1987'de ant içerek göreve başladı.
AFP PHOTO

Hareketi (MTI) ve öbür radikal grupların 90 üyesi yargılandı. Eylülde, beşi gıyabında olmak üzere yedi kişi ölüme mahkûm edildi.

Mahkeme sonuçları, Burgiba'nın, kendisi için kötü sonuçlar doğurması pahasına, radikal tehdit olarak değerlendirdiği kesimi ezip yok etmekte kararlı olduğunu ortaya koydu. Başkanın görevinden alınmasının nedeni, kimi çevrelerce, Tunus'taki toplumsal ve siyasal ayrılıkların derinleşmesini engellemek olarak yorumlandı. Yeni başkanla birlikte, birçok hükümet görevlisi, muhalefetin daha fazla dışlanmasına son vermek istiyordu. Ama, kasımda, radikallerden olduğu tespit edilen 76 kişi hükümet görevlilerini öldürmeyi planladıkları gerekçesiyle tutuklandılar.

Hükümet, Bin Ali'nin başbakanlıktaki selefi Raşid Sfar'ın başlattığı reformcu ekonomik politikaları sürdürdü. 1987 bütçesi, tüketicilere ve kamu işletmelerine yönelik destekleri keserken, kamu harcamalarında da kesintiler öngörüyordu. İthalata yönelik gümrük vergilerinin indirilmesi ve imalat sanayisiyle petrol sektörü için saptanan yeni yatırım politikası ile, yabancı yatırımlar desteklendi. Petrol ve fosfat ihracatı gelirlerindeki azalma, ithalattaki kısıntıyla kısmen karşılandı. Tarımda iyi ürün alınması da kitlesel gıda malları ithalatına duyulan gereksinimi azalttı. Temmuzda açıklanan VII. Beş Yıllık Plan 12,3 milyar dolarlık yatırım öngörüyordu.

Tunus ve Libya aralıkta yeniden diplomatik ilişki kurdular.

(GEORGE JOFFÉ)

UMMAN

Arabistan Yarımadasının güneydoğu kesiminde bulunan Umman Sultanlığı'nın Basra Körfezi, Umman Körfezi ve Umman Denizine kıyısı vardır. Ülkenin kuzeyde kalan küçük bir bölümü ile geri kalan toprakları arasında Birleşik Arap Emirlikleri yer alır. Yüzölçümü: 300.000 km². Nüfus: (1987 tah.) 1,2 ile 2 milyon arasında; bugüne değin nüfus sayımı yapılmamıştır (BM tah.) 1.331.000. Başkent: Maskat. Para birimi: Umman Riyali (RO); (5 Ekim 1987) nominal değeri 0,38 RO=1 ABD Doları; serbest kurda 0,62 RO=1 sterlin. 1987'de sultan ve başbakan: Kabus ibn Sa'id.

Doğu ve Batı arasında denge politikası sürdüren Umman, Körfez Savaşı'nda da tarafsız bir tutum izledi. ABD'nin Körfez'in güneyindeki olaylar sırasında alıkoyduğu İranlı denizcileri Umman Kızılayı aracılığıyla geri göndermesi, Körfez'deki öteki Arap ülkeleriyle zayıf ilişkileri olan İran'ın tepkisini çekmedi. İran dışişleri bakanı Ali Ekber Velayeti'nin 15-16 Ağustos'ta Maskat'a yaptığı ziyaret iki ülke arasındaki ilişkinin istikrarlı bir biçimde sürdüğünü gösterdi. Ekimde Umman SSCB'ye ilk büyükelçisini atadığını açıkladı. Yıl sonunda da Moskova'daki Umman elçiliği açıldı. Dışişleri bakanı Yusuf el-Alevi nisanda Yugoslavya'yı ziyaret etti; aynı ay içinde Sovyet dışişleri bakan yardımcısı Vladimir Petrovski de Maskat'a bir gezi düzenledi.

Petrol üretimi günde 545 bin varilde kaldığı için, ülke ekonomisi dost Arap ülkelerinden alınan sınırlı miktarda ticari borç ve yardımlarla desteklendi. Eylülde Arap Ekonomik Kalkınması İçin Kuveyt Fonu bir gaz projesine 14,3 milyon dolar kredi sağladı. Mayıs'ta 1987 sonuna değin bir borsa açılacağı açıklandı ama tahvil işlemlerinin sınırlı olması bekleniyordu. 3 Ocak'ta açıklanan 1987 bütçesinde, 1986'ya göre yüzde 14'lük bir düşüşle, 4,2 milyar dolar harcama öngörüldü.

11 Ekim'de sınır korumasıyla görevli sekiz Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti askeri, Umman sınırından 8 km içeriye girdikleri gerekçesiyle Umman askerlerince öldürüldü. 1983'te yeniden diplomatik ilişki kurmalarına karşın, aralarında uzun süreli bir sınır anlaşmazlığı bulunan iki ülke arasında Birleşik Arap Emirlikleri başkanı Şeyh Zeyd arabuluculuk yaptı.

(JOHN WHELAN)

ÜRDÜN

Meşruti monarşiyle yönetilen Haşimi Ürdün Krallığı, Asya'nın güneybatısında, Akabe Körfezinde küçük bir kıyı şeridi bulunan bir ülkedir. Yüzölçümü: 89.206 km². Nüfus: (1987 tah.) 2.853.000. Başkent: Amman. Para birimi: Ürdün Dinarı (JD); (5 Ekim 1987) serbest kurda 0,35 JD=1 ABD Doları; 0,56 JD=1 sterlin. 1987'de kral: I. Hüseyin, başbakan: Zeyd er-Rıfai.

11 Ağustos'ta hükümdarlığının 36. yılına giren Kral Hüseyin, 1987'de çabalarını 8 Kasım'da Amman'da toplanan Arap Birliği zirvesine tam katılımı sağlama ve Ortadoğu sorununu görüşmek üzere bir uluslararası barış konferansı toplanması planını canlandırma noktalarında yoğunlaştırdı. Uzun bir çatışma döneminden sonra Suriye cumhurbaşkanı Hafız Esad ile ilişkilerini güçlendirirken, Ürdün'ün olumlu görüntüsünü sürdürmeyi de başardı. 18 Şubat'ta ABD'nin İran'a silah satışını kınayan Hüseyin, temmuz da Ronald Reagan'ın Ürdün'e silah satışını durdurma kararından duyduğu düş kırıklığını dile getirerek, ülkesinin "ABD'den silah almak için hiçbir girişimde bulunmama" kararı aldığını açıkladı.

Ürdün'ün uluslararası barış konferansı yönündeki çabaları, bunu işgal altındaki toprakların geleceği konusunda Ürdün ile ikili görüşmelerin başlatılması için ilk adım olarak gören İsrail dışişleri bakanı Şimon Peres'ten de destek gördü. Ama İsrail başbakanı Yitshak Şamir, buna karşı çıktı. Nisanda İsrail basınında Peres ve Savunma Bakanı Yitshak Rabin'in Kral Hüseyin ile gizli görüşmeler yaptığına ilişkin haberler yer aldı. Bu görüşmede İsrail tarafının Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) konferans dışında bırakılmasını istediği bildirilmekteydi. 20 Nisan'da Cezayir'de başlayan Filistin Ulusal Konseyi toplantısında, FKÖ başkanı Yaser Arafat, Ürdün'le ortak hareket etme konusunda 1985'te Kral Hüseyin'le vardığı anlaşmanın iptal edildiğini açıkladı.

Aslında Kral Hüseyin Arafat ile bağlarını bir süre önce koparmış bulunuyordu. Bununla birlikte, Filistin hareketi içinde ortaya çıkan yeni birlik havasının Hüseyin'in diplomatik girişimlerini daha da güçleştireceği kanısı yaygındı. İşgal altındaki topraklarda yaşayan Filistinlilere yardımcı olmak üzere iki yılı aşkın bir süre önce oluşturulan Ürdün-Filistin ortak komitesi, ilk toplantısını ancak şubatta yapabildi. Komitenin işlerlik kazanmasını sağlayan başlıca etken, Suudi Arabistan'ın komiteye 9 milyon ABD Doları tutarında bir bağış yapmasıydı.

Kral Hüseyin'in Körfez ülkeleriyle, özellikle de 1978 Bağdat Arap zirvesinde kabul edilen bildirge uyarınca Ürdün'e yardım etme yükümlülüğünü tek başına yerine getirmeye devam eden Suudi Arabistan'la olan güçlü ilişkileri 1987'de de sürdü. Suudi Kalkınma Fonu'nun Ürdün'e yaptığı 10,7 milyon ABD Doları tutarındaki yardımı, 14 Mayıs'ta Arap Ekonomik Kalkınması İçin Kuveyt Fonu ile imzalanan 15,8 milyon ABD Doları tutarındaki kredi sözleşmesi izledi. Kral Hüseyin İran'a yönelik yaptırımlar için Sovyet desteği sağlamak amacıyla aralıkta Moskova'ya bir gezi yaptı.

Ürdün'ün gayri safi yurtiçi hasılası (GSYİH) 1986'da yüzde 2,3'lük bir artış gösterdi; bu, ekonomik alanda daha iyimser beklentiler için zemin oluşturdu. Tarımdaki olumlu gelişmeler doğrultusunda, sebze ve meyve alanında Avrupa piyasalarına girme yönünde çabalar vardı. Resmî rakamlara göre yüzde 8 olan işsizlik oranı, bazı tahminlere göre yüzde 12'ye yakın bir düzeydeydi. Dönüş yapan yurt dışındaki işçiler, korkulduğu gibi işsiz sayısını artırmadı. Ekonominin

başlıca dayanaklarından biri olan işçi dövizleri, 1986'da, 1,2 milyar ABD Doları düzeyinde gerçekleşti. Fosfat ve gübre ihracatı 1987'nin ilk yarısında, bir önceki yılın aynı dönemine göre artış gösterdi. Akabe Körfezi yoluyla daha çok Irak'a yapılan transit mal taşımacılığı, ocak-haziran döneminde 2,6 milyon ton düzeyine ulaştı. Hükümetin martta Avrupa'dan aldığı 150 milyon ABD Doları tutarındaki kredi, uluslararası bankaların Ürdün ekonomisine ve ekonominin yönetimine daha güvenle baktığının bir göstergesiydi. İhracatı geliştirme, iş olanaklarını genişletme ve üretimi artırma gibi hedefleri öngören ve ilk kez 1 milyar JD sınırını geçen 1987 bütçesi, sınırlı bir büyüme politikasını yansıtıyordu.

Kral Hüseyin'in 23 yaşındaki ikinci oğlu Prens Faysal 10 Ağustos'ta sarayda yapılan bir törenle Ürdünlü bir işadamının kızıyla evlendi.

(JOHN WHELAN)

YEMEN ARAP CUMHURİYETİ

Yemen Arap Cumhuriyeti (Kuzey Yemen) Arabistan Yarımadasının güneybatısında Kızıldeniz kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 195.000 km². Nüfus: (1987 tah.) 8.386.000. Başkent: San'a. Para birimi: Yemen Riyali (YRl); (5 Ekim 1987) serbest kurda 10,22 YRl=1 ABD Doları; 16,60 YRl=1 sterlin. 1987'de başkan: Albay Ali Abdullah Saleh, başbakan: Abdülaziz Abdülgani.

Eylül 1987'de Yemen Arap Cumhuriyeti devrimin 25. yılını kutladı. 1987'de ülkenin ekonomik durumu düzeldi, ama Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti'yle birleşme çabaları sonuçsuz kaldı. 21 Temmuz'da başlayan görüşmelerde, Başkan Ali Abdullah Saleh, Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti'ne ulusal uzlaşma doğrultusunda baskı yaptı ve Kuzey Yemen'de sürgünde yaşayan Güney Yemen eski başkanı Ali Nasır Muhammed ve yandaşlarının geri dönmelerine izin verilmesini istedi. Bu istek, Halk Cumhuriyeti'ndeki iktidar partisince reddedildi.

28 Mart'ta Suudi Arabistan, Başkan Saleh'i överek onu bölgede "istikrarın temel direği" ilan etti. Bu açıklamanın ardından Suudi Arabistan ortak sınır bölgesinde çatışmalar olduğunu yalanlarken, Suudi Basın Ajansı da, yeni petrol bulunan Meribü'l-Cevf bölgesi üzerinde Suudilerin toprak talebi olduğu yolundaki iddiaları reddetti.

Kasımda, Meribü'l-Cevf'den Selif kıyı bölgesindeki yükleme istasyonuna ilk ham petrol nakliyatı gerçekleşti. Başlangıçta günde 135 bin varil olan işlenmiş petrol üretiminin kısa sürede günde 200 bin varile çıkması umuluyor. 28 Mayıs'ta Başkan Saleh aynı bölgede önemli bir kuyu daha bulunduğunu bildirdi. Bu yeni kuyular hükümetin beş yıllık planını (1987-91) gerçekleştirebileceği yolundaki umutları artırdı.

(JOHN WHELAN)

YEMEN DEMOKRATİK HALK CUMHURİYETİ

Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti (Güney Yemen) Arabistan Yarımadasının güneyinde, Aden Körfezi ve Umman Denizi kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 336.869 km². Nüfus: (1987 tah.) 2.285.000. Başkent: Aden. Para birimi: Yemen Dinarı (YD); (5 Ekim 1987) nominal değeri 0,34 dinar=1 ABD Doları; serbest kurda 0,56 dinar=1 sterlin. 1987'de Yüksek Halk Konseyi Prezidyum başkanı: Haydar Ebubekir el-Attas, başbakan: Yasin Said Numan.

Yemen Sosyalist Partisi'nin yaklaşık iki yıl aradan sonra 21 Haziran 1987'de toplanan ilk kongresi SSCB ile daha yakın bağlar kurma kararı aldı. Parti merkez komitesinin üye sayısı 189'dan 71'e indirildi. Toplantıda Yemen Arap Cumhuriyeti ile birleşme görüşmelerini hızlandırma çağrısı da bir kez daha yinelendi. Ama 1986'da görevden alınan eski başkan Ali Nasır Muhammed ve yandaşlarının sığındığı Yemen Arap Cumhuriyeti'ne yönelik bir dizi yeni iltica, bu olasılığın düşük olduğunu gösterdi. Aralıkta sonuçlanan uzun bir yargılama sonunda Ali Nasır Muhammed çoğu yurt dışında bulunan yandaşlarıyla birlikte vatana ihanet suçundan gıyabında ölüm cezasına çarptırıldı.

11 Ekim'deki bir sınır çatışmasında sekiz Yemen Arap Cumhuriyeti askeri Umman topraklarında öldürüldü. 1975 Dofar ayaklanmasından bu yana iki ülke arasındaki bu en ciddi olayın daha vahim sonuçlar doğurması diplomatik çabalarla önlendi.

SSCB, petrol alanlarını geliştirmesi için Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti'ne teknik yardım yaptı. 15 Nisan'da Şebve bölgesinde ticari olarak anlamlı nicelikte petrol bulunduğu açıklandı. Bölgede yapılan petrol üretimi ekimde günde 10 bin varile ulaştı.

(JOHN WHELAN)

Doğu Asya

ÇİN

Çin Halk Cumhuriyeti Asya'nın doğusunda Sarı Deniz ile Doğu ve Güney Çin denizlerine kıyısı olan bir ülkedir. Yüzölçümü: 9.572.900 km² (Tayvan dışında). Nüfus: (1987 tah.) 1.072.330.000 (Tayvan dışında). Başkent: Pekin. Para birimi: renminbi (yuan) (Y); (5 Ekim 1987) serbest kurda 3,73 Y=1 ABD Doları; 6,06 Y=1 sterlin. 1987'de Çin Komünist Partisi genel sekreteri: Hu Yaobang, 16 Ocak'tan sonra (2 Kasım'a değin vekâleten olmak üzere) Zhao Ziyang, devlet başkanı: Li Xiannian, başbakan: Zhao Ziyang; 24 Kasım'dan sonra (vekâleten) Li Peng.

1987'de Çin'in siyasal yaşamına birbiriyle ilişkili iki gelişme egemen oldu: Yaşlı liderlerin yerine yeni yöneticilerin geçmesi sorununun çözüme bağlanması; ekonomik ve siyasal reform çabalarının pekiştirilmesi. 1986 sonlarındaki öğrenci gösterilerinin ardından baş gösteren siyasal gerginlikler, son 10 yılda ekonomik yaşamın bütün alanlarında Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) egemenliğinden uzaklaşma ve sosyalizmi piyasa koşullarına uydurma yönünde atılan adımların mimarı olan, 83 yaşındaki Deng Xiaoping'in savunduğu gençleşme planını bir an için bozar gibi oldu. Ama ekim sonu ile kasım başlarında toplanan ÇKP XIII. Kongresi, yaşlı liderlerin hemen hepsinin görevlerinden çekilerek yerlerini 50 ve 60 yaş kuşağındaki yeni liderlere bırakmasını öngören bu planı onayladı. Öte yandan Çin, ileri sanayi ülkeleriyle ilişkileri daha da geliştirme hedefini içeren "dış dünyaya açılma" politikasına sıkı bir biçimde bağlı kaldı. SSCB ile ilişkiler düzelmeye devam ederken, Çin-ABD ilişkileri, Çin'in ABD Kongre'sinin çeşitli kararlarından ötürü, ABD'nin ise Çin'in İran'a silah satışı karşısında duyduğu hoşnutsuzluk nedeniyle belirli bir sarsıntı geçirdi. Artan siyasal ve ekonomik gerginlikler, Çin-Japonya ilişkilerinde de belirsizliklere yol açtı.

İç gelişmeler. Üst düzeydeki görev değişimine ilişkin çekişmeler, bütün yıl boyunca siyasal gündemin birinci sırasını tuttu. Öğrencilerin daha geniş ifade özgürlüğü için giriştiği gösterilerin ardından, Deng'in kendi eliyle ÇKP genel sekreterliğine getirdiği Hu Yaobang ocak ortalarında bu görevinden istifa etti. Bu görevi, Deng'in daha önce ekonomik reform sürecini yürütmek ve bu alanda eşgüdümü sağlamak

üzere başbakanlığa getirdiği Zhao Ziyang vekâleten üstlendi. Hu'nun geleneksel ideolojik çizgiden sapmasından kaygı duyan parti içindeki bazı yaşlı yöneticiler bu istifayı yeniden siyasal güç kazanma yönünde bir fırsat olarak değerlendirdiler. "Burjuva liberalizmi"ni hedef alan sert eleştirileri, düşüncelerin ifade edilmesine yeni sınırlamalar getirilmesi ve partinin ülkenin siyasal yaşamındaki egemenliğini dokunulmaz olarak kabul eden "dört ana ilke"nin yeniden vurgulanması izledi. Deng, ekonomik değişim konusundaki görüşlerini sürdürmekle birlikte, çığırından çıkan ve partinin önderliği için bir tehdit olarak gördüğü düşünce özgürlüğü akımının frenlenmesini güçlü bir biçimde destekledi. Bununla birlikte kış ortalarında Zhao ve kilit mevkilerdeki öbür reformcular siyasal saldırıları sınırlama çabasına girdiler. Zhao "burjuva liberalizmi"ne karşı açılan kampanyanın parti içi konularla sınırlı tutulması konusunda ısrarlı bir tutum takındı. Deng de mayısta "kemikleşmiş solcu düşünce"nin "burjuva liberalizmi"nden daha büyük bir tehdit oluşturduğunu belirterek Zhao'nun yanında yer aldığını açıkça gösterdi.

İzlenen reformcu yola gerekli desteği veren Deng, daha sonraları dikkatini görev değişimi sorununa çevirdi. Ömür boyu görevde kalınmasını öteden beri eleştiren ve son yıllarda çok sayıda yaşlı görevlinin sarsılmaz görünen bürokratik mevzilerini bırakarak çekilmesini sağlayan Deng'e göre, siyasal iktidarın daha iyi eğitim görmüş genç görevlilere bırakılması Çin'in uzun vadeli ekonomik ve siyasal beklentilerinin gerçekleşmesi açısından belirleyici bir önem taşıyordu. Deng bu adımı, üye sayısı 46 milyonu geçen partinin gençleştirilmesi için de zorunlu görüyordu. Kendisinin de çeşitli yöneticilik görevlerini bırakma isteğinde olduğunu sık sık vurgulayarak, aralarında hızlı ekonomik ve siyasal değişiklikleri eleştiren tutucuların da bulunduğu öteki yaşlı parti yöneticilerini de aynı yolu izlemeleri için ikna etmeye çalıştı. Bazı çevrelerde direnişle karşılaşmakla birlikte, sonunda yaşlı ÇKP yöneticilerinin hemen hepsinin istifa etmesini sağladı. Politbüro'dan ayrılanlar arasında Deng'in yanı sıra, Devlet Başkanı Li Xiannian, yaşlı ekonomik planlamacı Chen Yun, hukuk ve güvenlik konuları uzmanı Peng Zhen, askeri liderlerden Yang Dezhi ile Yu Qiuli ve yaşlı ideolog Hu Qiaomu da bulunuyordu. Deng öteki görevlerini bırakmakla birlikte, Parti Askeri Komisyonu başkanlığını elinde tuttu.

Parti kongresinde üye sayısı 20'den 17'ye indirilen Politbüro'nun yaş ortalaması da 70'ten 65'e düştü. Politbüro Daimi Komitesi'nin 77 olan yaş ortalaması da 64'e indi. Atmış sekiz yaşına karşın dinç bir kişi olan Zhao, genel sekreterliğe ve Daimi Komite başkanlığına getirildi. Daimi Komite'de Zhao ile birlikte yer alan dört yeni üye daha vardı: SSCB'de eğitim görmüş bir mühendis olan ve son yıllarda ekonominin yönetimiyle ilgili çeşitli görevleri üstlenen Li Peng; parti yönetim kademelerinden gelen Qiao Shi; önde gelen reform savunucularından Hu Qili ve yaşlı ekonomik planlamacı Yao Yilin. Daimi Komite'deki sandalyesini yitiren Hu Yaobang, Politbüro üyeliğinde kalmayı başardı.

Parti kongresinin hemen ardından Zhao başbakanlıktan çekildi. Yerine vekaleten geçen Li Peng'in 1988 ilkbaharında resmen bu göreve atanması öngörülüyordu. Çoğu siyasal gözlemcinin Li'yi ekonomik reformlara yaklaşım bakımından Zhao'ya göre daha temkinli bir kişi olarak görmesine karşın, bunun reform hedeflerinden önemli bir uzaklaşmaya yol açması beklenmiyordu. Zhao parti kongresine sunduğu siyasal raporda bu hedeflerin birçoğunun vazgeçilmezliğini vurgulamıştı. Zhao'ya göre Çin, hâlâ bir sonraki yüzyılın ortalarına değin sürmesi beklenen "sosyalizmin ilk aşaması"nda bulunuyordu. Çin'in tam gelişmiş sosyalizme giden yoldaki ara aşamaları sıçramalarla atlaması söz konusu olamazdı. Bunun yerine, bir yandan siyasal ve yönetsel yapıda "kapsamlı bir reform" yürütülürken, bir yandan da eldeki bütün olanaklarla üretim güçlerini geliştirmeye çalışmak gerekirdi. Zhao raporda devletin ekonomi üzerindeki doğrudan denetiminin düzenli bir biçimde azalacağı yeni bir ekonomik yapılanmanın önemini özellikle vurguluyordu. Kurulması öngörülen "sosyalist piyasa sistemi"nin, işletmelerin daha çok üretme, kaynaklar ve siyasal yol göstericilik bakımından merkezî planlamaya daha az dayanma yeteneğini ve bu yöndeki eğilimi güçlendirmesi bekleniyordu.

Zhao siyasal yapıda reformlar yapılmasına da büyük önem veriyordu. Son yıllarda siyasal reformun hedefleri son derece tartışmalı bir konu olmuştu. Zhao'nun parti ve hükümet işlevlerinin ayrılması gereğini vurgulaması, partinin özellikle ekonomik konularda ve yerel düzeydeki politikalarda karar verme mekanizması üzerindeki tekelinin kısıtlanması anlamına geliyordu. Uygulanması tasarlanan başka önlemlerle de siyasal yöneticilerin yetkilerini keyfi biçimde kullanmalarının önlenmesi ve birçok bürokratik makama, görevlilerin sınavla alınması yoluyla profesyonel bir nitelik kazandırılması amaçlanıyordu. Bu hedeflerin birçoğu kısa vadeli somut önerilerden çok, uzun vadede gerçekleştiril-

Çin başbakanı Zhao Ziyang ÇKP genel sekreterliğine getirildikten sonra düzenlenen toplantıda basın mensuplarıyla birlikte. Zhao, 13. parti kongresi sonucunda Politbüro Daimi Komitesi'ndeki gücünü koruyabilen tek üye oldu.
ANDERSON - GAMMA / LIAISON

mesi düşünülen amaçlar olarak görülüyordu. Bunların kapsamlı bir biçimde ortaya konmasının temelinde, yeni parti önderliğinin bütün kademelerden siyasal destek alma isteği yatıyordu.

Ekonomi. Çinli planlamacılar 1987'de de karma bir ekonomiye geçişin yarattığı güçlüklerle uğraşmaya devam ettiler. Ekonomik reformcular makro düzeyde kullanılan yetkileri kısıtlamaya çalışmakla birlikte, ekonomik büyüme, özellikle de tek tek işletmelerin ve kırsal kesimdeki yerel yönetimlerin serbest harcamaları üzerinde dolaylı bir denetimi sağlayacak araçlar geliştirme gereğini de duymaktaydılar. 1987'nin ilk yarısında ekonomi hızla büyüdü; yalnızca sanayi üretiminde yüzde 11'i geçen bir artış görüldü. Bununla birlikte, taleplerin eldeki enerji ve hammadde kaynakları ile kaliteli yatırım ve tüketim mallarının bir hayli ilerisine geçtiğini göz önüne alan planlamacılar, denetimsiz büyümenin tehlikeli sonuçlar doğurabileceğine ilişkin kaygılarının giderek arttığını açıkça dile getiriyorlardı.

Ekonomideki önemli sorunların başında para arzındaki büyük genişleme (yılın ilk yarısında yüzde 50), kentlerde birçok gıda maddesi ve tüketim malında görülen hızlı fiyat artışları ve denetimsiz yatırımlar geliyordu. Resmî olmayan tahminlere göre kentlerdeki enflasyon oranı yüzde 20'ye yaklaşmaktaydı; bu durum işçilerin geçim koşullarını zorlaştırıyordu. Öte yandan kârlarını yeni üretim teknolojilerine yatırma yerine, genellikle ücret artışları yoluyla işçilere aktarma yoluna giden işletmelerin çalışmalarını düzenlemenin giderek güçleştiği çok açık biçimde görülüyordu.

Planlamacılar ekonomideki aşırılıkların önüne geçmek için bir yandan önceki yıllarda gevşetilmiş olan fiyat denetimlerinin bir bölümünü yeniden uygulamaya çalışırken, bir yandan da işletmelerin aşırı yatırımlarını önleyecek daha etkili mekanizmalar geliştirme yollarını aradılar. Merkez Bankası kredilere yeniden sınırlamalar getirdi ve dolaşımda bulunan ihtiyat akçelerinin bir bölümünü toplamaya çalıştı. Bu arada yatırımları VII. Beş Yıllık Plan'ın (1986-90) öngördüğü biçimde ulaşım, iletişim ve kaynak geliştirme alanlarında ihmal edilmiş altyapı işlerine aktarma yolunda bazı adımlar atıldı. Ama büyük çaplı projeler için yeterli kaynak sağlama sorunu kolay çözüleceğe benzemiyordu. Son 10 yılda ekonomik reformlar alanında elde edilen başarılı sonuçların en çarpıcı sonuçların en çarpıcı örneklerinin görüldüğü söylenen tarım sektörü de benzer sorunlardan kaynaklanan engellerle karşılaştı. Kırsal kesimde yakın geçmişte küçük ölçekli sanayinin geliştirilmesi ve bir tür hizmet sektörünün ortaya çıkması, on milyonlarca köylünün tarımsal üretimden kopması ve işgücü bileşiminin değişmesi sonucunu doğurmuştu. Toprak kullanımı ve insan gücü düzenindeki bu değişme, tahıl fiyatlarının yükselmesine ve domuz eti üretiminin düşmesine yol açtı. Bu durum aralıkta büyük kentlerin çoğunda domuz etinin karneye bağlanmasını zorunlu kıldı.

Çin, dış ticaret dengesinin düzeltilmesi yolunda çok daha başarılı sonuçlar elde etti. Son yıllarda Çin'in yabancı mallara ve ileri teknolojiye gösterdiği talep, ödeme gücünün üstünde bir yükün altına girmesine yol açmıştı. Öte yandan dış ticaret sisteminde merkeziyetçiliğin yumuşatılması nedeniyle, Pekin'deki görevliler bu alandaki işlemler üzerinde daha gevşek bir denetim uygulamaya başlamıştı. Ham petrol ve petrol ürünlerinden sağlanan ihracat gelirlerinin düşmesi yeni sorunlar ortaya çıkarmaktaydı. Bütün bunların sonucu olarak, 1986'da ihracatta sağlanan önemli artışa karşın, 66 milyar ABD Doları olarak gerçekleşen toplam dış ticaret hacmindeki açık 10 milyar ABD Doları'na ulaşmıştı. Çin bu sorunların üstesinden gelmek için üç yönteme başvurdu: Mamul ürün ithalatını büyük ölçüde kısıtlama; büyük çaplı yeni bir ihracat atılımı başlatma; dış borçlanmayı artırma. Başta otomobil, motosiklet ve ev eşyaları olmak üzere tüketim malları ithalatı en alt düzeye indirildi. 1986'da Çin'in dış ticaret açığı verdiği ülkeler arasında yüzde 50'yi geçen payla birinci sırayı alan Japonya, bu kısıntılardan en çok zarar gören ülke oldu.

Çin, ihracat alanında petrol gelirlerindeki düşüşü kapatmak için dokuma, kömür ve gıda maddeleri satışını artırma yoluna gitti. Özellikle dokuma ürünleri ihracatındaki büyük atılımın etkisiyle, 1987'nin ilk altı ayında ihracat değer olarak yüzde 30'un üzerinde bir artış gösterdi. Japonya Çin'in dış ticaretinde ilk sırayı elinde tutmakla birlikte, Hong Kong Çin'in en büyük ihracat pazarı durumuna geldi. Küçük bir düşüş gösteren ABD ile ticaret hacminin gene de yıl sonunda 8 milyar ABD Doları'nı aşması bekleniyordu. Batı Avrupa ve özellikle AFC ile yapılan ticarette de çarpıcı artışlar görüldü.

Önemli sanayi projelerinin finansmanına destek verecek krediler için dış kaynaklara yönelen Çin, 1987'nin ilk yarısında Asya ülkeleri içinde en borçlu ülke durumuna geldi. Ayrıca ABD'deki tahvil piyasaları gibi yeni kredi kaynaklarına daha etkin biçimde açılmaya başladı. Çin'in toplam dış borçlarının 1987 sonunda 32 milyar ABD Doları'na ulaşması bekleniyordu; ama çoğu iktisatçı, Çin'in birçok Üçüncü Dünya ülkesinin tersine borç ödemelerini düzenli biçimde yerine getirebilecek durumda olduğu kanısındaydı. Bununla birlikte, doğrudan yabancı yatırımlara bağlanan umutların gerçekleşmesinden hâlâ kuşku duyuluyordu. 1986 sonlarında yabancı yatırımlar için hazırlanan yeni yönetmeliklerin çekiciliğine karşın, yabancı işadamlarının temkinli bir tutum takınması nedeniyle, söz verilen yatırımların önemli bir bölümünden vazgeçildi. Çinli yöneticiler siyasal duruma ilişkin kaygıları yatıştırmak için son yönetim değişikliğinin dünya ekonomisiyle ilişkileri geliştirme yolundaki uzun vadeli kararı değiştirmeyeceğini ısrarla vurguladılar.

Dış ilişkiler. 1987'de de Çin'in dış politikasında öncelik taşıyan konular, yurt içindeki gelişmeyi kolaylaştırmak amacıyla, dünyadaki askeri gerginliklerin azaltılması ve uluslararası düzeyde siyasal ve ekonomik bağların güçlendirilmesiydi. Her iki alanda da ilerleme sağlanmasına karşılık, özellikle Japonya ile ilişkilerde belirsizlikler ve güçlükler ortaya çıktı. Benzer bir durum bazı bakımlardan Çin-ABD ilişkilerinde de söz konusuydu.

Çin ile Japonya arasındaki anlaşmazlıklar hem ekonomik, hem siyasal konuları kapsıyordu. Japonya, Çin'in en büyük dış ticaret ortağı olmasına karşın, Çin'in modernleşme programını destekleyecek miktarda yatırım yapmaktan kaçınıyordu. Bu nedenle Pekin Tokyo'yu, Çin'e yalnızca Japon malları için bir pazar olarak bakmakla ve Çin sanayisi için gerekli ileri teknolojiyi vermemekle suçluyordu. Çin bir yandan Japon mallarının ithalatını azaltırken, bir yandan da Japonya'dan düşük faizli kredileri artırmasını istedi. Güçlü komşusunun askeri gücünü artırmasından giderek daha büyük kaygı duyduğundan, Japonya'nın gayri safi milli hasıla (GSMH) içinde savunma harcamalarına ayrılan payı yüzde 1'in üzerine çıkarma kararını son derece ihtiyatlı bir tutumla karşıladı. Ayrıca Japonya'nın daha büyük bir askeri rol üstlenme peşinde olabileceği uyarısında bulundu. Çinli yetkililer bir Japon mahkemesinin Kyoto'daki bir Çin öğrenci yurdunun mülkiyetini Tayvan'a vermesini sürekli eleştirdiler; Pekin bunu "iki Çin" politikasını benimseme anlamını taşıyan bir adım olarak kınadı. Bu tür gerginliklere karşın Japonya ile uzun vadeli ve dostça ilişkileri güçlendirme isteğini yineleyen Çin, yeni Japon başbakanı Noboru Takeşita'ya 1988 için resmî bir davet gönderdi.

Çin'in dış politika hedefleri arasında büyük önem verdiği ABD ile ilişkilerde bazı pürüzler ortaya çıktı. Dışişleri Bakanı George Shultz martta Pekin'e yaptığı gezide, Çin yöne-

ticilerine ABD'nin her alanda ilişkileri geliştirmekten yana olduğu güvencesini verdi. Mayısta Çin'in en önemli askeri lideri General Yang Shangkun, ABD'ye bu düzeyde ilk resmî geziyi gerçekleştirdi. Çin'in, bir bölümü savunma sanayisinde olmak üzere ABD şirketlerinden yüksek teknoloji alımını artırması, modernleşme programında ABD'nin önemini yansıtan bir göstergeydi. On sekiz bini aşkın Çinli öğrenci, özellikle fen ve mühendislik dallarında öğrenim görmek üzere ABD'deki üniversite ve yüksekokullara gönderildi.

Çin-ABD arasında ortaya çıkan sorunların çoğu, iki ülke arasındaki ilişkilerde kurumlaşmanın arttığını gösteriyordu. Tibetlilerin sürgündeki lideri Dalay Lama'nın yaz sonlarında ABD Kongresi'ni ziyaretinin ardından, Tibet'in başkenti Lhasa'da Budacı keşişlerin öncülüğünde Çin yönetimine yönelik şiddetli gösteriler patlak verdi. Çin Dışişleri Bakanlığı Tibet'in özerkliğini destekleyici Kongre açıklamasını sert biçimde kınadı. Bu arada Reagan yönetimi de Çin'in İran'a "Silkworm" füzeleri satmasını şiddetle eleştirdi ve bunu gerekçe göstererek Çin'e yönelik yüksek teknoloji ihracatı politikasında yeni değişiklikler yapma yoluna gitti. Aralıkta iki ülke arasında varılan anlaşmayla, Çin'in ABD'ye yaptığı dokuma ihracatında ilerdeki artışlar için belirli sınırlar getirildi.

Çin, SSCB ile ilişkilerini güçlendirmek için de çaba gösterdi. Son yıllarda Çin-Sovyet ilişkilerinde görülen belirgin gelişme sonunda, SSCB Çin'in dış ticaretinde en önemli ülkeler arasına girdi. Büyük ölçüde takas sistemine dayanan Çin-Sovyet ticaretinin 1987'de 3 milyar ABD Doları düzeyine yaklaşması bekleniyordu. 1950'lerde Sovyet yardımıyla kurulmuş sanayi tesislerinin yenilenmesi yönünde küçük çapta bazı adımlar atılmaya başladı. Ama bu programlar Batılı ülkelerin modernleşme çabalarına yaptığı katkının yanında henüz çok sınırlı bir düzeyde bulunuyordu. Çin'in SSCB lideri Mihail Gorbaçov'un siyasal ve ekonomik reformlar için yürüttüğü çabalara gösterdiği ilgi giderek artmaktaydı. Birçok Çinli yetkili dünyanın en büyük iki sosyalist toplumunun benzer sorunlarla karşı karşıya olduğunu belirtmekteydi. Bununla birlikte Pekin gelecekte bağların geliştirilmesi için ortadan kaldırılmasını istediği "üç engel" konusundaki ısrarlı tutumunu sürdürdü. Bu engeller Moğolistan ile Çin-Sovyet sınırındaki Sovyet askeri varlığı, Afganistan'daki Sovyet işgali ve Moskova'nın Kampuçya'daki Vietnam işgalini desteklemeye devam etmesiydi.

Pekin ve Moskova ağustosta yaptıkları ikili görüşmelerde Çin-Sovyet sınırının doğu kesimindeki toprak iddialarından kaynaklanan sorunların çözülmesi yönünde bazı adımlar attılar. Bu arada çeşitli anlaşmazlıkları değerlendirmek üzere uzmanlık gruplarının oluşturulduğu açıklandı. Çin, Moskova'nın Moğolistan'ın kuzeyinden sınırlı sayıda asker çekmesini cesaret verici bir adım olarak nitelemekle birlikte, bu tür önlemlerin sınırlı bir etki yaratmaktan öteye gidemeyeceği görüşünde diretti. Moskova'nın Afganistan'dan çekilmeye hazır olduğu yolundaki açıklaması da Pekin'de kuşkuyla karşılandı. Deng Xiaoping kasımda, Sovyet liderinin Kampuçya'daki Vietnam kuvvetlerine sağlanan ekonomik ve askeri desteği kesmesi koşuluyla Gorbaçov'la görüşmeye hazır olduğunu yeniden belirtti. Buna karşılık Gorbaçov Çin-Sovyet zirvesinin önkoşulsuz yapılması gerektiğini öne sürdü.

Pekin'in komşularıyla ilişkilerini geliştirme konusunda genelde sağladığı başarının dışında kalan başlıca iki ülke Vietnam ve Hindistan'dı. Pekin Güneydoğu Asya'daki gerginliklerin ortadan kalkmasının Vietnam'ın Kampuçya'daki birliklerini çekmeyi kabul etmesine bağlı olduğu yolundaki görüşünü ısrarla savundu. Vietnam'ın kuvvetlerini bütünüyle çekeceğine ilişkin verdiği sözlerin güvenilmez olduğunu belirten Çin sözcüsü, öteki Asya ülkelerine Hanoi yöneticileriyle uzlaşma arama yanılgısına düşmemeleri konusunda uyarıda bulundu. İlkbahar aylarında Çin-Hindistan sınırına her iki tarafın yeni askeri birlikler kaydırması ve buradaki askeri güçlerin gözle görülür bir artış göstermesi, Yeni Delhi ile ilişkilerin kaygı verici bir dönemece girmesine yol açtı. Taraflar gerginliğin tırmanmasını bir süre sonra önlemekle birlikte, birdenbire ortaya çıkan bu gelişmenin temelinde iki ülke arasında bir türlü çözülemeyen anlaşmazlıkların yattığı açıkça görülüyordu.

(JONATHAN D. POLLACK)

JAPONYA

Meşruti bir monarşi olan Japonya Büyük Okyanusun kuzeybatısında dört büyük adanın (Hokkaido, Honşu, Kyuşu ve Şikoku) yer aldığı bir takımada, Okinava'yı da içine alan Ryukyu Adaları ve komşu küçük adalardan oluşur. Yüzölçümü: 377.301 km². Nüfus: (1987 tah.) 122.100.000. Başkent: Tokyo. Para birimi: yen (Y); (5 Ekim 1987) serbest kurda 146,87 Y=1 ABD Doları; 238,50 Y=1 sterlin. 1987'de imparator: Hirohito; başbakan: Yasuhiro Nakasone; 6 Kasım'dan sonra Noboru Takeşita.

İç gelişmeler. Temmuz 1986'daki genel seçimlerde çarpıcı bir zafer kazanmış olan iktidardaki Liberal Demokrat Parti 1987 başlarında alışılagelmiş parti içi önderlik mücadelesinden kaynaklanan yeni bir çekişme içine girdi. Seçim sonrasında, Yasuhiro Nakasone'nin parti başkanlığı ve dolayısıyla başbakanlık süresi Ekim 87'ye değin uzatılmakla birlikte, Liberal Demokrat Parti onun üçüncü kez parti başkanlığına getirilmesini reddetti. Bunun hemen ardından, parti içindeki güçlü hizipler "Nakasone sonrası dönem"e yönelik hazırlıklara giriştiler. Nakasone'nin 22 Temmuz 1986'da hükümette yaptığı değişiklikler hiziplerin parti içindeki gücünü de yansıtmaktaydı. Yeni hükümette Kiiçi Miyazava maliye bakanı olurken, Nakasone yandaşı olarak bilinen Tadaşi Kuranari dışişleri bakanlığını üstlendi; Şin Kanemaru ise başbakan yardımcılığına getirildi. Parti genel sekreteri Noboru Takeşita ile parti yürütme konseyi başkanı Şintaro Abe öne çıkmaya hazırlanan öteki adlardı. Nakasone'nin yerine geçecek kişinin, "üç yeni lider" olarak bilinen Takeşita, Miyazava ve Abe'den biri olması bekleniyordu.

Ulusal Parlamento (*Kokkai*) 26 Ocak 1987'de 108. olağan yasama dönemini açmak üzere toplandı. Temsilciler Meclisi'nde (*Şugiin*) sandalye dağılımı şöyleydi: Liberal Demokrat Parti (bağımsız müttefiklerle birlikte) 309; Japon Sosyalist Partisi 87; Dürüst Hükümet Partisi 57; Demokratik Sosyalist Parti 29; Japon Komünist Partisi 27; boş üç sandalye. Danışmanlar Meclisi'nde (*Sangiin*) ise Liberal Demokrat Parti'nin 143, Japon Sosyalist Partisi'nin 41, Dürüst Hükümet Partisi'nin 25, Demokratik Sosyalist Parti'nin 12, Japon Komünist Partisi'nin 16, bağımsızların 14 sandalyesi ve boş bir sandalye bulunuyordu.

1987'de Nakasone yönetimini sarsan olaylar dizisi, tutucu olarak bilinen İvate ilinde Danışmanlar Meclisi'nin boş sandalyesi için 8 Mart'ta yapılan seçimi Japon Sosyalist Partisi adayı Ciniçi Ogava'nın büyük bir çoğunlukla kazanmasıyla başladı. Seçimde gündeme gelen başlıca konular ekonomik durgunluk ve başbakanın büyük tartışmalara yol açan satış vergisi planıydı. Liberal Demokrat Parti 12 Nisan'da yapılan yerel seçimlerde de tehlikede görülen il valilikleri ile il meclisi sandalyelerinin çoğunu kazanmakla birlikte, büyük önem taşıyan sanayi merkezi Fukuoka ile Hokkaido'daki valilik seçimlerini yitirdi. Aslında seçim kayıpları Liberal Demokrat Parti'nin, özellikle de Nakasone ile hükümetinin halk arasındaki desteğinin hızla düştüğünü belgelemekteydi. Kyodo tsuşinşa'nın (Japon Birleşik Haber Ajansı) 28 Mart'ta yayımladığı bir araştırma ankete katılanların yalnızca yüzde 26,9'unun Nakasone'yi desteklediğini gösteriyor-

Japonya'da Liberal Demokrat Parti'nin olağanüstü toplantısı sonucunda Noboru Takeşita başbakan seçildi. Takeşita partideki üç başkan adayı arasında uzlaşma sağlanamaması üzerine eski başkan Yasuhiro Nakasone tarafından ardılı olarak belirlenmişti.
KAKU KURITA

du; oysa Aralık 1986'da yapılan bir araştırmada bu oran yüzde 50'nin üzerindeydi.

Hasta olan eski başbakan Kakuei Tanaka, Şubat 1985'ten bu yana ilk kez, yılbaşında kısa bir süre için kamuoyunun önüne çıktı. Lockheed rüşvet davasında suçlu görülmesine karşın davası henüz temyiz aşamasında olan Tanaka, artık Liberal Demokrat Parti üyesi olmamakla birlikte, hâlâ sembolik olarak partideki en güçlü hizbin başı sayılıyordu. Tanaka, eski Liberal Demokrat Parti başkan yardımcısı Susumu Nikaido'yu evinde ağırlarken, Genel Sekreter Takeşita'nın görüşme isteğini bilinçli olarak geri çevirdi. Ama 29 Temmuz'da, Tokyo Yüksek Mahkemesi'nin temyiz yolu açık olmak üzere hakkındaki hükmü onaylamasından sonra, Tanaka'nın parti içindeki gücü hızla azalmaya başladı.

Başbakan yardımcısı Kanemaru 1 Mayıs'ta Takeşita'yı başkanlık yarışına hazırlanmak amacıyla kendi hizbini oluşturmaya çağırdı. Eski Tanaka hizbinin yalnızca 20 üyesini çevresinde toplayabilen Nikaido, 14 Mayıs'ta Liberal Demokrat Parti liderliğine aday olduğunu açıkladı. 21 Mayıs'ta para toplama kampanyasına 120 hizip üyesinin katılmasını sağlayan Takeşita, 4 Temmuz'da Keiseikai adıyla kendi hizbini oluşturduğunu açıkladı. Bu, 15 yıldan bu yana Liberal Demokrat Parti içinde ortaya çıkan ilk yeni hizipti. Maliye Bakanı Miyazava ise 12 Temmuz'da Aomori'de ülke düzeyinde bir propaganda kampanyası başlatarak aday olduğunu ortaya koydu. Üçüncü "yeni lider" olarak görülen Abe önceleri uygun bir zamanı kollamakla birlikte, giderek Takeşita'yı destekleyen bir tutum takındı. "Üç yeni lider"in perde arkasında bir uzlaşma sağlamak amacıyla yaptıkları görüşmelerin sonuç vermemesi üzerine, Başbakan Nakasone 20 Ekim'de alışılmamış bir adım attı ve Noboru Takeşita'yı Liberal Demokrat Parti başkanlığına aday gösterdi. Böylece savaş sonrasında, görevden ayrılan bir parti başkanı ikinci kez kendi ardılını belirlemiş oldu. Liberal Demokrat Parti'nin 31 Ekim'deki olağanüstü toplantısında resmen parti başkanlığına getirilen Takeşita, 6 Kasım'da da Ulusal Parlamento'da başbakan seçildi.

Japon Sosyalist Partisi, Japon tarihinde büyük bir siyasal partiye başkanlık yapan ilk kadın olan Takako Doi'nin öncülüğünde, 1987'de "kitle partisi"ne dönüşme hedefini öngören bir eylem programı kabul etti. Doi ile Dürüst Hükümet Partisi'nin yeni başkanı Cunya Yano, hükümetin savunma harcamalarını artırma programına ve ABD'nin Stratejik Savunma Girişimi'ne katılma planına karşı ortak muhalefet yürütme konusunda anlaşmaya vardılar. Daha sonra Demokratik Sosyalist Parti başkanı Saburo Tsukamato da, Nakasone'nin vergi önerileri konusunda hükümete "karşı koyma" stratejisi izlemek üzere, iki muhalefet lideriyle birleşti.

Ekonomi. Şubatta hükümetçe kabul edilen genel bütçe taslağında harcamalar bir önceki mali yıla göre yalnızca yüzde 0,02'lik bir artışla 54,101 trilyon Y olarak belirlendi. Buna karşılık savunma harcamalarında yapılan yüzde 5,2'lik artışla, 10 yıldan beri gayri safi milli hasıla (GSMH) içindeki payı yüzde 1'in altında tutulan bu kalemde belirlenmiş tavanın üzerine çıkıldı. Bu arada, hükümetin öngördüğü vergi reformu bütçenin parlamentodan geçirilmesini aksattı.

Nakasone iki yıldan beri üzerinde çalışılan ve yüzde 5'lik katma değer vergisini öngören vergi tasarısını Aralık 1986'da açıklamıştı. Tasarıda bazı mallar için bu oranın daha düşük olması öngörülüyor, ama buna karşılık küçük tasarruf sandığı hesaplarına uygulanan *maruyu* (3 milyon Y'nin altındaki tasarrufların faiz gelirlerine uygulanan vergi bağışıklığı) 31 Mart 1988'den başlayarak kaldırılıyordu. Muhalefet partileri bütçe komitesindeki görüşmeleri boykot etme kararıyla, vergi tasarısına tepkilerini hemen ortaya koydular. Sohyo (Japon İşçi Sendikaları Genel Konseyi) başkanı Takeşi Kurokava yeni vergiye karşı kararlı bir mücadele başlattı. Geleneksel olarak Liberal Demokrat Parti'nin en güçlü dayanaklarından birini oluşturan önde gelen esnaf birlikleri, hükümetin tasarıyı geçirmek için diretmesi durumunda Liberal Demokrat Parti'ye verdikleri desteği çekecekleri tehdidinde bulundular. Liberal Demokrat Parti'nin bütçe genel görüşmesini yerel seçimlerin yapılacağı 12 Nisan sonrasına ertelemeyi kabul etmesi üzerine, muhalefet partileri bütçe görüşmelerine karşı uyguladıkları üçüncü boykotu 13 Mart'ta sona erdirdiler. Ardından hükümet 27 Mart'ta geçici bir bütçe hazırladı. 1 Nisan'da başlayan 1987 mali yılının ilk 50 gününü kapsayan bu geçici bütçenin tutarı 8,83 trilyon Y gibi yüksek bir düzeyde bulunuyordu. Yerel seçimlerde oy kaybına uğrayan Liberal Demokrat Parti geri adım atmak zorunda kaldı. Hükümet bütçenin geçmesini sağlamak için katma değer vergisi tasarısından vazgeçti.

Yenin güçlü konumunun fiyatların düşmesine yol açması ve tüketim harcamalarının aşırı bir biçimde artması nedeniyle, 1986'nın son üç ayında Japon ekonomisi yüzde 0,8 gibi çok küçük bir büyüme gösterdi. Ekonomik Planlama Örgütü'ne göre, yıl içinde gerçekleşen büyüme, enflasyonun etkisi çıkarıldıktan sonra ancak yüzde 2,5'i buluyordu. Bu, son

12 yılın en düşük oranıydı. Japonya Merkez Bankası uzun süredir beklenen adımı 23 Şubat'ta atarak resmî iskonto haddini yüzde 0,5'lik bir indirimle, yüzde 2,5 düzeyinde gerçekleşen efektif hadde uygun hale getirdi. Liberal Demokrat Parti 17 Nisan'da ekonomiyi canlandırmaya yönelik bir acil önlemler paketi açıkladı. Enflasyon yıl boyunca oldukça düşük bir düzeyde seyretti; Tokyo'nun 23 semtini kapsayan tüketici endeksi (1985=100) mart ayında 100,6 olarak gerçekleşti. Buna karşılık işsizlik ocakta yüzde 3 gibi rekor bir düzeydeydi; bu, Yönetim ve Eşgüdüm Örgütü'nün istatistik verileri derlemeye başladığı 1953'ten bu yana saptanan en yüksek orandı. Çelik, otomobil ve elektronik sanayisindeki büyük sendikalar nisanda, ortalama olarak yüzde 3'ü biraz geçen bir ücret artışını kabul etmek zorunda kaldılar. Bu, son 28 yılda sendikaların bahardaki ücret görüşmelerinde elde ettiği en düşük artış oranıydı.

Nakasone hükümeti ekonomiyle ilgili yasama girişimlerinde bir konuda istediği sonucu elde etti. Liberal Demokrat Parti 1986 sonlarında Ulusal Parlamento'ya Japon Ulusal Demiryolları'nda reform yapmayı öngören bir dizi yasa tasarısı sundu. Bu kuruluşun 1986 mali yılı sonundaki zararı 25 trilyon yeni aşıyordu. 1 Nisan'da kabul edilen yasayla, yüzyıllık bir geçmişi olan demiryolu sistemi yedi özel demiryolu şirketi ile dört ikincil şirkete devredildi. Toplam uzunluğu 20 bin km'yi geçen yaklaşık 200 hatta çalışan personel sayısı 200 bini buluyordu.

Hükümet, ileri sanayi ülkelerinin Venedik zirvesinde bir araya gelmesinden hemen önce, 29 Mayıs'ta 43 milyar ABD Doları tutarında bir acil önlemler paketi açıkladı. Bu plan iç talebi geliştirmeyi, dış ticaret fazlasını azaltmayı ve azgelişmiş ülkelere kredi sağlamayı amaçlıyordu.

Dış ilişkiler. 1987'de Japonya'nın ABD ile ilişkilerinde en önemli yeri ticari sorunlar tuttu. Maliye Bakanlığı'nın açıklamasına göre, 1986 mali yılında dış ticaret ve cari işlemler fazlaları sırasıyla 101,4 milyar ve 93,8 milyar ABD Doları düzeyindeydi. ABD'ye yapılan ihracat yen üzerinden düşüş göstermekle birlikte, dolar üzerinden yüzde 17,8'lik bir artışla 52 milyar ABD Doları tutarında rekor bir fazla vermişti. 21 Ocak'ta Washington'da bir araya gelen Japonya maliye bakanı Miyazava ile ABD hazine bakanı James Baker, mali politikaları eşgüdüm içinde yürütmeyi ve yen ile dolar arasındaki döviz kurunu istikrarlı bir düzeyde tutmayı öngören bir anlaşmayı onayladılar. Ama Japonya Merkez Bankası aynı ay içinde doları desteklemek amacıyla piyasada 8,5 milyar ABD Doları almak zorunda kaldı. 1986 sonunda 160,10 Y düzeyinde olan ABD Doları, 30 Ocak'ta 152,30 Y ile kapandı.

Hükümet ve iş çevreleri Yediler Grubu'nun altı üyesinin 21-22 Şubat'ta açıkladığı Paris anlaşmasını olumlu karşıladı. Bu anlaşmayla ABD, Kanada, Almanya Federal Cumhuriyeti, İngiltere, Fransa ve Japonya doları desteklemek için "sıkı işbirliği yapma" konusunda ortak bir karar aldılar (İtalya kararın oluşturulması sürecinde dışta bırakıldığı gerekçesiyle anlaşmayı imzalamadı). Paris anlaşmasına karşın, dolardan kaçışın yol açtığı baskı merkez bankalarının müdahaleleriyle baş edilemeyecek bir düzeye çıktı. Dolar 30 Mart'ta savaş sonrasındaki en düşük düzeyi olan 144,7 Y'ye düştü. Yediler Grubu'nun 8 Nisan'da Washington'da yaptığı bir başka toplantının hemen ardından, düşüşünü sürdüren dolar 13 Nisan'da 141,85 Y düzeyine indi. 27 Nisan'da Tokyo piyasasında ABD Doları, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yenin revalüe edilmesinden bu yana en düşük düzey olan 137,70 Y ile açıldı. 30 Nisan-1 Mayıs'ta bir araya gelen Reagan ve Nakasone doların değerinde daha fazla bir düşüşün "verimsiz" olacağı konusunda görüş birliğine vardılar.

Bu arada, ticari sürtüşmeler iki ülkenin de tutumlarını sertleştirmesine yol açtı. Japonya'nın ileri bilgisayar ithalatına koyduğu engeller konusunda resmî bir araştırmaya girişen ABD, ayrıca yabancı şirketlerin Osaka uluslararası havaalanına ilişkin 8,5 milyar ABD Doları tutarındaki ihaleye teklif vermesinin önlendiği suçlamasında bulundu. Japonya Ticaret ve Sanayi Bakanlığı şubatta ABD senatörü Lloyd Bentsen'in hazırladığı kapsamlı ticaret yasa tasarısından duyduğu derin üzüntüyü dile getirdi. Fujitsu Ltd. ile Fairchild Semiconductor Corp. arasında tasarlanan birleşme, 16 Mart'ta ABD yönetiminin karşı çıkması yüzünden gerçekleşemedi. Resmî yetkililerin öne sürdüğü başlıca gerekçe ulusal güvenlik olmakla birlikte, bazı yetkililer asıl nedenin Japonya ile giderek artan ticari sürtüşmeler olduğunu açıkça dile getirdiler.

ABD yönetimi 27 Mart'ta, savaş sonrasında Japon ticaretine karşı ilk kez misillemede bulunmaya karar verdiğini açıkladı. Bu tutuma gerekçe olarak, Japonya'nın üçüncü ülkeler için öngörülenin altında fiyatlarla yarı iletken aygıt satışına göz yumarak, 1986'da bu konuda varılmış olan anlaşmaya bağlı kalmaması gösterildi. Tokyo 15 Nisan'da ABD'nin tasarladığı yaptırımların Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'na (GATT) aykırı olduğu yolunda resmî bir uyarıda bulundu. Bununla birlikte Başkan Reagan 17 Nisan'da 300 milyon ABD Doları'nı bulan Japon yapımı bilgisayar, televizyon seti ve motorlu aygıtlara yüzde 100 oranında gümrük vergisi konduğunu açıkladı. Nakasone 30 Nisan-1 Mayıs'ta Washington'da Reagan ile yaptığı görüşmede yaptırımların kaldırılmasını sağlayamadıysa da, Venedik zirvesi öncesinde kısıtlamaların yumuşatılması için Reagan'dan söz almayı başardı. Haziranda ve ardından kasımda bu yönde atılan adımlara karşın, 165 milyon ABD Doları değerindeki ihracat, öngörülen gümrük vergisi kapsamında kaldı.

Başlangıçta yarı iletkenler anlaşmasını iptal etme tehdidiyle tepkisini ortaya koyan Japonya Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, 23 Mart'ta çip (yonga) üreticilerinden 1987'nin son üç ayında 256K DRAM çiplerin üretimini kısmalarını istedi. Bundan önce 27 Ocak'ta da Gönüllü Kısıtlama Anlaşması uyarınca yıllık otomobil ihracatı kotası yedinci kez gözden geçirilerek değiştirilmişti. Buna göre nisandan sonraki bir yıl için otomobil ihracatı 2,3 milyon adetle sınırlandırılıyordu.

1987'de yaşanan bazı olaylar Japonya'nın hem ABD hem SSCB ile ilişkilerini etkiledi. Mayısta Tokyo polisi ABD askeri uçaklarına ilişkin bazı teknik bilgileri bir Sovyet yetkilisine sattıkları gerekçesiyle dört Japonu tutukladı. Japonya'nın önde gelen takım tezgâhları üreticilerinden Toshiba şirketinin SSCB'ye yasadışı yollardan satış yaptığının açığa çıkarılması çok daha büyük bir yankı uyandırdı. Elde edilen bilgilere göre, Toshiba, Japonya ve çoğu NATO üyesinin üye olduğu İhracat Denetimleri Eşgüdüm Komitesi'nin kabul ettiği kuralların dışına çıkarak, 1982-84 arasında SSCB'ye askeri açıdan yararlı sekiz makine satmıştı. Şirketin yönetim kurulu başkanı Şoiçi Saba ile icra kurulu başkanı Sugiiçiro Vatari olayın sorumluluğunu üstlenerek istifa ettiler. Ardından Japon hükümeti Toshiba'nın SSCB'ye bütün ihracatına bir yıl için yasak koydu.

Bu olumsuz gelişmeye karşın, Dışişleri Bakanlığı yetkilileri Sovyet lideri Mihail Gorbaçov'un Tokyo'ya yapacağı geziyle ilgili hazırlıklarda ortaya çıkan güçlüklerin üstesinden gelinebileceği kanısındaydı. Japonya'nın Moskova büyükelçisi Yasue Katori ile Sovyet dışişleri bakanı Eduard Şevardnadze geziyle ilgili görüşmelere 21 Mart'ta yeniden başladı. Nakasone-Gorbaçov buluşmasında Tokyo'nun "Kuzey Toprakları" olarak adlandırdığı bölgeye ilişkin uyuşmazlığın gündeme alınması yolundaki ısrarı, söz konusu gezinin önündeki başlıca engel olmaya devam etti. Hokkaido'nun kuzeyindeki adalar topluluğundan oluşan bölge, II. Dünya Savaşı'ndan beri SSCB'nin elinde bulunuyordu. Sovyet dip-

lomatik kaynakları bu istekten vazgeçilmediği sürece Sovyet liderinin Tokyo'ya gitmeyeceğini üstü kapalı biçimde belirttiler.

Şubatta Osaka Yüksek Mahkemesi'nin Tayvan'ın Kyoto' da bulunan bir Çin öğrenci yurdu üzerinde öne sürdüğü mülkiyet hakkını tanıyan bir karar vermesi, Japonya'nın Çin'le ilişkilerinde sorunlar yarattı. Çin lideri Deng Xiaoping 4 Haziran'da Pekin'de Dürüst Hükümet Partisi başkanı Yano ile yaptığı görüşmede bu kararın 1978'de imzalanan Çin-Japonya Dostluk Antlaşması'na aykırı olduğunu bildirdi. 26-28 Haziran'da Japonya dışişleri bakanı Kuranari ve altı bakandan oluşan bir heyetle yaptığı görüşmede de bu tartışmalı yargı kararının düzeltilmesi gerektiği mesajının Tokyo'ya iletilmesi isteğinde bulundu. Kuranari buna karşılık, Japonya'nın Pekin'i Çin'in tek meşru yönetimi olarak tanımaya devam edeceği yolunda Nakasone'nin verdiği sözü aktardı.

Japonya'nın Tayvan'la birlikte karıştığı bir başka olay, bu kez iki Kore ile ilişkilerinin bozulmasına yol açtı. Japonya, Kuzey Kore'den kaçan 11 kişiyi, olayın yatışmasına değin bekletilmeleri ve ardından Seul'e gönderilmeleri için 7 Şubat'ta uçakla Tayvan'a göndermiştir. Ama Tayvan, Tokyo' yu şaşırtan bir tutumla, daha bir gün geçmeden mültecileri Seul'e aktardı. Japonya Dışişleri Bakanlığı 9 Şubat'ta yaptığı bir açıklamayla Koreli mültecilerin Japonya üzerinden Güney Kore'ye gönderilmesinin Tokyo, Seul ve Pyanyang arasındaki ilişkilerde bozulmaya yol açmayacağı umudunu dile getirdi. Ama olaydan büyük bir kızgınlık duyan Kuzey Kore, Kasım 1983'ten beri Pyangyang'da tutulan iki Japon balıkçının geri verilmesine ilişkin görüşmelerin bu nedenle güçlüklerle karşılaşacağını bildirdi. Resmen Güney Kore'yi tanıyan Japonya'nın Kuzey Kore ile diplomatik ilişkileri yoktu.

Nakasone 10 Ocak'ta Finlandiya, Alman Demokratik Cumhuriyeti, Yugoslavya ve Polonya'yı kapsayan bir haftalık bir dış gezi için Tokyo'dan ayrıldı. Daha önce hiçbir Japon lideri Doğu Avrupa'ya resmî gezi yapmamıştı. Japon basınına göre bu gezi Gorbaçov'un ocak ortalarında Tokyo' ya gelmeme kararını vermesinden sonra ortaya çıkan boşluğu doldurmaya yönelikti. Japonya, 1981'de sıkıyönetim ilan edilmesinden sonra Polonya'ya ekonomik yaptırımlar uygulama kararı almıştı. Polonya'dan 1 milyar ABD Doları dolayında alacağı olan Tokyo, bu geziyle yaptırımları yumuşatmaya hazır olduğunu gösterdi. Görüşmelerde, Japon otomatik üretim donanımlarının alımında kullanılmak koşuluyla Polonya'ya 200 milyon ABD Doları tutarında kredi verilmesi kabul edildi.

(ARDATH W. BURKS)

KORE

Asya'nın kuzeydoğusunda, Japon Denizi, Kore Boğazı ve Sarı Denizin çevrelediği Kore kabaca 38° kuzey enleminden iki ayrı ülkeye bölünmüştür.

Eylül 1988'de Kore Cumhuriyeti'nin (KC) başkenti Seul' de yapılacak Olimpiyat Oyunları yüzünden, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (KDHC) ve KC ilişkileri 1987'de gerginleşti. KDHC, KC'ye Olimpiyat Oyunları'nın sosyalist ülkelerce boykot edilmesini sağlayacağı tehdidinde bulundu. Ancak bu tehdit fazla bir anlam taşımıyordu. Çünkü KDHC ne Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ne de Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) üzerinde yeterli etkiye sahip değildi. Bunun üzerine tutum değiştiren KDHC, Olimpiyat Oyunları'nın iki Kore arasında paylaştırılmasını istedi. Buna karşılık, Oyunların yapılacağı ülkeyi değil de kenti seçen Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) bu öneriyi önce reddetti, ama daha sonra, olası misillemeleri önlemek için Oyunlar'da yer alan bazı karşılaşmaların KDHC'de yapılmasını kabul etti.

IOC, KC'nin de kabul ettiği dört karşılaşmanın KDHC'de oynanmasını önerdi, ama KDHC daha fazlasını istedi. IOC'nin, bir uzun mesafe bisiklet yarışının Kuzey'de başlayarak askerden arındırılmış bölgeyi geçmesi ve Güney' de sona ermesi yolundaki ikinci önerisi de, bu karşılaşmanın yalnızca Kuzey'de yapılmasını isteyen KDHC tarafından reddedildi. Pazarlıklar sonuç alınmaksızın sürdü ve eylülde Birleşmiş Milletler (BM), KDHC'yi Olimpiyat Oyunları'nı engellememesi konusunda uyardı.

KC ve KDHC arasında, Ocak 1986'dan bu yana askıya

1987 boyunca Cumhurbaşkanı Çun Du Fan yönetimine karşı yoğunlaşan gösterilerde sık sık göstericilerle polis arasında çatışmalar çıktı. Seul'deki bir çatışmada polis atılan bir yangın bombasından korunmaya çalışırken görülüyor.
CHARLIE COLE - PICTURE GROUP

alınmış olan ikili görüşmelerin yeniden başlaması konusunda anlaşmaya varılmıştı, ama sonra KDHC cumhurbaşkanı Kim Il Sung yönetimi KC'nin her yılın başında ABD kuvvetleriyle yaptığı ortak askeri tatbikatları gerekçe göstererek, görüşmelerin yapılmayacağını açıkladı. 1987 boyunca KC-ÇHC ilişkilerindeki yumuşama sürdü ve iki ülke arasındaki ticaret hacmi, KDHC'yi rahatsız edecek biçimde, ÇHC ile KDHC arasındakini aştı.

Yıl ortasında, KC hükümetinin, askerden arındırılmış bölgenin yalnızca 10 km kuzeyinde KDHC'ce inşa edilen Kumgang Barajı'nın kendi güvenliğini tehdit ettiğini öne sürmesi üzerine, Kuzey ve Güney arasındaki ilişkiler gerginleşti. Strateji uzmanlarına göre bu baraj sayesinde KDHC istediği taktirde Seul'ü sular altında bırakabilirdi. Ocak 1987'de 11 kişilik bir ailenin küçük bir tekneyle denize açılarak KDHC'den kaçması ve bir Japon kıyı koruma gemisince kurtarılması üzerine yeni bir diplomatik sorun doğdu. Aile daha sonra Tayvan'a, oradan da Seul'e gitti. KC yetkilileri 29 Kasım'da Tayland-Birmanya sınırı yakınında düşerek 115 kişinin ölümüne neden olan Kore Hava Yolları uçağının KDHC tarafından düşürüldüğünü öne sürdü. Bahreyn'de, söz konusu uçağa bomba yerleştirdiklerinden kuşkulanılan ve sahte Japon pasaportu taşıyan bir kadınla bir erkek yakalandı. Zehir içerek intihar etmek isteyen çiftten erkek öldü; kadın kurtarıldı ve Seul'e götürüldü. KDHC suçlamayı reddetti.

Kore Cumhuriyeti (Güney Kore)

Yüzölçümü: 99.143 km². Nüfus: (1987 tah.) 42.082.000. Başkent: Seul. Para birimi: von (W); (5 Ekim 1987) serbest kurda 804 W=1 ABD Doları; 1.300 W=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Çun Du Fan; 26 Mayıs'a değin başbakan: Lho Şin Yong; 13 Temmuz'a değin Li Han Key; 13 Temmuz'dan sonra Kim Çung Yul.

Kore Cumhuriyeti için 1987 yılı Cumhurbaşkanı Çun Du Fan yönetimine karşı yaygın gösteriler ve grevlerle dolu bir yıl oldu. Çok geniş bir katılımla gerçekleşen bu gösteriler sonucunda hükümet demokratik hakların genişletilmesini kabul etti. Muhalifler için af ilan etti. Cumhurbaşkanının olağanüstü durumlardaki yetkileri kaldırıldı. Serbest seçimlerin yapılmasıyla sonuçlanan bu gelişmeler KC için bir dönüm noktası oldu.

Huzursuzlukların patlak vermesine yol açan olay polisçe sorgulanması sırasında işkence gören bir öğrencinin gözaltındayken ölmesiydi. Bu ölüm üzerine, dinsel grupların yanı sıra, olaylara genellikle kayıtsız kalan orta sınıfların da protestolara katılması ve tam demokrasi çağrısında bulunmasıyla hükümete karşı muhalefet cephesi genişledi. Gösteriler mayıs, haziran ve temmuzda hız kazandı. Bir keresinde, Seul sokaklarında 250 bin dolayında göstericiyle 60 bin kadar polis çatıştı. Huzursuzluk işyerlerine de yayıldı ve çalışkanlıklarıyla tanınan işçiler daha yüksek ücret ve daha iyi yaşam koşulları isteğinde bulundular. İşverenler şaşılacak bir hızla bu istekleri kabul etti. Bu arada dev Hyundai Grubu buna uymayınca hükümet işçilerin lehinde müdahale etti ve anlaşma sağlandı. Gene de pek çok şirket grevler nedeniyle üretim kaybına uğradı.

Korkulduğu gibi sıkıyönetime gidilmedi ve bunda ABD'nin etkisi oldu. Bunun yerine demokrasi yönünde hızlı adımlar atıldı. Haziranda Roh Te Vu iktidardaki Demokratik Adalet Partisi'nin cumhurbaşkanı adayı oldu. Vu eski bir general ve Çun'un yakın çalışma arkadaşıydı. Buna karşın seçim kampanyası başlayınca Çun'a mesafeli davranmaya başladı. Çun temmuzda Demokratik Adalet Partisi başkanlığından ayrıldı ve yerini parti genel sekreteri aldı.

Ulusal Meclis'teki tüm partilerce yeni bir anayasa hazırlandı ve kabul edildi. Anayasada, başkanlık seçimlerinin doğrudan yapılması, adil bir seçim yasası, siyasal tutukluların serbest bırakılması, aralarında Kim De Cung'un da bulunduğu önde gelen muhaliflere medeni ve siyasal haklarının geri verilmesi, insan haklarının güvence altına alınması basın özgürlüğü, il ve belediye meclislerinin seçimle işbaşına gelmesi, siyasal partiler üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması ve rüşvet ile yolsuzluklara karşı bir kampanya düzenlenmesi gibi temel konular yer alıyordu. 27 Ekim'de yapılan halk oylamasında anayasa ezici bir çoğunlukla kabul edildi ve seçim kampanyası hız kazandı.

Başkanlık seçimlerinde başlıca üç aday çekişti: Ülkedeki bunalımı çözmede oynadığı rol nedeniyle geniş bir destek kazanan Roh Te Vu ve iki ana muhalefet lideri olan Kim Young Sam ve Kim De Cung. Sam ve Cung, nisanda kurulmuş olan Yeniden Birlik İçin Demokratik Parti'nin ortak liderleriydi. Ancak kasımda ikisi arasındaki çekişme bölünmeye yol açtı ve Kim De Cung ayrı bir grup oluşturdu. Aynı sıralarda, eski başbakanlardan Kim Cong Pil de adaylığını koydu. Muhalefetin bölünmesi üzerine 16 Aralık'taki seçimi Roh kolayca kazandı. 23.070.748 oyun yüzde 35,9'unu Roh, yüzde 27,5'ini Kim Young Sam, yüzde 26,5'ini Kim De Cung ve yüzde 7,9'unu Kim Cong Pil aldı. Muhalefetin seçimlerde hile yapıldığı iddiası gözlemcilerce pek kabul görmedi ve sonuç halkın çoğunluğunca benimsenmiş göründü.

Huzursuzluklara karşın KC ekonomisi gelişmesini sürdürdü. Cari işlemler açığının ilk kez 1986'da kapanması ve büyüme hızının yüzde 12,5 olması, 1987'de de benzer bir gelişmenin önünü açtı. KC'nin ihracattaki olağanüstü başarısına Japon Yeni'nin yükselmesi ve petrol fiyatlarının düşmesi de katkıda bulundu. 1987 ortasında ihracat 1986'nın aynı dönemine oranla yüzde 33 arttı ve dış ticaret fazlası da üç katına çıktı. Yenin değer kazanması dolayısıyla Japonya geleneksel pazarlarını yitirirken Kore mallarının rekabet gücü arttı. Hükümetin, hâlâ oldukça yüksek olan dış borçlarını (martta 42 milyar dolardı) gitgide azaltması uluslararası kredi kuruluşlarının güvenini artırdı. Bu gelişme, ithalat kısıtlamalarını azaltan KC'nin dış ticarette Japonya'ya bağımlılıktan önemli ölçüde kurtulmasını sağladı.

Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (Kuzey Kore)

Yüzölçümü: 122.370 km². Nüfus: (1987 tah.) 21.390.000. Başkent: Pyangyang. Para birimi: von (W); (5 Ekim 1987) nominal değeri 0,94 W=1 ABD Doları; 1,53 W=1 sterlin. 1987'de Kore İşçi Partisi Merkez Komitesi genel sekreteri ve cumhurbaşkanı: Mareşal Kim İl Sung; bakanlar kurulu başkanı (başbakan): Li Gun Mo.

Seul'deki Olimpiyat Oyunları'nın başarıyla gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla ABD, 1987'de KDHC'yle ilişkilerini geliştirmede inisiyatifi ele aldı. Martta Çin'e yaptığı gezi sırasında ABD dışişleri bakanı George Shultz Çin hükümetinden, Olimpiyat Oyunları'na KDHC'nin de katılması koşullarını kapsayan ayrıntılı önerileri Pyangyang'a iletmesini istedi. Bu öneriler arasında, Kuzey Korelilere vize verilmesi, askeri gereçler dışındaki malların satışına izin verecek biçimde ticaret ambargosunun kısmen kaldırılması, KDHC'nin uluslararası kuruluşlara katılmasına ABD'nin otomatik biçimde karşı koymaktan vazgeçmesi ve iki ülke diplomatları arasındaki temaslara konan yasağın kaldırılması gibi konular yer alıyordu. ABD'nin bu girişimi elle tutulur bir sonuç sağlamamakla birlikte olumlu bir adım olarak nitelendi.

Bu girişim, Kim İl Sung'un mayısta Pekin'e yapacağı geziden hemen önce yapılmıştı. Görkemli biçimde karşılanan Kim, Çinli lider Deng Xiaoping'le görüştü. Çin, KDHC'yle SSCB arasındaki ilişkilerin gelişmesi üzerine KDHC'yle ilişkilerini geliştirmenin yollarını aramaya başlamıştı. KDHC, SSCB'ye hava sahasında uçuş yapma ve savaş gemilerine

limanlarından yararlanma hakkı tanımıştı. Ama Çin ile görüşmeler ciddi bir sonuç vermedi.

1987 başlarında Kim'in sağlığıyla ilgili çok spekülasyon yapıldı. 1986 sonlarında KC kaynaklı yanıltıcı raporlara göre Kim bir suikastte öldürülmüştü. Aynı kaynaklı 1987 raporlarında da Kim'in haziranda Bulgaristan büyükelçisini kabulü sırasında yere yığıldığı, beyin ameliyatı geçirdiği, Bangladeş'e yapacağı resmî geziyi iptal ettiği ve ortadan kaybolduğu iddia edildi. Bu spekülasyonlar Kim İl Sung'un, 6 Temmuz'da Endonezya dışişleri bakanı Mochtar Kusumaatmadjan'ın KDHC'ye yaptığı resmî gezi sırasında çekilen bir fotoğrafının yayımlanmasıyla birdenbire kesildi.

Ekonomik gelişme yavaştı. KDHC'nin dış borç ödemelerini yeni bir takvime bağlamak üzere yapılan görüşmelerden sonra Batılı bankalar bu ülkenin 770 milyon dolarlık borcunu ödeyemediğini açıkladılar. KDHC iktisadi varlıklarına el konması tehdidi karşısında borç ödemelerinin yeni bir takvime bağlanmasını kabul etti.

(ROBERT WOODROW)

MOĞOLİSTAN

Doğu Asya'da bir kara devleti olan Moğolistan Halk Cumhuriyeti, Dış Moğolistan olarak bilinen coğrafi bölgeyi kapsar. Yüzölçümü: 1. 565.000 km². Nüfus: (1987 tah.) 1.989.000. Başkent: Ulaanbaatar (Ulan Bator). Para birimi: tugrik; (5 Ekim 1987) serbest kurda 3,36 tugrik=1 ABD Doları; 5,45 tugrik=1 sterlin. 1987'de Moğolistan Devrimci Halk Partisi genel sekreteri ve Büyük Halk Hurali Prezidyumu başkanı (devlet başkanı): Zhambyn Batmunkh; bakanlar kurulu başkanı (başbakan): Dumaagiyn Sodnom.

15 Ocak 1987'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) savunma bakanı Sergey Sokolov bir SSCB zırhlı tümeninin ve birkaç küçük birliğin Moğolistan'dan çekileceğini açıkladı. Sovyet savunma bakanlığı 7 Haziran'da kısmi çekilmenin tamamlandığını bildirdi, ama çekilen birliklerle ilgili ayrıntılar yayımlanmadı.

Bu çekilme, Sovyet lideri Mihail Gorbaçov'un Temmuz 1986'da Vladivostok'ta yaptığı bir konuşmada, "Moğolistan'daki Sovyet birliklerinin önemli bir bölümünün geri çekilmesi sorununun" Sovyet ve Moğol liderlerce "birlikte" ele alındığını açıklamasının ardından gerçekleşti. Diplomatlar, SSCB'nin bu kararını, Moğolistan'daki tüm Sovyet birliklerinin çekilmesini isteyen Çin Halk Cumhuriyeti'yle (ÇHC) ilişkileri düzeltmek yolunda bir girişim olarak değerlendirdiler.

Haziranda Moğolistan ve ÇHC yetkililerinin iki ülke arasındaki sınır anlaşmazlıklarının ele alınma yöntemine ilişkin bir antlaşma imzaladıkları açıklandı. 27 Ocak'ta Moğolistan ve ABD diplomatik ilişki kurdular. ABD'nin yıl sonuna değin Ulaanbaatar'da bir diplomatik temsilcilik açması bekleniyordu. Moğolistan başkenti temmuzda, Asya kıtasındaki 21 komünist partisinin üst düzey yetkililerine ev sahipliği yaptı.

(K.M. SMOGORZEWSKI)

TAYVAN

Çin Cumhuriyeti (Milliyetçi Çin), Çin kıyısı açıklarındaki Tayvan Adasıyla çevresinde yer alan adalardan oluşur. Yüzölçümü: 36.000 km² (Tayvan Adasının yanı sıra, 21'i Tayvan Takımadalarında, 64'ü de P'eng-hu Adalarında [*Ch'ün-tao*] bulunan adaların yüzölçümleri toplamı). Nüfus: (1987 tah.) 19.630.000. (Nüfus ve yüzölçümüne ilişkin rakamlar. Çin Halk Cumhuriyeti'nin [ÇHC] Fujian yönetim bölgesinin işgali altında bulunan Quemoy ve Mazu Adalarını kapsamaz). Başkent: Taipei. Para birimi: Yeni Tayvan Doları (NT); (5 Ekim 1987) resmî kurda 29,88 NT=1 ABD Doları; 48,53 NT=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Chiang Ching-kuo; Yürütme Konseyi başkanı (başbakan): Yu Kuo-hua.

1987 Tayvan için başarılı bir yıl oldu. Diplomatik alanda gitgide önemsizleşmekle birlikte, siyasal reform hamleleri ve ekonomik alandaki çarpıcı başarılar nedeniyle gitgide artan bir istikrara kavuştu. Temmuzda, 38 yıldan sonra sıkıyönetim kaldırıldı ve yerine, kişi haklarını daha açık biçimde güvence altına alan, yurt dışına seyahat özgürlüğünü artıran, döviz denetimini gevşeten ve siyasal katılıma daha çok fırsat tanıyan bir Ulusal Güvenlik Yasası geçirildi. Yeni yasanın yürürlüğe girmesi, iktidardaki Kuomintang'ın artan esnekliğini ve siyasal reformlar konusundaki çabasını yansıtıyor, ayrıca siyasal sürecin daha da hızlanacağını haber veriyordu.

Kuomintang'ın daha çok açıklık yolundaki kararı, dayandığı temel konusundaki kaygılarını da yansıtıyordu. En üst düzey siyasal mevkilerde hâlâ, 1949'da ÇHC'den Tayvan'a kaçan yaşlı kuşağın bulunması dolayısıyla, özellikle nüfusun yüzde 85'ini oluşturan ve giderek çoğalan Tayvan doğumluların desteğini kazanmak için yeni önlemler gerekliydi. Kuomintang, bir bölümünü bir yaşındaki Demokratik İlerlemeci Parti'nin dile getirdiği, Tayvan'ın bağımsızlığı ya da kendi kaderini tayin hakkı için savaş çağrılarına karşı tutumunu netleştirdi. Muhalefet, halen üyelerinin sınırlı bir bölümü için seçim yapılan Yasama Konseyi'nin tamamı için seçim yapılması yolunda Kuomintang'a baskı yaptı.

Tayvan'ın yaşlı ama hâlâ güçlü cumhurbaşkanı Chiang Ching-kuo siyasal reformların sürdürülmesindeki belirleyici-

Tayvan'da Temmuz ayında hükümet adına bir basın toplantısı yapan Shao Yu-ming 38 yıldır süren sıkıyönetimin kaldırıldığını açıkladı.
AFP PHOTO

liğini korudu. Chiang otoritesi sayesinde, parti yönetimindeki daha muhafazakâr öğelerin karşı koyma eğilimini alt etti. Bununla birlikte, artık 77 yaşına gelen ve sağlığı bozuk olan Chiang'ın ardılının kim olacağı tartışılmaktaydı. En çok üzerinde durulan aday, Chiang'ın uzun süredir arkadaşı olan ve Kuomintang genel sekreterliğine getirilen Lee Huan'dı. Tayvan doğumlu cumhurbaşkanı yardımcısı Lee Teng-Hui'ye şans tanıyanlar da vardı.

Kuomintang'ın anakarayla (Çin) her türlü resmî ilişkiyi reddetmeyi sürdüreceğini ısrarla belirtmesine karşın, gayriresmî görüşmelerde artan oranda bir esneklik gözden kaçmıyordu. Temmuz sonunda Hong Kong'a ve Tayvan sınırları içindeki Portekiz toprağı Macau'ya seyahat yasağı kaldırıldı. Ekimde de, askeri ve resmî görevliler dışındaki Tayvanlıların anakaradaki yakınlarını ziyaret etmelerine izin veren yeni bir yasa yürürlüğe kondu. Bu yasanın onaylanmasının ardından yaklaşık 40 yıldır yasak olan bu tür ziyaretler için binlerce insan başvuruda bulundu. ÇHC ile Tayvan arasında dolaylı ticaret de gelişti. Bu ticaretin yıl sonunda 2 milyar dolara ulaşması bekleniyordu.

1987'de Tayvan'ın toplumsal ve siyasal istikrarının temelinde ekonomik başarı yatıyordu. İhracattaki büyük atılımla birlikte 1987 için ekonomik büyüme hızının yüzde 10,6 olacağı, kişi başına milli gelirin de 5 bin doları fazlasıyla aşacağı tahmin ediliyordu. ABD'yle ticari ilişkiler bu ekonomik stratejinin temel taşıydı, çünkü Tayvan'ın ihracatının yüzde 45'i ABD pazarlarına yönelmiş durumdaydı. ABD'nin Tayvan'la olan dış ticaretindeki açığın, Japonya'yla dış ticaretindeki açığın ardından ikinci sırayı alarak 1987'de 20 milyar dolar olması bekleniyordu.

Her ne kadar Tayvan'ın ihracat gelirleri ABD şirketlerinin Tayvan'daki yerel temsilciliklerince elde ediliyorsa da, dış ticaret açığının büyümesi ABD'de korumacı eğilimleri körükledi. Başkan Reagan yönetiminin baskısıyla NT'nin ABD Doları karşısındaki değeri büyük ölçüde yükseltildi. Tayvan, parasının değerini daha fazla yükseltmek zorunda kalmamak için daha çok ABD malı almaya söz verdi, ithalattaki gümrük tarifelerini düşürdü ve iç talebi canlandırdı. Bu önlemlere karşın Tayvan Merkez Bankası'nın nakit döviz rezervi yıl sonunda 70 milyar dolara yaklaştı. Bu rakamı aşan ülkeler yalnızca Japonya ve Almanya Federal Cumhuriyeti'ydi.

(JONATHAN D. POLLACK)

Güney Asya

AFGANİSTAN

Afganistan Demokratik Cumhuriyeti Orta Asya'da bir kara ülkesidir. Yüzölçümü: 652:225 km². Nüfus: (1987 tah.) 14.184.000 (Pakistan'da 2,8 milyon, İran'da 2,2 milyon olduğu tahmin edilen Afgan mülteciler bu rakamın dışındadır). Başkent: Kâbil. Para birimi: afgani (AF); (5 Ekim 1987) serbest kurda 61,12 AF=1 ABD Doları; 99,25 AF=1 sterlin. 30 Eylül 1987'ye değin Devrim Konseyi başkanı (devlet başkanı): Hacı Muhammed Çamkani; 30 Eylül'den 30 Kasım'a değin Devrim Konseyi başkanı: Muhammed Necibullah; 30 Kasım'dan sonra başkan (devlet başkanı): Necibullah; Afganistan Demokratik Halk Partisi genel sekreteri: Necibullah; başbakan: Sultan Ali Keştmend.

Afganistan'daki savaş yedinci yılını doldururken, 115 bin dolayında olduğu tahmin edilen Sovyet askerlerinin geri çekilmesi konusunda bir takvim üzerinde henüz anlaşma sağlanamadı. Mart ve eylülde Cenevre'de, BM arabulucusu Diego Cordovez'in katılımı ve Pakistan ile Afganistan dışişleri bakanları arasında ilişki sağlamasıyla iki tur görüşme yapıldı. Pakistan, SSCB'nin desteğiyle ayakta kalan Afgan hükümetini tanımadığı için Afganistan'la doğrudan görüşmelere yanaşmama tutumunu sürdürdü. Pakistan ayrıca, sekiz aya indirilmesinde ısrar ettiği geri çekilme süresinin 16 ay olması yolundaki Sovyet-Afgan önerisini de reddetti.

Bu görüşmeler birkaç aydır sürdürülen diplomatik çabaların ürünüydü. 1987 sonlarına değin Devrim Konseyi başkanlığına (devlet başkanlığı) resmen seçilmeksizin, 1986 sonundan bu yana Afganistan'ın başında bulunan Muhammed Necibullah (Necib olarak da bilinir) Sovyet lideri Mihail Gorbaçov'la görüşmek üzere temmuzda Moskova'ya beklenmedik bir ziyarette bulundu. Bu ziyaret, görüşmelerde bir ateşkes anlaşması sağlanamaması üzerine yapılmıştı. Necibullah 15 Ocak'ta bir ateşkesin yürürlüğe gireceğini açıklamış, ama direnen bellibaşlı mücahit gruplarının tümü bunu reddetmişti. Afgan hükümetince tek yanlı olarak ilan edilmiş olan ateşkesin 15 Temmuz'da 15 Ocak 1988'e değin uzatılması önerisi karşısında mücahitlerden bir ses çıkmadı. Ağustos'ta mücahit direnişinin güçlenmesi üzerine başkent Kâbil de tehdit altında kaldı. Moskova'da temmuzda yapılan görüşmelerin ayrıntıları açıklanmadı. Görüşmelerden sonra Necibullah, 60 bin mültecinin Afganistan'a döndüğünü ve 15 bin gerillanın silahlarını bıraktığını, ayrıca on binlerce gerillanın da Afgan hükümetiyle görüşmeler yaptığını söyledi. Bu iddialar ne Batı tarafından inandırıcı bulundu ne de SSCB tarafından desteklendi.

Hükümete sadık *Cirgah*'ın (Büyük Ulusal Meclis) kasım sonunda yaptığı bir toplantıda Necibullah, Şubat 1988'de BM gözetiminde yapılması planlanmış olan görüşmelerde Sovyet birliklerinin çekilme süresini 16 aydan bir yıla indiren yeni bir takvim sunacağını açıkladı. Meclisin onayladığı yeni bir anayasayla başkanlık (devlet başkanlığı) makamı oluşturuldu. Tek aday olan Necibullah 30 Kasım'da başkan seçildi. Ayrıca anayasa öteki partileri iktidardaki Komünist Parti'yle birlikte hükümette yer almaya çağırıyor ve böylece ulusal bir uzlaşma sağlamayı amaçlıyordu.

Hem direnişçilerin, hem de Sovyet desteğindeki Afgan kuvvetlerinin askeri başarıları konusundaki raporlar çelişkiliydi. Batılı diplomatlar tüm önemli illerde çarpışmaların sürdüğünü ve her iki tarafın da ağır kayıplar verdiğini bildirdiler. İnsan haklarının çiğnenmesi yaygınlaştı ve BM İnsan Hakları Komisyonu'nun dikkatini çekti. Yıl sonuna doğru Afganistan'ın doğusundaki Host kasabasında savaşın en şiddetli çarpışmasının meydana geldiği bildirildi. Sovyetler Birliği desteğindeki Afgan hükümet kuvvetleri buradaki mücahit kuşatmasını yarmaya çalıştılar.

Savaşın iyice yıprattığı zayıf Afgan ekonomisi hakkındaki bilgiler hem azdı, hem de bunların doğrulanması zordu. Yeni beş yıllık plan (1986-91) hedeflerine göre tarımda (önceki beş yıllık plan döneminde gerçekleşen yüzde 6'ya karşılık) yüzde 16, sanayi üretiminde (önceki dönemin yüzde 26'sına karşılık) yüzde 38'lik bir büyüme öngörülüyordu. 1986-87'de gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) yüzde 3,3'lük bir artışla 155,3 milyar AF'ye ulaştı. Tarım üretimindeki artış yüzde 1,6, sanayideki büyüme ise yüzde 2,4'tü. SSCB, Afganistan'ın dış ticaretinde başta gelen ülke olmayı sürdürdü. 1986'da Afganistan'ın ihracatının yüzde 70'i SSCB'ye yapılmıştı.

Ekonomide ağırlığını koruyan özel sektör ihraç ürünlerinin yaklaşık yarısını üretti. Ekonomik sorunların ciddiliğine karşın Kâbil'in canlı bir ticaret merkezi olduğu bildirildi.

Başkentte yeterli düzeyde enerji üretimi sağlanıyordu. Başkentin nüfusu savaştan kaçanlar ya da iş aramak üzere kırsal bölgelerden gelenlerle birlikte artarken, 1974'te 350 bin kW-sa olan elektrik enerjisi üretimi 1987'de 2 milyon kW-sa dolayına yükseldi.

UNICEF araştırmasına göre Afganistan dünyada bebek ve çocuk ölüm oranı en yüksek ülke durumundaydı. 1985'te, bir yaşın altındaki çocuklarda her 1.000 canlı doğumda 189 ölüme rastlanıyordu. Bu sayı komşu Pakistan'da 115'ti.

(DILIP GANGULY)

BANGLADEŞ

Uluslar Topluluğu'nun üyesi olan Bangladeş Halk Cumhuriyeti, Hindistan Yarımadasının kuzeydoğu bölümünde ve Bengal Körfezindedir. Yüzölçümü: 143.998 km². Nüfus: (1987 tah.) 105.307.000. Başkent: Dakka. Para birimi: Bangladeş Takası (Tk); (5 Ekim 1987) serbest kurda 30,42 Tk=1 ABD Doları; 49,40 Tk=1 sterlin. 1987'de devlet başkanı: Tuğgeneral Hüseyin Muhammed Erşad; başbakan: Mizanur Rahman Çovdhuri.

1987'de, Bangladeş'in dünyanın en yoksul ülkeleri arasında en alt sıradaki yeri değişmedi. Temmuz-eylül döneminde, son 40 yıldır görülen en büyük sel felaketi ülkenin kuzey, doğu ve orta bölgelerine yıkım getirdi, köyleri ve binlerce kilometrelik karayolunu yerle bir etti. Ağustosta ölü sayısı en azından 1.000 olarak tahmin ediliyordu. Su yoluyla bulaşan salgın hastalıklar selden etkilenen bölgelerin halkını kırdıkça bu rakam sürekli arttı. Yirmi milyondan fazla kişi evsiz kaldı. Resmî raporlara göre selin verdiği zarar bir milyar dolara yakındı.

Bangladeş halkı, pek çok ülkeden gıda yardımı gönderilmesine karşın, her zamankinden daha ağır bir yiyecek kıtlığıyla karşı karşıya kaldı. Bangladeş'in 1987 için tahıl ithalatı gereksinimi, çoğu buğday olmak üzere 3,5 milyon ton olarak belirlenmişti. Bir yandan 2,7 milyon ton buğday sel sırasında yok olurken, öte yandan 300 bin ton buğday da kuraklıktan ötürü yitirilmişti. Bir milyon ton dolayındaki buğdayın kurtarılması için bir hükümet programı uygulamaya kondu. Ekonominin tarım ağırlıklı olmasından ötürü Uluslararası Para Fonu (IMF) 1987'de gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) artışının yüzde 1.8'i aşmayacağını tahmin ederken hükümet yetkilileri artışın yüzde 2,5'i bulmasının olanaklı olduğuna inanıyorlardı. Başkan Muhammed Erşad, Bangladeş'te nüfus artış hızının yüzde 3,2'den yüzde 2,4'e düşürülmesi dolayısıyla 1987 BM Nüfus Ödülü'nü aldı.

Bangladeş'te 64 il konseyinin başına subayların getirilmesine olanak veren bir yasa tasarısının 12 Temmuz'da parlamentoda kabul edilmesi, ülkenin değişik yerlerinde şiddet olaylarına yol açtı. Olaylarda hükümet karşıtı pek çok gösterici tutuklandı.
AFP PHOTO

Bangladeş'e, düşük işçi ücretleri ve bol işgücü olan sanayileşme yolunda bir ülke görünümü kazandırmaya ve böylece yabancı yatırımcıların ilgisini çekmeye çalışıldı. Hükümet GSYİH'de sanayinin payını yüzde 10'dan yüzde 25'e çıkarmayı planladı. Buna bağlı olarak küçük sanayiyi ve el zanaatlarına dayalı sanayileri özendirme programları başlattı. Pabna yöresinde 320 megavatlık bir nükleer santral yapımı için Fransa ve Federal Almanya'yla görüşmeler sürdürülüyordu.

Ekonomik sorunlar hükümete karşı muhalefetin alevlenmesine ve şiddet olaylarına yol açtı. Ülkenin 64 il konseyinin başına subayların getirilmesine olanak veren bir yasanın 12 Temmuz'da parlamentoda kabul edilmesinden sonra girişilen hükümet karşıtı gösteriler üç hafta sürdü. Daha çok öğrencilerin ve sendikacıların katıldığı gösteri ve grevlerde sekiz kişi öldü, pek çok kişi de yaralandı. İki temel muhalefet grubu olan Bangladeş Milliyetçi Partisi (BJD) ve Avami Birliği hükümete karşı ortak mücadele yürüttüler. Dört buçuk yıldır süren sıkıyönetimin Kasım 1986'da resmen kaldırılmasına karşın, bu iki parti, yasanın askerleri yeniden yönetime getirmek amacıyla gündeme getirilmiş olmasından kaygılanıyordu. Erşad'a göreyse, yasa ülkenin kalkınma programına silahlı kuvvetlerin de katılması için büyük bir fırsat yaratacaktı. Ama Erşad baskılara boyun eğmek zorunda kaldı ve 2 Ağustos'ta parlamentonun yasayı yeniden ele almasını istedi. Başlıca muhalefet liderleri olan Şeyh Hasina Vacad ve Halide Ziya sonucu "halkın zaferi" olarak nitelediler.

Aralık başında hükümete karşı yeni bir gösteri dalgası baş gösterdi. Erşad olağanüstü hal ilan etti ve 27 Kasım'da tüm siyasal gösteri ve grevleri yasakladı. 6 Aralık'ta parlamentoyu feshetti ve ertesi gün yeni seçimlerin 90 gün içinde yapılacağını açıkladı. Kasım başında gözaltına alınmış binlerce siyasal eylemci arasında bulunan ve evlerinde bir aydır hapis tutulan Vacad ve Ziya serbest bırakıldı. Her iki muhalefet lideri de Erşad istifa etmedikçe seçimlere katılmayacaklarını açıkladılar.

1975 askeri darbesinin başlıca mimarlarından olan ve o yıldan bu yana Libya'da sürgünde bulunan Albay Faruk Rahman ve Albay Abdur Raşid, beklenmedik biçimde, 3 Ağustos'ta yeni bir parti kurdular. Avami Birliği, Özgürlük Partisi adını taşıyan bu partiye şiddetle karşı çıktı. 1 Ağustos'ta Bangladeş'in eski devlet başkanı Ebu Seyid Çovdhuri 66 yaşında öldü.

(DILIP GANGULY)

BHUTAN

Bhutan Krallığı, Çin ile Hindistan arasında, Himalayalar'ın doğusunda bir kara devletidir. Yüzölçümü: 47.000 km². Nüfus: (1987 tah.) 1.337.000. Başkent: Thimphu. Para birimi: ngultrum (Nu); (5 Ekim 1987) nominal değeri, 1 Nu=1 Hindistan Rupisi (Bhutan'da bu para da kullanılmaktadır); serbest kurda 12,93 Nu=1 ABD Doları; 21 Nu=1 sterlin. 1987'de *druk gyalpo* (hükümdar): Cigme Singye Vangçuk.

1987'de Bhutan'ı tanıyan ülke sayısı biraz daha arttı. Aralarında Japonya, Hindistan, Bangladeş ve Nepal'in bulunduğu, Bhutan'ın diplomatik ilişki kurduğu ülkeler listesine Sri Lanka ve Kore Cumhuriyeti de eklendi. Bhutan'ın Çin Halk Cumhuriyeti'yle resmî ilişkileri bulunmamasına karşın, iki ülke ortak sınırlarının resmen belirlenmesi amacıyla görüşmelerde bulunmuşlardı. 1987'de yaptıkları dördüncü görüşmede ilkeleri ve yöntemleri tartışma aşamasından temel konuya geçtiler. 1988'de yapılması planlanan gelecek

görüşmede resmî bir anlaşmaya varılacağı sanılmaktadır. ÇHC ile Bhutan arasında daha yakın ilişki kurulması yolundaki gelişmeler, bu küçük krallığı dış ilişkilerinde yönlendiren Hindistan'ı kaygılandırdı. Hindistan, Bhutan'a yıllık 28 bin sterlin dolayında bağışta bulunmaktadır. Bhutan'ın, dünyanın kişi başına en düşük milli gelirine (100 ABD Doları) sahip olduğu düşünülürse bu rakam hiç de azımsanamaz. Turizm en önemli döviz kaynağı olmaya devam etti. 1987'de seyahat kısıtlamalarının kaldırılması özellikle Japon turistlerin sayısını büyük ölçüde artırdı. 1986'da 2.400 olan bu sayı, 1987'de 3 bin olarak tahmin edildi ve 2,2 milyon dolarlık döviz geliri sağladı.

(DILIP GANGULY)

HİNDİSTAN

Güneydoğu Asya'da Uluslar Topluluğu üyesi federal bir cumhuriyet olan Hindistan Cumhuriyeti, batısında Umman Denizi, doğusunda Bengal Körfezi bulunan ve Hint Okyanusuna uzanan bir yarımada üzerindedir. Yüzölçümü: 3.166.414 km² (Cemmu ve Keşmir'in Hindistan yönetimindeki bölümünü kapsar). Nüfus: (1987 tah.) 783.044.000 (Cemmu ve Keşmir'in Hindistan yönetimindeki bölümünün nüfusunu da kapsar). Başkent: Yeni Delhi. Para birimi: Hindistan Rupisi (Rs); (5 Ekim 1987) serbest kurda 12,93 Rs=1 ABD Doları; 21 Rs=1 sterlin. 25 Temmuz 1987'ye değin cumhurbaşkanı: Zail Singh; 25 Temmuz'dan sonra Ramasvami Venkataraman; başbakan: Raciv Gandhi.

İç olaylar. 1987'de Hindistan, bir yandan son yüzyılda karşılaştığı en şiddetli ve yaygın kuraklığın doğurduğu felaket, öte yandan Başbakan Raciv Gandhi'nin durumunu sarsan olayların yol açtığı siyasal belirsizliklerle uğraşmak zorunda kaldı. Temmuzda, ülke çapında belirlenen yaklaşık 5 bin milletvekili yeni cumhurbaşkanını seçti. Beş yıllık görev süresini doldurmuş bulunan eski cumhurbaşkanı Zail Singh bazı partilerin baskısına karşın yeniden adaylığını koymadı. İktidardaki Kongre Partisi'nin adayı cumhurbaşkanı yardımcısı Ramasvami Venkataraman milletvekillerinden 2.886'sının oylarını alarak büyük bir çoğunlukla yeni cumhurbaşkanı seçildi. Başlıca muhalefet adayı olan eski Yüksek Mahkeme yargıcı V. R. Krishna İyer 1.439 oy aldı. Venkataraman 25 Temmuz'da ant içerek görevine başladı.

Seçimden önce Singh, yetkilerini kullanarak, hakkındaki yolsuzluk iddialarından ötürü Başbakan Raciv Gandhi'yi görevden alması yolunda baskılarla karşılaşmıştı. Yolsuzluklara ilişkin iddialar, İsveç radyosunun nisanda yaptığı bir yayında silah üreticisi bir İsveç şirketi olan Bofors'un Hindistan'a silah satışına aracılık eden bir kişiye 32 milyon İsveç Kronu ödediğini açıklamasıyla başladı. Bofors şirketi ve Hindistan hükümeti bu haberi yalanladı. Başbakan Gandh kendisinin ya da ailesinden birinin böyle bir para almadığını belirtti. İsveç hükümetince derinleştirilen soruşturma sonucunda, Bofors'un "işbitirmek" amacıyla 170-250 milyon İsveç Kronu tutarında çeşitli ödemelerde bulunduğu anlaşıldı. Bunun üzerine, başka konuların yanı sıra bu konuyu da araştırmak üzere Hindistan hükümetince bir parlamento komisyonu oluşturuldu. Komisyon bazı muhalefet partilerince boykot edildi. Bofors skandalından hemen önce de, bir Federal Alman şirketi olan Howaldtswerke Deutsche Werft'in (HDW) Hindistan'a denizaltı satışıyla ilgili olarak 300 milyon Rs tutarında "komisyon" ödemek zorunda kaldığı yolunda suçlamalar ortaya atılmıştı. 31 Ağustos'ta hükümet bir açıklama yaparak iddiaları soruşturduğunu bildirdi.

Skandalların etkisi çok geniş oldu. Ocakta maliye bakanlığından savunma bakanlığına getirilmiş olan Vishvanath Pratap Singh, HDW olayını araştırmak üzere savunma bakanlığında bir soruşturma komisyonu kurmakta olduğunu açıkladıktan sonra nisanda görevinden istifa etti. Yerine K. Ç. Pant getirildi. Singh, Arun Nehru, Arif Muhammed Khan ve Vidya Çaran Shukla'nın çevresinde toplanmış olan önde gelen üç muhalifin ve eski bakanların 15 Temmuz'da Kongre Partisi'nden atılmalarının ardından Singh de partiden uzaklaştırıldı. Bunun üzerine, bakanlardan A. K. Sen ve Mufti Muhammed Syed istifa etti. Arun Singh de kişisel nedenlerle istifa ederken, K. K. Tevari görevden alındı. Temmuzda N. D. Tivari maliye bakanlığına, P. Shiv Shankar da ticaret bakanlığından planlama bakanlığına getirildi. Gandhi dışişleri ve su kaynakları bakanlıklarını üzerine aldı.

Kongre Partisi'nin ve bizzat başbakanın geleceği üzerine spekülasyonlar sonraki ayların siyasal gündeminin başlarında yer aldı. Martta Kerala ve Batı Bengal, mayısta da Haryana'daki seçim zaferlerinin ardından muhalefetin umutları büyüdü. Hükümeti düşürmek ve seçime gidilmesini sağlamak üzere çabalar yoğunlaştı. Ancak ekim sonlarında Gandhi'nin durumunu düzelttiği ve muhalefetin etkisinin azaldığı gözlendi.

Yıl içinde Arunaçhal Pradesh, Mizoram ve Goa birlik topraklarına eyalet statüsü verildi. Böylece Hindistan'ı oluşturan eyaletlerin sayısı 25'i buldu. Yıl içinde yapılan eyalet seçimlerinden Mizoram'dakini (şubatta) Mizo Ulusal Cephesi, Cemmu ve Keşmir'dekini (martta) Ulusal Konferans (NC) ve Kongre Partisi ittifakı, Nagaland'dakini de (kasımda) Kongre Partisi kazandı.

Pencap'ta şiddet olayları sürdü. Eyalet valisinin, bazı bakanların şiddet yanlısı gruplarla ilişkisi olduğu yolundaki raporu üzerine mayısta Pencap hükümeti lağvedildi ve eyaletin yönetimini federal hükümet üstlendi. Kasımda Pencap'taki federal yönetimin süresinin altı ay daha uzatılması parlamentoda kabul edildi. 1984'te İndira Gandhi'nin öldürülmesinden sonra Delhi, Kampur ve öteki yerlerde meydana gelen şiddet olaylarını araştıran Ranganath Mishra Komis-

Hindistan başbakanı Raciv Gandhi (solda) ve Sri Lanka başkanı J. R. Jayawardene 29 Temmuz 1987'de Sri Lanka Tamillerini tanıyan ve bu gruba sınırlı politik özerklik veren bir anlaşmayı imzaladılar.
BALDEV - SYGMA

yonu, Delhi polisini "tümüyle pasif, umursamaz ve kayıtsız" kalmaktan ötürü kusurlu buldu. Nisan-mayısta Mirut ve Uttar Pradesh'te ayaklanmalar baş gösterdi. Ahmedâbad'da da olaylar oldu. Gurkha Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin Batı Bengal'deki eylemleri sürdü.

150 yıldan daha fazla bir süre önce yasaklanmış bulunan, Hindu *sati* (Hindu dilinde "sadık kadın"; dul kalan kadının, kocasının yakıldığı odun yığınında kendisini yakması) geleneğinin sürüp sürmemesi konusu gündemdeydi. Racasthan eyaletindeki Deorala'da 5 binden fazla izleyicinin önünde bu geleneğe göre kendisini yakan bir kadın sorunun ön plana çıkmasına neden olmuştu. Aralıkta parlamento, *sati* yapan bir dula yardımcı olmaktan suçlu bulunanlara ölüm cezası verilmesine ilişkin bir yasayı kabul etti. Hindistan'ın bağımsızlığını kazanmasının 40. Yılı dolayısıyla yapılan kutlamalara törenler düzenlenerek başlandı. Eski başbakanlardan Çaran Singh mayısta 84 yaşında öldü.

Ekonomi. Hindistan ekonomisi 1986'da yüzde 4 oranında büyüdü ama haziran-eylül döneminde musonların az yağış getirmesi bu oranın 1987'de çok daha düşük olacağını gösteriyordu. Ülke yüzyılın en yaygın kuraklığına tanık oldu ve Gucerat ile Racasthan'ın bazı yörelerinde üst üste üçüncü mevsim muson yağmurları olmaksızın geçti. Yazın tahıl rekoltesinin 1976'daki düzeyinden 14 milyon ton daha düşük gerçekleşmesi bekleniyordu. İçme suyu, hayvan yemi, yiyecek ve iş sağlanması için geniş kapsamlı bir yardım programı uygulandı. Biraz olumlu bir gelişme, rekor düzeyde olması beklenen çay üretimiydi. Temel malların fiyatlarındaki artışı önlemek üzere ucuz mal satan mağazalar ağı genişletildi.

Ekim başındaki toptan eşya fiyat endeksiyle ölçülen enflasyon, 1986'daki yıllık yüzde 7,1'e karşılık 1987'de yıllık yüzde 5,8 düzeyindeydi, ama tüketici fiyatlarındaki artış yüzde 9,5'i bulmuştu. Sanayi üretimindeki artışa ilişkin resmî tahmin yüzde 8,9'du. Federal hükümetin 27 Şubat'ta parlamentoya sunduğu 1987-88 bütçesi tüketim malları üzerindeki bazı vergileri indirir ya da tümden kaldırırken lüks mallara yeni vergiler konmasını öngörüyordu. Bu değişikliklerle yılda 5,1 milyar Rs'lik gelir sağlanacağı hesaplanıyordu. 1987-88'de toplam bütçe gelirlerinin 366,9 milyar Rs, buna karşılık giderlerin 434,3 milyar Rs olacağı tahmin edildi. Yabancı sermaye girişleri sonucunda toplam bütçe açığının 56,9 milyar Rs olması bekleniyordu. Haziranda, Hindistan'a Yardım Konsorsiyumu, önceden belirlenen 4,8 milyar dolar yerine 5,4 milyar dolar yardımda bulunmaya söz verdi.

Ülke çapında bir sulama politikası benimsendi. Yıl içinde onaylanan başlıca projelerden biri, 1.915.000 hektarlık bir alanı sulayacak ve 2.450 megavat elektrik enerjisi üretecek 70 milyar Rs tutarındaki Narmada Irmağı projesi idi.

Ganj'ı temizleme çalışmalarında ilerleme kaydedildi. Uzay programı, martta en gelişmiş uydunun, fırlatılışının üzerinden 3 dakika geçtikten sonra Bengal Körfezine düşmesiyle kesintiye uğradı. Savunma alanında denizaltıdan denizaltıya ve karadan havaya füzeler başarıyla denendi. Bu arada SSCB'den satın alınan "MiG-29" jet uçaklarının ilk partisi teslim edildi.

Dış ilişkiler. Hindistan Sri Lanka'ya müdahalesini genişletti. Aralarında Tamil İlam Kurtuluş Kaplanları'nın da (LTTE) bulunduğu çeşitli savaşçı Tamil gruplarıyla yapılan uzun görüşmelerden sonra, Gandhi 29 Temmuz'da Colombo'yu ziyaret etti. Başkan J. R. Jayawardene ve Gandhi Tamillerin isteklerini karşılayacağı düşünülerek hazırlanan bir anlaşmayı imzaladılar. Bu anlaşmayla Sri Lanka'nın, bir yandan çok milliyetli niteliği resmen onaylanmış, öbür yandan da bütünlüğü güvence altına alınmış oluyordu. Ayrıca, kuzeydeki ve doğudaki illerin Sri Lanka Tamillerinin geleneksel yurtları olduğu kabul edilmiş ve 1988 sonuna değin yapılacak bir referanduma bağlı olarak iki ilde tek bir yönetsel birlik oluşturulması sağlanmış oldu. Anlaşmaya göre Tamil dili resmî bir dil konumu kazanıyordu. Tamil savaşçıları silahlarını teslim etmek koşuluyla affedileceklerdi. Hindistan anlaşmayı hayata geçirmek üzere Sri Lanka hükümetine askeri yardım sözü verdi. Sri Lanka da, yazılı bir taahhütte bulunarak, yabancı askeri personel bulundurmayacağını ve Trincomalee limanını başka bir ülkeye açmayacağını belirtti. 30 Temmuz'da Colombo'daki uğurlama töreninde, Sri Lanka donanmasından bir denizcinin dipçik saldırısına uğrayan Gandhi kıl payıyla yaralanmadan kurtuldu. Önce silahlarını teslim etmeye başlayan Tamil İlam Kurtuluş Kaplanları sonradan anlaşmayı reddettiklerini açıkladılar. Ardından kanlı çatışmalar yeniden başladı ve sorunun yakın zamanda çözüleceğine ilişkin hiçbir belirti görülmedi. Kasımda Jayawardene, Delhi'ye iki günlük bir ziyarette bulunarak anlaşmanın uygulanması konusunu görüştü.

Pakistan'ın nükleer silah üretmeyi planlamasından duyulan kaygılar, bu ülkeyle ilişkileri olumsuz yönde etkiledi. Pakistan devlet başkanı Muhammed Ziyaü'l-Hak Hindistan'a resmî olmayan kısa bir ziyarette bulundu. İki ülke bakanları arasında karşılıklı ziyaretler oldu ve ikili ilişkileri artırma konusunda anlaşma sağlandı. Karakurum Dağlarının Siaçen Buzul bölgesindeki ortak sınırda Hindistan ve Pakistan birlikleri arasında çatışma çıktı. Hindistan 150 Pakistan askerinin öldürüldüğünü öne sürdü. Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) ve Hindistan ortak sınır sorunlarına bir çözüm bulma isteklerini yinelediler.

SSCB'yle ilişkiler sıcaklığını korudu. Temmuzda Gandhi'nin Hindistan Festivali'ne katılmak üzere Moskova'ya gitmesi, hem Sovyet lideri Mihail Gorbaçov'la görüş alışverişinde bulunmak, hem de ileri bilim ve teknoloji alanlarında işbirliği yapmak üzere uzun dönemli bir anlaşma imzalamak fırsatını yarattı. Bu arada Taşkent'te bir Hindistan konsolosluğu açılmasına karar verildi. Sovyetler Birliği başbakanı Nikolay Rijkov, Rusya Festivali çerçevesinde bir yıl sürecek kültürel etkinlikleri başlatmak için kasımda Delhi'ye geldi. Gandhi'nin ekimde ABD'ye yaptığı ziyaret sırasında 1988'den sonraki üç yıllık dönem için bilim ve teknoloji alanındaki Hint-ABD girişimlerinin yanı sıra askeri alandaki işbirliğinin de artırılmasına karar verildi.

Yılın başlarında da ABD, Hindistan'ın gelişmiş bir bilgisayar ithal etmesi için lisans vermişti. Gandhi Vancouver B. C.'deki Uluslar Topluluğu hükümet başkanları toplantısına katıldı. 1986'da Zimbabve'de toplanan Bağlantısızlık Hareketi Konferansı'nda Hindistan'ın başkanlığında oluşturulan Afrika Fonu, ocakta Yeni Delhi'de toplandı. Hindistan fona 500 milyon Rs tutarında katkıda bulunacağını açıkladı. Gandhi Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü'nün (SAARC) Nepal'deki üçüncü toplantısına katıldı. Bu toplantıda terörizmle mücadele sözleşmesi imzalandı. Resmî bir ziyarette bulunmak üzere Kanada'ya giderken Tokyo'ya uğrayan Gandhi Japon başbakanıyla görüştü. 1987 başlarında, teröristlerle mücadele amacıyla Kanada'yla Hindistan arasında suçluların geri verilmesi antlaşması imzalandı.

(H.Y. SHARADA PRASAD)

MALDİVLER

Uluslar Topluluğu üyesi olan Maldivler Cumhuriyeti Hint Okyanusunda, Hindistan'ın güney ucunun güneybatısında yer alan 2.000 kadar küçük adadan oluşmaktadır. Yüzölçümü: 298 km². Nüfus: (1987 tah.) 195.000. Başkent: Male. Para birimi: Maldiv Rufiyaası (Rf); (5 Ekim 1987) serbest kurda 7 Rf=1 ABD Doları; 11,37 Rf=1 sterlin. 1987'de başkan: Maumun Abdul Gayum.

Balıkçılık, turizm ve deniz taşımacılığı gene Maldivler'in başlıca döviz kaynağıydı. Ama ekonominin çok sınırlı bir

temele dayanması 1987'de de dış yardımı zorunlu kıldı. 1985-87 kalkınma planında halk sağlığıyla içme suyu sağlanmasına ağırlık verildi. Hükümetin, nüfusun yüzde 25'inin barındığı başkent Male yerine uzak adalardaki yaşam koşullarını iyileştirme girişimleri de ekonomide ek zorluklara yol açtı.

Ülkenin döviz kaynaklarının başında, işgücünün yüzde 40'ını istihdam eden, gayri safi yurt içi hasılanın (GSYİH) yüzde 20'sini sağlayan balıkçılık geliyordu. Turizm gelirleri ise GSYİH'nin yüzde 10'unu oluşturuyordu. 1984'te Avrupa'ya doğrudan uçak seferlerinin başlatılmasıyla (ülkeyi ziyaret edenlerin yüzde 85'i Avrupa'dan gelmektedir) turizm sektörü daha da gelişti. Daha önceden turizme ayrılmış olan Villingili ve Meerufenfushi adalarının, buradaki otellerin sözleşmeleri 1990'da sona erdiğinde konut alanı olarak değerlendirilmesi planlandı. Bu karar Male'deki nüfus yığılmasını önlemek amacıyla alınmıştı.

Körfez Savaşı ve ticarette karşılaşılan güçlükler deniz taşımacılığı sektörünü olumsuz yönde etkiledi. Maldivler'in ticaret yaptığı ülkelerin başında gene Sri Lanka, Singapur, Hindistan, Tayland ve Japonya geliyordu.

(GUY ARNOLD)

NEPAL

Meşruti bir monarşi olan Nepal Krallığı, Himalayalar'ın Hindistan ile Çin Halk Cumhuriyeti'nin Tibet (Xizang) özerk bölgesi arasında kalan bölümünde bir kara devletidir. Yüzölçümü: 147.181 km². Nüfus: (1987 tah.) 17.567.000. Başkent: Katmandu. Para birimi: Nepal Rupisi (NRs); (5 Ekim 1987) serbest kurda 20,98 NRs=1 ABD Doları; 34,07 NRs=1 sterlin. 1987'de kral: Birendra Bir Bikram Şah Deva; başbakan: Mariç Man Singh Shrestha.

1987'deki bazı olaylar Nepal'in uluslararası konumuna katkıda bulundu. Nepal'in başkenti Katmandu, Bangladeş, Bhutan, Hindistan, Maldivler, Nepal, Pakistan ve Sri Lanka'yı kapsayan Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü'nün (SAARC) merkezi seçildi. İngiltere'nin Grindlays Bank'i Nepal'de bir şube açtı. Böylece ülkedeki yabancı banka sayısı üçe çıktı.

Denizaşırı ülkelerden gelen önemli ziyaretçiler arasında, martta Nepal'de iki hafta geçiren Japon imparatoru Hirohito'nun oğlu Prens Hiro ve Federal Almanya şansölyesi Helmut Kohl da vardı. Kral Birendra Bir Bikram Şah Deva eylülde Çin Halk Cumhuriyeti'ne giderek 1975'te taç giyişinden bu yana Pekin'e yedinci ziyaretini yaptı.

1987'de ekonomide önemli bir gelişme olmadı. En az 98 kişinin ölümüne ve 200'den fazla evin yıkılmasına neden olan hazirandaki şiddetli sel ve toprak kaymaları tarımsal üretimin düşmesine yol açtı. İş olanakları ve döviz gelirleri açısından turizmin önemi giderek arttı. 1986'da Nepal'e 223 bin turist geldi. Bu rakam 1985'tekinden yüzde 23 yüksek olmakla birlikte, gene de 2000 yılı için öngörülen bir milyon rakamının oldukça uzağında olunduğunu gösteriyordu. Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu ekonominin yeniden yapılanması için yardımda bulundular.

(DILIP GANGULY)

PAKİSTAN

Pakistan, Hindistan Yarımadasının kuzeybatı bölümünde, Umman Denizi kıyısında federal bir cumhuriyettir. Yüzölçümü: (Cemmu ve Keşmir'in Pakistan denetiminde bulunan bölümü dışında) 796.095 km². Nüfus: (1987 tah; yaklaşık 3 milyon Afgan mülteciyle Cemmu ve Keşmir'in Pakistan yönetimindeki bölümünde yaşayan 1,6 milyon kişiyi de kapsar) 106.187.000. Başkent: İslamâbad. Para birimi: Pakistan Rupisi (PRs); (5 Ekim 1987) serbest kurda 17,18 PRs=1 ABD Doları; 27,90 PRs=1 sterlin. 1987'de başkan: General Muhammed Ziyaü'l-Hak; başbakan: Muhammed Han Cuneco.

1985'te sıkıyönetimin kaldırılmasının ardından yaşanan özgürlük ortamı, 1987'de de varlığını korudu. 30 Kasım'da yapılan yerel seçimlerde, partiler resmen aday göstermemekle birlikte, adaylara aktif destek verdiler. Seçim, halkın yönelimlerinin saptanması açısından, sıkıyönetimin sona ermesinden bu yana yaşanan ilk önemli deneyimdi. Benazir Bhutto'nun önderliğindeki Pakistan Halk Partisi (PPP) boykotu sona erdirerek seçimlere katıldı; ama başarılı olamadı. Başbakan Muhammed Han Cuneco'nun önderliğini yaptığı Müslüman Halk Partisi (PNP) seçimleri kazandı.

Etnik ayaklanma ve bombalama eylemleri biçiminde ortaya çıkan terör hareketleri bütün bir yıl boyunca sürdü. Olaylar özellikle Karaçi, Lahor, Ravalpindi, Peşaver ve Ketta'da ciddi boyutlara vardı. Tahminlere göre, 200'den fazla insan öldürüldü. En ciddi olay temmuzda Karaçi liman kentinde meydana geldi: Bir pazar yerinde 20 dakika arayla patlayan iki bomba 75 kişinin ölümüne, 300 kadar kişinin de yaralanmasına yol açtı. Hükümet saldırıdan Afgan gizli güvenlik örgütünü sorumlu tuttu. Karaçi olayının öncesinde ülkedeki mültecilere karşı sokak gösterileri düzenlenmiş olması, saldırıyı Afgan mültecilerini gözden düşürmeye yönelik bir kampanyanın parçası olarak değerlendirenlere dayanak oluşturdu. Terör eylemlerine karşı yeterli önlemler alınmadığı yolundaki eleştiriler hükümeti, yargılamanın hızlandırılması ve mahkemelerde ağır cezalar verilmesi yolunda karar almaya yöneltti.

Afgan direnişçilerine verilen destekten dolayı Kâbil'in misillemeleriyle karşılaşmanın yanı sıra, Pakistan'ın Hindistan ile de Keşmir sınırı konusunda sorunları oldu. Her iki ülkenin yılın ilk aylarında sınırdaki askeri güçlerini takviye etmelerinin ardından, eylülde Karakurum Dağlarında çatışmalar çıktı. Her iki ülke yetkililerinin barış çağrıları üzerine birlikler geri çekildi, ama sınır tartışması potansiyel bir çatışma nedeni olarak varlığını korudu.

Komşularıyla olan çatışmaların dışında, Pakistan geleneksel müttefiki ABD ile ilişkilerinde de sorunlarla karşı karşıya kaldı. Bağımsızlığın 40. Yılı'nı kutlama törenlerinden kısa süre sonra, ABD yönetiminin, altı yıllık yardım programını askıya aldığı öğrenildi: Ekimde başlaması beklenen program, Ocak 1988'den önce başlamayacaktı. Temmuzda, Pakistan doğumlu bir Kanadalının nükleer silah yapımında kullanılan özel bir çeliği Pakistan'a ihraç etmek üzereyken Philadelphia'da yakalanmasının ardından, nükleer silahlanmayla ilgili çevreler ABD yönetimine yoğun baskı yaptı. Pakistan'ın ticaretinin en yoğun olduğu ülkelerden biri olan ABD 1987'de bu ülkeye 630 milyon dolar karşılıksız yardımda bulundu. ABD, Afganistan'da Sovyet birliklerine karşı savaşan Müslüman gerillalara ve Pakistan'a sığınan 3-4 milyon Afgan mülteciye Pakistan aracılığıyla yardım yapıyordu. Pakistan yardımın askıya alınmasına 12 maddelik bir programla tepki gösterdi. ABD'yi rahatsız etmeyi hedefleyen bu programla vergiler artırılıyor, ithalat kısıtlanıyor, ihracatın artırılması hedefleniyordu. En önemlisi, ticari bağlar sosyalist ülkelerle daha fazla ilişkiye girilmesini kapsayacak biçimde yaygınlaştırılıyor, dış ticaret çeşitlendiriliyordu.

Uluslararası Hukukçular Komisyonu'nun hazırladığı bir rapor, sıkıyönetimin kaldırılmasına karşın insan haklarına karşı uygulamaların sürmekte olduğunu belirtiyordu. Rapor Aralık 1986'da gerçekleştirilen iki haftalık bir incelemeye dayandırılıyordu.

Ekonomik büyümede tutturulan yüksek düzey, muhalefetin hükümete karşı birleşememesinin nedenlerinden biriydi. 1985-86 öncesi 10 yılda sanayinin büyüme hızı ortalaması yılda ortalama yüzde 9,5 olarak hesaplandı. Tarımın gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) içindeki payı yüzde 25'in altına düşerken imalat sanayisinin payı yüzde 17,4'e, hizmetlerin payı da yüzde 50'ye yükseldi. 1986-87'de GSYİH artışı yüz-

Karaçi'deki bir pazar yerinde 20 dakika arayla patlayan iki bomba 75 kişinin ölümüne ve 300 kadar kişinin de yaralanmasına yol açtı. Olayda yaralananlar ambülanslarla hastaneye taşındı.
AFP PHOTO

de 7 oldu; bu oranın 1987-88 döneminde yüzde 6 dolayında gerçekleşmesi bekleniyordu. 1987'de fiyatlarda istikrar görüldü ve yaşam düzeyinin yükselmesi sürdü. Ham iplikten dokumacılık ürünlerine kadar her tür pamukluya yönelik uluslararası talebin artması ihracat patlamasına yol açtı. 1987-88'de en az 7,7 milyon balya (1,4 milyon kg) ile rekor bir üretim gerçekleştiren Pakistan, yılı bir kez daha dünyanın en büyük ham pamuk ihracatçısı olarak kapattı.

(DILIP GANGULY)

SRİ LANKA

Hint Okyanusunda, Hindistan Yarımadasının güneydoğu açıklarında bir adadan oluşan Sri Lanka Demokratik Sosyalist Cumhuriyeti Uluslar Topluluğu üyesidir. Yüzölçümü: 65.610 km². Nüfus: (1987 tah.) 16.353.000. Başkentler: Sri Jayawardenapura (yasama ve yargı), Colombo (yönetim). Para birimi: Sri Lanka Rupisi (SLRs); (5 Ekim 1987) serbest kurda 29,68 SLRs=1 ABD Doları; 48,20 SLRs=1 sterlin. 1987'de başkan: Junius Richard Jayawardene; başbakan: Ranasingne Premadasa.

1987 yılı boyunca Sinhalilerle, Sri Lanka'nın kuzey ve doğusu için daha fazla özerklik isteyen Tamil topluluğu arasındaki gerilim dramatik biçimde arttı. 1983'te olayların başlamasından 1987 ortalarına değin toplam 6 bin kişinin öldüğü savaş kuzeydoğu bölgelerinde şiddetlendi. Ülkenin 16 milyonluk nüfusunun yüzde 18'ini oluşturan ve çoğunluğu Hindu olan Tamiller, Sinhalilerin iş ve eğitim alanlarında ayrımcı bir politika izlediğini öne sürdüler. Güneydeki Tamil Nadu eyaletinde 50 milyon Tamilin yaşadığı Hindistan, soruna barışçı bir çözüm bulma çabalarında önemli bir rol üstlenmeye devam etti.

Başkan Junius Richard Jayawardene ve Hindistan başbakanı Raciv Gandhi'nin 29 Temmuz'da bir barış anlaşması imzalamaları, sorunun çözülmesinde bir dönüm noktası oluşturdu. Anlaşmanın ana maddelerine göre, 48 saat içinde çatışmalar sona erdirilecek, 72 saat içinde Tamil gerillaları silahlarını teslim edecekler, üç ay içinde seçilen bir konseyle, kuzey ve doğu eyaletleri bir idari birim oluşturacak; Tamil gerillaları için siyasal af ilan edilecek; Tamil dili ve İngilizce, Sinhali dili ile birlikte resmî diller olarak kabul edilecekti. Hindistan, topraklarının Tamil gerillalarınca kullanılmasını engellemeyi ve 130 bin Tamil mültecisini Sri Lanka'ya geri göndermeyi kabul etti. Gerillaların Hindistan'da eğitim gördüğü ve saklandığına ilişkin güçlü veriler vardı. Hindistan anlaşmanın uygulanmasını askeri açıdan da güvence altına alıyordu. Bunların karşılığında Sri Lanka, Hindistan'a, yabancı kuvvetlerin Sri Lanka limanlarını askeri amaçlarla kullanmasını veto etme hakkı tanıdı ve yabancı askeri danışmanlar konusunda da Hindistan'ı bilgilendirmeyi kabul etti.

Tamiller ve Sinhalilerden oluşan geniş bir kesim Sri Lanka'nın egemenlik haklarına müdahale olarak değerlendirdikleri anlaşmaya karşı çıktılar. Silahların tümü bırakılmadı. Anlaşmanın uygulanmasını sağlamak üzere adaya gönderilen Hindistan askerlerinin sayısının ekim ayında 10 bini aşmasına karşın, sonuçta kanlı olaylar daha da arttı. Anlaşmaya karşı olduğunu açıklayan ve daha önce adı duyulmamış bir grup ağustos ortalarında Başkan Jayawardene'ye suikast düzenledi. Saldırı sırasında bir parlamento üyesi öldü, halktan 15 kişi yaralandı. Yaralananlardan bir kişi daha sonra öldü. Hükümet eylül sonunda, Tamil İlam Kurtuluş Kaplanları (LTTE) adıyla bilinen grubu, ülkenin kuzey ve doğu bölgelerinde egemen güç olarak tanıdığını açıklayarak barış anlaşmasını kurtarmayı denedi. Ancak Hindistan'ın birliklerine, düzeni sağlamak için güç kullanmalarını emretmesi şiddet olaylarının artmasına neden oldu.

12 Kasım'da parlamento, 29 Temmuz anlaşmasına uygun olarak kuzey ve doğu eyaletlerine daha geniş özerklik vermeyi öngören iki yasayı onayladı. Tamil ve Sinhali muhalifler yasalara karşı olduklarını, şiddetin dozunu daha da artırarak ortaya koydular. İktidardaki Birleşik Ulusal Parti (UNP) başkanının 23 Aralık'ta öldürülmesinden yasadışı bir Sinhali grubu olan Halk Kurtuluş Cephesi'nin (JVP) sorumlu olduğu açıklandı.

Sorunlara karşın, ülke ekonomisi kötü durumda değildi. Gayri safi milli hasıla (GSMH) 1981-86 arasında ortalama olarak yılda yüzde 4,7 arttı. 1987'de GSMH artışının yüzde 3'ün altına düşeceği tahmin ediliyordu. Uzayan kuraklık tarımsal üretimi olumsuz yönde etkiledi. Çeltik ürününün ise 1986'daki 2,6 milyon ton düzeyinin yarısı dolayında olacağı tahmin ediliyordu. Ülke çapındaki enerji kesintileri sanayi üretimini olumsuz yönde etkiledi. Ticaret dengesi bozuldu. 1986'da dokuma ürünleri ihracatı 1985'e göre yüzde 21 artış göstererek, yüzde 27,2'lik payla en önemli ihraç ürünü olan çayı geride bıraktı.

1987-91 dönemi için öngörülen 10 milyar dolarlık kamu yatırım programı sulama, enerji, ulaşım ve haberleşme alanlarında yoğunlaştırıldı. 1987 sonlarında ülkenin tümüyle ulusal ilk bankası olan Tarım Ticaret Bankası devlet desteği olmaksızın etkinlik göstermeye başladı. Mesleki standartların saptanması amacıyla kurulan bir menkul değerler komisyonuyla borsaya daha etkin bir konum kazandırıldı.

(DILIP GANGULY)

Güneydoğu Asya

1987'de Güneydoğu Asya'da diplomatik açıdan en önemli konu önceki yıllarda da olduğu gibi, Kampuçya'daki çatışmanın sona erdirilmesiydi. Kızıl Khmerlerin 1979 başlarında Vietnam ordusu tarafından Phnom Penh'den çıkarılmasından beri barışçı bir çözüm olasılığı ilk kez bu kadar güç kazanmıştı. Ama yılın ortalarına doğru, Filipinler'de gerginleşen siyasal ortam Çinhindi'ndeki sorunu gölgede bırakmaya başladı ve yalnızca komşu ülkelerin başkentlerinde değil, Washington ve Tokyo'da da ön plana çıktı. Böylece, komünist saldırılarının Kampuçya dışına yayılmasından çok, Filipinler'de siyasal istikrarsızlıktan korkulmaya başladı. Manila hükümetinin ayaklanmalarla başa çıkabileceği konusunda kuşkular vardı. ABD'nin Filipinler'deki askeri üslerini yitirme olasılığı, Güneydoğu Asya'nın güvenliğine ilişkin tartışmalarda ilk kez bir etken durumuna geldi. SSCB ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin (ÇHC) askeri çıkarlar için siyasal gerginliklerden yararlanmaya çalışmaması ise bölge açısından bir şans olarak değerlendirildi.

Yılın ilk yarısında, Vietnam'da giderek daha açık bir rejimin yerleşmeye başlaması, Kampuçya'daki Vietnam birliklerinin sayısının azaltılması ya da tümüyle geri çekilmesi yolundaki umutları güçlendirdi. Kampuçya'daki Vietnam askerlerinin sayısı, ABD Savunma Bakanlığı'nca 140 bin olarak tahmin ediliyordu. İşgal kuvvetlerinin giderlerinin önemli bir bölümünü SSCB de, kesin biçimde ifade etmemekle birlikte, askeri çıkmazların çözümünde olumlu bir tutum takınmaya yatkın görünüyordu. SSCB lideri Mihail Gorbaçov'un yurt içindeki yeniden yapılanma programını köstekleyecek girişimlerden kaçındığı açıktı. Ayrıca, Çin Komünist Partisi'nin ekimde yapılan XIII. Kongresi'nde reform yanlılarının üst kadrolara getirilmesi de, ÇHC'nin Kampuçya sorununun kendi modernleşme çabalarını tehlikeye atmasına izin vermeyeceği yolundaki beklentileri güçlendirdi. Pekin, Kampuçya'daki Vietnam destekli Heng Samrin hükümetine karşı savaşan üç gruba, özellikle de bunların en örgütlüsü olan Kızıl Khmerlere para ve malzeme yardımı yapıyordu.

ABD, Vietnam birliklerinin geri çekilmesini sağlayacak bir anlaşmayı desteklemeye hazırdı, ama Kızıl Khmerlerin de katılacağı bir koalisyon hükümeti oluşturulmasında rol oynamaktan yana değildi. Siyasal bir çözüm bulunmasını Japonya da istiyordu. Pol Pot'un gözden düşmesinden beri Khieu Samphan'ın önderlik ettiği Kızıl Khmerler, yönetime karşı direnişte işbirliği yaptıkları iki grupla çatışma halindeydiler. Bunlar, eski devlet başkanı Prens Norodom Sihanuk'un yandaşları ile Son Sann'ın önderliğindeki Khmer Ulusal Halk Kurtuluş Cephesi'ydi. Uzlaşma sağlayacak her türlü koalisyon için genellikle kabul edilebilir tek önder olarak görülen Prens Sihanuk, bir ilerleme sağlanamaması ve iç çatışmalar yüzünden, Mayıs'ta bir yıl için önderliği bıraktı. Bununla birlikte, birçok kez yeniden tartışmaların içine çekildi.

Endonezya, Filipinler, Tayland, Malezya, Singapur ve Brunei'nin oluşturduğu Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN), Vietnam'a çeşitli biçimlerde baskı uygulamayı yıl boyunca sürdürdü. Tayland, dönem dönem Kampuçya-Laos-Tayland sınırında Vietnam birlikleriyle karşılıklı ağır topçu ateşine girişiyordu. Bu yüzden, Vietnam Komünist Partisi genel sekreterliğine ılımlı, reform yanlısı Nguyen Van Linh'in gelmesi ASEAN ülkelerini bir ölçüde rahatlattı. Gene de bu ülkeler, görünürde Kampuçya konusunda somut bir anlaşma yokken, Japon şirketlerinin Hanoi'a ticaret ve yatırım olanakları sunmasına ses çıkarmadığı için Tokyo'yu açıkça suçladılar. Japonya'nın, Vietnam'la düşük düzeyde sürdürdüğü işbirliğinin askıya alınmasını sağlamayı da başardılar. Ama bir yandan da ASEAN-Vietnam ticareti hızla genişliyordu.

Resmî olarak bölgedeki görüşmeleri yürütmekten sorumlu Endonezya dışişleri bakanı Mochtar Kusumaatmadja, geliştirdiği "kokteyl parti" planını sık sık gündeme getirdi. Planda, belirli bir gündem belirlenmeksizin, üç direniş grubu ile Heng Samrin hükümetinin bir araya gelerek barışçı bir siyasal çözüm konusunda görüşmesi öneriliyordu. Mochtar, temmuzda Prens Sihanuk'u Kuzey Kore'de ziyaret etti. Ardından Hanoi'da, Vietnam dışişleri bakanıyla görüşerek bu yaklaşımın yarar sağlayacağı konusunda onu ikna etti. Başta Tayland olmak üzere öteki ASEAN ülkeleri plana çeşitli itirazlar yönelttiyse de bunlar, öbür diplomatik baskılarla birlikte, yıl sonuna doğru önemli bir gelişmenin gerçekleşmesini sağladı ve Sihanuk ile Kampuçya başbakanı Hun Sen Paris'te bir görüşme yapmayı kararlaştırdılar.

Yılın ilk aylarında altı ASEAN ülkesinin başbakanları, yapacakları üçüncü zirve toplantısı için aralıkta Manila'da buluşmayı kararlaştırdılar. Ama Filipinler'de siyasal durumun gerginleşmesi üzerine, liderlerin güvenliği konusunda kaygı duyulmaya başladı. Başbakanlar önce Manila'da buluşma konusunda resmî açıklama yapmayı erteledilerse de, Corazon Aquino hükümetinin en sıkı güvenlik önlemlerinin alınacağı konusunda güvence vermesi üzerine toplantıya katılacaklarını bildirdiler. 13-15 Aralık'ta gerçekleşen zirve, öncelikle, katılanların Başkan Aquino'yu desteklediğini ortaya koyması açısından önemliydi.

Filipinler'de, her ikisi de Manila'nın kuzeybatısına düşen ABD'ye ait Clark Hava Üssü ile Subic Körfezindeki deniz üssünün konumları üzerine tartışmalar giderek şiddetlendi. Bunların komünizme karşı koruma mı sağladığı yoksa hükümete karşı ayaklanmaları mı kışkırttığı konusunda görüş birliğine varılamadı. Ama ağustos ayındaki ayaklanmadan sonra, üslerin kaldırılmasını savunan yasama meclisi üyeleri gözle görülür biçimde yumuşadı. Başkan Aquino, seçimlerden önce verdiği söze bağlı kalarak 1991'de kira süreleri dolduktan sonra üslerin süresini uzatma konusunda herhangi bir vaadde bulunmadı. Ekimde Salvador Laurel'in yerine dışişleri bakanı olan Raul Manglapus, öteki ASEAN ülkelerine, üsler konusunda ortak bir tutum takınarak "bölgedeki belirsizliği gidermeleri" ve "siyasal sorumluluğu paylaşmaları" için çağrıda bulundu. Bir olasılıkla, Endonezya dışında bütün ASEAN ülkeleri açıkça üslerin korunmasından yana olmakla birlikte, Singapur dışında hiçbiri bunu kesin biçimde dile getirmiyordu.

ABD, Vietnam'daki Cam Ranh Körfezinde SSCB'nin büyük bir üs kurmakta olduğunun uydular aracılığıyla saptandığını öne sürdü. Ama Moskova bu iddiayı yalanladı. Vietnam ile Çin arasında yılın ilk aylarında şiddetli çatışmalar oldu ve her iki ülke de karşı tarafa önemli kayıplar verdirdiğini öne sürdü. Ama sonraki aylarda ilişkilerde bir yumuşama başladı. Moskova'nın, daha uzlaşmacı bir tutum takınması için Vietnam'a baskı yaptığına inanılıyordu. Yumuşama yolunda adım atılması için çaba gösteren Tayland dışişleri bakanı Siddhi Savetsila mayıs ayında gittiği Moskova'da olumlu karşılandı. Bölgedeki öbür yerlerde de ikili ilişkiler genellikle olumlu yönde gelişti. Malezya ve Filipinler uzun zamandır süren toprak anlaşmazlığının çözümü için önemli adımlar attılar. Manila, Borneo'daki Doğu Malezya eyaleti Sabah üzerinde hak öne sürmekten vazgeçti. Malez-

ya ve Tayland ortak sınırlarındaki tropik ormanlarda etkinlik gösteren gerillalarla mücadele etmek için işbirliği yaptılar. Tayland başbakanı Prem Tinsulanond'un eylülde Malezya'ya yaptığı ziyaret sırasında da, balıkçılık konusunda iki ülke arasında süregelen önemli bir anlaşmazlığa çözüm getirildi.

Vietnamlı mülteciler bölgedeki devletlerin çoğu için sorun olmayı sürdürdü. Ama ABD-Vietnam Düzenli Ayrılma Programı'nın yıl sonuna doğru yeniden ele alınmasıyla, Vietnam'dan kayıklarla sürdürülen göçün yavaşlayacağına inanılıyordu. ABD, Vietnam Savaşı sırasında kaybolan askerleri hakkında bilgi almak amacıyla, hem Vietnam, hem de Laos'la yeniden diyalog başlattı. Bölgedeki komünist gerilla eylemleri, yıllardır en düşük düzeyine indi. Ama Yeni Halk Ordusu'na bağlı 24 bin gerillanın bulunduğu tahmin edilen Filipinler bunun dışındaydı. Kopmalar ve yenilgiler sonucunda Malezya ve Tayland'daki komünist partilerin üye sayısı birkaç yüze düşmüştü. Singapur'da, Malaya Komünist Partisi'yle (CPM) ilişkileri olduğu savıyla 20-25 kişi gözaltına alındıysa da ülkede istikrar açısından ciddi bir tehlike duyulmuyordu. Birmanya'da ise, hem komünist, hem de etnik ayrılıkçı gerillalar hükümet birlikleriyle çatışmayı sürdürdü.

Haziranda ASEAN ülkelerinin bakanlarını Singapur'da bir araya getiren toplantıya, bu ülkelerle diyaloğu sürdüren ABD, AT ülkeleri, Japonya, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda dışişleri bakanları da katıldı. ABD dışişleri bakanı George Shultz, Güneydoğu Asya'yı nükleer silahlardan arınmış bir bölge ilan etmenin tehlikelerine dikkat çekerek bunun ABD'nin barış çabalarını baltalayacağını öne sürdü. Endonezya ve Malezya ise bölgede nükleer silahsızlanmayı şiddetle savundu. Daha önceki üst düzey görüşmelerde olduğu gibi hazirandaki toplantıda aralıkta yapılacak ASEAN zirvesinde anlamlı bir ekonomik bütünleşmenin tartışılması önerildi. Endonezya, var olan değişik kalkınma aşamaları göz önüne alındığında, durumun bütünleşmeye uygun olmadığı gerekçesiyle bu düşünceye karşı çıkmayı sürdürdü. Filipinler ve Singapur girişime çok olumlu yaklaşırken, Malezya ve Tayland çeşitli itirazlarını belirttiler. Sonuçta, bölge ülkeleri arasındaki ticaretin yüzde 50'sinde gümrük indirimi uygulanması hedef olarak saptandı. Önceden gümrük indirimi önceliğinden yararlanan yaklaşık 18 bin ticaret kalemi vardı, ama bunlar toplam ticaretin yalnızca yüzde 5'ini oluşturuyordu. Aralık zirvesinde bu ekonomik işbirliği önlemleri onaylandı ve Japonya'nın ASEAN'a yardım için ayırdığı 2 milyar dolar tutarındaki fona ilişkin ilk ayrıntılar açıklandı. Aynı yılın başlarında duyurulan fon, öncelikle özel sektörde sanayinin geliştirilmesi amacıyla kullanılacaktı.

(ROBERT WOODROW)

BİRMANYA

Birmanya Halk Cumhuriyeti Güneydoğu Asya'da, Bengal Körfezi ile Andaman Denizine kıyıları olan bir ülkedir. Yüzölçümü: 676.577 km². Nüfus: (1987 tah.) 39.191.000. Başkent: Rangoon. Para birimi: kyat; (K); (5 Ekim 1987) serbest kurda 6,70 K=1 ABD Doları; 10,89 K=1 sterlin. 1987'de Devlet Konseyi Başkanı: U San Yu; başbakan: U Maung Maung Kha.

Bağımsızlıktan 40 yıl sonra Birmanya siyasal ve ekonomik sorunların en üst düzeye vardığı bir yıl yaşadı. Bir zamanlar Güneydoğu Asya'nın en zengin ülkesiyken, karizmatik önder General U Ne Win yönetiminde 25 yıl süren "Birmanya Sosyalizmi" ile eşi görülmedik bir yoksulluk ve yalnızlığa gömülmüştü. Yıl boyunca süren gerilla eylemleri, ülkenin kıt mali kaynaklarına darbe indirdi. Çin sınırında dört ay boyunca süren kanlı çarpışmalarda, hükümet birlikleri 640 komünist gerillayı öldürdü ve 175 kayıp verdi.

Rangoon'da yaşlı bir dilenci kadın. Birmanya'da ekonomik bunalımın 1987'de doruk noktasına ulaşması üzerine hükümet BM'ye başvurarak en az gelişmiş ülke statüsü tanınmasını istedi.
FRED R. CONRAD / THE NEW YORK TIMES

Birmanya'nın, kendisine en az gelişmiş ülke statüsü tanınması için BM'ye yaptığı başvuru, çok kötü ekonomik koşullar içinde bulunduğunu sonunda kabul ettiğini gösteriyordu. 1981'de devlet başkanlığından çekilen U Ne Win ağustosta, yasal ve ekonomik reformlar yapılması için siyasal önderlere çağrıda bulundu. Hükümetin pirince verdiği düşük fiyatlarla geçinemeyen çiftçiler topraklarından ayrılmaya başlamıştı. Yiyecek kıtlığının baş göstermesinden kaygı duyulması sonucunda, üretimi canlandırmak amacıyla, pirincin ve öteki gıda maddelerinin ülke içi ticareti üzerinde 21 yıldır uygulanmakta olan denetim eylülde kaldırıldı. Döviz rezervlerinin tükenmeye başlamasıyla mali bir bunalım yaşandı ve dış borç çok yüksek boyutlara ulaştı. Hükümet, karaborsayı denetim altına almak amacıyla 5 Eylül'de, büyük kupürlü kâğıt paraları dolaşımdan kaldırdı; dolaşımdaki en büyük banknot 15 kyatlık oldu. Karaborsada ise 1 ABD Doları, 40 K'nın üstünde alıcı bulabiliyordu. Alınan önlem Rangoon'da büyük öğrenci olaylarına yol açtı. 1974'ten sonra gürülen bu en güçlü eylemler üstüne, hükümet bütün okul ve üniversiteleri süresiz olarak kapattı.

(DILIP GANGULY)

BRUNEİ

Brunei Sultanlığı Güney Çin Denizinde, Borneo Adasının kuzey kıyısındadır. Yüzölçümü: 5.765 km². Nüfus: (1987 tah.) 241.000. Başkent: Bandar Seri Begawan. Para birimi: Brunei Doları (Br$); (5 Ekim 1987) serbest kurda 2,10 Br$=1 ABD Doları; 3,41 Br$= 1 sterlin. 1987'de Sultan ve başbakan: Sir Muda Hassanal Bolkiah Mu'izzadin Waddaulah.

Mayıs 1987'de, ABD dışişleri bakan yardımcısı Elliot Abrams'ın, Nikaragua'daki *contra*'ları desteklemek amacıyla Sultan Hassanal Bolkiah'dan aldığı 10 milyon ABD Doları'nı yanlış hesaba yatırdığının ortaya çıkmasıyla Brunei, alışılmadık biçimde uluslararası kamuoyunun dikkatini topladı. ABD başkanı Ronald Reagan'ın Ulusal Güvenlik Konseyi'ndeki görevlilerden biri, Cenevre'de bir bankaya ait hesap numarasındaki iki rakamı dikkatsizlikle yanlış okumuştu. Olayın ardından sultan, zararın karşılanması için İsviçreli bir işadamını mahkemeye verdiyse de, miktar önemsiz

bulunarak paranın üstünde durulmadı. Olay, basında sultanın servetine ilişkin pek çok haber çıkmasına neden oldu. Toplam 25 milyar ABD Doları tutarındaki para ve mal varlığıyla, sultanın dünyanın en zengin insanı olduğuna inanılıyordu.

Birleşik Krallık'ın, Endonezya'ya karşı Süveyş'in doğusuna yerleştirdiği kuvvetlerini geri çekmesinden sonra 1971'de geliştirdiği Beşli Savunma Planı'na Brunei'in olumlu baktığı bildirilmişti. Aynı zamanda sultan, Brunei'in bir yedek kuvvet oluşturacağını duyurdu. Eylülde Brunei, Endonezya'ya 100 milyon ABD Doları tutarında faizsiz borç verdi. Ülkedeki iki bankanın büyüğü olan ve kraliyet ailesiyle Singapurlu işadamı Khoo Teck Puat'ın birlikte kurdukları Brunei Ulusal Bankası, yolsuzluk suçlamaları yüzünden çıkan bir anlaşmazlık sonucu kapatıldı.

(ROBERT WOODROW)

ENDONEZYA

Endonezya Cumhuriyeti Güneydoğu Asya'da, Sumatra, Cava, Kalimantan (Endonezya Borneosu), Selebes ve Batı Irian (Irian Jaya) adaları ile yaklaşık 3 bin küçük ada ve adacığı kapsar. Yüzölçümü: 1.919.443 km². Nüfus: (1987 tah.) 172.245.000. (Yüzölçümü ve nüfus, Doğu Timor'u da [eskiden Portekiz Timoru] kapsar.) Başkent: Cakarta. Para birimi: rupiah (Rp); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1.649 Rp=1 ABD Doları; 2.677 Rp=1 sterlin. 1987'de Başkan: Suharto.

1987'nin ilk yarısındaki en önemli konu, 23 Nisan'da yapılan parlamento seçimleriydi. Seçim sonuçları, hükümetin desteklediği Meslek Grupları Ortak Sekreterliği (Sekber Golkar) için büyük bir zafer oldu. 1982 seçimlerinde yüzde 64 oy alan Golkar, bu kez oyların yüzde 73'ünü elde etti. Radikal Müslüman, Birleşik Kalkınma Partisi (PPP) ana muhalefet partisi konumunu sürdürdü, ama oyları yüzde 28'den yüzde 16'ya düştü. Seçimlerde en büyük ilerlemeyi, oylarını yüzde 8'den yüzde 11'e çıkaran Endonezya Demokrat Partisi (PDI) gösterdi. Partinin oylarındaki artışın büyük bölümü, hükümete karşı hoşnutsuzluğun daha fazla olduğu Cakarta'dan kaynaklanıyordu. Seçim öncesi dönem görece sakin geçtiyse de seçimden sonra hükümetin hile yaptığı yolunda suçlamalarda bulunuldu.

Başkanlık seçimlerinin 1988'de yapılması planlandı. İktidarın yavaş yavaş genç kuşağa devredilmesi yolunda bir gelişme olmakla birlikte, Suharto'nun bir dönem daha görevde kalması bekleniyordu. Böylece 20 yıl başkanlık yapmış olacaktı. Yönetimdeki üst düzey kadrolara siviller gelmeye başlamıştı ve yönetimin askeri çehresi yavaş yavaş değişiyordu. Siyasal hoşnutsuzluk ise büyük ölçüde, en önemli sorunun toplumsal yozlaşma olduğu Cakarta ile sınırlıydı.

Portekiz ile ilişkiler yıl içinde yumuşama gösterdi. Eski bir Portekiz kolonisi olan Doğu Timor ili iki ülke arasında anlaşmazlık konusuydu. Eylülde kurulan yeni Portekiz hükümeti, ilk kez Doğu Timor halkının kendi geleceğini belirleme hakkını programına almadı. Cava'dan öteki adalara göç sürdü. Teknik bir hata yüzünden yurt içi uydu yayın sistemi tehlikeye girdi. Ama ABD Dışişleri Bakanlığı'nın, Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi'ne (NASA) ait bir "Delta" roketinde ikinci bir uydu fırlatılmasına yarayacak düzenleme yapılmasını sağlamasıyla bu tehlike önlendi.

1986'da ekonomi umulandan daha iyi gitmiş, gayri safi yurt içi hasılada (GSYİH) yüzde 2,5 artış gerçekleşmişti. Mamul mal ihracatının da artmasıyla, ekonomik büyüme hızının 1987'de yüzde 2'ye ulaşması bekleniyordu. Rp'nin 1986'da önemli ölçüde değer yitirmesiyle ekonomik duruma duyulan güven sarsıldı ve paranın daha da değer yitireceği korkusuyla sermaye yurt dışına yöneldi. Hükümet sermayenin dışa akışını durdurmak amacıyla önlemler aldı; dolar alımını durdurmak için en düşük kredi faiz oranını 21 Eylül'de yüzde 25'e yükseltti. Yerel para piyasasına güvenin olmamasına ve büyük miktardaki dış borca (bazı tahminlere göre 30 milyar ABD Doları'ndan fazla) karşın, uluslararası piyasada Endonezya'ya her zamanki gibi büyük güven duyuluyordu. 1987 için söz verilen 3,2 milyar dolarlık dış yardım bu güvenin göstergesiydi.

Ekonomideki yeniden yapılanma sürdü. Gene de bu süreç, petrol ihracatından elde edilen yüksek gelirin kalkınma için fon sağladığı 1970'lerde ve 1980'lerin başlarında olduğundan daha ağır ilerliyordu. Özellikle imalat sektöründe yabancı yatırımcıları çekmek ve yeni iş alanlarına büyük gereksinme duyulan azgelişmiş bölgelerde sanayiyi desteklemek amacıyla yeni önlemler alındı. Sanayide şirketlerin ilgili bakanlığın onayı olmadan ürün değiştirebilmesine olanak tanındı. Devlet, artık yüksek petrol gelirlerine güvenemeyeceğini ve tarıma dayalı ekonomiden uzaklaşması gerektiğini anlamıştı. Tarım, hâlâ GSYİH'nin dörte birini oluşturuyor ve işgücünün yarısından fazlasını istihdam ediyordu. Yılın başlarında, kamu sektöründeki 215 şirketten, özelleştirmeye ve kâr etmeyen şirketlerin tasfiye edilmesi olasılığına hazırlanmaları için, önceki beş yıla ait hesaplarını çıkarmaları istendi. Ayrıca, geleneksel olarak aktif olmayan hisse senedi piyasasını canlandırmak için de çeşitli adımlar atıldı.

(ROBERT WOODROW)

Endonezya'da parlamento seçimleri öncesinde Golkar yanlıları son olarak Senayan Spor Tesisleri'nde yapılan mitingde bir araya geldiler. Nisandaki seçimlerde Golkar oyların yüzde 73'ünü elde ederek büyük başarı kazandı.
AP / WIDE WORLD

FİLİPİNLER

Filipinler Cumhuriyeti Büyük Okyanusun batısında, Asya kıtasının güneydoğu kıyısı açıklarında, yaklaşık 7.100 adayı kapsayan bir takımadadır. Yüzölçümü: 300.00 km². Nüfus: (1987 tah.) 57.357.000. Başkent: Manila. Para birimi: Filipin Pesosu (₱); (5 Ekim 1987) serbest kurda 20,01 ₱=1 ABD Doları; 32,50 ₱=1 sterlin. 1987'de Başkan: Corazon Aquino.

2 Şubat 1987'de yapılan halkoylamasında, Filipinli seçmenler dörtte üçü aşan bir çoğunlukla yeni anayasayı onayladılar. Eski başkan Ferdinand E. Marcos'un 1973'te kaldırdığı ve güçlü başkanlık ile iki meclisli kongreye dayanan sistem bu anayasa ile yeniden kuruluyordu. 1986'da Marcos' un yerine geçen Corazon Aquino da böylece, 30 Haziran 1992'ye değin başkanlığa seçildi. Bundan böyle başkanlar altı yıllık bir dönem için ve yalnızca bir kez seçileceklerdi.

11 Mayıs'ta yapılan seçimlerde, 250 üyeli Temsilciler Meclisi'nin 200 üyesi ile 24 senatör belli oldu. Laban olarak bilinen ve Aquino'yu destekleyenlerin oluşturduğu koalisyon, Temsilciler Meclisi'nde 162, Senato'da 22 sandalye kazandı. Aquino'nun desteğiyle, Ramon Mitra Meclis başkanı seçildi. Ulusal düzeyde, senatör adayları içinde en çok oy toplayan Jovito Salonga, Senato başkanı seçilerek Aquino ve yardımcısı Salvador H. Laurel'den sonra ülkedeki üçüncü büyük devlet görevlisi oldu. Aquino'nun başkan olduktan kısa bir süre sonra uygulamaya koyduğu kararnameyle hükümet etme yetkisi, 27 Temmuz'da Kongre'nin göreve başlamasıyla kaldırıldı. Aquino 302 kararname imzalamıştı ve bunların 42'si Kongre'nin göreve başlamasından önceki son 24 saat içinde çıkartılmıştı. En önemli kararnamelerden biri ile Tarımsal Reform Konseyi kuruldu. Konsey, yalnızca pirinç ve mısır üretilen alanların değil, şekerkamışı ve hindistancevizi alanlarının da ilk kez yeniden dağıtılmasını gerçekleştirecekti. Reformun amacı kırsal alanlardaki yoksulluğu azaltmak, böylece komünist gerillaların bu bölgelerdeki etkisini zayıflatmaktı. Ama bazı büyük toprak sahipleri reforma karşı çıktı. Çiftçi örgütleri ve başkaları yetersiz olduğu gerekçesiyle reformları eleştirdiler. Kararnamede, siyasal açıdan hassas ayrıntılar Kongre'ye bırakılmıştı.

Yeni kurumlar oluşturulmasına karşın, siyasal istikrarsızlık sürüyordu. Aquino, komünistlere karşı kesin bir tutum göstermediği ve fazla yumuşak olduğu suçlamalarıyla karşılaştı. 27 Ocak, 13 Temmuz ve 28 Ağustos'ta isyancı birlikler iktidarı ele geçirmeye çalıştılar, ama başarı sağlayamadılar. İsyancıların başkanlık sarayına saldırması ve başka kilit noktaları ele geçirmesi sonucu 28 Ağustos'ta çıkan çatışmalarda 50'yi aşkın kişi öldü. Darbeye önderlik eden Albay Gregorio Honasan, hükümete bağlı birliklerle polis Aquino'ya yardıma gelirken kaçtı, ama ekim sonlarında yakalandı.

Aquino, hükümeti daha etkili kılması yolundaki baskılar karşısında kabinede değişiklikler yaptı. 16 Eylül'de Laurel dışişleri bakanlığı görevinden istifa etti, ama başkan yardımcılığı görevini sürdürdü. Ertesi gün, ordunun komünizme karşı mücadeleye engel olmakla suçladığı iki devlet görevlisine ateş açıldı. 2 Ağustos'ta, yerel yönetimden sorumlu kabine sekreteri Jaime Ferrer, 19 Eylül'de de önde gelen sol liderlerden Leandro Alejandro öldürüldü. Her ikisinin de katilleri bulunamadı. Ocak ve temmuzda ABD, Hawaii'de yaşayan Marcos'un iktidarı yeniden ele geçirmek amacıyla Filipinler'e dönmesini engellemek için müdahalede bulundu.

Aquino'nun komünist Yeni Halk Ordusu ile barış görüşmeleri yapma çabaları sonuçsuz kaldı ve gerillalar 1987'de eylemlerini artırdılar. Resmî tahminlere göre, ülkedeki 42 bin köyün yaklaşık beşte biri 25 bin dolayında gerillanın denetimi altındaydı. Yeni Halk Ordusu hükümet birliklerini şaşırtarak sayısız pusu kuruyor ve kimi zaman kentlerde de çatışmaya giriyordu. Komünizm karşıtı gruplar, Mindanao' da ve hükümet otoritesinin zayıf olduğu başka yerlerde güç kazandılar. Clark Hava Üssü yakınlarında 28 Ocak'ta düzenlenen ve iki ABD'li havacı, emekli bir ABD askeri ve Filipinli bir işadamının öldürülmesiyle sonuçlanan saldırılarda komünist gerillalardan kuşkulanıldı. Güney adalarındaki Müslüman ayrılıkçılar da, Aquino'nun barış çabalarına karşın, hükümete saldırmayı sürdürdüler. Müslüman önderlerden Nur Misuari 8 Eylül'de, bir yıl içinde geçici bir hükümet kuracaklarını söyledi.

Yoksulluğun yaygın biçimde sürmesine karşın, yatırımlardaki artış, inşaat atılımları ve şeker ile hindistancevizi ürünlerine verilen yüksek fiyatlar sonucunda, 1987 içinde ekonomik koşullar düzelmeye başladı. Ama Marcos döneminden kalan 26 milyar ABD Doları tutarındaki dış borç, kalkınma programlarını kısıtlayan önemli bir yük olmayı sürdürüyordu. Toprak reformu konusundaki belirsizlik de yılın son aylarında yatırımları engelledi.

(HENRY S. BRADSHER)

Filipinler'de Albay Gregorio Honasan'ın Başkan Corazon Aquino'ya karşı başarısız darbe girişiminden sonra bir grup isyancı yakalandı.
SIPA

KAMPUÇYA

Kampuçya Halk Cumhuriyeti Güneydoğu Asya'da, Tayland Körfezi üzerinde, Çinhindi Yarımadasının güneybatı kesimini kaplar. Yüzölçümü: 181.035 km². Nüfus: (1987 tah.) 7.688.000. Başkent: Phnom Penh. Para birimi: riel. 1987'de Kampuçya Devrimci Halk Partisi genel sekreteri ve Devlet Konseyi başkanı (devlet başkanı): Heng Samrin; Bakanlar Kurulu başkanı (başbakan): Hun Sen.

Kampuçya'da uzun zamandır süren silahlı mücadelenin sona ermesine dönük umutlar, 1987'de, dokuz yıl önce başlayan Vietnam işgalinden beri ilk kez bu denli güç kazandı. Yeni girişimler sonucunda Vietnam, Kızıl Khmerlerin de katılacağı barış görüşmelerini dışlayan bir tutum izlemeyi bıraktı. Çin Halk Cumhuriyeti'nin (ÇHC) desteklediği Kızıl Khmerler, BM'nin de tanıdığı Demokratik Kampuçya Koalisyon Hükümeti'ni oluşturan üç gruptan en büyüğüydü. Hükümet başkanı Prens Norodom Sihanouk mayısta, herhangi bir ilerleme kaydedilmemesinden duyduğu öfkeyi ve müttefiklerinin kendisinde yarattığı düş kırıklığını dile getirerek bir yıl için "görevden çekilme" kararı aldı ve bu karardan "geri dönmeyeceğini" açıkladı. Ama ağustosta, ÇHC başbakanı Zhao Ziyang önderliğinde Pekin'de yapılacak bir toplantıya katılmak için bu kararını bozdu. Pekin'de, Khmer Ulusal Halk Kurtuluş Cephesi (KUHKC) önderi Son Sann ve Kızıl Khmerlerin önderi Khieu Samphan ile görüşmeler yaptı. Bazı taburların geri çekildiği ve birlikleri arasında hoşnutsuzluk başladığı yolundaki söylentilere karşın Vietnam, 140 bin askerden oluşan işgal gücü ile ülkedeki sıkı denetimini sürdürüyordu. Phnom Penh'deki Hanoi destekli Heng Samrin hükümetinin 35 bin kişilik bir ordusu vardı. Ama radyo yayınları aracılığıyla askerlere gıda maddesi üretmeleri ve ellerindeki malzemeleri tüketmemeleri için çağrı yapılması, bu ordunun gıda gereksinmesi olduğunu ve yeterli donanımının bulunmadığını gösteriyordu. Sihanouk kuvvetlerine katılan askerler de ordunun güç yitirmesine neden oluyordu. Yaklaşık 10 bin kişiden oluşan Sihanouk kuvvetlerine oğlu Prens Norodom Rannariddh komuta ediyordu. Son Sann önderliğindeki KUHKC'nin de 10 bin askeri olduğuna inanılıyordu. Bununla birlikte, 1986 başlarına değin KUHKC'ye komuta eden Sat Sutsakhan'a bağlı kalan askerler cephenin bölünmesine yol açtı. Hizipler nisanda, aralarındaki görüş ayrılıklarının aşıldığını bildirdiler. Kırk bin kişilik güce sahip Kızıl Khmerler en büyük, en iyi donanımlı ve en çok parasal destek bulan gerilla kuvveti olmayı sürdürdü. 1975-78 arasındaki Kızıl Khmer yönetiminin önderi Pol Pot'un hasta olduğu duyuruldu, ama haberin doğruluğu kanıtlanmadı. Bütün taraflar onunla görüşmeye oturmama kararı almıştı.

Yıl içindeki önemli bir gelişme de, Mihail Gorbaçov önderliğindeki SSCB'nin yeni Asya politikasıydı. Bu politika, Vietnam'ı uzlaşmaya ikna yolundaki kararlı çabaları da kapsıyordu. Sihanouk ocakta, Romanya devlet başkanı Nicolae Ceauşescu aracılığıyla kendisine Hanoi'un üç direniş grubuyla da ateşkes görüşmeleri yapmak istediğini belirten bir mesaj iletildiğini açıkladı. Vietnam ise kısa bir suskunluktan sonra böyle bir öneride bulunduğunu yalanladı. Sihanouk, görüşmeden yana olduğunu, ama Kızıl Khmerler katılmazsa bunun bir anlam taşımayacağını belirtti. Martta, Bangkok ve Endonezya'ya yaptığı ziyaretin ardından Hanoi'a giden SSCB dışişleri bakanı Eduard Şevardnadze uzlaşma sağlanması için baskı yaptı. Aralıkta Sihanouk ile Heng Samrin hükümetinin başbakanı Hun Sen, Paris yakınlarında üç gün süren görüşmeler yaptılar. Bir sonuç sağlanamamakla birlikte, görüşmelerin dostça geçtiği belirtildi. Yılın sonuna doğru, resmî görüşmelere başlama koşulları üzerinde tartışılıyordu.

Vietnam dışişleri bakanı Nguyen Co Thach, Vietnam, Kampuçya ve Laos'un ÇHC ve Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) ile görüşmeler yapmaya hazır olduğunu belirtti. Tayland, önkoşulları belirlenmeyen bir forumun düzenlenmesine karşı çıktı. Önceden belirlenmiş bir gündem olmaksızın gayrıresmî biçimde toplanılmasını içeren "kokteyl parti" planını savunan Endonezya dışişleri bakanı Mochtar Kusumaatmadja ise öneriye olumlu yaklaştı.

Yıl içinde ülkedeki ekonomik durum son derece karışıktı. Bütün Güneydoğu Asya'yı etkileyen ve yiyecek kıtlığına yol açması beklenen kuraklık da ekonomi için ağır bir darbe oldu. Hükümetin, Vietnam'ın öncülüğünde uygulamaya koyduğu, serbest piyasayı geliştirmeye yönelik bazı reformlar halktan destek gördü. SSCB tarafından kurulan bir uydu yer istasyonu, 1975'ten beri ilk kez uluslararası telefon ve teleks bağlantısı kurulmasını sağladı. Hindistan'dan gelen uzmanlarca sürdürülen ve 10 milyon ABD Doları'na çıkacak olan bir onarım geçiren Angkor Wat tapınağına ve başkente, 10 yılı aşkın süredir ilk kez az sayıda turist geldi.

(ROBERT WOODROW)

LAOS

Laos Demokratik Halk Cumhuriyeti, Çinhindi Yarımadasının kuzey kesiminde bir kara ülkesidir. Yüzölçümü: 236.800 km². Nüfus: (1987 tah.) 3.757.000. Başkent: Vientiane. Para birimi: yeni kip (KN); (5 Ekim 1987) nominal değeri 35 KN=1 ABD Doları; serbest kurda 56,84 KN=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı (geçici): Phoumi Vongvichit; Bakanlar Kurulu başkanı (başbakan): Kaysone Phomvihan.

Kırk bin kişilik Vietnam işgal kuvvetinin varlığı, iç politikadaki belirleyiciliğini 1987'de de sürdürdü. Tarihsel açıdan Laos üzerinde güçlü bir kültürel etkisi olan ve hâlâ ülkenin en önemli ticaret ortağı durumunda bulunan Tayland ise, dış politika konularının odak noktasıydı. 1986 sonlarında iki ülke ilişkileri düzelmeye başlamıştı. Ama dışişleri bakan yardımcısı Soubanh Srithirath'ın martta Bangkok'a yaptığı ziyaretten önemli bir sonuç elde edilemedi. 1984'ten beri iki ülke arasında bir sınır anlaşmazlığı vardı. Ağustos 1987'de, Laos ordusuna bağlı bir müfrezeyle Tayland birlikleri arasında kısa süren bir çatışma oldu. Laos yetkililerinin yedi Tayland köylüsünü alıkoymasıyla, iki ülke bu kez diplomatik planda karşı karşıya geldi.

Tayland dışişleri bakanı Siddhi Savetsila, Laos'a yapacağı ziyaretten vazgeçti, ama eylülde, ülkesinin ilişkileri düzeltmek için "bütün yolları" deneyeceğini söyledi. Laos Tayland'ı, sağcı Lao gerillalarını desteklemekle ve SSCB dışişleri bakanı Eduard Şevardnadze'nin martta yapacağı ziyareti engelleyen bir patlama olayına karışmakla suçladı. Tayland hükümeti, ırmak yoluyla sürdürülen ticarette yasaklı olan 273 ticaret kalemini yıl içinde 61'e indirdi. Laos başkentini Vietnam'daki Da Nang limanına bağlayacak karayolunun yıl sonuna değin tamamlanması planlandı. Karayolu ile, Tayland'a olan ekonomik bağımlılığın azaltılması amaçlanıyordu.

Öteki ülkelerde diplomatik ilişkilerde Laos, komşuları Vietnam ve Kampuçya'ya göre daha tarafsız kaldı. Çin Halk Cumhuriyeti dışişleri bakan yardımcısı ocakta ülkeyi ziyaret etti ve iki ülke aralıkta karşılıklı elçilik açmayı kararlaştırdılar. Aralıkta ABD ile de, Vietnam Savaşı sırasında kaybolan 549 ABD Hava Kuvvetleri görevlisinin aranması için anlaşmaya varıldı. Laos daha önce, savaş sırasında kaybolanlardan hiçbirinin hayatta olmadığı görüşünde direnmişti. ABD, Laos'un yardımlarını "olanakları elverdiğince karşılıksız bırakmayacağını" belirtti.

1987'deki önemli bir gelişme de, "Kızıl Prens" Souphanouvong'un etkisini yitirerek, son görevi olan Ulusal Kalkınma İçin Laos Cephesi başkanlığını devlet başkanına vekâlet

eden Phoumi Vongvichit'e bırakmasıydı. Kasım 1986'da yapılan IV. Parti Kongresi'nden sonra beklenen siyasal reformlar, hizip çatışmaları yüzünden gerçekleşmedi.

Vientiane'ın kuzeyindeki bir barajda üretilerek Tayland'a satılan elektrikle ilgili bir ticaret anlaşmazlığı, zaten kıt olan döviz kaynaklarını tehdit etmeye başladı. Tayland yetkilileri, kendileri için kabul edilir bir fiyat verilmemesi üzerine enerji bağlantısını kestiler. Bunun üzerine anlaşmazlık hemen çözüme ulaştırıldı. Asya Kalkınma Bankası'ndan sağlanacak finansman ve İsveç'in yardımlarıyla, ülkenin güney sınırı yakınlarında ikinci bir baraj yapılacağı duyuruldu. Tayland 1991'den sonra buradan elektrik alacaktı. Eylülde ihracatı özendirmek ve karaborsaya engel olmak amacıyla paranın değeri düşürüldü.

(ROBERT WOODROW)

MALEZYA

Malezya, Güneydoğu Asya'da, İngiliz Uluslar Topluluğu üyesi olan federal bir meşruti monarşidir. Malakka Yarımadasının güney ucundaki (Singapur dışında) eski Malaya Federasyonu ile Borneo Adasının kuzey kesimindeki Sabah ve Saravak'ı kapsar. Yüzölçümü: 330.434 km². Nüfus: (1987 tah.) 16.538.000. Başkent: Kuala Lumpur. Para birimi: ringgit; (5 Ekim 1987) serbest kurda 2,55 ringgit=1 ABD Doları; 4,14 ringgit=1 sterlin. 1987'de en yüce hükümdar (*yang di-pertuan agong*): Tuanku Mahmud İskender ibn Sultan İsmail; başbakan: Datuk Seri Mahathir bin Mohamad.

1981'den beri Malezya başbakanı olan Datuk Seri Mahathir bin Mohamad, ülkenin siyasal yaşamını denetleyen Birleşik Malayalılar Ulusal Örgütü'nün (UMNO) önderliğini yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. Partinin Nisan 1987'de düzenlenen üç yıllık kongresinde, 1.500 delege kendisine karşı oy kullandı.

Mahathir'e rakip olarak ortaya çıkan Ticaret ve Sanayi Bakanı Razaleigh Hamza, güçlü eski başbakan yardımcısı Musa Hitam'ca destekleniyordu. Kendisi de başkan yardımcılığına aday olan Musa, Mahathir'in destekleyicilerinden Ghafar Baba karşısında az bir farkla yenilgiye uğradı. Mahathir, rakibini destekleyenlerle uzlaşmaya yanaşmayınca, Razaleigh ve eski dışişleri bakanı Rais Yatim istifa ettiler. Üç başka bakan ve dört bakan yardımcısı da kısa süre içinde görevlerinden alındı.

Malezya'nın ilk başbakanı olan 84 yaşındaki Tunku Abdurrahman ülkedeki dokuz eyalet hükümdarının anayasal dokunulmazlığının kaldırılması için bir grup aydının ortaya attığı öneriyi destekleyince, ağustosta bir anayasa bunalımı yaşandı. Ülkedeki dokuz hükümdarlık babadan oğula geçiyor ve hükümdarlar aralarından birini beş yıllık dönem için en yüce hükümdar seçiyordu. O sırada en yüce hükümdar olan Johore sultanı Mahmud İskender bu göreve seçilmeden önce cinayetten yargılanmıştı. Kendisi de Kedah hükümdarlarından birinin oğlu olan Tunku'nun bu anayasa değişikliğini Mahmud İskender'in yakın zamandaki davranışları yüzünden savunduğu açıktı. En yüce hükümdarın yardımcısı olan Perak sultanı da Tunku'yu destekledi. Başbakan ve yandaşı olan öteki önde gelen siyaset adamları ise değişiklik önerisini reddettiler. Tunku 1969'da Mahathir'i UMNO'daki görevinden aldığından, önerinin reddedilmesinde kişisel düşmanlıklar da rol oynamış olabilirdi. Malezya'nın Borneo'daki eyaletlerinin her ikisinde de siyasal bunalımlar yaşandı. Sabah eyaletindeki bazı politikacıların, eyaletin İngiliz Kuzey Borneosu olduğu sırada Malezya'yla birleşmesi için 1963'te geliştirilen 20 maddelik formüle uyulmadığını öne sürmesi, federal hükümet ile ilişkilerin bozulmasına yol açtı. (Müslümanların önemli bir çoğunluk oluşturmadığı Sabah ve Saravak, yarımadadaki öteki 11 eyalete göre eğitim, din ve göç politikası gibi konularda daha çok özerkliğe sahipti.) Eskiden eyalet başbakanlığı yapan deneyimli politikacı Mustafa Harun ara seçimlerde kazanarak yeniden siyasete döndü. Ama eyalet politikasının denetimi büyük ölçüde hâlâ, çoğunlukla Hıristiyanlardan oluşan Birleşik Sabah Partisi'nin (PBS) denetimindeydi. Saravak'ta ise, eyalet başbakanı Taib Mahmud ile amcası, eski vali Rahman Yakub arasında öteden beri süren siyasal mücadele, eyalet meclisinin dağılmasına ve seçime gidilmesine yol açtı. Tarafların kesin başarı sağlayamadığı seçimden sonra Taib iktidarını korudu.

Ekimde, bir karayolu inşaatının ihalesi konusunda çıkan tartışmalar Malezya'daki çeşitli ırklara dayanan hassas siyasal yapıyı tehdit etmeye başladı. Demokratik Eylem Partisi'nin (DAP) ve parlamentodaki muhalefetin önderi Lim Kit Siang, elinde yolsuzluklara ilişkin yeterli kanıt bulunduğu konusunda bir yargıcı ikna etti ve milyarlarca dolar tutarındaki ihalenin UMNO denetimindeki bir şirkete verilmesini engelleyen bir mahkeme kararı çıkartmayı başardı. Lim ekim sonunda, yönetimi eleştiren 100'den fazla kişiyle birlikte tutuklandı. Ayrıca üç gazete kapatıldı ve kasım başlarında basın üzerindeki denetimler artırıldı. Tutuklananların yaklaşık yarısı sonradan serbest bırakıldı, ama aralarında Lim'in de bulunduğu 33 kişinin iki yıl boyunca gözetim altında tutulacağı açıklandı.

Yılın son günlerinde, ekonominin iki yıldır süren gerileme dönemini aşmakta olduğunu ortaya koyan belirtiler kendini gösterdi. Gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) 1986'da yüzde 1 dolayında artmıştı ve bu oranın 1987'de iki katına çıkması bekleniyordu. İmalat sanayisindeki olumlu gelişmeye karşılık, mali ve ticari kesimlerde dev boyutlu gayrimenkul spekülasyonlarının yol açtığı skandallar bu sektörlerin durumunu sarstı. İşyeri ve otel arzının, talebi önemli ölçüde aştığı görüldü.

(ROBERT WOODROW)

SİNGAPUR

Singapur Cumhuriyeti Güneydoğu Asya'da, Malakka Yarımadasının güney ucunda, en büyükleri Singapur olan bir grup adadan oluşur. İngiliz Uluslar Topluluğu üyesidir. Yüzölçümü: 622 km². Nüfus: (1987 tah.) 2.616.000. Para birimi: Singapur Doları (S$); (5 Ekim 1987) serbest kurda 2,10 S$=1 ABD Doları; 3,41 S$=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Wee Kim Wee; başbakan: Lee Kuan Yew.

1987 iç olaylar açısından hareketli bir yıl oldu. 26 Mayıs'ta Singapur İç Güvenlik Bakanlığı'nın, "toplumsal ve siyasal sistemi yıkarak komünist bir devlet kurmayı amaçlayan" Marksist bir komployu ortaya çıkardığı duyuruldu. Resmî duyuruya göre bundan beş gün önce, aralarında Katolik örgütlere üye işçilerin de bulunduğu 16 kişi gözaltına alınmıştı. 20 Haziran'da altı kişi daha tutuklandı. Ama suçlananlardan hiçbiri mahkemeye çıkarılmadı ve hükümet yargılama yapılmayacağını belirtti. Tutuklananlar arasında bir tiyatro topluluğunun, Hukuk Derneği'nin ve muhalefetteki İşçi Partisi'nin (WP) üyeleri de vardı. Ekim ortalarında, 22 tutukludan 16'sı serbest bırakıldı, ama biri dışında tümünün faaliyette bulunmaları yasaklandı. "1976'da İngiltere'ye kaçan" Tan Wah Piow'un "komploculuğun beyni olduğu" söylendi. Tutuklamalarla ilgili olarak yurt dışında başlatılan protesto eylemleri etkili olmadı.

İşçi Partisi genel sekreteri J. B. Jeyaretnam, parlamento üyesi olduğu sırada ayrıcalıklarını kötüye kullandığı gerekçesiyle parlamentoca 5.000 S$ para cezasına çarptırıldı. Parlamentoya seçilen iki muhalefet üyesinden biri olan Jeyaretnam 1986'da, parti fonlarını kötüye kullandığı için mahkûm olmasının ardından parlamentodan atılmıştı. Aralık 1986'da ölen eski Ulusal Gelişme Bakanı Teh Cheang Wan'ın ölüm nedeninin intihar olduğu ve o sırada yolsuzluk suçlaması

nedeniyle hakkında soruşturma yapıldığı açıklandı.

Başbakan Lee Kwan Yew düşmekte olan doğum oranının ülke için kötü sonuçlar yaratacağını öne sürdü ; evliliği ve büyük aileleri özendirmek için kampanya açıldı. Üçüncü bir çocuk yapan ailelere 9.500 S$'lik vergi iadesi getirildi. Bu, hükümetin uzun zamandır sürdürdüğü aileleri iki çocukla sınırlama politikasından vazgeçildiğini ve işgücünün azalmasından kaygı duyulduğunu gösteriyordu.

1986'da yüzde 1,9 olan gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) artışının yüzde 5'e yükselmesiyle ekonomide önemli bir canlanma gerçekleşti. İhracattaki artışta en önemli pay elektronik parçalarla bilgisayar ürünlerinindi. Hükümete bağlı bir komite, 10 yılı aşkın süreye yayılacak ve 41 firmayı kapsayacak geniş bir özelleştirme programı önerdi. Singapur Doları'nın değer kazanmasının yabancı turistler ve alışveriş amacıyla ülkeye gelenler için caydırıcı bir etken olmasına ve bu yüzden bazı otellerde çok sayıda boş yatak kalmasına karşın, turizmde büyük bir canlanma görüldü.

(ROBERT WOODROW)

TAYLAND

Tayland Krallığı Güneydoğu Asya'da, Andaman Denizinde ve Tayland Körfezinde kıyıları olan meşruti bir monarşidir. Yüzölçümü: 513.115 km². Nüfus: (1987 tah.) 53.722.000. Başkent: Bangkok. Para birimi: baht (B); (5 Ekim 1987) serbest kurda 25,49 B=1 ABD Doları; 41,40 B=1 sterlin. Kral: Bhumibol Adulyadej; 1987'de başbakan: General Prem Tinsulanond.

Taylandlıların büyük bölümü için 1987'nin en önemli olayı Kral Bhumibol Adulyadej'in yıl boyunca süren 60. doğum günü (5 Aralık) kutlamalarıydı. Doğum günü kutlamalarıyla bağlantılı olarak başlatılan ve büyük başarı sağlayan "Tayland'ı Ziyaret Yılı" 2 Temmuz 1988'e değin uzatıldı. Turist sayısının, hedef olarak konan 3 milyonu fazlasıyla aşması ve uzun süredir yatakların boş kalması yüzünden sıkıntı çeken otelcilik sektörünün canlanması bekleniyordu. Otuz beş yaşındaki veliaht prens Maha Vajiralongkorn'un tahtın vârisi olarak konumu yıl içinde güç kazandı. Küçük kız kardeşi Prenses Maha Chakri Sirindhorn prensi bir süre gölgede bırakmıştı. Prens, 1960'lardan beri krallığın dışına çıkmamış olan babasına vekâlet ederek şubatta Pekin'i ziyaret etti ve Çin lideri Deng Xiaoping'le görüştü. Ama ekimde Japonya'ya yaptığı gezi, protokole uyulmaması nedeniyle olumsuz geçti ve prens ziyaretini kısa kesti.

İç politikadaki en önemli gelişme, Kara Kuvvetleri başkomutanı Chaovalit Yongchaiyuth'un gücünü artırmasıydı. Mayıs 1986'da bu göreve atandığı sırada beklenenlerin tersine, Chaovalit'in adı iç politikada gittikçe daha çok duyulmaya başladı ve 1990'da görev süresi dolacak olan General Prem Tinsulanond'un yerine geçmeyi planladığı biçiminde söylentiler yayıldı. Şubatta Chaovalit, siyasal partileri aşağılayıcı ifadeler kullanarak *patiwat*'tan söz etti ve reform yapılması gerektiğini savundu. Halkın duygularını sömürmeye elverişli bir kavram olan *patiwat*, toplumsal evrim anlamına geldiği gibi hükümet darbesi olarak da yorumlanabilirdi. Nisanda deneyimli siyaset adamı ve eski başbakan Kukrit Pramoj, Chaovalit'in aleyhinde bir konuşma yaparak onu siyasal ihtiraslar peşinde koşmakla suçladı. Bunun üzerine, Pramoj'un evi yarı askeri birliklerce kuşatma altına alındı.

Ordu içinde etkili olan 400 kadar subay da Chaovalit'i desteklediklerini açıkladılar. Prem kendisini siyasal çekişmelerden giderek daha uzak tuttu. Dört partili koalisyon hükümetinin en güçlü ortağı olan Demokratlar, başbakan yardımcısı Bhichai Rattakul'un partinin ana görüşünü savunan yandaşları ile "10 Ocak" hizbi arasındaki çatışma nedeniyle, ciddi bir bölünme yaşadılar. Chaovalit 1988'de görevden çekileceğine söz verdiği için, ordunun ekimdeki yıllık toplantısında yeni başkomutan yardımcısının belirlenmesi büyük önem taşıyordu. Bu göreve, fazla ön plana çıkmamış birisi olan General Wanchai Ruangtrakul getirildi.

Martta Çin, Vietnam'a karşı kullanılmak üzere Tayland'a "T-69" savaş tankları ve Çin yapısı başka silahlar satmaya karar verdi. Tayland'la aralarındaki dostluk nedeniyle de silahların satış fiyatının düşük tutulacağını açıkladı. Yılın başında da ABD ile, 1988'den başlayarak ortak bir cephane stoku oluşturmak için planlar yapılmıştı. Tayland, Laos ve Kampuçya'nın ortak sınırının bulunduğu Chong Bok Geçidindeki yüksek bölgelerde, Tayland ile Vietnam kuvvetleri arasında şiddetli, ama sonuçsuz kalan çarpışmalar oldu. Çarpışmalarda ağır kayıplar verildiği bildirildi, ama rakam açıklanmadı. Bir başka sınır anlaşmazlığı üzerine de ağustosta Laos kuvvetleriyle kısa bir çarpışma oldu. Ülkedeki komünist isyancılar güç yitirmeyi sürdürdü. Güneyde, mart ve mayıs arasında, affedilme koşuluyla 540 kadar gerilla teslim oldu. Nisanda özel bir tim Tayland Komünist Partisi'nin önde gelen 18 üyesini yakaladı. Bunların arasında politbüro üyeleri de vardı.

1987'de azgelişmiş ülkeler içinde ekonomisi en iyi durumda olanlardan biri Tayland'dı. 1986'da yüzde 3,8 olan gayri safi milli hasıla (GSMH) artışının 1987'de yüzde 6'ya ulaşması bekleniyordu. İhracat artışı, ABD Doları üzerinden yüzde 25'e ulaştı. İthalatın daha fazla artmasına karşın tica-

Tayland'da ordu mensupları, Kara Kuvvetleri başkomutanı Chaovalit Yongchaiyuth'a (solda) çiçekler sunarak onu desteklediklerini gösterdiler. Chaovalit'in bazı açıklamaları, General Prem Tinsulanond'un yerine başbakan olmayı planladığı yolunda söylentilere neden olmuştu.
THE BANGKOK POST / THE NEW YORK TIMES

ret açığı küçüktü. Başta Japonya ve Tayvan olmak üzere yabancı ülkelerce yapılan büyük çaplı yatırımlar ödemeler dengesini rahatlattı ve dış borçlar azaldı.

(ROBERT WOODROW)

VİETNAM

Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti Güneydoğu Asya'da, Çinhindi Yarımadasının doğu kesimindedir. Doğudan ve güneyden Çin Deniziyle çevrilidir. Yüzölçümü: 331.653 km². Nüfus: (1987 tah.) 62.468.000. Başkent: Hanoi. Para birimi: dong (D); (5 Ekim 1987) nominal değeri 80 D=1 ABD Doları; serbest kurda 129,80 D=1 sterlin. 1987'de Komünist Parti genel sekreteri: Nguyen Van Linh; Devlet Konseyi başkanları (cumhurbaşkanları): Truong Chinh ve 18 Haziran'dan sonra Vo Chi Cong; Bakanlar Kurulu başkanları (başbakanlar): Pham Van Dong ve 18 Haziran'dan sonra Pham Hung.

1987'de Vietnam'ın eski devrimci kadrolarının çoğu görevden uzaklaştırıldı. Kuzey'i zafere ulaştıran ve 1975'te Güney'i ele geçirerek Marksizmi burada da yerleştiren Ho Şi Minh'in yandaşları saygınlıklarını önemli ölçüde yitirdiler. Yönetim yalnızca halk arasında değil, Komünist Parti'de de eleştiriliyor, değişim isteniyordu. Etkisiz bir hükümete sürekli yardım etmekten bıkan SSCB de baskı uygulamaya başladı. Aralık 1986'da toplanan VI. Parti Kongresi'nde, yaşam standartlarının yükseltilmesini sağlayamadıkları, enflasyonu engelleyemedikleri, yolsuzluklarla mücadele etmedikleri ve toplumun katı, dogmatik kurallarla yönetilmesinde ısrarlı oldukları gerekçesiyle eski kadrolar değiştirildi. Reformcu Nguyen Van Linh, parti genel sekreteri ve toplumun fiilen önderi olarak, 79 yaşındaki Truong Chinh'in yerini aldı. Kısa sürede parti içinde ve yönetimde, 1987 boyunca süren bir yenilenme başlattı.

Kongre, 1973'te Nobel Barış Ödülü'nü H. Kissinger'la paylaşan Le Duc Tho ve 1955'ten beri, önce Kuzey'in, ardından birleşik Vietnam'ın Bakanlar Kurulu başkanı olan Pham Van Dong'un 13 kişilik Politbüro'dan istifasını sağladı. Ama gerek Le Duc Tho, gerek Pham Van Dong, nisandaki yeni Ulusal Meclis seçimlerine değin görevlerini sürdürdüler. Şubatta reformcular kabinede de toplu bir yenilik hareketi başlattılar. Saygon'a (bugün Ho Şi Minh) giren birliklere komuta etmiş olan savunma bakanı General Van Tien Dung görevinden alınarak yerine Kampuçya'daki birliklerin komutanı Le Duc Anh getirildi. Ho Şi Minh kentinin eski belediye başkanı ve Le Duc Tho'nun kardeşi Mai Chi Tho içişleri bakanı oldu. Tho'nun yerini aldığı, eski partililerden Pham Hung ise haziranda meclisçe Bakanlar Kurulu başkanlığına seçildi. Eski rejimle sıkı biçimde özdeşleştirilen Pham Hung'un bu göreve getirilmesi kimi çevrelerce reform hareketini frenlemek amacıyla atılmış bir adım olarak yorumlandı. Dışişleri bakanı Nguyen Co Thach, bu göreve ek olarak başbakan yardımcılığına getirildi, Vo Chi Cong ise cumhurbaşkanı oldu.

Yozlaştıkları ya da niteliksiz oldukları belirtilen bazı devlet görevlileri rüşvet, zimmete para geçirme ve "yolsuzluk" suçlamalarıyla mahkemeye verildi. Linh liberal ekonomik ve toplumsal reformlar başlattı. Bunların arasında, açık toplantılarda seçilerek onaylanmış 829 aday arasından 496 sandalye için 19 Nisan'da seçim yapılması da vardı. Mayısta Moskova'yı ziyaret eden Linh, SSCB lideri Mihail Gorbaçov tarafından iyi karşılandı. Linh, SSCB'den ruble olarak alınan yaklaşık 1 milyar ABD Doları tutarındaki yıllık ekonomik yardımı ve daha yüksek miktardaki askeri yardımı daha verimli kullanma vaadinde bulundu. Eylülde çıkarılan bir afla, Güney Vietnam'ın 480 eski üst düzey devlet görevlisi ve subay, eğitim kamplarından serbest bırakıldı. Bunlara karşın parti disiplininin katılaştığı ve parti dışı muhalefete

Hanoi'daki bir mağazanın önünde şeker ve tuz gibi temel gıda maddeleri için kuyrukta bekleyen Vietnamlılar.
JIM BRYANT - GAMMA LIAISON

karşı sıkı önlemler alındığı da gözleniyordu. Çeşitli Katolik gruplara baskı uygulandı; bazı rahipler haziranda gözaltına alınarak ekimde mahkemeye çıkarıldılar. Aralıkta, ABD ve Tayland'ın desteğiyle ülkeyi işgale kalkışacakları öne sürülen 17 kişi hapis cezasına çarptırıldı.

Güney'in girişimci ruhunu geliştirmek için de yoğun çabalar gösterildi. Sanayiye belli bir ekonomik özgürlük tanındı ve merkezî planlamanın denetimi azaltıldı. 1950'lerde özel servetin kamulaştırıldığı Kuzey'de bile küçük girişimler desteklendi. Batılı ve Japon yatırımcıları ülkeye çekmek için adımlar atıldı ve komünist blok dışındaki ülkelerle ticaret özendirildi. Aralıkta çıkarılan bir yasayla yabancı yatırımlara konan engeller kaldırıldı.

Turizm sektörü yaratmak amacıyla da girişimler oldu ve ilk turist grupları ülkeye gelmeye başladı. Yabancı havayollarının Ho Şi Minh kentine sefer düzenlemesi için girişimde bulunuldu. Zaten yeterince sıkı olan parasal reform önlemleri, enflasyonu denetim altına almak ve karaborsayı engellemek için iyice güçlendirildi. Ayrıcalıklarını yitiren bürokratların yakınmasına karşın, başta tarım ürünleri pazarlarının serbestleştirilmesi olmak üzere, yapılan parasal reformlar halktan destek gördü. Ama Linh eylülde reformların, "korkunç boyutlardaki" enflasyonu durduramadığını kabul etti. Ekimde Vietnam'ın ilk ticari bankası açıldı.

Cumhurbaşkanı Vo Chi Cong ekimde, Çin'le ilişkilerin normale dönmesi için yeniden çağrıda bulundu. Mayısta ulaştırma bakanı Pekin'deki bir uluslararası demiryolu konferansına katıldı. Bu, 1979'daki sınır savaşından beri üst düzey bir hükümet görevlisinin Çin'e yaptığı ilk geziydi. Ne var ki 1987 şiddetli bir sınır çatışmasıyla başlamıştı. Hanoi, bu çatışma sırasında Çin'in 74 bin top mermisi attığını ve bir işgal girişimini önlemek amacıyla 1.500 Çin askerinin öldürüldüğünü açıkladı. Çin bu iddiaları yalanladıysa da, çatışma yerinde tarafsız gözlemci bulunmadığı için hangi tarafın doğru söylediği anlaşılamadı.

Şubatta Avustralya'nın Sidney limanını ziyaret eden ABD Pasifik Donanması'nın komutanı, ABD Deniz Kuvvetleri'nin uydu aracılığıyla SSCB'nin Cam Ranh Körfezinde askeri tesis kurmakta olduğunu saptadığını bildirdi. Ama Moskova bu iddiayı yalanladı. Ekime değin bu yolda somut bir çaba görülmediyse de, Vietnam'ın Kampuçya konusunda uzlaşma sağlayacak görüşmelere daha açık olduğu söylenebilirdi. ABD Dışişleri Bakanlığı'na göre Vietnam'ın Kampuçya'da 140 bin askeri vardı. Ekimde Hanoi 20 bin askerini çekeceğini duyurdu. Ama önceki "çekilme"lerin

birliklerin yer değiştirmesinden başka bir şey olmadığı kanısında olan Güneydoğu Asya hükümetleri bu açıklamayı kuşkuyla karşıladılar.

ABD ile ilişkilerde de buzlar çözülmeye başladı. Savaş sırasında kaybolan ve ABD'nin iddiasına göre sayıları 1.776 olan ABD askerlerinin aranması yeniden gündeme geldi. Nguyen Van Linh, bazı askerlerin hâlâ yaşadığı yolundaki iddiaların "saçma" olduğunu söyledi. Aylar süren görüşmelerden sonra Başkan Ronald Reagan'ın özel temsilcisi General John Vessey 1 Ağustos'ta Hanoi'a gitti. Dövize, Batı yardımına ve krediye gereksinmesi olan Vietnam, "her iki tarafın da insani sorunlarını çözmek için sistemli ve ciddi biçimde çalışılacağını" belirtti. ABD tazminat teriminin kullanılmasından özenle kaçındıysa da, Hanoi "savaşın yol açtığı insani sorunların" çözümü için mali kaynak sağlanmasını istedi. Ayrıca savaş sırasında ABD'li askerlerle Vietnamlı kadınlardan doğan çocuklara vatandaşlık hakları konusunda adımlar atıldı. Vessey'nin ziyaretinin ardından göçmenleri kapsayan Düzenli Ayrılma Programı da yeniden başlatıldı.

(ROBERT WOODROW)

Batı Avrupa

1987 yılı, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (ECSC) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (Euratom) ile birlikte Avrupa Toplulukları'nı (AT) oluşturan Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) kuruluş ilkelerinin saptandığı Roma Antlaşması'nın (1957) 30. yıldönümüydü. 1987 aynı zamanda AT maliyesi ve harcama politikalarında yapılması planlanan reformlar konusunda ciddi iç çekişmelerin sahnelendiği ve 1957'den bu yana Roma Antlaşması'nda yapılan en önemli değişikliğin kabul edildiği yıl oldu.

Temmuzda yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi (SEA), AT'nin kimi zaman çok yavaş işleyen karar alma mekanizmalarının etkinliğini artırmayı amaçlıyordu. Buna göre gelecekte, kararların daha büyük bir bölümü 12 üye devletin temsilcilerinden oluşan Bakanlar Konseyi'nce çoğunluk yöntemiyle alınacak ve tek bir ülkenin kararları veto etme yetkisi olmayacaktı. Bundan başka, doğrudan seçimle oluşturulan Avrupa Parlamentosu'nun tavsiye kararları alma yetkisi artırıldı ve bazı yeni yetkiler verildi. SEA, 12 üye devletçe onaylanarak yürürlüğe girdi. Antlaşmanın ulusal egemenlikle çeliştiği yolunda ciddi bir muhalefetin oluştuğu Danimarka ve İrlanda'da ise referanduma gidilmesi kararlaştırıldı. Yeni karar alma süreçlerinin AT'nin uzun dönemli ama giderek ciddileşen iç mali bunalımının aşılmasına yardım edeceği düşünülüyordu. Büyük ölçüde Ortak Tarım Politikası'ndan (CAP) kaynaklanan yıllık açık 1987 boyunca öteki sorunları gölgede bıraktı. Yıl başladığında topluluk hâlâ yasal bütçesini kabul etmemişti ve harcamalar birkaç ay boyunca acil durum kurallarına göre yürütüldü.

Eylülde yeni genel sekreter David Williamson'ı işbaşına getiren Avrupa Komisyonu, martta AT bütçesini denetim altına almak amacıyla, o güne değin geliştirmiş olduğu en radikal önerileri açıkladı. 1987'de ortak tarım politikasının gerektirdiği harcamalar 40 milyar dolarlık yıllık bütçenin yaklaşık yüzde 70'ini kapsıyordu. Komisyonun önerisine göre, üretim fazlası doğmasını engellemek amacıyla, Avrupalı çiftçilere verilecek destek miktarları, üretim hedeflerine bağlı olarak sınırlandırılacaktı. Planın çeşitli yönleri haziranda Brüksel'de bir araya gelen AT ülkeleri devlet ve hükümet başkanlarının desteğini kazanmakla birlikte, atılacak somut adımlar konusunda net bir anlaşma sağlanamadı. Özellikle İngiliz hükümeti, tarım reformlarının uygulamada nasıl işleyeceği konusunda daha fazla ayrıntı belirlenmeden AT bütçe gelirlerinin yükseltilmesi için ilkesel düzeyde bir anlaşmaya bile karşı çıktı.

Brüksel zirvesindeki başarısızlık, 1987'nin ilk yarısında AT başkanlığını yürütmekte olan Belçika hükümeti için hayal kırıcı oldu. Haziran sonunda başkanlığı Danimarka hükümeti devraldı, ama bu dönemde de herhangi bir anlaşmaya varılması yönünde fazla umut beslenmiyordu. Gerçekten de, aralıkta Kopenhag'da toplanan zirve de başarısızlığa uğradı. On iki AT lideri anlaşmaya varamadılar ve zirve Şubat 1988'e, Brüksel'e ertelendi.

AT'yi meşgul eden bir başka önemli konu da, 1992'ye değin iç pazarın oluşumunu tamamlamaktı. Bu konu, AT içinde ticaret özgürlüğünü ve sermaye ile kişilerin özgür dolaşımını kısıtlayan tüm fiziksel, siyasal ve mali engellerin kaldırılmasını sağlayacak olan 300 yasa değişikliğini içeriyordu. Komisyon başkanı, eylülde Danimarka'da toplanan maliye bakanlarına, Avrupa Para Sistemi'ni (EMS) güçlendirmek doğrultusunda harekete geçilmediği takdirde iç pazar hedefinin tehlikeye düşeceğini söyledi. Bu uyarılar, ABD Doları'nın zayıflaması nedeniyle Avrupa paraları üzerinde oluşan dönemsel baskılarla ilişkiliydi.

ADC lideri Erich Honecker (sağda) ile AFC şansölyesi Helmut Kohl eylülde Bonn'da bir araya geldiler. Honecker, ülkenin ikiye bölündüğü 1949'dan beri Batı Almanya'yı ziyaret eden ilk ADC lideri oldu.
PATRICK PIEL - GAMMA / LIAISON

Daha ocak ayında, doların değerindeki düşüşler EMS içindeki sabit kurların yeniden düzenlenmesini gerektirdi. Alman Markı revalüe edildi. Ama doların değerindeki düşüş, dolar cinsinden belirlenen dünya gıda malları fiyatlarını da aşağı çekerek, AT ülkeleri ile dünya fiyatları arasındaki açığın büyümesine ve böylece Avrupa tarımsal ihraç mallarına verilen desteğin maliyetinin de artmasına yol açtı. Ekimde gözler hızla Wall Street ve öteki uluslararası borsalarda yaşanan çöküşün olası iktisadi sonuçlarına çevrildi. AT iktisatçıları, 1989'da Avrupa ülkelerinde büyüme oranının ortalama yüzde 2 dolayında gerçekleşebileceği ve bu oranın ancak işsizlik artışını engelleyeceği konusunda uyarıda bulundular. Ekim başında AT maliye bakanları EMS kur sistemini güçlendirmeye yönelik bazı adımlar attılar, ama çoğu AT hükümetinin görüşüne göre önlemler gerekenlere oranla çok sınırlı kaldı.

Bakanlar Konseyi iç pazarı oluşturmaya yönelik liberalleştirme yasalarını benimseme konusunda çok sınırlı ilerlemeler sağlayabildi. Özellikle, çeşitli AT ülkelerinde uygulanan katma değer vergisinin belirli sınırlar içinde tutulması için temmuzda verilen komisyon önergeleri üzerinde anlaşmazlıklar çıktı. AT'nin genellikle daha az varlıklı güney üyeleri, topluluğun özellikle toplumsal ve bölgesel gelişmeyle ilgili tarım dışı politikalarının bütçe bunalımı nedeniyle tehlikeye düşmesi karşısında duyarlıydılar. Bu hükümetlerden bazıları, komisyonun bölgesel ve toplumsal harcamaların beş yıl içinde iki katına çıkarılması yolundaki önergeleri AT'nin daha zengin üyelerince kabul edilinceye değin, iç liberalleştirme programını benimsemeyeceklerini belirttiler.

AT ile ticaret ilişkilerinin yoğun olduğu ülkeler arasındaki ilişkiler giderek artan ölçüde önem kazandı. Korumacılığın artması konusundaki karşılıklı kaygı ve şikâyetler yayıldıkça, ABD ve Japonya ile sürtüşmeler de arttı. Ocak ve şubat ayları boyunca, AT ile ABD, İspanya ve Portekiz'in AT'ye kabul edilmelerinin ABD'nin tahıl satışları üzerindeki etkisi konusunda birbirlerini yaptırım uygulamakla tehdit ettiler. Bunalım, Brüksel ve Washington arasında yüksek düzeyde sürdürülen diplomatik görüşmeler sonucunda atlatıldı, ama yılın ortalarında başka bir dizi ticari konuda sorunlar çıktı. Anlaşmazlık kaynakları arasında AT'nin bitkisel yağlara getirmeyi düşündüğü vergi, etteki hormonların yasaklanmasına ilişkin tasarlanan önlemler, Avrupa Airbus Projesi'ne verilen destekler ve AT telekomünikasyon yetkililerinin ABD'li şirketlere karşı ayrımcı uygulamaları sayılabilir. ABD daha genel anlamda, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın (GATT) Uruguay'da yapılan görüşmelerde alınan kararlarının bir parçası olarak, AT'nin tarımsal ürünler ticaretinin liberalleştirilmesine gereken önceliği tanımamasından yakınıyordu. AT ise, Kongre'de bekleyen ticaret yasasını örnek göstererek ABD'yi fiilen korumacılığı artırmakla suçluyordu. Avrupalılar, ABD'li çiftçilerin çeşitli ödemelerle desteklendiğini ve savunma araştırma programlarının da fiilen uzay-havacılık şirketlerine destek olarak kullanıldığını öne sürüyorlardı. Komisyon, Japon firmalarına damping uyguladıkları için bir dizi ceza verdi, Japonların AT'nin gümrük vergilerinden kaçınmak için Avrupa'da kurduğu ve Japonya'da üretilen malların monte edildiği fabrikalarla ilgili suçlamalar yöneltti. ABD ile Japonya arasında, bilgisayar çiplerinin ve öteki yüksek teknoloji ürünlerinin ABD pazarına ihracını sınırlayan bir anlaşma imzalanması ve Japonya'nın ihracatını Avrupa'ya yöneltmesi olasılığının artması üzerine mayısta Brüksel'de bütün dikkatler bu konuya yöneldi.

SEA'nın bir sonucu olarak AT dışişleri bakanları, siyasal işbirliğini artırmanın, güvenlikle ilişkili konuları nasıl etkileyeceği üzerinde değerlendirmelerde bulunmayı hızlandırdılar. Silahların sınırlandırılmasının siyasal yönlerine ilişkin AT politikasını belirleyen kararları yedi ülkeden oluşan Batı Avrupa Birliği'nin (WEU) savunmaya ilişkin tartışmalarıyla birleştirmek, çözüme kavuşturulamayan bir başka sorundu. Belçika, Fransa, Hollanda, İngiltere, İtalya, Lüksemburg ve Federal Almanya'nın üye oldukları WEU yıl içinde iki kez dışişleri ve savunma bakanları düzeyinde toplandı. Tartışmalar temelde bir Avrupa güvenlik sözleşmesi oluşturulmasına yönelikti, ama SSCB ile ABD arasında varılan, karada konumlanmış orta menzilli nükleer füzelerin Avrupa'dan sökülmelerine ilişkin antlaşmanın sonuçları konusunda bazı WEU ve AT ülkelerinin duyduğu kuşkular açısından da önemliydi.

Başta İngiltere ve Fransa olmak üzere bazı WEU hükümetleri, Avrupa savunmasının nükleer silahlardan adım adım arındırılmasının ve ABD'nin Batı Avrupa'nın savunmasıyla ilgisini kesmesinin taşıdığı potansiyel tehlikelere karşı uyarıda bulundular. ABD yönetimi Batı Avrupa'daki birliklerini azaltmaya niyeti olmadığını açıkladı, ama Washington Avrupalı müttefiklerin güvenlik stratejisiyle ilişkili konuları NATO dışındaki toplantılarda tartışmalarından rahatsızlık duyuyordu. Bunların dışında, AT ile ABD'nin görüş ayrılığına düştükleri, Orta Amerika'ya yönelik politika gibi başka konular da vardı.

AT ülkeleri öteki dış politika konularında kendi aralarında bölünmüşlerdi. Martta 12 ülke tedhişçilikle ilişkileri nedeniyle Suriye'ye yaptırım uygulamakta isteksizce anlaştılar; ama İngiltere dışındaki ülkelerin çoğu bu yaptırımları sürdürmedi. İngiltere ve Federal Almanya, öteki AT ülkelerinden farklı olarak Güney Afrika Cumhuriyeti'ne uygulanan yaptırımların sertleştirilmesine karşı çıktılar.

İç ve dış sorunları ne olursa olsun AT öteki Avrupa ülkeleri için bir çekim merkezi olmayı sürdürdü. Türkiye 14 Nisan'da AT'ye tam üyelik için başvurdu. Avrupa Serbest Mübadele Birliği'nin (EFTA) geri kalan altı üyesi (Avusturya, Finlandiya, İzlanda, Norveç, İsveç ve İsviçre) mayısta Interlaken'de (İsviçre), AT ile gelecekteki ilişkilerini görüşmek üzere bir araya geldiler. EFTA ülkeleri, AT'nin iç pazarını oluşturmasının kendilerini olumsuz yönde etkileyeceğinden kaygı duyuyorlardı. Avusturya, Norveç, İsveç ve İsviçre'de AT'ye katılma konusu tartışıldı. Norveç'in 1989'da yapılacak genel seçimlerden sonra bu yolda adım atacak ilk ülke olması bekleniyordu. EFTA ile AT arasında bir gümrük birliği kurulmuştu; tek bir Batı Avrupa pazarının oluşturulması ise büyük bir ekonomi ve ticaret bloğunun dünya sahnesine çıkması anlamına gelecekti.

Yıl sonunda, AT ile Doğu Avrupa ticaret örgütü Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (Comecon) arasında, iki örgütün birbirini tanımasını sağlayacak bir anlaşma imzalanması olasılığı belirdi. Romanya ve Yugoslavya örneklerini izleyen Macaristan gibi, öteki Comecon ülkeleri de AT ile ticari işbirliğini hedefleyen görüşmelere başladılar. Sovyet hükümetince başlatılan ekonomik ve siyasal liberalleşme politikası AT şirketlerinde, SSCB'deki kamu kuruluşları ile ortak ekonomik girişimlerde bulunma doğrultusunda bir ilgi uyandırdı. Ama Doğu Bloku ülkelerinin içinde bulundukları ekonomik güçlükler ve bu ülkelerden bazılarının Batılı bankalara olan borçları göz önüne alındığında bu girişimlerin ne ölçüde başarılı olacağı açık değildi.

Lüksemburg'daki Avrupa Adalet Divanı 1987 boyunca, AT kurumları arasındaki siyasal sorumluluk tartışmaları nedeniyle oldukça yoğun çalışmak durumunda kaldı. Avrupa Parlamentosu'nun bütçeyi değiştirme hakkını ve Bakanlar Konseyi'nin yıllık bir bütçe oluşturma sorumluluğunu saptayan önemli kararlar aldı. Mahkeme, çiftçilere vergi iadesi ödediği gerekçesiyle Federal Almanya'dan şikâyetçi olan Fransa'nın bu şikâyetini haklı bulmadı. Buna karşılık, ulusal düzeyde bira standartlarını etkileyen bir konuda da Federal

Almanya aleyhinde karar verdi. İngiltere'nin, AT'nin çiftlik hayvanlarında hormon kullanımını yasaklayan bir kararına karşı başvurusunu da reddetti.

AT ve yeniden güçlenen WEU tarafından bir ölçüde gölgede bırakılsa da, 21 üyeli Avrupa Konseyi de aktif bir yıl geçirdi. Merkezi Fransa'nın Strasbourg kentinde olan konsey, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Avrupa İnsan Hakları Divanı ile bağlantı içindeydi ve yıl içinde eğitim, kültür, kişi özgürlükleri ve uluslararası uyuşturucu trafiği konusunda önemli toplantılar düzenledi.

(JOHN PALMER)

ALMANYA FEDERAL CUMHURİYETİ

Almanya Federal Cumhuriyeti (AFC) Orta Avrupa'da, Kuzey ve Baltık denizlerine kıyısı bulunan bir ülkedir. Yüzölçümü: 248.708 km². Nüfus: (1987 tah., Alman Demokratik Cumhuriyeti [ADC] ile çevrili bulunan Batı Berlin ile birlikte): 60.924.000. Geçici başkent: Bonn. Para birimi: Alman Markı (DM); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1,84 DM=1 ABD Doları; 2,99 DM=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Richard von Weizsäcker; şansölye: Helmut Kohl.

25 Ocak 1987'de yapılan federal meclis seçimleriyle Hıristiyan Demokratik Birlik (CDU), bu partinin Bavyera kanadı Hıristiyan Sosyal Birlik (CSU) ve Hür Demokratik Parti'nin (FDP) oluşturduğu merkez-sağ koalisyon hükümeti yeniden göreve geldi. Federal Meclis'te (*Bundestag*) 486 oyun 253'ünü alan CDU başkanı yeniden federal şansölye seçildi.

İç gelişmeler. Birçok önemli konunun gündeme getirilmesine karşın, sonuçların önceden kestirilebilmesi seçim kampanyasının durağan geçmesine neden oldu. Sonuç, Kohl için gene de hayal kırıcıydı. CDU ve Bavyeralı müttefiklerinin 1983'teki yüzde 48,8'lik oy oranı yüzde 44,3'e düştü. Kuzey Ren-Vestfalya başbakanı ve şansölye adayı olarak ilk kez federal seçimlere giren Johannes Rau'un önderliğindeki Almanya Sosyal Demokrat Partisi de (SPD) yüzde 37 ile 1961'den bu yana en düşük oy oranını (1983'te yüzde 38,2) elde etti. FDP yüzde 9,1 (1983'te yüzde 7), "Yeşiller" yüzde 8,3 (1983'te yüzde 5,6) oy oranlarıyla seçimlerin başarılı partileri oldular. Eski seçimlere göre 15 sandalye yitiren Kohl'un partisi, 45 sandalyeyle Federal Meclis'te çoğunluğu sağladı. Hükümetin oy kaybı, seçmenlerin statükoyu korumak dışında pek bir şey yapmayan parti önderlerine tepki gösterdikleri biçiminde yorumlandı. CDU seçim kampanyasını *Deutschland, weiter so* (Almanya, böyle devam et) sloganıyla yürütmüştü. Nitekim, dört yıldır büyüyen ekonomi ve düşük enflasyon düzeyi nedeniyle, Federal Almanya'da durumu korumaya çalışmak anlaşılır bir politikaydı.

Eyalet meclislerinin oluşmasını sağlayacak beş seçimden ilki nisanda Hessen'de yapıldı. SPD'nin yenilgisiyle sonuçlanan seçimler, Sosyal Demokratların bölgedeki 40 yıllık üstünlüğüne de son verdi. Seçimlere, SPD ve Yeşillerin oluşturduğu koalisyon hükümetinin nükleer enerji politikası konusunda anlaşamayarak dağılmasının ardından gidilmişti. SPD yüzde 40,2'lik oy oranıyla (1983'te yüzde 46,2) II. Dünya Savaşı'ndan bu yana en kötü sonucu aldı. CDU'nun oy oranı yüzde 39,4'ten 42,1'e, Yeşillerinki yüzde 5,9'dan 9,4'e, FDP'ninki de yüzde 7,6'dan 7,8'e yükseldi. CDU ve FDP, iki üyelik bir çoğunlukla koalisyon kurdular. Federal çevre bakanı ve eski Frankfurt belediye başkanı Walter Wallmann (CDU) eyalet hükümet başkanı oldu.

Yıl içinde gerçekleşen eyalet (*Land*) seçimlerinin sonuçlarının ortak özellikler taşıdığını söylemek zordu. CDU mayıstaki eyalet seçimlerinde Rheinland-Pfalz ve Hamburg'da oy kaybetti. Rheinland-Pfalz'da oyların yüzde 45,1'ini alan CDU, yüzde 51,9'la elinde bulundurduğu mutlak çoğunluğu yitirdi. SPD yüzde 39,6'dan 38,8'e inen oylarıyla durumunu korurken bir önceki seçime katılmayan FDP yüzde 7,3 oy ve yedi sandalye elde etti. Yüzde 5,9 oy alan Yeşiller, yüzde 5'lik barajı aşarak meclise girdiler. CDU ve FDP bir koalisyon hükümeti kurdu. Hamburg'da 1986'dan bu yana azınlık hükümetiyle iktidarda olan SPD, CDU'yu yenilgiye uğrattı. SPD'nin oyları yüzde 41,7'den 45'e, FDP'nin oyları yüzde 4,8'den 6,6'ya çıkarken, CDU'nun oy oranı yüzde 41,9'dan 40,5'e, Yeşillerinki de yüzde 10,4'ten yüzde 7'ye düştü. Hür Demokratlar iki ana partiden biriyle güçlerini birleştirme eğilimini bir kez daha sergileyerek SPD ile koalisyon kurdular.

Schleswig-Holstein eyalet seçimi çevresinde gelişen olaylar ülke düzeyinde sarsıntı yarattı. Seçim gününün arifesinde *Der Spiegel* dergisi, hükümet başkanı Uwe Barschel'in (CDU) SPD'li rakibi Björn Engholm'a karşı bir iftira kampanyası açtığını yazdı. Barschel'in kampanya ekibinin eski bir üyesi olan Reiner Pfeiffer yaptığı açıklamada, Engholm'un gözden düşmesi için bir şeyler yapmakla görevlendirildiğini söyledi. Basın olaya "Kuzey Alman Watergate'i" adını taktı. Barschel iddiaları önce şiddetle reddetti, ama partinin baskıları üzerine seçimlerden iki hafta sonra hükümet başkanlığından çekildi. Daha sonra eyalet meclisi üyeliğinden de ayrıldı. İddiaları sorgulayan bir meclis komisyonunun karşısına çıkacağı günün öncesinde, Barschel Cenevre'de bir otel odasında ölü bulundu. Barschel akrabalarına, Cenevre'ye, adını temize çıkartmasına yardımı dokunabilecek biriyle buluşmaya gittiğini söylemişti. Otopsi sonucunda Barschel'in intihar ettiği belirlendi. Ailesi ise bu yorumu kabul etmedi. Kardeşi Barschel'in öldürüldüğünü öne sürdü.

Seçimlerde CDU'nun oy oranı 1983'teki yüzde 49'dan 42,6'ya geriledi. Yüzde 11'lik bir artışla oy oranı yüzde 42,5'e yükselen SPD, seçimden en büyük parti olarak çıktı. FDP yüzde 5,2'yle meclise girdi; Yeşiller gene üyelik kazanamadı. Yüzde 5'lik baraj uygulamasının dışında tutulan Danimarkalı azınlıkların partisi de bir sandalye elde etti. CDU ve FDP toplam 37, SPD ise 36 sandalyeye sahip oldu. Yeni bir seçim olası gözüküyordu. Ülkenin en küçük eyaleti Bremen'de Sosyal Demokratlar mutlak çoğunlukla iktidara geldiler. SPD yüzde 50,5, CDU yüzde 23,4, FDP yüzde 10, Yeşiller yüzde 10,2 oranında oy aldılar. Partilerin önceki seçimlerdeki oy oranları sırasıyla SPD yüzde 51,3, CDU yüzde 33,3, FDP yüzde 4,6, Yeşiller yüzde 5,4'tü.

Martta eski federal şansölye Willy Brandt 23 yıldır sürdürdüğü SPD başkanlığı görevinden çekildi. Görünüşte Brandt'ın düşüşüne, parti üyesi olmayan Yunanlı bir kadını partinin birinci basın sözcüsü olarak seçmesine karşı yürütülen muhalefet neden oldu. Gerçekte neden, yıpranan partinin büyük bir toparlanmaya ihtiyaç duyduğu bir sırada, parti tabanının Brandt'ın önderliğinden rahatsızlık duymasıydı. Brandt'ın bu koşullarda ayrılması parlak siyasal yaşamı için üzücü bir son oldu. Yerini, SPD'nin Federal Meclis grubu başkanı ve 1983 federal seçimlerinde şansölye adayı Hans-Jochen Vogel aldı.

17 Ağustos'ta Hitler'in eski yardımcısı Rudolf Hess, Batı Berlin'deki Spandau cezaevinde 93 yaşında öldü. Nürnberg savaş suçları mahkemesince suçlu bulunup mahkûm edilen Hess, cezaevindeki 46 yılının son 21 yılını Spandau'un tek mahkûmu olarak geçirdi. Otopsi sonucu kendisini boğduğu anlaşıldı. Bıraktığı bir notta da intihar edeceğini belirtmişti. Eski ve yeni Naziler Batı Berlin'de ve ailesinin evinin bulunduğu Bavyera'da birkaç destek gösterisi düzenlediler. Ama son ana kadar pişman olmadığını belirten yaşlı adam kısa sürede unutuldu.

Mayısta küçük uçağıyla Moskova'nın Kızıl Meydanı'na inen Federal Alman genç büyük ilgi uyandırdı. On dokuz yaşındaki Mathias Rust yalnız başına Finlandiya'dan havalanmış ve Sovyet savunmasına yakalanmadan Moskova'ya

Şansölye Helmut Kohl'un merkez-sağ koalisyonu ocaktaki seçimlerde Federal Meclis'te 269 koltuk elde ederek Kohl'un dört yıl daha görevde kalmasını sağladı.
PATRICK PIEL - GAMMA / LIAISON

kadar uçmayı başarmıştı. Olay Batı'da mizah konusu olurken, SSCB'de şok etkisi yarattı. Sovyet savunma bakanı Mareşal Sergey Sokolov ve Hava Kuvvetleri Komutanı Aleksandr Koldunov görevden alındılar. Yaptığının aptalca bir haylazlık olduğunu kabul eden ve görünüşte siyasal bir amacı olmadığı anlaşılan Rust, çok sayıda suçun faili olarak yargılandı ve bir çalışma kampında dört yıl geçirmeye mahkûm edildi. Karar Federal Almanya'da sert bulundu, ama verilen ceza savcının istediğinin ancak yarısı kadardı.

Demokratik Alman önderi Erich Honecker'in eylülde Federal Almanya'ya yaptığı beş günlük gezi ilk kez bir Demokratik Alman devlet başkanının Federal Almanya topraklarına ayak basması nedeniyle tarihsel bir önem taşıyordu. Beş yıldır gündemde olan gezi koşullar uygun olmadığı gerekçesiyle sürekli erteleniyordu. Bonn ve başka birçok kente giden Honecker, doğduğu yer olan ve 1949'dan bu yana görmediği Saarland'daki Wiebelskirchen kentini de ziyaret etti. Honecker, ziyaretini özellikle barış ve silahsızlanma açısından yerine getirilmesi gerekli bir görev olarak değerlendirdi. Nükleer silahlardan arındırılmış bir bölge oluşturulması, Orta Avrupa'nın kimyasal silahlardan arındırılması, konvansiyonel silahlarda denge kurulması ve uzay silahlarının yasaklanması için ısrar etti. Kohl'un başlıca amaçları ise iki Almanya arasında insani ilişkileri geliştirmek, çevre kirlenmesi gibi pratik sorunlarda işbirliği sağlamak ve Batı Berlin'e girişi kolaylaştırmaktı. Kohl daha başlangıçta, ziyaretin Alman sorununu da içeren ilkesel konularda düşünce farklılıklarını değiştirmeyeceğini belirtti. Dediği gibi de oldu, ama Kohl Federal Alman anayasasında da belirtilen Alman birliğini sağlama hedefinden vazgeçmeyeceklerini söyledi.

Aralarında Kraliçe II. Elizabeth, ABD başkanı Ronald Reagan, Fransa cumhurbaşkanı François Mitterrand da bulunan seçkin konuklar, kentin kuruluşunun 750. Yılı kutlama törenleri için haziranda Batı Berlin'e geldiler. Reagan bölünmüş Almanya'nın simgesi olan Brandenburg Kapısı'nın önündeki konuşmasında, Sovyet lideri Mihail Gorbaçov'a "kapıyı aç, duvarı yık" çağrısında bulundu. Reagan konuşurken Batı Berlinli gençlerin düzenlediği Amerikan aleyhtarı şiddet gösterileri kentin caddelerini yakılmış otomobiller, kırık camlar ve barikatlarla doldurdu. Yaklaşık 2 bin *Autonomen*'in (Özerkler; eski sol kanat eylemcileri) katıldığı bu gösterilerin ardından 30 bin kişilik barışçı bir gösteri düzenlendi.

Dış ilişkiler. 18 Mart'ta hükümet programını Federal Meclis'e sunan Kohl, Varşova Paktı'nın ülkesini sürekli tehdit ettiğini ve Batı ittifakının güçlendirilmesinin önemini koruduğunu söyledi. Kohl silahsızlanmanın yaygınlaşmasıyla süper güçler arasındaki stratejik ilişkilerin değişebileceğini, ama yakın gelecekte ittifakın esnek karşılık stratejisinin seçeneği bulunmadığını söyledi. Bu stratejinin etkisinin sürebilmesi için konvansiyonel ve nükleer silahların varlığının dengeli bir biçimde korunması gerekmekteydi. Avrupa'nın kendisini savunabilmesi ve caydırıcılığını sürdürmesi ABD ve öteki müttefiklerin AFC'de büyük sayıda asker bulundurmasını gerekli kılıyordu.

Kohl, Fransız-Alman dostluğunu Avrupa'nın birleşmesi sürecinin dinamik gücü olarak niteledi. Aslında iki ülke hükümetleri arasında bir görüş ve çıkar birliği olduğunu, bunun ortak bir dış politika oluşturmaya yönelik ilk adımların atılabilmesini kolaylaştıracağını söyledi. Hükümeti, Fransa ile askeri işbirliğini sürdürecekti. Federal Almanya'nın Fransa ve İngiltere ile savunma alanında daha yakınlaşma isteği, ABD'nin SSCB ile anlaşma sürecinde Avrupa'dan çekileceği kaygısından kaynaklanıyordu. Federal Alman hükümeti, bir ABD başkanının kendilerine danışma gereği bile duymadan güvenliklerinin önemli bir bölümünden vazgeçebileceğini gösteren 1986 Reagan-Gorbaçov Reykjavík (İzlanda) zirvesinin sonuçlarından oldukça rahatsız olmuştu.

Reykjavík zirvesi orta menzilli füzelerin (1.000-5.500 km) Avrupa'dan kaldırılmasını öngörüyordu, ama Gorbaçov'un 500-1.000 km menzilli füzelerin kaldırılmasını da içeren "çifte sıfır" önerisi Federal Almanya'nın iyice telaşlanmasına yol açtı. Ülkenin öteki NATO üyesi müttefiklere oranla çok daha zayıf bir duruma düşmesinden, konvansiyonel silahların tehdidine açık ve Sovyet topraklarını tehdit edecek silahların korumasından yoksun kalmasından korkuluyordu. Federal Almanya'nın, bu kaygı nedeniyle, silah indirimi önerilerinin kendi topraklarını kapsamayacağını vurgulaması müttefiklerini rahatsız etti. Ama haziranda, Federal Meclis tartışmalı "çifte sıfır" silahsızlanma planının görüşülmesini gönülsüzce kabul eden Kohl'un kararını rahat bir çoğunlukla onayladı. Böylece Federal Almanya görüşmeleri onaylayan son NATO ülkesi oldu. Konuyla ilgili tartışmalar başlarken, Kohl sıfır çözümün koşulsuz kabul edilmesinin söz konusu olamayacağını, böyle bir tutumun Federal Almanya gibi tehditlere açık bir konumda bulunan ülkeler için hoş görülemeyeceğini söyledi. Kohl "çifte sıfır" önerilerinin,

tüm silah sistemlerinin kaldırılmasına yönelik kapsamlı bir silahsızlanma süreci içinde ele alınması gerektiğini vurguladı.

Süper güçlerin görüşmelerinde Federal Almanya'nın elinde bulunan eski model, 72 "Pershing 1A" füzesi sorun yaratan bir nokta oldu. Gorbaçov temmuzda bu füzelerin de görüşmelerde ele alınması gerektiğini söyledi; Kohl bunu kabul etmeyeceklerini açıkladı. Federal Almanya Hava Kuvvetleri'nin (*Luftwaffe*) kullanımında olan "Pershing"lerin, ABD'ye ait ve "çifte anahtar" düzenlemesiyle denetlenen nükleer başlıkları da bulunuyordu. ABD savaş başlıklarının NATO kuvvetlerince kullanılması amacıyla depolanması 1960'tan bu yana yaygın bir uygulamaydı. Temmuz sonunda Federal Alman hükümeti "Pershing"ler konusunda tutumunu değiştirdi ve SSCB'nin Federal Almanya'yı işgal etme olasılığını kaldıran bir anlaşma imzalanırsa bu füzelerden vazgeçeceğini açıkladı. Bonn'un önerisi SSCB'nin üstün konvansiyonel gücünü ve kısa menzilli nükleer silahlarını da tartışma kapsamına almaya yönelikti. Aynı zamanda Moskova'nın "Pershing" sorunundan yararlanarak ABD'yle Federal Almanya'nın arasını açmasını engellemeyi hedefliyordu. Kohl daha sonra, orta menzilli nükleer füzelerin kaldırılmasını öngören antlaşma yürürlüğe girince "Pershing 1A"ların da sökületeceğini açıkladı.

Nisanda Federal Almanya'ya gelen bir Sovyet ekonomi heyeti, Moskova'nın *perestroika* (yeniden yapılanma) politikasının iki ülke arasında daha yakın ekonomik işbirliğini öngördüğünü açıkladı. Ama temmuzda SSCB'ye resmî bir ziyarette bulunan Cumhurbaşkanı Richard von Weizsäcker, iki ülke arasındaki ilişkilerin hâlâ geçmişin yükünü taşıdığını gördü. Gorbaçov farklı politik sistemleri olan iki Alman devletinin var olduğunu vurgulayarak, Alman birliğine doğru bir yönelişi Moskova'nın hoşgörebileceği yolundaki fantezileri yıktı. Eylülde Federal Almanya Arnavutluk'la diplomatik ilişki kurma konusunda anlaştı. Arnavutluk'un savaş tazminatı talebi nedeniyle üç yıldır anlaşma sağlanamıyordu. Arnavutluk talebinden, Federal Almanya'nın ticari ilişkilerde cömert davranması koşuluyla vazgeçti.

Temmuzda Kohl bir ticaret heyetiyle Çin Halk Cumhuriyeti'ne (ÇHC) gitti. Milli gelirinin üçte biri ihracattan kaynaklanan Federal Almanya uzun süredir ÇHC pazarına girmeye çalışıyordu. Federal Almanya'nın ÇHC telefon sisteminin modernleştirilmesi ve yaygınlaştırılması, çelik fabrikalarının ve nükleer enerji tesislerinin yapımı gibi alanlara yatırım yapması tartışılan konular arasındaydı, ama bir anlaşma imzalanmadı. Kohl'un bu gezi sırasında Tibet'i de ziyaret etmesi, sürgündeki Tibet hükümetinin tepkisini çekti. İsrail cumhurbaşkanı Haim Herzog nisanda Federal Almanya'ya geldi. Bu ülkeyi ziyaret eden ilk İsrail cumhurbaşkanı olan Herzog, eskiden Bergen-Belsen toplama kampının bulunduğu yerde yaptığı konuşmada, "ancak ölüler bağışlayabilir; yaşayanların unutmaya hakkı yok," diyerek geçmişi bağışlamayı ya da unutmayı düşünmediğini ifade etti. Herzog söz konusu kampı ilk kez 1945'te, kurtarılmasından kısa bir süre sonra İngiliz Kara Kuvvetleri'nin bir subayı olarak görmüştü.

(NORMAN CROSSLAND)

ANDORRA

Andorra Prensliği Pirene Dağlarında, İspanya ile Fransa arasında denize kıyısı bulunmayan özerk bir Avrupa ülkesidir. Yüzölçümü: 468 km². Nüfus: (1987 tah.) 48.800. Başkent: Andorra la Vella. Para birimleri: Fransız Frangı ve İspanyol Pesetası. Devlet başkanları: Fransa cumhurbaşkanı ve İspanya Urgel piskoposu (daimi temsilcileri aracılığıyla). Seçimle işbaşına gelmiş 28 üyeli Vadiler Genel Konseyi'nin 1987'de belirlediği birinci hükümet memuru: Francesc Cerqueda Pascuet; yürütme organının başı: Josep Pintat-Solans.

7-13 Eylül 1987 arasında Avrupa'nın en küçük altı ülkesi Andorra, Liechtenstein, Lüksemburg, Malta, Monako ve San Marino'nun temsilcileri, Andorra Eğitim ve Kültür Konseyi'nin düzenlediği bir toplantıya katılmak üzere Andorra la Vella'da bir araya geldiler. Toplantıda siyasal bir karar alınmamasına karşılık, delegeler bu olanağı küçük ülke olmanın olumlu yönlerini ve kaynak yokluğu gibi zorluklarını tartışarak değerlendirdiler. Özellikle, küçük ülkelerde bireylerin politik yaşamı daha kolay belirleyebilme olanağı vurgulandı. Eğitim ve Kültür Konseyi danışmanı Luis Mallart bu özelliği, "sokakta bir bakanla önemli konuları tartışabilme olanağı güzeldir" biçiminde dile getirdi.

Andorra, topraklarının artık bütünüyle Avrupa Toplulukları (AT) toprakları ile çevrili olması nedeniyle, AT ile ilişkilerinin statüsünü belirleme doğrultusundaki çabalarını sürdürdü. Andorra'nın gelirinin büyük bölümü, kimi durumlarda AT kökenli firmaların desteklediği ithalat biçiminde gerçekleşen gümrüksüz mal ticaretinden kaynaklanır. AT bu ticarete son verecek olursa ekonomi çok ciddi biçimde etkilenecektir.

(K. M. SMOGORZEWSKİ)

AVUSTURYA

Avusturya Cumhuriyeti Orta Avrupa'da, denize kıyısı bulunmayan bir devlettir. Yüzölçümü: 83.855 km². Nüfus: (1987 tah.) 7.554.000. Başkent: Viyana. Para birimi: şiling (S); (5 Ekim 1987) serbest kurda 12,92 S=1 ABD Doları; 21,07 S=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Kurt Waldheim; şansölye: Franz Vranitzky.

23 Kasım 1986'da yapılan genel seçimlerde Avusturya Sosyalist Partisi (SPÖ) oy kaybına uğramakla birlikte parlamentodaki en büyük parti olma niteliğini korudu. Eski koalisyon ortağı Avusturya Özgürlük Partisi'nin (FPÖ) liberalizmden milliyetçiliğe kayması üzerine SPÖ, hükümeti dağıtma kararı alarak erken seçimlere gitmişti. Ocak 1977'de SPÖ ile Avusturya Halk Partisi'nin (ÖVP) katıldığı bir koalisyon hükümeti kuruldu. Federal şansölye Franz Vranitzky (SPÖ) ve şansölye yardımcısı Alois Mock (ÖVP) kabine görevlerinin iki parti arasında eşit olarak bölüştürüldüğü, Adalet Bakanlığı'na ise bir bağımsızın getirildiği bir yönetim oluşturdular.

Hükümetin karşılaştığı en acil sorunlar arasında ekonominin modernleştirilmesi, sanayi ve tarım sektörlerinin yeniden yapılandırılması ve bütçenin denetim altına alınması gibi konular vardı. Bunların gerçekleşmesi güçlü bir parlamento çoğunluğunu gerektiriyordu. Hammadde üretenler başta olmak üzere millileştirilen sanayilerin kârsız çalıştığı uzun bir dönemin ardından hükümet bazı devlet işletmelerinin kısmen özelleştirilmesini öngören planlarını açıkladı. Bir kamu kuruluşu olan Avusturya Sanayi Dairesi (ÖIAG) her koşulda hisselerin en az yüzde 51'ini elinde tutacaktı. Personel sayısının azaltılmasını da içeren sıkı önlemler getirilerek, öteki kamu kuruluşlarının 1990'a değin kâra geçmesi hedefleniyordu. Yeni iş alanları yaratmaya ve politikaların olumsuz toplumsal etkilerini gidermeye yönelik planlar öngörülmesine karşın, bu politikalardan en çok etkilenen bölgelerden tepkiler yükseldi. Bu konu 1986-87 boyunca gösterilere ve politikacılara yönelik sert eleştirilere yol açtı.

Hükümet, tarım sektörüne verilmekte olan desteğin de önemli ölçüde düşürülmesini amaçlıyordu. Avrupa Toplulukları (AT) pazarına uyum sağlamak ise daha uzun vadeli bir amaç olarak belirlendi. AT'ye üyelik Avusturya'nın tarafsızlığı nedeniyle olanaksızdı, ama bir gümrük birliği olası görünüyordu.

Ülkenin içinden, özellikle de batı bölgesinden geçen trafik yoğunluğunun çevre üzerindeki etkileri ciddi boyutlara

vardı. Duruma çözüm olarak trafiğin karayollarından demiryollarına aktarılması, daha çok tünel inşa edilmesi ve otomobillerde katalitik dönüştürücülerin kullanımının zorunlu kılınması gibi önlemler alındı. Alpler bölgesinde ormanların asit yağmurları sonucu tahrip olması ve kayak alanları açmak amacıyla yaygın ağaç kesimi, yaz aylarında kötü hava koşullarına bağlı önemli zararlara yol açtı. Federal Almanya'nın Bavyera eyaletindeki Wackersdorf'da kurulması planlanan bir nükleer artıkları yeniden işleme tesisine karşı düzenlenen protesto gösterilerinin en büyüğü şubatta Viyana Opera Balosu sırasında gerçekleşti. Olayda birçok kişi yaralandı. Mayısta, aralarında üç parlamenterin de bulunduğu bir grup "Yeşiller" üyesi, Tuna üzerindeki bir elektrik santralının ırmağa verdiği ekolojik zararı incelemeye çalışırken Macaristan'ın Budapeşte kentinde tutuklandı.

Ülke içinde ve dışında Cumhurbaşkanı Kurt Waldheim'a yönelik tepkiler giderek yoğunlaştı. Nisanda ABD Waldheim'ı istenmeyen yabancılar listesine koyarken, haziranda da SPÖ'nün Viyana eyalet örgütü cumhurbaşkanının istifasını isteyen bir karar aldı. ABD'nin kararı Avusturya'da Yahudi ve Amerikan aleyhtarlığı eğilimini güçlendirdi ve Eski Askerler Birliği'nin vatansever bildirilerine gerekçe oluşturdu. Üzerlerindeki baskılara karşın koalisyon üyeleri, ulusal bir bunalımı engellemek amacıyla Waldheim'ı destekleme tutumunu sürdürdüler. Papa II. Johannes Paulus'un haziranda Waldheim'ı Vatikan'da kabul etmesi yoğun eleştirilere neden oldu.

Nisanda Viyana'da dünyanın en modern ve büyük konferans merkezlerinden biri olan Avusturya Merkezi açıldı. Merkezin dört katında bulunan 14 salon 9.500 kişiyi alacak kapasitedeydi. Projeye karşı kampanya yürütmüş olan ÖVP açılış törenini boykot etti.

(ELFRIEDE DIRNBACHER)

BELÇİKA

Meşruti bir monarşi olan Belçika Krallığı Avrupa'nın kuzeybatısında, Kuzey Denizi kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 30.518 km². Nüfus: (1987 tah.) 9.861.000. Başkent: Brüksel. Para birimi: Belçika Frangı (BF); (5 Ekim 1987) ticari işlemlerde 38,24 BF=1 ABD Doları; 62,10 BF=1 sterlin; mali işlemlerde 38,46 BF=1 ABD Doları; 62,45 BF=1 sterlin. 1987'de kral: I. Baudouin; başbakan: Wilfried Martens.

Geleneksel dil sorunundan kaynaklanan Voeren (Fourons) çekişmesi, yıl boyunca hükümeti uğraştırdı. Olay, Felemenkçenin resmî dil olduğu Flandre'a bağlı küçük Voeren ilçesinin belediye başkanı José Happart'ın, Felemenkçe konuşmayı reddettiği için Devlet Şûrası kararıyla görevden alınmasıyla başladı. Belediye meclisi bu karara tepki olarak Happart'ı birinci üyeliğe ve belediye başkan vekilliğine aday gösterdi. Limburg valisinin seçimin geçersiz olduğu yolundaki her kararına karşı, meclis seçimini tekrarladı. Bu arada içişleri bakanının Devlet Şûrası kararına karşı Yüksek Adalet Mahkemesi'ne başvurusu reddedildi. Devlet Şûrası'nın bu olayın ardından verdiği bir karar üzerine resmî yazıları imzalamaktan kaçınan Happart, daha sonra bir alt hukuk mahkemesi yargıcının özel bir yönetsel belgenin imzalanması yönündeki emrine uyarak belediye başkanı vekilliği görevini fiilen üstlendi.

Hükümetin tarafları hoşnut edecek bir çözüm bulma girişimleri sonuçsuz kaldı. Başbakan Wilfried Martens, Kral Baudouin'in 19 Ekim'de istifasını kabul etmesinden sonra, seçimlere değin başta kalacak geçici bir hükümet oluşturdu. 13 Aralık'ta yapılan seçimlerde, iktidarda bulunan koalisyon partileri yeniden hükümet oluşturmaya yetecek bir çoğunluğu korudu. Martens'in başında bulunduğu Flaman Sosyal Hıristiyanları altı, Fransız Sosyal Hıristiyanları da bir

Belçika kıyılarında alabora olarak batan *Herald of Free Enterprise* feribotu tekrar yüzdürüldü. Manş Denizinde meydana gelen bu büyük deniz kazasında en az 188 kişinin öldüğü açıklanmıştı.
AFP PHOTO

sandalye yitirirken, koalisyonun öteki iki üyesi Flaman ve Fransız Liberalleri fazladan iki sandalye elde ettiler. Seçimden en kazançlı çıkan Fransız Sosyalistleri ise beş yeni sandalye kazandı. Yeni bir hükümet oluşturmak için yürütülen görüşmeler yıl sonunda hâlâ sürmekteydi.

Hükümet görevden ayrılmadan önce bir dizi sorunun üstesinden gelmeyi başarmıştı. Bunlardan biri de 1988 bütçesi için öngörülen açığın gayri safi milli hasılanın (GSMH) yüzde 7,4'ü düzeyine düşürülmesiydi. Bunu sağlamak için işsizlik sigortası ve sosyal sigortanın yanı sıra sanayi işletmelerine uygulanan sübvansiyonlarda da kesintiler yapıldı. Hükümet ayrıca vergi sisteminde reform yapmayı kararlaştırdı ve girişimcilere sermaye sağlayarak yatırımları hızlandırma yönünde adımlar attı. Yaklaşık 900 bin vergi yükümlüsünü kapsayan ve vergi indirimi kolaylığı sağlayan emeklilik tasarrufu projesi, hükümetin bir başka başarılı uygulamasıydı.

Eğitim bakanlıklarına ayrılan ödenekler konusundaki anlaşmazlık, Fransızca konuşan kesimin eğitim bakanı André Damseaux'nun istifasına yol açtı. Ortaöğrenim gören öğrenci sayısındaki düşüş nedeniyle, çok sayıda öğretmenin görevden alınacağı göz önüne alınarak, bu okulların yönetim giderlerinde yüzde 2'lik bir indirim yapıldı. Limburg kömür madenlerinin başına getirilen yeni genel müdürün işletilmekte olan altı madenden üçünün kapatılması ve ikisinin de birleştirilmesi yönündeki önerisi sendikalarca da kabul edildi. Hükümet, protesto gösterilerine karşın, Fransa'daki çok hızlı tren (*Train à grande vitesse*) hattının Belçika'ya da getirilmesi planını onayladı.

Hükümet eylülde Basra Körfezine mayın tarama gemileri gönderme kararı aldı. Belçika silah şirketlerinin bölgede savaşan taraflara silah satılmasında rol oynadığına ilişkin açıklamalar üzerine, Temsilciler Meclisi özel bir soruşturma komisyonu oluşturdu.

Adalet Bakanı Jean Gol'un, Mayıs 1985'te Brüksel'deki Heysel Stadı'nda meydana gelen karışıklıklar sırasında 39

kişinin ölmesi olayından sorumlu tutularak cinayetle suçlanan 25 fanatik İngiliz seyircisinin Belçika'ya gönderilmesi için yaptığı başvuru olumlu sonuç verdi. Ama bu kişilerin Brüksel'e getirilmesinden sonra, İngilizlere daha ayrıcalıklı yaşam koşulları sağlandığı gerekçesiyle Belçika hapishanelerinde karışıklıklar çıktı.

6 Mart'ta Zeebrugge limanının hemen dışında İngiliz feribotu "Herald of Free Enterprise" alabora oldu. Liman yetkililerinin ve bazı Avrupa ülkelerine ait deniz kuvvetlerinin anında giriştiği etkili kurtarma çalışmalarına karşın, kazada en az 188 kişi öldü.

(JAN R. ENGELS)

BİRLEŞİK KRALLIK

Avrupa'nın kuzeybatısında meşruti bir monarşi ve Uluslar Topluluğu üyesi olan Birleşik Krallık, Büyük Britanya Adası (İngiltere, İskoçya, Galler) ve Kuzey İrlanda'nın yanı sıra çok sayıda küçük adayı kapsar. Yüzölçümü: 244.110 km² (3.218 km²'yi bulan iç sular içinde, tahta bağlı sömürgeler olan Channel Adaları ile Man Adası dışında). Nüfus: (1987 tah.) 56.878.000. Başkent: Londra. Para birimi: sterlin (£); (5 Ekim 1987) serbest kurda 0,62 £=1 ABD Doları. 1987'de kraliçe: II. Elizabeth; başbakan: Margaret Thatcher.

İç gelişmeler. Margaret Thatcher'ın başında bulunduğu Muhafazakâr hükümet, 11 Haziran 1987'de yapılan seçimlerden yılın başındaki tahminleri aşan sağlam bir çoğunlukla çıktı. Ocakta yapılan kamuoyu yoklamalarında Muhafazakâr Parti ile İşçi Partisi başa baş görünüyordu. Aslında hükümet 1985 başından bu yana hiçbir zaman, yeniden seçimleri kazanabileceği güvenini verecek düzeyde bir kamuoyu desteği elde edememişti. 26 Şubat'ta Londra'nın Greenwich seçim bölgesinde yapılan ara seçimlerin sonuçları da Muhafazakârların dayandığı desteğin çok güvenilir olmadığını ortaya koyuyordu. Muhafazakârların Haziran 1983 genel seçimlerinde bu seçim bölgesinde elde ettiği yüzde 35'lik oy oranı yüzde 11'e düşmüştü. Bu, Thatcher'ın iktidara geldiği 1979'dan bu yana, partinin ara seçimlerde uğradığı en yüksek oranlı oy kaybıydı.

Muhafazakârlar Greenwich seçiminin sarsıntısını kısa sürede atlatırken, buradaki sandalyeyi Sosyal Demokrat Parti'ye (SDP) kaptıran İşçi Partisi toparlanamadı. İşçi Partisi'nin bu seçimi yitirmesinin önemli bir nedeni, Büyük Londra Meclisi üyeliği sırasında aşırı sol politikalara yerdiği destekle tanınan Deirdre Wood'u aday göstermesiydi. İşçi Partisi lideri Neil Kinnock partiye ılımlı bir görüntü kazandırmak yolunda önemli adımlar atmıştı; ülke düzeyinde yoğun bir ilgiyle izlenen Greenwich ara seçimi ise İşçi Partisi'nin "aşırılığı" konusundaki kaygıları yeniden canlandırdı.

Greenwich yenilgisinden kısa bir süre sonra, Kinnock'ın basın sekreteri Patricia Hewitt'ın yazdığı bir mektup dışarı sızdı. Mektupta, "Londra sonucu"nun İşçi Partisi'ne ülke düzeyinde verdiği zarardan söz ediliyordu. Bu arada parti yönetiminin savunma politikasının reddedildiği 1986 sonbaharındaki Liberal Parti kongresinden sonra bozulmaya yüz tutan Liberal-SDP İttifakı da düzelmeye başladı. Ocak 1987'de iki parti "zamanı geldi" sloganıyla ittifaka yeni bir hız kazandırdı. SDP'nin Greenwich'teki başarısını, Liberal Parti'nin, 1974'ten beri elinde tuttuğu Truro'ya bağlı Cornwall seçim bölgesinde 12 Mart'ta kazandığı farklı zafer izledi.

Başbakan Thatcher ilkbahar aylarına girildiğinde, genel seçimlere yakın bir tarihte gitme ya da Parlamento'nun beş yıllık görev süresinin bitimine doğru bir tarih belirleme konusunda seçim yapma durumuyla karşı karşıya bulunuyordu. Thatcher'ın, büyük propagandası yapılan ve Sovyet lideri Mihail Gorbaçov'la uzun görüşmeler yaptığı SSCB gezisi (28 Mart-1 Nisan), popülerliğinin artmasında önemli rol oynadı. Nisanda yapılan kamuoyu yoklamaları Muhafazakârların iktidarda kalmalarını sağlayacak biçimde, yüzde 40'ın üzerinde bir oy desteğine sahip olduğunu gösterdi. 7 Mayıs'ta yapılan yerel meclis seçimlerinin de bu eğilimi doğrulaması üzerine, Thatcher 11 Mayıs'ta Parlamento'nun dağıtıldığını ve seçimlerin 11 Haziran'da yapılacağını açıkladı.

Thatcher seçim zaferinin ardından kabinede kısmi bir düzenleme yaptı. Maliye Bakanı Nigel Lawson, İçişleri Bakanı Douglas Hurd ve Dışişleri Bakanı Sir Geoffrey Howe yerlerini korurken, üç tanınmış kişi kabine dışında kaldı. Bunlar, 79 yaşında adalet bakanlığı görevinden emekliye ayrılan Lord Hailsham; Muhafazakâr Parti örgüt işleri başkanlığının yanı sıra hükümette de sembolik bir makamda bulunurken yeniden arka sıralara dönmek zorunda kalan Norman Tebbit ve başbakanın üslubuna ve politikalarına üstü kapalı eleştiriler yönelttiği için Avam Kamarası liderliğinden alınan John Biffen'dı. Dört yıl önce bir seks skandalı yüzünden o zamanki Thatcher hükümetinden istifa etmek zorunda kalan Cecil Parkinson ise enerji bakanı olarak kabineye döndü. Thatcher'ın serbest piyasa politikalarının ateşli bir savunucusu olan John Moore, sosyal hizmetler bakanlığını üstlenerek yeni kabinede konumu yükselen birkaç bakan arasında yer aldı.

Kraliçe II. Elizabeth 25 Haziran'da yeni Parlamento'yu açarak hükümetin ilk 16 ayı kapsayan yasama programını sundu. Kraliçenin konuşmasında Muhafazakârların seçim programı içinde en çok tartışmaya yol açan iki tasarıya da değiniliyordu. Bunların birincisi eğitimle ilgiliydi. Yürürlükteki sisteme göre, 11 ve daha yukarı yaşta bulunan ortaöğrenim çağındaki çocukların yüzde 90'ından fazlası yerel meclislerin yönetimi altında olan ve hükümetten destek gören resmî okullarda okumaktaydı; bu yerel meclisler hükümetin belirlediği genel yol gösterici ilkeler çerçevesinde geniş bir özerklikten yararlanıyorlardı. Hükümet tasarısı bütün resmî okulların uymak zorunda olacağı bir "ana ders programı" oluşturarak ve velilere, çocuklarını gönderdikleri resmî okulun bağlı bulunduğu yerel eğitim kuruluşunun denetiminden çıkması yönünde seçim yapma olanağı tanıyarak yerel meclislerin yetkilerini kısıtlamayı amaçlıyordu. Bu yolla yerel meclislerin elinden alınacak olan okullar merkezî hükümetten dolaysız mali destek görecek ve bağımsız hayır vakıflarınca yönetilecekti.

Hükümetin öngördüğü ikinci önemli reform yerel yönetimlerce toplanan emlak vergisiyle ilgiliydi. Hükümet açıklamasına göre, bu vergi kaldırılarak bir "topluluk vergisi" konacaktı. Tasarıyı eleştirenlerin "baş vergisi" olarak nitelediği bu vergi, yerel yönetim sınırları içindeki her yetişkin için eşit ve tek bir ödemeden oluşacaktı. Muhalefet partileriyle birlikte bazı Muhafazakârların da öngörülen vergiyi bir geriye dönüş olarak eleştirmesine karşın, hükümet yeni sistemin yerel meclisleri seçmenlerin isteklerine karşı daha duyarlı hale getireceğini savundu.

Hükümet öngördüğü değişiklik planlarını gündeme getirirken, muhalefet partileri seçimlerde aldıkları yaraları sarmakla uğraşıyorlardı. Eylül sonlarında Brighton'da sıkıntılı bir hava içinde yıllık parti konferansını yapan İşçi Partisi, parti içi demokrasiyi genişleterek ve politikalarını gözden geçirerek kamuoyunda daha olumlu bir görüntü yaratmaya çalıştı. Konferans parlamento adaylarının belirlendiği önseçimlere katılma hakkının bütün parti üyelerine verilmesini kararlaştırdı. Bu değişiklik, yerel seçim bölgesi komitelerinin çoğu kez yerel seçmen kitlesince tutulmayan aşırı sol eğilimli adaylar belirlediği biçimindeki eleştirilerin bir sonucuydu. Konferansta ayrıca, savunmadan ekonomiye kadar bütün alanlarda politikaları gözden geçirmek üzere bir dizi kapsamlı çalışma başlatılması kabul edildi.

Liberal-SDP İttifakı'ndaki gelişmeler daha hızlı ve çarpıcı oldu. Seçimden bir hafta sonra Liberal Parti lideri David Steel iki parti arasında "demokratik bir birleşme"ye gidilmesi çağrısında bulundu. SDP lideri David Owen'ın bu öneriye karşı çıkması, SDP Ulusal Komitesi'nin birleşme görüşmelerinin sürdürülüp sürdürülmemesini kararlaştırmak üzere, temmuzda bütün parti üyelerinin katılacağı bir seçim düzenlenmesi yolunda karar almasını önleyemedi. Üyelerin yüzde 57,4'ünün birleşmeden yana olduğunu gösteren ve 6 Ağustos'ta açıklanan seçim sonuçları partinin bölünmesine yol açtı. Üç hafta süren çekişmeler sonunda Robert Maclennan SDP'nin yeni lideri olarak ortaya çıktı. Sonbahar aylarında iki partinin önde gelen üyeleri arasında yeni partinin adını, ilkelerini ve tüzüğünü belirlemek üzere çeşitli görüşmeler yapıldı. Owen ve SDP içindeki yandaşları ise yeni bir parti kurmayı tasarlıyorlardı.

1987'de parti içi mücadelelerin dışında ulusal güvenlik ve kitle iletişim araçlarıyla ilgili iki önemli sorun yaşandı. Hükümet eski bir gizli güvenlik görevlisi olan Peter Wright'ın anılarını içeren *Spycatcher*'ın (Casus Avcısı) yayımlanmasını önlemek için yoğun bir çaba gösterdi. Avustralya'da davaya bakan mahkeme uzayan duruşmalar sonunda 23 Ağustos'ta İngiliz hükümetinin isteğini reddetti. Bunun üzerine ABD ve İrlanda'da yayını önlemek için dava açılmasından vazgeçildi.

Benzer bir anlaşmazlık da ocakta BBC'nin bir yayınına izin verilmemesiyle ortaya çıktı. Söz konusu televizyon programı, Savunma Bakanlığı'nın sivil telsiz ve radyo haberleşmelerini kesecek bir gözetleme uydusu fırlatmak amacıyla hazırladığı gizli Zircon Projesi'yle ilgiliydi. Hükümetin olayı ortaya çıkaran Duncan Campbell adlı gazetecinin projenin ayrıntılarını açıklamasını yasaklayan bir mahkeme kararı elde etmesinden önce, *New Statesman*'ın 23 Ocak tarihli sayısında konuyla ilgili bir yazı yayımlandı. Bunun üzerine Özel Şube görevlileri Campbell'ın evinde, *New Statesman*'ın merkezinde ve BBC'nin programı hazırladığı Glasgow'daki bürolarında arama yaptı. Londra'da Parlamento üyelerine gösterilen Zircon filminin kopyaları daha sonra ülkenin her yanına yayıldı. Filmden alınan bazı parçalar kasımda ABD televizyonunda da yayımlandı. Bu sırada konuyla ilgili tartışmalar yatışmış bulunuyordu. 6 Ağustos'ta *The Times*'ta yayımlanan bir rapora göre hükümet Zircon Projesi'nden vazgeçmeyi kararlaştırmıştı.

Ekonomik gelişmeler. Ekimde hisse senedi fiyatlarında görülen hızlı düşüş, bütün dünya borsaları gibi Londra'yı da sarstı. Bu gelişmenin iç piyasada ortaya çıkan ilk önemli sonucu, hükümetin hisse senedi mülkiyetini daha geniş bir tabana yayma amacı çerçevesinde, The British Petroleum Company PLC (BP) şirketindeki yüzde 31'lik payını satma girişiminin başarısızlığa uğraması oldu. Hükümet en büyük özelleştirme operasyonu olan bu girişimin daha ortasındayken borsalardaki panik patlak verdi. Bu sırada aracı şirketler, satışlardan sağlayacağı 4 milyar sterlinlik gelir için hükümete garanti vermişti, ama henüz yatırımcılara satış aşamasına geçilmemişti. Panik sonrasında BP hisse senetlerinin değeri hızla düşerek, hisse başına 120 peni tutarındaki ön ödemeyi haklı kılacak düzeyin altına indi. Önceleri aracı şirketlerin satıştan vazgeçme yönündeki taleplerini geri çeviren Maliye Bakanı Lawson, 29 Ekim'de İngiltere Merkez Bankası'nın (Bank of England) mali kuruluşların istemediği hisse senetlerini 70 peni karşılığında geri almasını kabul etti. Bu açıklamanın hemen ardından genelde Londra borsası, özel olarak da BP hisse senetlerinin fiyatı istikrara kavuştu.

Londra mali çevrelerindeki bu gelişmeler bir yana, ekonomide güçlü bir büyüme görüldü. Lawson'ın kasımda yaptığı açıklamaya göre, 1987'de gayri safi yurt içi hasılada (GSYİH), öteki önde gelen Batılı ülkelerdekini aşan, yüzde 4'lük bir artış bekleniyordu. 1987-88 mali yılında kamu kesiminin borç gereksiniminin yalnızca 1 milyar sterlin düzeyinde kalacağı sanılıyordu; bu miktarın GSYİH içindeki payı, son 17 yılın en düşük oranıyla ancak yüzde 0,25'i buluyordu. Ekonomideki bu hızlı gelişme işsizlik oranının büyük ölçüde düşmesini sağladı. Temmuz 1986'da doruğuna çıkmış olan işsiz sayısı, 500 binlik bir azalmayla ekimde 2.750.000 kişiye indi.

Hükümetin ekonomik sorunlara yaklaşımına karşı kamuoyunda oluşan güven Muhafazakârların seçim zaferinin önemli etkenlerinden biri olarak gösteriliyordu. Lawson'ın standart gelir vergisi oranının sterlin başına 27 peniye indirileceği yolunda martta yaptığı açıklamanın da bu güven ortamına önemli katkısı oldu. Muhafazakârların seçim bildirgesinde yıllık enflasyon artış oranının sıfıra düşürülmesi hedefi yer alıyordu. 1987 sonunda bu oran yüzde 4 düzeyindeydi.

Dış ilişkiler. Thatcher'ın mart sonunda Moskova'ya yaptığı gezi, dış politika alanında önemli bir girişimden çok genel seçimler öncesinde kamuoyunun ilgisini çekmeye yönelik

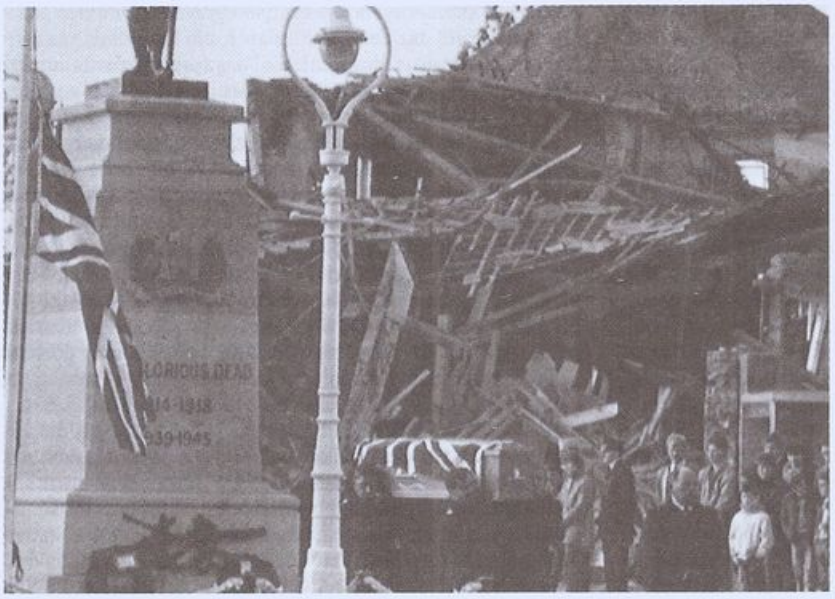

Kuzey İrlanda'nın Enniskillen kasabasında IRA'nın yerleştirdiği bir bombanın patlaması, dünya savaşında ölenleri anmak için yapılan törenlere katılan 11 kişinin ölümüne, 60 kişinin de yaralanmasına yol açtı. Ölenlerden birinin cenazesi toprağa verilmeden önce olay yerinden geçirildi.
AP / WIDE WORLD

bir gösteri niteliğini taşıyordu. Bununla birlikte, sonuçları bakımından Thatcher'ın Batı Avrupa'nın önde gelen bir lideri olarak taşıdığı ağırlığı yeniden ortaya koydu. Gorbaçov ile imzalanan anlaşmalar Londra-Moskova doğrudan telefon hattının iyileştirilmesini, kültür ve eğitim alanlarında bilgi alışverişini kapsıyordu. Gezide silahsızlanma konusunda yapılan gayriresmî görüşmeler daha büyük önem taşıyordu. Thatcher bu görüşmelerde, İngiltere'nin, ABD ile SSCB arasında varılacak herhangi bir anlaşmaya bakmaksızın, kendi nükleer silahlarını koruma ve geliştirmeye hakkı bulunduğu yolundaki görüşünü dile getirmekten kaçınmadı. Thatcher ve Gorbaçov, ideolojik bakımdan birbirine böylesine karşıt liderler arasında pek rastlanmayan kişisel bir dostluk kurmayı da başardılar. Gorbaçov'un aralıkta ABD ile SSCB arasındaki orta menzilli nükleer füzeler antlaşmasını imzalamaya giderken Londra'ya uğraması bunun bir kanıtıydı. Böylece 31 yıldan sonra ilk kez bir Sovyet lideri Londra'yı ziyaret etmiş oldu.

Thatcher, ekimde Uluslar Topluluğu hükümet başkanlarının bir araya geldiği Vancouver'da (Kanada), Moskova'da gördüğünden çok daha soğuk bir kabul gördü. İngiliz hükümeti Güney Afrika'ya yönelik yaptırımlar konusunda kendisini her zamankinden daha büyük bir yalnızlık içinde buldu. Thatcher yaptırımların genişletilmesini açık bir biçimde reddetti. 19 Ekim'de yayımlanan sonuç bildirisinde, Uluslar Topluluğu'nun bütün öteki üyelerinin yaptırımları "daha geniş, sıkı ve yoğun biçimde uygulama" konusunda görüş birliğine vardığı belirtiliyordu.

Kuzey İrlanda. Genel seçimler, İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun (IRA) siyasal kanadı Geçici Sinn Féin'in Kuzey İrlanda Katolikleri arasındaki desteğini bir ölçüde yitirdiğini gösterdi. Bununla birlikte, Katolik oyların üçte birini alan Sinn Féin, başkanı Gerry Adams'ın Belfast West'ten yeniden seçilmesini sağladı. (Adams ilk kez 1983'te seçilmiş, ama hiçbir zaman Parlamento'daki yerini almamıştı.)

Daha ılımlı bir Katolik örgüt olan Sosyal Demokrat ve İşçi Partisi (SDLP), 1983'e göre sandalye sayısını iki artırarak, Kuzey İrlanda'ya ayrılan 17 milletvekilliğinden üçünü aldı. Down South seçim bölgesinde SDLP adayı, II. Dünya Savaşı sonrasının önde gelen sağcılarından biri olan ve 1974'te Muhafazakâr Parti'den Ulster Birlikçileri'ne geçmiş olan Enoch Powell'ı yenilgiye uğrattı. Resmî Birlikçiler 1983'e göre iki kayıpla dokuz sandalye elde etti. Öteki Protestan partilerden Demokratik Birlikçiler üç sandalyelerini korudular. Son sandalyeyi kazanan da küçük Ulster Birlikçi Halk Partisi'nin lideriydi.

Şubatta yapılan İrlanda Cumhuriyeti genel seçimlerinde Cumhuriyetçi Pati'nin elde ettiği zafer, Kasım 1985'te İngiltere ile İrlanda arasında varılan anlaşmanın uygulanmasına ilişkin görüşmelerde ilerleme sağlanmasını güçleştirdi. Görüşmeleri köstekleyen konulardan biri, İngiltere'nin sanık durumundaki IRA eylemcilerini ülkesinde yargılamak amacıyla, suçluların iadesine ilişkin yeni bir anlaşma imzalamak istemesiydi. Öte yandan yeni İrlanda başbakanı Charles Haughey de Kuzey İrlanda'da yargıçların belirli ceza davalarına jürisiz bakmasına olanak tanıyan "Diplock" mahkemelerinde reform yapılmasını istiyordu.

IRA'nın giriştiği acımasız bir şiddet eylemi, görüşmeleri kilitleyen anlaşmazlığa son verdi. 8 Kasım'da Kuzey İrlanda'nın Enniskillen kasabasında patlayan bir bomba, dünya

1987 Genel Seçimleri

Margaret Thatcher 11 Haziran 1987'de Muhafazakâr Parti'ye art arda üçüncü seçim zaferini kazandırdı. Seçimler partisine Avam Kamarası'nda 101 sandalyelik bir çoğunluk getirdi.

Muhafazakârlar 1983'teki oy oranını hemen hemen aynen korumayı başardılar. Londra'da daha önce İşçi Partisi'nin elinde olan iki sandalyeyi alarak Güney İngiltere'deki desteklerini sağlamlaştırdılar. Muhafazakârların kazançları, bütün Londra, Güney ve Midlands'deki kayıplarını karşılıyordu. Böylece Birleşik Krallık'ın yarısını kapsayan bu gelişmiş bölgeye ayrılan 360 sandalyenin 294'ünü aldılar.

Ülkenin öteki kesimlerinde ise durum daha farklıydı. İşsizliğin yüksek olduğu bölgeler hükümete duydukları tepkiyi oylarıyla ortaya koydular. Galler, Kuzey İngiltere ve İskoçya'da 22 sandalye yitiren Muhafazakârlar, bu bölgeye ayrılan 273 sandalyenin yalnızca 81'ini alabildiler. İşçi Partisi İskoçya'ya ait 72 sandalyenin 50'sini alarak, o güne değin elde ettiği en yüksek başarıya ulaştı.

Bir bütün olarak ele alındığında seçimler, 20. yüzyılda üst üste üç kez seçim kazanan ilk parti lideri olan Thatcher'ın kişisel bir zaferi olarak değerlendirilebilir. Thatcher, Muhafazakâr Parti liderliğine geldiği 1975'ten bu yana partisini güçlendirirken, İşçi Partisi'ni zayıflatan bir dizi toplumsal değişimi de saptayarak, bunları partisinin yararına kullanma ve daha da ileriye götürme becerisini göstermiş bulunuyordu. İktidara geldiği 1979 ile 1987 arasında seçmen kitlesi içinde orta ve üst-orta sınıf mensuplarının oranı yüzde 33'ten 39'a çıkmıştı. Ev sahiplerinin oranı yüzde 52'den 66'ya yükselirken, şirketlerdeki hisse senedi sahiplerinin oranı iki katlık bir artışla yüzde 20'ye ulaşmıştı. Buna karşılık sendikalı işçilerin oranı yüzde 30'dan 22'ye, geleneksel olarak İşçi Partisi'nin sağlam bir oy deposu olan, devlet konutlarında oturan kiracıların oranı ise yüzde 35'ten 27'ye düşmüştü.

Seçim sonuçları İşçi Partisi lideri Neil Kinnock açısından büyük bir hayal kırıklığı oldu. Aslında Kinnock başarılı bir seçim kampanyası yürütmüştü; Independent Television News'un seçim günü 4 bin seçmen arasında yaptığı ankette en etkili kampanya yürüten liderler sıralamasında Thatcher'ın önünde görünüyordu. Ama Kinnock'un kişisel çekiciliği, toplumda ters yönde esen havayı değiştirmeye ve partisinin aşırılık ve bölünmeler nedeniyle çizdiği olumsuz görüntüyü silmeye yetmedi. Birçok seçmenin İşçi Partisi hükümetinin ekonomiyi etkili biçimde yönetemeyeceği ve ülke savunması için gerekli duyarlığı gösteremeyeceği kanısına varmasının nedeni, bu olumsuz görüntüydü.

Sonuçlar, Liberal Parti lideri David Steel ile Sosyal Demokrat Parti (SDP) lideri David Owen açısından çok daha kötüydü. Oy oranı düşen Liberal-SDP İttifakı'nın sandalye sayısı da 22'ye (17 Liberal, 5 SDP) indi. Böylece SDP'nin ortaya çıkışından ve İttifak'ın oluşturulmasından altı yıl sonra, İngiliz siyasetine damgasını vuran Muhafazakâr ve İşçi "kalıplarını kırma" hedefiyle yola çıkan SDP üyelerinin çoğunun umutları 1987 seçimleriyle sona erdi.

Gerçekten kırılmaya başlayan tek kalıp, beyaz erkeklerin Parlamento'daki egemenliğiydi. Yarım yüzyıllık bir aradan sonra Parlamento'ya İşçi Partisi üyesi, beyaz olmayan dört milletvekili girdi. 1983'te 23 olan kadın milletvekili sayısı da 41'e çıktı.

(PETER KELLNER)

savaşlarında ölenleri anmak için yapılan törene katılan 11 kişinin ölümüne yol açtı. Olayın sorumluluğunu üstlenen IRA, bombayı yerleştirmekle ciddi bir hata yaptığını kabul etti. Olayı izleyen pazar ayininde İrlanda Cumhuriyeti ve Kuzey İrlanda'daki bütün Katolik rahipler, İrlandalı piskoposlarca hazırlanmış, IRA'ya destek vermeyi "günah" sayan bir açıklamayı okudu. Birkaç gün sonra İngiltere'nin Kuzey İrlanda işlerinden sorumlu devlet bakanı Tom King, Haughey'nin suçluların iadesi konusunda daha yumuşak bir tutum benimsediğini gördü. Hazırlanan anlaşma İngiltere'nin beklentilerine tam karşılık vermese de, 3 Aralık'ta İrlanda Parlamentosu'ndan geçti.

(PETER KELLNER)

DANİMARKA

Meşruti bir monarşi olan Danimarka Krallığı Avrupa'nın ortakuzey kesiminde, Kuzey ve Baltık denizleri arasında uzanır. Yüzölçümü: 43.092 km² (Faeroe Adaları ve Grönland dışında). Nüfus: (1987 tah.) 5.126.000. Başkent: Kopenhag. Para birimi: kron (Dkr); (5 Ekim 1987) serbest kurda 7,09 Dkr=1 ABD Doları; 11,51 Dkr=1 sterlin. 1987'de kraliçe: II. Margrethe; başbakan: Poul Schlüter.

1987'de ülkedeki en önemli olay, Başbakan Poul Schlüter'ın beklenmedik bir biçimde, 8 Eylül'de seçime gitme kararı almasıydı. Hükümetin, dolmasına daha birkaç ay bulunan dört yıllık dönemin bitimini beklememesi, seçimi elverişli koşullarda kotarma isteminden kaynaklanıyordu. Yakında açıklanması beklenen ticaret verileri, ekonomide çok gereksinimi duyulan atılımı sağlayacak olumlu bir gelişme gösteriyordu. Hükümetin rahatça yeniden iktidara geleceği yolundaki yaygın tahminlere karşın, seçim sonuçları Schlüter için hayal kırıklığı nedeni oldu. Seçimde yedi sandalye kaybeden dört partili koalisyon hükümeti, Parlamento'ya ancak 70 milletvekiliyle dönebildi. Schlüter'ın başında bulunduğu Muhafazakârlar dört kayıpla 38 sandalyede kaldı. Ana muhalefet partisi olan Sosyal Demokratlar da iki kayıp vererek 54 milletvekilliği alabildiler. Seçimin en kazançlı partisi olan muhalefetteki Sosyalist Halk Partisi, 1984'teki 21 sandalyesini 27'ye çıkardı.

Seçim sonuçları hükümet açısından bir gerilemeyi yansıtmakla birlikte, ana muhalefet için de başarısızlık anlamını taşıyordu. Ortaya çıkan siyasal kilitlenmenin yol açtığı çalkantı yalnızca 24 saat sürdü ve Danimarkalıların esnekliğine uygun bir çözüm hemen bulundu. Parlamento'da yer alan dokuz partiden altısı, istifasını veren Schlüter'den yeniden hükümeti kurmasını istedi.

Seçimin ortaya koyduğu bir başka sonuç da, gelecekteki yeni politikaların daha geniş tartışmalara yol açacağı ve hükümetin çeşitli konularda Sosyal Demokratlarla uzlaşma yolları arayacağı gerçeğiydi. Sosyal Demokrat Parti başkanı Anker Jørgensen, iki sandalyelik gerilemeyi kişisel bir başarısızlık olarak gördüğünden istifa etti. Yerine yardımcısı Svend Auken geçti. Parlamento'daki sandalye sayısını dokuza çıkaran İlerleme Partisi, güç dengesini belirleyici konuma geldi.

Schlüter yeni hükümette iki bakanlık daha oluşturarak altı yeni bakana yer verdi. Kilit makamlardan dışişleri bakanlığını Uffe Ellemann-Jensen, maliye bakanlığını Palle Simonsen, ekonomik koordinasyon bakanlığını Erhard Jacobsen, ekonomi bakanlığını ise Knud Enggaard üstlendi.

Danimarka'nın ekonomik durumu üç yıllık umut verici büyümeden sonra, 1987'de bozulmaya yüz tuttu. Gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) artışı 1985'te yüzde 4,2, 1986'da da yüzde 3,4 iken, 1987'de GSYİH'nin yüzde 1 azalması bekleniyordu. Bu gelişmenin en önemli nedeni yatırımların düşük düzeyde kalmasıydı. Hükümet de, harcamaları kısma amacıyla kamu yatırımlarını önemli ölçüde sınırlamıştı. Tüketici fiyatlarının denetim altında tutulmasıyla, yıllık enflasyon oranı yüzde 3'e düştü. 1986'da yüzde 7,9'a inmiş olan işsizlik oranının ise 1987'de artarak yüzde 8,5'e çıkması bekleniyordu. Hükümetin en önemli başarısı, 1982'de GSYİH içindeki payı yüzde 11'e yaklaşan ve bütün Avrupa ülkelerindekini aşan bütçe açığının azaltılmasıydı. 1986'da bütçe küçük bir fazla (GSYİH içinde yüzde 1,2) vermişti. 1987'de de bütçe açığı yalnızca yüzde 0,5 düzeyinde kaldı. Öte yandan 1986 sonunda 262 milyar Dkr düzeyine ulaşan yüksek dış borçlar 1987'de de ekonominin en önemli sorunu olarak varlığını sürdürdü. Toplam 30 milyar Dkr düzeyini bulan faiz yükü, 1987'de 18-20 milyar Dkr açık veren ödemeler dengesi üzerinde büyük baskı yarattı.

Hükümetin Sosyal Demokratlarla anlaşmaya varması, 1988'e ilişkin mali yasa tasarısı üzerinde uzlaşmaya gidilmesini sağlayarak, ihracata dönük sanayilerin rekabet gücünü artırmak amacıyla ücret artışlarının düşük düzeyde tutulması yolunu da açtı. Hükümet varılan anlaşma uyarınca yaşlılık aylıklarını yükseltmeyi ve işsizlik yardımlarını yüzde 10 oranında artırmayı kabul etti. Buna karşılık Sosyal Demokratlar da hükümetin sosyal sigorta ve hastalık yardımlarında işveren payını düşürmeye yönelik önlemlerini destekleyiler. Bu önlemler sonucunda sanayide ücret maliyetlerinin yüzde 5 oranında düşmesi bekleniyordu. Muhalefetle varılan anlaşma hükümetin konumunu güçlendirerek yeni bir seçim olasılığından duyulan kaygıları da ortadan kaldırdı.

(JENS W. HOLSØE)

FİNLANDİYA

Finlandiya Cumhuriyeti Kuzey Avrupa'da Botni Körfezi ve Finlandiya Körfezi arasında yer alır. Yüzölçümü: 338.145 km². Nüfus: (1987 tah.) 4.942.000. Başkent: Helsinki. Para birimi: markka (Fmk); (5 Ekim 1987) serbest kurda 4,42 Fmk=1 ABD Doları; 7,19 Fmk=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Mauno Koivisto; 30 Nisan 1987'ye değin başbakan: Kalevi Sorsa; 30 Nisan'dan sonra Harri Holkeri.

1987 yılı, Finlandiya'nın politik yaşamında bir dönüm noktası oldu. 30 Nisan'da, 21 yıldır hükümette görev almamış olan muhafazakâr Ulusal Koalisyon Partisi'yle (Kok), son dönem koalisyonlarda asıl gücü oluşturan Finlandiya Sosyal Demokrat Partisi'nin (SSDP) birleşmesinden oluşan yeni bir hükümet kuruldu. Koalisyonun dışında tutulan partiyse, son 50 yıldır hemen her yönetimin kilit öğesi olan ve büyük ölçüde kırsal kesime dayanan Merkez Parti'ydi (KP). En önemli bakanlıkların çoğunu alan Sosyal Demokratlar sekiz, Muhafazakârlarsa yedi bakanla hükümette yer aldılar. Bununla birlikte, Sosyal Demokratların bakan sayısı hükümetin Sosyalist olmayan kanadından iki bakanlık daha azdı, üstelik Başbakan Harri Holkeri de bir Muhafazakârdı.

15-16 Mart'ta yapılan genel seçimler öncesinde Sosyal Demokrat başbakan Kalevi Sorsa'nın dördüncü koalisyon hükümeti, tüm dört yıllık görev süresini tamamlayarak bir rekor kırmıştı. Partilere güçleri oranında temsil edilme olanağı veren yeni seçim sistemi 200 üyeli *Eduskunta*'daki (parlamento) güçler dengesinde beklenmedik dalgalanmalara yol açtı. Sosyal Demokratlar 100 bin oy kaybıyla yalnızca bir sandalye yitirirlerken, Muhafazakârlar oylarını yalnızca 6 bin artırarak sandalye sayılarını 44'ten 53'e çıkardılar. Merkez Parti biraz oy kazanırken, bölünmüş durumdaki Komünistler artık etkisini yitirmiş bir güç olarak göründüler. Küçük partilerin çoğunun oyları düşüktü. Yeni hükümette dışişleri bakanı olan Sorsa, SSDP'nin başkanlığından ayrıldı.

Cumhurbaşkanının, halkın seçtiği 300 kişilik seçici kurulca seçilmesi biçimindeki geleneksel yöntem, 1988 cumhurbaşkanlığı seçiminde tek bir aday oyların çoğunluğunu alacak olursa terk edilecekti. Bu gerçekleşmezse seçici kurul

toplanacaktı. 1987'deki kamuoyu yoklamalarında oy oranının yüzde 55 ile 66 arasında oynadığı görülen bugünkü cumhurbaşkanı Mauno Koivisto'nun, seçici kurulun toplanmasına gerek kalmaksızın ikinci kez seçilmesi yüksek bir olasılık olarak görülüyordu. Koivisto'nun en yakın rakibi Holkeri'yse, hükümetinin uyguladığı "gözyaşı olmaksızın yapısal değişim" politikasının ardından zar zor yüzde 15'e ulaşabiliyordu.

Koivisto'nun da bazı güçlükleri vardı. Koivisto, Kenya devlet başkanı Daniel arap Moi'yi ağırladıktan sonra eylülde Kuzey ülkelerinin geleneksel uyumunu bozan bir tutum içinde, komşu Norveç'e ve bir dereceye kadar da İsveç'e çıkıştı. Moi, Norveç ve İsveç'in Kenya'da insan haklarının çiğnenmesi konusunda yönelttikleri eleştirilerden ötürü bu ülkelere yapması planlanan ziyaretleri iptal etmişti. Bu arada, Koivisto'nun vergi sahtekârlığından hüküm giymiş eski bir parlamenterin cezasını bağışlaması da ona oy kaybettireceğe benziyordu.

Şirketlerin birbiri ardı sıra kapanmasına ve bir dizi şirketin birleşmesine karşın Finlandiya ekonomisi beklenenden daha çabuk iyileşme göstererek yüzde 3 dolayında bir büyüme sağladı. Finlandiya dış ticaretinin üçte ikisini Batı'yla yapıyor ve bu pazarlardaki satışlarda gözlenen artış SSCB'ye olan ihracatındaki daralmayı fazlasıyla dengeliyordu. Ocakta Sovyet başbakanı Nikolay Rijkov'un Finlandiya'ya, Cumhurbaşkanı Koivisto'nun da ekimde Moskova'ya yaptıkları geziler sırasında gündemin üst sıralarını ticari konular aldı. Avrupa Toplulukları (AT) ülkeleriyle bir serbest ticaret anlaşması bulunan Finlandiya'nın, topluluk üyeleri 1992'ye değin kendi aralarında bir ortak pazar oluşturmayı başarırlarsa, açıkta kalabileceği yolundaki endişeler arttı. Hükümet, Finlandiya'nın üyesi bulunduğu Avrupa Serbest Mübadele Birliği'yle (EFTA) AT arasındaki görüşmelerle bir gümrüksüz bölgenin kurulabileceğini ummaktaydı.

Ocakta oldukça uzun süren bir soğuk dalgası sırasında, Helsinki'de o güne değin kaydedilen en düşük sıcaklık (-34°C) ölçüldü. Bu sıcaklık, Finlandiya içlerindeki birçok bölgede çoğu kış kaydedilenden birkaç derece yüksek olmakla birlikte bu sıradaki bir düzine ölüm olayında Helsinki'nin soğuk ikliminin temel rol oynadığı kesindi. İzleyen kötü yaz mevsimi de o güne değin karşılaşılan en kötü hasata neden oldu.

(DONALD FIELDS)

FRANSA

Batı Avrupa'daki Fransa Cumhuriyeti Akdeniz'deki Korsika Adasını da kapsar ve Akdeniz'le Manş Denizinin yanı sıra Atlas Okyanusunda da kıyısı vardır. Yüzölçümü: 543.965 km². Nüfus: (1987 tah.) 55.623.000. Başkent: Paris. Para birimi: frank (F); (5 Ekim 1987) serbest kurda 6,13 F=1 ABD Doları; 9,96 F=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: François Mitterrand; başbakan: Jacques Chirac.

İç Olaylar. Sosyalist cumhurbaşkanı François Mitterrand ile sağ kanattan Başbakan Jacques Chirac'ın "birlikte yönetimi"nden doğan zorluklar 1987'de de sürdü. Önceki başbakan Raymond Barre'ın yönelttiği eleştiriler ve kamuoyu yoklamalarındaki düşük oy oranları karşısında, Chirac taşralı seçmenlerin desteğini kazanarak güç toplamaya çalıştı. Yıl boyunca birkaç ili (*département*) gezdi. Kamuoyu yoklamalarındaki yüksek oy oranından yararlanan Mitterrand da bazı illeri gezdi ve buralarda sıcak ve coşkulu bir biçimde karşılandı.

Nisanda Başbakan Chirac'ın göreve gelişinin birinci yılı dolduğunda Ulusal Meclis'teki sağ çoğunluk 294 oyla hükümete güvenini tazeledi. Bu oylar Chirac'ın kendi partisi Cumhuriyet İçin Birlik (RPR), Fransız Demokrasisi İçin Birlik (UDF) ve öteki küçük sağ partilerden geldi. Hükümete güvensizlik belirten 282 oy da Sosyalist Parti (PS), Fransız Komünist Partisi (PCF) ve aşırı sağcı Ulusal Cephe'ye aitti. Oylamanın ardından özellikle İran'la rehineler konusunda pazarlık gibi olaylar durumunu sarsınca, Chirac aralık başında yeni bir güven oylamasına gitti. Bu oylamanın sonucu da nisandakinin aynıydı.

1988 cumhurbaşkanlığı seçimlerine yalnızca birkaç ay kalmışken Élysée Sarayı'yla (cumhurbaşkanlığı konutu) Hôtel Matignon (başbakanlık konutu) arasında birtakım anlaşmazlıklar baş gösterdi. Chirac'ın sağ kanattaki başlıca rakibi Barre'dı (UDF). UDF ile Cumhuriyetçi Parti'nin (Parti Républicain-PR) desteklediği François Léotard 1988 cumhurbaşkanlığı seçimine katılmayacağını belirtti, böylece sağ kanatta Chirac ve Barre yalnız kaldı. Bu ikisinden hangisi seçimin ilk turunda daha az oy alırsa, onun öbürü lehine adaylıktan çekileceğine inanılıyordu.

Öte yandan düşük bir olasılıkla da olsa, Mitterrand'ın ikinci kez adaylığını koymaması durumunda Sosyalist muhalefetten birkaç aday ortaya çıkabilecekti. Mitterrand'ın en kuvvetli rakibi, eski bakanlardan Michel Rocard'dı. Ama Rocard yeniden aday olması durumunda Mitterrand'ın karşısına çıkmayacağını açıkladı. 1986 seçimlerinde yalnızca yüzde 10 oy alabilen PCF'nin düşüşü sürdü. Haziranda, PCF'nin güçlü reformcu grubunun lideri Pierre Juquin parti merkez komitesinden ayrıldı. PCF cumhurbaşkanlığı adayı olarak, sert çizgi izlemek yanlısı André Lajoinie'yi seçmişti, ama seçime katılmaya karar verirse, Mitterrand'ı zorlayacak rakibin Juquin olacağı sanılıyordu.

Klaus Barbie'nin yargılanması dünya kamuoyunun ilgisini Fransa üzerinde yoğunlaştırdı. Altı saat süren görüşmeden sonra, insanlığa karşı çok sayıda suç işlemekten suçlu bulunan "Lyon kasabı" Barbie 4 Temmuz'da Rhône Geçici Mahkemesi'nce ömür boyu hapse mahkûm edildi. Fransız kamuoyu, Barbie'nin Lyon'da bir Gestapo komutanı olduğu sırada (1942-44) işlediği iğrenç suçların, aradan geçen kırk yıl sonra da olsa, o tarihte henüz doğmamış olanlara anımsatılmasının önemli olduğu inancını taşıyordu.

1986 sonunda üniversite ve ortaöğretim öğrencileri arasındaki huzursuzluğun ardından ilkokul öğretmenleri de çalışma koşullarını protesto etmek amacıyla gösteriler yaptılar. Fransa'nın her yanından gelen 35 bin öğretmen Paris'te olaysız bir yürüyüş düzenledi. Öteki iş anlaşmazlıkları arasında grevler ve 15 hafta boyunca hava trafiğini ciddi biçimde engelleyen eylemler de vardı. Aralıkta Fransa Merkez Bankası'nda patlak veren bir grev Fransız bankacılık sistemini tehdit etmeye başlamıştı. Yaz boyunca cezaevlerinde şiddet olaylarına dönüşen huzursuzluklar baş gösterdi ve birkaç tutuklu bu nedenle mahkemeye verildi.

Eylülde Yeni Kaledonya'nın Fransa Cumhuriyeti içinde kalıp kalmaması konusunda yapılan referandum sonucunda, bağımsızlığa karşı olan Caldoche'lar büyük bir çoğunluk sağladılar. Referanduma katılma oranı yüzde 59'du ve katılanların yüzde 98,3'ü Fransa'ya bağlı kalma yönünde oy kullandı. Oylamaya katılmayan yaklaşık 40 bin kişinin yarısı, nüfusun yüzde 43'ünü oluşturan yerli Melanezyalılardı (Kanaklar). Kanak liderlerin halkoylamasını boykot çağrısına kısmen uyuldu. Sonucu "Fransa açısından bir zafer" olarak niteleyen Chirac, Yeni Kaledonya'ya yeni bir özerklik statüsü ve Kanaklara daha geniş iktidar sağlayan yeni bir yönetsel bölünme konularında görüşmek için Nouméa'ya gitti. Fransa Dışişleri Bakanlığı, BM Sömürgeciliği Önleme Komitesi'ne üye ülkelerin yarısının halkoylamasının yapılış yöntemini onaylamasından duyduğu hoşnutluğu belirtti. Ancak Mitterrand bir televizyon

Fransız polisi 1986'da Paris'te 13 kişinin ölümüne yol açan bombalı saldırının faillerinden biri olduğu sanılan Vahid Gorci'nin sığındığı İran büyükelçiliğini kuşatma altına aldı. Bu olaydan kısa bir süre sonra Fransa İran'la diplomatik ilişkilerini kestiğini açıkladı.
F. REGLAIN - GAMMA / LIAISON

röportajında, "Sömürgeci nitelik taşıyan eşitsizlikler kalıcılaştırılıyorsa bir çatışma tehlikesi hep vardır. Halkoylaması olsun olmasın, bu kadar eşitsiz ve adaletsiz bir toprak ve zenginlik paylaşımını terk etmeliyiz," diyerek uyarıda bulundu.

Bir başka Fransız toprağı olan Fransız Polinezyası'ndaki Tahiti adasında grevci liman işçileriyle polis arasındaki çatışmanın ardından ayaklanmalar baş gösterdi ve başkentte olağanüstü durum ilan edildi. Düzeni sağlamak amacıyla adaya birkaç yüz Fransız asker ve polisi gönderildi. Olaylarda başrolü ayrılıkçı hareketlerin oynadığı yolundaki iddialar Fransız yetkililerce reddedildi.

Ekonomi. Ekonomi 1987'de öngörülenden daha iyi bir gelişme gösterdi. Hükümetin eylülde sunduğu bütçede yüzde 1,5 olarak tahmin edilen gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) artışının yaklaşık yüzde 2 olması bekleniyordu (1986'da bu rakam yüzde 2,1'di). Ekonominin büyümesine katkıda bulunan etmenlerin başında canlı tüketim eğilimi ve yatırımlar gelmekteydi. 1987'de tüketici fiyatlarındaki artış, 1986'dakinden biraz hızlanmış olarak, yüzde 3'ün az üzerindeki ılımlı düzeyinde kaldı. Eylülde yüzde 10,5 olan işsizlik oranı bir önceki yıl ile aynıydı. Yıl içinde işsizlik oranının artacağı tahmin ediliyordu, ama yaratılan iş olanakları ve meslek eğitim programları sayesinde korkulan gerçekleşmedi. İş arayanların sayısı 2,6 milyondu. 1987 ihracatta başarılı bir yıl olmadı. Rekabet gücü bulunmayan imalat sanayisi ürünlerinin ihracatı ABD Doları'ndaki düşüş dolayısıyla daha da azaldı. Öte yandan ithalat hızla arttı ve yılın ilk 10 ayında 4,4 milyar ABD Doları'na ulaşan bir dış ticaret açığı ortaya çıktı. 1986'daysa küçük bir dış ticaret fazlası gerçekleşmişti.

1987'de sosyal güvenlik bütçesinde beklenen 13,8 milyar franklık açık hükümetin önde gelen kaygılarından birini oluşturuyordu. Sosyal güvenlik sistemini gözden geçirmek üzere yıl başında atanan yedi kişilik kurul Chirac'a sunduğu raporda emeklilik ve sağlık sigortasının daha iyi yönetilmesini ve öncelikle, her tür gelirden parlamentoca her yıl belirlenecek oranlarda sosyal güvenlik fonuna katkıda bulunmasını önerdi.

1986 sonlarında hükümetin başlattığı özelleştirme programı beklenenden daha hızlı ve kolay ilerledi. Haziranda dokuz kamu şirketi satılmış ve 33 milyar frank gelir sağlanmıştı, ama ekimde hisse senedi fiyatlarındaki ani düşüş dolayısıyla program durakladı. Fransa'nın en büyük şirketlerinden biri olan Renault yıl sonuna doğru tartışmaların odağı durumuna geldi. Hükümetin Renault'nun devlete olan 12 milyar franklık borcunu silme kararının Avrupa Toplulukları'nın (AT) devlet sübvansiyonlarına ilişkin kurallarına aykırı olup olmadığı konusunda AT bir araştırma başlattı. İlginç olan, üç yıl süren yeniden yapılanma çalışmaları sonunda Renault kâra geçmişti, ama şimdi de geleceği belirsizlik içindeydi.

Ekimde hisse senedi fiyatlarındaki büyük düşüş Borsa'ya olan güveni büyük ölçüde sarstı ve frankın fiilen devalüe edilmesinden korkulmaya başlandı. Bu düşüşün etkilerinin, büyümede yavaşlama beklenen 1988'den önce hissedilmemesi bekleniyordu.

Dış ilişkiler. Yıl boyunca İran'la ilişkiler ön plandaydı. 17 Temmuz'da Fransa İran'la diplomatik ilişkisini kesti. Bu karar, 1986'da Paris'te 13 kişinin ölümüne ve pek çok kişinin ağır yaralanmasına yol açan bombalama eylemlerine ilişkin soruşturmanın ardından alınmıştı. Hazirandaki bir polis baskınında, Paris'teki bombalama olaylarının yanı sıra tüm Avrupa'da bir terör ağı örgütlemesinden kuşkulanılan Vahid Gorci, sorgulanmayı reddetti, daha sonra da İran büyükelçiliğine sığındı. 13 Temmuz'da Körfez'de seyreden bir Fransız konteynerine iki İran devriye botunca nedensiz olarak ateş açıldı. Ayrıca Fransız vatandaşlarının İran'dan ayrılmaları engellendi. Kasım başında açığa çıkan Fransız "Irangate" skandalı dünya kamuoyunun ilgisini çekti. Fransa'nın 1983'ten başlayarak İran'a yasadışı yollardan büyük miktarlarda silah sattığı, bu olaya Sosyalist hükümetin de karıştığı, ayrıca Sosyalist Parti'ye aktarılan büyük komisyonlar alındığı öne sürüldü. Satışların Chirac hükümeti döneminde de, en azından 1987 ortasına değin sürdüğü iddia edildi.

Kasımda beklenmedik gelişmeler oldu. Gorci'ye ülkeden ayrılma izni verildi. Ayrıca Chirac İran'la ilişkilerin normalleşeceğini açıkladı. Bunun ardından, Lübnan'daki İran yanlısı bir grup iki Fransız rehineyi serbest bıraktı. Pazarlık uluslararası çevrelerde, Fransa'nın tedhişçiliğe karşı tavrının yumuşayacağı korkusunu uyandırdı. Daha sonra Fransız polisi tutukladığı birçok İranlı hükümet karşıtının 17'sini sınırdışı etti. Yılın son günlerinde pazarlığın ayrıntı ve sonuçları tam bir kesinlik kazanmamıştı.

ABD ve SSCB arasında imzalanan, orta menzilli nükleer füzelere (INF) ilişkin silahsızlanma anlaşması çoğu ülkede coşkuyla karşılanırken, Fransa kuşkucu bir tutum benimsedi. Chirac ve Mitterrand ABD-SSCB antlaşmasının güvenlik alanında önemli bir adımı temsil ettiğine inanılmaması gerektiğini öne sürdüler. Fransa'ya göre, Varşova Paktı ülkeleriyle NATO ülkeleri arasında konvansiyonel silahlar alanında öylesine bir eşitsizlik vardı ki, Avrupalıların ortak savunma politikası üzerinde ciddi bir biçimde düşünmeleri gerekiyordu.

Fransa dış politikada, 12 AT ülkesi arasındaki bağların sağlamlaştırılmasına büyük önem vermeyi sürdürdü ve topluluğun güçlenmesi yönünde sağlanan ilerlemeyi mutlulukla karşıladı. Manş Tüneli'ne ilişkin Fransa-İngiltere antlaşmasının onaylanması, Fransa'yı özellikle mutlu eden konular arasındaydı. Antlaşmanın 12 Şubat 1986'da Canterbury Katedrali'nde imzalanmasından 18 ay sonra, İngiltere başbakanı Margaret Thatcher ve Mitterrand onay belgelerinin değiş tokuşu için bir araya gelerek dünyanın en büyük inşaat projelerinden birinin yolunu açmış oldular. Fransa ve İngiltere'de aynı anda satışa çıkarılan Manş Tüneli hisse senetlerinin satışı pek iyi gitmedi. Bütün dünyada hisse senedi fiyatlarının düşüşü bu durumun ana nedenlerinden biriydi.

Yılın başlarında Mitterrand ve Başbakan Felipe González

Márquez, Madrid'de gerçekleşen buluşmalarında Fransa-İspanya yakınlaşmasını kesinleştirmişlerdi. Ağustosta Mitterrand'ı yazlık evinde ziyaret eden González'in Bask partisi, Bask Yurdu ve Özgürlüğü'nün (ETA) tedhiş eylemlerine karşı Fransa'dan yardım isteğinin yanıtsız bırakılmasının ardından, Fransa-İspanya ilişkileri sıcaklığını yitirdi. Ama ekimde stratejisini değiştiren Fransa, kendi Bask bölgesinde olası tepkileri göze alarak, sürgünde yaşayan 40-50 kadar Basklıyı İspanya'ya teslim etti. Federal Almanya'yla ilişkiler iyileşti. İki ülke arasında işbirliği haziranda Brüksel'de yapılan AT zirvesinde bütçe açığı sorununun çözülmesinde büyük rol oynadı. İki ülke, 1987-88 döneminde tarım fiyatlarında yaşanan çıkmazın aşılmasında da rol oynadılar. Fransa, Alman çiftçilerini Alman Markı'nın değerinin yükselmesi karşısında koruyan mali destek sisteminin kaldırılmasını başlatmakta başarılı oldu. Chirac ve Şansölye Kohl, Fransa-Federal Almanya barışının yıldönümü için temmuz başlarında Reims'te buluştular. Daha sonra bir Fransız-Federal Alman askeri helikopterinin yapımı için anlaşma imzalandı. Mitterrand ve Kohl ortak bir savunma konseyinin oluşturulmasını amaçlıyorlardı. Mitterrand'ın ekim ortasında Federal Almanya'ya yaptığı gezi daha çok kültürel bağlara ilişkindi.

Mitterrand Kanada, Federal Almanya, İtalya, Japonya, İngiltere ve ABD'nin devlet ya da hükümet başkanlarıyla birlikte, yedi önde gelen sanayileşmiş ülkenin Venedik'teki 13. zirve toplantısına katıldı. AIDS konusunda uluslararası bir etik komite kurulması ve iktisadi politikalarda eşgüdümün güçlendirilmesi kararlaştırıldı. Nisanda altı Sovyet diplomatını, gelişmiş teknolojiye ilişkin bilgi toplayan bir casusluk şebekesinde yer aldıkları gerekçesiyle sınırdışı etmesinin ardından, Fransa'nın SSCB'yle ilişkileri geriledi. Kısa bir süre sonra Chirac, SSCB'nin kısa-menzilli nükleer füzelerin Avrupa'dan kaldırılması yönündeki önerisine çekinceleri olduğunu bildirdi. Bu gelişmelere karşın, Chirac daha önce planlanan iki günlük Moskova gezisini mayısta gerçekleştirdi ve beklendiği gibi soğuk karşılandı. Chirac Sovyet lideri Mihail Gorbaçov'la silahsızlanma üzerine görüşmeler yaptı ve Sovyet televizyonunda SSCB'deki insan hakları ihlallerini eleştirdi.

Mitterrand'ın, General Charles de Gaulle'ün "Yaşasın özgür Québec!" sözlerinden 20 yıl sonra, işbirliğini yenilemek için Kanada'ya yaptığı gezinin ve aynı ülkeye Chirac'ın beş günlük ziyaretinin ardından, Fransızca konuşulan ülkelerin ikinci zirve toplantısı Québec'te gerçekleşti. Başbakan ve cumhurbaşkanı, Fransızca konuşulan ülkelerce benimsenecek ortak bir sözleşmenin temellerinin saptanması amacıyla düzenlenen bir konferansın açılışında yan yana durarak katılanlara açıkça birleşik bir cephe oluşturdukları izlenimini verdiler.

Afrika Birliği Örgütü'nün (OAU) Çad'da ateşkes sağlanması için yaptığı çağrının eylül başlarında Çad ve Libya hükümetlerince benimsenmesi, çoktandır Çad hükümetini destekleyen Fransa'yı oldukça memnun etmişti. Ama Paris, sorunun yasal yollardan çözümü gerçekleşmedikçe, Çad'la Libya arasındaki sınır bölgesini oluşturan Aozou Şeridi üzerindeki çatışmanın kesin bir çözüme kavuşmayacağına inanıyordu. Aralıkta, 1985'te Yeni Zelanda'nın Auckland limanında "Rainbow Warrior" gemisini batırmak suçundan Fransız Polinezyası'ndaki Hao Adasında tutuklu olan iki Fransız güvenlik servisi ajanından birinin, tedavi amacıyla Paris'e getirildiği bildirildi. Yeni Zelanda Fransız hükümetini, mahkûmların iki ülke hükümetinin birlikte onayı olmadan adadan uzaklaştırılmamasını öngören anlaşmaya uymamakla suçladı.

(JEAN KNECHT)

İRLANDA

Büyük Britanya'dan, Saint George Kanalı, İrlanda Denizi ve Kuzey Kanalıyla ayrılan İrlanda Cumhuriyeti, kuzeyindeki Kuzey İrlanda'yla aynı adayı paylaşır. Yüzölçümü: 70.285 km². Nüfus: (1987 tah.) 3.560.000. Başkent: Dublin. Para birimi: İrlanda Sterlini (Ir£); (5 Ekim 1987) serbest kurda 0,69 Ir£=1 ABD Doları; 1,12 Ir£=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Patrick J. Hillery; 10 Mart 1987'ye değin başbakan: Garret FitzGerald; 10 Mart'tan sonra Charles Haughey.

Fine Gael (Birleşik İrlanda Partisi) ve İrlanda İşçi Partisi'nin Başbakan Garret FitzGerald başkanlığındaki koalisyon hükümeti 1987 başında siyasal bir bulanıma düştü. 1987 bütçesinde belirlenmiş olan kamu harcamalarında indirime gidilmesini, bu indirimlerin işçilere ve düşük gelir gruplarına zarar vereceği gerekçesiyle kabul etmeyen İşçi Partili dört bakanın 20 Ocak'ta istifasıyla koalisyon dağıldı. FitzGerald, İrlanda tarihinde Fine Gael'in ilk azınlık hükümetini kurdu, ama bu hükümetin ömrü kısa oldu. 21 Ocak'ta *Dáil Éireann* (İrlanda Meclisi) lağvedildi ve 17 Şubat'ta genel seçimlerin yapılması kararlaştırıldı.

Genel seçimler sonunda, Fine Gael'in 1982'de 70 olan sandalye sayısı 51'e düştü. Fianna Fail (Cumhuriyetçi Parti) ise 1982'deki sandalye sayısını 6 artırarak 81'e yükseltti, ama çoğunluğu sağlayamadı. Fianna Fail'in eski bakanlarından Desmond O'Malley'nin Aralık 1985'te kurduğu ve ilk kez seçime katılan İlerici Demokrat Parti (PDP), İşçi Partisi'nin yerine *Dáil*'deki üçüncü parti oldu. PDP 14, İşçi Partisi 12 sandalye kazandı. 1986'da, adaylarının *Dáil*'de kazanacağı sandalyeleri kabul etmeme politikasına son veren Sinn Féin seçimden hemen önce siyasal bir parti olarak resmiyet kazandı. Ancak, Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun siyasal kanadı olan bu partinin siyasal yayın yapma yasağı sürdü ve Sinn Féin hiç sandalye kazanamadı.

10 Mart'ta yapılan *taoiseach* (başbakan) seçiminde Cumhuriyetçi Parti lideri Charles Haughey 82 oy (Fianna Fail'den 81 ve bir bağımsız) aldı. Karşı oyların sayısı da 82'ydi. Bu durumda oturum başkanının oyu belirleyici oldu ve Charles Haughey kazandı. Haughey'nin 16 üyeli hükümetindeki kilit bakanlıklara Brian Lenihan (başbakan yardımcılığı ve dışişleri), Ray MacSharry (maliye ve bayındırlık) ve Gerard Collins (adalet) getirildi. Beşi dışında bakanların tümü Haughey'nin 1979-81 ve 1982'deki hükümetlerinde görev almışlardı.

FitzGerald, seçimlerden bir gün sonra, hem parti üyelerini hem de siyasal gözlemcileri şaşırtan bir kararla 10 yıldır sürdürdüğü Fine Gael liderliğinden ayrıldı. FitzGerald'a tüm dünyadan, ülkenin düşünsel ve politik yaşamına büyük katkılarını öven mesajlar gönderildi. Büyük bir çoğunluk, FitzGerald'ın en önemli siyasal başarısının 1985'teki İngiliz-İrlanda Anlaşması olduğu üzerinde görüş birliği içindeydi. 21 Mart'ta FitzGerald'ın yerine eski adalet bakanı Alan Dukes seçildi.

Yılın geri kalan bölümünde gündemin birinci sırasında ekonomi vardı. Fine Gael, martta sunulan bütçeye olumlu oy vereceğini açıkladı. Böylece hem bütçenin geçmesini, hem de cari harcamalarda 246 milyon Ir£ kısıntı yapılmasını sağladı. Sert ve uzlaşmaz bir maliye bakanı olduğunu gösteren MacSharry sık sık halkı "mali dürüstlüğe" davet ediyordu. Sağlık, sosyal yardımlar, eğitim harcamaları ve çevre korumasına ilişkin harcamalar kısıldı, işsizlik arttı. 1987'de toplam işgücünün yüzde 18,6'sı işsizdi. Bu sert önlemler sonucunda faiz oranları düştü, gayri safi yurt içi hasılada (GSYİH) yüzde 1'lik bir büyüme ve yüzde 3,2'lik enflasyon tahmin edildi ve ülke maliyesinin sıkı bir biçimde yönetildiğine ilişkin belli bir iyimserlik belirdi. Toplam 8 bin devlet memurunun işsiz kalması pahasına, üç yıllık ekono-

İrlanda'da yapılan genel seçimlerde 81 sandalye kazanan Fianna Fail'in lideri Charles Haughey başbakan oldu.
AP / WIDE WORLD

mik toparlanma planının bir parçası olarak harcamalarda 485 milyon Ir£'ne ulaşan yeni kısıntılar yapılacağı ekimde açıklandı. Haughey, sendikalar ve işverenlerle yapılan görüşmeler sonucunda bu önlemlerin uygulanabileceğine inanıyordu. Bazı uzmanlara göreyse, kısıntılar ekonomik büyümeyi engelleyecekti.

1987'de anayasayla ilgili iki önemli konu gündeme geldi. Bir Yüksek Mahkeme kararına göre, Avrupa Toplulukları ülkelerinin yasalarını uyumlu duruma getirmek üzere tasarlanan Avrupa Tek Senedi (SEA), İrlanda Anayasası'yla çelişmekteydi. Anayasayı değiştirmek ve yasanın onaylanmasını sağlamak üzere halkoylamasına gidilmesi gerekliydi. 26 Mayıs'ta yapılan halkoylamasına katılma oranı düşük (yüzde 44) oldu ve oyların yüzde 69,9'u değişiklik yönündeydi. Öte yandan, telefonları dinlenen üç Dublinli gazeteci devlete karşı açtıkları ve özel yaşamın dokunulmazlığına ilişkin yeni bir anayasal hakkın oluşmasını sağlayan davayı kazandılar.

Yılın ikinci yarısında, suçluların geri verilmesine ilişkin yeni yasa önerisi üzerinde anlaşmazlık çıktı. Aralık 1986'da Fine Gael hükümeti, Avrupa Terorizmle Mücadele Sözleşmesi'nin onaylanmasına ilişkin bir yasanın çıkmasını sağlamıştı. Bunun üzerine, suçluların geri verilmesine ilişkin yeni kurallar benimsenmek zorunda kalındı, ama o sırada muhalefette olan Fianna Fail yasa önerisinde bir değişiklik yapmayı başardı ve bu kuralların uygulanmasını Haziran 1987'den Aralık 1987'ye erteletti. Fianna Fail yasanın uygulanmasının ertelenmesini, Birleşik Krallık'ın, Kuzey İrlanda'nın adalet mekanizmasında reform yapmasını sağlamaya çalıştığı için istiyordu. Haughey, İngiliz-İrlanda Anlaşması'nda sınırlı bir ilerleme sağlanmasından, özellikle de, tek yargıçlı ve jürisiz "Diplock" mahkemelerinin terör eylemlerine katılmakla suçlananları yargılamaya devam etmesinden duyduğu üzüntüyü dile getirdi. Suçluların geri verilmesine ilişkin anlaşma 3 Aralık'ta *Dáil*'de onaylandı.

14 Ekim'de İrlanda Ulusal Kurtuluş Ordusu ve İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun (IRA) eski üyesi Dessie O'Hare liderliğindeki silahlı bir çete John O'Grady'yi kaçırdı. Çete O'Grady'yi, ilaç milyarderi kayınpederi Austin Durragh sanarak kaçırmıştı. O'Grady'nin 5 Kasım'da Dublin'de kurtarılmasını, kaçıranlardan birkaçının gözaltındayken kaçmaları gölgeledi. O'Hare 27 Kasım'da polisle girdiği bir çatışmadan sonra yakalandı.

Yılın İrlandalısı kuşkusuz Stephen Roche'tu. Roche, 1987'de bisiklet dalındaki başarısından ötürü "Dublin hemşerisi" seçildi. "İrlanda Toplumunun Geleceği Üzerine" konulu bir piyasa araştırmasına göre, İrlandalılar kendilerini gururlu, yurtsever ve Hıristiyan sayıyor ama 20 yıl öncesine göre daha umursamaz olarak niteliyorlardı.

(MAVIS ARNOLD)

İSPANYA

Güneybatı Avrupa'da meşruti bir monarşi olan ve Portekiz'le birlikte İber Yarımadasını paylaşan İspanya'nın Biskay Körfezi, Atlas Okyanusu ve Akdeniz'de kıyısı, ayrıca Akdeniz'de Balear ve Atlas Okyanusunda Kanarya adalarının yanı sıra Fas sınırları içinde kalan toprakları bulunmaktadır. Yüzölçümü: 504.783 km². Nüfus: (1987 tah.) 38.832.000. Başkent: Madrid. Para birimi: peseta (Pta); (5 Ekim 1987) serbest kurda 122,21 Pta=1 ABD Doları; 198,45 Pta=1 sterlin. 1987'de kral: I. Juan Carlos; başbakan: Felipe González Márquez.

Başbakan Felipe González Márquez ve partisi İspanyol Sosyalist İşçi Partisi (PSOE) Haziran 1986 genel seçimlerinde büyük bir oy çoğunluğu elde etmişlerdi, ama 1987'de her ikisinin de siyasal desteklerinin ciddi ölçüde azaldığı gözlendi. 10 Haziran 1987'de yapılan belediye, bölge ve Avrupa Parlamentosu seçimleri bunun göstergeleriydi. PSOE yerel seçimlerde 27 büyük kentin 21'inde ve 13 özerk bölgenin yedisinde salt çoğunluğunu yitirdi. Buralarda ya Komünistlerle yönetimi paylaşmak zorunda kaldı ya da muhalefete düştü. İkinci büyük parti Halkçı İttifak (AP) ile Demokratik ve Sosyal Merkez de (CDS) umulandan daha az oy aldılar. Buna karşılık, ayrılıkçı Bask Yurdu ve Özgürlüğü'nün (ETA) siyasal kanadı olan Birleşik Halk Partisi (HB) gibi bölgesel partiler oy oranlarını artırdılar. Coğrafi olarak bakıldığında PSOE'nin Madrid'in kuzeyinde kalan yörelerde oy yitirdiği görülüyordu. PSOE'nin, Castilla-León ve La Rioja bölgelerinde kaybettiği oylar AP'ye, Aragon'da kaybettiği oylarsa AP ile buradaki bölgesel partiye gitti. PSOE'nin kaybettiği başlıca belediyeler, AP'nin kazandığı Salamanca ve Toledo, CDS'nin kazandığı Segovia ile Las Palmas ve merkez-sağ eğilimli bölgesel partinin kazandığı Pamplona'ydı.

İspanya'nın 60 sandalyeyle temsil edildiği Avrupa Parlamentosu için yapılan seçimler sonucunda PSOE, 1986'da elde ettiği yüzde 44'e karşılık, bu kez yüzde 39 oyla 28 sandalye kazandı. AP, 1986'daki oyundan biraz düşük bir oyla 17 sandalye elde etti. Eski başbakan Adolfo Suárez başkanlığındaki CDS yedi sandalye kazanarak ilk kez Avrupa Parlamentosu'na üye gönderdi.

ETA şiddet eylemlerini sürdürdü. Hükümet önceleri yalanlamasına karşın bu örgütle görüşmeler yaptı ama pek bir ilerleme sağlayamadı. 19 Haziran'da Barselona'da bir süpermarkete bomba atılması sonucu 21 sivil öldü. Bunun üzerine yaklaşık 250 bin kişi sokaklara dökülerek olayı protesto etti. ETA halktan özür dilediğini açıklamak zorunda kaldı. Bu arada José Antonio Urrutikoetxea örgütün yönetimine getirildi. Silahlarını onurlu biçimde bırakmak isteyen eski ETA üyeleriyle Madrid ve Barselona'daki genç "komandolar" arasında bir bölünme olduğu biliniyordu. Bir Fransız polisinin öldürülmesi üzerine ETA'ya karşı mücadele kampanyasına Fransa da katıldı. Fransa cumhurbaşkanı François Mitterrand'la Başbakan González arasında ağustos sonunda yapılan görüşme görünürde hemen bir sonuç vermedi, ama daha sonra Fransız antiterör yasası uyarınca, Fransa'da oturan ETA üyelerinin İspanya'ya geri verilmesi kararlaştırıldı. HB, 1987 seçimlerinde gücünü ortaya koymuş ve Avrupa Parlamentosu'nda sandalye kazanmış olduğundan hükümet bu partiyi kapata-

mıyordu. Tüm Bask partileriyle hükümet arasında yapılan bir sözleşmeyle çözüme ulaşılabileceği umudu doğdu.

Hükümet enflasyonu denetim altına almaya çalışırken yıl boyunca grevlerde büyük bir artış gözlendi. Ocakta işveren federasyonlarıyla yapılan ücret görüşmelerinin kesilmesi üzerine, en büyük işçi kuruluşu olan PSOE eğilimli Genel İşçi Sendikası (UGT) ile ikinci büyük işçi örgütü olan, Komünistlerin yönetimindeki İşçi Komisyonları ulusal düzeyde bir grev örgütlediler. Protestonun hedefi, hükümetin ücret artışlarına yüzde 5'lik bir sınır koyma girişimini ve bazı sanayi dallarında istihdamı azaltacak yeni önlemler getirmesini engellemekti. Ekimde, eski UGT genel sekreteri Nicolás Redondo'nun ve parlamentodaki bir başka UGT üyesinin hükümetten ayrılmaları üzerine, hükümetle UGT arasındaki ilişkiler o güne değin görülen en düşük düzeye indi. PSOE'nin Sosyalist-sol grubun önderlerinden bir başka parti üyesi, önde gelen parti liderlerinin kişisel servetleri ve iş ilişkileri hakkındaki incitici sözlerinin yayımlanmasının ardından istifa ettirildi. González bu üyelerin davranışını umursamaz göründü. Belirtildiğine göre bunun nedeni, iktidarı sendikalarla paylaşmanın ileride vahim sonuçlar doğurabileceğini görmesiydi.

İspanya'nın 1 Ocak 1986'da Avrupa Toplulukları'na (AT) katılması başlangıçta ekonomiyi olumlu yönde etkilemişti. Gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) 1986'da yüzde 3 artmıştı ve 1987'de de aynı oranda artması bekleniyordu. Büyümeyi etkileyen öğeler, görülmedik biçimde yüksek tüketim eğilimi, yabancı sermaye girişi ve sanayi üretimindeki büyük artıştı. Bunun yanı sıra iş olanakları da arttı. Denetim altına alınan enflasyonun 1987'de yüzde 6'yı aşması beklenmiyordu. Ancak yıl ortasında ekonomide olumsuz etkiler görülmeye başladı. Tüketim harcamaları artışı son derece ağır bir ithalat yükü getirdi. 1986'da yüzde 16 artan ithalat 1987'nin ilk birkaç ayında yüzde 30 artış gösterdi. İhracat hacmindeki büyüme oranı 1986'daki yüzde 1'i aştı ve ödemeler dengesi turizmden elde edilen rekor düzeydeki gelir ve düşük faizlerle sağlanabildi. Tüketim patlamasının temel nedenlerinden biri kamu harcamalarındaki genişlemeydi. Bunun üzerine hükümet sıkı para politikası izlemeye başladı ve banka faiz oranlarını yükseltti. Ücretleri de sınırlandırmaya çalıştı ama bunda başarılı olamadı. Ağustos öncesindeki üç ayda imalat sanayisindeki ortalama ücretler yılda yüzde 15'e varan bir hızla artıyordu.

İspanya, İngiltere'yle Cebelitarık havaalanı konusundaki anlaşmazlığın yıl sonunda çözümlenmesine değin AT'nin yeni hava ulaşımı anlaşmasını engellemekte başarılı oldu. İspanya, AT'nin ortak tarım politikasıyla ilgili harcamaların artırılmasına da karşı çıktı, çünkü bu uygulamanın daha çok Kuzey Avrupa ülkelerinin çıkarına olduğu kanısındaydı. Üslere ilişkin antlaşmanın sona erme tarihi olan Mayıs 1988 yaklaşırken ABD'yle görüşmeler sürüyordu. ABD, Rota'daki denizaltı üssü ve Torrejón'daki hava üssünü Avrupa savunması için yaşamsal önemde görüyordu. Kasımda İspanya antlaşmayı yenilememe niyetini resmen bildirdiyse de, bu niyetin ne kadar ciddi olduğu konusundaki haberler birbirini tutmuyordu.

(MICHAEL WOOLLER)

İSVEÇ

Kuzey Avrupa'da, İskandinavya Yarımadasının doğu bölümününde meşruti bir monarşi olan İsveç Krallığı'nın Kuzey ve Baltık denizlerinin yanı sıra Botni Körfezinde kıyısı vardır. Yüzölçümü: 449.964 km². Nüfus (1987 tah.) 8.387.000. Başkent: Stockholm. Para birimi: İsveç Kronu (SKr); (5 Ekim 1987) serbest kurda 6,45 SKr=1 ABD Doları; 10,48 SKr=1 sterlin. 1987'de kral: XVI. Carl Gustaf; başbakan: İngvar Carlsson.

28 Şubat 1986 gecesi geç vakitlerde Stockholm'de cadde ortasında vurulan eski başbakan Olof Palme'yi öldürenlerin aranması 1987'de bir komediye dönüştü. Stockholm emniyet müdürü Hans Holmér İsveç'te yaşayan Kürt topluluğuna yönelik bir dizi baskın düzenlenmesini emretti ve bu baskınlarda 20 kişi tutuklandı. Holmér ocakta, dünyanın önde gelen basın ve yayın organlarının temsilcilerinin katıldığı basın toplantısında tüm sanıkların serbest bırakılacaklarını açıklamadan önce, savcı Claes Zeime'yle sert bir tartışmaya girdi. Zeime, Holmér'in cinayetten bir Kürt terör örgütünün sorumlu olduğu görüşüne katılmıyordu. Holmér martta istifa ettirildi. Başbakan Ingvar Carlsson olayı soruşturmak üzere bir parlamento komisyonu kurulduğunu açıkladı ve İsveçliler katilin asla bulunamayacağını düşünmeye başladılar. Kasımda İsveç hükümeti dünyanın büyük gazetelerine ilanlar verdi ve olayın aydınlatılmasını sağlayacak bilgi verenleri ödüllendireceğini açıkladı.

Uluslararası alanda etkili ve adil bir devlet olarak tanınan İsveç'in bu ünü 1987'de bir yara daha aldı. Önde gelen İsveç silah üreticisi Bofors şirketinin, "çatışma bölgeleri"ndeki ülkelere ve örgütlere silah satışını yasaklayan İsveç yasalarına aykırı davrandığı ve Singapur'daki bir yan kuruluşu aracılığıyla bu tür satışlar gerçekleştirdiği açığa çıktı. Ayrıca Bofors'un, Hindistan'a büyük miktarda silah satışı olanağını ele geçirmek için rüşvet dağıttığı öne sürüldü. Bu olay Bofors yöneticilerinden birkaçının istifasına, bir sorumlunun intiharına ve hükümette değişikliğe yol açtı. Carlsson, Denizaşırı Ticaret Bakanı Mats Hellström'ü bu görevinden alarak tarım bakanlığına getirdi. Bofors olayının tüm sorumluluğunu üstlenen Hellström, olaydan fazla bir zarar görmeden sıyrılacak gibi görünüyordu.

Ağustosta okul tatilinin son günlerinde Stockholm'de binlerce gencin katıldığı gösteriler polisi uğraştırdı. Vitrinlerin camları kırıldı, mağazalar yağmalandı, arabalar ters çevrildi ve ev yapısı yangın bombaları kullanıldı. Bu gösteriler, her bakımdan verimli ve etkin bir refah devletinin insani açıdan zayıf kaldığını gözler önüne serdi, ülkenin liberal ve disipline karşı çıkan eğitim sistemi üzerinde de kuşku uyandırdı.

Hatalarla dolu bir yıla dönüşen 1987'de, alanında yetkin bir kuruluş olan Sifo Araştırma Enstitüsü'nce yapılan bir kamuoyu yoklamasına göre, bir başka olay İsveçlileri ötekilerden çok daha fazla şaşırtmış ve kaygılandırmıştı. Olay İsveç'in en ünlü casusu ve tek ömürboyu hapis hükümlüsü Stig Bergling'in ekimde ortadan kaybolmasıydı. Bergling "evlilik izni" nedeniyle karısıyla birlikteyken, gözetiminde gösterilen ihmal sonucu kaçmıştı. Polis, Bergling'in kaçışını ertesi gün öğlene değin farketmemiş ve akşama değin de ülke çapında duyuruda bulunmamıştı. Çiftin kaçarken kullandığı sanılan kiralık bir araba daha sonra Finlandiya'da bulundu ama buradaki araştırmalar sonuç vermedi. Sonunda, İsveç yetkililerinin, bir gün bağışlanacağını düşündükleri Bergling'e "Eugen Sandberg" adıyla yeni bir kimlik verdikleri açığa çıktı. 19 Ekim'de Adalet Bakanı Sten Wickbom, dört üst düzey yetkilisiyle birlikte istifaya zorlandı. Anna-Greta Leijon olayı kapatmak amacıyla hemen çalışma bakanlığından alındı ve yerine yerel politikacılardan Ingela Thalén getirildi.

İsveç yargı sistemi, İngiliz Muhafız Alayı'ndan Simon Hayward'ın, İsveç'e esrar sokmaktan yargılanarak suçlu bulunmadan önce dört ay tutuklu kalması nedeniyle de ağır saldırılara hedef oldu.

ABD başkanının eşi Nancy Reagan'ın uyuşturucu sorununu İsveç'in nasıl ele aldığını görmek üzere yaptığı gezi sırasında Amerikan aleyhtarı gösteriler oldu. Buna

karşılık, Carlsson'un eylülde Washington'a yaptığı resmî gezi iki ülke arasında başlaması umulan ileri ilişkiler dönemini açmış oldu. ABD'yle ilişkiler 1960'larda ve 1970'lerin başında Vietnam Savaşı dolayısıyla en düşük düzeydeydi.

(CHRIS MOSEY)

İSVİÇRE

Orta Avrupa'nın batısında federal bir kara devleti olan İsviçre Konfederasyonu, altısı yarı-kanton düzeyindeki 26 kantondan oluşmaktadır. Yüzölçümü: 41.293 km². Nüfus: (1987 tah.) 6.586.000. Başkent: Bern. Para birimi: İsviçre Frangı (Sw F); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1,53 Sw F=1 ABD Doları; 2,49 Sw F=1 sterlin. 1987'de başkan: Pierre Aubert.

İsviçre'nin 1986'daki temel sorunları olan çevre kirliliği, uyuşturucu kullanımı, siyasal mülteciler ve ekonomik göçmenler konuları 1987'ye de damgasını vurdu. Bunlara ek olarak daha küçük, başka bazı sorunlar da vardı. Bunlar arasında yazın özellikle Ticino ve Grisons'da meydana gelen ağır sel felaketleri ile ABD ve Filipinler hükümetlerinin İsviçre bankalarından bilgi almaya çalışması ön sıradaydı. ABD hükümeti, İran-*contra* olayıyla, Filipinler hükümeti de Filipinler'in eski devlet başkanı Ferdinand Marcos'la ilgili banka kayıtlarını öğrenmek istiyorlardı. Bunlardan ABD hükümetinin çabaları sonuç verdi.

Kamuoyunun çevre kirliliğine duyarlığı açısından bakıldığında ekimdeki genel seçimler sürprize yol açtı. Yeşiller her ne kadar 200 üyeli Ulusal Konsey'deki üye sayılarını üçten dokuza çıkardılarsa da, umulduğu kadar oy alamadılar. Bu durum, koalisyon hükümetindeki dört partinin de (Muhafazakâr Radikal Demokrat Parti [FDP], İsviçre Sosyal Demokrat Partisi [SPS] ve İsviçre Hıristiyan Demokrat Halk Partisi [CVP] ikişer ve İsviçre Halk Partisi [SVP] bir bakan) Yeşillerin gündeme getirdiği temel ekolojik hedeflere sahip çıkmasına bağlandı. Radikallerin ve Sosyalistlerin Hıristiyan Demokratlara oy kaptırmaları hükümetteki bakanlıkların dağılımını etkilemedi. Üst Meclis olan Eyaletler Konseyi'ndeki boş üyeliklerle ilgili seçimde de benzer bir durum söz konusuydu.

Yılda dört kez yapılan halkoylamalarından aralıktaki de süprizle sonuçlandı, ama bu kez sonuç Yeşiller açısından çok daha umut vericiydi. Büyük bir çoğunluk, ülkenin bataklık olarak nitelenen yörelerinin korunmasını destekledi. Halkoylaması önerisi, Schwyz kantonundaki Rothenthurm'da bulunan, ülkenin en büyük turbalık arazisinin İsviçre ordusunun eğitim alanı olmasını engellemek amacını güdüyordu. Bu, son yüzyılda halk inisiyatifiyle hazırlanan bir önerinin halkoylamasında kabul edildiği yalnızca dokuzuncu olaydı. 1987'nin bu son halkoylamasında bir başka öneri üçte iki çoğunlukla reddedildi. Reddedilen öneri, tamamı federal hükümet yardımından oluşan hastalık sigortası fonunun doğum yardımını da kapsamasını zorunlu kılıyordu. Bireysel sorumluluğun korunması kavramına sarılan kamuoyunun, sağlık-bakım harcamaları ve yardımlarında karşı konulamaz artışa yol açan etmenlere doğumu da eklemeye hazır olmadığı açıkça görüldü. Artan kredi kartı kullanımı ve İsviçre'nin kişi başına ortalama tasarruf oranında uzun süredir koruduğu birinciliği Japonya'ya kaptırması, kişisel harcama eğiliminde de bir değişikliği ortaya koyuyordu. Ekimde dünya borsalarında görülen büyük düşüşten ötürü 1987'nin ekonomik alanda belirsizlikle sona ermesine karşın İsviçre ekonomisi bir bütün olarak gücünü ve canlılığını korudu.

Seçim kampanyası sırasında, gelecekte önem kazanacağı anlaşılan bir konu, Avrupa Toplulukları (AT) ile sonuçta nasıl bir birlik oluşturulacağıydı. Ulusal Konsey adayı olan 2.400 kişiden pek çoğu, en azından kısa biçimde bu konuya değinerek AT üyeliğine yavaş geçişin yararlarından söz ettiler. Bazıları ise ülkenin zenginliğinin hiç de küçümsenmeyecek ölçüde AT ile yakın ekonomik ilişkilerden kaynaklandığını savundular.

İsviçre'nin geleneksel tarafsızlık kavramı bir kez daha gündeme geldi. Parlamentonun tarafsızlık kaygısının belirgin bir örneği, İsviçre'nin 11 yıl önce imzalamış olduğu Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi'nin onaylanmasına ilişkin hükümet önerisinin, Eyalet Konseyi'nin ardından Ulusal Konsey'de de 82'ye karşı 104 oyla reddedilmesiydi. 1978'den bu yana dışişleri bakanı olan Pierre Aubert (Sosyalist) ile 1980'den bu yana enerji ve ulaştırma bakanı olan Leon Schlumpf (SVP) yıl sonunda yedi üyeli hükümetten ayrıldılar. Parlamento bu bakanlıklara René Felber ile Adolf Ogi'yi seçti. Sosyal Demokrat maliye bakanı Otto Stich 1988'de başkanlık yapmak üzere seçildi.

(ALAN MCGREGOR)

ABD'li Maynard Glitman (solda) ve Max Kampelman (soldan üçüncü) ile SSCB'li Yuly Vorontsov (soldan ikinci) ve Aleksey Obukhov orta menzilli nükleer silahların azaltılmasına ilişkin görüşmelerde bulunmak üzere Cenevre'de bir araya geldiler.
AFP PHOTO

İTALYA

Güney Avrupa'da yer alan İtalya Cumhuriyeti, Apennin Yarımadası, Sicilya, Sardinya ve Akdeniz'deki çok sayıda küçük adayı kapsar. Yüzölçümü: 301.277 km². Nüfus: (1987 tah.) 57.256.000. Başkent: Roma. Para birimi: liret (Lit); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1.329 Lit=1 ABD Doları; 2.158 Lit=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Francesco Cossiga; 18 Nisan 1987'ye değin başbakan: Bettino Craxi; 18 Nisan'dan 29 Temmuz'a değin Amintore Fanfani; 29 Temmuz'dan sonra Giovanni Goria.

Bir yıl öne alınan genel seçimler 14-15 Haziran 1987'de yapıldı. Böylece art arda dördüncü kez, parlamento beş yıllık görev süresini dolduramadan seçime gidilmiş oldu. Seçimden sonra oluşan yeni hükümet, parlamentonun son dört yıllık görevi sırasında Bettino Craxi'nin başbakanlığında kurulan koalisyonlardaki beş partiden oluştu: Hıristiyan Demokrat Parti (DC), İtalyan Sosyalist Partisi (PSI), İtalyan Sosyal Demokrat Partisi (PSDI), İtalyan Cumhuriyetçi Partisi (PRI) ve İtalyan Liberal Partisi (PLI). Yeni hükümeti DC'den Giovanni Goria kurdu. 29 Temmuz'da, 44. doğum gününe bir gün kala göreve başlayan Goria, İtalya'nın en genç başbakanı oldu.

1983'te yalnızca yüzde 11 oy almış olan Sosyalist Parti'den Craxi'nin başbakan oluşu, sonraki seçimlerin 1987'ye alınmasının temel nedenlerinden biridir. 1983'te Sosyalistlerin üç katı sandalyeye sahip olan Hıristiyan Demokratların yeni lideri Ciriaco de Mita partisinin yeniden yapılanmasını temel görev olarak gördüğünden, Craxi'nin başbakanlığının desteklenmesini uygun bulmuştu. De Mita, Temmuz 1986'daki hükümet bunalımı sırasında Craxi'yle bir anlaşmaya vardıklarını ve buna göre Mart 1987'de Hıristiyan Demokrat bir başbakanın göreve gelmesi için Craxi'nin görevden ayrılmasının kararlaştırıldığını iddia etti. Mart 1987'ye gelinirken Craxi böyle bir anlaşmanın varlığını reddetti ve olsa bile buna uymayacağını belirtti. Craxi'ye göre başbakanlık, yetkinin bir kişiden ötekine geçirildiği bir "bayrak yarışı" değildi. De Mita da, Craxi'nin "demokratik rejimde güvenilecek bir politikacı olmadığını" söyleyerek onu yanıtladı.

Craxi'nin amacı, mart sonunda Rimini'de yapılacak olan Sosyalist Parti kongresine başbakan olarak katılmaktı. Rimini'deki kongrede Craxi, neredeyse bir "Craxi kültü" oluşturulacak düzeyde övüldü. Bu, partinin başına 10 yıl önce gelmiş biri için büyük bir kişisel zaferdi. Parti kongresinden önce, Craxi 3 Mart'ta Millet Meclisi'nde yaptığı bir konuşmada İtalya'nın kendi önderliğinde kazandığı başarıları övdü. Bu konuşma, Craxi'nin başbakan olarak konumunu belirsiz bıraktı, ama Cumhurbaşkanı Francesco Cossiga konuşmayı kesin bir istifa olarak değerlendirdi ve beş kez başbakanlık yapmış bir Hıristiyan Demokrat olan dışişleri bakanı Giulio Andreotti'den yeni hükümeti kurup kuramayacağını araştırmasını istedi. Craxi, Andreotti'ye engel olmaya çalıştı. Hıristiyan Demokrat başbakan adayı, Sosyalistlerin daha önce Radikal Parti (PR) tarafından sunulan, nükleer enerji ve yargı reformu gibi konularda beş halkoylaması önerisi hazırlamış olduğunu görünce şaşırdı. Sosyalistler bu halkoylamaları temmuzdan önce gerçekleştirildiğinde yeni bir koalisyona katılacaklarını bildirdiler.

Anayasaya göre vatandaşlar bir yasanın halkoylaması yoluyla iptalini sağlayabiliyorlardı, ama genel seçimlerle halkoylaması aynı 12 aylık dönem içinde yapılamıyordu. Bu nedenle Hıristiyan Demokratlar bu beş halkoylaması önerisine karşı uyanık davrandılar. Bunun bir nedeni de, sonucu ne olursa olsun halkoylamasında verilen oyların partilerin kamuoyundan gördüğü desteği yansıtacağına inanmalarıydı. Neredeyse bir gecede değişerek, halkın halkoylaması hakkının koruyucusu "beyaz atlı şövalye"ye dönüşen Craxi'nin niyeti de büyük olasılıkla, kamuoyunda sahip olduğu desteği böylece gözler önüne sermekti.

Cossiga, Rimini'deki kongreden sonra Craxi'yi Roma'ya çağırdı. Bu çağrı ilk bakışta, cumhurbaşkanının Sosyalist başbakandan yeniden görevi kabul etmesini isteyeceği biçiminde yorumlandı. Cossiga, Andreotti'nin bir hükümet kuramaması üzerine, Meclis'in 1979'dan bu yana başkanlığını yapan İtalyan Komünist Partisi'nden (PCI) Nilde Iotti'yi partiler arasında ne olup bittiğini araştırmakla görevlendirdi. 8 Nisan'da 15 Hıristiyan Demokrat bakan istifa etti ve böylece Craxi hükümetinin artık sona erdiğini hem cumhurbaşkanı, hem kamuoyu öğrenmiş oldu.

Beş kez başbakanlık yapmış bir başka Hıristiyan Demokrat olan Amintore Fanfani, 18 Nisan'da "kalıcı" bir hükümet oluşturduğunu açıkladı. Aslında bu hükümet artık kaçınılmaz olan seçimlere gidişi gerçekleştirmek üzere kurulmuştu. Fanfani 10 gün sonra istifa etti, ama Goria'nın göreve geldiği 29 Temmuz'a değin görevde kaldı.

Seçimlerde Hıristiyan Demokratlar oyların yüzde 34,3'ünü (1983'tekinden yüzde 1,4 fazla) aldı. Sosyalist Parti de oyunu yüzde 2,9 artırarak yüzde 14,3'e ulaştı. Komünistler yüzde 3,3 oy yitirmekle birlikte yüzde 26,6'yla gene Meclis'teki ikinci parti olarak kaldılar, ama ufukta sorunlar görünüyordu. Meclis'e giren öteki yedi partiden Yeşiller Grubu ilk kez girdiği bu seçimde yaklaşık 1 milyon oyla yüzde 2,5'e ulaştı ve 630 sandalyeden 13'ünü elde etti. Yeşillerin önceden öngörülemeyen başarısı üzerine büyük partiler de ekolojik sorunlara yoğun ilgi göstermeye başladılar.

Sonuçlar açık biçimde yeni başbakanın Hıristiyan Demokrat olacağını gösteriyordu. De Mita bu göreve gelmek istemiyordu, ama eski Hazine Bakanı Goria'nın adının bulunamadığı bir aday listesi hazırlamıştı. Cumhurbaşkanlığını o tarihe değin siyasal gelişmelere çok sık müdahale etmeksizin yürütmüş olan Cossiga, kendi Hıristiyan Demokrat grubunu şaşırtarak hükümeti genç Goria'nın kurmasını istedi. Goria hükümeti önceki hükümetlerden önemli bir farklılık göstermedi. Sosyalistler hükümetin iplerinin hâlâ ellerinde olduğunu hissettirmeye çalıştılar. Yeni kabinede dışişleri bakanı olan Andreotti'nin sert biçimde karşı çıkmasına karşın Başbakan Goria'nın Körfez'e mayın tarama gemileri göndermesi sırasında bu iddianın pek de yersiz olmadığı anlaşıldı.

Halkoylamaları ertelendi, ama bu arada bununla ilgili yasa da değiştirildi ve halkoylamaları 8 Kasım'da yapıldı. İtalyanların büyük çoğunluğu nükleer enerjinin sınırlandırılması ve yargıçların adli hatalardan dolayı cezalandırılabilmesi lehinde oy kullandı. Hükümet 150 gün içinde yasalarda halkoylaması sonucuna uygun değişiklikleri yapmak zorundaydı.

Hükümetin karşılaştığı ilk bunalım 13 Kasım'da, 1988 bütçe önerisini benimsemeyen liberallerin koalisyondan ayrılmasıyla ortaya çıktı. Goria istifasını sundu, ama aradan 10 gün geçmeden sorun çözümlendi ve istifa geri alındı. Goria aralıkta Washington'ı ziyaret ederek Başkan Reagan'la görüştü.

Goria ve yedi bakan sonbaharda Venedik'e gittiler ve burada kentin korunması ve gelişmesi amacıyla hazırlanan 6,5 milyar liret tutarındaki projeyle ilgili gerekli belgeyi imzaladılar; bu paranın 1995'e değin kullanılması koşulunu da belgeye eklediler. Venedikli yetkililer, her yıl üç ya da dört hafta sonu, kenti anakarayla bağlayan yoldan 90 bin dolayında ziyaretçinin geçtiği tahmin edildiğinde, bu yolu kapatmak zorunda kalıyorlardı. Aşırı sayıda turistin Venedik'i hem yerliler, hem de turistler için çekilmez hale getirdiğini herkes kabul ediyordu.

İtalya'nın yeni başbakanı Giovanni Goria (sağda) yemin ederek görevine başladı. Yemin töreninde cumhurbaşkanı Francesco Cossiga (solda) ve Başkanlık Sarayı genel sekreteri Sergio Berlinguer (ortada) hazır bulundular.
AP / WIDE WORLD

Milano'da, Banco Ambrosiano'nun hileli olduğu kuşkusu uyandıran iflasının soruşturulması, şubatta Başpiskopos Paul Marcinkus için tutuklanma kararı alınmasıyla sonuçlandı. Marcinkus, "Vatikan Bankası" olarak da bilinen Dinsel Etkinlikler Enstitüsü'nün yöneticisiydi. Banka yöneticilerinden, din adamı olmayan ikisi için de tutuklama kararı alındı. Bu üç kişi İtalyan toprakları dışında kabul edilen Vatikan'a sığındılar. Papalık bu kişilerin İtalya'ya geri verilmesini reddetti ve bu karar temmuzda İtalyan Yüksek Mahkemesi'nce de desteklendi. Papalık ile İtalya arasındaki anlaşmaya göre İtalya Vatikan'ın "merkezî yönetimi"ne karışamıyordu. Eylülde İsviçre polisine sığınmış olan ve Milano'daki aynı yargıçlarca geri verilmesi istenen Licio Gelli'nin İtalya'ya geri verilmesininse olanaklı olduğu düşünüldü. Bu olay, yalnızca Banco Ambrosiano'nun çöküşüne değil, İtalyan politika dünyasında dönen dolapların ortaya çıkmasına da neden oldu. Gelli 1981'e değin Roma'daki P2 Mason Locası'nın saygın başkanıydı. Toplum kurallarını hiçe sayan ve bir süre sonra yasaklanan bu loca gerçekte Gelli'nin buluşuydu. İtalya'nın politik, askeri ve mali skandallarının takas odası durumuna gelen locadaki dosyalarda saklanan gizli bilgileri Gelli kişisel çıkarı için kullanıyordu.

Mafia üyesi oldukları öne sürülenlerin yargılanması (*maxi-processo*) Palermo'da Şubat 1986'da başladı ve 16 Aralık 1987'de sonuçlandı. Jüri 452 sanıktan 338'ini suçlu buldu ve 19 kişi ömür boyu hapse mahkûm edildi.

1987'de İtalyan Merkezî İstatistik Enstitüsü, İtalya'nın İngiltere'yi geçerek dünyanın beşinci büyük devleti konumuna yükseldiğini açıkladı. Başbakanlığının son haftalarında, Craxi bu iddiayı Batılı devletler arasında İtalya'nın sesini daha güçlü duyurabilmesi amacıyla kullandı. Bu iddia kısmen İtalyan ekonomisinde uzun zamandır göz önüne alınmayan, vergilendirilmeyen ve resmî kayıtlara geçmeyen ikinci işler yoluyla elde edilen gelirleri enstitünün sonunda hesaba katmasına dayanıyordu. Örneğin Roma'daki pek çok bürokrat sabah 8'den öğleden sonra 2'ye değin çalışıyor, geriye kalan zamanlarında ikinci bir iş yapabiliyorlardı. Bu tür gelirlerin gayri safi yurt içi hasılayı (GSYİH) yüzde 15-18 oranında artırdığı tahmin edilmekteydi.

Bir ölçüde petrol fiyatlarındaki düşüşe ve ABD Doları'nın değer yitirmesine bağlı olarak, İtalyan ekonomisi 1986'da başarılı bir yıl geçirdi. Enflasyon yüzde 6 dolayına indi. Ticaret dengesinde ve cari işlemlerde fazla vardı. Gerçek GSYİH ise yüzde 2,7 arttı. Bu, Avrupa Toplulukları (AT) ülkeleri arasındaki en yüksek oranlardan biriydi. GSYİH'nin 1987'de yüzde 3 artması bekleniyordu. Bu arada 1986'da yüzde 11,1 olan işsizlik oranı artmaya devam etti.

(GEORGE ARMSTRONG)

İZLANDA

İzlanda Cumhuriyeti Atlas Okyanusunun kuzeyinde, Kuzey Kutup Dairesi'nin yakınında bir ada devletidir. Yüzölçümü: 103.000 km². Nüfus: (1987 tah.) 245.000. Başkent: Reykjavík. Para birimi: İzlanda Kronası (ISK); (5 Ekim 1987) serbest kurda 39,06 ISK=1 ABD Doları; 63,44 ISK=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Vigdís Finnbogadóttir; 8 Temmuz 1987'ye değin başbakan: Steingrímur Hermannsson; 8 Temmuz'dan sonra Thorsteinn Pálsson.

25 Nisan 1987'de İzlanda'da parlamento seçimleri yapıldı. Seçimden hemen önce, ülkenin en büyük partisi olan Bağımsızlık Partisi, liderlerinden Sanayi Bakanı Albert Gudmundsson'un vergi kaçırdığı suçlamasıyla istifaya zorlanması üzerine bölündü. Gudmundsson, Yurttaş Partisi'ni kurdu ve tüm bölgelerde aday çıkararak seçimlere katıldı.

Gudmundsson ve Yurttaş Partisi'nden altı aday, daha çok Bağımsızlık Partisi'nin oylarını bölerek seçildiler. Sandalye sayısının 1983'teki 23'ten 18'e düşmesine karşın, Bağımsızlık Partisi sandalye sayısı 60'tan 63'e yükseltilmiş olan yeni *Althing*'de (Parlamento) en büyük parti konumunu sürdürdü. Dört geleneksel partiden yalnızca Sosyal Demokrat Parti sandalye sayısını artırdı (1983'te altıyken 1987'de 10'a çıktı). Bu partinin başarısı daha önce partiyi bölmüş olan Sosyal Demokrat İttifak grubunun yeniden parti saflarına katılmasına bağlanıyordu. İlerici Parti ile Halk İttifakı'nın yitirdiği sandalyeleri, Yurttaş Partisi ve Kadınlar İttifakı adlı küçük partiler aldı. Sandalye sayısını üçten altıya çıkaran Kadınlar İttifakı, seçim prapogandasını cinsel ve toplumsal eşitlik ve barış temelinde yürütmüştü.

İçindeki bölünmeye karşın Bağımsızlık Partisi önderliğinde bir koalisyon hükümeti kuruldu. Önceki *Althing*'de İlerici Parti, Bağımsızlık Partisi'yle bir koalisyon oluşturmuştu, ama bu iki parti artık parlamento çoğunluğuna sahip olmadığından, 10 hafta süren görüşmelerden sonra, Sosyal Demokrat Parti'yi de aralarına almak zorunda kaldılar. Yeni hükümet, Bağımsızlık Partisi'nden 39 yaşındaki Thorsteinn Pálsson'un başkanlığında, 8 Temmuz'da göreve başladı. On üyeli kabinede, İlerici Parti'den aralarında eski başbakan

Steingrímur Hermannsson'un da (dışişleri) bulunduğu dört bakan, Bağımsızlık Partisi'yle Sosyal Demokrat Parti'den üçer bakan vardı.

Hükümetin en ivedi görevi, 1986 ve 1987'deki hızlı büyümenin sonucunda ekonomide ortaya çıkan sorunları çözmekti. 1986'da gayri safi milli hasılanın (GSMH), temelde ihracattaki büyümeden ötürü gerçek olarak yüzde 6,2 arttığı tahmin ediliyordu. Hükümet 1987 başında enflasyonu büyük ölçüde düşürerek yıllık yüzde 12-14 düzeyinde tutmayı başardı. Ama İzlanda standartlarına göre düşük olan bu oran 1987 boyunca sürdürülemedi ve yıl sonunda yıllık yüzde 25'e kadar çıktı. Üretimdeki hızlı artışa karşın 1986'da tüketim talebi fazla artmadı. Böylece, İzlanda için olağan olmayan bir biçimde, cari işlemlerde küçük bir fazla sağlandı. Ama 1987 içinde, üretimdeki patlamaya uygun olarak iç talep baskısı giderek arttı. Cari işlemler açık vermeye ve işgücü piyasası daralmaya başladı.

1987'de İzlanda'nın başını ağrıtan bir konu da balina avıydı. Birkaç yıl önce İzlanda, uluslararası doğa korumacılarının baskılarına boyun eğerek ticari balina avını durdurmaya karar vermiş ve yıllık ortalama 300-400 dolayındaki ticari avlanma yerine 120 balina avlanmasına izin veren bir bilimsel avlanma programı oluşturmuştu. Ama doğa korumacı örgütler bilimsel amaçlı avlanmanın da aslında gizlice yapılan ticari avlanmadan başka bir şey olmadığını öne sürerek İzlanda'nın balina avcılığını tümüyle durdurması için baskı yapmaya başladılar. Öte yandan ABD hükümeti balina avı mevsimi olan yıl ortasında İzlanda'yla yaptığı görüşmelerde, eğer balina avcılığını durdurmazsa ABD'nin İzlanda ürünlerini satın almayacağını belirtti. İzlanda, Uluslararası Balinacılık Komisyonu Bilimsel Komitesi'nin kararlarına gelecekte uymayı kabul edince eylülde bir uzlaşmaya varıldı.

(BJÖRN MATTHÍASSON)

HOLLANDA

Kuzeybatı Avrupa'da meşruti bir monarşi olan Hollanda Krallığı Kuzey Denizi kıyısındadır. Yüzölçümü: 41.785 km². Nüfus: (1987 tah.) 14.615.000. Başkent: Amsterdam. Hükümet merkezi: Lahey. Para birimi: Hollanda Florini (f.); (5 Ekim 1987) serbest kurda 2,07 f.=1 ABD Doları; 3,37 f.=1 sterlin. 1987'de hükümdar: Kraliçe Beatrix; başbakan: Ruud Lubbers.

18 Mart 1987'de yapılan il düzeyindeki seçimler Üst Meclis'in oluşumunu da belirledi. Hıristiyan Demokrat Çağrı (CDA) ile Özgürlük ve Demokrasi İçin Halk Partisi (VVD) adlı iktidar ortakları 1986 sonuçlarına göre yüzde 2 oranında oy kaybettiler. İl düzeyindeki 1982 seçimlerine göre VVD'nin oy kaybı daha çoktu. VVD, 1982'deki yüzde 22,2'ye karşılık 1987'de yüzde 15,5 oy alabilmişti. Muhalefetteki İşçi Partisi (PvdA) yüzde 12,2'lik artışla 1987'de yüzde 33'e ulaştı ve böylece CDA'yla aynı oranda oy almış oldu. Seçimin bölgesel etkisi yüksekti, ama koalisyon ortakları 75 sandalyeli Üst Meclis'te 38 sandalyeyle kıl payı çoğunluk sağlamışlardı. CDA, Katoliklerin çoğunlukta olduğu, geleneksel kalesi Limburg ilinde beklenmedik oy kaybına uğradı ve 1982'de yüzde 51,4 olan oy oranı 1987'de yüzde 43'e düştü.

Daha çok devlet sübvansiyonu alabilmek amacıyla, inşaat sektöründeki maliyetlerin yüksek gösterildiği suçlamaları üzerine, Parlamento Ekim 1986'da bir soruşturma komisyonu oluşturmaya karar verdi. Bu işte tam olarak ne kadar paranın döndüğü bilinmemekle birlikte, 1968-75 döneminde bu yolda milyarlarca florinin harcandığı tahmin ediliyordu. PvdA üyesi Klaas de Vries başkanlığındaki komisyon 31 Ağustos 1987'de kamuya açık soruşturmaya başladı. Soruşturmanın açığa çıkarmaya çalıştığı temel konu, hükümet üyeleri ya da devlet memurlarıyla inşaat sektörü yatırımcıları arasında, kısa dönemdeki kârlarını artırmak amacıyla yapı maliyetlerini yüksek göstermeye olanak veren bir anlaşma olup olmadığıydı. Böyle bir anlaşmanın açık bir kanıtı bulunamadı, ama bu alanda hiçbir devlet denetiminin olmadığı ortaya çıktı. Soruşturmanın 1988 ortasında tamamlanması bekleniyordu.

Kraliçe Beatrix, kısa süren bir hastalıktan kalkar kalkmaz 15 Eylül'de yeni parlamentonun çalışmalarını başlatmak üzere geleneksel açış konuşmasını yaptı. Hükümet bütçe açığını azaltmak amacıyla 1988'de harcamalarını 7 milyar florin kısmayı planladı. Kısıntıdan özellikle sağlık hizmetleri ve sosyal yardımlar etkilendi. Ruud Lubbers hükümeti ayrıca genel olarak vergilerde küçük bir indirim yaptı. Ekonomideki iyileşmeye karşın işsizlik oranı öngörülenden daha az düştü ve toplam işsiz sayısı yarım milyonun üzerinde kaldı.

Başbakan Lubbers, çok sayıda Hollandalı işadamıyla birlikte 10-17 Mayıs'ta Çin Halk Cumhuriyeti'ni ziyaret etti. Demokratik Alman Komünist Partisi genel sekreteri Erich Honecker 3-5 Haziran'da Hollanda'yı ziyaret etti. Bu, Honecker'in 1985'ten bu yana bir NATO üyesi ülkeye yaptığı üçüncü geziydi. Dışişleri bakanı Hans van den Broek, Batı Avrupa Birliği (WEU) üyesi ülkeleri Körfez'deki "tanker savaşı"nda ABD Deniz Kuvvetleri'ne katılmaya ikna edemeyince, Hollanda hükümeti 7 Eylül'de bölgeye iki mayın tarama gemisi göndermeye karar verdi.

Güney Afrika polisince Afrika Ulusal Kongresi'ne (ANC) yasadışı silah sağlamakla suçlanan ve bunu kabul eden Klaas de Jonge 8 Eylül'de Güney Afrika'dan Hollanda'ya döndü. Gözaltındayken Güney Afrika polisinin elinden kaçmayı başaran de Jonge Pretoria'daki Hollanda büyükelçiliğine sığınmış ve burada yaklaşık iki yıl boyunca Hollanda hükümetinin koruması altında kalmıştı. Diplomatik çabalar sonucunda, Angola ve Fransa'nın da karıştığı çok yönlü bir mahkûm değiş tokuşunda Hollanda hükümeti de Jonge'yi Güney Afrika'dan çıkarmayı başardı.

(KLAAS J. HOEKSEMA)

LIECHTENSTEIN

Orta Avrupa'da bir kara devleti olan Liechtenstein Prensliği İsviçre'yle ortak gümrüğe ve para birliğine sahiptir. Yüzölçümü: 160 km². Nüfus: (1987 tah.) 27.500. Başkent: Vaduz. Para birimi: İsviçre Frangı (Sw F); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1,53 Sw F=1 ABD Doları; 2,49 Sw F=1 sterlin. Egemen prens: II. Franz Joseph; 1987'de devlet başkanı vekili: Prens Hans Adam; hükümet başkanı: Hans Brunhart.

Eylül 1987'de, küçük devlet olmanın olumlu ve olumsuz yanlarını tartışmak üzere Andorra la Vella'da bir araya gelen altı küçük Avrupa devletinden biri Liechtenstein'dı. Toplantıda temsil edilen öteki devletler gibi Liechtenstein Prensliği de pek çok hizmet açısından daha büyük ve güçlü bir komşu devlete dayanmak zorundaydı. Liechtenstein savunma, ulaşım, posta ve telefon hizmetlerinin yönetimi gibi konularda İsviçre'ye dayanmaktaydı. Ordusu bulunmadığı gibi toplam polis gücü de 50'den azdı. Ülkede İsviçre parası kullanılıyordu ve bu iki ülke 1923'ten bu yana gümrük birliği içindeydiler.

Yabancı şirketler için bir vergi cenneti olan Liechtenstein'ın gelirinin büyük bölümü bu şirketlere, turizme ve II. Dünya Savaşı sonrasında gelişen çeşitli hafif sanayilere dayanmaktadır.

(K. M. SMOGORZEWSKİ)

LÜKSEMBURG

Batı Avrupa'da meşruti bir monarşi olan Lüksemburg Grandüklüğü bir kara devletidir. Yüzölçümü: 2.586 km². Nüfus: (1987 tah.) 367.000. Başkent: Lüksemburg. Para birimi: Lüksemburg Frangı (L Fr); (5 Ekim 1987) serbest kurda 38,24 L Fr=1 ABD Doları; 62,10 L Fr=1 sterlin. 1987'de grandük: Jean; başbakan: Jacques Santer.

Bir zamanlar çok büyük önem taşıyan çelik sanayisi, Avrupa Toplulukları'nın (AT) zorunlu asgari fiyat mekanizmasının kaldırılmasıyla şiddetlenen bir bunalıma girdiyse de, Lüksemburg ekonomisi genel olarak başarılıydı. 1986'da yüzde 2 olan büyüme hızının 1987'de yüzde 2,5 olacağı tahmin ediliyordu. Ekonominin canlanmasına bazı etmenler katkıda bulundu. Gelir ve kurumlar vergilerinin düşürülmesi yatırımları ve kişisel harcamaları artırdı. Yüksek ücret politikası da tüketimi körükledi.

Bankacılık sektörü de genişlemesini sürdürdü. Grandüklüğün ilk bankası, Banque Internationale à Luxembourg ve Prominvest tarafından kuruldu. Bu bankanın amacı yalnızca riskli yatırımlara sermaye ve küçük şirketlere hem finansman hem de uzmanlık hizmeti sağlamaktı. İşsizlik oranı son derece düşüktü (yüzde 1) ve düşmeye devam ediyordu. Tüketici fiyatlarındaki artış çok düşük düzeyde kaldı. Fiyatlar 1986'da değişmedi ve 1987'de yüzde 1'in altında fiyat artışı bekleniyordu. Gemi taşımacılığının geliştirilmesi için başka ülkelerin gemilerine Lüksemburg bandırası verilmesi olanağını sağlayan bir düzenlemeye gidildi. 1988 başlarında Belçika gemilerinin Lüksemburg bandırası taşımaları bekleniyordu. 25 Mart'ta dışişleri bakanının imzaladığı bir sözleşmeyle Lüksemburg, Belçika ve Hollanda'yla bir savunma ittifakına girdi. 1948'den bu yana bu üç ülke daha sonra geniş bir ekonomik birliğe dönüşen bir gümrük birliği oluşturmuşlardı.

(K. M. SMOGORZEWSKİ)

MALTA

Uluslar Topluluğu üyesi olan Malta Cumhuriyeti, Sicilya ile Tunus arasındaki Malta, Ghaudex, Kemmuna adalarını kapsar. Yüzölçümü: 316 km². Nüfus: (1987 tah.) 345.000. Başkent: Valletta. Para birimi: Malta Lirası (Lm); (5 Ekim 1987) serbest kurda 0,35 Lm=1 ABD Doları; 0,57 Lm=1 sterlin. 15 Şubat 1987'ye değin cumhurbaşkanı: Agatha Barbara; 15 Şubat'tan sonra Paul Xuereb (vekâleten); 12 Mayıs 1987'ye değin başbakan: Carmelo Mifsud Bonnici; 12 Mayıs'tan sonra Eddie Fenech Adami.

9 Mayıs 1987'de Temsilciler Meclisi üyelikleri için yapılan genel seçimleri Milliyetçi Parti (NP) kazanarak 16 yıllık Malta İşçi Partisi (MLP) iktidarına son verdi. NP oyların yüzde 50,9'unu aldı, ama Parlamento'nun doğrudan seçilen 65 üyeliğinden 31'ini kazandı.MLP ise 34 üyelik elde etti; ama ocakta yapılan bir anayasa değişikliğiyle, oyların çoğunluğunu almakla birlikte sandalye sayısı azınlıkta kalan partiye salt çoğunluğu sağlayacak kadar ek sandalye verilmesi kararlaştırılmıştı. Böylece NP'nin sandalye sayısı 35 oldu. Aylar öncesinden başlayan sert ve gerilimli seçim kampanyası sırasında rakip partilerin taraftarları arasında şiddetli çatışmalar oldu.

Başbakan Eddie Fenech Adami'nin kurduğu yeni hükümet, ekonominin liberalleşmesi, ülkede asayişin sağlanması ve Malta'nın dış politikasının rayına oturtulmasını hedefleyen bir program benimsedi. Ocaktaki değişiklik sırasında benimsenen bağlantısızlık politikasına dayalı tarafsızlık ilkesi de anayasaya kondu. 9 Ekim'de Fenech, 1967'de kürsüye çıkan Milliyetçi George Borg Oliver'den bu yana, BM Genel Kurulu'nda konuşma yapan ilk Malta başbakanı oldu. Fenech ekimde Vancouver'da (İngiliz Kolumbiyası) yapılan Uluslar Topluluğu hükümet başkanları toplantısına da katıldı.

Malta hükümeti 1987'de Avrupa Toplulukları'na (AT) tam üyelik için görüşmelere başladı. Mali durum iç açıcı değildi. Bütçe açığı kasımda 29 milyon Lm'ydi.

(ALBERT GANADO)

MONAKO

Kuzey Akdeniz kıyısındaki Monako Prensliği Fransa'nın Alpes-Maritimes iliyle çevrilidir. Yüzölçümü: 1,9 km². Nüfus: (1987 tah.) 29.000. Para birimi: Fransız Frangı (F); (5 Ekim 1987) serbest kurda 6,13 F=1 ABD Doları; 9,96 F=1 sterlin. 1987'de prens: III. Rainier; devlet bakanı: Jean Ausseil.

1986 yaz sezonunda Monako'ya ABD'den gelen turist sayısında yüzde 75-80 oranında düşme görüldü. Bu düşüş Monako'nun gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi için yapılan girişimlerin bir an önce sonuçlandırılmasını kaçınılmaz duruma getirdi. Londra'da yayımlanan *Financial Times*'da Mart 1987'de yer alan bir röportajda, Prens III. Rainier Monako'nun toplantı ve kongre turizmi ile sanayiyi özendirmeye çalıştığını açıkladı. Monako'nun Liechtenstein örneğini izleyerek bir uluslararası bankacılık merkezi olabileceğini göz önünde bulunduran Prens Rainier böyle bir atılımın Fransa'yla olan antlaşma hükümlerine uygun olarak gerçekleştirilmesi gerekeceğini belirtti.

Eddie Fenech Adami genel seçimlerden önce düzenlenen bir mitingde kendisini destekleyenler tarafından omuzlarda taşınıyor. Adami, liderliğini yaptığı Milliyetçi Parti'nin 9 Mayıs'taki seçimlerde başarı sağlaması üzerine Malta'nın yeni başbakanı oldu.
M. LOUNES - GAMMA / LIAISON

Yakında oğlu Prens Albert'in başa geçeceği söylentilerine ilişkin olarak Prens Rainier, "hazır olduğunu hissettiğinde yerimi alması konusunda anlaştık" dedi.

Monako, eylülde Andorra'da düzenlenen ve küçük bir ülke olmanın çeşitli yanlarının tartışıldığı bir hafta süren toplantıya katılan altı küçük Avrupa devletinden biriydi.

NORVEÇ

Küzey Avrupa'da, İskandinavya Yarımadasının batısında meşruti bir monarşi olan Norveç'in Skagerrak, Kuzey Denizi ve Norveç Denizinin yanı sıra Kuzey Buz Denizinde kıyısı vardır. Yüzölçümü: 323.878 km² (Svalbard Takımadası ve Jan Mayen Adası bu rakamın dışındadır). Nüfus: (1987 tah.) 4.180.000. Para birimi: Norveç Kronu (Nkr); (5 Ekim 1987) serbest kurda 6,73 Nkr=1 ABD Doları; 10,93 Nkr=1 sterlin. 1987'de kral: V. Olav; başbakan: Gro Harlem Brundtland.

Başbakan Gro Harlem Brundtland başkanlığındaki İşçi Partisi (Ap) azınlık hükümeti 1987'de siyasal iktidarını pekiştirdi. *Storting*'de (Parlamento) sosyalist olmayan muhalefet partileri arasındaki bölünmeler dolayısıyla, 12 Haziran'daki güven oylamasında hükümeti düşürme girişimi başarısız kaldı. Böylece Ap hükümetinin en azından Eylül 1989'da yapılacak gelecek seçimlere değin görevi sürdürmesi güçlü bir olasılık olarak ortaya çıktı.

Ap hükümeti, Muhafazakâr Parti (H) liderliğindeki üç partili koalisyonun ardından göreve başladığı Mayıs 1986'da benimsediği kemer sıkma politikasını sürdürdü. 6 Ekim'de sunulan 1988 bütçe taslağı dolaylı ve dolaysız vergilerin artırılmasını, buna karşılık tüketim harcamalarında sübvansiyonların azaltılmasını öngörüyordu. Ayrıca, vergi kaçaklarını önlemek, borçlanmayı çekici olmaktan çıkarmak ve tasarrufu özendirmek amacıyla yeni vergi reformları öneriyordu. Kemer sıkma politikası zorunluydu, çünkü deniz dibinden çıkarılan petrolden ve doğal gaz üretiminden elde edilen gelirler 1986'da petrol fiyatlarındaki düşüşten olumsuz yönde etkilenmişti. Hükümet sanayi tesislerini geliştirerek ekonomiyi petrol sektörüne bağımlılıktan kurtarmayı hedefliyordu.

İlkbahardaki ücret ayarlamaları ılımlı olmakla birlikte, mavi yakalı işçilerin haftalık iş saatinin 37,5 saate düşürülmesini ve böylece beyaz yakalı işçilerle aynı düzeye getirilmesini sağlayan bir reform sonucunda işgücü maliyetleri büyük artış gösterdi. Norveç İşverenler Birliği bu değişikliğin yaklaşık 2 bin yeni iş yarattığını, fazla mesaileri artırdığını ve saat ücretlerini ortalama yüzde 5,2 oranında yükselttiğini tahmin ediyordu. İşsizlik yok denecek kadar azdı.

Eylüldeki yerel seçimlerde, vergilere karşı çıkan İleri Parti (FrP) oy oranını umulmadık biçimde artırdı. *Storting*'deki iki üyesiyle sosyalistler ve sosyalist olmayanlar arasında güç dengesini sağlayan sağ kanattaki bu partinin oy oranı daha önce yüzde 4-5'i hiç aşmamıştı. FrP yerel seçimlerde yüzde 10,4 oy alarak, yüzde 36 oy alan Ap ve yüzde 23,2 oy alan Muhafazakârların ardından üçüncü sıraya yükseldi. İşçi Partisi de, Muhafazakâr Parti'de 1985 parlamento ve 1983 yerel seçimlerindekinden daha düşük oranda oy aldılar. Seçmenler, sıkı ekonomik politikalardan ve faiz oranlarının tüketicilerin borçlanmasını zorlaştırmak, ayrıca Norveç Kronu'nu güçlendirmek amacıyla yüksek tutulmasından ötürü, hükümete olan desteklerini azaltmış görünüyorlardı. Muhafazakâr seçmenlerse partilerinin iktidarı yeniden ele geçirememesinden ötürü kırgındı. Yerel seçimler sonucunda Muhafazakâr Parti başkanı Rolf Presthus Ocak 1988'den geçerli olmak üzere istifa etti.

Seçim sonuçlarını etkileyen bir başka öğe de hükümetin, Üçüncü Dünya ülkelerinden gelen göçmenlere karşı izlediği liberal politikaydı. Pek çok Norveçlinin benimsemediği bu politikaya göre, ülkesinde siyasal bir kovuşturmaya uğradığını öne süren herkesin Norveç'e girmesine ve durumu araştırılıncaya değin ülkede kalmasına izin verilmekteydi. Öteki devletler mültecilerin denetimini sıkılaştırırken, kendi kendini "mülteci" ilan edenlerin Norveç'e girişlerinde sürekli artış oldu ve bu durum kamu fonları üzerinde ağır bir baskı yarattı. Hükümetin bundan böyle mültecilere karşı daha sıkı bir politika izlemesi bekleniyordu. Ekimde Adalet Bakan yardımcısı Tore-Jarl Christensen, temmuzdaki barış anlaşmasından sonra Sri Lanka'dan ayrılan Tamillerin Norveç'e girmesine izin verilmeyeceğini açıkladı.

Kasımda, bir hükümet araştırması sonucunda, devlet petrol şirketi Statoil yöneticilerinin bir petrol rafinerisi projesine büyük çapta fazla harcama yapıldığını gizlemeye çalıştıkları açığa çıktı. Petrol bakanının Statoil yöneticilerini görevden almayı reddetmesinin yol açtığı hükümet bunalımı 20 Kasım'da Statoil yönetim kurulu üyelerinden bazılarının istifasıyla atlatıldı.

Barents Denizinin Kuzey Burnunun yukarısında kalan bölümünde keşif sondajları başladı. Jeologlara göre bölge petrol bakımından çok zengindi, ama ilk iki kuyudan petrol çıkmadı. Yıl ortasında Ekofisk petrol ve doğal gaz alanındaki platformların teknik bir operasyonla 6 metre yükseltilmesi gerekti, çünkü petrol çıkarımı dolayısıyla deniz yatağı çökmüştü. 1986'daki 68 milyon tona karşılık 1987'de 76 milyon ton petrol çıkarılacağı tahmin ediliyordu.

Martta, 20 Şubat'ta ölen Knut Frydenlund'un yerine dışişleri bakanlığına Thorvald Stoltenberg getirildi.

(FAY GJESTER)

PORTEKİZ

Avrupa'nın güneybatısındaki Portekiz Cumhuriyeti, komşusu İspanya'yla paylaştığı İber Yarımadasının Atlas Okyanusu kıyısındadır. Yüzölçümü: 92.389 km² (Atlas Okyanusundaki Asor ve Madeira adalarının yüzölçümleri bu rakamın içindedir). Nüfus: (1987 tah.) 10.312.000. Başkent: Lizbon. Para birimi: escudo (Esc); (5 Ekim 1987) serbest kurda 145,02 Esc=1 ABD Doları; 235,50 Esc=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Mário Soares; başbakan: Aníbal Cavaço Silva.

Portekiz başbakanı Aníbal Cavaço Silva seçim kampanyası sırasında taraftarlarını selamlıyor. Cavaço Silva'nın liderliğini yaptığı Sosyal Demokrat Parti'nin parlamentoda çoğunluğu elde etmesiyle 1974'ten bu yana ilk kez istikrarlı bir hükümet kuruldu.
FRANCO PHOTO SPRINT / GAMMA / LIAISON

Sosyal Demokrat Parti'nin (PSD) azınlık hükümeti yaklaşık 18 ay görevde kaldıktan sonra Nisan 1987'de düşürüldü. Eski cumhurbaşkanı General António Ramalho Eanes'in merkez sağ eğilimli Demokratik Yenilikçi Parti'sinin (PRD), Portekiz Sosyalist Partisi (PSP) ve Komünistlerce desteklenen güvensizlik önergesi 108'e karşı 134 oyla kabul edildi. Devlet Konseyi'ndeki görüşmelerden sonra 17 üyenin 12'si yeni bir hükümet kurulmasındansa erken seçimlere gidilmesi yönünde oy kullandı. Cumhurbaşkanı Mário Soares, güvensizlik önergesini destekleyen partilerin uygun bir hükümet önerisi getirmedikleri gerekçesiyle yeni seçime gidilmesini destekledi. Başbakan Aníbal Cavaço Silva 18 Nisan'dan seçimlerin yapılmasına değin geçici hükümete başkanlık etmeyi kabul etti. Meclis feshedildi ve seçimlerin 19 Temmuz'da yapılması kararlaştırıldı. Bu, sekiz yıl içindeki beşinci erken seçimdi.

Üç hafta süren olaysız ama coşkulu seçim kampanyası sonunda, Cavaço Silva'nın başkanı bulunduğu PSD Parlamento'da çoğunluğu sağlamak için gerekli yüzde 43'ün çok üzerinde, yüzde 50,15 oranında oy aldı. İktidardaki parti, 1986'da Avrupa'daki en yüksek büyüme hızına ulaşan Portekiz ekonomisinin bu başarısının meyvelerini toplamış oldu. Ayrıca, ilk kez oy kullanan ve tarım sektöründeki sorunların yanı sıra devlet bürokrasisinde ve kamu sektöründeki aşırı yığılmanın yarattığı sorunları ele alarak ülkeyi modernleştirmeye çalışan hükümeti destekleyen seçmenlerin de oylarını aldı.

Seçimler, Cavaço Silva ve PSD'ye büyük bir çoğunluk getirdi ve 1974'ten bu yana Portekiz'de ilk kez istikrarlı bir hükümet oluşturuldu. PSD 1985'te 88 olan sandalye sayısını 148'e çıkardı. Sonuçlar, 38 sandalye yitiren PRD açısından büyük bir yenilgiydi ve Eanes partinin başkanlığından ayrıldı. PSP üç sandalye daha kazanarak 60 sandalyeye ulaştı ve konumunu biraz daha sağlamlaştırdı.

Avrupa Parlamentosu'ndaki 24 üyelik için seçimler de parlamento seçimleriyle birlikte yapıldı ve benzer bir sonuç alındı: PSP 10, Merkez Sosyal Demokrat Parti (CDS) dört, Portekiz Komünist Partisi (PCP) üç ve PRD bir üyelik elde ettiler. Seçilen ünlü adlar arasında eski başbakanlardan Maria de Lourdes Pintasilgo ile eski CDS liderlerinden Francisco António Lucas Pires de vardı.

Cavaço Silva 12 Ağustos'ta hükümetini kurdu. Önceki kabineden pek çok bakan yerini korudu ve iki yeni bakanlık eklendi. Eski eğitim bakanı João de Deus Pinheiro, Pedro Pires de Miranda'nın yerine dışişleri bakanı olurken Miguel Ribeiro Cadilhe maliye bakanlığını korudu. Enrico de Melo savunma bakanlığının yanı sıra başbakan yardımcılığına getirilirken, yeni oluşturulan gençlik bakanlığına António Couto dos Santos atandı. Kabinede PSD'li olmayan tek bakan, eski CDS'li Roberto Carneiro'ydu ve sorunlu eğitim bakanlığına getirildi.

Yeni hükümet siyasal güven ortamının yaratılmasına, bölgesel eşitsizliklerin giderilmesine ve özel sektörün rolünün artırılmasına öncelik vereceğini açıkladı. Cavaço Silva'nın, devletin toplumsal konulardaki rolüne pragmatik ve popülist yaklaşımının yanı sıra iş yasalarının gözden geçirilmesi, kamu sektörü harcamalarının kısılması, sanayi ve hizmet sektörlerindeki devlet denetiminin azaltılması yolundaki girişimlerini de sürdüreceği anlaşılıyordu. Bunları gerçekleştirmek için, herkese mutlak iş güvencesi sağlayan ve yaygın kamu mülkiyetini öngören anayasayı değiştirmek zorundaydı. Bunu sağlayacak güçlü desteğe sahipti. Ayrıca Sosyalistler de bu değişikliklere istekli olduklarını hemen açıkladılar.

1974 Devrimi'nin önde gelen adlarından Yarbay Otelo Saraiva de Carvalho'yla ilgili olarak Temmuz 1985'te başlamış olan dava mayısta sonuçlandı ve Carvalho, 25 Nisan Halk Kuvvetleri (FP-25) adlı kent gerilla örgütünü yönetmekten, 15 yıl hapse mahkûm edildi. FP-25, 1980'lerin başında Portekiz'deki NATO ve ABD hedeflerine bir dizi silahlı saldırıda bulunmuştu.

1986'daki yüzde 4,8'lik rekorun ardından ekonomik büyüme sürdü ve 1987'de büyüme oranının yatırımlardaki ve tüketim harcamalarındaki artış dolayısıyla yüzde 4-4,5 olması bekleniyordu. Düşmeye devam eden enflasyon oranının 1985'teki yüzde 20'ye karşılık 1987'de yüzde 10'u aşması beklenmiyordu. 1986'da yüzde 6,5 oranında artmış olan kişisel tüketim harcamaları yüksek ücret artışlarının etkisiyle 1987'de de benzer oranda arttı. Canlı tüketim talebinin olumsuz bir etkisi, yılın ilk dokuz ayında ithalattaki yüzde 30'luk artış ve buna bağlı olarak büyüyen dış ticaret açığıydı. Yatırımlardaki kararlı büyümenin sürdürülmesinin yanı sıra iç talep artışının yüzde 4'le sınırlanmasının planlandığı 1988 bütçesinin başlıca sorunu, ekonominin aşırı hızlı genişlediği kaygısıydı. Kasımda hükümet bir özelleştirme yasa tasarısını benimsedi. Buna göre işverenler ve küçük yatırımcılar belirli kamu kuruluşlarından kâr garantili hisse senedi satın alabileceklerdi.

Dış politikada, Avrupa Toplulukları (AT) en önemli konu olmaya devam etti. Bunun birinci nedeni, AT'nin en yoksul ülkesine yapacağı yardımın artırılması isteği, ikinci nedeni de AT ülkeleri şirketlerinin artan rekabetine karşı durma çabasıydı. AT, Portekiz'i bölgesel kalkınma yardımı programında öncelikli ülke olarak belirlemişti. Portekiz hükümeti dokuma, domates salçası, kâğıt hamuru, selüloz ve ayakkabı gibi, AT ülkelerinin duyarlı olduğu ürünlerin Avrupa pazarlarındaki satışını artırabilmek için yoğun çaba harcıyordu.

Cavaço Silva, Portekiz'deki ABD üslerinden daha çok kazanç sağlamanın yolunu aradı. Ekimde, ABD yardımını yetersiz bulduğu için, Asor Adalarındaki ABD hava üssüne ilişkin sözleşmenin, süresinin 1991'de bitmesine karşın şimdiden ele alınabileceğini açıkladı.

Portekiz martta, Macau'yu Aralık 1999'da Çin Halk Cumhuriyeti'ne devretmeyi kabul etti. Bu konuda, İngiltere ile Çin arasında Hong Kong'un geleceğiyle ilgili olarak imzalanana benzer bir anlaşma yapılması beklenmekteydi. Hükümet sürpriz bir açıklamayla, 1975'ten bu yana Endonezya ile Portekiz arasında anlaşmazlığa neden olan Doğu Timor için kendi kaderini belirleme hakkı istemekten vazgeçtiğini ilan etti.

(MICHAEL WOOLLER)

SAN MARİNO

San Marino Cumhuriyeti İtalya'nın kuzeydoğusunda ve tamamı İtalya sınırları içinde kalan bir kara ülkesidir. Yüzölçümü: 61 km². Nüfus: (1987 tah.) 22.100. Başkent: San Marino. Para birimi: İtalyan Lireti (Lit); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1.329 Lit=1 ABD Doları; 2.158 Lit=1 sterlin. Cumhuriyet, genel oyla seçilen Büyük ve Genel Konsey'in her altı ayda bir atadığı iki *capitani reggenti* ya da ortak başkan tarafından yönetilir. Yürütme erki, iki *capitani reggenti*, üç devlet sekreteri ve yedi bakandan oluşan Devlet Kongresi'ndedir.

San Marino Komünist Partisi (PCS), San Marino Sosyalist Partisi (PSS) ve Sosyalist Birlik Partisi'nin (PSU) oluşturduğu önceki koalisyonun Temmuz 1986'da düşmesinden bu yana iktidarda bulunan San Marino Hıristiyan Demokrat Partisi'yle (PDCS) PCS'nin koalisyon hükümeti görevini 1987'de de sürdürdü. Büyük ve Genel Konsey seçimlerinin 1988'de yapılması bekleniyordu. Toplam 60 üyesi bulunan bu konsey 1 Nisan 1987'den başlamak üzere PCS'den Renzo Renzi ve PDCS'den Carlo

Franciosi'yi altı aylık dönem için *capitani reggenti*'liğe getirmişti. Onların ardından göreve gelen PCS'den Rossano Zafferani ve PDCS'den Gian Franco Terenzi'nin görev süreleri ise Mart 1988'de sona eriyordu.

San Marino ekonomisi hemen tümüyle turizme dayalıdır. Bu küçük ülkeyi her yıl üç milyon kadar turist ziyaret etmektedir. Koalisyon hükümeti otel ve dinlenme tesislerini büyük ölçüde artırmayı planladı. Bu projenin finansmanı için bir kumarhane açılması önerildi. Kimileri buna karşı çıktığı gibi, öneriyi destekleyenler de oldu. Ancak İtalyan hükümetinin San Marino'da kumarhane açılmasına şiddetle karşı olduğu hemen herkesçe biliniyordu. 1949'da benzer bir girişim, İtalyan hükümetinin yıllık yardımını kesmesi ve ardından San Marino'yu ablukaya alması yüzünden sonuçsuz kalmıştı.

(K. M. SMOGORZEWSKİ)

VATİKAN

Bağımsız ve egemen Vatikan Kent Devleti Roma il sınırları içindedir, ama toprakları Roma'nın bir parçası değildir. Sınırları belirli bir devlet olarak, Katolik Kilisesi'nin yönetim ve yasama organı olan Papalık'tan ayrıdır. Yüzölçümü 44 ha. Nüfus: (1987 tah.) 750. Devlet başkanı: Papa II. Johannes Paulus. Yönetim: 1987'de Agostino Cardinal Casaroli başkanlığında beş kardinalden oluşan papalık kurulu.

1987'nin başlıca olayları Avusturya cumhurbaşkanı Kurt Waldheim'ın ziyareti ve Papa II. Johannes Paulus'un Uruguay, Arjantin ve Şili'ye, ardından da Federal Almanya, Polonya ve ABD'ye yaptığı gezilerdi.

Cumhurbaşkanı Waldheim'ın ziyaretiyle ilgili olarak Papa, Waldheim'ın II. Dünya Savaşı sırasında Yahudilerin sürgün edilmelerinde rol oynadığı suçlamasına ilişkin istediği kanıtlar sunulmadıkça, köklü Katolik geleneğine sahip bir ülkenin devlet başkanını kabul etmeyi reddedemeyeceğini belirtti. ABD'ye ziyareti sırasında karşıt gösteriler olabileceği anlaşılınca, Papa Amerikalı Yahudileri özel olarak kabul etti. İsrail Devleti'nin tanınmasının artık dinsel bir sorun değil, Devlet Sekreterliği'nin ele alacağı politik bir konu olduğunu vurguladı.

Papa II. Johannes Paulus haziran ayında Avusturya cumhurbaşkanı Kurt Waldheim'la Vatikan'da bir araya geldi.
FELICI - GAMMA / LIAISON

Papa'nın, Şili ile Arjantin'i ziyareti sırasında bu iki ülke arasındaki Beagle Kanalı anlaşmazlığının çözümündeki başarılı arabuluculuğu övgüyle karşılanırken, Şili devlet başkanı General Augusto Pinochet Ugarte'yle görüşmesi de protesto gösterilerine yol açtı. Haziranda Papa'nın, doğduğu ülke olan Polonya'ya üçüncü kez gitmesinden önce, ocakta Polonya lideri General Wojciech Jaruzelski Vatikan'ı ziyaret etmişti. Macaristan başbakanı Gyorgy Lazar, Irak başbakan yardımcısı Tarık Aziz ve Mozambik devlet başkanı Joaquim Chissanó da yıl içinde Vatikan'da Papa tarafından kabul edilenler arasındaydılar.

(MAX BERGERRE)

YUNANİSTAN

Yunanistan Cumhuriyeti Balkan Yarımadasının güney bölümünü, Güneydoğu Avrupa'daki birbirine yakın birkaç takımadayı, ayrıca İon ile Ege denizlerindeki ve bu iki denizin arasında kalan bölgedeki adaları kapsamaktadır. Yüzölçümü: 131.957 km². Nüfus: (1987 tah.) 10.010.000. Başkent: Atina. Para birimi: drahmi (Dr); (5 Ekim 1987) serbest kurda 140,98 Dr=1 ABD Doları; 228,93 Dr=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Khristos Sartzetakis; başbakan: Andreas Papandreu.

Mart sonunda, Ege Denizindeki petrol hakları konusundaki anlaşmazlık Yunanistan'la Türkiye'yi bir kez daha savaşın eşiğine getirdi. Bunalım atlatıldı ama olayın önemli yan etkileri oldu. Atina'yla Ankara arasında hızlanan mesaj diplomasisi sinirleri yatıştırdı ve Başbakan Andreas Papandreu'ya, Türkiye'nin yayılmacılığı olarak nitelediği tutuma karşı sağlanacak koruma karşılığında ABD'ye Yunanistan'daki üslerini kapatmama önerisinde bulunma fırsatı verdi.

Ege bunalımı, Yunan hükümetinin bir Kanada-ABD-Federal Almanya konsorsiyumundan Kuzey Ege'de petrol çıkarma ayrıcalığını devralmaya karar vermesiyle başladı. Türkiye bu girişimi Yunanistan'ın karasuları dışında petrol kuyuları açacağı biçiminde yorumladı ve kendi araştırma gemisini tartışmalı Ege kıta sahanlığına gönderdi. Yunanistan Türk gemisini batırma tehdidinde bulundu ve cüretkâr biçimde savaşı körükledi. Batılı diplomatik temsilcilerin çabaları sonucunda Türkiye, Yunanistan'ın kendi 6 millik karasularında petrol çıkarmayı kabul etmesi durumunda araştırma gemisini çekmeye razı oldu. Yunan hükümeti buna zorunlu olarak uydu ve Türkiye'ye, Ege kıta sahanlığı sınırının belirlenmesi için birlikte Uluslararası Adalet Divanı'na başvurmayı önerdi. Ege'deki Yunan adalarının çokluğu karşısında Türkiye yasal bir çözümden çok, siyasal bir çözümü yeğliyordu. Türk hükümeti öneriye yanaşmadı ve fırsatı değerlendirerek, bunun yerine ikili görüşme önerisinde bulundu. İki ülke başbakanları arasındaki kişisel mesaj alışverişi, yeni bir bunalımı engellemekle birlikte somut bir sonuç da doğurmadı.

Papandreu'nun, Yunan-Türk bunalımı doruğundayken, destek için NATO ittifakına ya da Avrupa Toplulukları'na (AT) başvurmak yerine, dışişleri bakanı Karolos Papulias'la, Bulgaristan Devlet Konseyi başkanı Todor Jivkov'a kişisel bir mesaj göndermesi Batılı müttefiklerini rahatsız etti. Bulgaristan'ın Yunanistan'a askeri destek sağlayacağı yolundaki asılsız söylentiler yaymanın dışında, bu davranış ABD ve Batı'ya güvensizlik ima ediyor, ayrıca Türkiye'ye, Bulgaristan'daki Türk azınlığı sorunu dolayısıyla bu komşusuyla da anlaşmazlık içinde olduğunu anımsatıyordu. Ancak, Papandreu, ABD ile NATO'nun

1987'de Yunanistan-Türkiye ilişkilerinde ortaya çıkan gerginlik Yunanistan'da halkın kıtlık endişesiyle mağazalara hücum etmesine yol açtı.
AP / WIDE WORLD

iyiniyeti sürmediği takdirde Yunanistan'ın Ege'deki güvenliğinin son derece nazik bir konuma gireceğini anlamıştı. Gene de ABD ve Yunanistan 1987 boyunca birbirlerine karşı çeşitli siyasal manevralara giriştiler. 1988'de sona erecek olan anlaşmadan sonra ABD üslerinin geleceğinin ne olacağı konusunu ertelemekten başka bir işe yaramayan, kimi zaman küçümseyici ve küstah karşılıklı mesajlar gönderildi. En çarpıcı anlaşmazlıklardan biri, haziranda Papandreu'nun, ABD'nin Yunanistan'a yönelttiği, Yunanistan'la bağlantılı hedeflere saldırılmaması karşılığında Arap teröristlere Yunanistan'dan serbest geçiş hakkı tanıdığı yolundaki suçlamayı resmen geri almasına kadar, görüşmeleri başlatmama kararıydı.

Papandreu'nun asıl açmazıysa, iktidardaki Panhellenik Sosyalist Hareket'in (Pasok), soldaki seçmenleri gücendirmeye devam etmesi durumunda gelecek seçimlerden sonra iktidarda kalma şansının zayıf olmasıydı. 1988'den sonra tüm yabancı üsleri kaldırma sözü vermiş olan Papandreu ABD'yle yeni bir anlaşma imzalarsa solla arasının açılması kaçınılmaz olacaktı. Bu bağlamda, 24 Mayıs'ta parlamentoda yaptığı bir konuşmada Papandreu, görüşmeler "ülkenin yüksek çıkarlarına hizmet eden" bir anlaşmayla sonuçlanırsa konunun halkoylamasına sunulacağını açıkladı. Bu manevra Papandreu'ya soldan gelecek suçlamalardan kurtulma ve ABD'yle görüşmelerde her türlü kararı rahatça alabilme olanağı sağlıyordu. Üslerin geleceğine ilişkin ön görüşmeler 9 Kasım'da başladı ve Yunan hükümeti daha başlangıçta bunun uzun bir görüşme olacağını belirtti. Pek çok Yunanlı, Papandreu'nun bu konuyu ileride iç politika stratejisine uygun olarak kullanmak üzere gündemde tutmak istediğinden kuşkulanmaya başladı. Örneğin, yeni seçim tarihi her ne kadar 1989 ortasına denk gelmekteyse de, görüşmelerde ansızın ortaya çıkabilecek bir kesilmenin ardından Papandreu, ABD'den üslerin hemen sökülmesini isteyebilir ve bir erken seçimde solu peşinden sürükleyebilirdi.

Sosyalist hükümetin iki yıllık kemer sıkma politikasının ardından hızla oy kaybına uğraması karşısında bu senaryo daha da mantıklı görünmeye başladı. Sıkı ekonomik politikalar bütçe açıklarını azaltmış, enflasyonu düşürmüş ve iş dünyasındaki kârlarda büyük artış gerçekleşmişti ama, bütün bunlar ücretlilerin gelirlerinde yüzde 12'lik bir düşüş pahasına sağlanmıştı. Sık sık görülen grevlere karşın hükümet sıkı ekonomik önlemleri sürdürmeye karar verdi, ama 1988'de bir ölçüde genişleme politikası izleme sözü vermek zorunda kaldı. Bütçenin sıkılığı, kamu sağlığı, özellikle de eğitim koşullarını kötüleştirdi ve öğrenciler arasında yaygın huzursuzluğa yol açtı. İlkbahardaki şiddetli kar fırtınaları ürünlere zarar verirken temmuzda ansızın gelen bir sıcak hava dalgası 1.000'den fazla kişinin ölümüne neden oldu.

Eylülde Atina'da polisle terörist olduğu belirtilen kişiler arasındaki silahlı çatışmada bir kişi öldü, iki kişi yakalandı ve bir gizli silah deposu ele geçirildi. Bu olayın ardından ülkedeki terör hareketlerine karşı mücadelenin başlatılacağı umudu doğmuştu, ama soruşturma sonuç vermedi. Atina yakınlarında, ABD personeli taşıyan otobüslere yöneltilen ve 12 kişinin yaralandığı iki saldırının sorumluluğunu esrarengiz "17 Kasım Devrimci Örgütü" üstlendi.

Manastır arazilerinin ve kentlerdeki değerli kilise mülklerinin devlet denetimine girmesini sağlayan yasa Ortodoks Kilisesi'yle devlet arasındaki çatışmayı şiddetlendirdi. Kamu kuruluşlarındaki yolsuzlukları kapsayan bir dizi skandal kamuoyunda hoşnutsuzluk yarattı. Hükümet, zimmet ve sahtekârlık suçlamaları konusunda meclis araştırması açılması yolundaki baskılara direndi. Papandreu, kamuoyunda oluşan olumsuz görünümü silmeye çalışarak kabinede iki kez değişiklik yaptı. 5 Şubat'ta parti yönetimine çektiği bakanlarını, 22 Eylül'de pek de anlaşılamayan nedenlerle ve bu kez daha da fazla yetkiyle eski görevlerine getirdi.

(MARİO MODİANO)

Doğu Avrupa ve SSCB

1987'de Doğu Avrupalı seçkinlerin SSCB ile ilişkilerinde görülen değişim bölgedeki bütün öbür olayları gölgede bıraktı. Yaklaşık 20-30 yıldır ilk kez, Moskova'nın değişim isteği öteki Doğu Avrupa başkentlerindekine ağır basıyordu. Doğu Avrupa'daki tutucular yıllardır düşünsel düzeyde rahatlarını bozmamış ve değişmeye karşı gösterdikleri direnci haklı çıkarmak için Brejnev'in tutuculuğundan yararlanmışlardı. Ama artık ya politikalarına dayanak aramaktan vazgeçecek ya da *glasnost* (açıklık) ve *perestroika*'yı (yeniden yapılanma) destekler görünmek zorunda kalacaklardı.

Öte yandan, değişim bazılarının çekindiği kadar geniş kapsamlı olmadı. Reform karşıtları için asıl sorun, oluşan yeni siyasal havaydı: 1960'ların sonlarından beri ilk kez her

türden reform yanlısı görece güçlü bir biçimde siyaset sahnesine girebiliyordu. SSCB'deki değişimin sınırları, Mihail Gorbaçov'un Sovyetler Birliği Komünist Partisi (KPSS) Merkez Komitesi'nin 27 Ocak'taki plenumunda yaptığı konuşmada açıklandı. Gorbaçov konuşmasında kendi reform anlayışını ortaya koydu: Reform, birey ve grup inisiyatifinin dikkatli biçimde genişletilmesi, buna paralel olarak da parti ve devlet bürokrasisi müdahalesinin gevşetilmesiydi.

Gorbaçov, ikinci önemli konuşmasını nisanda, Çekoslovakya'nın başkenti Prag'ı ziyareti sırasında gerçekleştirdi. Bu konuşmada, SSCB'deki yeniden yapılanma ile Doğu Avrupa'nın yapması gerekenler arasındaki ilişkiyi nasıl gördüğünü anlattı. SSCB'deki deneyimin Doğu Avrupa ülkeleri için yararlı olacağını, ama her ülkenin kendi özgün nitelikleri ve ulusal özellikleri olduğunu belirtti. Böylece Gorbaçov, bütün komünist partilerin SSCB deneyimini zorunlu bir model olarak kabul etmesi gerektiği inancını ortadan kaldırmaya çok yaklaştı. Ayrıca bu konuşmanın Prag'da yapılmasının da önemli bir simgesel anlamı vardı; burası 1968'de, yönetimdeki bir komünist partinin giriştiği en geniş ölçekli reform deneyi olan "Prag Baharı"nı yaşamıştı.

Gorbaçov'un reform tasarıları bazı Doğu Avrupa ülkeleri için çok az yenilik içeriyordu. Özellikle Macaristan ve Polonya için, siyasal havada epeydir görülmeye başlayan değişim dışında hiçbir yenilik getirmiyordu. Örneğin Macaristan'da önde gelen reformcular, kendi deneyimlerinin Gorbaçov'un sunduğu yeniliğin fazlasıyla temkinli olduğunu gösterdiğini ileri sürüyordu. Onlara göre komünist sistemi güçlendirmenin en etkili yolu, partinin tekeline son vermek ve parti içi çoğulculuğa yönelmekti. Gorbaçov'un önerdikleriyse, Kremlin'in böyle bir eğilimi benimseyeceğine ilişkin işaretler taşımıyordu.

Macaristan'da tartışılan bir görüş de, partinin rolünün yasal olarak yeniden tanımlanması ve gerçek anlamda yasal bir çerçeveye yerleştirilmesiydi. Reform yanlılarının en çok ağırlık verdiği görüş de buydu. Bu yolla, resmî görevlilerin pazarın mantığına müdahale etmek ve başkalarını siyaset sahnesinin dışına itmek için kullandıkları keyfi parti iktidarının sona ereceği umuluyordu. Reformculara göre en önemli nokta, var olan kurumların gücünü ve otoritesini artırıp bütün siyasal çatışmaların açıkça dile getirilmesine olanak tanıyarak siyasal sistemi genişletmekti. Bugünkü sistemin başlıca sorunu çıkar çatışmalarını bastırarak iktidarın kötüye kullanılmasına zemin hazırlamasıydı. Üstelik toplumun gerçek isteklerinin ve toplum üyelerinin yaratıcı yeteneklerinin ortaya çıkmasına olanak tanımıyordu. Reform yanlılarının savunduğu görüşlerin gücüne ve ekonomik durumun acil önlemler gerektirmesine karşın, Macaristan yetkililerinin bu reformlara hazır olduğunu gösteren pek kanıt yoktu.

Polonya'daki yetkililerin sonbaharda kamuoyuna açıkladığı reform paketi ise, görünenin tersine, var olan sistemde birkaç yüzeysel değişikliği amaçlıyordu ve radikal bir değişim getirmekten çok uzaktı. Oysa ülkedeki ekonomik durumun iyileştirilmesi için daha fazla toplumsal katılım ve istekliliğin gerekli olması, yönetimin toplumsal desteğe olan gereksinimini artırmaktaydı. 29 Kasım'da düzenlenen siyasal referandumun ise iktidarın yönlendiriciliğinden kurtulamadığı düşünülüyordu.

Partinin yönetimini, en azından topluma danışarak sürdürmesi gerektiği düşüncesi Yugoslavya'nın Slovenya federal cumhuriyetinde etkili biçimde uygulanmaktaydı. Bununla birlikte, Yugoslavya'nın tek bir cumhuriyetiyle sınırlı olduğundan Slovenya deneyiminin fazla abartılmaması gerekiyordu. Ama cumhuriyetin bir model olarak taşıdığı önem göz ardı edilemezdi. Slovenya'daki yönetim sendikalar, basın, gençlik örgütleri, yerel yönetim gibi çeşitli kurumlar üzerindeki parti denetimini kaldırarak bu kurumların, üyelerinin görüşlerini temsil etmesine olanak sağlamıştı. Bu serbestliğin doğrudan sağladığı yararlardan biri de, Slovenya'daki yönetimin saygınlığını artırması ve toplumdan daha fazla onay almasıydı.

Bu örnekler, reformları gerçekleştirmek için en çok çaba gösterilen ülkelerden alınmıştır. Doğu Avrupa'nın öteki bölgelerinde bu önlemler bile uygulanamıyordu. Örneğin Demokratik Almanya ve Romanya yönetimleri neredeyse, Gorbaçov'un başlattığı *glasnost* ve *perestroika* politikalarını desteklemeyi gereksiz olarak niteleidiler. Çekoslovakya ve Bulgaristan'da ise yalnızca ekonomiyle sınırlı, oldukça temkinli adımlar atıldı. Öte yandan bu iki ülkedeki durumun SSCB'dekine yakın olduğu ve siyasal dönüşümün buralarda da şimdilik gereksiz görüldüğü ileri sürülebilir. Çekoslovakya'da başlatılan reformların, Komünist Parti genel sekreteri Gustav Husák'ın aralıkta değiştirilmesinden sonra, hızlanması beklenmiyordu.

Romanya'da şimdiden yaşanmakta olduğu gibi, halk daha fazla özveri göstermeden ve ekonomik çöküş tehdidi olmaksızın, Doğu Avrupa'da var olan sistemin sürdürülebileceğine inanmak güçtü. Ama halktan daha fazla özveri beklenmesi ve ekonomik çöküş tehlikesi de istikrarsızlığı artırıyor, daha fazla siyasal değişim konusundaki baskıları güçlendiriyordu. Bu durum da SSCB'nin yararına değildi. Bu konuda Gorbaçov kendisinden önceki SSCB önderlerinden pek ayrılmıyordu. O da Doğu Avrupalı müttefikleri için daha fazla istikrar ve refah istiyordu. Batı'da ekonomi ve daha da önemlisi teknoloji alanlarında canlanmasının görüldüğü 1980'lerin değişen iç ve dış koşulları, kaçınılmaz olarak, Gorbaçov ve öteki Doğu Avrupalı liderlerin önceden açıkça belirttiklerinden daha büyük siyasal değişimlere yol açabilir. Bu reformlar ne kadar gecikirse, o kadar sancılı olacaktır.

(GEORGE SCHÖPFLIN)

ALMAN DEMOKRATİK CUMHURİYETİ

Alman Demokratik Cumhuriyeti (ADC), Orta Avrupa'da, Baltık Denizi kıyısında sosyalist bir cumhuriyettir. Yüzölçümü: 108.333 km². Nüfus: (1987 tah.) 16.598.000. Başkent: Doğu Berlin. Para birimi: ADC Markı (M); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1,84 M = 1 ABD Doları; 2,99 M = 1 sterlin. 1987'de Almanya Sosyalist Birlik Partisi (SED) genel sekreteri ve Devlet Konseyi başkanı (devlet başkanı): Erich Honecker; Bakanlar Kurulu başkanı (başbakan): Willi Stoph.

Demokratik Almanya halkı 1987'de, SSCB'de gerçekleşmekte olan reformlar konusunda kendi iletişim araçlarından çok az şey öğrenebildi. Mayısta Mihail Gorbaçov'u Doğu Berlin'de ağırlayan lider Erich Honecker, Demokratik Almanya için zaten başarıyla işleyen sosyalist demokrasi dışında bir seçenek olmadığını belirtti. Bununla birlikte, Honecker'in Federal Almanya gezisi bir dönüm noktası oldu. Kasım sonlarında Honecker'in Paris'i ziyaret edeceği duyuruldu; bu, bir Doğu Avrupa liderinin, Berlin'i denetleyen üç Batılı müttefikten birine yapacağı ilk geziydi.

Honecker'in eylülde Federal Almanya'ya yaptığı beş günlük gezi büyük önem taşıyordu. Uzun süredir beklenen ziyaret, Demokratik Almanya yönetiminin ve Almanya'nın bölünmesinin resmî olarak tanınmasını sağlamak için Honecker'in gösterdiği çabaların doruk noktasıydı. Honecker Federal Almanya'nın Alman ulusunun hâlâ bir bütün olduğu savını reddetti. Bu arada gezisinin olumlu geçmesi için çaba gösterdi. Yılın ilk yarısında, emeklilik yaşının altındaki 500 bini aşkın Demokratik Almanın, acil aile sorunları için Federal Almanya'yı ziyaret etmelerine izin verildi. Oysa birkaç yıl öncesine değin ancak emekliler yurt dışına çıkabili-

yordu. Gene ilk kez, başarılı işçiler, kendi sistemlerini eleştirmemek koşuluyla, Batı'yı ziyaret etmelerine izin verilerek ödüllendirildi. Yurt dışına çıkanların sayısının yıl sonuna değin bir milyonu bulması bekleniyordu.

Honecker'in Bonn gezisinden kısa süre önce, iki Alman devleti Hessen'deki Herleshausen yakınlarında beş mahkûmu takas etmişti. Federal Almanya'nın bıraktığı mahkûmlar arasında, 1986'da KGB adına casusluk yapmaktan 8,5 yıl hüküm giyen Manfred Rotsch da vardı. Rotsch, Messerschmitt-Bölkow-Blohm uçak şirketinde çalışırken SSCB'ye çok önemli askeri bilgiler sağlamıştı. Demokratik Almanya'nın bıraktığı mahkûmlardan biri de 1980'de casusluk suçuyla 15 yıl hüküm giyen Christa-Karin Schumann'dı. Schumann'ın, casus olduğu ortaya çıktıktan sonra idam edilen Tuğamiral Winfried Baumann-Zakrzowski'yle işbirliği yaptığı söyleniyordu.

Demokratik Alman sınır muhafızlarına verilen vur emrinin de Honecker'in gezisi öncesinde kaldırıldığını gösteren kanıtlar vardı. Demokratik Almanya'daki koşulların giderek rahatlamasına karşın, çok daha fazla sayıda kişi Federal Almanya'ya sığınmaya başlamıştı. Özellikle barış yanlısı gruplar artık ülkedeki yerleşik düzene açıkça eleştiriler yöneltiyor ve dinsel önderlerin 10 yıl önce düşünemeyecekleri kadar daha özgür olduğu belirtiliyordu.

Honecker'in Federal Almanya gezisinden sonra resmî bir bildiri yayımlandı. Çevre koruma, radyasyona karşı önlem alınması, bilim ve teknoloji alanlarında daha sıkı işbirliğini öngören anlaşmalar imzalandı. Her iki taraf da, dostça ilişkilerini sürdürme, iç ve dış konularda birbirlerinin bağımsızlığına ve özerkliğine saygı gösterme vaadinde bulundular.

Demokratik Almanya, Varşova Paktı içinde ekonomisi en iyi durumda olan ülke konumunda olmakla birlikte, üretimde Batı'nın istediği kalite standartlarına ulaşamadığı yolunda gittikçe artan yakınmalarla karşılaşıyordu. Batı'ya ihraç edilebilecek mallar kısıtlı, teslim süreleri çok uzun ve Batı'nın isteklerine göre Demokratik Alman ekonomisinin esnekliği çok azdı. Demokratik Almanya en çok SSCB'ye mal satıyordu ve dış ticaretinin yüzde 40'ı bu ülkeyle gerçekleşiyordu. Milli gelir 1986'da yüzde 4,3 artmış, ama 1987'nin ilk aylarında bu artış yüzde 3'e düşmüştü. Beş yıllık planda (1986-90) belirlenen hedeflere de ulaşılamamıştı.

Berlin'in kuruluşunun 750. Yılı kutlamalarındaki en görkemli olaylardan biri, temmuzda yapılan ve 40 bin kişinin, 375 bandonun ve 760 atın katıldığı geçit töreniydi. SSCB askerleri de *Reichstag*'ın (Parlamento) Nisan 1945'te ele geçirilmesini canlandırdılar. Yılın belki de en anlamlı olayı, 7 Ekim'de kutlanacak olan, ülkenin kuruluşunun 38. yılı nedeniyle alınan kararlardı: Ölüm cezası kaldırıldı ve temmuzdan sonra geniş kapsamlı bir af çıkarılarak 25 bini aşkın mahkûm serbest bırakıldı. 1979'da çıkarılan afta da 22 bin kişi bırakılmıştı.

1987'de ADC yetkilileri bir protesto gösterisi düzenlenmesine ilk kez izin verdiler. Doğu Berlin'deki bu toplantıda göstericiler "Nükleer Silahlardan Arındırılmış Bölge İçin Olof Palme Yürüyüşü" yazılı bir pankart taşıdılar.
AFP PHOTO

Doğu Berlin'de son yılların en önemli sokak gösterisi haziranda, polisin *rock* müzik tutkunu gençleri üç gece art arda dağıtmak zorunda kaldığı olaylardı. Binlerce genç, Batı Berlin'deki *rock* konserlerini dinlemek için Berlin Duvarı'nın önünde toplanmıştı. Polis gençleri dağıtmaya başladığında, "Duvarı kaldırın!", "Özgürlük istiyoruz!" gibi öfkeli sloganlar duyuldu. Gorbaçov'un reform programından zaten tedirgin olan Demokratik Alman yetkilileri, en küçük bir başkaldırıyı bastırmaya hazırladı. Birçok Batılı muhabirin gözlediği bu olaylar resmî açıklamalarda hiç yer almadı.

Muhalifler ülkede iki sınıflı bir toplumun yaratılmakta olduğunu, bazı insanların büyük miktarlarda Federal Alman Markı elde etmeyi başararak özel dükkânlarda satılan Batı mallarını alabildiğini öne sürüyordu. Bu insanlara lokantalarda ve alışverişte de ayrıcalıklı davranılıyordu. Bir araştırmaya göre, son yıllarda çalışma saatlerinin uzamasına karşılık satın alma gücü düşüyordu. Nüfus başına üretilen mal miktarı artmış, ama ihracat da yükselmişti. Araştırma aynı zamanda, yenilikler ve işgücünü özendirme konularındaki yetersizliği de ortaya koyuyordu.

(NORMAN CROSSLAND)

ARNAVUTLUK

Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti, Avrupa'nın güneydoğusundaki Balkan Yarımadasının batısında, Adriya Denizi kıyısındadır. Yüzölçümü: 28.748 km². Nüfus: (1987 tah.) 3.087.000. Başkent: Tiran. Para birimi: lek; (5 Ekim 1987) serbest kurda, 6,19 lek=1 ABD Doları; 10,05 lek=1 sterlin. 1987'de Arnavutluk Emek Partisi birinci sekreteri ve Halk Meclisi Prezidyumu başkanı (başkan): Ramiz Alia; Bakanlar Kurulu başkanı (başbakan): Adil Carcani.

1 Şubat 1987'de, Halk Meclisi'ndeki 250 sandalye için seçim yapıldı. Resmî kaynaklara göre kayıtlı seçmenlerin tam katılımıyla yapılan seçimde Demokratik Cephe'nin onayladığı listedeki adaylar seçilmiş, yalnızca bir karşı oy çıkmış, o da geçersiz sayılmıştı. Arnavutluk Emek Partisi birinci sekreteri Ramiz Alia 19 Şubat'ta yeniden Halk Meclisi Prezidyumu başkanlığına seçildi.

Arnavutluk'un, Enver Hoca dönemine damgasını vuran diplomatik yalıtılmışlıktan çıkmaya başladığını gösteren işaretler vardı. 1986 sonlarında İspanya, Mozambik ve Singapur ile büyükelçilik düzeyinde diplomatik ilişkilerin kurulmasından sonra, Eylül 1987'de Kanada ve Federal Almanya'yla da benzer ilişkiler kuruldu. Federal Almanya'yla yapılan görüşmelerde Arnavutluk'un uzun zamandır sürdürdüğü savaş tazminatı isteği konusunda da anlaşma sağlandı, ama ayrıntılar bildirilmedi. 28 Ağustos'ta Yunanistan, iki ülke arasında II. Dünya Savaşı sonundan beri resmen sürmekte olan savaş durumunu sona erdirdi. Ayrıca Arnavutluk'un ABD ve İngiltere ile de ilişkilerini geliştirmek istediği bildirildi.

Alia 1987 boyunca, iç işlerine ilişkin konuşmalarında gerek iş dünyasında, gerekse yönetimdeki verimsizliği ve yetersizliği eleştirdi.

(K.M.SMOGORZEWSKI)

BULGARİSTAN

Bulgaristan Halk Cumhuriyeti, Avrupa'nın güneydoğusundaki Balkan Yarımadasının doğu kesiminde, Karadeniz kıyısındadır. Yüzölçümü: 110.912 km². Nüfus: (1987 tah.) 8.983.000. Başkent: Sofya. Para birimi: leva; (5 Ekim 1987) serbest kurda, 0,85 leva=1 ABD Doları; 1,39 leva=1 sterlin. 1987'de Bulgaristan Komünist Partisi (BKP) genel sekreteri ve Devlet Konseyi (Ministerski Sıvet) başkanı (başkan): Todor Jivkov; Bakanlar Kurulu başkanı (başbakan) Georgi Atanasov.

Bulgaristan, SSCB'nin izinden giderek ulusal ekonomik ve siyasal sistemde *perestroika* (yeniden yapılanma) politikasını temkinli biçimde uygulamaya başladı. Bu konuda ilk adım, Bulgaristan Komünist Partisi genel sekreteri Todor Jivkov'un Nisan 1986'da parti kongresinde yaptığı konuşmayla atılmıştı. Jivkov konuşmasında, ulusal ekonomide yeni bir işletme biçimine geçilmesinin kaçınılmaz olduğunu belirtmişti. Jivkov, Merkez Komite plenumunun 28-29 Temmuz 1987'deki oturumunda reform önerilerini açıkladı ve var olan sistemi "bürokrasinin üzerinde yeşerdiği zemin" olarak tanımladı.

Önerilen reformlara göre en yüksek devlet otoritesi Ulusal Meclis olacak, Devlet Konseyi ve Bakanlar Kurulu birleştirilerek Devlet Başkanlığı Dairesi oluşturulacaktı. Eylülde, Bakanlar Kurulu'na bağlı dört danışma kurulu (ekonomi, toplumsal işler, tarım ve balıkçılık, araştırma ve teknoloji) dağıtıldı. 1987 sonunda planlama, maliye, ticaret, eğitim ve teknoloji bakanlıklarının kaldırılmasıyla bakanlık sayısı 10'a indi.

Mart 1986'da Bakanlar Kurulu başkanlığını (başbakan) Georgi Atanasov'a devreden Grişa Filipov, Bulgar Gazeteciler Sendikası'nın haftalık yayını *Pogled*'de Jivkov'un reformlarından olumlu biçimde söz etti. Özellikle Komünist Parti'nin iktidarını kısıtlamaya ve parti gücünün gösteriş konusu yapılmasını önlemeye yönelik reformları olumlu karşıladı. Parti önderlerinin resimlerinin asılması, çeşitli gösteriler düzenlenmesi gibi uygulamaları eleştirdi. Çoğunluk, Politbüro ve Merkez Komitesi Sekreterliği üyesi Çudomir Aleksandrov'u reform yanlısı grubun önderi olarak görüyordu.

Ulusal Meclis, ağustosta, Bulgaristan'ın Ocak 1988'den başlayarak dokuz büyük yönetim birimine (*obvod*) bölünmesini onayladı. 1964'te kabul edilen eski sistemde ülke 28 ile (*okrug*) ayrılıyordu.

(K.M. SMOGORZEWSKI)

ÇEKOSLOVAKYA

Çekoslovak Sosyalist Cumhuriyeti Orta Avrupa'da bir kara ülkesidir. Yüzölçümü: 127.905 km². Nüfus: (1987 tah.) 15.591.000. Başkent: Prag. Para birimi: koruna (Kčs); (5 Ekim 1987) ticari işlemlerde 5,48 Kčs=1 ABD Doları; 8,90 Kčs=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Gustáv Husák; Çekoslovakya Komünist Partisi genel sekreterleri: Husák ve 17 Aralık'tan sonra Miloš Jakeš; başbakan: Lubomír Štrougal.

Değişme gereksinimi 1987'de yavaş yavaş kamuoyu önünde kabul edilmeye başladı. Komünist Parti önderlerinin reformlara katı biçimde karşı koyma tutumu nedeniyle bu son derece deneysel ve tümüyle inandırıcı olmayan bir dönüşümdü. Ama Komünist Parti'nin yaşlanmakta olan genel sekreteri Gustáv Husák yıllardır ilk kez halkın önünde reform sözcüğünü kullanmıştı. Ekonomiden sorumlu Merkez Komitesi sekreteri Miloš Jakeš, 17 Aralık'ta genel sekreter olarak Husák'ın yerini aldı. Jakeš'in, Husák'ın başlattığı sınırlı reformları sürdürmesi bekleniyordu.

Çekoslovak yönetiminin içinde bulunduğu hareketsizlikten sıyrılmaya başladığını gösteren ilk belirtiler, Merkez Komite'nin değişime hazır olduğunun çok temkinli biçimde de olsa belirtildiği Aralık 1986'daki toplantısında ortaya çıkmıştı. Ocakta bunun doğrulanmasıyla birlikte, çeşitli işletmelerin yönetiminde küçük çaplı değişiklikler başladı. Bunların tümü de işletmelere daha geniş özerklik getirmeyi amaçlayan teknik önlemlerdi. Ama federal başbakan Lubomír Štrougal'ın ocakta, Husák'ın da martta yaptığı konuşmalarda ülke önderlerinin daha uzun erimli atılımlar amaçladığı ortaya çıkıyordu. Štrougal 1986'da düş kırıklığı yaratan ekonomik göstergelere değinerek üretim ve kalitede gerçek anlamda iyileştirmelere gidilmesi gerektiğini belirtti. 1985'te milli gelirde gerçekleşen yüzde 3,4'lük artış oranı aşağı yukarı saptanan hedefe uygundu, ama bunda nitelik etkeni göz önüne alınmamıştı. Döviz karşılığı ihracattaki düşüş sürüyordu.

1987'de açıklanan ekonomik veriler kamu sektöründe uzun zamandır gözlenen başarısızlığın önlenemediğini gösteriyordu. İlk altı ayın sonuçlarına göre, devletin bütün ekonomik kuruluşlarından yalnızca yüzde 63'ü planlanan hedeflere ulaşmıştı. Milli gelirde ortalama yüzde 3,5 artış öngören 1986-90 beş yıllık planındaki hedeflere ulaşılacağı konusunda yaygın kuşkular vardı. Husák, tutucu biçimde de olsa reformları onayladı ve reformun karşıdevrim anlamına gelmediğini belirtti. Düşünülen değişimlerin, 1948'deki devletleştirmelerden bu yana "ekonomik sisteme yapılan en önemli müdahaleler" olacağı vaadinde bulundu.

SSCB lideri Mihail Gorbaçov'un nisanda Prag'ı ziyareti Çekoslovak liderlerinin tutumlarında görülen değişimde kuşkusuz önemli bir etkendi. Gorbaçov açıkça Çekoslovakya'da değişimden yanaydı, ama SSCB'nin artık Doğu Avrupa'nın kendisini mutlak biçimde örnek almasını istemeyeceğini de belirtiyordu. Bu da reformu desteklemek demekti, ama bu konuda bir ısrarı içermiyordu.

Husák ağustosta yaptığı bir konuşmada gene reform konusuna değindi. Ağırlık bu kez de siyasal değişimden çok, ekonomik değişimdeydi. Husák, elde edilen başarılara karşın, hâlâ yeni teknoloji üretme konusunda kayıtsızlık, edilginlik, üşengeçlik ve yetersizlik olduğunu söyledi. Sözlerini, ülke yönetiminde "var olan mekanizma"nın gereksinimlere uygun düşmediğini öne sürerek tamamladı. Haziranda yayımlanan yeni Devlet Girişimleri Yasası taslağı değişimin

Prag'da Yeşil Barış grubunun bir üyesini Ulusal Müze'nin balkonunda yakalayan Çekoslovak polisi onunla birlikte nükleer enerjiye karşı afiş yapıştıran başkalarını da tutuklandı.
AP / WIDE WORLD

başlıca aracıydı ve partinin her alanda merkezî bir rol üstlenmesi gerektiğini vurguluyordu.

Bu yeni yaklaşımın başlıca iki nedeni vardı: SSCB'deki reform hareketi, Çekoslovakya'nın değişime karşı en sık başvurduğu özürlerden birini, SSCB'nin reforma karşı çıkacağı savını geçersiz kılmıştı. SSCB'ye olan ekonomik bağımlılık da, bu ülkeyi izlemek dışında fazla seçenek bırakmıyordu. Üstelik geçmiş yıllarda siyasal alanda yapılan bazı küçük değişikliklerin ekonomiyi az da olsa düzelttiği görülmüştü.

Bununla birlikte değişime karşı köklü bir muhalefet de vardı. Her türlü reform, 1968'deki "Prag Baharı" reform programının neden bastırıldığı sorusunun ortaya çıkmasına neden oluyordu. Bu reformların bastırılması Husák rejiminin de temelini oluşturmuştu. Gene de zaman zaman, 1969 sonrasında aşırıya kaçıldığı öne sürülmüştü. Bir yandan, değişime karşı eski önderlerden daha hoşgörülü olan yeni bir kadro yetişiyordu, ama yerleşik düzenin üst ve orta kademelerinde yer alan tutucuların konumu da son derece sağlamdı. 1970'lerde değişimleri engelleyenler, 1980'lerin reformcuları olacaktı; bu da değişim girişimlerinin inandırıcılığını yok ediyordu. Siyasal ortamdaki üçüncü etken de, 1969 sonrası tutuculuğun yararını gören Slovakya'ydı. Slovakya'nın değişimi desteklemesi için herhangi bir neden yoktu.

Bu siyasal ortam göz önüne alındığında pek köklü bir değişim beklenemezdi. Zaten Çekoslovakya'da öne sürülen değişiklik önerileri de Polonya, Macaristan, hatta SSCB'de ortaya çıkanlara göre oldukça tutucuydu. Değişim ancak ekonomiyi, özellikle de işletmelerin yönetilmesini ve sanayide uygulanan stratejileri kapsayabilirdi. Yani SSCB'de olduğu gibi siyasal alanda bir *glasnost* (açıklık) deneyi yaşanmayacaktı. Çekoslovak liderlerin kısa vadeli hedefleri göz önünde bulundurulduğunda bu stratejinin gerçekçi olmadığı da söylenemezdi. Uzun bir siyasal durgunluk döneminin ardından, ancak yavaş bir değişim olabilirdi. Ayrıca, teknik bazı iyileştirmeler, köklü değişimlere gereksinim duyan öteki Doğu Avrupa ülkelerinden farklı olarak, Çekoslovak ekonomisine kısa vadeli yararlar sağlayabilirdi.

Ocak 1977'de 77 Bildirisi'ni imzalayan muhalifler bu değişimleri umut, kuşku ve yer yer alayla izliyordu. 20 Ağustos 1968'deki SSCB işgalinin yıldönümünde demokrasi temelinde ulusal uzlaşma çağrısı içeren bir bildiri yayımlandı. İstekler arasında bütün siyasal mahkûmlara af, çalışma özgürlüğü, siyasal kısıtlamalara son verilmesi, 1968'den sonra göç etmek zorunda kalanların ülkeye dönmesine olanak tanınması da vardı. Ekimde Federal Meclis'e gönderilen 50 imzalı bir dilekçede de aynı konulara yer veriliyor, ayrıca bilgilenme özgürlüğü ve tüm yurttaşların siyasete katılabilmesi isteniyordu.

(GEORGE SCHÖPFLIN)

MACARİSTAN

Macar Halk Cumhuriyeti Orta Avrupa'da bir kara ülkesidir. Yüzölçümü 93.036 km². Nüfus: (1987 tah.) 10.608.000. Başkent: Budapeşte. Para birimi: forint (Ft); (5 Ekim 1987) serbest kurda 47,99 Ft=1 ABD Doları; 77,92 Ft=1 sterlin. 1987'de Macar Sosyalist İşçi Partisi genel sekreteri: János Kádár; Başkanlık Konseyi başkanı (cumhurbaşkanı): Pal Losonczi; 25 Haziran'dan sonra Károly Nemeth; Bakanlar Kurulu başkanı (başbakan): Gyorgy Lazar; 25 Haziran'dan sonra Károly Grosz.

Ekonomide sürüp giden kötüleşme 1987'de Macaristan'daki siyasal gelişmeleri önemli ölçüde etkiledi. 1968'de başlatılan ve çok sözü edilen liberal Yeni Ekonomik Mekanizma düşünün sona ermesi, bankacılıkta reform yapılmasına ve kemer sıkmaya yönelik önlemler alınmasına yol açtı. Macar Sosyalist İşçi Partisi Merkez Komitesi yeni ekonomik ve siyasal reformların gerektiğini açıkladı. Açıklama 31 yıldır ülkeyi yöneten 75 yaşındaki genel sekreter János Kádár'ın geleceğine ilişkin tahminler yürütülmesine yol açtı.

25 Haziran'da Bakanlar Kurulu Gyorgy Lazar'ın yerine Károly Grosz'u başbakan atadı. Lazar, Károly Nemeth'in yerine görece önemsiz genel sekreter yardımcılığına getirilirken, Nemeth de Başkanlık Konseyi başkanı oldu. Önceki cumhurbaşkanı Pal Losonczi sağlık nedenleriyle istifa etmişti. Merkez Komitesi başkanı olan ve ileride Kádár'ın yerine geçebileceği düşünülen János Berecz 13 üyeli Politbüro'ya alındı. Grosz'un halkın benimsemeyeceği ekonomik reformları uygulamaya koyması, böylece de Kádár'ın yerini alma olasılığının ortadan kaldırılması için başbakanlığa getirildiği görüşü de geçerliliğini yitirdi. Tersine Grosz'un eylülde gelir ve katma değer vergileri konacağını açıkyüreklilikle belirtmesi kamuoyunda olumlu karşılandı. Aralıkta kabinede yapılan düzenleme, ekonominin yönetiminde Grosz'un konumunu güçlendirdi. Bazı bakanlıklar birleştirildi; bazıları kaldırıldı ve Doğu Avrupa'nın ilk Çevre Bakanlığı kuruldu.

Dünya Yahudi Kongresi'nin (WJC) 6-7 Mayıs'taki yürütme kurulu toplantısını Budapeşte'de yapmayı kararlaştırması, Macaristan'daki dinsel hoşgörünün göstergesiydi. 1987'de Macaristan'da 80 bin kadar Yahudi yaşıyordu. WJC, İsrail basınının ve delegelerinin katılımını ve sansür uygulanmamasını toplantıyı Budapeşte'de yapmanın önkoşulu olarak belirlemişti ve bu koşullar gerçekleşti. Gündemdeki konular arasında SSCB'den Yahudi göçü konusunda bir gelişme raporu da vardı. Toplantı, eylülde yapılan anlaşmayla 20 yıllık bir aradan sonra İsrail'le resmî ilişkilerin yeniden kurulması sonucunu da doğurdu.

Macaristan'da Katolik Kilisesi güçlü olmakla birlikte Vatikan'la ilişkiler görünüşte uyumlu, ama aslında sorunluydu. Bir papalık elçisinin martta, yeni başpiskopos Laszlo Paskai ile görüşmek için Budapeşte'ye yaptığı ziyarette aradaki sorunlar açığa çıktı. Papalık elçisi, askerlik hizmetinin zorunlu olduğu Macaristan'da, vicdani nedenlerle askere gitmeyi reddeden Katolikler hapse atılırken, kilisenin yönetimi desteklemesini eleştirdi. Kilise görevlilerinin birçoğu ise kilisenin varlığını sürdürebilmesi için bazı değerlerden ödün verilebileceği görüşündeydiler.

AIDS sorunu konusunda da önemli ölçüde açıklık vardı. Macaristan'da AIDS virüsü taşıdığı bildirilenlerin sayısı (137) öteki Doğu Avrupa ülkelerine göre daha yüksekti. AIDS konusunda danışma hizmeti sunmak için bir telefon hattı oluşturuldu.

Ekonomik büyüme yavaş gerçekleşiyordu. 1986'da gayri safi milli hasıla (GSMH) yüzde 0,5 artmıştı; oysa planlanan artış yüzde 2,3-2,7'ydi. Kuraklığın bu yıl da sürmesi tarımsal üretime darbe vurdu; sanayi ve inşaat sektörlerinde de durum iyi değildi. 1987 için planlanan yüzde 2'lik artışın gerçekleşmesi ise belirli bir düzelme görülmekle birlikte, düşük bir olasılıktı. Ödemeler dengesindeki sorunlar sürdü ve temmuzdaki yüzde 30'luk zammın ardından tüketim mallarının fiyatları 1986'ya göre yüzde 5,3'lük artış gösterdi. Sanayideki yeniden yapılanmayla işsizlik de sorun olmaya başladı. Yalnızca demir ve çelik sanayisinde 1989'a değin 10 bin işçinin çıkartılması planlanıyordu. Artan dış borçlar da sorunları artırdı. Macaristan, Doğu Avrupa'da kişi başına dış borcun en yüksek olduğu ülkeydi. 1987'de ülkenin döviz ihracat gelirinin dörtte üçü dış borç faizlerinin ödenmesine ayrılacaktı.

(JANET H. CLARK; K. M. SMOGORZEWSKI)

POLONYA

Polonya Halk Cumhuriyeti Doğu Avrupa'da, Baltık Denizi kıyısındadır. Yüzölçümü: 312.683 km². Nüfus: (1987 tah.) 37.769.000. Başkent: Varşova. Para birimi: zloti; (5 Ekim 1987) resmî kurda 297,70 zloti=1 ABD Doları; 483,43 zloti=1 sterlin. 1987'de Polonya Birleşik İşçi Partisi birinci sekreteri ve Devlet Konseyi başkanı (cumhurbaşkanı): General Wojciech Jaruzelski; Bakanlar Kurulu başkanı (başbakan): Zbigniew Messner.

1987'de en çok üstünde durulan siyasal konu değişme gereksinimiydi. Hükümet ekonomik reformlar yapma isteğindeydi ve Mihail Gorbaçov'un *perestroika* (yeniden yapılanma) programını etkin biçimde uyguladığı SSCB'nin yanı sıra Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar da Polonya'ya baskı uyguluyordu. Uluslararası kuruluşlar Polonya'nın mali sorunları hakkında kaygı duyuyor ve ülkenin modernleşmesi gerektiğine inanıyordu. Modernleşme için mutlaka Batı teknolojisi ve sermayesi gerekliydi. Hükümet, fiyatlarda reforma gidilmeksizin hiçbir ilerleme gerçekleştirilemeyeceğini belirtti ve bu konu gittikçe önem kazandı.

23 Ekim'de *Sejm* (Ulusal Meclis) 1946'dan beri ülkede ilk kez halk oylaması yapılmasını öngören önemli bir karar çıkardı. Değişim için onay isteyen oylama 29 Kasım'da yapıldı. Bu girişim üç siyasal partinin merkez komiteleri ile Ulusal Uyanış İçin Yurtsever Hareket arasında yoğun tartışmalara yol açtı. Oylama iki konu için yapılıyordu: Hükümetin, yaşam koşullarını iyileştirmeyi amaçlayan, ama iki-üç yıl sürecek kaçınılmaz bir ekonomik kargaşa dönemini de önceden kabul eden radikal ekonomik reform programının onaylanıp onaylanmayacağı ve "öz yönetimi güçlendirmeyi, yurttaşlık haklarını genişletmeyi ve halkın ülke yönetimine katılımını artırmayı amaçlayan Polonya demokratikleşme modeli"nin desteklenip desteklenmeyeceği.

Polonya Birleşik İşçi Partisi (PZPR) birinci sekreteri General Wojciech Jaruzelski'nin güvenilirliği büyük ölçüde oylama sonuçlarına bağlı olduğundan, bütün dünyanın gözü Polonya'ya çevrildi. Oy kullanma hakkı olan 26,2 milyon kişiden yalnızca 17,6 milyonu (yüzde 67,3) sandık başına gitti. Devletinse, oy hakkı bulunan toplam nüfusun yüzde 51'inin oyunu alması gerekiyordu.

Oylamaya katılanların yüzde 66'sı ekonomik, yüzde 69'u da siyasal yenileşme programını onayladı. Ama oy hakkı bulunanların tümü hesaba katıldığında, seçmenlerin yalnızca yüzde 45'i reform programını desteklemişti ve sonuçlar hükümet için yeterli oy çoğunluğunu sağlamıyordu. Ama halk oylamasının sonuçları bağlayıcı değildi ve oylama yalnızca hükümete kamuoyunun eğilimleri hakkında bilgi sağlamak için düzenlenmişti. 1 Aralık'ta PZPR sonuçları gözden geçirdi. Reformlar için çoğunluk desteğini sağlayamamak Jaruzelski'yi düş kırıklığına uğrattıysa da, yasaklanan Dayanışma Sendikası (Solidarność) lideri Lech Wałesa'nın oylamayı boykot çağrısının fazla destek görmemiş olması cesaretini artırdı.

24 Ekim'de duyurulan ve hükümetin yeniden yapılanması ile kabine değişikliklerini içeren yenilikler ekonomik kaygıları yansıtıyordu. Jaruzelski, bu değişikliklerin ekonomik stratejiyi düzeltme amacını taşıdığını belirtti. En önemli kadro değişikliği, parti üyesi olmayan Zdisław Sadowski'nin, tüm ekonomiyi kapsayacak biçimde yeniden örgütlenmekte olan Devlet Planlama Komisyonu'nun başına getirilmesiydi. Altmış iki yaşındaki iktisatçının, oluşturulmasına katkıda bulunduğu reformları uygulamaya koyması bekleniyordu. Reformlar arasında birçok devlet sübvansiyonunun kaldırılması ile ücret ve fiyatların piyasa koşullarında belirlenmesi vardı. Komisyon ulusal düzeydeki bütün planları hazırlamak ve uygulamaya koymakla görevliydi.

Haziranda Polonya lideri General Wojciech Jaruzelski papa olarak üçüncü kez ülkesini ziyaret eden II. Johannes Paulus'u havaalanında karşıladı. Papanın bu gezisi yedi gün sürdü.
CAMERA PRESS / PHOTO TRENDS

Ayrıca Sadowski, her ikisi de önceki hükümette yer alan Zbigniew Szalajda ve Jozef Koziol ile birlikte başbakan yardımcılığına da getirildi. Dışişleri Bakanı Marian Orzechowski, İçişleri Bakanı Czesław Kiszczak ve Ulusal Savunma Bakanı General Florian Siwicki hükümetteki yerlerini korudular. Bakanlık sayısı da 26'dan 19'a indirildi.

Polonya ekonomisinde güçlükler sürüyordu. 1986'da yüzde 3,1-3,4 oranında artması planlanan ulusal üretim yüzde 5 artmıştı ve 1987'de yüzde 3,2-3,5 artması bekleniyordu. Ama gerçekte milli gelir hâlâ 1978'deki düzeyine ulaşamamıştı. Ödemeler dengesinin de, Polonya mallarının Batı pazarlarında rekabete girememesiyle daha da bozulacağı sanılıyordu. En önemli sorunlardan biri olan dış borç, 1987'de 36 milyar dolara çıkmıştı. Bunun üçte iki kadarı Batılı devletlere olan borçtu. Ekim sonlarında, Paris Kulübü üyesi bir grup Batılı alacaklı ülkeyle Polonya arasında 1988 sonuna değin ödenmesi gereken borçlar konusunda bir ön anlaşmaya varıldı.

Fiyatlar ve fiyat reformu başta gelen ekonomik ve siyasal konuydu. Et ve et ürünleri dışında artık temel gereksinim maddelerine karne uygulanmıyordu, ama birçok gıda maddesi de piyasada bulunmuyordu. Sübvansiyonların yavaş yavaş kaldırılması da enflasyonun artmasına yol açtı; 1986'da enflasyon, öngörülen yüzde 8,5-9'u fazlasıyla aşarak yüzde 18'e ulaştı. Mart 1987'de hükümet gıda fiyatlarının yıl içinde yüzde 10'dan fazla artmayacağı konusunda güvence verdiyse de, kasıma değin fiyatlar yüzde 25 artmıştı. Halk oylamasında ekonomik reforma olumsuz tepki gösterilmesinin en önemli nedenlerinden biri, enflasyon konusunda duyulan kaygılardı. Oylamadan sonra hükümet, gıda fiyatlarında planladığı yüzde 110'luk artışı yüzde 40'a düşürdü. Ücret artışlarının zamları ne ölçüde karşılayacağı ise bilinmiyordu. Nisan 1986'da uygulamaya konan ve Polonya Ulusal Bankası'na gerekli gördüğü zaman yüzde 3'e kadar devalüasyon yapma yetkisi veren karar da enflasyonu körüklemişti. Bu, zlotinin, şubattan aralık ortalarına değin ABD Doları karşısında yaklaşık üçte bir değer kaybetmesine yol açtı. Serbest kurda bu değer kaybı daha da fazlaydı.

Haziran başlarında II. Johannes Paulus, papa seçildiğin-

den beri Polonya'yı üçüncü kez ziyaret etti. Papanın yedi günlük gezisi hükümete bir tür meydan okumaya dönüştü çünkü papa komünist sistemin ruhani gereksinimleri karşılama konusunda yetersiz olduğuna inandığını bu kez açıkça söylüyordu. Saygılı davranan Jaruzelski'nin Hıristiyanlığın, Polonya kültüründe "kalıcı bir öğe" olduğunu söylemesine karşılık da "her tür insan hakları ihlalinin barışa yönelik bir tehdit" olduğunu belirtti. II. Johannes Paulus her gittiği yerde büyük ilgiyle karşılanıyordu. Milyonlarca insanın toplanması hükümeti rahatsız etmeye başladığından Papa'nın ziyareti sırasında Varşova'da içki satışları yasaklandı; çok sayıda da tutuklama oldu.

ABD'nin 1982'de başlattığı ekonomik yaptırımların tümünü kaldırmaya karar vermesiyle bu ülke ile ilişkiler düzelmeye başladı. Bunun sonucunda Polonya malları için yeniden "en çok kayırılan ülke" statüsü tanındı. ABD başkan yardımcısı George Bush eylülde Polonya'yı ziyaret ederek Jaruzelski'yle iki görüşme yaptı ve ABD'nin Dayanışma Sendikası'nı desteklediğini kamuoyu önünde açıkladı.

(K. M. SMOGORZEWSKI)

ROMANYA

Romanya Sosyalist Cumhuriyeti, Avrupa'nın güneydoğusundaki Balkan Yarımadasında Karadeniz'e kıyısı olan bir ülkedir. Yüzölçümü: 237.500 km². Nüfus: (1987 tah.) 22.913.000. Başkent: Bükreş. Para birimi: leu (çoğul ley); (30 Eylül 1987), ticari işlemlerde 14,60 ley=1 ABD Doları; 23,71 ley=1 sterlin. 1987'de Romanya Komünist Partisi (PCR) genel sekreteri, cumhurbaşkanı ve Devlet Konseyi başkanı: Nicolae Ceauşescu; Bakanlar Kurulu başkanı (başbakan): Constantin Dascalescu.

Siyasal yalnızlığını sürdüren Romanya'da 1987'ye damgasını vuran olaylar ekonomik durumun gitgide bozulması ve artan siyasal gösterilerdi. Cumhurbaşkanı Nicolae Ceauşescu ile reformları Rumen liderlerince pek iyi karşılanmayan, SSCB lideri Mihail Gorbaçov arasındaki uçurumun açılmakta olduğunu gösteren kanıtlar vardı.

15 Kasım'da ülkenin ikinci büyük yerleşimi olan sanayi kenti Braşov'da, düşük yaşam düzeyini, gıda maddeleri açığını ve enerji koruma önlemlerini protesto etmek amacıyla daha önce benzeri görülmemiş kitlesel gösteriler yapıldı. Kent Batılı gazetecilere kapatıldı. Doğrulanmayan haberlere göre gösterilere katılanların sayısı 6-20 bin arasındaydı. Göstericilerin Ceauşescu karşıtı sloganlar attığı ve belediye binası ile parti merkezine saldırdığı söyleniyordu. Aralık başlarında Bükreş'te ve bazı başka kentlerde de karışıklıklar çıktı.

Rumen yetkilileri olayları Braşov'daki fabrika yöneticilerinin gösterdiği beceriksizliğe öfkelenen işçilerin başlattığını öne sürdü ve sonuçta fabrika yöneticilerinin birçoğu değiştirildi. Daha üst düzeyde de, Maliye Bakanı Alexandru Babe, cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle ve "görevinin gereklerini yerine getiremediği" gerekçesiyle görevden alındı. Bunu, ağustos-ekim arasında oluşturulmuş Bakanlar Kurulu'nda yapılan daha geniş kapsamlı değişiklikler izledi. Yaklaşık 20 bakanlığı etkileyen bu değişiklikler ekonomi alanında yoğunlaşmıştı. Başbakan yardımcısı Gheorghe Petrescu ile Elektrik Enerjisi Bakanı Ioan Avram, bu görevlerinden alındıkları gibi Komünist Parti'den de çıkarıldılar.

Toplumsal huzursuzluktaki başlıca etken, Romanya'nın nakit döviz borcunu ödeyebilme çabasıyla içine düştüğü ekonomik sıkıntıydı. 1981'de 10,5 milyar ABD Doları olan dış borç, 1986'da 5,4 milyara düşmüştü ve plana göre borcun 1 milyon dolarlık bölümü 1987'de ödenecekti. 1986'da beş yıllık (1986-90) planın koyduğu ileri hedeflere ulaşılamadıysa da, ekonomide önemli bir büyüme gerçekleşti. Büyümenin 1987'de de sürmesi bekleniyordu. Bununla birlikte, üc-

ret artışları için planlanan oran yalnızca yüzde 1,8'di; enerji üretiminde gerçekleşen artışın yarısı da ihraç edilecekti. Braşov'daki gösterilerden hemen önce ülke içindeki enerji tüketimine yeni kısıtlamalar getirilmişti. Aralık başlarında Romanya, Dünya Bankası'na yaptığı borç ödemelerini askıya alma tehdidinde bulundu ve bu kurumu "eşit olmayan ve ayrımcı" kredi koşulları uygulamakla suçladı.

Braşov gösterilerinin ardından, 7 Aralık'ta başlaması gereken Komünist Parti ulusal konferansı bir hafta ertelendi. Konferansta, beş yılda bir düzenlenen genel kongre arası dönemdeki parti çalışmalarının gözden geçirilmesi amaçlanıyordu. Ceauşescu açış konuşmasında, merkezî planlamayı dirençle savundu ve Sovyet tarzı reformlar uygulamayı düşünmediklerini belirtti. Romanya'nın, dış borçlarını ödemeye ağırlık vermeyi sürdüreceğini ve dolayısıyla tüketimi azaltmaya ve hammaddeleri korumaya dönük çabaların da süreceğini belirtti. Ayrıca uzlaşma girişimi olarak değerlendirilen bir adım atarak 1988'de yüzde 10 ücret artışı vaat etti. Ama yıl sonunda, 1988'de dış borç alınmayacağını bildirmesi kemer sıkmanın artacağı anlamına geliyordu.

Ceauşescu yıl içinde Çekoslovakya, Polonya, Demokratik Almanya ve Bulgaristan'la olumlu görüşmelerde bulundu. Ayrıca karısı Elena'yla birlikte Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Birmanya, Nepal, Angola, Sudan, Zaire ve Türkiye'ye resmî geziler de yaptı.

Gorbaçov'un 25-27 Mayıs'taki Romanya gezisinde, iki ülke liderleri arasındaki uçurum iyice belirginleşti. Gorbaçov'un, konuşmalarında *glasnost* (açıklık) ve *perestroika*'ya (yeniden yapılanma) duyulan gereksinmeye değinmesi soğuk karşılandı. Aralık başlarında da Ceauşescu, Gorbaçov'un, Washington zirvesi konusunda müttefiklerine brifing verdiği Varşova Paktı liderleri toplantısına katılmadı.

(K. M. SMOGORZEWSKI)

SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETLER BİRLİĞİ

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Doğu Avrupa ve Kuzey Asya'da toprakları olan federal bir devlettir. Yüzölçümü: 22.402.200 km². Nüfus: (1987 tah.) 282.811.000. Başkent: Moskova. Para birimi: ruble; (5 Ekim 1987) serbest kurda 0,64 ruble=1 ABD Doları; 1,04 ruble=1 sterlin. 1987'de Sovyetler Birliği Komünist Partisi genel sekreteri: Mihail Gorbaçov; Yüksek Sovyet Prezidyumu başkanı (devlet başkanı): Andrey A. Gromiko; Bakanlar Kurulu Başkanı (başbakan): Nikolay İ. Rıjkov.

1987 yılı Sovyetler Birliği Komünist Partisi (KPSS) genel sekreteri için başarı ve düş kırıklıklarıyla dolu bir yıl oldu. En büyük başarısı 8 Aralık'ta, Washington'da ABD ile Orta Menzilli Nükleer Füzeler (INF) anlaşmasını imzalamasıydı. Bu, dış politika ve güvenlik politikası alanlarında getirdiği "yeni siyasal yaklaşım"ın ilk önemli zaferiydi. Gorbaçov'un dünyaya bakışı, kendisinden önceki genel sekreterlerden çok farklıydı. Ülke içinde ilerleme sağlamak için dış ilişkilerde başarının zorunlu olduğunu düşünüyordu. Eğer silahlara daha az kaynak ayrılırsa, sivil ekonomi için daha fazla kaynak bulunacaktı. 1987'de gayri safi yurt içi hasılanın (GSYİH) yüzde 15'ine eşit olan SSCB savunma yükü, İngiltere ve ABD'nin savunma harcamalarının iki-üç katıydı. SSCB liderleri ilk kez, SSCB'nin silahlandıkça NATO'nun da savunma harcamalarını artırdığını gördüler. Batı kamuoyunca bir tehdit olarak algılanmaktan kurtulması için SSCB'nin nükleer gücünü sınırlaması gerekiyordu.

İç olaylar. 1987'de Gorbaçov yurt dışında ülkesinde olduğundan daha büyük ilgi gördü. Bu hareketli yıl boyunca ülkeyi dolaşarak *perestroika* (yeniden yapılanma) ve *glasnost* (açıklık) politikalarını savunan ateşli konuşmalar yaptı.

devamı sayfa 119'da

Perestroika Ve Glasnost — Bir Gelişme Raporu

MARTIN McCAULEY

Temmuz 1987'ye değin herşey Mihail Gorbaçov'un istediği gibi gitti. Kendisinin de belirttiği gibi muhalefet yüzünden üç kez ertelendikten sonra ocakta yapılan Merkez Komitesi plenumunda Gorbaçov, Sovyet sisteminin geçmişteki başarısızlıklarını sert biçimde eleştirdi. Yeni seçim yöntemleri önerdi; bunlar arasında Komünist Parti seçimlerinin gizli oyla yapılması önerisi de vardı, ama plenumdan sonra yayımlanan Merkez Komitesi kararında buna yer verilmedi. Ayrıca Haziran 1988'de toplanacak özel bir ulusal konferansta Sovyet toplumunda ekonomik reform ve demokratikleşmenin tartışılması kararlaştırıldı: Yurttaşların devlet görevlilerini mahkemeye vermesine olanak tanıyan yeni bir yasa çıkartılacak ve Komünist Parti'ye üye olmayanların da Sovyet yaşamında önemli bir rol oynaması desteklenecekti.

1 Mayıs'ta özel girişimlerle ilgili yasa yürürlüğe girdi. Yürürlük tarihi Uluslararası İşçi Bayramı'na denk getirilerek, yasanın simgesel olarak sosyalist adalete ters düşmediği vurgulanmak istenmişti. Yasa, bireylerin iş kurmasına izin veriyor, ama işgücü kiralamasına olanak tanımıyordu. İş kurmak için yerel sovyetten ruhsat alınması ve brüt kazanç üzerinden gelir vergisi ödenmesi gerekiyordu.

30 Haziran'da SSCB Yüksek Sovyeti 1 Ocak 1988'den başlayarak geçerli olacak bir yasayı kabul etti. Yasa, "devlete ilişkin önemli sorunların ülke ölçeğinde tartışılmasını sağlayacak", yani *glasnost*'u (açıklık) özendirecekti; devlet girişimlerinde bireysel sorumluluk ve rekabeti destekleyecek, yurttaşların da devlet görevlilerini mahkemeye verebilmesine olanak tanıyacaktı.

Genel Sekreterin Ortadan Kaybolması. Gorbaçov'un Kafkasya'nın kuzeyinde tatile çıktığı ağustosta siyasal ortam değişmeye başlamıştı. *Glasnost*'un kötüye kullanılmasını sert biçimde eleştiren iki yazı yayımlandı. Bunlardan biri Gorbaçov'dan sonra ikinci adam olan Yegor Ligaçev, öbürü KGB başkanı General Viktor Çebrikov'a aitti. *Pravda*, ağırlıkla *glasnost*'tan yana olan okur mektuplarına yer verme politikasını tersine çevirerek açıklığın kötüye kullanılmasını eleştiren mektupları yayımlamaya başladı. Gorbaçov'un gezisi beklenenden daha uzun sürdü, bu arada bir ABD dergisiyle yapılacak görüşme neden belirtilmeden iptal edildi. Ancak Gorbaçov, eylül sonlarında ortaya çıktı ve Moskova'ya döner dönmez Sovyet televizyonunda Fransız temsilcileriyle konuştu.

30 Eylül'de Gorbaçov ve karısı Raisa, kuzeydeki Murmansk'a giderek kente "kahraman kent" unvanı ve Lenin Nişanı verdiler. Böyle ödülleri Yüksek Sovyet verdiğinden ve Gorbaçov'un resmî devlet görevi olmadığından kural olarak bunu, devlet başkanı Andrey Gromiko'nun yapması gerekirdi. Genel sekreter konuşmasında, *perestroika* ve *glasnost*'u kararlı biçimde savundu. Bazılarının reformları frenlemeye çalıştığını, ama başlatılan ekonomik değişim ve demokratikleşme sürecinden geri dönüş olmayacağını belirtti. Ama gene de *glasnost* kısıtlıydı, sözgelimi liderin neden epeydir ortalarda görülmediği açıklanmıyordu. Yokluğu sırasında çeşitli dedikodular çıkmıştı: Gorbaçov'un gıda zehirlenmesi geçirdiği, Raisa'nın ameliyat olduğu, hatta Gorbaçov'u zehirleme girişimlerinde bulunulduğu gibi. Ama Moskova'ya döndükten sonra karısıyla birlikte sık sık ortalıkta gözükmeye başladı. Tatilini, *perestroika* üzerine yazdığı kitabı tamamlamak için uzattığı konusundaki açıklamalar ise ciddiye alınmadı.

Yeltsin Olayı. Gorbaçov, sonradan açıkladığı gibi, partinin Moskova örgütü lideri ve Politbüro aday üyesi Boris Yeltsin'den, görevlerinden istifa etme isteğini belirten bir mektup almıştı. Genel sekreter, Yeltsin'den devrimin 70. Yılı kutlamalarının yapılacağı 7 Kasım'a değin bütün kararlarını ertelemesini istemişti. Gorbaçov'un 70 yıllık Sovyet tarihine ilişkin raporunu dinlemek amacıyla 21 Ekim'de toplanan Merkez Komitesi plenumunda Yeltsin, komite üyelerini, yeniden yapılanma ve açıklığın önündeki bürokratik engellerle ilgili bir tartışmanın içine çekmeye çalıştı. Sonuçta sert konuşmalar oldu ve Ligaçev ile Çebrikov, Yeltsin'i şiddetle eleştirdiler. 11 Kasım'da KPSS Moskova örgütü üyeleri, birinci sekreterlerine sert biçimde saldırdılar. Yeltsin "aşırı bir kibirden kaynaklanan vaatlerde" bulunmuş ve "sürekli gündemde kalma arzusu" ile hareket etmiş, sonuç olarak da "kontrolünü kaybetmişti". Yeltsin partinin önünde kendini suçladı: "Bir siyasal lider ve bir komünist olarak saygınlığımı yitirdim. Parti örgütüne, kent parti komitesine, sizlere, Moskova bürosuna ve kuşkusuz Mihail Sergeyeviç Gorbaçov'a karşı çok suçluyum".

Böylesine acı bir özeleştiri 1930'lardaki Stalin dönemini anımsatmakla birlikte, *perestroika* ve *glasnost*'un yarattığı derin bir tutkuyu da simgeliyordu. Bu davranışından sonra Yeltsin'in gözlerden uzak durması bekleniyordu, ama Moskovalılar kendisine büyük destek verdiler ve Yeltsin, bakan yetkisiyle bütün SSCB'deki inşaat işlerinden sorumlu oldu. Yazgısı üzerinde komuoyunun önemli etkisi olmuştu.

Bütün siyasal kadrolar ekonomik devrimden yanaydı. Ama ancak bir bölümü aynı zamanda siyasal devrimi de destekliyordu. Tutucular yalnızca ekonomik değişimle yetinirken, radikaller toplumun tümüyle demokratikleşmesini istiyordu. Yeltsin de ekonomik ve siyasal değişimin yavaş gerçekleşmesinden düş kırıklığına uğrayan radikallerden biriydi. Gorbaçov da bir radikaldi; bu yüzden Yeltsin'in görevden alınması onun otorite yitirmesi anlamına geliyordu.

SSCB'de hükümetin aşırı alkol tüketimi konusundaki sert tutumunu yansıtan bir duvar resmi.
KELER - SYGMA

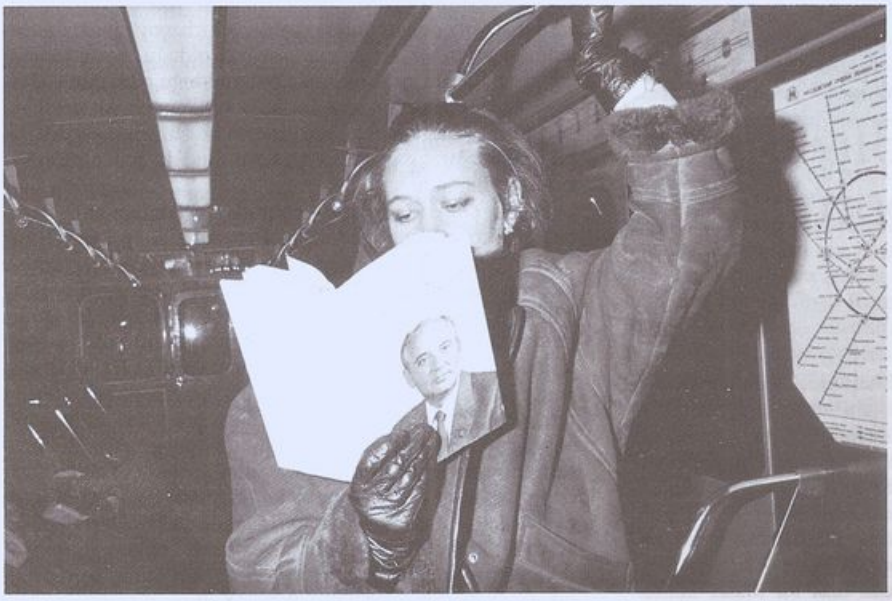

Moskova metrosunda Sovyet lideri Mihail Gorbaçov'un *Perestroika* adlı kitabını okuyan bir genç kız. Gorbaçov'un yeniden yapılanma konusundaki görüş ve amaçlarını açıklayan bu kitap SSCB dışında da ilgiyle karşılandı.
ABC AJANSI

Yeltsin'i Moskova örgütüne Aralık 1985'te Gorbaçov atamıştı.

Gorbaçov 1 Ekim'de Murmansk'ta yaptığı konuşmada var olan aşırı bürokratik sistemin pekçok resmî görevlinin işine geldiğini söyledi. Bütün bu devlet görevlileri kuşağı risk almaktan kaçınan ve gerek ekonomik, gerek toplumsal yaşamdaki en küçük ayrıntıların bile dışarıdan düzenlenmesini destekleyen bir siyasal kültür içinde yetişmişti. Dinamik, verimli, korkusuz önderlere gerek vardı, ama var olan siyasal ve ekonomik kültür bu tür insanların yetişmesine engeldi. Fabrika müdürlerinin çoğu kendilerine daha fazla karar yetkisi verilmesine karşı çıkıyordu. Bu görevleri üstlenecek yeni bir kuşak yetişmesi gerekiyordu, ama onlar nasıl eğitilecekti. 4 Eylül'de *İzvestiya*'da 141 girişimle ilgili bir araştırma yayımlandı. SSCB Bilimler Akademisi'nin yaz aylarında Ural Dağlarında yaptığı araştırma *perestroika*'nın sisteme nasıl nüfuz etmeye başladığını gösteriyordu. Araştırmaya göre işçilerin ve teknik personelin yüzde 45-60'ı yeni ekonomik mekanizmalardan yalnızca yüzeysel olarak haberdardı; yöneticilerin yüzde 45'i ve bölüm şeflerinin yüzde 35'i reformların kendi yararlarına olacağına inanmışken, işçiler arasında bu oran yalnızca yüzde 16'ydı; yüzde 29'u ekonominin yeniden yapılanmasında asıl ilerlemenin 1990'da sağlanmış olacağına inanıyordu.

İvan İçin Değişen Ne? Ortalama Sovyet yurttaşının asıl ilgilendiği *perestroika* ya da *glasnost* değildi. Gıda ve konut çok daha önemliydi, dolayısıyla ekonomik reformun başarısı uzun vadede ülkenin en önemli iki toplumsal sorununun çözümüne bağlıydı. Nüfus başına gıda maddeleri üretimi 10 yıl öncesinden yalnızca biraz daha yüksekti ve daha da eşitsiz dağılıyordu. Gıdanın en az bulunduğu bölgeler kuzey ve orta kesimlerdi. Bu açık ve özellikle Sibirya'da çok görülen vitamin eksikliği göz önüne alındığında, gıda üretimini artırmak Gorbaçov için büyük öncelik taşıyordu. Yakınların kayırılması ve rüşvet yüzünden öteki tüketim mallarının dağılımı da çok eşitsizdi. Tüketim mallarındaki kıtlık kişilerin gelirlerini artırmak için kötüye kullanıldığı için, ekonomideki arz noksanı perakende ticaretle uğraşanların işine geliyordu.

Konut yapımı yaklaşık 20 yıldır gözardı edilmişti. Gorbaçov'a yakın bir ekonomik danışman olan Abel Aganbegyan'a göre 1987'de Sovyet ailelerinin yüzde 17'sinin kendi konutu yoktu. 1987'de kentteki konutların yaklaşık dörtte biri, kırsal bölgelerdeki evlerin de yüzde 72'si özel mülktü ve devletten konut almak isteyen bir çiftin 10-15 yıl beklemesi gerekebiliyordu. Konutla ilgili anlaşmazlıklar için mahkemeye başvuran yurttaş sayısı 1986'da yaklaşık 250 bine yükselmişti, ama mahkemelerin konut tahsis etme yetkisi yoktu. Kiralar hâlâ 1928'de konan rayice göre, metre kare başına 13,2 kopik olarak hesaplanıyordu; buna göre 50 m^2'lik bir evin aylık kirası 6 ruble, 60 kopikti. Ama büyük kentlerde evleri oda oda kiraya vermekle bir oda için ayda 100-150 ruble kazanılabilirdi.

Ortalama Sovyet yurttaşının yaşama koşulları önceki 10 yıl içinde iyiye gitmemişti. İstediklerini planlı ekonomide bulamayan insanlar karaborsaya yöneliyordu. Gorbaçov, yurttaşların siyasal sürecin dışında bırakılmakla kendilerini aşağılanmış hissettiklerini söylemişti; siyasal kültürün düş kırıklığına uğrattığı insanlar da resmî olmayan tartışma grupları, çevre koruma dernekleri ve benzeri örgütlenmeler geliştiriyordu. Gorbaçov'un hedefi, devlet ekonomisini, yurttaşların onun yerini tutacak bir şey aramasına gerek bırakmayacak ölçüde çekici kılmaktı, ama bu hedef 20. yüzyıl içinde gerçekleşemezdi. Sorun yaratan bir başka konu da fiyatların yükseltilmesi gereğiydi. 1987'deki gıda sübvansiyonlarının tutarı 50 milyar rubleyi aşıyordu. Ulaştırma ve konut da buna fazladan bir 20 milyon ekliyordu. Devlet, bu sübvansiyonlar kaldırıldığında ortaya çıkacak açığın tümünün kapatılacağını söylüyordu, ama ortalama yurttaş buna inanmıyordu. Çoğu kişi, vaat edilen ücretler ve emekli maaşlarıyla bile durumlarının daha iyi olacağına inanmıyordu. İçki tüketicileri, hükümetin, alkole karşı başlattığı kampanya çerçevesinde, piyasaya sürülen votka miktarını düşürmesinden hoşnut kalmamıştı. *Gospriyomka* (devletçe kabul edilen mal kalitesinin artırılması) işçilerin gelirlerinin düşmesine yol açtı, bu da ülkenin bir çok yerinde grevlere neden oldu.

Gorbaçov, Komünist Partisi'nin 1985'e değin toplumun isteklerine karşı sağır olduğunu söylemişti. Halk *perestroika* politikasına inanmadan önce yaşam standartlarında belli bir yükselme görmek istiyordu. Kaynakların yetersizliği göz önüne alındığında, bu ancak işgücünde daha yüksek verimlilik sağlamakla gerçekleşebilirdi. Bu da Gorbaçov'u çok güç duruma düşürüyordu.

sayfa 116'dan devam

Sık sık televizyonda görünerek bu yayın aracını, başlatılan yeni süreçlerden geri dönüş olmayacağı mesajını iletmek için etkili biçimde kullandı. KPSS lideri olduğu Mart 1985'ten beri televizyonu kullanma konusunda gittikçe ustalaşıyordu. Nitekim, 1986'daki XXVII. Parti Kongresi'nden sonra televizyona daha çok kaynak ayrıldı. Başlıca haber programı olan "Vremya" (Zaman) dış haberlere daha çok ağırlık vermeye ve Batı'daki olaylara daha olumlu biçimde yaklaşmaya başladı. ABD sanayisindeki verimlilik televizyonda örnek gösterilerek, Amerikalıların başardığını Sovyetler'in de başarabileceği mesajı verilmeye çalışıldı. Dolayısıyla yeni politika yalnızca Batı'nın SSCB'yi algılayışını değil, ortalama Sovyet yurttaşının gündelik yaşam ve çalışmaya bakışını da değiştirmeyi amaçlıyordu. Yıl boyunca Politbüro'da Gorbaçov'un isteğine uygun değişiklikler yapıldı. Hazirandaki Merkez Komitesi plenumunda, Nikolay Slyunkov ve Aleksandr Yakovlev, Politbüro aday üyeliğinden tam üyeliğe getirildi. Merkez Komitesi tarım sekreteri Viktor Nikonov ise, aday üyelik süresi işletilmeden Politbüro üyesi yapılan ilk kişiydi. Yeni savunma bakanı, Kara Kuvvetleri komutanı Dmitri Yazov, Politbüro aday üyeliğine getirildi. Kendinden önce aynı konumda bulunan Mareşal Sergey Sokolov'unsa adaylığı düşürüldü. Kazakistan Komünist Partisi genel sekreteri Dinmuhamed Kunayev görevi sırasındaki "ciddi hataları" yüzünden Merkez Komitesi üyeliğinden alındı. Ekimdeki Merkez Komitesi plenumunda, Politbüro üyesi Haydar Aliyev görevinden alındı, ama yerine başkası seçilmedi.

Mayısta Savunma Bakanı Sokolov ve kasımda da Komünist Partisi Moskova örgütünün birinci sekreteri Boris Yeltsin gibi kilit mevkilerde bulunan iki kişi görevden alındı. İlk görevden alma olayı Gorbaçov'un otoritesini pekiştirirken, ikincisi bu otoriteyi sarstı. Savunma bakanının görevinden alınmasının nedeni, 19 yaşındaki Federal Alman Mathias Rust'un "Cessna 172" hafif uçağıyla Kızıl Meydan'a inmesi olayında kusurlu bulunmasıydı. Hava Kuvvetleri Komutanı Mareşal Aleksandr Koldunov da görevini ihmal ettiği gerekçesiyle görevden alındı. Haberi veren resmî duyuruda kendisinden yalnızca Yoldaş Koldunov diye söz edildi; bu, onun kişiliğinde bütün orduya yönelik bir küçümseme olarak değerlendirildi. Koldunov'un yerine Kara Kuvvetleri komutanı İvan Tretyak getirildi. Tretyak'ın havacılık deneyimi olmadığı göz önüne alındığında, bu ilginç bir karardı. Rust olayı, Gorbaçov ve Sokolov bir Varşova Paktı toplantısı için Doğu Berlin'deyken meydana gelmişti. Toplantının sonunda yayımlanan resmî bildiride, Varşova Paktı'nın askeri yaklaşımının "savunmaya yönelik" olduğu belirtildi ve askeri yeterliliğin gerekliliğinden söz edildi. Bütün bunlar genel sekreterin, ordu üstünde denetim kurmaya başladığını gösteriyordu.

Sovyet Dışişleri Bakanı Eduard Şevardnadze (sağda) ile ABD Dışişleri Bakanı George Shultz uzayın araştırılması ve barışçı amaçlarla kullanılması konusunda işbirliğini öngören bir ikili anlaşma imzaladılar.
E. PESOV - TASS / SOVFOTO

Mayısta Gorbaçov'un yararına gelişmeler olurken kasımda durum değişti. Yeltsin, ağustosta KPSS liderine yazdığı bir mektupta görevlerinden istifa edebileceğini söylemişti. Bu, parti disiplinini çiğnemek olarak nitelenebilecek bir davranıştı, çünkü bütün üyeler, parti onların çekilmesine karar verene değin görevlerini sürdürmekle yükümlüydü. Yeltsin olayı Sovyet politikasının altın kurallarından birini, parti önderlerinin hep ittifak halinde görünmesi gerektiği kuralını bozmuştu. Gorbaçov'un devrimin 70. Yılı dolayısıyla yapacağı konuşmadan iki gün önce 31 Ekim'de, Merkez Komitesi sekreterlerinden Anatoli Lukyanov, basına bir açıklama yaptı: Yeltsin istifa etmeyi önermiş, ama kendisine

Çernobil kazasında yaşamını yitiren itfaiyecilerin mezarlarını ziyaret eden halk uzun kuyruklar oluşturdu. Dünyanın bu ilk büyük nükleer kazası 31 kişinin ölümüne ve yaklaşık 135.000 kişinin evlerini terketmesine yol açmıştı.
V. MATVIEVSKY - TASS / SOVFOTO

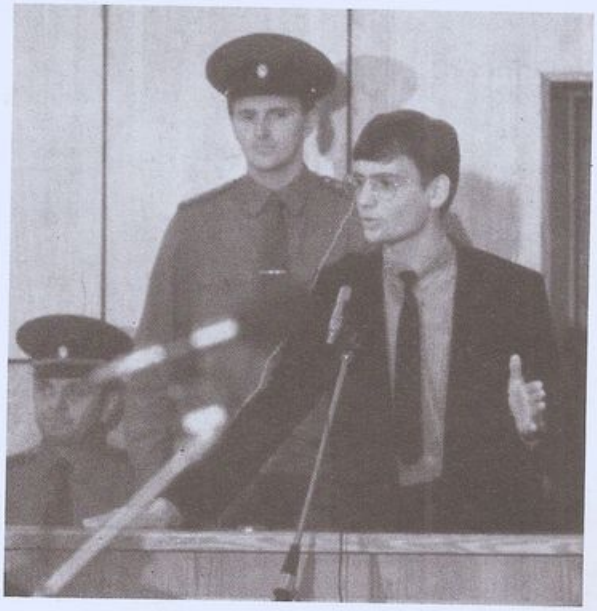

Sovyet hava sahasını ihlal etmek ve Kızıl Meydan'a izinsiz iniş yapmak suçlarından tutuklanan genç Alman pilotu Mathias Rust Moskova'daki Yüksek Mahkeme'de yargılandı.
VLASTIMIR SHONE - GAMMA / LIAISON

bu konuyu 7 Kasım'dan önce gündeme getirmemesi söylenmişti. Sonradan öğrenildiğine göre Yeltsin'in bu uyarıyı hiçe sayması 21 Ekim'deki Merkez Komitesi plenumunda sert tartışmalara neden olmuştu.

Partinin Moskova örgütünde Yeltsin'in yerine Lev Zaikov getirildi. Zaikov, savunma sanayilerinden sorumlu Merkez Komitesi sekreteri ve Politbüro'nun tam üyesiydi. Önceki görevleri daha önemli olduğundan bu atanma bir rütbe indirimi olarak kabul edilebilirdi ve bu durumda Merkez Komitesi'ndeki sekreterlik görevini bırakması gerekiyordu. Ama gerçek şuydu ki, Politbüro'nun, Yeltsin'in yerine dışardan birinin gelmesini kabul etmesi söz konusu olmayacağı için, eskiden Leningrad'daki parti örgütünün birinci sekreteri olan Zaikov bu göreve getirilmişti. Moskova örgütü lideri her zaman Politbüro'ya seçildiğinden, burası kilit bir görevdi.

Öte yandan Yeltsin'in, Gorbaçov'un karısı Raisa'yı mücevher ve giysi düşkünlüğüyle, ayrıca genç sanatçılara destek olan Sovyet Kültür Vakfı'nın yöneticisi olmasının kendisine para ödenmesini gerektirdiğini söylemesi nedeniyle eleştirdiği de biliniyordu. Bu, Raisa Gorbaçov'un aldığı ilk eleştiri değildi. Bir *first lady* rolü oynamakla birlikte siyasal niteliği de vardı ve gerek SSCB, gerekse yurt dışında yaptığı gezilerde kocasına eşlik ederek siyasal sorulara yanıt veriyordu. Gorbaçov çifti kadınların daha etkin bir siyasal ve ekonomik rol üstlenmesinden yana tavır alırken birçok erkek bu görüşü paylaşmıyor ve karısının kişiliğinde Gorbaçov'a saldırıyorlardı.

Aralık 1986'da, Kazakistan'ın başkenti Alma-Ata'daki şiddet gösterilerinde rol oynayan bir kişi ölüm cezasına çarptırıldı. Ermenistan ve Litvanya'da da milliyetçi gösteriler olduğu bildirildi. Yıl içinde Batı'ya çıkış için vize verilen Yahudilerin ve Almanların sayısı önemli ölçüde arttı. SSCB'den ayrılan muhalifler arasında, rejim karşıtlarına akıl hastası teşhisi koyma uygulamasını kamuoyunun önünde protesto eden psikiyatr Anatoli Koryagin de vardı. Kasımda *Komsomolskaya Pravda*, SSCB'de psikiyatrinin kötüye kullanılmasıyla ilgili yazılar yayımladı.

Ekonomi. 1987'ye ait ekonomik göstergeler düş kırıklığı yaratıyordu. İlk 10 ay içinde sanayideki verimin yüzde 3,6 arttığı söyleniyordu, ama büyük önem taşıyan makine yapım sektöründe bu artış yüzde 1,6 oranında gerçekleşmişti. Hafif sanayide verim 1986 için yüzde 0,5'ti; bu da nüfus artış oranından daha düşüktü. Kötü hava koşulları tarımı olumsuz etkilemiş ve tahıl üretimi, hedeflenen 230 milyon tonun altına düşmüştü. Yapılan büyük yatırımlara karşın makine yapım sanayisinde çok az büyüme görülmüştü. Resmî açıklamaya göre büyüme hızının yavaşlaması yeniden yapılanmanın getirdiği pek çok değişimin sonucuydu. Oysa aslında gizli enflasyon nedeniyle 1980'ler boyunca gerçek bir ekonomik çöküş baş göstermişti. Kalitedeki bozulma da gittikçe daha çok miktarda malın hurdaya ayrılacağını gösteriyordu.

Dış ilişkiler. SSCB'deki reformlar Doğu Avrupa'yı çok etkiledi. Polonya'da General Wojciech Jaruzelski ateşli bir reform savunucusuydu, ama hükümetinin 29 Kasım'da düzenlenen referandumda reformlar için yeterli destek sağlayamaması, değişimin yavaş gerçekleşebileceğini gösteriyordu. Referandum sonuçlarının öteki Doğu Avrupa ülkelerinde de benzer etkiler göstermesi beklenmekteydi. Romanya Cumhurbaşkanı Nicolae Ceauşescu reformları anlamsız bulduğunu belirtmiş, Demokratik Almanya'da ise SSCB'deki reformlara ilişkin haberlerin çoğu sansür edilmişti. Çekoslovakya'da Başbakan Lubomir Strougal ekonomik değişimi destekliyordu ve yıl sonunda parti lideri Gustáv Husák'ın yerine Miloš Jakeš'in geçmesi reform umutlarını güçlendirdi. Macaristan ve Bulgaristan ise SSCB'de gelişen düşüncelere pek de hevesle yaklaşmadılar. Bütün olarak göz önünde tutulduğunda Doğu Avrupa'nın ekonomisi iyiye gitmiyordu. 1987'de Gorbaçov'un Çekoslovakya gezisi başarılı, Romanya gezisi ise başarısız oldu.

İngiltere başbakanı Margaret Thatcher 28 Mart - 1 Nisan arasında SSCB'yi ziyaret etti ve konuşmaları televizyonda sansüre uğramadı.

(MARTIN MCCAULEY)

YUGOSLAVYA

Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti Güney Avrupa'da, Adriya Denizi kıyılarındadır. Yüzölçümü 255.804 km². Nüfus: (1987 tah.) 23.433.000. Başkent: Belgrad. Para birimi: dinar (Din); (5 Ekim 1987) serbest kurda 970 Din=1 ABD Doları; 1.575 Din=1 sterlin. 1987'de Yugoslavya Komünistleri Birliği (SKJ) Prezidyumu başkanları: Milanko Renovica ve 30 Haziran'dan sonra Bosko Krunic; Ortak Devlet Başkanlığı başkanları: Sinan Hasani ve 15 Mayıs'tan sonra Lazar Mojsov; Federal Yürütme Konseyi başkanı (başbakan): Branko Mikulic.

1987'de Yugoslavya'daki siyasal ve ekonomik bunalım derinleşerek toplumsal gerilime yol açtı. Altı cumhuriyet ile iki özerk eyalet arasındaki uyumsuzluk daha da arttı. En ciddi ayaklanmalar Kosova eyaletinde yaşandı: Etnik bir grup oluşturan ve sayıları 1,6 milyonu bulan Arnavutlar, ayrı bir devlet kurma isteklerini daha güçlü biçimde dile getirirken, nüfusun yüzde 10'unu oluşturan Sırplar da kendilerini ülkeden atmaya yönelik sistemli bir planın parçası olarak gördükleri sert önlemlere karşı galeyana geldi. Sırbistan Cumhuriyeti'ne bağlı olan Kosova, Arnavut sorununun daha sert biçimde halledilmesini savunan Slobodan Milosevic başkanlığındaki Sırbistan Merkez Komitesi'nde iktidar çatışmalarına yol açıyordu. Sırbistan cumhurbaşkanı ve Milosevic'in rakibi Ivan Stambolic, Arnavut milliyetçiliğine ve Kosova'nın Arnavutluk'la birleşmesi yolundaki isteklere karşı yumuşak davranmakla eleştiriliyordu. Sonunda Yugoslavya Komünistleri Birliği'nin (SKJ) Belgrad Komitesi sekreteri bu konuyla ilgili olarak görevden alındı; Stambolic'le bağlantılı birçok görevli istifa etti ve aralık ortalarında Stambolic de görevden uzaklaştırıldı. Tito döneminde cum-

hurbaşkanı yardımcısı olan Arnavut Fadilj Hoca'nın bir konuşmasıyla başlayan gerginlik üzerine Kosova'ya özel polis gücü gönderildi. Hoca, Arnavut ayrılıkçısı olduğu gerekçesiyle, Federasyon Konseyi onursal üyeliğinden ve SKJ üyeliğinden çıkartıldı.

Ağustosta 1945'ten sonra ülkede görülen en büyük skandal ortaya çıkarıldı; 63 Yugoslav bankası yolsuzluklar sonucu 500-850 milyon ABD Doları kadar para batırmıştı. Ülkenin önde gelen siyaset adamlarının çoğu skandala karışmıştı; görevden uzaklaştırılan ya da istifaya zorlanan parti üyeleri arasında cumhurbaşkanı yardımcısı Hamdija Pozderac da vardı; bu olay çıkmasaydı Pozderac Mayıs 1988'de cumhurbaşkanı olacaktı. Bankalar, en büyük ve en başarılı gıda şirketlerinden Agrokomerc'ten emre yazılı senet almıştı. Şirket iflas etti ve genel müdürü Fikret Abdic partiden çıkarıldı, resmî görevleri de elinden alındı. Başka birçok parti üyesi hakkında da soruşturma açıldı. Bu olay, yüksek enflasyon ve düşük gelirler yüzünden pek çok ailenin banka kredilerine bağımlı olduğu ülkede, mali denetimlerin ne kadar zayıf olduğunu ortaya koymuştu.

Üst üste gelen grevler de toplumsal gerginliği yansıtıyordu. Grevlerin sayısı o güne değin görülmemiş düzeye ulaştı. 1986'daki toplam grev sayısı 851'ken, Ekim 1987'ye değin 1.262 grev yapıldı. Bunlardan bazıları uzun süreliydi. Örneğin Hırvatistan'daki bir kömür madeninde 33 gün süren grev yüzde 70 ücret artışıyla sonuçlandı. Direnişlerdeki başlıca etken ekonominin içinde bulunduğu kötü durumdu. 1987'de gayri safi milli hasıla (GSMH) planlanan yüzde 3 yerine yüzde 1 artış gösterdi. Enflasyon kasımda yıllık yüzde 175'e ulaştı; 1987 yılı ortalamasının yüzde 150 olması bekleniyordu. 1 Temmuz'da yeni bir iflas yasasının çıkartılmasıyla işsizlik artmaya başladı ve yıl sonunda 1,2 milyona ulaştı. Sanayideki verim çok az artarken, tarımsal verim 1986'ya göre yüzde 5 düştü. 14 Kasım'da hükümet kemer sıkma önlemleri getirdi. Buna göre temel mallarda büyük fiyat artışları olacak ve ücretler sınırlanacaktı. Bu önlemler işçilerin öfkeli tepkisiyle karşılaştı. Çok geçmeden hükümet dinarın yüzde 24,6 oranında devalüe edildiğini açıkladı. Ağır dış borç yükü de ekonomiyi zorluyordu. Temmuzda hükümet borç ödemesi yapamadı ve eylülde alacaklılardan 19 milyarlık ödemenin ertelenmesini istedi. Aralıkta hükümet yardım için Uluslararası Para Fonu'na (IMF) başvurdu.

Kosova'daki sorunlar yüzünden Arnavutluk'la aradaki gerilim arttı. Gene de Arnavutluk, 1988 başında Belgrad'da yapılacak Balkan dışişleri bakanları toplantısına katılmayı kabul etti. Cumhurbaşkanı Nicolae Ceauşescu'nun Belgrad'a yaptığı gezinin ardından Romanya'yla ilişkiler iyileşti, ama Yunanistan'la aradaki soğukluk sürdü.

(K. F. CVIIC)

Kuzey Amerika

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Amerika Birleşik Devletleri, biri Hawaii Adaları olan ve 49'u Kuzey Amerika'da yer alan 50 eyaletin oluşturduğu federal bir cumhuriyettir. Yüzölçümü: 9.372.571 km² (bu rakam 205.856 km²'lik içsuları kapsamakla birlikte Büyük Göllerin ABD sınırları içinde kalan 156.492 km²'lik bölümünü kapsamaz). Nüfus: (1987 tah.) 243.773.000. Başkent: Washington, D.C. (District of Columbia). Para birimi: ABD Doları; (5 Ekim 1987) serbest kurda 1,62 ABD Doları=1 sterlin. 1987'de başkan: Ronald Reagan.

Dış İlişkiler. Reagan yönetiminin 1986 sonlarında karşılaştığı olumsuzluklar 1987'de daha da arttı. Hem ülke içinde hem ülke dışında Beyaz Saray'ın bir dizi önemli girişimi ya belirtilen hedeflere ulaşamadı ya da yönetimi iş işten geçtikten sonra tamamen ters yönde açıklamalarda bulunmak zorunda bıraktı. Hatta Washington'da, federal hükümetin yürütme aygıtının tümüyle Başkan Ronald Reagan'ın denetimi altında olup olmadığı konusunda spekülasyonlar yapıldı. Yıl sonunda Sovyet lideri Mihail Gorbaçov'la yapılan zirve toplantısı ve Orta Menzilli Nükleer Füzeler (INF) üzerinde varılan ABD-SSCB antlaşmasının imzalanması, her ne kadar antlaşmanın Senato'da onaylanacağı kesin olmasa da, Reagan'ı bir ölçüde güçlendirdi.

Beyaz Saray için en önemli sorun kuşkusuz İran-*contra* olayıydı. İran'a gizlice yapılan bir dizi silah satışını ve Nikaragua'daki karşı-devrimci *contra* gerillalarına yasadışı yollardan yardım edilmesini kapsayan bu olay, ilkin Kasım 1986'da kamuoyuna yansıdı. Tower Komisyonu olarak anılan Başkanlık Özel Araştırma Kurulu, Ulusal Güvenlik Konseyi'nin skandaldaki rolünü araştırmakla görevlendirilmişti. Tower Komisyonu, "amatör" devlet yetkililerinin karmaşık ilişkileri kanunun denetimi dışında kaldığı için ABD politikasının tam bir "kaos"a sürüklendiğini belirtti. Komisyon raporunun ardından Beyaz Saray başdanışmanı Donald Regan istifa etti. Regan'ın yerine Senato eski çoğunluk lideri Tennessee senatörü Howard Baker'ın atanması Kongre'nin her iki kanadınca olumlu karşılandı. Raporun ardından, olayla ilgili Kongre soruşturmaları sonucunda, başkanın bu olayda kişisel sorumluluğu bulunduğuna ilişkin "kesin kanıt" ortaya çıkmadı, ama bunun Reagan'ın etkili ve güçlü bir lider olduğu görüntüsünü yenilemeye pek yararı olmadı.

Yıl içindeki öteki olaylar, ABD'nin İran-Irak Savaşı'nın yakın bir zamanda sona ereceğine ilişkin bir belirtinin görülmediği Ortadoğu'ya müdahalesinin ne denli genişlediğini vurguluyordu. 17 Mayıs'ta, Basra Körfezinde devriye gezen ABD savaş gemisi "Stark" bir Irak savaş uçağından atılan füzelere hedef oldu. Otuz yedi ABD'li denizcinin öldüğü saldırı her iki ülke yetkililerince "kaza" olarak nitelendi. ABD olayı protesto etti ama Irak'ın özür dilemesini de

ABD'nin 200. kuruluş yıldönümü bütün ülkede şenliklerle kutlandı.
AP/WIDE WORLD

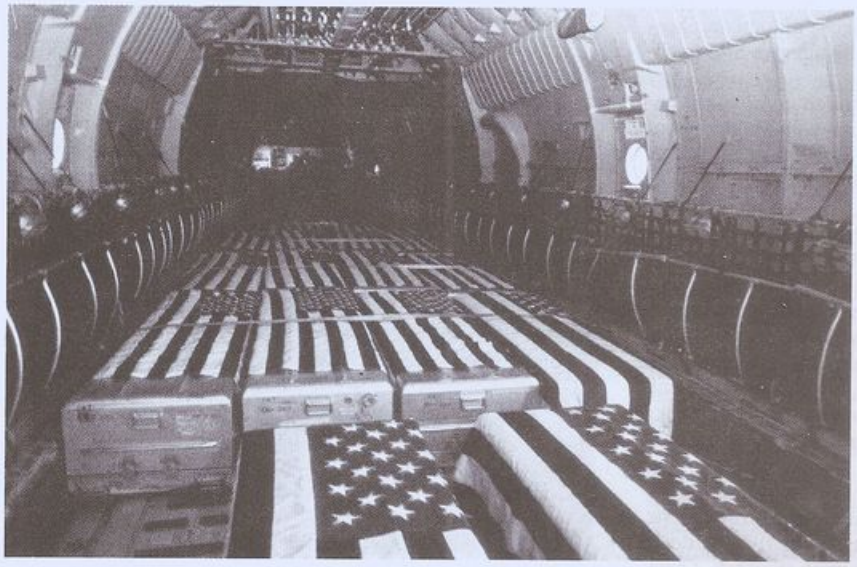

ABD Deniz Kuvvetleri'ne bağlı *Stark* firkateynide ölen denizcilerin cenazeleri toprağa verilmek üzere uçakla ABD'ye gönderildi. Basra Körfezindeki devriye görevi sırasında bir Irak uçağı tarafından vurulan gemide 37 denizci yaşamını yitirmişti.
A.NOGUES-SYGMA

yeterli buldu. 19 Haziran'da ABD Deniz Kuvvetleri "Stark" kaptanının ve iki subayın "çalışmalarına duyulan güvensizlik" dolayısıyla görevden alındıklarını açıkladı. "Stark" olayına ve Kongre'de yol açtığı kızgınlığa karşın yönetim, 11 Kuveyt tankerine ABD bayrağı çekilmesini kararlaştırdı. Böylece ABD Deniz Kuvvetleri'ne bağlı savaş gemilerinin Körfez'de onlara eşlik edebilmesinin yasal dayanağı sağlanmış oldu. Irak'a karşı dostça tutum aldığı kabul edilen Kuveyt İran'ın hedefi durumuna gelmişti. Washington'un bu kararı alması, Kuveyt'in, Sovyet savaş gemilerince korunmak üzere üç Sovyet tankerini kiralayacağını açıklamasından sonra gerçekleşti.

ABD savaş gemileri 22 Temmuz'da Kuveyt gemilerine eşlik etmeye başladı. ABD bayraklı Kuveyt tankerlerinin Hürmüz Boğazından geçişinde üç ABD savaş gemisi eşlik ediyordu. Körfez'de konvoya bir ABD savaş gemisi daha katıldı. Yolculuğun ikinci günü 24 Temmuz'da, ABD bayraklı Kuveyt tankerlerinden "Bridgeton" İran'ın döşediği anlaşılan bir mayına çarptı. Gemi hafif hasara uğradı ve konvoy yalnızca birkaç saat durmak zorunda kaldı. "Bridgeton" onarıldıktan sonra yıl sonuna doğru yeniden sefere çıktı, ama bu olay Körfez'de mayın tarama donanımının yetersizliğini ortaya çıkarmış oldu. 29 Temmuz'da Savunma Bakanı Caspar Weinberger'in, Körfez'e sekiz mayın tarama helikopterinin gönderilmesini emrettiği açıklandı. 24 Ağustos'ta meydana gelen bir başka olayda, Körfez'den çıkmakta olan ABD bayraklı Kuveyt tankerlerine eşlik eden ABD savaş gemileri İran'a ait iki küçük balıkçı gemisine uyarı ateşi açtı ve bir İran savaş gemisinin yolunu kesti. 21 Eylül' de bir ABD helikopteri, mayın döşerken yakalandığı belirtilen bir İran savaş gemisine saldırdı. İran gemisi mürettebatıyla birlikte ele geçirildi. Saldırı sırasında üç İranlı denizci öldü, ikisi de kayboldu. Aralarında dört yaralının bulunduğu öteki İranlı denizciler İran'a geri verildi. İran hükümeti geminin mayın döşediği iddiasını reddetti.

8 Ekim'de İran'ın Körfez'deki başlıca tehdit kaynağı olan silahlı devriye botlarından dördünün bir ABD helikopterine ateş açtığı bildirildi. ABD helikopterleri misilleme olarak bu botlardan birini batırdı, ikisini yaraladı ve ele geçirdi. Bir İran botu da kaçtı. ABD yetkilileri İran gemilerinde bulunan kanıtlardan İran'ın ABD yapısı gelişmiş "Stinger" füzelerine sahip olduğunun anlaşıldığını öne sürdüler. 16 Ekim' de Kuveyt karasularında seyreden ABD bayraklı bir petrol tankeri bir İran "Silkworm" (Fransız "Exocet" füzelerinin Çin-yapımı bir benzeri) füzesine hedef oldu ve saldırıda 18 denizci yaralandı. Üç gün sonra, ABD'nin misilleme olduğunu açıkladığı saldırıda, ABD savaş gemileri İran hücumbotlarının üssü olarak kullanılan bir petrol platformunu bombaladı. İran da buna karşılık 22 Ekim'de Kuveyt'in en büyük petrol platformuna füze saldırısında bulundu.

Bu saldırılar ve karşı-saldırılar Washington ile Tahran'ı açık bir askeri çatışmaya sürüklenme tehlikesiyle karşı karşıya bıraktı ve İran, Irak'la olduğu kadar ABD'yle de fiilen

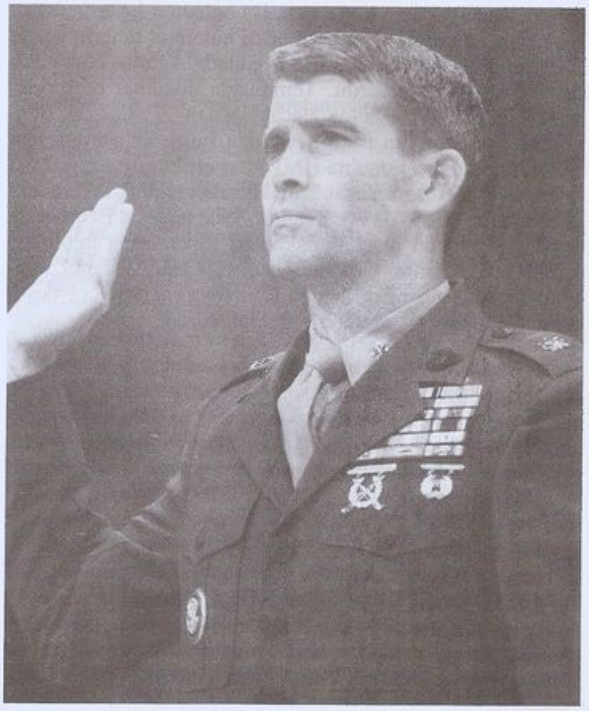

İran-*contra* skandalında adı geçen Yarbay Oliver North, olayı incelemekle görevlendirilen Kongre komisyonunda ifade vermeden önce yemin ediyor. Soruşturma süresince North, ABD'de en çok konuşulan kişilerden biri oldu.
JAMES COLBURN-PHOTOREPORTERS

savaş durumunda olduğunu ilan etti. ABD yönetimi bu haberi şiddetle yalanladı ve ABD'nin Körfez Savaşı'na aktif biçimde katılmadığını öne sürdü. Yönetim, bazı Kongre üyelerinin iddialarının tersine, Körfez'deki savaşın Savaş Yetkileri Yasası'nın uygulanmasını gerektirmediğini savundu. Bazı yorumculara göre Kuveyt ve ABD, Kuveyt gemilerine ABD bayrağı çekilmesi politikasının içerdiği riskin bu denli büyük olacağını kestirememiş ve sonuçları da kapsamlı biçimde düşünememişlerdi.

Kongre'yle Beyaz Saray arasında 1987 boyunca süren bir başka çatışma da Nikaragua'daki *contra* gerillalarına yardım konusunda ortaya çıktı. *Contra*'lara yardım yasağı koymuş bulunan Kongre kararına karşın böyle bir yardımda bulunulmasının İran-*contra* olayıyla açığa çıkması, Reagan yönetiminin yeni yardım isteğine karşı Capitol Hill'deki (Kongre) muhalefeti şiddetlendirdi. Öte yandan yönetim *contra*'lara yardım edilmesinin ABD çıkarları açısından yaşamsal önemde olduğunu savunmayı sürdürdü. 10 Eylül'de Dışişleri Bakanı George Shultz, Senato Dış İlişkiler Komisyonu'na yaptığı açıklamada, *contra*'lara yapılmakta olan yardımın 1987 mali yılı sonunda (30 Eylül) bitmesinin ardından Reagan yönetiminin 270 milyon ABD Doları daha yardım isteğiyle Kongre'ye başvuracağını söyledi. Ağustosta Guatemala'da bir Orta Amerika Barış Planı imzalanmış olmasına karşın Shultz, yönetimin Marksist Nikaragua hükümetinin bu anlaşmaya uyacağına inanmadığını belirtti ve "bir umut ya da söze dayanarak, [Managua'daki] Sandinista rejimini, güvenilir direniş güçlerinin baskısından kurtarmak çıkarlarımıza hiç uygun değildir" dedi.

Yönetimin *contra*'lara yardım stratejisi 13 Ekim'de hiç umulmadık ve biraz da sıkıntı verici bir engelle karşılaştı. Bu tarihte 1987 Nobel Barış Ödülü'nün Orta Amerika Barış Planı'nın baş mimarı Kosta Rika devlet başkanı Oscar Arias Sánchez'e verildiği açıklandı. Temsilciler Meclisi sözcüsü Jim Wright bu açıklama üzerine, ödülün Sánchez'e verilmesinin, Kongre'nin, Beyaz Saray'ın *contra*'lara verilmek üzere istediği yardımı onaylamaması sonucunu doğuracağını söyledi. Bunun üzerine yönetimle sözcü arasında doğan gerginlik ancak 17 Kasım'da, Wright ile Shultz'un Capitol Hill'de, barış için "birlikte çalışma" sözü veren ortak açıklamalarıyla sona erdi. Bu açıklama, anlaşmazlık bölgesindeki ABD politikası konusunda iki parti arasında geliştirilen ve anlaşmayı tümüyle tehlikeye atacak bir kavgayı geçici olarak da olsa önlemiş oldu. Birkaç gün önce de Wright, Arias planının uygulanmasına ilişkin olarak Nikaragua devlet başkanı Daniel Ortega ve *contra* liderleri arasındaki dolaylı görüşmelere karışmış olduğu için şimşekleri üzerine çekmişti.

Shultz-Wright anlaşması kısa dönemde, yönetimin *contra*'lara pek önemli boyutta olmayan yardımı sürdürmesini sağlamış olabilir. 22 Aralık'ta Kongre, 1988 mali yılı tahsisatının bir parçası olarak *contra*'lara 14 milyon dolarlık yardım yapılmasını onayladı. Ancak *contra*'lara yardım konusu Şubat 1988'de yeniden Kongre'ye gelecekti.

ABD-SSCB ilişkileri 1987'de inişli çıkışlı bir yol izledi. İlişkileri gerginleştiren bir olay ilk bakışta bir casus romanını andıran, ABD'nin Moskova büyükelçiliğindeki skandaldı. Olay, 30 Mart'ta, büyükelçilikteki 28 kişilik ABD Deniz Piyadeleri koruma birliğinin tümünün geri çağrılacağının açıklanmasıyla açığa çıktı. İki eski koruma görevlisi, Çavuş Clayton J. Lonetree ve Onbaşı Arnold Bracy, SSCB'li kadınlarla ilişki kurmak karşılığında Sovyetler'in ABD büyükelçiliğine sızmalarına izin vermekle suçlanıyordu. Başkalarının da suça katılmış olabilecekleri düşünülüyordu.

Moskova'daki skandal üzerine Reagan, SSCB başkentinde yapımı süren yeni ABD büyükelçiliği binalarının güvenlik açısından araştırılmasını emretti. 1989'da bitmesi planlanmış olan bu binalar için 100 milyon dolar kadar para harcanmış durumdaydı. 1977'de yapılan bir anlaşmaya göre Sovyetler de, Washington, D.C. yakınındaki Mount Alto'da yüksek bir mevkide bulunan yeni büyükelçiliklerinin büro bölümlerine taşınmak için ABD personelinin Moskova'daki kendi bürolarına taşınmasını beklemek zorundaydı. Moskova'daki yeni ABD büyükelçiliğinde yapılan araştırmalar sonucunda, inşaat yerinden uzakta kalıplanarak önceden dökülmüş beton sütun ve kirişlerin içine Sovyetlere ait gelişmiş dinleme aygıtlarının yerleştirilmiş olduğu anlaşıldı. Eski savunma bakanı James R. Schlesinger başkanlığındaki bir dışişleri bakanlığı soruşturma komisyonu 8 Haziran'da yaptığı açıklamada, Moskova'daki büyükelçilik binasının gizli dinleme aygıtlarından temizlenmesi için kapsamlı biçimde elden geçirilmesi gerektiğini belirtti. Schlesinger, raporunda ABD'nin Sovyet casusluk etkinliğini "üstün ABD teknolojisi ve zekâsıyla" alt edebileceği sanısına kapılmış olduğunu bildirdi. Binaların kullanılabilmesi için en üstteki üç katın yıkılarak sıkı güvenlik önlemleri altında yeniden yapılması gerekliydi. Schlesinger ayrıca büyükelçiliğe bitişik altı katlı güvenli bir ek binanın yapımını da önerdi.

Bracy'ye yöneltilen casusluk suçlamaları 12 Haziran'da düştü. Yargılanmayı gerektirecek yeterli kanıt bulunamadığını açıklandı. Aynı gün basında ABD yetkililerinin, Moskova'daki büyükelçiliğe Sovyet ajanlarının gerçekten girip girmediklerinin, girmişlerse bile güvenliğin ciddi biçimde zedelenmiş olup olmadığının kesinlik kazanmadığını açıkladıkları yolunda haberler yer aldı. Lonetree o kadar şanslı değildi. ABD Deniz Kuvvetlerinde görevli sekiz subaydan oluşan bir jüri Lonetree'yi Sovyetler Birliği hesabına casusluk suçundan 24 Ağustos'ta 30 yıl hapse mahkûm etti. Savcının suçlaması Lonetree'nin imzaladığı 20 sayfalık bir itirafa dayanıyordu. Lonetree bu itirafı baskı altında imzaladığını söylediyse de, savunmanın jüriyi ikna çabası sonuç vermedi.

Casusluk davası geliştiği sıralarda ABD ve Sovyetler Birliği orta menzilli füzeleri yasaklama konusunda bir antlaşma yapmak üzere, uzayıp giden görüşmelerde bulunuyorlardı. Cenevre'de aylar süren öngörüşmelerden sonra, Başkan Reagan 18 Eylül'de Washington'da iki tarafın bir anlaşmaya vardığını açıkladı. Antlaşmanın son biçimi 15-17 Eylül'de Washington'da bir araya gelen Shultz ile Sovyet dışişleri bakanı Eduard A. Şevardnadze görüşmesinde ortaya çıktı. Ayrıca Reagan, iki süper devletin stratejik (uzun menzilli) nükleer silahlarda da karşılıklı olarak yüzde 50 oranında indirime gidilmesi konusunda bir antlaşma için "yoğun çaba" harcamayı kararlaştırdıklarını açıkladı. Reagan'ın açıkladığına göre, Shultz ve Şevardnazde, Gorbaçov'la yapacakları bir zirve toplantısının hazırlıklarını tamamlamak üzere ekimde Moskova'da bir araya geleceklerdi.

Shultz'un bu zirvenin ayrıntılarını belirlemek üzere Moskova'da bulunduğu 23 Ekim'de ilişkilerde bir gerileme oldu. Shultz'un umduğunun tersine Gorbaçov, "Yıldız Savaşları" olarak bilinen ABD Stratejik Savunma Girişimi'ne (SDI) Sovyetler Birliği'nin uzun süredir devam eden itirazını öne sürerek zirve için bir tarih vermedi.

Bu durum pek çok siyasal gözlemciye, iki liderin 1986'da İzlanda'nın başkenti Reykjavík'te yaptıkları "hazırlık" zirvesinin aynı nedenle yarım kalışını hatırlattı. Ancak bir hafta sonra Gorbaçov'un özel bir mesajıyla Washington'a giden Sovyet dışişleri bakanı, zirvenin tarihini ve gündemini saptamaya yetkili olduğunu bildirdi. Reagan, Gorbaçov'la 7 Aralık'ta Washington'da bir araya geleceğini açıkladı. 24 Kasım'da Cenevre'de yeniden buluşan Shultz ve Şevardnadze, her iki ülkenin de, 500 ile 5.499 km arasında menzile sahip nükleer füzeleri yasaklayan bir anlaşmanın koşullarını benimsediğini açıkladılar. Anlaşmaya göre Sovyetler Birliği yaklaşık 441 adet üç başlıklı SS-20 füzesini ve 250 kadar da

Aralık ayında ABD başkanı Ronald Reagan ile Sovyet lideri Mihail Gorbaçov orta menzilli nükleer füzelerin kaldırılmasını öngören INF Antlaşması'nı imzalamak üzere Washington'da bir araya geldiler.
ABC Ajansı

öteki füzeyi, ABD ise tek başlıklı 364 "Pershing II" ve "Cruise" füzesini imha edecekti.

Zirve toplantısı 8-10 Aralık'ta Washington'da gerçekleşti ve INF Antlaşması 8 Aralık'ta imzalandı. Her iki liderin de zirvenin başarılı olduğunu söylemelerine karşın, elle tutulur sonuçlara varıldığı söylenemezdi. Olayın en dikkat çekici yönlerinden biri belki de Sovyetler'in kitle iletişim araçlarından yararlanmada ilk kez büyük bir beceri göstermiş olmasıydı. Reagan'ın görev süresi dolmadan ve stratejik silahları kapsayan bir antlaşmanın sağlanıp sağlanmadığına bakılmaksızın, iki lider arasında Moskova'da dördüncü bir zirve toplantısı yapılacağı açıklandı. Senato'daki grup liderleri INF Antlaşması'nın "temel" bir değişikliğe uğramadan onaylanacağı yolunda oldukça iyimser olduklarını belirttiler. Öte yandan bu antlaşmanın Reagan'ın sağ kanattaki desteğini azalttığı görüldü. Aralarında fonlardan sorumlu Richard Viguerie'nin de bulunduğu aşırı sağ kanattaki bazı muhafazakârlar Reagan'ın kendi davalarını terk ettiğine inandıklarını ve INF Antlaşması'nın Senato'da onaylanmamasını sağlamaya çalışacaklarını açıkladılar.

Reagan, Kanada başbakanı Brian Mulroney'le yıllık üçüncü zirve toplantısına katılmak üzere 5-6 Nisan'da Ottawa'ya gitti. Başlıca tartışma konuları asit yağmuru ve serbest ticaretti, ama özellikle savunma, Kuzey Buz Denizi üzerinde egemenlik ve sağlık araştırmaları gibi öteki konular da ön plana çıktı. 6 Nisan'da Kanada Parlamentosu'nda bir konuşma yapan Reagan, çevre kirliliği sorununa "hazır ve kolay bir çözüm" olmadığını vurguladı ve asit yağmuruna yol açan ABD sanayi tesislerinin çıkardığı zehirli gazların azaltılması konusunda bir takvimden ya da hedeften söz etmekten kaçındı. Serbest ticaret konusundaysa Başkan Reagan, iki ülke arasında süren görüşmelerin "öteki ülkeler için bir işbirliği modeli" olabileceğini söyledi.

Görüşmeler 3 Ekim'de, gerçekte, iki ülke arasındaki hemen tüm ticaret alanlarını kapsayan bir anlaşmayla sonuçlandı. Anlaşmanın en önemli özelliği, 1 Ocak 1989'dan başlamak üzere 10 yıl içinde iki yanlı gümrük tarifelerinin tümünün kaldırılması çağrısında bulunmasıydı. Var olan düzenlemelere göre Kanada'nın ABD'ye ihracatının yaklaşık yüzde 85'i ve ABD'nin Kanada'ya ihracatının yüzde 70 kadarı gümrüksüz olarak yapılmaktaydı. Anlaşmayla Kanada'ya tanınan büyük bir ayrıcalık, ikili ticaret anlaşmazlıklarının çözüme kavuşturulması için bağlayıcı karar alabilecek bir hakem kurulunun oluşturulmasıydı. ABD şirketleri Kanada sanayi kuruluşlarıyla ticari ilişkiden doğan şikayetlerini ABD ticaret yasalarına dayanarak yapabilecek, ama Kanada bu başvurularla ilgili kararları hakem kuruluna götürebilecekti. Antlaşmanın yürürlüğe girmesi için her iki ülkenin yasama organlarınca onaylanması gerekiyordu. Yıl sonuna doğru her iki tarafta da antlaşmaya karşı belli bir muhalefetin gelişmekte olduğu görüldü.

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde etkinlik gösteren ABD şirketlerinin bu ülkedeki ırk ayrımcılığına karşı benimsemeleri gereken tutuma ilişkin etkili bir yasa tasarısı hazırlayan Rev. Leon H. Sullivan, 3 Haziran'da, bu şirketlerin dokuz ay içinde Güney Afrika'dan tümüyle ayrılmaları çağrısında bulundu. Ayrıca ABD hükümetinin, Pretoria'daki beyaz azınlık hükümetiyle diplomatik ilişkisini kesmesini ve katı ırk ayrımına dayalı yönetim sistemini terk edinceye değin, Güney Afrika'ya her alanda ekonomik yaptırım uygulanmasını önerdi. Sullivan, Güney Afrika'daki etkinliklerini şimdiden durdurmuş ABD şirketlerinin çekilmesinden doğan boşluğu dolduran Japonya gibi ülkelere "ağır cezalar" verilmesini de savundu. Başkan Reagan'ı da eleştiren Sullivan, "eğer Reagan *contra*'larla ilgilendiği kadar Güney Afrika'daki Siyahlarla ilgilenmiş olsaydı bugünkü sorunlar olmayacaktı" dedi.

İç Olaylar. Yargıç Lewis F. Powell Jr.'ın emekliye ayrılmasıyla boşalan Yüksek Mahkeme üyeliğine atama yapılması yılın ikinci yarısında Beyaz Saray açısından hem gerginliğe hem sıkıntılara neden oldu. Powell'ın yerine Reagan'ın ilk adayı, ABD Temyiz Mahkemesi yargıcı Robert H. Bork'tu. Altmış yaşındaki Bork ünlü bir muhafazakârdı ve Watergate skandalı sırasında Nixon yönetiminde görev almıştı. Bork'un seçimi liberal eğilimli Demokratların hemen tepkisine yol açtıysa da önceleri Senato'nun Bork'un atanmasını onaylamasının zor olmayacağı sanılıyordu. Powell'ın sağlık nedenleriyle beklenmedik biçimde emekliye ayrılması, Yüksek Mahkeme'nin ideolojik dengesini kesin olarak değiştirerek sağ kanadın çoğunluğunu sağlamak isteyen Reagan için önemli bir fırsattı. Ilımlı bir yargıç olan Powell, son yıllarda daha açık biçimde görüldüğü gibi, Yüksek Mahkeme kararlarında belirleyici bir konumdaydı ve 5-4 sonuçlanan pek çok oylamada sonucu etkilemişti.

Bork'un atanması konusundaki ilk sorun Amerikan Barolar Birliği (ABA) sürekli komitesinde beliren görüş ayrılığında açığa çıktı. Komitede yapılan oylamanın gizli olması gerektiği halde 10 Eylül'de büyük gazeteler, komitenin 10 üyesinin Bork'un adaylığını "çok uygun" bulduğunu, dört

üyenin adaylığa karşı çıktığını ve bir üyenin oyunun da "karşı değil" biçiminde olduğunu açıkladılar. On yıldan fazla bir süredir ilk kez ABA komitesi Yüksek Mahkeme'ye aday gösterilen biri hakkında oybirliğiyle karar alamamıştı.

Bork, Senato Adalet Komisyonu'nun atanma kararıyla ilgili oturumunda yaptığı konuşmada kendi hukuk felsefesinin "liberal ya da muhafazakâr" olmadığını belirtti. Bazı konulardaki, "aşırı" eleştirilen tutumunu değiştirdiğini ve böyle davranmakta da sakınca görmediğini açıkladı. Senatör Patrick Leahy, Bork'a, özel yaşamın gizliliği gibi bazı belirli duyarlı konularda yeni gözlenen ılımlı yaklaşımının Senato'nun onayını kazanmak amacıyla benimsenmiş bir görüş değişikliği olup olmadığını sordu. Bork da, yalnızca Yüksek Mahkeme üyesi olabilmek amacıyla görüşlerini değiştirmesinin kendisini "tarih önünde lekeleyeceğini" belirti.

Bork'un açıklamalarını inandırıcı bulmadığı anlaşılan komite, 6 Ekim'de 5'e karşı 9 oyla atamaya karşı çıktı. Üç gün sonra, kendisine karşı oy kullanacağını söyleyen senatör sayısının o sırada çoğunluğa ulaşmasına karşın, Bork adaylığını geri almadığını açıkladı. "Yaşamsal önemdeki bir ilkenin kaderi"nin belirlenmek üzere olduğunu söyleyen Bork, eğer bu noktada geri adım atarsa bunun "yıkıcı kampanyaların bir başarısı olarak görüleceğini" ve aynı şeyin "gelecekteki adaylara karşı da uygulanacağını" belirtti. 23 Ekim'de tüm Senato üyelerinin katıldığı oylamada Bork'un atanması 42'ye karşı 58 oyla reddedildi. Beyaz Saray'dan bir açıklama yapan Reagan karara tepki gösterdi ve "Yüksek Mahkeme'ye göstereceğim yeni aday, Yargıç Bork gibi, yasaları yorumlarken Anayasa'yla sınırlı olduğu ve yasaları yeniden yapmaması gerektiği inancını paylaşan biri olacaktır" dedi.

Reagan'ın gösterdiği yeni aday Bork'un ABD Temyiz Mahkemesi'ndeki meslektaşlarından 41 yaşındaki Yargıç Douglas H. Ginsburg'dü. Görüşlerini, kararlarının yanı sıra makale ve konuşmalarla da uzun uzadıya açıklayan Bork'un tersine Ginsburg yalnızca yaklaşık bir yıldır Temyiz Mahkemesi'ndeydi ve hukuksal görüşlerini açıklayan pek az yazısı yayımlanmıştı. Daha çok, müdahaleciliğe karşı çıkması ve antitröst yasalara ilişkin olarak serbest piyasa yaklaşımını savunan bir muhafazakâr olmasıyla tanınıyordu. Ayrıca Reagan'ın en yakın danışmanlarından Başsavcı Edwin Meese III'ün gözde adayı olduğu da söyleniyordu. Ginsburg'ün adaylığı da hemen ciddi bir sorun durumuna geldi. Ginsburg Adalet Bakanlığı'nda görevliyken Yüksek Mahkeme'den, Anayasa'nın 1. Ek Maddesi'nin sağladığı korumanın kablolu televizyon şirketlerini de kapsayacak biçimde genişletilmesinin istendiği bir davayı yürütmüştü. 1 Kasım'da Associated Press (AP), Ginsburg'ün aynı dönemde Rogers Communications Inc.'da 140 bin dolarlık bir hisseye sahip olduğunu açıkladı. Davayla Rogers Communications arasında doğrudan bir ilişki yoktu, ama zayıf da olsa böyle bir bağlantının kurulması bir sorun yarattı. Ginsburg'ün geçmişiyle ilgili dikkat çeken bir başka konu da karısının tıp eğitimi sırasında birçok kürtaj yapmış olmasıydı. Bu durumun açığa çıkması muhafakârlar açısından özellikle can sıkıcıydı; çünkü kürtajı pek çok durumda serbest bırakan 1973'teki bir Yüksek Mahkeme kararından (Roe-Wade Davası) bu yana, kürtaja karşı çıkan Yüksek Mahkeme yargıçlarının sayısını artırarak bu kararı değiştirmeyi umuyorlardı.

Ginsburg'ün geçmişte, yalnızca gençliğinde değil ama Harvard Hukuk Okulu'ndayken de marihuana içmiş olduğunun açıklanması son darbe oldu ve Ginsburg 7 Kasım'da adaylığını geri aldı. Dört gün sonra Reagan, Powell'dan boşalan yere üçüncü kez aday gösterdi. Bu, adaylığı daha iki hafta önce Ginsburg'e kaptıran, ABD Temyiz Mahkemesi yargıcı 51 yaşındaki Anthony Kennedy'ydi. Bork'tan daha muhafazakâr, Ginsburg'den daha deneyimli olan Kennedy

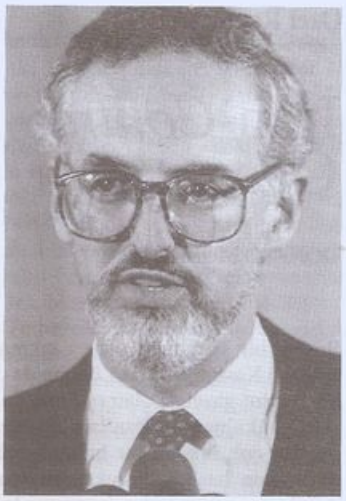

ABD'de boşalan Yüksek Mahkeme üyeliği için Başkan Reagan tarafından aday gösterilen Douglas Ginsburg, geçmişte marihuana içmiş olduğunun açıklanması üzerine 7 Kasım'da adaylığını geri aldı.
AP/WIDE WORLD

aralıkta Adalet Komitesi'ndeki oturumda fazla zorlanmadı. Adaylığın Ocak 1988'de, onaylanmak üzere Senato'da görüşülmesi bekleniyordu.

Bu arada Reagan yönetimi, yeniden seçilmeyecek bir başkanın son yıllarında olageldiği gibi, çok yoğun biçimde, personel değişiklikleriyle uğraşıyordu. 2 Şubat'ta Beyaz Saray, CIA başkanı William J. Casey'nin emekliye ayrıldığını ve Reagan'ın bu göreve, meslekten bir haberalma görevlisi olan Robert M. Gates'i aday gösterdiğini açıkladı. Ancak Gates 2 Şubat'ta adaylıktan çekildi. Reagan bu kez FBI başkanı William H. Webster'ı aday gösterdi. Mayısta adaylığı onaylanan Webster yemin ederek göreve başladı. Webster'dan boşalan FBI başkanlığına da Texas'ın San Antonio kentinden, federal bölge yargıcı William S. Sessions getirildi. Reagan'ın bir üçüncü dönem daha görevde kalmasını istemesine karşın Federal Rezerv Kurulu başkanı Paul A. Volcker ikinci dört yıllık dönem sonunda bu görevden ayrıldı. Volcker'ın yerini, Başkan Gerald R. Ford döneminde Ekonomik Danışmanlar Konseyi başkanlığı yapmış olan Alan Greenspan aldı.

25 Temmuz'da Ticaret Bakanı amatör rodeocu Malcolm Baldrige'in, California'daki Walnut Creek'te buzağı yakalama yarışması sırasında attan düşerek ölmesi acı bir olaydı. Baldrige'in yerine, ülkenin en büyük beşinci çelik üreticisi Armco Inc.'ın yönetim kurulu başkanlığından emekli C. William Verity Jr. getirildi. Ulaştırma Bakanı Elizabeth Hanford Dole 1 Ekim'den geçerli olmak üzere istifa etti. Elizabeth Dole bütün gücünü, 1988 başkanlık seçimlerine katılan kocası Senato azınlık lideri Kansaslı Cumhuriyetçi Senatör Robert J. Dole'un başkanlık seçimi kampanyasına vermek istiyordu. Ulaştırma bakanlığına, Dole'un yardımcısı James H. Burnley IV getirildi. 5 Kasım'da, ilk dönemden bu yana Reagan'ın bakanları arasında yer almış olan Savunma Bakanı Caspar Weinberger, yerine bulunacak aday onaylanır onaylanmaz görevden ayrılacağını açıkladı. Bu, kabinede önemli bir değişiklikti. Reagan'ın adayı, İran-*contra* skandalı sırasında istifa eden Koramiral John Poindexter'dan sonra Beyaz Saray'ın ulusal güvenlik danışmanı olan Frank C. Carlucci'ydi. Carlucci'den boşalan yere de onun yardımcısı Korgeneral Colin L. Powell getirildi. Ulusal güvenlik danışmanlığı için Senato onayı gerekmiyordu.

Yeni başkanlık seçimine bir yıldan fazla bir süre olmakla birlikte, Demokrat Parti ya da Cumhuriyetçi Parti'den başkan adayı olmak isteyen adaylarla ilgili haberler 1987 boyunca hiç eksik olmadı. Cumhuriyetçi Parti'den başkan adayı

devamı sayfa 127'de

İran-*Contra* Olayı

DONALD MORRISON

Büyük bir skandalın ortaya çıkmakta olduğuna ilişkin ilk belirti 3 Kasım 1986'da Lübnan'da ortaya çıktı. Tanınmamış bir Beyrut gazetesi olan *eş-Şiraa*'da yayımlanan bir haberde ABD hükümetinin İran'la silah pazarlığı yaptığı belirtiliyordu. Bu çok önemli bir haberdi, çünkü İran'ın uluslararası terörizmin başlıca destekçilerinden biri olduğunu savunan ABD, uzun zamandır, komşusu Irak'la savaşan İran'a yardım edilmesine karşı çıkan kararlı bir politika sürdürüyordu. Ayrıca Başkan Reagan ABD'nin müttefiklerini, İran'a silah satmaktan kaçınmaya çağırarak özellikle dikkatleri çekmişti. Bu nedenle, ABD yetkilileri *eş-Şiraa*'daki haberin esas olarak doğru olduğunu kabul ettiklerinde hem ABD' nin müttefikleri hem Amerikan vatandaşları şaşırdılar ve kızdılar.

Skandalın Açığa Çıkması. Bu haberin ardından daha da şaşkınlık uyandıran bir gelişme oldu. 25 Kasım'da bir açıklamada bulunan ABD başsavcısı Edwin Meese, İran'a satılan silahlardan elde edilen milyonlarca doların gizlice, Nikaragua'daki solcu hükümeti devirmeye çalışan ABD destekli *contra* gerillalarına gönderildiğini doğruladı. Bu haber Kongre üyelerini özellikle sinirlendirdi, çünkü Kongre 1984'te, ABD'nin *contra*'lara dolaylı ya da dolaysız askeri yardımda bulunmasını yasaklayan Boland Eki'ni (tasarıyı hazırlayanlardan Massachusetts senatörü Edward P. Boland'dan ötürü bu adla anılır) kabul etmişti. 1987 başlarında, artık "İran-*Contra* Silah Skandalı" ya da 1970'lerin Watergate Skandalı'nı çağrıştıran biçimde "Irangate" olarak adlandırılan olayla ilgili yeni ayrıntılar açığa çıktı. Kuşkusuz bu olayla Watergate olayı arasında yadsınamaz paralellikler vardı. Beyaz Saray görevlilerinin karıştığı öne sürülen ciddi yasadışı davranışlar, bunu resmî olarak örtbas etme çabaları ve doğrudan doğruya Başkan'ın olaya karışması, bir kez daha söz konusu oluyordu. Gene soruşturmalar başlatıldı. Televizyonda yayınlanan Kongre soruşturması haftalarca kamuoyunun dikkatini bu konuya çekti. Bu kez aslında iki resmî soruşturma vardı.

Reagan, olayı incelemek üzere, eski Texas senatörü John Tower başkanlığında, aralarında eski Dışişleri Bakanı Edmund Muskie ile birkaç başkan döneminde dış politika danışmanlığı yapmış emekli Hava Generali Brent Scowcroft' un da bulunduğu özel bir komisyon atadı. Tower Komisyonu olarak anılan kurul şubatta açıkladığı raporunda Reagan'ı ve danışmanlarını Ulusal Güvenlik Konseyi'nin etkinliklerini denetleyememiş olmaktan ötürü eleştirdi. Başkana dış olaylarla ilgili danışmanlık yapmak üzere 1940'ların sonunda oluşturulmuş olan Ulusal Güvenlik Konseyi'nin, İran'a silah satışlarına ve sağlanan kârların *contra*'lara aktarılmasına büyük ölçüde karıştığı ortaya çıktı. Skandala şu ya da bu biçimde en çok karışmış olanlar, ulusal güvenlik danışmanı ve Ulusal Güvenlik Konseyi başkanı Robert C. McFarlane, ardılı Koramiral John M. Poindexter ve konseyde çalışanlardan Yarbay Oliver L. North'tu.

Ocakta hem Temsilciler Meclisi'nde hem Senato'daki özel komisyonlar kendi soruşturmalarını sürdürdüler. Yaz boyunca dört hafta süren ve televizyonda yayınlanan oturumlarda tanıkları dinlediler. Oturumlar ve 690 sayfalık komisyon raporu resmî makamların kamuoyunu aldattığını, açıkça yasadışı etkinlikte bulunulduğunu ve Başkan Reagan'ın beceriksizliğini gözler önüne serdi. Esas olarak olayın gelişmesine kayıtsız kalmakla eleştirilen Reagan bir televizyon konuşması yaparak hatasını ve sorumluluğu kabul ettiğini açıkladı. Buna karşın, Watergate skandalı sonrasında Richard Nixon'ın durumunda farklı olarak Reagan'ın görevden alınması ya da istifa etmesi yolundaki çağrılar pek azdı.

Gene de İran-*contra* skandalının ABD tarihinin en garip olaylarından biri olarak anımsanması kaçınılmazdı. Aslında olay *eş-Şiraa*'daki makalenin yayımlanmasından bir yılı aşkın bir süre önce başlamıştı. 1985 başlarında McFarlane 2.004 "TOW" tanksavar füzesinin, 18 "Hawk" uçaksavar füzesinin ve "Hawk" füze bataryaları için 200'den fazla yedek parçanın satışı için görüşmelerde bulunmak üzere İran'a gitmiş ve İran bunlara karşılık 30 milyon dolar ödemişti. ABD yetkililerinin belirttiğine göre, silahlar, İran'a silah satışını ilk öneren İsrail üzerinden gönderilmişti. McFarlane soruşturma sırasındaki ifadesinde, silah satışı için Ayetullah Humeyni yönetimindeki "ılımlı" kanatla pazarlık yaptığını sandığını ve ABD'nin yalnızca, iki ülke arasındaki ilişkileri normalleştirmek umuduyla bu tür gruplarla iletişim kurmayı amaçladığını belirtti. Ancak daha sonra ABD yönetimi silah pazarlığının amacının, İran'a bağlı terörist Şii gruplarca Lübnan'da rehin tutulan bazı Amerikan vatandaşlarını kurtarmak olduğunu kabul etti. Bu girişim fiyaskoyla sonuçlandı. Yalnızca üç rehine serbest bırakıldı ve onların yerine hemen yeni Amerikan vatandaşları kaçırıldı. Ayrıca, İran' daki "ılımlı" kanatla diyalog kurma niyetine karşın, bazı silahlar doğrudan doğruya İran'daki en aşırı dinci grup olan Devrim Muhafızları'nın eline geçmişti. ABD yetkililerinin silah pazarlığında bulunduğu İranlılardan birinin, Lübnan' daki CIA görevlisi William Buckley'nin kaçırılarak öldürülmesi olayında yer aldığı anlaşılmıştı. İstifa eden McFarlane aşırı miktarda uyku hapı alarak intihara kalkıştı ve hastaneye yatırıldı.

Girişim. Silah satışı ortada büyük miktarda paranın dönmesine yol açtı. Kongre'deki soruşturma sırasındaki ifadelere göre, İran'ın silahlar için ödediği 30 milyon doların 12 milyon doları ABD hazinesine girmiş, 3 milyon doları nakliye ve öteki masraflara gitmiş, geriye, *contra*'lara yardım olarak gönderilmek üzere 15 milyon dolar kâr kalmıştı. Ancak bu kârın da yalnızca 3,8 milyon doları *contra*'lara ulaşmıştı. Paranın arta kalanı ABD'li iki işadamının cebine girmişti. Bunlar, emekli tümgeneral Richard Secord ile İran doğumlu ortağı Albert Hakim'di.

Secord ve Hakim, Yarbay North'un isteğiyle, "Girişim" olarak anılan ve Boland Eki'nin Kongre'de kabul edilmesinden sonra *contra*'lara yardım için oluşturulan özel bir örgüt kurmuşlardı. North ve öteki ortaklar *contra*'lar için 10 milyon dolar özel bağış toplamışlardı, ama bu paranın çoğu giderlere ve çalıştırılan personele gitmişti. Sonuçta öyle bir noktaya gelindi ki, artık "Girişim"in kendi uçakları, havaalanı, gemisi ve İsviçre bankalarında gizli hesabı vardı. 1985'te "Hawk" füzelerinin gönderilmesine karşılık İsrail'in ABD'ye ödediği 1 milyon dolardan sonra, İran'a silah satışından "Girişim"e para akmaya başladı. 1986'da İran'a silah satışının sorumluluğunu "Girişim" üstlendi. Kongre komisyonu önündeki ifadesinde, North eski CIA başkanı William Casey'nin "Girişim"i, Kongre'nin denetimine girmeyen ve dünya çapında gizli etkinliklerde bulunan, "yalnız başına iş yapan", "aktif" bir örgüt olarak değerlendirdiğini açıkladı. "Girişim"in operasyonlarındaki pek çok ayrıntının açığa çıkmayacağı anlaşılıyordu. Olayla ilgili yeterince sorgulama yapılamadan Casey Mayıs 1987'de öldü. North ve Poindexter

pek çok belgeyi yok ettiler. North, ifadesinde, gene de "Girişim"in yaptıklarının doğruluğuna inandığını ve çalışmaları sırasında Başkan Reagan'ın "Girişim"in etkinlikleri hakkında tam bilgisi olduğunu varsaydığını açıkladı.

Reagan Kongre komisyonunun sorularını yanıtlarken ve basına açıklamalarında "Girişim"in etkinliklerinin tam anlamıyla farkında olduğu suçlamasını reddetti. Başkan Reagan'ın İran'a silah satışını onayladığı açık olmakla birlikte, satıştan elde edilen paraların *contra*'lara gönderildiğini bildiğini kanıtlayan bir belge bulunamadı. Gene de, Kongre komisyonu oy çoğunluğuyla benimsediği raporunda, Reagan'ın yasaların tam olarak uygulanmasını gözetme gibi bir anayasal sorumluluğu yerine getirmediği sonucuna vardı. Ayrıca rapora göre Reagan, "paraların nereye gittiğini bilen görevlilerin kesinlikle Başkan'ın politikalarını uyguladıkları inancında oldukları bir ortam oluşturmuş, ya da en azından böyle bir ortama hoşgörülü davranmıştı." Komisyon, *contra*'lara yardım amacıyla yabancı devletlerden ve özel kuruluşlardan para sağlanmasının Boland Eki'ni açıkça çiğnemek olduğuna karar verdi, ancak Boland Eki'nin ceza yaptırımı yoktu. Ayrıca, Meese de, "Girişim"in operasyonlarını daha dikkatli biçimde izlememekten hatalı bulundu.

Komisyonda 15 Demokrat Partilinin tümü, 11 Cumhuriyetçininse üçü raporu imzaladı. Öteki sekiz Cumhuriyetçi, yönetimin "hatalar" yaptığını kabul eden, ama yasadışı bir uygulamaya başvurduğu yolundaki tüm suçlamaları reddeden bir azınlık raporu yayımladı.

Olaydan Çıkarılan Dersler. Kongre komisyonu bir dizi öneride bulundu. Bu öneriler arasında gizli bir CIA operasyonundan önce Kongre'ye bilgi verilmesi; Ulusal Güvenlik Konseyi'nin gizli etkinliklere karışmaması; iç soruşturmalarda görev almak üzere CIA'ya Senato'nun onayladığı bir genel müfettiş atanması; Kongre'ye ABD vatandaşlarının yurt dışındaki hesaplarını soruşturma yetkisi tanınması; Kongre'nin, tanıkları ifade vermeye ve belgeleri açıklamaya zorlamasını sağlayacak yasa değişikliklerinin yapılabilmesi; orduyla sıkı bağların kurulmasını önlemek için başkanın ulusal güvenlik danışmanlarının sivil olması yer alıyordu.

Yıl sonunda, İran-*contra* skandalının, ABD hukukunda ya da politikasında kalıcı bir etkisinin olup olmayacağı belirsizdi. Belki de en çok akılda kalacak olan ve bazı Amerikan vatandaşlarını rahatsız eden, televizyonda yayınlanan oturumlarda, Yarbay North'un ve ötekilerin, *contra*'lara yardım amacıyla hemen her türlü yasadışılığı doğru bulduklarını söylemeleriydi. North'un özel sekreteri olan ve belgeleri yok etmesine yardım eden Fawn Hall Kongre komisyonuna "Bazen yazılı hukuk kurallarının dışına çıkmak gerekir" diyordu. Siyasal yorumcular skandalın, başkanlığının son yıllarında Reagan'ın etkililiğini azalttığında birleşiyordu. Kongre komisyonunun önerilerinden herhangi birinin yasalaşıp yasalaşmayacağı belli değildi. Ulusal güvenlik danışmanının sivil olması yolundaki komisyon önerisini dikkate almayan Reagan, Korgeneral Colin Powell'ı bu göreve getirdi.

Bütün bunlara karşın İran-*contra* olayının yankıları kuşkusuz sürecekti. 1987 başlarında Reagan, olayla ilgili herhangi bir ceza davası açılması gerekip gerekmediği konusunu araştırmak üzere özel bir savcı görevlendirdi. Washington'lu eski bir avukat olan savcı Lawrence E. Walsh yıl sonuna gelindiğinde raporunu tamamlayamamıştı, ama 1988'de bazı davalar açması bekleniyordu. Sonuç ne olursa olsun, Walsh'un atanması Amerikan politik yaşamındaki skandalların sık sık reformlara yol açtığını gösteriyordu. Reagan'ın Walsh'u bu göreve getirmek zorunda oluşunun nedeni oldukça yeni bir yasaydı. Watergate skandalının doğrudan bir sonucu olarak çıkarılmış bulunan bu yasaya göre, yönetimin yetkililerince işlenen hatalarla ilgili ciddi suçlamaları soruşturmak üzere özel bir savcı atanması gerekiyordu.

sayfa 125'ten devam

olmak isteyenler arasında Başkan Yardımcısı George Bush, Senatör Dole, eski Dışişleri Bakanı Alexander M. Haig Jr., New York'tan Temsilciler Meclisi üyesi Jack F. Kemp, eski Nevada senatörü Paul Laxalt ve din adamı Rev. Marion G. (Pat) Robertson bulunuyordu. Eski Delaware valisi Pierre S. (Pete) du Pont IV adaylığını 1986'da açıklamıştı. Laxalt, mali sorunlar dolayısıyla 26 Ağustos'ta yarıştan çekildi. Demokrat Parti'den aday olmak isteyenler daha kalabalıktı. Bazıları zamanla yarıştan çekilen bu adaylar arasında eski Arizona valisi Bruce Babbitt, Delaware senatörü Joseph R. Biden Jr., Massachusetts valisi Michael S. Dukakis, Missouri'den Temsilciler Meclisi üyesi Richard A. Gephardt, Tennessee senatörü Albert Gore Jr., eski Colorado senatörü Gary Hart, Rev. Jesse L. Jackson ve Illinois senatörü Paul Simon bulunuyordu. Yarışa katılamayacaklarını açıklayanlardan ikisi, adlarından sık sık söz edilen New York valisi Mario M. Cuomo ve Georgia senatörü Sam Nunn'dı.

Hart ile Biden olağan sayılmayacak yarıştan çekildiler. Hart, daha sonra Miamili fotomodel Donna Rice olduğu belirlenen genç bir kadınla Washington'daki evinde bir hafta sonu geçirdiğini açıklayan *The Miami Herald*'ın yayımından beş gün sonra, 8 Mayıs'ta adaylıktan resmen vazgeçti. Söz konusu hafta sonunda Hart'ın karısı Lee ise Colorado' daydı. Hart o ana değin, 1988 seçimlerinde Demokrat Parti'nin başkan adayı olmaya en yakın kişi olarak görülüyordu. *The Miami Herald*'ın yayımı Hart'ın kişiliği konusunda bir tartışma başlatmakla kalmadı; bir başkan adayının özel yaşamının kamuoyunu ilgilendiren bir olay olarak önemini ve basının bu alandaki soruşturma yetkisinin sınırını da tartışma konusu yaptı. Bu arada, Hart ve Rice'ın bir başka çiftle birlikte, adı da olaya uygun "Monkey Business" (Düzenbazlık) adlı lüks bir yatla Florida'da bir gece geçirdiklerinin, ikinci gece de Bahama Adalarındaki Bimini'ye gittiklerinin duyulmasından sonra, Gary Hart basın ve yayın organlarının başlıca haber konusu durumuna geldi. Hart 15 Aralık'ta New Hampshire'deki ön seçimlere katılarak başkanlık yarışına yeniden girdiğini açıkladığında skandalın yankıları sürüyordu.

Biden'ın yıldızının sönmesiyse eylül ortalarında, konuşmalarında hiçbir kaynak göstermeksizin başta İngiliz İşçi Partisi lideri Neil Kinnock olmak üzere öteki politikacılardan aktarmalar yaptığının ve New York'taki Syracuse Üniversitesi Hukuk Okulu'nda öğrenciyken başkasının yapıtını kendisininmiş gibi yayımlamaktan dolayı disipline verildiğinin ortaya çıkmasıyla başladı. Bir hafta sonra *Newsweek* dergisi, Biden'ın yükseköğrenimi sırasında elde ettiği akademik başarı konusunda yanlış bilgi verdiğini açıklayınca o da yarıştan resmen çekildi.

1987'nin en dramatik olaylarının yaşandığı yerlerden biri de Wall Street'ti. Borsada hisse senetleri önce hiç tahmin edilemeyecek biçimde yükseldi, sonra da Büyük Bunalım'ı başlatan ünlü Ekim 1929 çöküntüsünü geride bırakan bir düşüşe sahne oldu. Hisse senedi piyasası 1987 başlarında hızla yükseldi ve borsayla ilgili herkesin yakından izlediği Dow Jones ortalamasının, 2.000 puanın üzerine çıkarak, 8 Ocak'taki kapanışta 2.002,25 puanla rekor kırmasına yol açtı. Sonraki aylar boyunca, hisse senetlerinin fiyatlarını normal olarak düşürmesi beklenen ekonomik haberlere karşın Dow Jones ortalaması yükselmeye devam etti ve sonbaharda borsada büyük bir kargaşa yaşandı. Ağustos'ta 2.700 puana ulaşmış olan Dow ortalaması 14-16 Ekim'de 261,43 puan birden düştü. 16 Ekim'de bir günde 108,35 puanlık düşüş bir rekordu, ama bu yalnızca bir başlangıçtı. Asıl düşüş 29 Ekim'de "Kara Pazartesi" olarak anılan günde oldu ve hiç beklenmedik biçimde Dow ortalaması çılgın bir

hisse senedi satışı furyası içinde 508,32 puan birden düştü. Olay öteki ülke borsalarını da etkiledi. Sonraki iki günde ortalama 300 puan yükselen Dow ortalaması, 22 Ekim'de gene düştü ve yılın geri kalan döneminde kararsız kaldı.

Borsadaki çöküntünün sonuçlarından biri, Beyaz Saray'la Kongre arasında uzun süredir kilitlenmiş bulunan ve bazı mali yorumculara göre bunalımın temel nedeni olan federal bütçe açıklarının kapatılması konusundaki görüşmelerin yeniden başlaması oldu. 20 Kasım'da açıklanan bir uzlaşmaya göre, Kongre ve Beyaz Saray 1987 mali yılında 30 milyar dolarlık, 1988'de de 46 milyar dolarlık bir açığın kapatılmasında anlaştılar. 22 Kasım'da bu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik iki yasa tasarısı onaylandı.

(RICHARD L. WORSNOP)

KANADA

Uluslar Topluluğu üyesi Kanada, Kuzey Amerika'da, güneyinde ABD'yle ve batısında Alaska'yla ortak sınırı olan federal bir devlettir. Yüzölçümü: 9.970.610 km². Nüfus: (1987 tah.) 25.857.000. Başkent: Ottawa. Para birimi: Kanada Doları (Can $); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1,31 Can $=1 ABD Doları; 2,13 Can $=1 sterlin. 1987'de kraliçe: II. Elizabeth; genel vali: Jeanne Sauve; başbakan: Brian Mulroney.

İç Olaylar. Başbakan Brian Mulroney'nin 1984'te büyük bir çoğunluk sağlayan İlerici Muhafazakâr Parti (PCP) hükümetinin 1987'de çeşitli alanlarda başarılı olduğu görüldü. Kanada ekonomisindeki gelişme sürdü. Québec'in statüsünün 1982 Anayasası'na tam uyumunu sağlayan yeni düzenlemeler gerçekleştirildi. Hükümet Kanada'nın vergi sisteminde köklü bir reform önerisi sundu ve ABD'yle bir serbest ticaret anlaşması yaptı. Bütün bunlara karşın kamuoyu yoklamalarında hükümetin oy oranı düşmeye devam etti. Eylülde yapılan bir kamuoyu araştırmasına göre kararlı seçmenlerin yüzde 27'si iktidar partisini, yüzde 39'u Sosyalist Yeni Demokratik Parti'yi (NDP) ve yüzde 32'si de Liberal Parti'yi (LP) destekliyordu. Üstelik, 20 Temmuz'da yapılan üç ara seçimde, PCP, biri Newfoundland'da öbürü Yukon'da olmak üzere iki sandalyesini NDP'ye kaptırdı. NDP Ontario'daki ara seçimde de sandalyesini korudu. Bu sonuçlarla 282 üyeli Avam Kamarası'nda sandalye dağılımı şöyle oldu: PCP 208, LP 40, NDP 33 ve bağımsız bir.

Pek çok gözlemci Muhafazakârların oy oranının düşmesine liderlerinin kişiliğinin yol açtığını belirtiyordu. Mulroney, açık sözlü olmayan, güvenilmez ve sürekli halkın kendisini nasıl değerlendirdiğiyle ilgilenen biri olarak tanımlanıyordu. Seçimlerde kayırmacılığı sona erdireceği yolunda söz vermesine karşın yakın çevresindeki politikacıları ödüllendirdi. Skandallar dolayısıyla yıpranan bazı bakanlar istifa etti ve yönetimde beceriksizlikler görüldü. Muhafazakârların oy kaybı kamuoyu yoklamalarında umulmadık biçimde güçlendiği görülen NDP'ye yaradı. NDP lideri Edward Broadbent Kanada'nın en etkili politikacısı olarak değerlendiriliyordu. Ancak bu başarılı görüntünün gelecek seçimlerde oya çevrilip çevrilmeyeceği tartışmalıydı. NDP'nin daha önceki ara seçimlerde de oy oranı yüksekti, ama bu yalnızca seçmenin hükümeti bir tür protestosu anlamına geliyordu. Pierre Trudeau'nun bir zamanlar önde giden LP'si siyasal sorunlardaki bölünmüşlüğünü sürdürdü ve 1984'te Trudeau'nun yerini alan John Turner partiyi toparlamada başarısız göründü.

Yukon temsilcilerinden ve eski başbakan yardımcısı Erik Nielsen'in sağlık nedenleriyle ocakta parlamentodan ayrılmasıyla, Mulroney en önemli dayanaklarından birini yitirdi. Aynı ay başbakan, Ulaştırma Bakanı André Bissonnette'in, Montreal'in güneyindeki seçim bölgesinde karıştığı birkaç milyon dolarlık arazi spekülasyonu dolayısıyla istifasını isteyince, hükümet içinde bir skandal ortaya çıktı. Şubatta bir başka Québec bakanı, Roch LaSalle, devlet ihalelerini garantiye almak amacıyla işadamlarınca düzenlenen bir partinin onur konuğu olduğu yolundaki haberler üzerine istifa etti. LaSalle, Mulroney kabinesinden istifa eden ya da istifaya zorlanan yedinci (Québec'ten dördüncü) bakandı. 27 Ağustos'ta yapılan bir kabine değişikliğinde, uzun süredir görevde bulunan iki Québecli bakanı başka görevlere atandı. Yeni Mulroney kabinesinde hâlâ 40 bakanlık vardı ve Kanada tarihindeki en kalabalık kabine buydu.

1986-87 yasama döneminde hükümet (Senato'daki 11 yasa tasarısı dışında) 82 yasa tasarısı sundu ve bunlardan yarısından fazlası onaylandı. Bunlar arasında önemli ve tartışmalı bir yasa, Patent Yasası'nda, çoğu ABD kaynaklı çokuluslu şirketler olan ilaç yapımcılarına daha geniş haklar tanıyan bir değişiklik yapılmasına ilişkindi. Bu şirketlerin ürünlerinin patent hakları süresi dört yıldan on yıla çıkarılıyor ve bu süre içinde ilaç üreticilerinin imtiyaz hakkı ödeyerek bu ürünleri imal etmelerine izin verilmiyordu. Bu korumayı isteyen ilaç şirketleri Kanada'da araştırma etkinliklerine ağırlık vereceklerdi. Şiddetli muhalefete karşın Avam Kamarası'ndan geçen yasa tasarısı, 104 üyesinden 65'i Liberallerden oluşan Senato'da büyük değişikliklere uğradı. Avam Kamarası'ndaki muhalefet gibi, senatörler de bu yasanın Kanadalı tüketiciler için ilaç fiyatlarını yükselteceğini öne sürdüler. Senato'nun yasada değişiklik yapması ender olarak ortaya çıkan anayasal bir tartışmaya yol açtı, çünkü Avam Kamarası'ndan onaylanmış olarak gönderilen bir yasanın Senato'da reddedilmesine o güne değin pek rastlanmamıştı. Hükümet Avam Kamarası'nın 11 Ağustos'ta yeniden toplanmasını istedi ve bu tarihte yasa ilk biçimiyle onaylanarak Senato'ya geri gönderildi. Uzun inceleme ve tartışmalardan sonra Senato yasayı 19 Kasım'da onayladı.

Parlamento yaz döneminde, Kanada'ya gelecek mültecilere ilişkin sıkı kurallar koyan tartışmalı iki yasa tasarısını daha görüştü. Bir yasayla, kimlerin mülteci olduğunun belirlenmesinde hızlı ve basit bir yöntem getiriliyordu. Öbüründeyse hükümete, kaçakçılara ve Kanada'ya yasadışı mülteci taşıyan ulaştırma şirketlerine ağır cezalar verme yetkisi tanı-

Kanada başbakanı Brian Mulroney (solda) ile 1967'den beri Kanada'yı resmen ziyaret eden ilk Fransız cumhurbaşkanı olan François Mitterrand 1987'de bir araya geldiler.
PONO PRESSE-GAMMA/LIAISON

nıyordu. Kendilerine mülteci statüsü tanınması için başvuranların sayısı 1986'da 18 bindi ve bu rakamın 1987'de 25 bine yükselmesi bekleniyordu. Kanada'daki mülteci yasasının açık biçimde kötüye kullanılışının bir örneği 12 Temmuz'da, Hindistan'ın kuzeyinden gelen 174 Sihin Nova Scotia kıyısında ıssız bir bölgeye ayak basmalarıyla yaşandı.

29-30 Haziran gecesi Avam Kamarası'nda, Kanada'da 1976'da kaldırılmış bulunan ölüm cezasının yeniden konması konusundaki tasarı üzerinde şiddetli tartışmalar oldu. Oylamada parlamento üyeleri serbest bırakıldı ve tasarı 127'ye karşı 148 oyla reddedildi. Bu konu son 21 yıl içinde beşinci kez parlamentoya getirilmişti.

26 ve 27 Mart'ta Ottawa'da düzenlenen ve federal yönetimle eyalet temsilcilerinin katıldığı konferansta, anayasaya Kanada'nın yerli halklarına özyönetim güvencesi veren bir madde eklenmesi konusunda anlaşma sağlanamadı. Kanada'nın 575 bin dolayındaki Yerli halkını temsil eden liderlerin, Kanada topraklarının eskiden atalarına ait olduğunu ileri sürerek, özyönetim haklarının "doğal olarak" var olduğuna ilişkin hükmün anayasaya konmasında diretmeleri üzerine konferans dağıldı. Hükümet ve eyalet yönetimleri yalnızca politik olarak üzerinde anlaşmaya varılan özyönetim biçimlerinin güvence altına alınabileceğinde ısrar ettiler. 1987'deki bu konferans, 1983'te varılan bir anlaşma uyarınca düzenlenen toplantıların üçüncüsüydü. Bu konferansın başarısızlıkla sonuçlanması, Yerli halkların haklarının neler olduğuna gelecekte mahkemelerin karar vereceği anlamına geliyordu.

Federal hükümet ve eyalet hükümetleri 30 Nisan'da tarihsel bir anlaşmaya vardılar. Bu anlaşmaya göre Québec 1982 Anayasası'nı kabul edecek ve tüm eyaletlere daha geniş yetkiler verilecekti. Ottawa'nın birkaç kilometre kuzeyindeki Meech Lake'e tepeden bakan eski bir taş binada, dokuz saat süren bir görüşme sonucunda Mulroney ve 10 eyalet başbakanı Québec'in Kanada içinde "ayrı bir topluluk" olarak tanınma ve bu kimliğini koruma hakkından oluşan temel isteğini kabul ettiler.

3 Haziran'da Meech Lake'te yapılan ikinci toplantıda, Meech Lake Sözleşmesi olarak bilinen belge Mulroney ve 10 eyalet başbakanınca imzalandı. Bu sözleşmedeki hükümlere göre, yeni eyaletler kurulmasında, Avam Kamarası, Senato ve Yüksek Mahkeme gibi federal kurumlarda yapılacak değişikliklerde federal hükümetle birlikte tüm eyaletlerin de onayının alınmasını zorunlu kılan (daha önce federal parlamentoyla Kanada'nın nüfusunun yüzde 50'sini kapsayan yedi eyaletin onayı gerekiyordu) bir anayasa değişikliği yapılacak, federal hükümetin veto yetkisi korunmakla birlikte eyaletlere Senato'yla Yüksek Mahkeme'ye aday gösterme hakkı tanınacak, eyaletlerin, maliyeti ortaklaşa karşılanan yeni ulusal projelerden çekilme hakkı bulunacak ve eyaletler ulusal hedeflere uygun bir projeye girişirse Ottawa bunun maliyetini karşılayacaktı.

Meech Lake Sözleşmesi, Québec'in öne sürdüğü bazı koşulların yerine getirilmesi anlamına geliyor; Québec'in konumunun anayasal bir çözüme kavuşturulması konusundaki güçlü istekle, bölgenin özel bir konuma sahip olmaması gerektiği yolundaki genel kanı arasında bir uzlaşmayı simgeliyordu. Bunun için, Québec'e tanınan "ayrı topluluk" statüsü dışındaki tüm ayrıcalıklar öteki eyaletlere de tanındı. Meech Lake Sözleşmesi'nin anayasada yer alması için federal parlamentoda ve eyalet yasama organlarında onaylanması gerekiyordu. 2 Haziran'da Québec bu sözleşmeyi onaylayan ilk eyalet oldu. Uzun süre Québec'in ayrılması için mücadele vermiş olan eski eyalet başbakanı René Lévesque 1 Kasım'da öldü.

1987'de iki eyalette seçim oldu. Ontario'da David Peterson'ın başkanlığındaki Liberal azınlık hükümeti büyük çoğunluk sağladı ve yasama meclisindeki 130 sandalyeden 95'ini kazanarak güven oyu aldı. New Brunswick'te 17 yıldır iktidarda bulunan PCP hükümetinin başbakanı Richard Hatfield, Frank McKenna liderliğindeki Liberallerin 58 üyeli mecliste çoğunluğu sağlaması üzerine iktidardan düştü. Böylece, Kanada'daki 10 eyaletten dördünde LP, dördünde PCP, birinde Toplumsal Kredi (SCP) ve birinde NDP hükümetinin işbaşında olduğu bir siyasal tablo ortaya çıktı.

Ekonomi. 1987'nin ikinci çeyreğindeki gelişme, Kanada ekonomisinin yıllık yüzde 6,1 oranında bir büyüme hızına ulaşacağını gösteriyordu. Bu oran Batı dünyasındaki en yüksek büyüme hızlarından biriydi. Cari fiyatlarla gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) yıl ortasında 547,2 milyar dolara ulaşmıştı. Büyüme daha çok tüketim harcamalarındaki artışa dayanıyordu, ama inşaat sektörü de canlıydı. Kasımda işsizlik oranı 1982 başından bu yana en düşük düzeyine, yüzde 8,2'ye düştü ve Toronto gibi büyük merkezlerde bazı işkollarında işçi sıkıntısı baş gösterdi. Enerji fiyatlarında ve tüketim vergilerindeki büyük artışların etkisiyle enflasyon yükselmeye başladı. Ekimde, önceki aylardaki artış hızını koruyan tüketici fiyat endeksi yıllık yüzde 4,3 artış gösteriyordu.

Kanada Doları 1986'daki düşük değerinden eylül sonunda 76 ABD Cent'i düzeyine ulaştı. Yılın üçüncü çeyreğinde faiz oranları yükselmeye başladı ve bankaların uyguladığı faiz oranlarını belirleyen, Kanada Bankası'nın faiz oranı eylül sonunda yüzde 9,4 dolayında kaldı.

Kanada Otomobil İşçileri Sendikası'nın Chrysler Canada Ltd. şirketine karşı yürüttüğü kısa grev, emekli maaşlarının enflasyona göre endekslenmesini sağlayan tarihsel bir anlaşmayla, 17 Eylül'de sona erdi. Ayrıca emekli maaşlarında gelecekte de büyük artışlar yapılması üzerinde anlaşmaya varıldı.

Kanada 30 Haziran'da 1 dolarlık yeni bir parayı dolaşıma çıkardı. On bir köşeli ve altın renkli yeni paraların, 1989'dan sonra giderek 1 dolarlık kâğıt paraların yerini alması kararlaştırıldı.

18 Şubat'ta bütçeyi sunan Maliye Bakanı Michael Wilson, federal hükümetin ekonomik politikalarda bir değişiklik yapmayı düşünmediğini açıkladı. Federal bütçe harcamalarının 1987-88 döneminde yüzde 5,1 artarak 122,6 milyar dolara ulaşacağının tahmin edildiğini belirtti. Bütçe gelirlerininse 93,3 milyar dolar olacağı ve böylece 1986-87 döneminden daha düşük bir açık ortaya çıkacaktı. Kapsamlı bir vergi reformu tasarısı sunuluncaya değin büyük vergi değişiklikleri yapılması ertelendi. Bazı dolaylı vergilerde artışlar oldu.

Uzun süredir beklenen vergi reformunun ilk bölümü 18 Haziran'da açıklandı. Gelir ve kurumlar vergisinin yapısını yeniden düzenleyen tasarı, satış vergisindeki değişiklikleri daha sonraki bir tarihe bırakıyordu. 1988'den başlamak üzere gelir vergisi dilimlerinin sayısı 10'dan üçe indirilirken vergi oranları da yüzde 17 ile 29 arasında tutuldu. Pek çok vergi bağışıklığı ve indirimi kaldırıldı, bunların yerine vergi kredisi konuldu. Bu değişikliklerle, düşük gelirli 850 bin kişinin gelir vergisi yükümlülüğü kalkmış, 1,2 milyon yükümlünün vergilerinde de indirim yapılmış oluyordu. Kurumlar vergisi oranları da düşürülüyordu, ama verginin kapsamı genişletildiğinden bu alanda daha çok vergi toplanması bekleniyordu. Bankalar ve başka şirketlerin işlerini vekâleten yürüten şirketlerin yanı sıra kredi, emlak ve sigorta şirketlerinin mali işlemleri yeni bir yöntemle vergilendirilecekti. Maliye Bakanı Wilson, geliri paylaşacak bir satış vergisi üzerinde tartışmak üzere eyaletleri sonbaharda toplantıya çağırdı. Federal hükümet Avrupa Toplulukları'nda (AT) uygulanan türden bir katma değer vergisi düşünüyordu.

Dış İlişkiler. On altı aydan uzun bir süre devam eden

görüşmelerden sonra ve Başkan'ı böyle bir anlaşmaya girmeden önce Kongre'ye bu niyetini bildirmek zorunda bırakan ABD Ticaret Yasası'nın yürürlüğe girmesine iki saat kala, 3 Ekim'de Kanada ve ABD arasında tarihsel bir serbest ticaret anlaşması imzalandı. Anlaşmanın ABD Kongresi ve Kanada Parlamentosu'nca onaylanmasından sonra, 1989'u izleyen 10 yıllık dönemde iki ülke arasındaki tüm gümrük vergileri kaldırılacaktı. Anlaşmanın onaylanmasının kolay olmayacağı sanılıyordu. Resmî metni 11 Aralık'ta yayımlanan anlaşmayı Başkan Reagan ve Başbakan Mulroney 2 Ocak 1988'de imzalayacaktı.

Kanada'yla serbest ticaret ABD açısından büyük bir önem taşımamakla birlikte, konu 1987'den bu yana Kanada'nın en önemli sorunları arasında yer alıyordu. İşadamları ve eyalet başbakanlarının çoğu serbest ticareti savunurken işçi sendikaları ve bu yeni ilişkinin Kanada'nın kültürel kimliği üzerinde olumsuz etkileri olacağından kaygılanan gruplar anlaşmaya karşı çıkıyorlardı. Ontario eyalet seçimleri öncesinde eyalet başbakanı Peterson doyurucu bir ticaret anlaşmasının koşullarını sıraladı. Buna göre, 1965 tarihli Otomobil Sözleşmesi'nin olduğu gibi yürürlükte kalması, Kanada'nın kültürel kimliğini, tarımını, bölgesel ekonomik yardım politikalarını ve yabancı sermayeye ilişkin yatırım ilkelerini tehdit eden hükümlerin anlaşmada yer almaması gerekiyordu. Liberal lider yankı uyandıran seçim zaferini, serbest ticarete ilişkin yaklaşımında izlediği dikkatli politikanın desteklenmesi olarak yorumladı.

5-6 Nisan'da Ottawa'ya yaptığı gezi sırasında Kanada Parlamentosu'nda konuşan Başkan Reagan, serbest girişim ile iki ülke arasındaki serbest ticaretin yararlarını övdü. Ama hem Reagan hem Mulroney, asit yağmuru ve Kuzey Buz Denizindeki egemenlik konularındaki görüş ayrılıklarına çözüm getiremediler.

Kanada 1987'de iki önemli uluslararası toplantıya ev sahipliği etti: 2-4 Eylül'de Québec kentinde düzenlenen Fransızca Konuşan Ülkeler Toplantısı ve 13-17 Ekim'de İngiliz Kolumbiyası'ndaki Vancouver'da Uluslar Topluluğu Hükümet Başkanları Toplantısı. Fransızca Konuşan Ülkeler Toplantısı'na 37 ülkeden temsilciler katıldı. Toplantıda Uluslar Topluluğu'yla karşılaştırılabilecek boyutta bir örgütlenmeye gidilip gidilmemesi tartışıldı, ama Fransa bu düşünceyi pek benimsemedi. Toplantıya Başbakan Mulroney'nin yanı sıra Kanada'nın iki resmî dili olan Québec ve Brunswick eyaletlerinin liderleri katıldı.

47 ülkeden devlet ya da hükümet başkanlarının katıldığı Uluslar Topluluğu toplantısının ana konusu Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki ırk ayrımı (*apartheid*) politikasını sona erdirmek amacıyla alınacak önlemlerdi. Ekonomik yaptırımların genişletilmesi kabul edilmedi, ama yürürlükteki yaptırımların etkinliğini denetlemek ve Güney Afrika propagandasıyla mücadele etmek üzere Kanada'dan Joe Clark başkanlığında bir Dışişleri Bakanları Komitesi oluşturuldu.

Uluslar Topluluğu, Fransızca Konuşan Ülkeler ve Sanayileşmiş yedi ülkenin oluşturduğu Yediler Grubu adlı toplulukların üçüne de üye tek ülke olan Kanada'nın başbakanı Mulroney 8-10 Haziran'da İtalya'nın Venedik kentinde düzenlenen Yediler Grubu'nun ekonomik zirve toplantısına katıldı. Yedi lider de aralarında ekonomik işbirliğini artırmaya, tarımdaki sübvansiyon uygulamalarını azaltmaya ve Güney Afrika'daki ırk ayrımı politikasını sona erdirme çabalarını sürdürmeye söz verdiler.

Afrika ve ırk ayrımı sorunu Mulroney hükümetinin dış politikasında önemli bir rol oynamaya devam etti: Başbakan, Güney Afrika Cumhuriyeti'ne karşı uygulanan ambargodan zarar gören Güney Afrika'nın Siyah devletlerinin liderleriyle görüşmek üzere 27-30 Ocak'ta Zimbabve'yi ziyaret etti. Bu, 1980'de bağımsızlığını kazanmasından sonra bir Batılı liderin Zimbabve'ye yaptığı ilk ziyaretti. Kanada, Afrika devletlerini Güney Afrika Cumhuriyeti'ne ekonomik bağımlılıktan kurtarmak amacıyla bir hidroelektrik projesine mali yardımda bulunmaktaydı. Clark ayrıca ağustosta Afrika'nın güneyine giderek Zambia, Mozambik ve Güney Afrika Cumhuriyeti'ni ziyaret etti. Clark ve Güney Afrika Cumhuriyeti dışişleri bakanı Roelof Botha, Güney Afrika Cumhuriyeti hükümetiyle ülkedeki Siyah çoğunluk arasında görüşmelerin başlatılmasının yolları üzerinde durdular, ama bir anlaşma sağlayamadılar.

24 Ocak'ta Paris'te, Kanada ile Fransa arasında bir anlaşma imzalandı. Anlaşma Saint Lawrence Körfezinde bulunan, Fransa'ya bağlı Saint-Pierre ve Miquelon adaları çevresindeki balıkçılık bölgesinin sınırları üzerindeki tartışmaya son veriyordu. İki ülke Fransız balıkçılığı için geçici kotalarda anlaştılar. Daha sonra, Kanada'nın 200 millik ekonomik bölgesi içinde Fransa'ya sürekli kotalar verilmesinde, ayrıca Saint-Pierre'le Miquelon adalarının karasuları sınırlarının belirlenmesinde de anlaşmaya varıldı. Newfoundland başbakanı Brian Peckford, Newfoundland'in kendisine ait olduğunu kabul ettiği balıkçılık bölgelerine Fransa'nın serbestçe girmesine olanak tanıdığı gerekçesiyle anlaşmaya tepki gösterdi ve görüşmelere katılmakta olan Newfoundland'li danışmanları çekti. Fransa tartışmalı bölgede kotasını aşan miktarda balık avlayınca Kanada 17 Mart'ta Fransız balıkçı teknelerine limanlarını kapadı. Fransa da görüşmelerden çekildiğini açıkladı. Mulroney ve Başbakan Jacques Chirac Fransızca Konuşan Ülkeler Toplantısı'nda bir araya geldiklerinde görüşmelere yeniden başlamaya karar verdiler.

Hükümetin savunma konusuna ilişkin uzun bir süredir beklenen kararı 5 Haziran'da parlamentoya sunuldu. Kararda Kanada'nın, güvenliğini güvenceye almak amacıyla NATO gibi ortak savunma düzenlemelerinin yararlı olduğuna inandığı vurgulandı. Daha önceden, Kanada Avrupa'daki NATO kuvvetlerine ayırdığı birliklerini güçlendirmişti ve şimdi de Almanya'nın güneyinde üslenecek sürekli bir tugayla NATO'nun Merkezî Cephesi'ne desteğini belirtiyordu. Aynı zamanda, hükümet artık Norveç'in kuzeyine bir tugay gönderme "zorunluluğunu" duymayacağını da bildirdi. Savunma Bakanı Perrin Beatty, Kanada silahlı kuvvetlerinin şiddetle gereksindiği donanımı karşılayacak 183 milyar dolar tutarındaki 15 yıllık bütçeyi açıkladı. Bu bütçe, Kuzey Buz Denizi için on nükleer denizaltı ve kıyı koruma devriye botları, Kuzey Buz Denizinde buz altında sabit gözetleme sistemi, denizaltısavar helikopterler, yeni uzun menzilli devriye uçakları ve yeni tanklar yapım ve alımını kapsıyordu.

(D. M. L. FARR)

Güney Amerika ve Antiller

1987'de de Güney Amerika'nın ekonomik sorunlarını çözmeye yönelik önemli bir ilerleme kaydedilemedi ve dış borçlar önemli bir kaygı kaynağı olmayı sürdürdü. Yılın en önemli siyasi olayları ağustosta üzerinde anlaşmaya varılan Orta Amerika Barış Planı tasarısı, Arjantin'deki ara seçimler, Brezilya'daki başkanlık sorunu ve hazırlanmakta olan yeni anayasanın yarattığı gerilim ile Meksika'da gelecek başkanlık seçimlerinde kimin aday olacağıydı.

Arjantin'de, Kongre üyeliklerinin yarısı ve 22 eyalet valiliği için yapılan ara seçimlerde, Ulusal Adaletçi Hareket

(Peronist Parti) oyların yüzde 41'ini ve son derece önemli olan Buenos Aires valiliğini kazandı. İktidardaki Radikal Yurttaşlık Birliği (UCR) Kongre'de çoğunluğu yitirdiyse de, Peronistlerin 107 ve ufak partilerin 32 sandalyesine karşı, 118 sandalye kazanarak en büyük parti konumunu sürdürdü. Brezilya'da Kurucu Meclis yıl boyunca, 1988'de yürürlüğe girmesi beklenen yeni anayasa üzerinde çalıştı. Bu arada, yönetimini yasallaştırmak için siyasal bir uzlaşma sağlamaya çalışan Başkan José Sarney'in konumu giderek zayıfladı.

Meksika'da Kurumsal Devrimci Parti (PRI) 1988 başkanlık seçimleri için Bütçe ve Planlama Bakanı Carlos Salinas de Gortari'yi aday gösterdi. Trinidad ve Tobago'da Aralık 1986'da yapılan genel seçimlerle Eylül 1987'de yapılan belediye seçimlerini A. N. R Robinson başkanlığındaki Ulusal Yeniden İnşa İttifakı (NAR) kazandı. Haiti'de Kasım 1987'de yapılması öngörülen seçimler şiddet olayları nedeniyle ertelendi.

Orta Amerika ülkeleri 1987'de de ciddi ekonomik ve toplumsal sorunlarla karşı karşıya kaldı; El Salvador, Guatemala ve Nikaragua'daki gerilla etkinlikleri sürdü. Kosta Rika, Honduras, Guatemala, El Salvador ve Nikaragua devlet başkanları, 7 Ağustos'ta Guatemala kentinde, Kosta Rika devlet başkanı Oscar Arias Sánchez'in hazırladığı Orta Amerika Barış Planı tasarısını imzaladılar. Plan, 90 gün içinde ateş kesilmesini, bunun hemen ardından tarafların görüşmeye oturmasını, ülkedeki gerillaların affedilmesini, gerillalara dış yardımın ve yabancı ülkelerden gelen saldırıların kesilmesini öngörüyordu. Ayrıca, ulusal uzlaşma komisyonları kurulacak, belediye seçimleriyle genel seçimlerin her ülkenin anayasasında belirtilmiş koşullara uygun olarak, özgürce yapılması sağlanacak, 1988'de Orta Amerika Parlamentosu seçimleri yapılacak, mültecilerin ve öteki göçmenlerin sorunlarına "acil çözüm" getirilecek, silah ve asker sayısını azaltmak için görüşmelere oturulacak, siyasal özgürlüklerin ve demokrasinin korunup geliştirilmesine yönelik adımlar atılacaktı. Ayrıca, Amerikan Devletleri Örgütü (OAS) ve BM'den gözlemcilerin de katılacağı, taraf ülkelerin temsilcilerinden oluşan bir komisyon, planda öngörülenlere uyulup uyulmadığını denetlemek için 120 gün içinde çalışmalarına başlayacaktı. Orta Amerika Barış Planı'yla birlikte ABD'nin 5 Ağustos'ta açıkladığı, Nikaragua'yı hedef alan alternatif barış planından vazgeçildi.

Kosta Rika Başkanı Oscar Arias Sánchez ve eşi Orta Amerika Barış Planı'nın imzalandığı Guatemala'dan ülkelerine dönüşlerinde sevgi gösterileriyle karşılandılar. Bölgedeki barışın sağlanması için gösterdiği çabalardan ötürü 1987 Nobel Barış Ödülü Arias'a verildi.
AP/WIDE WORLD

Anlaşmanın en geç 5 Kasım'da yürürlüğe girmesi öngörülüyse de, bu gerçekleşmedi. ABD yönetimi, Nikaragua'daki ayaklanmacı *contra*'lara 1988-Haziran 1989 arasında yapılmasını öngördüğü 270 milyon dolarlık yardımla ilgili tasarının Kongre'ye sunulmasını ertelemeyi kabul ettiyse de, *contra*'lara yardımı tümüyle kesmeyi reddetti. Nikaragua hükümeti ise *contra*'larla yalnızca kısmi bir ateşkes için dolaylı olarak görüşmeyi kabul etti. Öte yandan, El Salvador' da hükümet yetkilileriyle gerillalar arasındaki görüşmelerde bir gelişme sağlanamadı. Bunun üzerine, beş devlet başkanının bir zirve toplantısında bir araya geleceği Ocak 1988, anlaşmanın gayri resmî yürürlüğe girme tarihi olarak kabul edildi.

Kosta Rika, El Salvador, Guatemala, Honduras ve Nikaragua'nın üyesi olduğu Orta Amerika Ortak Pazarı'ndaki (CACM) durgunluk 1987'de de sürdü. Bölge içi ticaret 1986'daki 360 milyon dolarla son 10 yılın en düşük düzeyine indi. Aralarında Arjantin, Brezilya ve Meksika'nın da bulunduğu sekiz Latin Amerika ülkesinin, yıl sonunda başta Nikaragua olmak üzere çeşitli CACM ülkelerine 500-750 milyon dolar tutarında yardımda bulunacağını açıklamaları bekleniyordu. CACM ülkeleri ile Panama, Barbados, Jamaika ve Dominik Cumhuriyeti'ne Venezuela ve Meksika'nın günde 130 bin varile kadar ucuz petrol satmalarını öngören San José Antlaşması, 30 Temmuz'dan başlayarak bir yıl daha uzatıldı.

1987 boyunca ne Latin Amerika Entegresyon Birliği (LAIA; Arjantin, Bolivya, Brezilya, Şili, Kolombiya, Ekvador, Meksika, Paraguay, Peru, Uruguay, Venezuela) ne de And Grubu (Bolivya, Kolombiya, Ekvador, Peru, Venezuela) önemli bir gelişme sağlayabildi ve genellikle ikili ticaret ilişkileri kuruldu. İkili ilişkilere bir örnek, Arjantin ve Brezilya'nın ekimde, aralarındaki ticari ilişkilerde yeni bir ödeme birimi kullanmaya başlamalarıydı. Gaucho olarak adlandırılan bu yeni ödeme birimi Özel Çekme Hakkı'na (SDR) eşit bir değer taşıyordu. LAIA merkez bankaları kliring sistemindeki 400 milyon dolarlık kredilerden 260 milyon dolarlık bölüm kullanılarak 200 milyon SDR dolaşıma çıkarılacaktı. LAIA içindeki tek önemli gelişme Meksika ve Peru arasında imzalanan iktisadi tamamlama anlaşması oldu; LAIA çerçevesindeki altıncı anlaşma olan bu anlaşma belirli mamul maddeler için ikili ticari ilişkilerin kurulmasını öngörüyordu. And Grubu içindeki en önemli olay, üye ülkelerdeki yabancı yatırımları denetleyen 24. Karar'ın yerini, her ülkenin yabancı sermaye girişleri için kendi kurallarını belirlemesini öngören 220. Karar'ın alması oldu.

Ekimde, Amerika Kıtası Kalkınma Bankası'na (IDB) üye ülkelerin temsilcilerinin katıldığı toplantıda, üye ülkelerin IDB'ye 1987-90 dönemi için 26.7 milyar dolarlık yeni kaynak yaratılması konusunda anlaşmaya varamamaları, bankanın borç verme işlemlerini tehlikeye düşürdü. 1987, SSCB'nin Güney Amerika ülkeleriyle diplomatik ilişkilerini sıklaştırdığı bir yıl oldu. SSCB dışişleri bakanı Eduard A. Şevardnadze 27 Eylül-8 Ekim arasında Arjantin, Brezilya ve Uruguay'ı ziyaret etti. Öte yandan, Sovyet lideri Gorbaçov'un da 1988'de bölgeyi ziyaret etmesi kararlaştırıldı.

Doğu Antil Devletleri Örgütü üyesi yedi adanın başbakanları mayısta bir araya gelerek tek bir devlet halinde birleşmelerini öngören bir anlaşma imzaladılar. Anlaşmanın halkoyuna sunulması ve çıkacak sonuca göre Saint Vincent ve Grenadine Adaları, Saint Lucia, Montserrat, Dominika, Grenada, Antigua ve Barbuda, Saint Christopher (St. Kitts) ve Nevis'ten oluşan bir federasyon kurulması öngörülmüştü. Ama anlaşma, çok geçmeden tartışmalara yol açtı. Tem-

muzda, Antigua ve Barbuda hükümeti, sömürgeciliğin yeni biçimi olduğu gerekçesiyle birleşmeye karşı çıktı. Antigua başbakanı bunun yerine, Leeward Adalarının (Antigua ve Barbuda, St. Kitts ve Nevis ile Birleşik Krallık sömürgesi Montserrat) birleşmesini önerdi; bu öneri Montserrat'ın desteğini kazandı. Adalardan bazılarının birleşmeye karşı ciddi bir muhalefete girişmeleri, entegrasyona yönelik gelişmelerin çok zaman alacağını ortaya koydu.

Antiller Topluluğu (Caricom) üyesi 13 ülkenin hükümet başkanlarının temmuzda St. Lucia'da yaptıkları toplantıda, üye ülkeler arasındaki ticaretin karşılaştığı tüm engellerin Eylül 1988'e değin kaldırılması kararlaştırıldı. Toplantıda alınan bir başka karar da, Caricom üyesi ülkelerden sağlanacak 16.5 milyon dolarla, Ocak 1988'de etkinliklerine başlaması öngörülen Antiller İhracat Kredileri Merkezi'nin kurulmasıydı. ABD Kongresi Ağustos 1987'de, ABD'nin Antil Havzası Etkinlikleri (CBI) programında bazı değişiklikler yapılmasını istedi. 1984'te yürürlüğe giren bu ticaret ve vergi düzenlemeleri programı, başta mamul maddeler olmak üzere, pek çok Orta Amerika ve Antiller ürününün 12 yıl için ABD pazarlarına serbestçe girebilmesini öngörüyordu. ABD Kongresi üyeleri, üretiminde, işlenmesinde ya da montajında yalnızca ABD kökenli ürünlerin kullanıldığı malların tümüyle gümrük vergisinden muaf olmasını istiyorlardı. CBI'dan yararlanılarak ABD'ye ihraç edilen malların toplam tutarı 1985'te 4.9 milyar dolar iken, 1986'da 3.9 milyar dolar, Ocak - Mart 1987'de 900 milyon dolar oldu.

1981-83 arasında bir durgunluk dönemi yaşayan Güney Amerika ekonomilerinde 1984'ten başlayarak iyileşme belirtileri görülmeye başlamıştı. Ama, 1986'da gelişmiş sanayi ülkelerinde ortaya çıkan düşük büyüme hızı ve başta Brezilya olmak üzere, çeşitli ülkelerin iç pazarı genişletmeye yönelik politika izlemeleri bu iyileşmeyi baltaladı. Bölgenin büyük ülkeleri arasında en iyi durumda olanlar Kolombiya ve Şili'ydi. 1985'te yüzde 3,4 olan bölgesel gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) artışı 1986'da yüzde 3,9'a yükseldi. Bu artışın nedeni yeni yatırımlardan çok, atıl kapasitenin değerlendirilmesiydi. Kişi başına gelir ise 1980'e göre yüzde 7 azalarak 2.240 dolara düştü. Tüketici fiyatlarındaki artış yüzde 69.1 ile 1985'teki yüzde 275,7'lik artışın çok altında kaldı. Bunun başlıca nedeni Arjantin, Brezilya, Peru ve Bolivya'da enflasyonun düşmüş olmasıydı. Dış ticaret açığı ise hızla büyüdü. Güney Amerika ülkelerinin toplam ihracatı 1985'e göre yüzde 15 azalarak 78,3 milyar dolara düştü; ihracat gelirlerindeki bu düşüş büyük ölçüde petrol ihraç eden ülkelerin gelirlerindeki 14,5 milyar dolarlık azalmadan kaynaklanıyordu. Ticaret fazlası yüzde 45 azalarak 18,4 milyar dolara düşerken, cari işlemler açığı 4 milyar dolardan 14,2 milyar dolara yükseldi. Alacaklılara net sermaye transferi 1985'te 31,7 milyar dolar iken, 1986'da 25,5 milyar dolara düştü. Aralık 1986 sonunda toplam dış borç miktarı (IMF hariç) yüzde 2,4 artarak 382,1 milyar dolara ulaştı. 1987'ye ilişkin GSYİH tahminlerinde, büyüme hızında yaklaşık yüzde 3'lük bir düşüş öngörüldü.

Dış borçları geri ödeme takvimi ile koşulların yeniden düzenlenmesi için 1987'de yapılan görüşmelere 12 ülke katıldı. Brezilya ve Meksika, sırasıyla 111 milyar ve 101 milyar dolarlık borçlarıyla (Kasım 1987 itibarıyla) dünyanın en çok borcu olan az gelişmiş ülkeleri olmayı sürdürdüler. Şubatta Brezilya, ticari bankalara olan 68 milyar dolarlık orta ve uzun vadeli kredilerin faizleri için moratoryum ilan etti. Aralıkta faiz borçlarının temizlenmesi için 114 banka ile geçici bir finansman paketi üzerinde anlaşmaya varıldı; bu paketin 1,5 milyar doları Brezilya, 3 milyar doları da bankalardan alınan kısa vadeli borçlarla sağlanacaktı. Başlangıç olarak, ekim-aralık faiz borçlarının 1 Ocak 1987'den başlayarak ödenmesi öngörülmüştü. Arjantin ağustosta alacaklı ticari bankalarla bir anlaşma imzaladı; buna göre 30,2 milyar dolar tutarındaki borcun anapara ödeme takvimi yeniden düzenlenecek, ayrıca 1,95 milyar dolar tutarında yeni kredi ile iki yıl vadeli 2,2 milyar dolar tutarında bankalar arası kredi ve ticaret kredisi sağlanacaktı. Yılın en beklenmedik gelişmelerinden biri de Güney Amerika'nın başlıca borçlu ülkelerinin - Brezilya, Meksika, Arjantin, Venezuela, Peru, Kolombiya, Uruguay ve Panama-kasım sonunda bir araya gelerek 350 milyar dolar tutarındaki toplam borçları için yeniden görüşme kararı almalarıydı. Bu toplantının sonunda imzaladıkları "Acapulco Anlaşması", borçların düşük piyasa değerlerini yansıtacak biçimde yeniden değerlendirilmesini ve faiz oranlarının düşürülmesini öngörüyordu.

(ROBIN CHAPMAN)

ANTİGUA VE BARBUDA

Uluslar Topluluğu üyesi bir meşruti krallık olan Antigua ve Barbuda, Antil Denizindeki Antigua, Barbuda ve Redonda adalarından oluşur. Yüzölçümü: 442 km². Nüfus: (1987 tah.) 82.400. Başkent: Saint John's. Para birimi: Doğu Antiller Doları (EC $); (5 Ekim 1987) nominal değeri 2,70 EC$=1 ABD Doları; serbest kurda 4,38 EC$=1 sterlin. Kraliçe: II. Elizabeth; 1987'de genel vali: Wilfred E. Jacobs; başbakan: Vere Cornwall Bird.

1987'de iktidardaki Antigua İşçi Partisi'ndeki (ALP) bölünme daha da derinleşti. Bunun nedeni, 14 kabine üyesinden sekizinin, Başbakan Vere Cornwall Bird'ün en büyük oğlu olan Bayındırlık Bakanı Vere Bird, Jr.'ın görevden alınmasını istemesiydi. Eski Grenada başyargıcı Sir Archibald Nedd, ulusal havaalanının uçuş pistinin yenilenmesi projesinde yolsuzluk yapıldığı yolundaki söylentiler üzerine yürüttüğü gayri resmî soruşturmanın sonunda hazırladığı raporda, Vere Bird, Jr.'ın bir hükümet üyesine yakışmayacak biçimde davrandığını belirtiyordu. Başbakan Bird, Nedd raporunda yasaları çiğnediğini gösteren herhangi bir kanıt bulunmadığını belirterek, oğlunu görevden almayı reddetti. Vere Bird, Jr.'ın görevden alınmasını isteyen kabine üyeleri arasında, dışişleri bakanı ve başbakan yardımcısı olan, Başbakan Bird'ün küçük oğlu Lester Bird de bulunuyordu.

İş çevreleri ağustosta, kabine içindeki çekişmelerin ülke yönetimini olumsuz yönde etkilediğini belirten bir bildiri yayınladılar. Öte yandan bazı gözlemciler, bu gelişmeler karşısında Nisan 1989'da yapılması öngörülen genel seçimlerin öne alınabileceğini ileri sürdüler.

1987'nin turizm açısından parlak bir yıl olması beklenirken, gayri safi yurt içi hasıladaki (GSYİH) artışın yüzde 5,5 olacağı tahmin edildi.

(ROD PRINCE)

ARJANTİN

Arjantin Federal Cumhuriyeti, Güney Amerika'nın Oğlak Dönencesi'nin güneyinde kalan bölümünün doğu kesimini kaplar ve Atlas Okyanusu boyunca uzanır. Yüzölçümü: 2.780.092 km². Nüfus: (1987 tah.) 31.496.000. Başkent: Buenos Aires. Para birimi: austral; (5 Ekim 1987) serbest kurda 2,72 austral=1 ABD Doları; 4,42 austral=1 sterlin. 1987'de devlet başkanı: Raúl Alfonsín.

İç Olaylar. Uyguladığı ekonomik politikalar ve enflasyonu önlemedeki başarısızlığı nedeniyle hükümet 1987'de yaygın eleştirilere uğradı. Ocak ve kasımdaki 24 saatlik iki genel grevin yanı sıra, başta kamu sektörü olmak üzere pek çok işyerinde kısa süreli işi durdurma eylemleri yapıldı. Kamu sektöründeki işi durdurma eylemleri nedeniyle pek çok hizmet kesintiye uğradı, petrol ve gaz dağıtımında darlıklar ortaya çıktı. Başkan Raúl Alfonsín işçileri yumuşatmak için Çalışma Bakanı Hugo Barrionuevo'yu görevinden alarak

yerine elektrik ve enerji santralı sendikasının Peronist lideri Carlos Alderete'yi getirdi. Ama bu atama başarılı sonuçlar vermedi ve Alderete birkaç ay sonra görevden alındı.

Başkan Alfonsín'in insan hakları politikasına karşı ordu içinde yürütülen muhalefet, Paskalya Ayaklanması'yla doruğuna ulaştı. Buenos Aires ve Córdoba'daki subayların başlattıkları ayaklanmanın amacı hükümeti 1976-83 arasındaki askeri yönetim sırasında insan haklarını çiğnemekle suçlanan görevlilerin yargılanmasına son vermeye zorlamaktı. Ayaklanma, Başkan Alfonsín'in olaya bizzat el koymasıyla bastırıldı. Ardından, kilit noktalarda bulunan bazı subaylar emekli edildi ve genelkurmay başkanlığına, ordu mensuplarının protestolarına yol açan General José Segundo Dante Caridi atandı. Bununla birlikte ulusun güvenliğine ve demokrasiye bir tehdit gelmedi. Kasım 1987'de Uluslararası Af Örgütü'nün Arjantin üzerine hazırladığı rapor yayınlandı. Raporda, ülkedeki genel durumdan olumlu bir dille söz edilmekle birlikte, haziranda çıkarılan ve 1976-83 arasında işkence yapmakla suçlanan görevlilerin yargılanmamalarını sağlayan "emre itaat yasası" eleştiriliyordu.

Arjantinli seçmenler, 6 Eylül'de Kongre üyeliklerinin yarısı ve 22 eyalet valiliği için yapılan ara seçimlerde, iktidardaki Radikal Yurttaşlık Birliği'nin (UCR) politikalarını onaylamadıklarını gösterdiler. Ulusal Adaletçi Hareket (MNJ) (Peronist Parti), iktidar partisini beklenmedik bir yenilgiye uğratarak oyların yüzde 41'ini ve son derece önemli olan Buenos Aires eyalet valiliğini kazandı. UCR Kongre'de çoğunluğu yitirdiyse de, Peronistlerin 105 ve küçük partilerin 32 sandalyesine karşı, 117 sandalye kazanarak en büyük parti olmayı sürdürdü. 6 Eylül'de ara seçim yapılmayan Senato'da üyeliklerin çoğunu ellerinde tutan Peronistler, birçok eyalette çoğunluğu ele geçirdiler.

Seçimlerden hemen sonra hükümet istifa etti. On gün sonra yeni bir hükümet kuran Alfonsín tartışmalara yol açan Ekonomi Bakanı Juan Sourrouille ile Dışişleri Bakanı Dante Caputo ve Savunma Bakanı Horacio Jaunarena'yı görevde tutarken, beş hükümet üyesinin istifasını kabul etti. Öte yandan seçim sonuçları Alfonsín'in anayasa reformu planından vazgeçmesine neden oldu. Alfonsín'in yapılmasını istediği anayasa reformu bir başbakan atanmasını ve yasamaya daha fazla yetki tanınmasını öngörüyordu.

Arjantin yıl boyu, hiçbir örgüt tarafından üstlenilmemekle birlikte, çoğunlukla sağ eğilimli yarı-askeri gruplarca düzenlendiğine inanılan terör eylemlerine sahne oldu. Yılın en garip olayıysa eski devlet başkanı Peron'un ellerinin ve kılıcının mezarından çalınmasıydı. Bunlar için istenilen fidye hiçbir zaman ödenmedi ve çalınan parçalar birkaç ay sonra bulundu. Kasımda, iki kez kaçırılan işadamı Osvaldo Sivak'ın cesedinin bulunmasıyla birlikte bir politik skandal patlak verdi. Sivak, 1985'te ailesinin istenilen fidyeyi olayda aracılık yapan polis memurlarına ödemesinden sonra öldürülmüştü.

Dış İlişkiler. Arjantin ile Birleşik Krallık arasındaki Falkland Adaları sorunu 1987'de de bir çözüme ulaştırılamadı. Bununla birlikte taraflar arasında arabulucuğu üstlenen ABD hükümetinin aracılığıyla, balıkçılık alanında işbirliği yapılması konusunda bazı gelişmeler sağlandı. Temmuzda Arjantin'e resmî bir gezi yapan Brezilya devlet başkanı José Sarney, gümrük vergisinden muaf olan sermaye mallarının kapsamını genişleten ve iki ülke arasındaki ticari ilişkilerde yeni bir ödeme birimi kullanılmasını öngören anlaşmayı imzaladı. 30 Ekim'de kullanılmaya başlanan yeni ödeme birimi gaucho, Özel Çekme Hakkı'na (SDR) eşit bir değere sahipti. Taraflara LAIA Merkez Bankası kliring sistemi çerçevesindeki kredileri karşılığında toplam 200 milyon SDR tahsis edildi.

Ekonomi. 1987'de yüzde 4'lük büyüme hızı hedefine ulaşılamadığı gibi enflasyonun kabul edilebilir bir düzeye düşürülmesi yolundaki beklentiler de gerçekleşmedi. 1986'da yüzde 5,3 olan gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) artışının 1987'de yalnızca yüzde 2 olması bekleniyordu. 1987'nin başlarındaki su baskınında, Buenos Aires'teki başlıca tahıl yetiştirme alanlarının sular altında kalması tarımsal üretimde artış umutlarını söndürdü. Önceki yıllarda olduğu gibi 1987'de de sanayi sektörünün başlıca sorunları yatırım eksikliği ve başta devlet işletmeleri olmak üzere, pek çok işyerinde görülen aşırı istihdam oldu. 1987 bütçesinde vergi gelirlerinin artırılması yoluyla kamu açıklarının GSYİH'nin yüzde 2,5'ine düşürülmesi öngörüldüyse de, bütün hesaplamalar yüzde 4'lük GSYİH artışı ve yüzde 42'lik enflasyon temelinde yapıldı. IMF 15 aylık bir ekonomik program sonunda imzalanan bir anlaşmayla Arjantin'e 1,42 milyar dolarlık *stand-by* kredisi ile ihracat gelirlerindeki düşüşü karşılamak için 670 milyon dolarlık ödeme yapılmasını kabul etti. IMF buna karşılık hükümet harcamaları, para hacmi, enflasyon, ödemeler dengesi, fiyatların ve ücretlerin yavaş yavaş serbest bırakılması konusunda hedefler saptadı. Öte yandan Dünya Bankası, Arjantin'e sanayi, tarım ve dış ticaret sektörlerinde yapısal bir değişikliği gerçekleştirebilmesi için 2 milyar dolar tutarında yardımda bulundu.

Kongre'nin nisandaki olağanüstü toplantısında bir konuşma yapan Başkan Raúl Alfonsín, Arjantin demokrasisinin pazarlık konusu edilemeyeceğini söyledi. Arjantin'in bazı bölgelerinde hükümete başkaldıran birlikler insan haklarını çiğnemekle suçlanan subaylar için genel af ilan edilmesini istemişlerdi.
BRODSKY-FOCUS/PICTURE GROUP

Ocak 1987'de enflasyonun yüzde 7,6 olması üzerine, şubatta benzer bir artışı engellemek için ücretler ve fiyatlarda bazı ayarlamalar yapıldı. Ücretler yükseltildikten sonra, petrolün ve elektrik, su gibi hizmetlerin fiyatlarıyla birlikte dört ay için dondurulduu. Döviz kurları yükseltilip iki ay için dondurulurken, faiz oranları düşürüldü. Bu arada Kongre, mükelleflerin daha önce beyan etmedikleri gelirlerinin üzerinden yüzde 2'yle yüzde 10 arasında değişen miktarlarda vergi ödemelerini öngören bir vergi affı çıkardı. Hükümet bu afla 1987 gelirlerinde 1 milyar dolarlık bir artış elde etmeyi umuyordu; ama uygulamada geç kalınması yılın ilk altı ayında kamu gelirlerinde düşüşlere yol açtı.

Arjantin toplam 30 milyar dolarlık borcunun ödeme takviminin yeniden düzenlenmesi için Nisan 1987'de, alacaklı bankalarla anlaşmaya vardı. Buna göre 19 yıl vadeli olan borcun ilk 7 yılı ödemeden muaf olacak, ayrıca 1,95 milyar dolarlık yeni kredinin yanı sıra para piyasası ve kısa dönemli ticari fonlardan toplam 2,2 milyar dolar tutarında 2 yıl vadeli kredi sağlanacaktı. Ağustosta imzalanan bu anlaşmanın ardından, Arjantin hükümeti Batılı alacaklı hükümetlerin Paris Kulübü'yle, 1 Ocak 1986 ve 30 Haziran 1988 arasında ödenmesi gereken 2,1 milyar tutarındaki borcun anapara ve faiz ödeme takviminin yeniden düzenlenmesini öngören bir başka anlaşma imzaladı.

Öte yandan, kamu açıkları büyürken ücret ve fiyatlardaki artış sürdü. Yıl ortasına gelindiğinde, kamu harcamalarının önceden belirlenen hedefleri aşacağı ortaya çıkmıştı; gelirlerin düşmesi sonucunda bütçe açığı GSYİH'nin yüzde 6,5'ine ulaştı. Döviz rezervlerindeki azalış ise beklenenin tersine 800 milyon dolar yerine 1,8 milyar dolar oldu. IMF fonlarının geri ödenmesini güvence altına almak için, gelirleri artırarak ödemeler dengesi açığını kapatmayı amaçlayan yeni bir memorandum üzerinde anlaşmaya varıldı. Buna göre, aylık ücret artışları yüzde 5'le sınırlanacak ve yıllık mevduat faizleri enflasyon oranının üç puan üzerinde olacaktı.

Hükümet devlet işletmelerini özelleştirmeye yönelik girişimlerde bulunduysa da fazla başarılı olamadı. Sekiz demiryolu hattının işletmesi ihale yoluyla özel sektöre devredilmeye çalışıldı ve özel petrol şirketleriyle sözleşmeler yapmanın yolları arandı. Devlete ait ya da yarı özel pek çok petrokimya şirketindeki devlet hisseleri satışa sunuldu ve özellikle bazı demir-çelik şirketlerinin özel sektöre satılması için çaba gösterildi. Austral Havayolları eylülde özel bir şirkete satıldı; şirketin borçlarını devlet üstlendi.

Bütün bu önlemlere karşılık ekonomide belirgin bir düzelme görülmedi. İç pazardaki talebe karşılık tarımsal ürünlere olan dış talebin düşüklüğü ticaret fazlasını azalttı ve cari hesaplar açığı hızla büyüdü. Borç ödeme takviminde yapılan değişikliklere ve yeni krediler sağlanmasına karşın dış borçlar önemli bir sorun olmayı sürdürdü. Başkan Alfonsín, IMF, Dünya Bankası ve öteki yabancı bankaların borç verme koşullarını sert bir dille eleştirerek reel faiz oranlarının yüzde 2-3 dolayında dondurulmasını istedi.

Yılın son dört ayında IMF'nin önceden saptadığı hedeflere ulaşılamadı. Bu, 215 milyon tutarındaki IMF fonlarının ve 500 milyon dolar tutarındaki banka kredilerinin geri ödenmesini güvence altına almak ve yıl sonuna değin tüm borçların ödenmesini sağlamak için, alacakların bir bölümünden vazgeçilmesini gerektiriyordu. Ekimde bütçe açığını kapatmak ve dış ticaret gelirlerini artırmak için yeni ekonomik önlemler yürürlüğe kondu. Bunlar, ücret ve fiyatların, bir kez daha yükseldikten sonra dondurulmasını, Arjantin para birimi australın önemli ölçüde devalüe edilmesini ve gayri resmî döviz kurunun ticaret dışındaki mali işlemlerde kullanılmak üzere yasallaşmasını öngörüyordu. Bu önlemlerin ilk sonucu ekimdeki yüzde 19,5'lik enflasyon oranı oldu; hükümetin beklentisi ise zamanla aylık enflasyon oranını yüzde 5'e düşürmekti. Bu önlemler paketinin başarısıysa, Kongre'nin gayrımenkul vergilerini artıran yeni paketi onaylamasına, "zorunlu tasarruf" uygulamalarının yeniden düzenlenmesine ve banka muamele vergilerinin yükseltilmesine bağlıydı.

(SARAH CAMERON)

BAHAMALAR

Uluslar Topluluğu üyesi bir meşruti monarşi olan Bahamalar, Atlas Okyanusunun kuzeyinde, ABD'nin hemen güneydoğusunda yer alan 700 adadan oluşur. Yüzölçümü: 13.939 km². Nüfus: (1987 tah.) 245.000. Başkent: Nassau. Para birimi: Bahama Doları (B $); (5 Ekim 1987) nominal değeri 1 B $=1 ABD doları; serbest kurda 1,62 B $=1 sterlin. Kraliçe: II. Elizabeth; 1987'de genel vali: Sir Gerald Cash; başbakan: Sir Lynden O. Pindling.

19 Haziran 1987'de yapılan genel seçimlerde İlerici Liberal Parti (PLP), üye sayısı artırılan Parlamento'da 49 sandalyeden 31'ini kazanınca, Sir Lynden Pindling altıncı kez başbakanlığa seçildi. Seçimlerde, Özgür Ulusal Hareket (FNM) 16, bağımsızlar ise iki sandalye kazandı. FNM lideri Kendal Isaacs, partisinin seçimlerde uğradığı yenilgi üzerine istifa etti ve yerine yardımcısı Cecil Wallace-Whitfield geçti. 1987'nin dikkat çekici olaylarından biri de siyasal partilerin birbirlerini uyuşturucu kaçaklığına karışmakla suçlamalarıydı.

Hükümet, seçimlerden hemen sonra ABD'yle, uyuşturucu yasağı konusunda işbirliğini öngören bir yasal yardım antlaşması imzaladı. ABD Narkotik Bürosu görevlilerine 1986'da diplomat statüsü tanınmış olmasına karşın, 1987 başlarına Andros Adalarına zorunlu iniş yapan iki ABD görevlisi tutuklanarak hapsedildi.

Turizm açısından parlak bir yıl olan 1987'de, yıl boyunca ülkeyi ziyaret etmesi beklenen turist sayısı 3.250.000, toplam turizm gelirleri ise 1,25 milyon dolardı; bu sayının yüzde 10'una ilk beş ayda ulaşıldı. Başbakan, Temmuz 1987'de, kişi başına düşen milli gelirin 1992'ye değin 7.500 dolardan 10 bin dolara yükseleceği tahmininde bulundu.

(ROD PRINCE)

BARBADOS

Uluslar Topluluğu üyesi bir meşruti monarşi olan Barbados, Antil Denizinin güneyindeki adaların en doğuda olanıdır. Yüzölçümü 430 km². Nüfus: (1987 tah.) 254.000. Başkent: Bridgetown. Para birimi: Barbados Doları (BDS $); (5 Ekim 1987) nominal değeri 2,01 BDS $=1 ABD Doları; serbest kurda 3,27 BDS $=1 sterlin. Kraliçe: II. Elizabeth; 1987'de genel vali: Sir Hugh Springer; 1 Haziran'a değin başbakanı: Errol Barrow, sonra Erskine Sandiford.

Başbakan Errol Barrow, 1 Haziran 1987'de aniden ölünce yerine Başbakan Yardımcısı Erskine Sandiford geçti; Barrow, son iki yıl içinde görev başındayken ölen ikinci Barbadoslu lider oldu. Barrow'un ölümüyle boşalan Parlamento üyeliği için yapılan seçimleri iktidardaki Demokratik İşçi Partisi (DLP) kazandı.

Maliye Bakanı Richie Haynes, yeni atamalar yapılırken kendisine danışılmadığı gerekçesiyle Eylül 1987'de istifa etti. Söz konusu atamayla işbaşına getirilen kişiler arasında, Courtney Blackman'in yerine Merkez Bankası başkanlığına getirilen, eski Antiller Topluluğu ve Ortak Pazarı (Caricom) genel sekreteri Kurleigh King de bulunuyordu.

Gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) artışının yüzde 4'e ulaşacağı yolundaki iyimser tahminler turizmdeki patlamadan kaynaklanıyordu. 1987 yılı boyunca, Barbados'a uğrayan turist sayısının 1979'daki 371 bin kişilik rekor düzeyi

aşacağı tahmin edildi. İmalat sanayisindeki durgunluk 1987'de de sürdü; işsiz sayısı yıl ortasında, Haziran 1986 rakamlarını biraz aşarak yüzde 18,3'e ulaştı. İlk dört ayda yüzde 21,5'e ulaşan dış ticaret açığı da 1986 rakamlarının üzerindeydi. Bu durum, 1987'de dış ticaret açığının, 1981'dekinin de (760 milyon BDS $) üzerine çıkacağı yolunda olumsuz tahminlere yol açtı.

(ROD PRINCE)

BELİZE

Uluslar Topluluğu üyesi bir meşruti monarşi olan Belize, Orta Amerika'da Antil Denizi kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 22.965 km². Nüfus: (1987 tah.) 176.000. Başkent: Belmopan. Para birimi: Belize Doları (BZ $); (5 Ekim 1987) nominal değeri 2 BZ $=1 ABD Doları; serbest kurda 3,28 BZ $=1 sterlin. Kraliçe: II. Elizabeth; 1987'de genel vali: Dame Minita Gordon; başbakan: Manuel Esquivel.

Başbakan Manuel Esquivel, yaptığı bütçe konuşmasıyla 266,4 milyon BZ $ olarak belirlenen 1987-88 bütçesini Parlamento'ya sundu. Temmuzda, devlet memurlarının ve ilkokul öğretmenlerinin maaşlarında yaşam koşullarını düzeltmeye yönelik ayarlamalar yapıldı. Bu ayarlamaların yapılmasındaki asıl amaç vasıflı işgücünün yabancı ülkelere göçünü engellemekti.

Hükümet temmuzda göçmenler ve mülteciler sorununa eğildi. Son 10 yılda komşu ülkelerden Belize'ye kitleler halinde göçler olmuş ve bu durum ciddi sorunlar yaratmaya başlamıştı. Göçleri önlemek için çıkartılan Göçmen Yönetmeliğiyle göçmenlerin işe alınma koşulları güçleştirildi ve bu işçileri çalıştıran işverenlere cezai yükümlülükler getirildi.

1987 ekonomide iyileşme belirtilerinin görüldüğü bir yıl oldu: Yılın ilk dört ayında ihracat gelirleri yüzde 24 artarken, ithalat artışı yüzde 11 oldu. Nisanda, Afrika katil arılarının verdiği zarar, hem bal ihracatını, hem de insan yaşamını tehdit eden düzeye ulaştı. Nisan ve haziran ayları arasında ise meyve ağaçlarına büyük zarar veren Akdeniz meyve sinekleri ortaya çıktı. Öte yandan, Mayan Dağlarının ıssız kesimlerinde 200 milyon dolar değerinde olduğu tahmin edilen altın yatakları bulundu. Bu yatakların işletilebilmesi için madencilik yasasının çıkartılması bekleniyordu.

(INES T. BAPTIST)

BOLİVYA

Bolivya, Güney Amerika'nın iç kesimlerinde denize kıyısı olmayan bir cumhuriyettir. Yüzölçümü: 1.098.581 km². Nüfus: (1987 tah.) 6.799.000. Başkentler: Sucre (yargı), La Paz (yönetim). Para birimi: Bolivya Pesosu; (5 Ekim 1987) resmî kurda 2,11 peso=1 ABD Doları; 3,43 peso=1 sterlin. 1987'de devlet başkanı: Víctor Paz Estenssoro.

Başkan Víctor Paz Estenssoro başkanlığındaki Tarihsel Milliyetçi Devrimci Hareket (MNRH) ile Milliyetçi Demokratik Eylem'in (ADN) oluşturdukları ittifak iki yıl öncesine değin Bolivya için imkânsız görülen başarılar elde etti: Askeri darbe tehditleri ortadan kaldırılarak politik istikrar sağlandı ve Güney Amerika ülkeleri arasındaki en düşük enflasyon oranına ulaşıldı. Öte yandan, gayri safi yurt içi hasılada (GSYİH) 1980'den bu yana ilk kez artış olacağı tahmin edildi. Bununla birlikte, Bolivyalıların çoğunun yaşam koşullarında bir düzelme olmadı ve kalay fiyatında Ekim 1985'te ortaya çıkan düşüşün sonucunda işsiz kalan maden işçileriyle birlikte, yoksulluk içinde yaşayanların sayısı daha da arttı. 1987'nin sonuna gelindiğinde, işten çıkartılan maden işçilerinin sayısı 40 bine ulaşmıştı; bu sayının yarısını devlete ait bir madencilik şirketi olan Comibol'den çıkartılanlar oluşturuyordu. Bir zamanlar ülkenin en güçlü madencilik sendikası olan FSTMB, hükümetin Bolivya Madencilik Şirketi'nden (Comibol) işçi çıkarma kararını engelleyemedi ve Comibol çalışanlarının sayısı yüzde 75 oranında azaltıldı. Geri kalan 7 bin Comibol işçisine mayıstaki 37 günlük grevin sonunda yüzde 15 ücret artışı verildiyse de, hükümet sendikanın işten atılanların yeniden alınması önerisini reddetti. Öte yandan MNRH, aralıkta yapılan belediye seçimlerinde büyük bir yenilgiye uğradı.

Temmuzda ülke ekonomisini canlandırmaya yönelik ayrıntılı bir plan yürürlüğe kondu. Planın amacı, ülke ekonomisinin kokainin hammaddesi olan kokaya olan bağımlılığını azaltıp ekonomik etkinlikleri tarıma dayalı sanayilere, ormancılığa ve kalay dışındaki madenciliğe yöneltmekti. Dünya Bankası, Amerika Kıtası Kalkınma Bankası ve Uluslararası Para Fonu'ndan (IMF) alınacak kredilerle üç yıl içinde toplam 1,5 milyar dolar tutarında yatırım yapılması öngörülmüştü. IMF, Bolivya'ya üç yıl için toplam 173 milyon dolar tutarında kredi verilmesini kabul ederek, hükümeti başarılı bulduğunu ve geleceğe ilişkin planları onayladığını gösterdi. Hükümet IMF'nin 1987 için koyduğu yüzde 2,2'lik GSYİH artışı ve yüzde 12 enflasyon hedefine ulaşmayı amaçlıyordu; enflasyon oranı 1985'te yüzde 11.741, 1986'da ise yüzde 276 olmuştu.

Hükümet 10 Temmuz'da yabancı alacaklı bankalarla yeni bir anlaşma imzaladı; anlaşma Bolivya'nın bankalara olan toplam 1 milyar dolar tutarındaki borcunun yüzde 15'lik itibari değerle, bir başka deyişle ikinci el piyasasındaki değerinin biraz üstünde ödenmesini öngörüyordu. Borcun geri ödenmesi için gerekli kaynaklar, batılı hükümetlerin Bolivya'nın koka üretimini desteklemek için ayırdıkları 300 milyon dolarlık fondan karşılanacaktı.

Bu yardımın karşılığında, Bolivya hükümetinin koka üretimini yasaklayıp yalnızca az sayıdaki üreticiye ekim izni vermesi isteniyordu. Bu koşul, bilinen koka ekim alanlarının yüzde 70'inin sökülmesine ve 30 bin ailenin yaşadıkları bölgeleri terk etmesine neden oldu. Ama, hükümetin bu anlaşmayı kabul etmekten başka seçeneği yoktu. Bolivya dışişleri bakanı Guillermo Bedregal, haziranda yapılan BM Uyuşturucu Kullanımı ve Kaçakçılığı Konferansı'nda, bu yasağın geçimini uyuşturucu ticaretinden sağlayan çok sayıdaki Bolivyalı için yarattığı toplumsal ve kültürel sorunlara dikkat çekti.

(JANET KRENGEL)

BREZİLYA

Brezilya Federatif Cumhuriyeti, Güney Amerika'nın doğu kesiminde, Atlas Okyanusu kıyısında yer alır. Yüzölçümü: 8.511.965 km². Nüfus: (1987 tah.) 141.302.000. Başkent: Brasília. Para birimi: cruzado (Cr); (5 Ekim 1987) serbest kurda 51,63 Cr=1 ABD Doları; 83,84 Cr=1 sterlin. 1987'de başkan: José Sarney.

İç Gelişmeler. 1987 boyunca siyaset sahnesine yeni anayasanın hazırlanması ve başkanlığa vekâlet sorunlarının yol açtığı gerginlikler egemen oldu. Kongre üyelerinden oluşan Kurucu Meclis, anayasa üzerindeki görüşmelere, koalisyon hükümetinde birinci parti durumunda olan Brezilya Demokratik Hareket Partisi'nin (PMDB) başkanı Ulysses Guimarães'in başkanlığında 1 Şubat'ta başladı. Sonraki aylarda çeşitli anayasa taslakları gündeme geldi. Kasımda yayımlanan taslakta başbakanın başkanlık görevlerinin çoğunu üstlenmesine dayanan parlamenter bir yönetim sistemi öngörülüyordu. Öteki önemli hükümler arasında haftalık çalışma süresinin 48 saatten 44 saate indirilmesi, grev hakkının tanınması, bir işyerinde üç aydan fazla çalışanlara yaşam boyu iş güvencesi verilmesi yer alıyordu. Anayasa taslağının Nisan 1988'e değin yasalaşması bekleniyordu.

Brezilya'da hükümetin dış borçların faiz ödemelerini durdurma kararı ülke ölçeğinde yankı uyandırdı.
AP/WIDE WORLD

Seçimle başkanlığa gelen Tancredo Neves'in ölümünden sonra Nisan 1985'te bu görevi üstlenen José Sarney, yönetimini meşrulaştıracak siyasal bir uzlaşmayı sağlamaya yönelik girişimlerinde başarısızlığa uğradı. Buna bağlı olarak konumu da sürekli zayıfladı. Mayısta ülke çapında yayınlanan bir televizyon konuşmasında, görev süresinin Mart 1991 yerine Mart 1990'da sona ermesini istedi. Başlangıçta Kongre üyeleri ve eyalet valileri arasında önemli bir destek bulan bu öneri, sonradan benimsenmedi. Bunun üzerine Sarney, ekimde PMDB ile Liberal Cephe Partisi (PFL) arasındaki koalisyonun bozulmasına ön ayak oldu. Bu girişiminin ardında siyasal iktidarın ve kilit mevkilerin, üyesi bulunduğu PFL'nin eline geçeceği beklentisi yatıyordu. Gelişmeler ters yönde oldu. PMDB siyasal alandaki ağırlığını pekiştirirken, orta sol kanadı da daha etkili bir konum kazandı. PFL'nin başkan adayı olan Enerji Bakanı Aureliano Chaves, Sarney yönetimine yalnızca Kurucu Meclis'in görevini tamamlamasına değin ve koşullu olarak destek vereceğini bildirdi. Sarney aynı ay içinde, anayasada başkanlık yetkilerinin korunmasını ve kendisinin 1990'a değin başta kalmasını isteyen üyelerin yer alacağı bir ulusal birlik hükümeti oluşturmaya çalıştı. 20 Ekim'de hükümette yapılan değişiklikler sonunda Sosyal Hizmet Bakanı Rafael Magalhães'in yanı sıra dört bakan daha görevden alındı. Kara Kuvvetleri Bakanı General Leonidas Pires Gonçalves kasım başlarında yaptığı açıklamada silahlı kuvvetlerin, parlamenter bir sistemin benimsenmesi durumunda bile, Kurucu Meclis'in önereceği taslağı destekleyeceğini bildirdi. Kasım ortalarında, görev süresini sonuna değin sürdürme yollarının artık kapandığı sonucuna varan Sarney, Kasım 1988'de yapılacak başkanlık seçimlerine değin bağımsız bir hakem gibi davranacağını açıkladı.

Özellikle kamu kesimindeki işçilerin giriştiği grevler nedeniyle, çalışma yaşamındaki huzursuzluklar giderek arttı. Martta 55 bin işçinin katıldığı grevi kırmak için Kara Kuvvetleri'ne petrol rafinerilerine ve üretim merkezlerine girme emri verildi. Deniz Kuvvetleri de denizcilik sektöründeki işçilerin ülke çapındaki iş durdurma eylemine son vermek üzere 11 limana el koydu. Her iki grev de çok geçmeden bastırıldı. 20 Ağustos'taki genel grev sınırlı bir destek gördü.

Ekonomi. Siyasal ortamdaki belirsizliklere ekonomik olumsuzluklar eşlik etti. Şubat 1986'da fiyat istikrarı sağlamak amacıyla uygulamaya konmuş olan Cruzado Planı, 6 Şubat 1987'de perakende fiyatları dondurma kararının kaldırılmasıyla başarısızlıkla noktalandı. Hızla artan enflasyon oranı mart-haziran arasında aylık olarak ortalama yüzde 21 düzeyine ulaştı. Nisanda istifa eden Maliye Bakanı Dilson Funaro'nun yerine, tanınmış bir bankacı ve iktisatçı olan Luíz Carlos Bresser Pereira geçti. Bresser 12 Haziran'da fiyat ve ücretlerin 105 günlük bir süre için yeniden dondurulmasını ve ardından adım adım tam endekslemeye geçilmesini öngören bir istikrar paketi açıkladı. Pakette 1987'de kamu kesimindeki açığın GSYİH'nin yüzde 3,5'i düzeyinde gerçekleşmesini sağlamaya yönelik önlemler de yer alıyordu. Bu önlemlerin başında mali bütçenin güçlendirilmesi ve kamu harcamalarının kısılması geliyordu. Temmuz ve ağustosta kamu harcamalarını sınırlamak amacıyla iki paket daha yürürlüğe kondu. Bu paketler üst düzeydeki memurlar için ücret tavanı getirilmesini ve kamu kuruluşları arasında borçlanmanın kısıtlanmasını içeriyordu. Temmuzda orta vadeli ekonomik stratejiyi belirleyen Makro Ekonomik Denetim Planı açıklandı. Plan 1987 için yüzde 5, 1988 için yüzde 6, 1989-91 için de yüzde 7'lik bir reel büyüme öngörüyordu. Bununla birlikte 1987'de büyüme oranının yüzde 3,5 olarak gerçekleşmesi, sanayi ve tarım üretiminin sırasıyla yüzde 1 ve 11'lik bir artış göstermesi bekleniyordu. Fiyat ve ücretleri dondurma uygulaması, başlangıçta enflasyon oranını düşürmede başarılı sonuçlar verdi. Ama eylülde fiyatlar, ekimde de ücretler üzerindeki denetimin gevşetilmesi, fiyatların yükselmesine ve yıllık enflasyonun yüzde 366 gibi rekor bir düzeye çıkmasına yol açtı. Ekimde memurlar için sağlanan yüzde 40'ı aşkın ücret artışı, 1987 için öngörülen kamu açığının çok ötesine geçilmesine neden oldu. Açığı azaltmaya yönelik önerileri için gerekli desteği bulamayan Bresser 18 Aralık'ta istifa etti.

Fiyatların dondurulması ve çalışanlara iş güvencesi verme zorunluluğuyla karşı karşıya gelme olasılığının yarattığı kaygılar, iş çevrelerinde hükümete karşı güvensizliği artırdı. 10 Kasım'da 3 bin şirketin giriştiği protesto bu hoşnutsuzluğu duyurmaya yönelikti. Bu arada federal mahkemenin Latin Amerika'nın en büyük otomobil üreticisi Autolatina'nın fiyatlarını hükümetin koyduğu sınırların üzerine çıkarabileceği yönünde bir karar alması, sanayicileri umutlandıran bir gelişme oldu. Yaklaşık 56 bin kişi çalıştıran ve yüksek zararlar nedeniyle kapanma tehlikesiyle karşı karşıya olan şirket,

satışlarını durdurarak yüzde 65'lik payını elinde tuttuğu iç pazarı baskı altına almış ve böylece istediği sonucu elde etmişti. Mahkeme kararı hükümeti gerileten bir gelişme olarak değerlendirildi.

Brezilya'nın dış ticareti 1987'de de olumlu yönde gelişmeye devam etti. Yılın ilk dokuz ayındaki ihracat gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 3,2'lik bir artış gösteriyordu. 1987 için öngörülen dış ticaret fazlası hedefi 10,3 milyar ABD Doları düzeyindeydi; 1986'da ise 8,3 milyar ABD Doları tutarında bir fazla elde edilmişti. 1986'da 4 milyar ABD Doları olan cari işlem açığının 1987'de 2,1 milyar ABD Doları'na inmesi bekleniyordu. Hükümet 20 Şubat'ta 68 milyar ABD Doları tutarındaki orta ve uzun vadeli ticari banka borçlarının faiz ödemelerine ilişkin bir moratoryum açıkladı. Aralıkta varılan bir anlaşma uyarınca, Brezilya'nın 1,5 milyar ABD Doları ödeme yapması karşılığında 114 ticari banka, faiz bakiyelerinin ödemelerini finanse etmek üzere 3 milyar ABD Doları tutarında kısa vadeli borç sağlayacaktı.

(ROBIN CHAPMAN)

DOMİNİK CUMHURİYETİ

Dominik Cumhuriyeti, Antil Denizindeki Hispaniola Adasının doğusundaki üçte ikilik kesimi kapsar. Yüzölçümü: 48.443 km². Nüfus: (1987 tah.) 6.708.000. Başkent: Santo Domingo. Para birimi: Dominik Pesosu (RD); (5 Ekim 1987) serbest kurda 3,19 RD=1 ABD Doları; 5,18 RD=1 sterlin. 1987'de başkan: Joaquín Balaguer.

Siyasal alanda sakin bir yıl geçiren Dominik Cumhuriyeti, ekonomide sınırlı bir ilerleme sağlayabildi. Başkan Joaquín Balaguer, hastalığının yol açtığı kaygılara karşın, halkın tuttuğu bir lider olarak kaldı. Bu arada Kasım 1986'da General Elias Wessín y Wessín'i içişleri bakanlığına getirerek ve silahlı kuvvetlere yeni komutanlar atayarak hükümet üzerinde kurduğu denetimi de sürdürdü. 1987'nin en önemli siyasal olayı nisanda Haiti sınırının yeniden açılmasıydı. Aynı yılın sonlarında Balaguer'den önceki başkan Salvador Jorge Blanco, yönetimi sırasındaki yolsuzlukların soruşturulmasıyla ilgili olarak tutuklanmaktan korktuğu için Venezuela büyükelçiliğine sığındı. Ama bir süre sonra tedavi görmek üzere ABD'ye gitmesine izin verildi.

1986'da yüzde 1,4 olarak gerçekleşen gayri safi yurt içi hasılanın (GSYİH) 1987'de yüzde 3 artması bekleniyordu. Tüketici fiyatları ağustosa değin yüzde 35'lik bir artış gösterdi. Dış ödeme güçlükleri sürdüğünden, şubatta borç ödemelerinin ülke ekonomisinin kaldırabileceği bir düzeyle sınırlı tutulacağı açıklandı. IMF ekonominin yönetiminden hoşnut olmadığı için, aralıkta görüşülen önlemler programı üzerinde anlaşmaya varılamadı.

Ekimde kaçak olarak Porto Riko'ya girmek isteyen 100 kadar Dominikli, bindikleri geminin köpekbalıklarıyla dolu kuzeydoğu açıklarında infilak ederek batması sonucu öldüler.

(ROBIN CHAPMAN)

DOMİNİKA

Uluslar Topluluğu'na üye bir ada cumhuriyeti olan Dominika, Antil Denizinin doğusunda yer alır. Yüzölçümü: 750 km². Nüfus: (1987 tah.) 87.000. Başkent: Roseau. Para birimi: Doğu Antiller Doları (EC $); (5 Ekim 1987) nominal değeri 2,70 EC $=1 ABD Doları; serbest kurda 4,38 EC $=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Clarence Augustus Seignoret; başbakan: Eugenia Charles.

İktidardaki Dominik Özgürlük Partisi (DFP), meclisin tek bağımsız üyesi Eden Durand'ın temmuzda saflarına katılma kararı almasıyla konumunu daha da güçlendirdi. Böylece meclisin seçimle belirlenen 21 sandalyesinden 17'sini elinde tutmaya başlayan DFP, eylülde de, muhalefetteki Dominika İşçi Partisi'nin (LPD) geleneksel kalesi sayılan, ülkenin ikinci büyük kenti Portsmouth'un belediye meclisinde üstün duruma geçti. Bu değişiklik, DFP'ye belediye meclisine seçimle gelmiş sekiz üyenin yanı sıra beş üye atama olanağı veren bir yasayla sağlandı.

Başbakan Eugenia Charles temmuzda sunduğu 1987-88 bütçesinde 3.300 kişinin gelir vergisinden bağışık tutulması amacıyla, vergi kapsamına girme sınırının yükseltildiğini açıkladı. Gelir vergisi oranlarının düşürülmesiyle ortaya çıkan açığı kapatmak için tüketim vergisi de artırılıyordu. Charles'ın verdiği bilgiye göre, 1986'da yüzde 4'lük bir büyüme hedefine ulaşan gayri safi yurt içi hasılaya (GSYİH) en büyük katkıyı tarım kesimi sağlamıştı. Bu arada Dünya Bankası 1986'da IMF'nin yardımıyla başlatılan ekonomiyi düzeltme planını desteklemek üzere haziranda 3 milyon ABD Doları tutarında faizsiz bir kredi vermeyi kabul etti.

1987 içinde yeni bir ulusal telefon şebekesi ile ülkenin doğu kesimini kapsayan bir kırsal elektrifikasyon projesi tamamlandı.

(ROD PRINCE)

EKVADOR

Ekvador Cumhuriyeti, Güney Amerika'nın batısında, Büyük Okyanus kıyısındadır. Yüzölçümü: 269.178 km² (Galáspagos) Adaları da içinde). Nüfus: (1987 tah.) 9.923.000. Başkent: Quito. Para birimi: sucre (S/.); (5 Ekim 1987) 159,08 S/.=1 ABD Doları; 258,33 S/.=1 sterlin; serbest kurda 201,02 S/.=1 ABD Doları; 326,44 S/.=1 sterlin. 1987'de başkan: León Febres Cordero Rivadeneira.

Başkan León Febres Cordero 16 Ocak 1987'de Guayaquil yakınlarındaki Taura hava üssünde askeri bir toplantıda bulunurken, 75 havacı tarafından kaçırıldı. Havacıların başlıca isteği Mart 1986'da Quito'daki hava üssünde yönetime karşı girişilen kısa süreli ayaklanmanın lideri General Frank Vargas Pazos'un resmen affedilmesiydi. Öldürülme tehdidi altında olan Febres Cordero, bu isteğe boyun eğmenin yanı

Ekvador'da Başkan León Fabres Cordero yönetiminin kınanması ve istifa etmesinin sağlanması için muhalefet tarafından olağanüstü toplantıya çağrılan Ulusal Meclis'te muhalefet partileri ve hükümet üyeleri arasında sert tartışmalar çıktı.
AP/WIDE WORLD

sıra kendisini kaçıranların tutuklanmayacağına ilişkin güvence verince, kaçırıldıktan 12 saat sonra serbest bırakıldı. Başkanın hemen teslim olması, amansız bir antikomünist olarak kamuoyunda yarattığı görüntüye gölge düşürdü.

Kaçırma olayı aynı zamanda güçsüz Muhafazakâr-Liberal koalisyon hükümeti ile muhalefet arasında bir kutuplaşmaya yol açtı. Başkan ile muhalefet partileri arasında var olan derin anlaşmazlık nedeniyle Ulusal Meclis'te sık sık sert tartışmalar çıktı. Ekim sonlarında bu çatışma sokağa sıçradı ve ülke çapındaki olağanüstü hal uygulaması altında düzenlenen bir günlük genel grev sırasında şiddet olayları patlak verdi. Genel greve gidilmesinin nedeni Febres Cordero'nun İçişleri Bakanı Luis Robles Plaza hakkında soruşturma açılması yönündeki meclis kararını veto etmesiydi.

1987'de yaşanan bir doğal felaket siyasal ve ekonomik sorunları daha da ağırlaştırdı. 5 ve 6 Mart günlerinde ülkenin kuzeydoğusundaki Napo ilinde birbirini izleyen depremlerle ortaya çıkan büyük çaplı toprak kaymaları ve çamur taşkınları sonunda 2 bin kişi yaşamını yitirirken, 75 bin kişi de yaralandı. Ekonominin can damarını oluşturan Trans-And Petrol Boru Hattı'nın 27 km'lik bölümü tahrip olduğundan, 1986'da toplam ihracat gelirlerinin yüzde 45'ini karşılayan petrol ihracatı 23 Ağustos'a değin durdu. Mayısa doğru Kolombiya Boru Hattı'yla kurulan bir bağlantı aracılığıyla iç tüketime dönük petrolü pompalama olanağı bulundu.

Doğal felaketin yol açtığı zarar 1 milyar ABD Doları olarak tahmin ediliyordu. Bunun sonucunda, 1986'da yüzde 1,7'lik bir büyüme göstermiş olan GSYİH'nin 1987 sonunda yüzde 2,8'lik bir gerilemeye uğraması bekleniyordu.

(JANET KRENGEL)

EL SALVADOR

El Salvador Cumhuriyeti, Orta Amerika'da, Büyük Okyanus kıyısındadır. Yüzölçümü: 21.041 km². Nüfus: (1987 tah.) 4.974.000. Başkent: San Salvador. Para birimi: colón (₡); (5 Ekim 1987) nominal değeri 5 ₡=1 ABD Doları; serbest kurda 8,12 ₡=1 sterlin. 1987'de başkan: José Napoléon Duarte.

Başkan José Napoléon Duarte ile öteki Orta Amerika liderlerinin 7 Ağustos 1987'de Guatemala kentinde imzaladıkları Orta Amerika Barış Planı, El Salvador'da sekiz yıldan beri süren iç savaşı sona erdirme konusunda başlangıçta pek umut verici bir gelişme sağlayamadı. Farabundo Martí Ulusal Kurtuluş Cephesi (FMLN) planı önce reddetmekle birlikte, ateşkes sağlamak amacıyla bir komisyon kurulması yolunda anlaşmaya varılınca, ekimde hükümetle görüşme masasına oturdu. Ama önemli siyasal ve ideolojik görüş ayrılıkları giderilemedi. Yasama Meclisi'nin 27 Ekim'de barış planına uygun olarak çıkardığı af yasası, gerillalar arasında olumlu karşılanmadı. FMLN, barış planının uygulanması için öngörülen son tarih olan 5 Kasım'da hükümetin tek yanlı olarak ilan ettiği ateşkesi de tanımadı. Hükümet, kasım sonlarında kısa bir süre için El Salvador'a dönen, FMLN'nin siyasal kanadı Demokratik Devrim Cephesi'nin (FDR) iki lideriyle görüşmeyi reddetti. Bu arada sağcı ölüm mangalarının saldırıları sürdü. Duarte, 25 Kasım'da, sağcı Milliyetçi Cumhuriyetçi İttifak'ın (Arena) lideri Binbaşı Roberto d'Aubuisson'u 1980'de El Salvador'un Katolik başpiskoposu Oscar Romero'nun öldürülmesini planlamakla suçladı.

Altmış bini aşkın kişinin yaşamını yitirdiği iç savaş 1987'de de sürdü. FMLN gerillalarının geriştiği eylemler enerji ikmaline ağır darbeler indirdi. Hükümet martta elektrikte kesinti programı uygulanacağını açıkladı. Askeri üslere yönelik saldırılar da kesilmedi. Bu saldırıların birinde, El Paraíso'da bulunan Kara Kuvvetleri'nin en güçlü garnizonlarından biri yıkıma uğradı. Bu arada iki taraf da savaşı "insancıllaştırma" gereği üzerinde durmaya başladı. Hükümet, havadan bombalama eylemlerini sınırlama karşılığında, FMLN'den hem askerlerin, hem de sivillerin sakatlanmasına yol açan mayın döşeme taktiğine son vermesini istedi. Tutsak değişimi ve yaralıların tahliye edilmesi yolları arandı.

Duarte'nin ocakta savaş giderlerini karşılamak için varlıklı kesimlerden 30 milyon ABD Doları toplamaya yönelik bir vergi tasarısı gündeme getirmesi, zayıf olan desteğinin daha da azalmasına yol açtı. İş çevrelerinin ve işçi sendikalarının sert muhalefeti üzerine, şubatta söz konusu tasarıdan vazgeçildi. Ekonomik durumun giderek bozulmasıyla yönetim karşıtı protestolar yeniden baş gösterdi.

(BEN BOX)

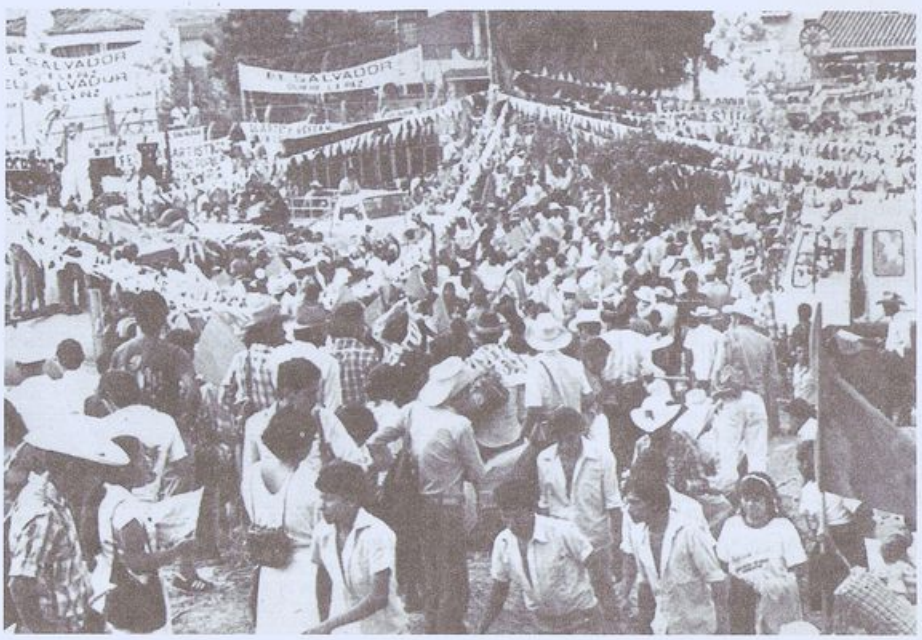

El Salvador'da Başkan José Napoléon Duarte ile Farabundo Martí Ulusal Kurtuluş Cephesi (FMLN) temsilcileri arasındaki barış görüşmeleri binlerce insanın toplantının yapıldığı yerin çevresinde umutla beklemesine yol açtı.
REUTERS/BETTMANN NEWSPHOTOS

GRENADA

Uluslar Topluluğu üyesi meşruti bir monarşi olan Grenada, bağımlı toprağı Güney Grenadinler'le birlikte Antil Denizinin doğusunda yer alır. Yüzölçümü: 345 km². Nüfus: (1987 tah.) 104.000. Başkent: Saint George's. Para birimi: Doğu Antiller Doları (EC $); (5 Ekim 1987) nominal değeri 2,70 EC $=1 ABD Doları; serbest kurda 4,38 EC $=1 sterlin. 1987'de kraliçe: II. Elizabeth; genel vali: Sir Paul Scoon; başbakan: Herbert A. Blaize.

İktidardaki Yeni Ulusal Parti (NNP) içindeki çekişmeler, Nisan 1987'de George Brizan, Francis Alexis ve Tillman Thomas adlı bakanların istifasıyla doruğuna ulaştı. Sayıları 7 bini bulan devlet memurları ve kamu kesimi çalışanlarından 1.800'ünün görevden alınması yolundaki tasarıya karşı çıkarak hükümetten ve NNP'den ayrılan bu bakanlar, temmuzda Ulusal Demokratik Kongre adıyla yeni bir parti oluşturma kararını açıkladılar. Brizan eylülde Phinsley St. Louis'in yerine Parlamentodaki muhalefet grubu liderliğini üstlendi. Ayrılmalar sonunda NNP'nin parlamentodaki sandalye sayısı 15'ten 9'a indi.

1987 bütçesiyle emlak vergisi, arazi satış vergisi ve işletme vergisi getirildi. Başbakan Herbert Blaize temmuzda yeni vergilerin toplanmasında karşılaşılan güçlükler nedeniyle yılın ilk yarısında 13,9 milyon EC $ tutarında açık verildiğini bildirdi. Başbakanın açıklamasına göre işten çıkarılan devlet memurlarının tazminatlarını ödemek için gelirlerin acil olarak artırılması gerekiyordu. Bir süre sonra işten çıkarılması düşünülenlerin sayısı 500'e indirildi. 1987'de yüzde 4,5-5 düzeyinde bir büyüme hızı bekleniyordu.

(ROD PRINCE)

GUATEMALA

Guatemala Cumhuriyeti, Orta Amerika'da, Antil Denizi ve Büyük Okyanusta kıyısı olan bir ülkedir. Yüzölçümü: 108.889 km². Nüfus: (1987 tah.) 8.434.000. Başkent: Guatemala. Para birimi: quetzal (Q); (5 Ekim 1987) resmî kurda 1 Q=1 ABD Doları; 1,62 Q=1 sterlin, banka kurunda 2,70 Q=1 ABD Doları; 4,39 Q=1 sterlin; Guatemala Merkez Bankası önemli ithalat işlemlerinde bazı durumlarda açık artırma yoluyla piyasa kuru belirler. 1987'de başkan: Marco Vinicio Cerezo Arévalo.

Ocak 1986'da sivil yönetime dönüşle başlayan siyasal istikrarı sağlama süreci, 1987'de de dolambaçlı ve ağır bir gelişme çizgisi izledi. Başkan Marco Vinicio Cerezo Arévalo yönetimi, General Héctor Gramajo'nun savunma bakanlığına atanmasının ardından ocakta üstü kapalı askeri darbe tehditleriyle karşılaştı. Eski savunma bakanı General Jaime Hernández, yönetimin Orta Amerika'daki uyuşmazlıklarda izlediği tarafsızlık tutumuna karşı çıkmasının da etkisiyle, zorla emekliye ayrılmıştı. Başkan Cerezo, Kosta Rika'nın önayak olmasıyla 7 Ağustos'ta imzalanan bölgesel barış planının Nikaragua'daki Sandinista yönetimini hedef alan bir nitelik taşımamasında etkili rol oynadı.

Yarı askeri sağcı grupların adam öldürme ve kaçırma eylemleri sürerken, solcu gerillalar da zaman zaman askeri görevlilere yönelik saldırılar düzenledi. Hükümet ile gerillaların ekimde Madrid'de yaptıkları görüşmeler sonuç vermediyse de, ertesi ay yeniden başlayan görüşmeler silahlı ayaklanmacıları kapsayan bir af açıklamasıyla noktalandı.

Gayri safi yurt içi hasılanın (GSYİH) beş yıldan sonra ilk kez artış göstermesi ve büyüme oranının yüzde 1-2 dolayında olması bekleniyordu. Ocak 1986'da yüzde 43 olan işsizlik oranı yüzde 27'ye kadar inerken, 1986'da yüzde 26 olan enflasyon oranının yüzde 15 düzeyinin altına düşeceği tahmin ediliyordu. Bu olumlu gelişmelerin yanında sorunlar da yaşandı. Mayısta ücret artışı ve fiyat denetimi talepleriyle harekete geçen 250 bin kamu çalışanının giriştiği 15 günlük grev ülkede yaşamı felce uğrattı. Hakemlik anlaşması yoluyla uzlaşma sağlayan hükümet, eylülde Ulusal Kongre'den geçen vergi reformu programını protesto eden güçlü iş çevrelerini yatıştırmak için de ödün vermek zorunda kaldı. Uygulamaya geçilmesi bir süre için ertelenen reformlar, giderek artan toplumsal harcamaları karşılamak için varlıklı çevrelerden kaynak sağlanmasını öngörüyordu.

(JANET KRENGEL)

GUYANA

Uluslar Topluluğu üyesi olan Guyana Kooperatif Cumhuriyeti, Güney Amerika'nın kuzeydoğu kesiminde, Atlas Okyanusu kıyısındadır. Yüzölçümü: 215.000 km². Nüfus: (1987 tah.) 802.000. Başkent: Georgetown. Para birimi: Guyana Doları (G $); serbest kurda 8,95 G $=1 ABD Doları; 14,54 G $=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: Desmond Hoyte; başbakan: Hamilton Green.

Hükümet Ocak 1987'de Guyana Doları'nın değerini yüzde 56 oranında devalüe ederek ekonomiyi yeniden yapılandırma programı doğrultusunda önemli bir adım attı. Resmî kurda ABD Doları'nın değeri 4,40 G $'ndan 10 G $ düzeyine çıkarılırken, hükümet ticari bankaların paralel piyasadaki kurlar üzerinden sağlam dövizlerle alışveriş yapmasına izin verileceğini açıkladı. Yıl ortasında ticari piyasada ABD Doları 21 G $ düzeyine otururken, döviz karaborsacılarının elindeki dövizlerin önemli bir bölümü bankacılık sistemine kaydı.

Devalüasyondan kaynaklanan hayat pahalılığını bir ölçüde hafifletmek için kamu kesimindeki ücret artışlarının yanı sıra vergilerde de bazı düzenlemeler yapıldı. 1987'de dış ticaret açığının hızla artması bekleniyordu. Buna karşılık büyüme hızı hedefi yüzde 3 düzeyinde tutuldu. Hükümet denizaşırı özel yatırımlara açık tutumunu sürdürdü; Kanada ve Avustralya madencilik şirketleriyle geniş çaplı altın arama çalışmaları için sözleşmeler yapıldı. Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası ile martta yürütülen resmî görüşmeler sonunda hiçbir açıklama yapılmadı. Ağustos-eylül aylarında uzun süreli bir yakıt sıkıntısı çekildi.

(ROD PRINCE)

HAİTİ

Haiti Cumhuriyeti, Antil Denizindeki Hispaniola Adasının batısındaki üçte birlik kesimi kapsar. Yüzölçümü: 27.400 km². Nüfus: (1987 tah.) 5.532.000. Başkent: Port-au-Prince. Para birimi: gourde (G); (5 Ekim 1987) nominal değeri 5 G=1 ABD Doları; serbest kurda 8,12 G=1 sterlin. 1987'de Geçici Yönetim Konseyi başkanı: Korgeneral Henri Namphy.

Korgeneral Henri Namphy'nin başında bulunduğu Geçici Yönetim Konseyi, yoğun şiddet olaylarının sandık başına gidilmesini güçleştirmesi üzerine, 30 yıllık bir aradan sonra 29 Kasım 1987'de yapılan başkanlık seçimlerini iptal ederek bağımsız Seçim Kurulu'nu dağıttı. Daha seçim gününden önce sandık merkezlerine ve adaylara yönelik saldırılar nedeniyle ülkenin beşte biri aşkın bölümünde oy verme işlemi ertelenmişti. 9 Aralık'ta seçimlerin 17 Ocak 1988'de yapılacağı açıklandı. Önde gelen adayların eski kurulun yeniden görevlendirilmesi yolundaki isteklerine karşın, bu açıklamanın hemen ardından yeni oluşturulan Seçim Kurulu ant içerek göreve başladı.

Geçici Yönetim Konseyi'ne egemen olan ordunun asker sayısı 1987'de 12 bine çıkarıldı. Yeni alınan askerler arasında Duvalier rejimi sırasında görev yapan ve acımasızlıklarıyla tanınan bazı Tonton Macoute üyeleri de bulunuyordu. Yıl boyunca görülen şiddet olayları, Seçim Kurulu'nun 2 Kasım'da eski başkan Jean-Claude Duvalier'ye yakınlıklarıyla

tanınan 12 adayı seçim dışı bırakmasından sonra yoğunlaştı; 34 kişi öldürüldü. Bu arada biri ağustosta, biri ekimde olmak üzere iki başkan adayı suikasta uğradı. Temmuzda Seçim Kurulu'nu görevden almak isteyen Geçici Yönetim Konseyi, 30 kişinin öldüğü grev dalgasının ve ABD'nin yardımları durdurma tehdidinin ardından geri adım attı. ABD seçimlerin iptal edildiği 29 Kasım'da yardımı fiilen kesti.

Anayasa Meclisi'nin 10 Mart'ta kabul ettiği yeni anayasa, 29 Mart'ta yapılan genel halkoylamasında yüzde 50 düzeyinde bir katılma sonunda yüzde 99 oy çoğunluğuyla onaylandı. Geçici Yönetim Konseyi'nin giriştiği çeşitli ekonomik reformlara karşın, beş yıldan beri süren durgunluk 1987'de de atlatılamadı.

(ROBIN CHAPMAN)

HONDURAS

Honduras Cumhuriyeti, Orta Amerika'da Antil Denizi ve Büyük Okyanusta kıyısı bulunan bir ülkedir. Yüzölçümü: 112.088 km². Nüfus: (1987 tah.) 4.657.000. Başkent: Tegucigalpa. Para birimi: lempira (L); (5 Ekim 1987) nominal değeri 2 L=1 ABD Doları; serbest kurda 3,25 L=1 sterlin. 1987'de başkan: José Azcona Hoyo.

Honduras, bazı duraksamalara karşın, Kosta Rika başkanı Oscar Arias Sánchez'in önayak olduğu Orta Amerika Barış Planı'nı imzalayan (7 Ağustos 1987) ülkeler arasında yer aldı. Söz konusu planı görüşmek üzere Orta Amerika devlet başkanlarını bir araya getirmeyi amaçlayan toplantının ertelendiği haziran ayında Honduras ABD yönetiminin konuya ilişkin kuşkularını paylaşan bir tutum takınmıştı. Bu tutuma yol açan bir neden de, planın Nikaragua'daki Sandinista yönetimi ile *contra* kuvvetleri arasındaki savaşı sona erdirmesi durumunda, Honduras'ın topraklarında kalacak *contra* gerillalarıyla baş edemeyeceği kaygısıydı.

Honduras'taki *contra* etkinlikleri yıl boyunca Honduras yönetimi, *contra*'lar ve ABD'den gelen destek birlikleri arasında çekişmelere yol açtı. 1987'de Pentagon'un Honduras'ta giriştiği inşaat projeleri, bu ülkedeki ABD askeri varlığının geçici olmadığını gösterdi. Honduras'ta görevli olarak bulunan 3.700 ABD askeri, "Sağlam Kalkan 87" gibi manevralar sırasında gönderilen yeni donanım ve birliklerle takviye edildi. 1982'den beri askeri desteğin yanı sıra yapılan ekonomik kalkınma yardımlarının toplamı 1987'de tahminen 1 milyar ABD Doları'na ulaştı. Bununla birlikte Honduras hükümeti *contra*'lara desteğin kesilmesi durumunda da yardımın sürmesini sağlayacak güvenceler istiyordu. ABD'de İran-*contra* bağlantısına ilişkin soruşturmalar ve Honduras'taki yolsuzluklara karşı açılan resmî kampanyanın yoğunlaşması, Honduras yönetimi ile ordunun *contra*'lardan uzaklaşma eğilimi içine girmesine yol açtı.

ABD, Honduras ile var olan güçlü bağlarına karşın, ağustosta SSCB ile imzalanan ilk ikili ticaret antlaşmasını engelleme yönünde bir tutum takınmadı. Honduras haziranda da alacaklı ticari bankalarla 2,9 milyar ABD Doları'na ulaşan dış borçlarını yeniden düzenleme konusunda geçici bir anlaşmaya vardı. Bankalar borç ödeme programını yeniden görüşmenin yanı sıra faiz bakiyeleri için 30 milyon ABD Doları kaynak sağlamayı ya da bu bakiyeleri karşılayacak taze para vermeyi kabul etti.

(BEN BOX)

JAMAİKA

Uluslar Topluluğu'na üye meşruti bir monarşi olan Jamaika, Antil Denizindeki bir adadan oluşur. Yüzölçümü: 10.991 km². Nüfus: (1987 tah.) 2.365.000. Başkent: Kingston. Para birimi: Jamaika Doları (J $); (5 Ekim 1987) serbest kurda 5,37 J $=1 ABD Doları; 8,72 J $=1 sterlin. 1987'de kraliçe: II. Elizabeth; genel vali: Sir Florizel Glasspole; başbakan : Edward Seaga.

Uluslararası Para Fonu'yla (IMF) uzun süreden beri yürütülen görüşmeler Ocak 1987'de anlaşmayla noktalandı. Mart 1988'e değin 132,8 milyon ABD Doları tutarında kredi verilmesini öngören anlaşmaya göre, 1987'de enflasyon oranının yüzde 7 düzeyinde tutulması halinde devalüasyon için Jamaika'ya baskı yapılmayacaktı. Ağustos sonunda Merkez Bankası yetkilileri yıl sonu hedeflerine kolaylıkla ulaşılacağını belirttiler. IMF anlaşması ücret artışlarının yüzde 10'la sınırlanması, kurumlar vergisinde indirime gidilmesi ve ithalat vergilerinin dört yıl içinde kademeli olarak azaltılması koşullarını da içeriyordu.

Hükümet IMF anlaşmasının ardından, 125 milyon ABD Doları tutarındaki borçların yeni bir ödeme planına bağlanması için Paris Kulübü ile görüşmeye oturdu. Ticari bankalar 181 milyon ABD Doları'nı bulan borçlar için yeni bir ödeme programı kabul etti. Ayrıca 400 milyon ABD Doları tutarındaki banka borçlarının tahvil biçimine dönüştürülmesine yönelik planlar açıklandı.

Hükümete yönelik eleştiriler özellikle yılın ilk yarısında da artan dış ticaret açığı noktasında yoğunlaştı. Bununla birlikte muhalefet lideri Michael Manley'nin hastalığının da etkisiyle siyasal tepkiler yumuşak düzeyde kaldı. Yeraltı dünyasının yeniden yaygınlaşan şiddet eylemleri ağustos ve eylülde kaygılara yol açtı. Kamuoyunda büyük yankı uyandıran başlıca olaylar, yabancı turistlerin silah zoruyla soyulması ve ünlü *reggae* şarkıcısı Peter Tosh'un cinayete kurban gitmesiydi.

(ROD PRINCE)

KOLOMBİYA

Kolombiya Cumhuriyeti, Güney Amerika'nın kuzeybatısında, Antil Denizi ve Büyük Okyanusta kıyısı bulunan bir ülkedir. Yüzölçümü: 1.141.748 km². Nüfus: (1987 tah.) 28.665.000. Başkent: Bogota. Para birimi: peso (Col); (5 Ekim 1987) serbest kurda 255,68 Col=1 ABD Doları; 415,20 Col=1 sterlin. 1987'de başkan: Virgilio Barco Vargas.

Liberal Parti'nin (PL) 1986'da hem Kongre, hem başkanlık seçimlerini kazanmasının ardından başlayan tek parti yö-

Kolombiya kuvvetleriyle çatıştıktan sonra ele geçirilen Carlos Enrique Lehder Rivas (sağda) hapishaneye götürülürken. Dünyanın en büyük uyuşturucu madde kaçakçılarından biri sayılan Lehder şubatta ABD'ye iade edildi.
EL TIEMPO/SYGMA

netimine uyum sağlama çabaları, 1987'de de Kolombiya'nın siyasetinde birinci sırayı tuttu. Liberaller de, Muhafazakârlar da yaklaşık 30 yıldan beri ülkeyi koalisyonlar aracılığıyla yöneten Ulusal Cephe'nin çok kısa bir süre içinde dağılabileceğini düşünmemişlerdi. Başkan Virgilio Barco Vargas yoksulluğu gidermeye ve şiddet olaylarıyla yıkıma uğramış bölgeleri yeniden kalkındırmaya yönelik planları doğrultusunda giriştiği çalışmalarda hızlı bir ilerleme sağlayamadı. Reformlardan çok, Muhafazakârlardan boşalan mevkilerin kimlere verileceği konusuyla ilgilenen iktidar partisi üyeleri hükümet politikalarına tam anlamıyla sarılmadılar. Yeni rollerine pek alışamayan muhalefet üyeleri de herhangi bir seçenek getirmeden engelleyici taktiklere başvurdular. Hükümetin ilk önemli vergi yasası ancak Aralık 1986'da geçebildi. Uzun süredir beklenen Yoksulluğu Gidermek İçin Ulusal Plan'ın ayrıntıları da bu sıralarda açıklanabildi. Planın başlıca hedefleri sürekli ve yeterli iş olanakları sağlamak ve halkın temel gereksinimlerini karşılamaktı.

Barco yönetiminin başlarında görülen, değişik eğilimler arasında bocalama havası, hükümet üyelerinin uygulamalarında ortaya çıkan anlaşmazlıklarla daha da arttı. Madencilik ve Enerji ile Ekonomik Kalkınma bakanlıklarının yatırımları madencilik sektörüne ve serbest ticaret bölgelerine çekme yönündeki girişimleri, Maliye Bakanlığı'nın hükümet gelirlerini artırmaya çalışması nedeniyle sonuçsuz kaldı. İçişleri bakanı muhalefetin gündeme getirdiği soruları yanıtlamaktan kaçınarak Barco'nun Kongre'de yapıcı tartışmalar yapmak gerektiği yolundaki açıklamalarına ters düştü. Martta ve ardından mayısta hükümet içinde yapılan değişikliklerle, sonunda teknokratların, konularında uzman kişilerin ve dengeli politikacıların yer aldığı ve uyum içinde çalışabilecek bir hükümet ortaya çıktı.

Ülkenin en önemli sorunu olan güven ortamını sağlamak için bütün partiler arasında bir anlayış birliğine varılması yolundaki baskılara karşın, Barco gerilla saldırılarına ve yasadışı şiddet eylemlerine olayların gelişimi içinde çözüm bulma yolunu benimsedi. Daha önce aralarında çekişen çeşitli asi gruplar, yarım düzine kadar gerilla hareketini bünyesinde barındıran Ulusal Gerilla Birliği'nin (CNG) saflarında giderek yakınlaşmaya başladı. Yönetim ile en büyük gerilla grubu Kolombiya Devrimci Silahlı Kuvvetleri (FARC) arasında üç yıldan beri yürürlükte olan ateşkes sarsılmaya yüz tuttu; FARC'nin militan kesimleri ile ordu arasındaki küçük çaplı çarpışmalar sıklaştı. Caquetá ilindeki sertlik yanlısı FARC gerillalarının haziranda bir köy kalkınma projesinde görevli mühendislere eşlik eden bir askeri konvoyu pusuya düşürmesi, çatışmanın başlamasına yol açan bir dönüm noktası oldu! Hükümet bu eyleme bölgede ateşkese son vererek karşılık verdi. Yurtsever Birlik (UP) lideri Jaime Pardo Leal'in 11 Ekim'de suikasta uğramasından sonra, hükümet ile FARC arasındaki ilişkiler daha da bozuldu. 1985'te oluşturulan UP içinde affa uğramış birçok gerilla yer alıyordu. FARC olaydan sonra cinayetin karşılıksız kalmayacağını açıkladı.

Barco yönetimi, *El Espectador* adlı günlük gazetenin genel yayın yönetmeni Guillermo Cano Isaza'nın suikasta uğramasının hemen ardından, uyuşturucu ticaretini hedef alan bir saldırıya girişti. Gazete dünya kokain ticaretinin büyük bir bölümünü elinde tutan Meddellín uyuşturucu karteli hakkında bazı yazılar yayımlamıştı. Şubat 1987'de uyuşturucu mafyasının babalarından Carlos Lehder Rivas ABD'ye iade edildi. Ama Barco tarafından Aralık 1986'da imzalanarak yürürlüğe konan suçluların iadesi antlaşmasının anayasaya aykırılığı gündeme getirildi. Yüksek Mahkeme, Haziran 1987'de antlaşmanın hükümsüz olduğu yolunda bir karar aldı.

Ekonomik büyüme hızı 1986'da bir kat artarak yüzde 5'e ulaşmıştı. Ekonominin düzelmesi yönündeki eğilimin sürdüğü 1987'de de buna yakın bir büyüme hızı bekleniyordu.

(ALEXANDER JOHNS CAMPBELL)

KOSTA RİKA

Kosta Rika Cumhuriyeti, Orta Amerika'da, Antil Denizi ve Büyük Okyanusta kıyısı bulunan bir ülkedir. Yüzölçümü: 51.100 km². Nüfus: (1987 tah.) 2.613.000. Başkent: San José. Para birimi: Kosra Rika Colónu (₡); (5 Ekim 1987) serbest kurda 64,30 ₡=1 ABD Doları; 104,41 ₡=1 sterlin. 1987'de başkan: Oscar Arias Sánchez.

Kosta Rika, El Salvador, Guatemala, Honduras ve Nikaragua'nın 7 Ağustos 1987'de imzaladıkları sürpriz Orta Amerika Barış Planı'nın mimarı olan Başkan Oscar Arias Sánchez, bu girişimiyle ülkesinin bölgesel çatışmalar karşısında benimsediği tarafsızlık konumunu daha da güçlendirdi. Anlaşmanın imzalanmasından kısa bir süre sonra, Nikaragua, yönetim karşıtı *contra* kuvvetlerine barınak sağladığı gerekçesiyle Kosta Rika aleyhinde Uluslararası Adalet Divanı'nda açtığı davadan vazgeçti.

Temmuzda Nikaragua sınırı yakınlarındaki, daha önce *contra* kuvvetlerinin kullandığı küçük havaalanı yıkılarak ulusal parka dönüştürüldü. ABD'de İran-*contra* bağlantısına ilişkin soruşturmalar sırasında, söz konusu havaalanının ABD Ulusal Güvenlik Konseyi'nin eski yaveri Yarbay Oliver North'un emriyle inşa edildiği ve gerekli kaynağın ABD'nin İran'a yaptığı gizli silah satışından sağlandığı ortaya çıktı.

Kosta Rika'nın iç güvenliğinden sorumlu Guardia Civil'e bağlı askerler Sandinista kuvvetlerinin ya da *contra* gerillalarının ülkeye girmesine engel olmak için Nikaragua sınırında nöbet bekliyorlar.
GILLES MERMET-GAMMA/LIAISON

Kosta Rika 1987'de de dünyada kişi başına dış borç miktarının en yüksek olduğu ülkeler arasındaydı. Toplam 4,5 milyar ABD Doları'nı bulan dış borçların ödenmesi ülkenin en önemli iç sorunu oldu. Ticari bankalara faiz bakiyesi olarak verilmesi gereken 100 milyon ABD Doları tutarındaki paranın ödeme biçimi konusundaki anlaşmazlıklar, yeni ödeme programının sonuca bağlanmasını geciktirdi. Bu durum Uluslararası Para Fonu (IMF) ile imzalanan *stand-by* kredi sözleşmesinin kesin onayının da gecikmesine yol açtı. Kahve fiyatının dünya piyasalarında düşmesi ve IMF'nin öngördüğü hedeflere ulaşmak için kamu harcamalarının kısılması nedeniyle, 1986'da yüzde 3,2 olarak gerçekleşen büyüme hızının 1987'de ancak yüzde 2 düzeyine çıkması bekleniyordu.

(JANET KRENGEL)

KÜBA

Sosyalist bir ülke olan Küba Cumhuriyeti, Antil Denizinde, Küba Adası ile birkaç bin küçük ada ve kıyı adasından oluşur. Yüzölçümü: 110.861 km². Nüfus: (1987 tah.) 10.302.000. Başkent: Havana. Para birimi: peso; (5 Ekim 1987) serbest kurda 0,78 peso=1 ABD Doları; 1,27 peso=1 sterlin. 1987'de Devlet ve Bakanlar Konseyi başkanı: Fidel Castro Ruz.

Küba 1987'de göreli bir siyasal istikrar ortamı yaşarken, Başkan Fidel Castro Ruz da yönetimdeki güçlü konumunu sürdürdü. Halk İktidarı Ulusal Meclisi üçüncü beş yıllık çalışma dönemine 27 Aralık 1986'da törenle başladı. Castro beklendiği gibi yeniden Devlet Konseyi başkanlığına seçilirken, kardeşi Raúl Castro Ruz da birinci başkan yardımcılığına getirildi. Castro ve Küba Komünist Partisi, siyasal ve ekonomik liberalleşme yönündeki adımların desteklendiği SSCB ve öteki Doğu Avrupa ülkelerinin tersine, ülke yönetiminde var olan sıkı denetimi koruma yolunu tuttu. Uluslararası baskıların ve özellikle Katolik Kilisesi'nin girişimlerinin etkisiyle eylülde 348 yaşlı siyasal tutuklu serbest bırakıldı. 1980'den sonraki en geniş kapsamlı aftan yararlanan bu grubun ABD'ye gitmesine izin verildi.

1985'te Küba yönetimi aleyhine yayın yapmak üzere Miami'de Radio Martí'nin kurulmasından sonra Küba-ABD ilişkilerinde sürekli bir gerileme görülmüştü. 21 Ocak'ta İsveç Büyükelçiliği'nde ABD çıkarlarını korumak için görev yapan heyetin başkanı olan, Havana'daki son ABD diplomatı da geri çağrıldı; bu diplomatın yerine başka bir görevlinin gönderilmesi beklenmiyordu. Küba Savunma Bakanlığı'nda üst düzeyde görevli bir subay olan Tuğgeneral Rafael de Piño Diáz'ın mayısta ABD'ye iltica etmesi, yeni sorunlara yol açtı. ABD yetkililerine göre, Piño'nun elinde SSCB ve Küba'nın Orta Amerika'daki çatışmalara karıştığını gösteren bilgiler bulunuyordu. 20 Kasım'da iki ülkenin Radio Martí yayınlarını protesto etmek için Küba tarafından askıya alınmış olan 1984 tarihli göçmen antlaşmasını gözden geçirme konusunda anlaşmaya vardıkları açıklandı. Yapılan anlaşmayla siyasal iltica talebinde bulunanların yanı sıra her yıl 20 bin Kübalının yasal yollardan ABD'ye göç etmesine olanak sağlandı. Ayrıca 1980'deki toplu göçle ABD'ye yerleştikten sonra "istenmeyen kişi" ilan edilen Kübalıların yurda dönmesine izin verilmesi de kararlaştırıldı. ABD'de gözetim altında tutulan bu Kübalılar, sınır dışı edilmeyeceklerine ilişkin güvence almak amacıyla, iki ABD hapishanesinde ayaklanma çıkararak birkaç gün süreyle denetimi ellerine geçirdiler. Ayaklanmalar herkesin durumunun kişisel temelde değerlendirileceğine ilişkin anlaşmalarla sona erdi.

Küba önceki yıl olduğu gibi öteki Latin Amerika ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmede önemli adımlar attı. Brezilya ve Arjantin, Küba ile yeniden diplomatik ilişki kurdu. Castro ağustosta Kosta Rika, El Salvador, Guatemala, Honduras ve Nikaragua devlet başkanlarının Guatemala kentinde imzaladığı Orta Amerika Barış Planı'nı desteklediğini bildirdi.

1986'da yüzde 1,4 olarak gerçekleşen büyüme hızının 1987'de yüzde 5'lik hedefin gerisinde kalarak, ancak yüzde 1,7'ye ulaşacağı tahmin ediliyordu. ABD Doları'nın Japonya ve Avrupa para birimleri karşısında değer kaybetmesi, ithalat ödemelerini değeri yükselen dövizlerle yapmak zorunda kalan Küba'nın dış ticaretini de etkiledi. İthal petrolün yeniden ihraç edilmesinden sağlanan gelirde görülen düşüş eğilimini (1985'te 574 milyon ABD Doları, 1986'da 300 milyon ABD Doları) tersine çevirme çabaları sonuçsuz kaldı. Kötü hasat nedeniyle şekerin sağlam döviz cinsinden ithalat gelirleri içindeki payının ancak yüzde 25'e ulaşması bekleniyordu. 1987'de Camagüey ilinde yaşanan son 40 yılın en büyük kuraklığı, 500 bin baş sığırın telef olmasına ve

Nikaragua Başkanı Daniel Ortega (solda) Nikaragua-Küba ilişkileri ve Orta Amerika Barış Planı konularını görüşmek üzere ağustos ayında Küba Başkanı Fidel Castro'yu ziyaret etti.
AFP PHOTO

1987-88 şeker ürününün 100 bin tonluk bölümünün yanmasına yol açtı. 1985-86 döneminde 7,9 milyon ton olan şeker ürünü 7,5 milyon tona indi. Bu düşüşün nedeni kuraklığın yanı sıra Kasım 1985'te ülkeyi kasıp kavuran "Kate" harikanının süregelen yan etkileriydi.

Küba ekonomik ve mali alanda Sovyet yardımına dayanmaya devam etti. 1986'da askeri yardım dışında toplam 4 milyar ABD Doları'na ulaşan yardımların düzeyi, Mayıs 1986'da yapılan anlaşmayla düşürüldü. Anlaşma uyarınca Küba'nın Moskova'ya yapılan şeker sevkiyatının 1986-90 arasında da yılda 4 milyon ton düzeyinde tutulması, buna karşılık fiyatın 1981-85 dönemine göre yüzde 7 oranında düşürülmesi kararlaştırıldı.

Küba'nın Aralık 1986'da 4,7 milyar ABD Doları olan konvertibl para cinsinden borçları, Mart 1987'de 5,2 milyar ABD Doları'nın üzerine çıktı. Temmuz 1986'da başlatılan faiz ödemelerinin askıya alınması 1987'de de sürdü; Haziran 1987'de faiz bakiyelerinin 800 milyon dolara ulaştığı tahmin edilmekteydi. Ticari bankalar faizlerin belirli bir bölümü ödenmedikçe borç ödeme programının yeniden görüşülmesi için masaya oturmayacaklarını bildirdiler. Küba'nın SSCB ve öteki Comecon ülkelerine olan borcu, kesin olarak bilinmemekle birlikte, 9-22 milyar ABD Doları olarak tahmin ediliyordu. Bu borçların ödenmesine 1990'da başlanması öngörülüyordu. Hükümet döviz rezervlerindeki azalmayı önlemek için sıkı döviz denetimine başvurdu. Bu önlemlerin giderek yayılan döviz karaborsasını daraltması bekleniyordu. Bu çerçevede, yasal kaynağı belli olmayan döviz taşıyanlara hapis cezası getirildi.

Bu arada 1950'lerde Küba'nın ikinci büyük döviz kaynağı olan turizmi geliştirmek amacıyla yeni bir program uygulamaya kondu. Havana'daki José Martí Uluslararası Havaalanı'nın yolcu kapasitesini iki katına çıkarmak üzere genişletme çalışmalarına başlanırken, yalnızca Kanada ile bağlantısı olan Varadero ile Santiago de Cuba havaalanlarının uluslararası uçuşlara elverişli duruma getirilmesi de gündeme geldi. Havana'daki otellerin yatak sayısının iki katlık bir artışla 3.700'e çıkarılması öngörülüyordu. Batı Avrupa ve Latin Amerika'ya seferleri artırmak için Empresa Consolidada Cubana de Aviación'a (Birleşik Küba Havacılık İşletmesi) ait uçak filosunun genişletilmesi planlanıyordu. 1986'da Küba'ya gelen 194.600 turistin bıraktığı döviz tutarı 130 milyon ABD Doları'ydı; 1985'te sağlanan gelir 110 milyon ABD Doları olmuştu. 1991'de turist sayısının 250 bine çıkarılması hedefleniyordu. Ama bu hedef bile 1957'de gelen turist sayısının 50 bin gerisindeydi.

(ROBIN CHAPMAN)

MEKSİKA

Meksika Birleşik Devletleri, Büyük Okyanus, Meksika Körfezi ve Antil Denizinde kıyısı bulunan, Kuzey Amerika'da federal bir cumhuriyettir. Yüzölçümü: 1.958.201 km². Nüfus: (1987 tah.) 81.323.000. Başkent: Mexico City. Para birimi: Meksika Pesosu (Mex); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1.582 Mex=1 ABD Doları; 2.569 Mex=1 sterlin. 1987'de başkan: Miguel de la Madrid Hurtado.

1987'de Meksika'nın siyasal yaşamına, 1988 başkanlık seçimlerine adaylık konusu egemendi. 1929'da iktidara gelişinden bu yana önemli hiçbir seçimi kaybetmemiş olan iktidardaki Kurumsal Devrimci Parti (PRI) adaylarının seçimi konusunda çeşitli spekülasyonlar yapıldı. Ocakta PRI seçim mekanizmasını güçlendirmek ve aday olmak isteyenlerin herhangi birini desteklemekten kaçınmak amacıyla en üst organında değişiklikler yaptı. Parti hiyerarşisinde ikinci sırada yer alan Ulusal Yürütme Komitesi genel sekreterliğine Humberto Lugo Gil atandı. Altı eski ya da görev süresi dolan eyalet valisi, yerel seçim kampanyalarına ilişkin geniş deneyimleri dolayısıyla aynı komiteye alındı.

Başkan adayının belirlenmesi konusunda hiçbir sorun çıkmayacak gibi görünürken yılın ikinci yarısında işler değişti. PRI içinde, eski bir eyalet valisi ve senatör olan Cuauhtémoc Cárdenas ile PRI'nın eski başkanlarından Partirio Muñoz Ledo önderliğinde, Demokratik Akım olarak anılan bir muhalif kanat ortaya çıktı. Demokratik Akım parti içi demokrasinin güçlenmesini ve başkan adayının görevdeki başkan tarafından değil de partinin sıradan üyelerince belirlenmesini savunuyordu. Ekonomik başarısızlık, rüşvet alma ve sürekli iktidar tekeli kurma gibi suçlamalara hedef olan PRI'nın desteğinin düşük olduğu bir andaki bu saldırı halkçı ve milliyetçi sol kanadın da desteğini kazandı. Sonuçta Cárdenas PRI'dan çıkarıldı, ama Cárdenas, Meksika Devrimi'nin Gerçek Partisi (PARM) adlı küçük bir partiden adaylığını koydu.

PRI önderliği görünüşü kurtarmak amacıyla yeni yöntemler benimsedi ve beklenmedik biçimde, başkan adaylığı için altı önaday gösterdi. Bunlar, Mexico City belediye başkanı Ramón Aguirre Velázquez, İçişleri Bakanı Manuel Bartlett Díaz, Enerji ve Devlet Sanayi Kuruluşları Bakanı Alfredo del Mazo González, Başsavcı Sergio García Ramírez, Eğitim Bakanı Miguel González Avelar ile Bütçe ve Planlama Bakanı Carlos Salinas de Gortari'ydi. Ekimde, Başkan Miguel de la Madrid Hurtado, başkan adaylığına 39 yaşındaki Salinas'ı seçti. Toplam 19 yıllık politika yaşamının 15 yılında Miguel de la Madrid'le yakın ilişki içinde bulunmuş olan Salinas'ın seçilmesi yürürlükteki ekonomik politikaların süreceği anlamına geliyordu.

Sol kanattaki beş parti olan Meksika Birleşik Sosyalist Partisi (PSUM), Meksika İşçi Partisi (PMT) ve öteki üç küçük grup martta birleşerek Meksika Sosyalist Partisi'ni (PMS) oluşturdular. Meksika solu geleneksel olarak küçük rakip gruplara bölünmüş durumdaydı ve seçmenlerin pek azının oyunu alabiliyordu. PMS'nin başkan adayını belirlemek üzere yaptığı önseçimi PMT'nin kurucusu ve lideri Heberto Castillo kazandı. Hiç beklenmedik bir biçimde birlik gösterisine giren sağ ve sol muhalefet güçlerini birleştirdi ve kasımda, PRI'nın iktidar tekelini sona erdirmek amacıyla, Gerçek Genel Oy Hakkı İçin Demokratik Birlik'i kurdu. PRI bu yeni oluşumun yarattığı tehlikeyi sezerek muhalefeti görmezlikten gelmek biçimindeki olağan politikasını terk etti, muhalefeti gözlemek ve karşılıklı tartışmalarda bulunmak üzere bir ekip oluşturma yoluna gitti.

Görüşmeleri 1986'da yapılmış olan Meksika'nın uluslararası ticari bankalara borcunu ödeme yöntemine ilişkin anlaşma Nisan 1987'de imzalandı ve yasal olarak ekimde yürürlüğe girdi. Yapılan en büyük çaplı borç ödeme anlaşması olan bu anlaşmaya göre Meksika 43,7 milyar dolarlık borcunu yedi yılı ödemesiz olmak üzere 20 yıldan fazla bir sürede ödeyecekti. 7,7 milyar doları bankalardan olmak üzere toplam 13,2 milyar dolarlık yeni kredi sağlayan esnek bir mali paket, Meksika ekonomisinin beklenen hızda büyümemesi ya da döviz gelirlerinin yetersiz kalması halinde başvurulmak üzere ayrılan fonu da kapsıyordu. Ancak, petrol fiyatları kararlılığını sürdürünce ve pesonun devalüasyonu sonucunda petrol dışındaki ihracatta beklenen artış gerçekleşince Meksika ödemeler dengesinde büyük bir fazla sağladı. 1986'da 2,9 milyar dolara düşmüş olan döviz rezervleri 14 milyar dolara fırlarken yabancı bankalardan alınan krediler 6 milyar doların altında kaldı.

Döviz rezervlerindeki artışın bir bölümü Meksikalıların yurtdışındaki sermayelerini ülkeye geri getirmesinden ileri geliyordu. Pesonun değeri düştükçe faiz oranları yüksek kaldı, tasarruflar arttı ve yatırımcılar kârlı alanlar aradılar. Bu durumdan en fazla yararlanan, dünyanın en hızlı gelişen

piyasası durumuna gelen Mexico Borsası'ydı. Mexico Borsası endeksi, ekim ortasındaki dünya borsa çöküntüsünden sonra da geçen yıla göre yüzde 400'den fazla artış gösterdi.

Bununla birlikte, borsadaki hisse senedi fiyatlarında meydana gelen düşüş bir kez daha sermaye kaçışına ve pesonun serbest piyasadaki değerinin düşmesine yol açtı. Önce, döviz rezervlerinin tükeneceği kaygısıyla pesonun değerinin düşmesini engellemeye çalışan hükümet, daha sonra, 18 Kasım'da pesoyu dalgalanmaya bıraktığını açıkladı. Sonuçta pesonun değerinde büyük bir düşüş oldu, enflasyon hızı yüzde 144'e çıktı. Bu durum karşısında sabrı taşan işçi sendikaları 18 Aralık'ta genel grev tehdidinde bulundu. 14 Aralık'ta Merkez Bankası pesonun resmî değerini yüzde 22 oranında düşürdü ve peso serbest piyasa fiyatına yaklaştı. O sırada serbest piyasada 2.350 peso olan 1 ABD Doları resmî kurda 2.200 peso oldu. Ertesi gün de hükümet sendikalı işçilerin ücretlerinde yüzde 38 artış sağladı ve vergi artırımlarıyla bütçe kısıntılarını kapsayan bir "ekonomik dayanışma sözleşmesi" ilan etti.

(SARAH CAMERON)

NİKARAGUA

Nikaragua Cumhuriyeti, Antil Denizi ve Büyük Okyanusta kıyısı olan bir Orta Amerika devletidir. Yüzölçümü: 127.849 km². Nüfus: (1987 tah.) 3.502.000. Başkent: Managua. Para birimi: Nikaragua Córdobası (C); (5 Ekim 1987) serbest kurda 2.000 C=1 ABD Doları; 3.248 C=1 sterlin. 1987'de başkan: Daniel Ortega Saavedra.

Sandinista hükümet kuvvetleriyle sağcı silahlı karşıdevrimci *contra*'lar arasındaki çarpışmalar 1987'de yoğunlaştı. Ağustos 1986'da ABD Kongresi'nce onaylanmış olan 100 milyon dolarlık ABD askeri yardım paketi sayesinde bir miktar güç kazanan *contra*'lar nisanda büyük bir saldırı başlatmak üzere, Honduras'taki üslerinden Nikaragua topraklarına sızdılar. Gene de Nikaragua kuvvetleri sayıca *contra*'lardan çok üstündü ve resmî rakamlara göre yalnızca haziranda 131 Sandinista askerine karşılık 477 *contra* gerillası öldü. Hükümet şubatta yaptığı bir açıklamada 1986'ya değin son beş yılda ölen asker ve sivil sayısının 5.066 olduğunu, buna karşılık 14.914 *contra*'nın öldürüldüğünü belirtti. Öte yandan 1986 sonlarında, ABD'nin İran'a gizli silah satışından elde edilen paranın yasalara aykırı biçimde *contra*'lara aktarıldığının açığa çıkması bu karşıdevrimci örgütün geleceğine ilişkin kuşkulara yol açtı. 7 Ağustos'ta, Sandinista hükümetinin öteki beş Orta Amerika ülkesiyle birlikte Orta Amerika Barış Planı'nı imzalaması *contra* hareketine ikinci darbe oldu. Bu plana göre tüm yabancı devletler bölgedeki hükümet karşıtı kuvvetlere askeri yardımı keseceklerdi. *Contra*'larınsa ABD mali yardımı olmadan varlıklarını sürdürecekleri kuşkuluydu.

Nikaragua hükümeti bu barış planına uygun adımlar attı. Yasaklanmış muhalif *La Prensa* gazetesinin 1 Ekim'den sonra yayımına ve 1986'da sınır dışı edilmiş olan iki Katolik din adamının ülkeye dönmesine izin verildi. Ayrıca pek çok siyasal mahkûm serbest bırakıldı. Başkan Daniel Ortega Saavedra önceleri *contra*'larla görüşmelerin başlatılmasına karşıydı. Ancak, ABD Kongresi'nin yeni askeri yardım paketini onaylaması olasılığına karşı ve belki de ekimde Moskova'ya yaptığı iki günlük ziyaret sırasında kendisine yapılan telkinler sonucunda, Sandinista'ya karşı olduğu açıkça bilinen Miguel Cardinal Obando y Bravo'nun arabuluculuğuyla dolaylı görüşmelere razı oldu. Dominik Cumhuriyeti'nde yapılan iki tur dolaylı görüşme 22 Aralık'ta kilitlendi. 21 Aralık'taysa *contra*'lar ülkenin kuzeydoğusunda, yılın en başarılı harekâtı olarak niteledikleri bir saldırıya girişmişlerdi. Bu arada 22 Aralık'ta ABD Kongresi, ABD yönetiminin *contra*'lara asgari düzeyde olmak üzere yardımı 1988 başlarına değin sürdürmesine izin veren bir yasayı onayladı. 1988 başında Kongre konuyu yeniden ele alacaktı. Bu gelişmelerden cesaret aldıkları açık olan *contra*'lar hükümete ve Cardinal Obando'ya 30 Aralık'ta yeni isteklerini bildirdiler.

1987'de Nikaragua ekonomisi daha da kötüleşti. Ekonomik daralmanın dördüncü yılında gayri safi yurt içi hasılanın (GSYİH) yüzde 2 oranında düştüğü tahmin ediliyordu. 1986'da yüzde 747 olan enflasyon artış hızı yüzde 1.500'e çıktı. Yakıt karneye bağlandı ve SSCB'nin daha az petrol gönderme kararı üzerine fiyatlar hızla yükseldi.

Uzun tartışmalardan sonra 9 Ocak 1987'de yeni bir anayasa yürürlüğe girdi. Anayasa bir yandan çok sayıda özgürlüğü güvenceye alırken yıl sonunda hâlâ yürürlükte olan olağanüstü hal koşullarını da tanımlıyordu.

JANET KRENGEL

PANAMA

Panama Cumhuriyeti, Antil Deniziyle Büyük Okyanus arasında, Panama Kıstağında bir Orta Amerika devletidir. Yüzölçümü: 77.082 km². Nüfus: (1987 tah.) 2.274.000. Başkent: Panama. Para birimi: balboa (B); (5 Ekim 1987) nominal değeri 1 B=1 ABD Doları; serbest kurda 1,62 B=1 sterlin. 1987'de başkan: Eric Arturo Delvalle.

İşçiler Nikaragua'nın muhalefet gazetesi *La Prensa*'ya kâğıt taşıyorlar. Haziran 1986'da kapatılan gazetenin yayımlanmasına Orta Amerika Barış Planı uyarınca Kasım 1987'de yeniden izin verildi.

SAMUEL BARRETO/THE NEW YORK TIMES

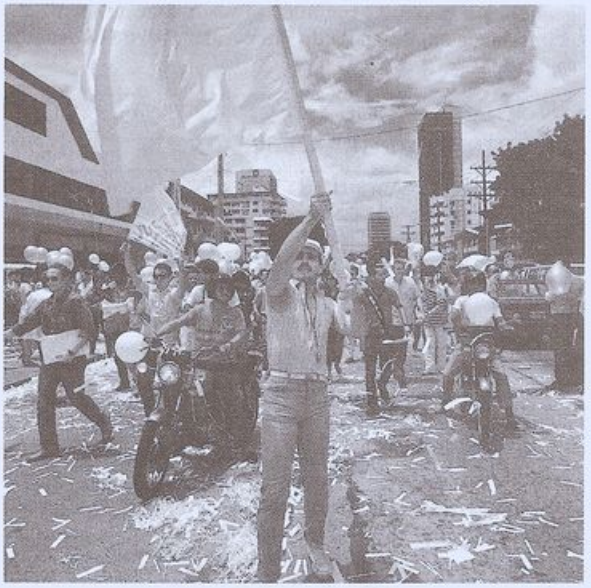

Orgeneral Manuel Antonio Noriega'nın sert yönetimine karşı yapılan iki günlük genel grev sırasında protesto gösterileri de düzenlendi.
BOCXE - JB PICTURES

Panama'nın tökezleyen ekonomisi 1987'de siyasal çalkantılardan dolayı iyiden iyiye bunalım içine girdi. 6 Haziran'da bir açıklama yapan Albay Roberto Díaz Herrera, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Manuel Antonio Noriega'yı, 1981'de ülkenin eski güçlü adamı Tuğgeneral Omar Torrijos Herrera'nın, uçağına bomba konularak öldürülmesi olayına karışmakla suçladı. Torrijos'un yeğeni olan Díaz, Noriega'yı ayrıca, 1985'te askeri yönetimi sert bir biçimde eleştiren Hugo Spadafora'nın vahşice öldürülmesiyle de suçladı.

Bu suçlamalar binlerce kişinin sokağa dökülerek olayı protesto etmesine yol açtı. Protesto gösteri ve grevleri aylarca sürdü. Hükümetse gösterileri dağıtmak ve düzeni sağlamak üzere özel bir polis gücü oluşturdu, bir dizi olağanüstü hal yasası çıkardı ve basın-yayın organlarına kısıtlamalar getirdi. Albay Díaz devlet güvenliğine karşı suç işlemekten dolayı yargılandı ve beş yıl hapse mahkûm edildikten sonra aralıkta sınır dışı edilerek Venezuela'ya gönderildi.

Panama'daki karışıklıklar üzerine ABD Senatosu Noriega'ya yönetimini yumuşatma ve sivil yönetime geçme çağrısında bulundu. Başkan Eric Arturo Delvalle, bunun, Panama'nın içişlerine kabul edilemez bir müdahale olduğunu belirterek ve Washington'daki Panama büyükelçisini geri çağırarak tepki gösterdi. Panama Kanalının işleyişinin aksadığı belirtildi, ama bu durum ülkedeki huzursuzlukla doğrudan bağlantılı görünmüyordu.

(ALMON R. WRIGHT)

PARAGUAY

Paraguay Cumhuriyeti, Güney Amerika'nın ortasında bir kara devletidir. Yüzölçümü: 406.752 km². Nüfus: (1987 tah.) 3.897.000. Başkent: Asunción. Para birimi: Paraguay Guaranîsi (₲); (5 Ekim 1987) resmî kurda 320 ₲=1 ABD Doları; 519,71 ₲=1 sterlin; serbest kurda 855 ₲=1 ABD Doları; 1.388 ₲=1 sterlin. 1987'de başkan: General Alfredo Stroessner.

ABD'nin artan baskısı üzerine Başkan Alfredo Stroessner, Nisan 1987'de, yaklaşık 58 yıldır süren Asunción'daki sıkıyönetimi kaldırdı. Başta gayri resmî muhalefeti temsil eden Gerçek Radikal Liberal Parti (PLRA) lideri Domingo Laíno olmak üzere siyasal sürgünlerin bir bölümünün daha ülkeye dönmesine izin verildi. Aralıkta da, yönetime karşı komplo düzenlemekten ötürü 25 yıldır hücre hapsinde tutulan Napoléon Ortigoza Gómez serbest bırakıldı. Ancak yönetim, yeni yürürlüğe konan bir ceza yasasıyla eski yetkilerini gene elde etti. Hükümet karşıtlarının tutuklanması sürdü. Hükümeti sürekli eleştiren Radio Ñandutí'nin yayını engellendi ve geride kalan tek muhalefet gazetesi haftalık *El Pueblo* da kapatıldı.

İktidardaki Ulusal Cumhuriyetçi Birlik-Renkli Parti (ANR-PC), Stroessner yanlısı *militante*'lerden olan İçişleri Bakanı Sabino Montanaro'yu yeni parti başkanı seçti. Bu durum parti içinde, daha fazla özgürlük yanlısı *tradicionalista*'larla partinin militan kanadının arasını biraz daha açtı. *Ético*'lar olarak anılan üçüncü bir grup bu gelişmeler üzerine yapılan protesto gösterilerinde muhalefetle birlikte hareket etti. Dört partiden oluşan Ulusal Anlaşma 1988 seçimlerini boykot etmeye hazırlanırken öteki gruplar yeni bir cephe oluşturup bir başkan adayı çıkardı. Stroessner kasımda partisinin başkan adayı seçildi.

Sanayiciler hükümeti söz verdiği ekonomik reformları uygulayamamakla eleştirdi. Döviz kuru sistemi değişikliğe uğratıldı ama tüm ülkede tek bir kur uygulanması sağlanamadı. Kaçakçılık önlenemedi. Sanayi kuruluşlarının çoğu kredi kaynağı bulamadığı için yalnızca yüzde 50 kapasiteyle çalışıyordu. 1987'de tarımda geçen yıldan daha yüksek bir ürün beklendiğinden ekonominin canlanacağı umuluyordu.

(BEN BOX)

PERU

Peru Cumhuriyeti, Güney Amerika'nın batısında, Büyük Okyanus kıyısındadır. Yüzölçümü: 1.285.216 km². Nüfus: (1987 tah.) 20.727.000. Başkent: Lima. Para birimi: inti (I/.); (5 Ekim 1987) resmî kurda 15,89 I/.=1 ABD Doları; 25,81 I/.=1 sterlin. 1987'de başkan: Alan García Pérez; başbakan: 22 Haziran'a değin Luis Alva Castro, 26 Haziran'dan sonra Guillermo Larco Cox.

Peru önceki yıllardan alışageldiği gibi 1987'ye de Sendero Luminoso (Aydınlık Yolu) adlı gerilla grubunun başkent Lima'daki ekonomik ve siyasal hedeflere yönelik bir dizi saldırısıyla girdi. İnsan haklarını çiğnemeksizin terörizmle mücadele etme sorununa kolay çözüm bulunamayacağı görüldü ve Başkan Alan García'nın bu konuda yürüttüğü kampanya sadık destekçileri dışında kimseyi hoşnut etmedi. Nisanda onaylanan bir yasayla Kara, Deniz ve Hava kuvvetlerinin daha çok sivil denetim altındaki bir savunma bakanlığında birleştirilmesi ordudaki huzursuzluğu artırdı. Hava Kuvvetleri komutanı Orgeneral Luis Abram Cavellerino, bu yasaya karşı askeri ve siyasal bir muhalefet örgütlemeye çalışmaktan ötürü görevinden alındığında orduyu destekleyen yüzlerce kişi iki havaalanını işgal etti. Hükümetin gerillalara karşı mücadeledeki başarısızlığı iktidardaki Amerikan Halkçı Devrimci İttifakı (APRA) yetkililerine yönelik saldırıların artışıyla iyice ortaya çıktı. Temmuz 1985'te Başkan García'nın iktidara gelişinden bu yana 230'dan fazla APRA üyesi öldürülmüştü.

1987'de gerilla savaşının şiddetinde azalma görülmediği gibi hükümet bir yandan da ekonomik büyümeyi sürdürmek için çabaladı. 1986'da reel ücretlerdeki büyük artışlar gayri safi yurt içi hasılanın (GSYİH) yüzde 8,5 oranında büyümesini sağladı. Bu oran 1969'dan bu yana en büyük artış oranıydı ve García'nın sahip olduğu desteğin ardındaki asıl etmendi. 1986'da enflasyon, 1985'teki yüzde 163'e göre oldukça ılımlı düzeyde, ortalama yüzde 78 olarak gerçekleşti. Ancak Ocak 1987'de hükümet fiyatların dondurulması politikasını gevşetti ve intinin her ay yüzde 2,2 devalüe edileceğini

Peru'da Banco Mercantil'in başkanı Francisco Pardo Mesones basın mensuplarıyla konuşuyor. Banco Mercantil, Peru bankalarının ve mali kurumların devletleştirilmesi için ekimde onaylanarak yürürlüğe giren yasadan etkilenen üçüncü büyük bankaydı.
AFP PHOTO

açıkladı. Bunun üzerine enflasyon hemen artmaya başladı ve yıl için hedeflenen yüzde 35'lik oranın tutturulması olanaksızlaştı. Fiyatlar ağustos öncesindeki son 12 ayda yüzde 88 arttı ve 1987'deki enflasyon oranının yüzde 100'ü aşması bekleniyordu. Dünya maden ve petrol fiyatlarındaki artışa karşın ihracat artışı düşük orandaydı. İthalatsa geçen yıldaki gibi artmaya devam etti. 1984 ve 1985'teki 1 milyar dolarlık dış ticaret fazlası 1986'da 50 milyon dolar açığa dönüştü. Bu açığın 1987'de 100 milyon dolar olması bekleniyordu. Bununla birlikte, 1986'nın ikinci yarısında gözlenen olağandışı hızlı büyümenin olanak verdiği istatistiksel düzenlemeler dolayısıyla, 1987 için en azından yüzde 6'lık bir GSYİH artışı sağlanmış görünüyordu.

Ekonomideki tökezleme belirtileri García'nın hükümetindeki önemli bakanlıklardan ayrılmalara neden oldu. Kilit niteliğindeki maliye bakanlığını da üstlenmiş olan Başbakan Luis Alva Castro'nun 22 Haziran'daki istifası, García'nın iç talep artışına dayalı büyüme modelini yeniden uygulamaya koymaya hazır politikacıları ön plana çıkarmasını sağlayan büyük bir kabine değişikliğinin yolunu açtı. Yeni hükümetin uyguladığı büyük oranda ücret artışı, temel mallarda fiyatların yeniden dondurulması, vergilerin artırılması ve karmaşık bir döviz kuru sistemi politikalarının iş dünyasına güven verme ya da hükümetin desteğini artırmada pek az faydası oldu.

Üçüncü görev yılının başlangıcı olan 28 Temmuz'da García, Peru bankalarının ve mali kurumların devletleştirileceğini açıkladı. Bu girişim uzun süredir uykuda görünen sağ muhalefeti canlandıran, ülke çapında şiddetli bir tartışmaya yol açtı. Dedikodulara, bankaların ve tek tek vatandaşların açtıkları davalara ve kitle protestolarına karşın devletleştirme yasası 12 Ekim'de onaylandı. İş dünyasının ekonomiye güveni kalmadı ve ticari kredilerde hızlı bir düşüş gözlendi.

Ekonomideki durum, özellikle önemli malların ithalatına ödenecek dövizin kıt olması hükümetin yabancı kredi kuruluşlarına karşı tutumunda gözle görülür bir değişikliğe yol açtı. Eylülde Peru ekonomisine ilişkin rutin bir rapor hazırlamak üzere bir Uluslararası Para Fonu (IMF) kurulunun gelmesine izin verildi. Ekimde, iki yabancı ticaret bankasıyla imzalanan anlaşmalarla dış borçların mal olarak ödenmesi sağlandı.

(JANET KRENGEL)

ST. CHRISTOPHER VE NEVIS

Uluslar Topluluğu üyesi St. Christopher ve Nevis Federasyonu, Antil Denizinin doğusundaki St. Christopher ve Nevis Adalarını kapsayan meşruti bir monarşidir. Yüzölçümü: 267 km². Nüfus: (1987 tah.) 46.500. Başkent: Bassetterre. Para birimi: Doğu Antiller Doları (EC $); (5 Ekim 1987) nominal değeri 2,70 EC $=1 ABD Doları; serbest kurda 4,38 EC $=1 sterlin. 1987'de kraliçe: II. Elizabeth; genel vali: Sir Clement Arrindell; başbakan: Kennedy A. Simmonds.

Esas olarak turizmin daha da geliştirilmesine dayalı orta hızdaki ekonomik büyümenin 1987'de de sürmesi bekleniyordu. Yılın ilk dört ayında, konaklama amacıyla gelen turist sayısı 1986'nın aynı dönemine göre yüzde 38 artış gösterdi ve yolcu gemisi trafiğinde hafif bir artış gözlendi. Birkaç yeni otel yapımı planlandı.

1987 ürünü şeker üretimi 1986'daki gibi yaklaşık 25 bin ton dolayında gerçekleşti. 1988 için şeker üretimi hedefi 30 bin ton olarak belirlendi. Gelir vergisi tahsilatındaki artış ve hükümet harcamalarının denetlenmesi 1986'da 900 bin EC $'lık bir bütçe fazlası sağlamıştı ve bu rakamın 1987'de daha da artması bekleniyordu. Yatırım harcamalarıyla birlikte 1986'da toplam bütçe açığı 1,6 milyon EC $'a düşmüştü ve bu açık büyük ölçüde iç borçlanmayla karşılanmıştı. Bu açığın toplam borçlara oranı 1985'te yüzde 33, 1986'daysa yüzde 43'tü.

ABD'deki büyükelçi William Herbert, hakkında İngiliz gazetelerinde ortaya atılan kirli paraların yasallaştırılmasına karıştığı yolundaki suçlamalar dolayısıyla nisanda istifa etti. Herbert'in temize çıkma çabalarını Başbakan Kennedy A. Simmonds da destekliyordu.

(ROD PRINCE)

ST. LUCIA

Uluslar Topluluğu üyesi meşruti bir monarşi olan St. Lucia, Antil Denizinin doğusundaki Rüzgârüstü Adalarının ikinci büyük adasıdır. Yüzölçümü: 617 km². Nüfus (1987 tah.) 143.000. Başkent: Castries. Para birimi: Doğu Antiller Doları (EC $); (5 Ekim 1987) nominal değeri 2,70 EC $=1 ABD Doları; serbest kurda 4,38 EC $=1 sterlin. 1987'de kraliçe: II. Elizabeth; 30 Nisan 1986'ya değin genel vali: Sir Allen Lewis, sonra Sir Vincent Floissac; başbakan: John Compton.

6 ve 30 Nisan 1987'de yapılan ilk genel seçimde 17 üyeli Temsilciler Meclisi'nde dokuz sandalye kazanan Birleşik İşçi Partisi (UWP) bir sandalyelik çoğunluk sağlarken St. Lucia İşçi Partisi (SLP) sekiz sandalye elde etti. Önceki Temsilciler Meclisi'nde UWP'nin 14 sandalyesi vardı. Başbakan John Compton çoğunluğunu daha da artırmak amacıyla 30 Nisan'da seçim yapılmasını istemişti. Haziran'da, muhalefetten Neville Cenac'ın UWP'ye katılmasıyla Compton durumunu daha da sağlamlaştırdı. Cenac hemen dışişleri bakanlığına atandı.

Doğu Antil Devletleri Örgütü (OECS) başkanı olarak Compton, OECS üyesi yedi devletin tek bir devlet olarak birleşmesi önerisini canla başla savundu. Antigua ve Barbuda'nın karşı çıkmasına karşın 1987'nin ikinci yarısında bu öneri birkaç ülkede tartışılıyordu.

1986'da yüzde 6 olarak gerçekleşen gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) artışının 1987'de daha da yüksek olması bekleniyordu. Yılın ilk yarısındaki kötü hava koşullarından ötürü muz üretiminin düşeceği tahmin edilirken turizm, gelişimini

sürdürdü. Ayrıca, imalat sanayisi ürünlerinin ihracatında canlanma umutları vardı.

(ROD PRINCE)

ST. VINCENT VE GRENADINE

Uluslar Topluluğu üyesi St. Vincent ve Grenadine, Antil Denizinin doğusundaki St. Vincent ve Kuzey Grenadine Adalarını kapsayan meşruti bir monarşidir. Yüzölçümü: 389 km². Nüfus: (1987 tah.) 112.000. Başkent: Kingstown. Para birimi: Doğu Antiller Doları (EC $); (5 Ekim 1987) nominal değeri 2,70 EC $=1 ABD Doları; serbest kurda 4,38 EC $=1 sterlin. 1987'de kraliçe: II. Elizabeth, genel vali: Joseph Lambert Eustace; başbakan: James Fitz-Allen Mitchell.

1987'de, 1987-88 bütçesinde yer alan yatırım teşviklerinin katkısıyla tarım, imalat ve turizmi geliştirme çabaları yoğunlaştı. Bütçede, cari işlemlerde 4 milyon EC $'lık bir fazla öngörülüyordu. Böylece tüketim harcamalarında yüzde 9'luk bir artış ve yatırım harcamalarında hafif bir düşüş gerçekleşebilecekti.

1985'te 41.173 ton olarak gerçekleşen, tropik bir fırtına dolayısıyla 1986'da 37.644 tona düşen muz üretiminin 1987'de yeniden artması bekleniyordu. Hükümet 7,2 milyon EC $'lık borcunun yeni bir takvime bağlanmasını da kapsayan ararot sanayisinde yeniden yapılanma projesini açıkladı.

Hükümet mayısta, Haberleşme Bakanı Parnell Campbell'in devlet radyosu için yeni yayın kuralları koyması üzerine basın özgürlüğüne ilişkin bir tartışmaya sürüklendi. Muhalefet partileri yeni kuralları kınadılar. Radyo çalışanları olayı protesto etmek için hastalık izinleri aldılar, ama işten kovulma tehdidi karşısında yeniden işbaşı yaptılar.

(ROD PRINCE)

SURİNAM

Surinam Cumhuriyeti, Güney Amerika'nın kuzeydoğusunda ve Atlas Okyanusu kıyısındadır. Yüzölçümü: 163.820 km². Nüfus: (1987 tah.) 415.000. Başkent: Paramaribo. Para birimi: Surinam Guldeni (Sf); (5 Ekim 1987) nominal değeri, 1,79 Sf=1 ABD Doları; serbest kurda 2,90 Sf=1 sterlin. 1987'de Ulusal Askeri Konsey başkanı: Dési Bouterse; başkan yardımcısı: L. F. Ramdat Misier; 12 Şubat'a değin başbakan: Pretaapnarian Radhakishun, sonra (geçici) Jules Wijdenbosch.

1987'nin en önemli olayı 25 Kasım'da yapılan ve yedi yıllık askeri yönetime son veren genel seçimlerdi. Altı parti Ulusal Meclis'teki 51 sandalye için mücadele etti ve sonuç, Surinam'ın askeri lideri Dési Bouterse için ağır bir yenilgi, Endonezyalı, Kreol ve Hindustani azınlıkların oluşturduğu üç partili muhalefet koalisyonu Demokrasi ve Kalkınma Cephesi açısından bir zafer oldu. Ancak, eylülde yapılan bir referandumla onaylanan yeni anayasa, silahlı kuvvetlere, hükümet kararlarını çiğneyebilecek yetkide bir devlet yürütme konseyi üzerinde sürekli denetim rolü verdi. Ayrıca, anayasayla oluşturulan güvenlik konseyi, ulusal güvenliğin tehdit edildiği bir durumda özel yetkilere sahip olacaktı. 1988 başlarında hükümet başkanlığını da yürütecek bir sivil başkan seçilecekti.

Ronnie Brunswijk önderliğindeki gerilla hareketi de Bouterse'in gücüne darbe indirmiş ve ekonominin çöküntüye uğramasına katkıda bulunmuştu. Enerji hatlarına verilen zarar sık sık elektrik kesilmelerine yol açmış ve bu yüzden bir aluminyum fabrikası kapanmak zorunda kalmıştı. Bu arada ülke ekonomisinin başlıca dayanağı olan boksit cevheri üretimi azaldı. Surinam'ın Libya'yla sıkılaşan ilişkileri, komşusu Fransız Guyanası'nda bir enerji santralına sahip Fransa'yla arasının açılmasına yol açtı.

(KLAUS J. HOEKSEMA)

ŞİLİ

Şili Cumhuriyeti Güney Amerika'nın güneyinde Büyük Okyanus kıyısı boyunca uzanır. Yüzölçümü: 756.626 km² (bu rakam, Şili'nin Antarktika'da kendisine ait olduğunu iddia ettiği toprakları kapsamaz). Nüfus: (1987 tah.) 12.536.000. Başkent: Santiago. Para birimi: Şili Pesosu (Ch); (5 Ekim 1987) serbest kurda 228,23 Ch=1 ABD Doları; 370, 62 Ch=1 sterlin. 1987'de başkan: Korgeneral Augusto Pinochet Ugarte.

Augusto Pinochet Ugarte, Papa II. Johannes Paulus'un Nisan 1987'deki gezisi öncesinde, Eylül 1986'da kendisine karşı girişilen suikast girişiminin ardından yürürlüğe konan baskı önlemlerini gevşetti. 6 Ocak 1987'de sona eren sıkıyönetim yeniden uzatılmadı. Bazı sürgünlerin yurda dönmesine ve martta *La Epoca* adlı bağımsız yeni bir gazetenin yayımına izin verildi. Anayasanın kabulünün altıncı yıldönümüne denk düşürülerek, siyasal partiler yasası 11 Mart'ta imzalandı. Şubat sonunda da seçmen listelerinin yazımı başlamıştı. Yeni siyasal partiler yasası merkez ve merkez-sağ partilere izin verirken Marksist partileri yasa dışı kabul ediyordu.

Eski binbaşı Armando Fernández Larios şubatta muhalefete yarayan açıklamalar yaptı. Larios ABD'deki tanıklığı sırasında, 1976'da Washington, D.C.'de Şili'nin eski ABD büyükelçisi Orlando Letelier ve bir meslektaşının öldürülmesi olayına üst düzeyde Şilili subayların karıştığını öne sürdü. Pek çok siyasal lider Şilili subayların bu olaydaki rolünün açıklığa kavuşturulması için bağımsız bir soruşturma komisyonu oluşturulması çağrısında bulundu. Muhalefet 11 Mart'ta Özgür Seçim Hareketi'ni başlatarak inisiyatifi ele geçirmeye çalıştı. Bu hareketin önderliğini, başında Sergio Molina'nın bulunduğu 14 kişilik bir grup üstlenmişti ve hareket birçok siyasal düşünceyi barındırıyordu. Hareketin amacı özgür ve adil seçimler için mücadelede tüm toplumsal ve siyasal katmanları birleştirmekti.

1 Nisan'da papa altı günlük bir gezi için Şili'ye geldi. Belirli bir grubu desteklemekten kaçındı ve uzlaşma gereğini vurguladı. Papanın mesajı nedeniyle pek çok siyasal grup gözle görülür biçimde merkeze kaydı. Pinochet, Şili yönetimiyle Katolik Kilisesi arasındaki gergin ilişkileri yumuşatmaya yönelik adımlar attı. Bu arada, papanın ziyaretinin sonucu olarak nitelenebilecek en önemli gelişme hükümetteki üç sivil bakanın demeçleriydi. Bu demeçler, özgür seçim isteğine ve demokrasiye daha hızlı geçiş için ABD'nin baskılarına dolaylı bir yanıttı. Üç bakan 1980 Anayasası'nı tümüyle destekliyor ve 1988 sonlarında yapılacak bir halkoylamasında sivil bir başkanın aday gösterilmesini uygun buluyordu. Ayrıca seçim sürecine askerlerin karışmasını istemiyorlardı. Bu öneri ilkin 1986'da ortaya atılmıştı, ama gizli silah depolarının bulunmasının ve Pinochet'ye suikast girişiminin ardından, ordu Pinochet'nin çevresinde saflarını sıklaştırınca yinelenmemişti.

Halka sevimli görünmeye yönelik bir yaklaşımın benimsenmesiyle Pinochet ülkeyi baştan başa gezmeye başladı ve bu arada kamu tesislerinin ya da yeni yapılan konutların açılışı gibi fırsatları hiç kaçırmadı. Ordu ve devlet bürokrasisi yeni iş alanları yaratarak, toplumsal projeler hazırlayarak ve yerel sorunlara eğilerek hükümete olan desteği artırmaya çalıştı. Bu arada hükümetin muhaliflere karşı tutumu sertleşti. Yasaklanmış olan Komünist Partisi'yle bağlantılı Manuel Rodríguez Yurtsever Cephesi (FPMR) üyesi oldukları ileri sürülen 12 kişi Şili gizli polisinin (CNI) 18 saatten kısa bir süre içinde düzenlediği baskınlarda öldürüldü. Bunlardan bazılarının 1986'da Pinochet'ye suikast girişimine karıştıkları öne sürüldü. Pinochet, siyasal dayanaklarını artırmak amacıyla temmuz başında hükümette değişiklik yaptı ve yedi bakanı değiştirdi. Yeni atamalar arasında en önemlisi

Papa II. Johannes Paulus'un Santiago'yu ziyareti sırasında bazı gruplar Başkan Augusto Pinochet'nin yönetimini protesto için gösteri düzenlediler.
AFP PHOTO

1978-82 döneminde içişleri bakanlığında bulunan ve 1980 Anayasası'nın hazırlanışında kilit rolü oynamış olan avukat Sergio Fernández'in gene bu bakanlığa getirilmesiydi. "Ilımlı" bir politikacı olan Fernández demokrasi çağrısında bulunduğu için 1982'de görevinden alınmıştı.

Muhalefetin heyecan uyandıran özgür seçim çağrısının yerini, merkezci Hıristiyan Demokrat Parti'nin (PDC), temmuz sonunda Patricio Aylwin'in yeni parti başkanı seçilmesinin ardından, seçmen kütüklerinin yazımının hızlandırılması çağrısı aldı. Bu tarihte 8 milyon seçmenin ancak 1,6 milyonunun yazımı tamamlanmıştı. Toplumdaki bu genel kayıtsızlığı alt etmek ve siyasal uyanıklığı artırmak amacıyla Concepción, Talcahuano ve Chillán kentlerinde eylül başında deneme seçimleri yapıldı. Santiago'da 4-6 Eylül'de yapılan İkinci Uluslararası Parlamentolar Toplantısı'na katılan yabancı parlamenterler demokrasiye barışçıl geçişi desteklediklerini belirttiler. Ulusal İşçiler Karargâhı altında örgütlenen işçi grupları daha yüksek ücretlerin yanı sıra sendikalar için daha elverişli pazarlık koşulları sağlanması isteğiyle hükümetle karşı karşıya geldiler. Ağustos sonunda Santiago'da 20 bin kadar kişinin katıldığı bir gösteriden sonra 7 Ekim'de de katılım oranı düşük bir genel grev yapıldı.

1986'da yüzde 5,7'ye ulaşan büyüme oranıyla birlikte ekonomik toparlanma hız kazandı ve ekonomi 1987'de de canlılığını korudu. Uygun döviz, para ve maliye politikalarının benimsenmesiyle ülkenin dış pazarlarda rekabet gücü arttı ve iç talep canlandı. Başta bakır dışında kalan mallar olmak üzere ihracat yüzde 12,7 artarak 5,3 milyar dolara, ithalatsa yalnızca yüzde 6,2 artarak 6,4 milyar dolara ulaşırken cari işlemler açığı gayri safi yurt içi hasılanın (GSYİH) yüzde 6,6'sı olan 1,1 milyar dolara düştü. Şili dünyanın en büyük bakır üreticisi ve ihracatçısı olmayı sürdürdü, ama ihracat gelirleri içinde bakırın payını yüzde 40'a düşürdü. Bakırın yerini meyve, balık ve makine gibi yeni ihraç ürünleri aldı. Vergilerin tahsilatındaki artış ve devlet sanayi işletmelerinin özelleştirilmesinden sağlanan fonlar sayesinde bütçe açığı GSYİH'nin yüzde 2,2'sine indirildi. Dış borçlar toplamı 1986 sonunda 21,6 milyar dolardı. Dış borçların artış hızı, borçların, faiz oranı değişik yeni borçlara dönüştürülmesi programındaki hızlı genişlemeye bağlı olarak düşük düzeyde kaldı.

1986'da, 1988 ortasında sona erecek olan yürürlükteki Uluslararası Para Fonu (IMF) programının gerektirdiği koşullar tümüyle yerine getirildi. Şubat 1987 başlarında IMF'yle 1987 ekonomik hedeflerine ilişkin anlaşmaya varıldı. Bu anlaşmada ekonomik büyümenin sürdürülmesi, bütçe açığının, enflasyonun ve cari işlemler açığının daha da düşürülmesi konuları yer alıyordu. Şubat 1987 sonlarında uluslararası bankalarla varılan bir anlaşmayla faiz ödemelerinin süresi 6 aydan 12 aya çıkarıldı, faiz oranları düşürüldü ve 1988-91 dönemi anapara ödemeleri yeni bir takvime bağlandı.

(ALEXANDER JOHNS CAMPBELL)

TRİNİDAD VE TOBAGO

Uluslar Topluluğu üyesi Trinidad ve Tobago Cumhuriyeti Antil Denizinde, Venezuela kıyısı açıklarındaki iki adadan oluşur. Yüzölçümü: 5.124 km². Nüfus: (1987 tah.) 1.221.000. Başkent: Port-of-Spain. Para birimi: Trinidad ve Tobago Doları (TT$); (5 Ekim 1987) nominal değeri 3,60 TT$=1 ABD Doları; serbest kurda 5,85 TT$=1 sterlin. 19 Mart 1987'ye değin cumhurbaşkanı: Sir Ellis Clarke, 19 Mart'tan sonra Noor Mohammad Hassanali; başbakan: A. N. R. Robinson.

Ekonomik bir enkaz devraldıklarını öne süren Ulusal Yeniden İnşa İttifakı (NAR) lideri, Başbakan Arthur N. R. Robinson'un yeni hükümeti, vergi oranlarının artırılması ve kamu harcamalarının kısıtlanmasını içeren kemer sıkma önlemlerini 1987 başında uygulamaya koydu. Döviz rezervleri Mayıs 1987'de 1,4 milyar TT$'a düşmüştü ve hükümet 1987 için 2,8 milyar TT$'lık bir ödemeler dengesi açığı tahmin ediyordu. Hükümetin önerdiği ekonomik politika önlemleri arasında kâr etmeyen bazı devlet şirketlerinin özelleştirilmesi, yabancı yatırımların özendirilmesi ve Trinidad kıyıları açığında devlete ait bir doğal gaz platformunun yapımı yer almaktaydı. Koalisyon hükümeti son derece hassas bir oy dengesine dayanıyordu. Robinson 25 Kasım'da kabinesindeki 13 bakanın istifasını istedi ve biri dışında tümünü yeniden aynı göreve atadı. Kabine dışı bırakılan, hükümeti eleştiren Bayındırlık Bakanı John Humphrey'di.

Bir süre önce, başkanca atanan görevlilerin, başkanın görev süresinin dolmasıyla birlikte istifa etmesini zorunlu kılacak bir anayasa değişikliği yapılmak istenmişti. Bu amaçla bir yasa tasarısı hazırlanmış ancak tasarı destek görmemişti. Yeni hükümet bu konuyu da kapsayan anayasa reformları için bir komisyon oluşturdu. Bu arada, uyuşturucu satışıyla

ilgili bir yolsuzluğu araştıran bir komisyonun raporunun açıklanmasından sonra, üst düzeyde dört görevli ve 50'den fazla polis memuruna işten el çektirildi.

Eylülde Trinidad'da yapılan yerel seçimlerde NAR yedi ilden altısında başarı kazandı ve Ulusal Halk Hareketi'nin (PNM) elindeki Arima ile San Fernando belediye meclislerinde çoğunluğu elde etti. Port-of-Spain ve Point Fortin ise PNM'nin yönetiminde kaldı.

(ROD PRINCE)

URUGUAY

Uruguay Cumhuriyeti, Güney Amerika'nın doğusunda, Atlas Okyanusu kıyısındadır. Yüzölçümü: 176.215 km². Nüfus: (1987 tah.) 3.058.000. Başkent: Montevideo. Para birimi: Uruguay Yeni Pesosu (NUr); (5 Ekim 1987) serbest kurda 247,78 NUr=1 ABD Doları; 402,37 NUr=1 sterlin. 1987'de başkan: Julio María Sanguinetti Cairolo.

1987 Uruguay için siyasal bakımdan istikrarlı bir yıl oldu. Ülkede orta hızda bir ekonomik gelişme sağlandı. Aralık 1986'da Kongre, 1973'ten 1985'e değin süren askeri yönetim döneminde insan haklarını çiğnemekle suçlanan askerlerin bağışlanmasını öngören bir yasayı onaylamıştı. 1987'nin en önemli siyasal konusu, merkez-sol partiler koalisyonu Geniş Cephe'nin, bu yasanın iptali için sendikalar ve insan hakları kuruluşlarıyla birlikte başlattığı kampanya oldu. Kampanyayı yürütenler bu yasanın referanduma sunulması için destek sağlamaya çalıştılar, ama bunun için gerekli olan, seçmenlerin yüzde 25'inin imzasını toplayamadılar. Af yasasından toplam 61 subay yararlanmıştı. İktidardaki Renkli (Kızıl) Parti (PC) kampanyaya karşı çıktı ve öteki siyasal partilerle ilişkileri bozulduğundan Kongre'nin çalışmaları yavaşladı. Başkan Julio María Sanguinetti söz konusu subayların yargılanmasının bir anayasa bunalımı yaratacağını, çünkü ordunun mahkemeyi tanımama tehdidinde bulunduğunu açıkladı.

Uruguay, Uluslararası Para Fonu'yla (IMF) yapmış olduğu 18 aylık *standby* anlaşmasını Aralık 1986'da başarıyla tamamladı. Hükümet Kasım 1987'de ticari kredi sağlayan bankalarla bir anlaşmaya vardı. Anlaşmayla 1985-89'da vadesi gelen 1,76 milyar dolarlık dış borcun ödenmesini yeni bir takvime bağlayan Temmuz 1986 anlaşmasının koşulları iyileştiriliyordu. Anlaşma ayrıca, 1990-91'de vadesi gelen 100 milyon dolarlık borcun da yaklaşık tamamını kapsıyordu. Ekonominin büyüme oranının, kişisel tüketim harcamalarındaki düşüşten ötürü, 1986'daki yüzde 6,3'ten 1977'de yüzde 3'e düşmesi bekleniyordu.

(ROBIN CHAPMAN)

VENEZUELA

Venezuela Cumhuriyeti, Güney Amerika'nın kuzeyinde, Antil Denizi kıyısındadır. Yüzölçümü: 912.050 km². Nüfus: (1987 tah.) 18.272.000. Başkent: Caracas. Para birimi: bolivar (Bs); (5 Ekim 1987) resmî kurda 14,50 Bs=1 ABD Doları; 23,55 Bs=1 sterlin. 1987'de başkan: Jaime Lusinchi.

1986'da olduğu gibi 1987'de de Venezuela'da temel siyasal konu 1988 başkanlık seçimleriydi. İki büyük parti olan iktidardaki Demokratik Eylem (AD) ve Sosyal Hıristiyan Parti'nin (COPEI) ikişer başkan adayı vardı. Ekimde AD, Başkan Jaime Lusinchi'nin desteklediği Octavio Lepage Barreto yerine eski başkan Carlos Andrés Pérez'i aday seçti. COPEI'nın iki ön adayıysa eski başkan Rafael Caldera ve partinin genel sekreteri Eduardo Fernández'di. Ama uzun ve sert geçen bir mücadele sonunda Fernández aralıkta partisinin başkan adaylığını kazandı.

Martta Venezuela son birkaç yılın en ciddi huzursuzluğunu yaşadı. Mérida'da bir üniversite öğrencisinin öldürülmesi ülke çapında ayaklanmalara yol açtı. Olayın hemen ardından gelişen çapulculuk ve şiddet hareketlerinin 2 milyon dolar dolayında zarara neden olduğu tahmin ediliyordu. Haziranda, öğrencilerin başlattığı açlık grevleri ve eğitim reformu istekleriyle doruğuna ulaşan gerginlikler huzursuzluğu daha da artırdı. Hükümet olaylardan yıkıcı örgütleri sorumlu tuttu, ama olaylara ekonomik gelişmedeki yavaşlama ve toplumsal hoşnutsuzluğun yol açmış olması daha büyük olasılık olarak görünüyordu.

Venezuela ile Kolombiya arasındaki ilişkiler gerginleşti. Haziranda, silahlı Kolombiyalılar, Kolombiya sınırı boyunca uzanan yasadışı marihuana ve koka plantasyonlarını imha etmiş olan Venezuelalı ulusal muhafızlardan en az dokuzunu öldürdü. Ağustosta bir Kolombiya firkateyni Venezuela Körfezinde Venezuela karasularına girince gerginlik arttı. Venezuela olayı protesto etti ve gemi çekildi, ama bundan kısa bir süre sonra iki Kolombiya jet uçağı aynı yörede Venezuela hava sahasına girdi.

Petrole olan ağır bağımlılığından ötürü Venezuela'nın ekonomik sorunları sürmekle birlikte gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) 1986'da yüzde 5,2 gibi bir artış göstermiş, ekonominin tüm sektörlerinde hızlı bir büyüme gözlenmiş ve işsizlik oranı yüzde 10,5'e düşmüştü. 1987'deyse, büyüme oranının yüzde 2,5'i aşması beklenmiyordu. Aralık 1986'da yapılan devalüasyonla temel döviz kuru yeniden ayarlanarak 1 ABD Doları, 7,5 Bs'den 14,50 Bs'ye yükseltildi. İthalatın yüzde 75'ini etkileyen bu devalüasyon enflasyonu hızlandırdı. 1986'da yüzde 12,7 olan tüketici fiyatları artışının 1987'de yüzde 35-40 dolayına yükselmesi bekleniyordu. Aralık 1986'da asgari ücretler fiyat artışlarını karşılamak üzere yüzde 25-33 oranında artırıldı. Nisan 1987 sonunda da yüzde 20-30'lara varan genel ücret artışı sağlandı ve dört ay süreyle fiyatların dondurulduğu açıklandı.

Devalüasyon iş dünyasında güvensizlik yarattı ve yabancı yatırımcılar yeni özendirici önlemlere karşın isteksiz görünüyordu. Venezuela borç ödeme konusunda olumlu bir geçmişe sahipti, ama dış borçlar gene de 25 milyar dolar gibi

Venezuelalı askerler bir kadını sel sularından kurtarmaya çalışıyorlar. Eylülde yoğun yağışların Maracay yakınlarında yol açtığı selde yaklaşık 500 kişi yaşamını yitirdi.
AP/WIDE WORLD

ağır bir yük oluşturuyordu. Dış borç ödemeleri sorunu ödeme takviminin yeniden düzenlenmesi yoluyla hafifletildi, ama tüm sektörlerden yeni borçlanma yönünde oldukça ağır bir baskı geliyordu. Borç sorununun çözümü, eğer faiz oranı artırılırsa olanaklıydı. Bu yönde ilk anlaşma bir ABD bankasının yeni bir aluminyum fabrikası için kredi vermeyi kabul etmesiyle eylülde yapıldı. Japonya'nın Latin Amerika ülkelerine 30 milyar dolarlık kredi açacağını açıklaması üzerine üst düzeyde bir Venezuela heyeti mayısta Tokyo'ya gitti. Ekimde Japonya, Caroni Irmağı üzerindeki hidroelektrik santral projesine 324 milyon dolarlık kredi sağlamayı kabul etti. Bu uzun zamandır, bir defada sağlanan en yüksek borç miktarıydı.

Bütçe 1986'da açık vermişti ve 1987'de de açık vereceğe benziyordu. 1988 için 12,6 milyar dolarlık bir bütçe saptandı. Bütçe gelirlerinin yarısının petrolden elde edilmesi bekleniyordu. Bütçe açığının bir bölümü dış krediyle ve özel sektör tasarruflarını çekmek için çıkarılacak 20 milyar Bs dolayındaki tahville kapatılacaktı. Özelleştirme, daha fazla kaynak sağlamanın bir yolu olarak gitgide daha çok önem kazanıyordu.

Eylülde Venezuela doğal bir felakete uğradı. Şiddetli yağışların Maracay kenti yakınında yol açtığı selde 500 kadar insan öldü.

(BEN BOX)

Okyanusya

Fiji Bunalımı. 1987'de Fiji'de yaşanan iki askeri darbe bütün Güney Pasifik bölgesini sarsan bir etki yarattı. Bağımsızlığın kazanıldığı 1970'ten beri Fiji'yi yöneten İttifak Partisi'nin nisan genel seçimlerinde uğradığı yenilginin ardından Timoci Bavadra başkanlığında çeşitli etnik toplulukları temsil eden bir koalisyon hükümeti oluşturulmuştu. 14 Mayıs'taki darbeyle Hintlilerin çoğunlukta olduğu hükümet üyelerinin tutuklanmasından sonra, Yarbay Sitiveni Rabuka başkanlığında bir askeri yönetim kuruldu. Bunu izleyen görüşmelerde bir uzlaşmaya varılmak üzereyken, Rabuka 25 Eylül'de ikinci bir darbe gerçekleştirdi.

Bölgede birinci darbeye gösterilen tepki birkaç değişik eğilimi barındırıyordu. Hiçbir darbeye, anayasal düzenin devrilmesine ve askeri diktatörlüğe sahne olmaması açısından Üçüncü Dünya'da apayrı bir yeri bulunan Güney Pasifik bölgesi, bugüne değin istikrarlı yapısıyla tanınmıştı. Ada ülkelerinin çoğu, yerel görenek ve değerlerle uyumlu bir işleyişe kavuşturulan demokratik kurumlarıyla övünürdü. Fiji'de ortaya çıkan gelişmeler bu durumu sarstığı gibi sandıktan çıkan sonuçları içine sindiremeyecek başka güçler için de bir örnek oluşturdu. Öte yandan ülkenin yerli halkının kendi topraklarının geleceği ve siyasal yönetimi konusunda söz sahibi olmasına da yaygın bir sempati duyuluyordu. Bölgedeki ada halklarının çoğu için, yerli halkın hakları azınlık çıkarlarına alet edilen demokratik kurumlardan daha çok önem taşıyordu; bu çerçevede Fijililer ile Yeni Kaledonya'daki Kanaklar arasında paralellikler de kurulmaktaydı.

Bölgedeki ada ülkelerinin yönetimleri, metropol ülkelerin duruma müdahale etmesi için yapılan kışkırtmalara daha büyük bir duyarlılıkla bakıyordu. ABD'nin çok daha değişik koşullar altında bile olsa 1983'te Grenada'da giriştiği harekâtın belleklerde hâlâ canlı olması ve darbeyi izleyen ilk günlerde Avustralya ve Yeni Zelanda'nın müdahale olasılığını gözden uzak tutmaması, özellikle Papua Yeni Gine, Solomon Adaları ve Vanuatu yöneticilerinin kararlı bir tutum takınmalarını ve Fijililerin hiçbir müdahale olmadan kendi sorunlarını çözme hakkını savunmalarına yol açtı. Buna karşılık, Fiji'nin önde gelen iki partisinin çabalarıyla gerçekleşen ve barışçıl bir çözümü gündeme getiren uzlaşmaya karşı çıkan radikal unsurların ön ayak olduğu ikinci darbe aynı sempatiyle karşılanmadı. Darbeyi kınama konusunda Avustralya ve Yeni Zelanda'nın yanında yer alan bölgedeki ilk ada ülkesi Solomon Adaları oldu.

Güney Pasifik Forumu. Mayıs sonunda Fiji dışındaki üye ülkelerin katılımıyla Batı Samoa'da toplanan Güney Pasifik Forumu, Fiji'ye sorunun çözümüne yardımcı olacak bir heyet göndermeyi önerdi. Heyette Avustralya başbakanı Bob Hawke, Solomon Adaları başbakanı Ezekiel Alebua ve Forum'un yürütme organı Güney Pasifik Ekonomik İşbirliği Bürosu (SPEC) şefi Henry Naisali'nin yer alması tasarlanmıştı. Ama Fiji genel valisi öneriyi reddetti.

Forum toplantısında Mikronezya Federal Devletleri ile Marshall Adaları Cumhuriyeti üyeliğe kabul edildi. Vesayet yönetimine 1986'da son verilmesinden sonra ABD'yle bazı bağları koruyarak kendi kendini yönetmeye başlayan bu ülkeler, daha önceki toplantılara gözlemci olarak katılmışlardı.

Güney Pasifik Bölgesini Nükleer Silahlardan Arındırma Antlaşması, Avustralya'nın sekizinci Forum üyesi ülke olarak Aralık 1986'da antlaşmayı onaylamasıyla yürürlüğe girdi. Ardından antlaşmayla ilgili protokoller, elinde nükleer silah bulunan büyük devletlerin imzasına açıldı. Protokoller söz konusu devletlerin antlaşmaya taraf ülkelere karşı nükleer silah kullanmaktan ya da kullanma tehdidinde bulunmaktan kaçınmalarını ve bölgede nükleer denemelere girişmemelerini öngörüyordu. SSCB stratejik olmaktan çok siyasal önem taşıyan bir tutumla antlaşmaya hemen imza koydu. Ama uluslararası sulardan geçiş hakkı konusundaki protokol hükümlerinden ödün verilmesine karşın ABD, İngiltere ve Fransa antlaşmayı imzalamayı reddettiler.

Bölgedeki önemli sorunlardan biri de tonbalığı avcılığı konusunda ABD ile Forum ülkeleri arasında varılan anlaşmanın uygulanmasında ortaya çıkan gecikmeydi. Ada ülkelerinin hepsi 200 millik bir bölgenin kendi ekonomik tekellerinde olduğunu savunurken, ABD başta tonbalığı olmak üzere göç eden balıklar üzerinde hiçbir ülkenin hak iddiasında bulunamayacağını öne sürüyordu. Bu sorun öteden beri ABD ile bölge ülkelerinin ilişkilerinde olumsuzluklar yaratıyordu. Sonunda, Nisan 1987'de varılan bir anlaşmayla, 35 ABD gemisinin avlanma hakları için ABD yönetiminin yılda 10 milyon ABD Doları, ABD'li tonbalığı avcılarının da 1,75 milyon ABD Doları ödemesi kararlaştırıldı; bu paralar, ekonomik sahalarında yakalanan balık miktarıyla orantılı olarak ada ülkeleri arasında paylaştırılacaktı. ABD Senatosu'nun anlaşmayı onaylamakta gecikmesinin yol açtığı hayal kırıklığı, mayısta Kiribati karasularında ABD'ye ait bir düzine kadar tonbalığı teknesinin yakalanmasıyla kızgınlığa dönüştü. Teknelerden biri alıkonarak sahibi ve kaptanı ağır para cezasına çarptırıldı.

Dış İlişkiler. Güney Pasifik Forumu'nun bölgeye komşu ülkelerle diyaloğu artırmak için yaptığı çağrıdan sonra, Japonya dışişleri bakanı Tadeşi Kuranari 1987 başlarında Avustralya, Yeni Zelanda, Vanuatu ve Papua Yeni Gine'yi kapsayan bir geziye çıktı. Kuranari özellikle bölgedeki telekomünikasyon ve ulaşım projelerini desteklemek üzere BM Kalkınma Programı'na 2 milyon ABD Doları, enerji araştırmaları için de 1 milyon ABD Doları yardım edileceğini açıkladı. Japonya ayrıca Güney Pasifik Forumu başkanı ve SPEC şefiyle her yıl düzenli toplantı yapma isteğini bildirdi.

Japonya'nın bölgeye giderek artan bir ilgi göstermesini olumlu karşılayan ada ülkeleri, Libya'nın bölge sorunlarına karışmasına ise toplu bir biçimde karşı çıktılar. Yeni Kaledonya'da şiddet olaylarının patlak vermesi olasılığı nedeniyle, Libya ile Kanak bağımsızlık hareketi arasında giderek gelişen bağlar yaygın bir kaygıya yol açıyordu. Bölgedeki desteğinin zayıflamasını istemeyen Kanak Sosyalist Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLNKS), bu konudaki kaygıları gidermekten kaçınan dış ilişkiler sözcüsünü görevden aldı. Trablus ile bir diyalog başlatmış olan Vanuatu başbakanı Walter Lini, bölgesel baskılar karşısında Libya'nın Vila'da halk bürosu (büyükelçilik) açmasına izin verme kararının ertelendiğini açıkladı. Mayısta da Avustralya'daki Libya halk bürosu kapatılarak burada görevli diplomatlar sınır dışı edildi.

Fransız Polinezyası'ndaki Mururoa'da nükleer denemelerini sürdüren ve Yeni Kaledonya'ya bağımsızlık vermeyi reddeden Fransa'nın tutumu, 1987'de de bölge ülkelerinin üzerinde durduğu önemli konular arasında yer aldı. Martta Auckland'da (Yeni Zelanda) yapılan özel bir toplantıda, Forum liderleri Fransa'ya Yeni Kaledonya'nın bağımsızlığı konusunda eylülde yapılacak halkoylamasını erteleyerek öncelikle ülkedeki sömürgeci yapıya son verme ve Forum ile diyaloğa girme çağrısında bulundu. Bu arada Fransa'nın 1985'te Yeşil Barış örgütüne ait "Rainbow Warrior" adlı gemiyi batırmasıyla ilgili olarak uluslararası hakemlik kurulunca verilen, örgüte sekiz milyon ABD Doları tutarında tazminat ödenmesi yolundaki karar ve olaya karıştıkları için cezaya çarptırılan ve Fransız Polinezyası'nda hapiste bulunan iki Fransız askeri personelinin tedavi bahanesiyle Fransa'ya gönderildiğine ilişkin haberler, konuyla ilgili tartışmaların yeniden ön plana çıkmasına yol açtı.

(BARRIE MACDONALD)

AVUSTRALYA

Federal bir parlamenter devlet (resmî olarak meşruti monarşi) ve Uluslar Topluluğu üyesi olan Avustralya Uluslar Topluluğu, Tasmanya Adasıyla birlikte Avustralya Kıtasını kapsar. Yüzölçümü: 7.682.300 km². Nüfus: (1987 tah.) 16.188.300. Başkent: Canberra. Para birimi: Avustralya Doları (A$); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1,40 A$=1 ABD Doları; 2,27 A$=1 sterlin. 1987'de kraliçe: II. Elizabeth; genel vali: Sir Ninian Martin Stephen; başbakan: Robert J. Hawke.

İç Gelişmeler. Robert (Bob) Hawke'un başında bulunduğu Avustralya İşçi Partisi (ALP) hükümeti, Temmuz 1987'deki seçimlerden başarıyla çıkarak, art arda üç seçim kazanan ilk işçi hükümeti oldu. Seçim tarihinin açıklanmasına yakın bir döneme değin hükümetin görev süresini tamamlayacağını belirten Hawke, yıl ortasında ustaca bir taktik değişikliğiyle inisiyatifi ele geçirerek daha erken bir tarihte seçime gitti.

Hawke'un seçim kararı almasını sağlayan gelişmeler, Queensland'ın inatçı eyalet başbakanı Sir Johannes Bjelke-Petersen'ın Ulusal ve Liberal partiler içinde yarattığı karışıklıkla başladı. Açıklamasının bağlı olduğu Avustralya Ulusal Partisi (NPA) yöneticileri üzerinde yapacağı etkiyi önemsemediği anlaşılan Bjelke-Petersen, John Howard yönetimindeki Avustralya Liberal Partisi'nin (LP) yetersizliğini öne sürerek federal başbakan olmak için bir kampanya açacağını duyurmuştu. Bu tutumun iki partinin bölünmesine yol açmasından önce yapılan kamuoyu araştırmaları ALP'nin büyük bir olasılıkla seçimi yitireceğini göstermekteydi.

Seçim kararının alınmasından sonra iki partinin kampanya süresi boyunca görüş ayrılıklarını örtbas etmeye çalışması, söz konusu açıklamanın yarattığı olumsuz havayı gidermeye yetmedi. Howard ile Ulusal Parti'nin Temsilciler Meclisi'ndeki lideri Ian Sinclair'e yönelik sert ve pervasız eleştiriler, Queensland Ulusal Partisi üyelerinin federal düzeydeki muhalefet ittifakından çekilme kararıyla doruğuna çıktı. Queensland ile öteki eyaletlerdeki parti yöneticileri arasında beliren derin ayrılığı gideremeyen Sinclair, halk arasındaki desteğini önemli ölçüde yitirdi. Kuzey Toprakları'ndaki bir seçimde elde edilen kötü sonuç üzerine başbakanlık için yürüttüğü kişisel kampanyaya son veren Bjelke-Petersen Liberallerle uzlaşma yollarını aradı. Ama Hawke seçim kararı almış olduğundan, bu girişim sonuç vermedi. Bu arada Howard'ın kendi partisi içinde, özellikle eski Liberal lider Andrew Peacock'un başını çektiği sürekli eleştirilere hedef olması, muhalefet cephesindeki durumu daha da kötüleştirdi. Howard, Peacock'un otomobilinin telsiz telefonundan yaptığı bir konuşmanın başka bir alıcıdan dinlenerek kayda geçirilmesi ve ardından basında yayımlanması üzerine, bu konuşmada kendisi hakkında yerici sözler kullanan Peacock'u gölge hükümetten uzaklaştırmak zorunda kaldı. Peacock seçimlerden sonra ekonomik konularla ilgili sözcü olarak gölge hükümette yeniden yer aldı.

Geleneksel olarak tutucu partileri destekleyen basın da Howard'ı yalnız bıraktı. Bunun nedeni, basın sektöründe mülkiyet ve tekel konusundaki yasalarda Hawke'un yaptığı yeni düzenlemelerin gazete sahipleri ile hissedarlarının gelirlerini artırmış olmasıydı. Howard'ın bir başka yanılgısı da vergi indirimi vaadiyle seçmenleri kazanmaya çalışmasıydı. Oysa bu düşünce, Bjelke-Petersen'ın düşük ve tek oranlı verginin yanı sıra kamu işletmelerinin azaltılması yönündeki propagandasıyla inandırıcılığını yitirmişti. Queensland Ulusal Partisi içindeki gücünü giderek yitiren Bjelke-Petersen, eyalet parti liderliğinden uzaklaştırılmasından bir hafta sonra, 1 Aralık'ta eyalet başbakanlığından istifa etti. Her iki görevi de Mike Ahern üstlendi.

Seçimlerden çoğunluğunu artırarak çıkan Hawke, partisine egemen olmanın da yarattığı elverişli ortamdan ve seçim sonrasında önünde hiçbir ciddi engel kalmamasından yararlanarak daha önce uygulamaya başladığı programı sürdürmeye koyuldu. Böylece devletin rolünü küçültme, devlet işletmelerini özelleştirme ve devlet varlıklarını satma gibi özelliklerinden dolayı "Thatcher özentisi İşçi Partisi politikası" olarak eleştirilen programını daha sağlam temellere oturttu.

Güçlenen otoritesine dayanarak kabinede ve kamu hizmetlerinde de reforma yönelen Hawke, bakanlıkların sayısını 30'a çıkardı. Hükümette üç kadın bakana ve Tasmanya'yı temsil eden yeni bir üyeye yer vermenin yanı sıra Queensland'ın bir yerine üç bakanla temsil edilmesini sağladı. Yeni hükümetin göreve başlamasından önce de, kamu hizmetiyle ilgili dairelerin sayısını 28'den 17'ye indireceğini ve böylece bir düzine kadar bakan ve daire başkanını daha alt bir statüye indirerek yaklaşık 3 bin yönetsel makamı kaldıracağını açıkladı. Hawke'un yeni planının özü, hükümet yapısını yeniden düzenleyerek ikinci derecedeki bakanların önemli bakanlara yardımcı olacağı bir sistem oluşturmaya dayanıyordu. Önemli bakanlıklardan başbakan yardımcılığına Lionel Bowen, sanayi, teknoloji ve ticaret bakanlığına John Button, hazine bakanlığına Paul Keating getirildi. William (Bill) Hayden dış ticaret ve dışişleri bakanlıklarını üstlendi. Kadın sorunları ve 200. Yıl kutlamaları konusunda başbakana yardımcı olmakla görevli özel devlet bakanlığına atanan Susan Ryan, aynı zamanda sağlık ve sosyal hizmetler bakanının yardımcısı oldu.

Çok geçmeden, yeni sisteme yoğun eleştiriler yöneltildi ve bunlar başbakanın başını ağrıtacak düzeye ulaştı. Duyarlı bir konu olan sahil korumaya ilişkin benzer sorularla karşılaşan iki bakan, Senato ve Temsilciler Meclisi'nde verdikleri yanıtlarda çelişkili açıklamalarda bulundular. Soruların içe-

Avustralya'da temmuz ayındaki seçimleri kazanarak üçüncü kez başbakan olan Bob Hawke eşiyle birlikte zaferini kutluyor.
AFP PHOTO

riğini uyuşturucu kaçakçılarına, yasadışı yollardan ülkeye giren göçmenlere ve öteki tehditlere karşı kıyıları gözetleme işini sözleşmeyle üstlenen özel şirketler ile hükümet arasında ortaya çıkan anlaşmazlık oluşturuyordu.

Hawke'un seçim kararı almasına yol açan bir etken de bütün yurttaşların Avustralya Kartı denen numaralı bir kimlik kartı taşımasını öngören yasa tasarısının Senato'da reddedilmesiydi. Hükümet yeni sistemin vergi kaçakçılığını ve sosyal yardım ödemelerindeki sahtekârlıkları önlemede etkili bir araç olacağını savunuyordu. Senato'nun Temsilciler Meclisi'nden geçmiş bir tasarıyı reddetmesi, anayasa uyarınca Hawke'a her iki meclisi birden dağıtarak yeni seçime gitme olanağını verdi.

Kamuoyunda Avustralya Kartı'nın insan haklarını zedelemeye değmeyeceği yolundaki yaygın görüşe karşın, seçim sonrasında halktan aldığı desteğe güvenen Hawke yasayı bir an önce çıkarma yoluna gitti. Seçim kampanyası sırasında üzerinde pek durulmayan konu, yeni Parlamento'nun toplanmasından ve Hawke'un tasarıyı gündeme getirmesinden sonra daha geniş ilgi toplamaya başladı. Numaralı kimlik kartına karşı olan çevrelerin yürüttüğü kampanya kamuoyunu harekete geçirmeyi başardı. Eylülde yapılan kamuoyu araştırmalarına göre, sistemi benimseyenlerin oranı ancak yüzde 35'i buluyordu. Parlamentoda son derece hareketli geçen görüşmeler sırasında muhalefet lideri Howard tasarının hazırlanmasındaki teknik bir açığı yakalayarak girişimin bütünüyle suya düşmesini sağladı. Tasarı her iki meclisin de onayını gerektirdiğinden ve hükümetin Senato'da çoğunluğu bulunmadığından yasayı çıkarma olanağı ortadan kalktı. Bir hafta geçmeden yenilgiyi kabul ederek tasarıdan vazgeçen Hawke, dikkatini vergi kaçakçılığını önleyecek başka yöntemler bulmaya yöneltti.

Dış İlişkiler. 1987'nin çalkantılı olayları içinde Avustralya'nın dış politikasını başarıyla yönlendiren Dışişleri Bakanı Hayden, zaman zaman basına da çatarak dost ve düşman ülkelere karşı daha ölçülü eleştirilerde bulunmanın dış ilişkilerin yürütülmesini kolaylaştıracağını vurguladı. Avustralya'nın bölgede karşılaştığı yeni sorunların önemini göstermek için, bölgeyi "palmiyelerle dolu, zevkle balık avlanan ve çıplak kızların gelenlere kucak açtığı bir cennet" olarak gören Avrupa'nın hayalci anlayışını da eleştirdi. Hayden'a göre Büyük Okyanus artık sorunlardan uzak, sakin bir bölge olmaktan çıkarak süper devletlerin bir çatışma alanı durumuna gelmişti.

Fransa'yla ilişkilerin yol açtığı gerginlik, 1987'de de Avustralya'nın en çetin diplomatik sorunları arasında yer aldı. Fransa, bölgede izlediği politikalar konusunda Avustralya'nın yönelttiği eleştiriler üzerine kesilen elçilik düzeyindeki ilişkileri yeniden kurmayı reddetmekteydi. İki ülkenin karşılıklı sert çıkışları, bundan vazgeçme isteğini belirten açıklamaların tersine, 1987'de de sürdü. Aradaki buzların erimesini sağlayacak ilk adımlar ancak Fransız hükümetinin eylül sonunda elçi göndermeyi kabul etmesiyle atılabildi. Yeni Kaledonya'nın bağımsızlığına ilişkin halkoylamasının hazırlıkları sırasında buradaki Avustralya başkonsolosunun sınır dışı edilmesiyle Avustralya-Fransa ilişkileri en alt düzeye inmişti. Fransa, bu hazırlıklar yapılırken Yeni Kaledonya'da sömürgeciliğe son verilmesini isteyen Avustralya'yı iç işlerine karışmakla suçladı. Avustralya ve Fransa başbakanları bu sorun yüzünden karşılıklı hakaretlerde bulundular. Jacques Chirac Büyük Okyanusta bağımsızlık sürecinin kaçınılmazlığına işaret eden Hawke'u "ahmak" diye nitelendirecek ölçüde ileri gitti. Referandum sonrasında Hawke'un yüzde 59 düzeyindeki katılma oranını bölgede istikrarsızlığın süreceğini gösteren bir belirti olarak yorumlaması nedeniyle, ilişkilerde pek bir ilerleme sağlanamadı. Buna karşılık Fransız yetkililer de Avustralya Yerlilerine yönelik kötü davranışları gündeme getirerek Avustralyalıların sömürgeciliğine karşı tutumlarının içten olmadığını öne sürdüler.

Avustralya, Libya'ya Güney Pasifik sorunlarına karışmama uyarısında bulundu. Hayden bölgeyle siyasal bağları bulunmayan ve ticari ilişkileri de yok denebilecek düzeyde olan Libya'nın bölge ülkeleriyle ortak bir çıkarının söz konusu olamayacağını öne sürdü. Bu açıklamanın ardından Canberra'daki Libya halk bürosunun kapatıldığını bildiren Hawke, bu tutuma gerekçe olarak Libya'nın Avustralya'da ve bölgedeki yıkıcı ve bölücü etkinliklerini gösterdi. Avustralya'nın bölgedeki ada ülkelerinin istedikleri ülkelerle ilişki kurma hakkına saygılı olduğunu, ama bölge barışı için

duyduğu kaygı nedeniyle böyle bir adım atmak zorunda kaldığını savundu.

Avustralya'nın izlediği diplomasi, Fiji'de seçimle gelmiş yönetimin askeri bir darbe sonunda devrilmesiyle ciddi bir sınavdan geçti. Yakın bir komşu ve Uluslar Topluluğu üyesi olan Fiji ile Avustralya arasında öteden beri sıkı bağlar bulunuyordu. Mayıstaki birinci darbeden sonra Fiji'deki meşru yönetimi yeniden başa geçirmek için zora başvurmaktan kaçınan Hawke, yeni rejimi tanıma yoluna gitti. Bununla birlikte Avustralya'da Fiji'deki Hintli topluluğu destekleyen çevreler, yeni yönetimin ayrımcı politikalarına karşı çıkan bir tutum takındı. Darbenin çok daha önemli bir sonucu Avustralyalıların, gözde bir dinlenme merkezi olan Fiji'ye gitmekten vazgeçmeleri nedeniyle turist akışının sağladığı gelirlerin düşmesiydi; bir süre sonra uçak ücretlerinde büyük indirime gidilerek ürken turistleri Fiji'ye çekme olanağı bulundu. Güney Pasifik Forumu, Fiji'deki bunalım konusunda taraflarla görüşmesi öngörülen özel heyetin başkanlığına, bölgedeki saygınlığından dolayı Hawke'u seçti. Bunalıma çözüm bulmaya büyük ölçüde yaklaşıldığı bir sırada, Yarbay Sitiveni Rabuka ikinci darbeyi gerçekleştirdi. Avustralya hükümeti darbeyi hemen kınayarak Fiji'ye karşı izlediği politikayı gözden geçirdi. Birleşmiş Milletler'de yapacağı bir konuşma için yurt dışında bulunan Hayden, bunalımla doğrudan ilgilenmek üzere geri çağrıldı. Mayıs darbesi sonrasında alınan önlemlerle bölge turizmi canlandığından, ikinci darbe sırasında Fiji otellerinde çok sayıda Avustralyalı turist bulunuyordu. Hawke, Rabuka'ya Avustralya yurttaşlarını tedirgin edecek davranışlardan kaçınma çağrısında bulundu. Ayrıca deniz kuvvetlerine gerektiğinde bu turistleri kurtarmak üzere gemilerini harekete hazırlama emri verildi.

Ekonomi. Gelişme çizgisini 1987'de de sürdüren ekonomide üstesinden gelinemeyen tek sorun dış borçların yüksekliğiydi. Maliye bakanının mayısta 1 milyar A$ değerinde devlet varlığının satılacağını açıklaması, hükümetin gelirlerini artırmasında önemli bir dönüm noktası oldu. Aynı ay içinde hükümetçe alınan bir kararla işsizlik yardımı ve öğrenci burslarında kapsamlı bir yeniden düzenlemeye gidildi. Bu uygulama gençleri öğrenimlerini sürdürmeye ve devletten yardım alma yerine aileleriyle birlikte kalmaya yönlendirmede önemli bir rol oynadı. Eylülde açıklanan bütçe de genç yaşta okuldan ayrılanlar için yüksek öğrenimde 5.800 kişilik ek kontenjan sağlanmasını öngörüyordu.

Hazine Bakanı Keating, hükümetin ekonomik alandaki başarısı için yönetim giderlerinin ve bütçe açığının azaltılmasını gerekli görüyordu. ALP'nin iktidara geldiği sırada 10 milyar A$ düzeyinde olan bütçe açığının 1987-88 mali yılında 27 milyon A$ düzeyine kadar inmesi bekleniyordu. Yeni bütçede seçim kampanyasında düşük gelirli aileler için söz verilen ek yardımı karşılamak amacıyla 250 milyon A$ tutarında ödenek ayrıldı. Buna karşılık Uluslar Topluluğu harcamalarının yüzde 2,4 oranında düşürülmesi, 1987 ve 1988'de toplam giderlerde 3,5 milyar A$ tutarında indirim yapılması öngörülüyordu. Bütçe ayrıca kişisel gelir vergisinde 4,5 milyar A$ tutarında bir indirim yapılması ve kâr paylarından iki kez vergi alınmasını önlemek üzere yeni bir kurumlar vergisi sistemi oluşturulması hedeflerini içeriyordu. İhracatı artırma ve yeni pazarlar arama yönündeki yoğun çabaları, hükümetin izlediği politikaların beklenen sonuçları vermeye başladığının göstergesi olarak değerlendiren Keating'e göre, 1 milyar A$ tutarında bir düşüş gösteren cari işlemler açığının gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) içindeki payı yüzde 6'dan 5'e inmişti. Bu oranın gelecek yıl yüzde 4'e kadar ineceği tahmin ediliyordu. Muhalefetin ve iktisat uzmanlarının bu tahmine kuşkuyla bakmasına karşın, borsada hisse senedi fiyatları rekor bir düzeye ulaştı. Bu artış eğilimi ekimde dünya borsalarında görülen ani düşüşle birlikte tersine döndü.

Keating, bütçeyle yoksulların koruma altına alınarak desteklendiğini ve sosyal yardımlarda yapılan sahtekârlıkların önlendiğini savunurken, Howard bütçenin herşeyi iyi gösterecek biçimde kurnazca hazırlandığını, ama gerçekte ekonominin içinde bulunduğu nazik durumu örtbas etmeye yönelik bir yaldızdan öteye gidemediğini belirtiyordu. Hükümete karşı aynı ölçüde eleştirel tutum takınan Sidney Üniversitesi'nde görevli bir iktisat profesörü de içerde iş olanaklarının artırılmasının ücretlerde düşüş pahasına sağlandığını; enflasyon oranının düşmekle birlikte hâlâ dış ticaret yapılan ülkelere göre bir hayli yüksek olduğunu; yeni tesis ve donatım yatırımlarının birçok ülkeye göre geri olduğunu ve dış borçların azalmasıyla faiz oranlarının tırmanışa geçebileceğini öne sürüyordu.

(A. R. G. GRIFFITHS)

BATI SAMOA

Batı Samoa Bağımsız Devleti, Büyük Okyanusun güney bölümünde bir ada grubunda yer alan, İngiliz Uluslar Topluluğu üyesi meşruti bir monarşidir. Yüzölçümü: 2.831 km². Nüfus: (1987 tah.) 161.000. Başkent: Apia. Para birimi: Batı Samoa Talası (WS); (15 Ekim 1987) serbest kurda 2,03 WS=1 ABD Doları; 3,30 WS=1 sterlin. 1987'de devlet başkanı: H. Malietoa Tanumafili; başbakan: Va'ai Kolone.

1987 bütçesinde kamu harcamalarının üçte birinden fazlasının gene dış yardımla gerçekleştirilmesi öngörülüyordu. Ama hükümet, hem ticari, hem kişisel vergileri düşürerek girişimleri özendirdi. ABD ve Yeni Zelanda'da yaşayan Batı Samoalıların gönderdiği dövizler ülkenin aldığı toplam dış yardımdan daha fazlaydı.

Batı Samoa'nın dış ilişkileri alışılmışın dışında, son derece hareketliydi. Başbakan Va'ai Kolone eylüldeki BM toplantısında Fransa'nın kendisine bağımlı Pasifik ülkelerine, özellikle de Yeni Kaledonya'ya ilişkin politikasını eleştirdi. Batı Samoa'nın BM daimi temsilcisi de nükleer denemeleri eleştirerek, bu denemeler söylendiği kadar tehlikesizse Fransa'nın bunları kendi ülkesinde yapmasını önerdi. Eylülde Va'ai, Güney Pasifik Forumu'nun başkanı olarak, aralıkta Yeni Kaledonya'da yapılması planlanan Güney Pasifik Oyunları'nı boykot çağrısında bulundu. Ayrıca, oyunlara katılan sporcuların güvenliğinin sağlanamayacağını söyledi. Ama bu ifade de Fransız politikasına karşı bölge ülkelerine karşı bir jest olarak değerlendirildi.

South Pacific Barbarians adlı *rugby* takımına katılarak itirazlara karşın Güney Afrika'ya giden dört Batı Samoalı, gerek spor, gerek siyaset çevrelerinde ülkenin uluslararası saygınlığına gölge düşürmekle suçlandı.

(BARRIE MACDONALD)

FİJİ

6 Ekim 1987'den beri bir cumhuriyet olan Fiji, Büyük Okyanusun güney bölümünde bir ada grubunda kuruludur. Yüzölçümü: 18.274 km². Nüfus: (1987 tah.) 726.000. Başkent: Suva. Para birimi: Fiji Doları (F$); (5 Ekim 1987): serbest kurda 1,28 F$=1 ABD Doları; 2,08 F$=1 sterlin. 15 Ekim 1987'ye değin devlet başkanı: Kraliçe II. Elizabeth; 15 Ekim'e değin genel vali ve 5 Aralık'tan sonra başkan: Ratu Sir Penaia Ganilau; 13 Nisan'a değin başbakan: Ratu Sir Kamisese Mara, 13 Nisan-14 Mayıs arasında Timoci Bavadra ve 5 Aralık'tan sonra Mara, 14 Mayıs-5 Aralık arasında askeri lider: Tuğgeneral Sitiveni Rabuka, 14 Mayıs'taki darbeyle anayasal yönetim askıya alındı ve 5 Aralık'a değin bir dizi ara düzenleme birbirini izledi.

14 Mayıs 1987'de Yarbay Sitiveni Rabuka önderliğindeki birlikler bütün hükümet üyelerini tutukladı ve yarbay kendi-

ni Fiji askeri hükümetinin başı ilan etti. Darbeden önceki sokak gösterilerinde yerli Fijililer, hakları anayasal güvence altında olmakla birlikte, nisandaki seçimlerden sonra kurulan Hintli ağırlıklı hükümetin bu hakları tehlikeye düşürdüğünü öne sürerek durumu protesto ettiler. Rabuka, daha fazla kan dökülmesini önlemek için darbenin gerekli olduğunu belirtti. Bağımsızlıktan beri Fiji'yi yönetmekte olan Ratu Sir Kamisese Mara önderliğindeki İttifak Partisi, seçimlerde Hintli ağırlıklı Ulusal Federasyon Partisi (NFP) ile Timoci Bavadra önderliğindeki yeni İşçi Partisi'nin oluşturduğu koalisyonca yenilgiye uğratılmıştı. İttifak'ın 24 sandalyesine karşılık, koalisyon 28 sandalye kazanmıştı.

Darbenin ardından Genel Vali Ratu Sir Penaia Ganilau olağanüstü durum ilan etti, bir danışma konseyi kurdu ve partiler arasında görüşmeler başlatmaya çalıştı. Eylülde, iki partili, geçici bir hükümet kurulması konusunda anlaşmaya varılmıştı, ama daha bu tasarı uygulamaya konmadan, 25 Eylül'de Rabuka ikinci bir darbe düzenledi. Bu ikinci darbeyle ortaya çıkan en önemli olgu radikal *Taukei* (toprak sahipleri) hareketinin gelişmesiydi; hareket kırsal bölgedeki her toplumsal katmanda ve soylu olmayan kentliler arasında büyük destek sağlamıştı.

İkinci darbeden sonra, yargıçların yeni rejime hizmet etmeyi reddetmesi üzerine Yüksek Mahkeme askıya alındı. Gazeteler ve radyo istasyonları kapatıldı, sokağa çıkma yasağı uygulanmaya başladı ve Fiji yurttaşlarının ülkeden ayrılması yasaklandı; ayrıca mahkemeye çıkmadan hapse atılma resmîleşti ve askerlere, emirleri yerine getirirken yaralama ya da ölüme neden olmaları durumunda yargılanmayacakları vaat edildi. Görüşmelere başlama girişimleri sonuçsuz kalınca Rabuka, 6-7 Ekim gecesinde cumhuriyet ilan etti. Kraliçe Elizabeth de, 15 Ekim'de Genel Vali Ganilau'nun istifasını kabul etti ve devlet başkanlığından çekildi. 1988 başlarında, Fijililerin egemenliğini güvence altına alan ve Hintlilere ikinci sınıf yurttaş statüsü veren bir anayasa altında seçimlerin yapılması gündeme geldi. 5 Aralık'ta Ganilau devlet başkanı, Mara da başbakan atandı. Rabuka içişlerinden sorumlu olarak güvenlik işleri ile silahlı kuvvetlerin başındaki konumunu korudu.

1987'de Fiji'nin ekonomik durumu umut vericiydi. 1986'da enflasyon yüzde 2'de tutulmuştu ve ödemeler dengesi fazla vermişti. Ama darbeden sonra ekonomide ciddi bir bunalım baş gösterdi.

(BARRIE MACDONALD)

Fiji'nin askeri lideri Yarbay Sitiveni Rabuka eylülde yapılan bir basın toplantısına katılmak üzere salona giriyor. Hükümette Hintli çoğunluk yerine yerli Fijililerin kontrolunu sağlamaya çalışan Rabuka, mayıs ve eylül aylarında iki darbe düzenledi.
AFP PHOTO

KİRİBATİ

Kiribati Cumhuriyeti Büyük Okyanusun batısında, İngiliz Uluslar Topluluğu üyesi bir ülkedir. Eski Gilbert Adaları, Banaba (Okyanus Adası), Line Adaları ve Phoenix Adaları üstünde kuruludur. Yüzölçümü: 849 km². Nüfus: (1987 tah.) 66.000. Başkent: Bairiki. Para birimi Avustralya Doları (A$); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1,40 A$=1 ABD Doları; 2,27 A$=1 sterlin. 1987'de başkan (*berititenti*): Ieremia Tabai.

12 ve 19 Mart 1987'de yapılan genel seçimlerde Başkan Ieremia Tabai ve ikisi dışında bütün bakanlar yerlerini korudu. Üye sayısı 39'a çıkarılan Millet Meclisi'ndeki 16 üye de yeniden seçildiler. Ardından yapılan başkanlık seçimlerinde Tabai, muhalefetteki Hıristiyan Demokrat Parti'nin önderi ve baş rakibi Teburoro Tito'nun yüzde 43 oyuna karşılık yüzde 51 oy elde ederek seçildi. Yıl ortasında Tabai kabinesini yenileyerek küçük Liberal Parti'den kabineye üye aldı.

Mayısta Kiribati güvenlik yetkilileri, ülkenin karasularında yasadışı olarak avlanan ABD gemisi "Tradition"ı yakaladı. Kaptan ve görevliler 200 bin A$ tutarında para cezasına çarptırıldılar, gemiye el kondu ve hükümet geminin yükünü satışa çıkardı. Gemi sonradan eski sahiplerine yeniden satıldı. Ekim 1986'da askıya alınan SSCB'yle balıkçılık anlaşması yenilenmedi. Ama Kiribati'deki ton balığı sanayisinde yeni bir adım atılarak Tarawa'daki Betio'da yeni bir tesis açıldı. Betio adacığını başkent Bariki'ye bağlayan 10 milyon A$ tutarındaki Nippon Yolu tamamlandı.

(BARRIE MACDONALD)

NAURU

Nauru Cumhuriyeti, İngiliz Uluslar Topluluğu içinde bir ada devletidir. Büyük Okyanusta, Yeni Gine'nin yaklaşık 1.900 km doğusunda yer alır. Yüzölçümü: 21 km². Nüfus: (1987 tah.) 8.100. Başkent: Yaren. Para birimi: Avustralya Doları (A$); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1,40 A$=1 ABD Doları; 2,27 A$=1 sterlin. 1987'de başkan: Hammer DeRoburt.

6 Aralık 1986'daki çekişmeli seçimle, Kennan Adcang parlamentoca başkan seçilmişti. Ama Maliye Bakanı Kinze Clodumar'ın ayrılması birkaç gün içinde hükümetin düşmesine yol açtı. Hammer DeRoburt başkanlık görevine döndüyse de, partiden ayrılmalar sağladığı çoğunluğu sürekli tehdit etti. 24 Ocak 1987'de yeniden yapılan seçimlerde grubunun parlamentodaki 18 sandalyeden 11'ini kazanmasıyla, DeRoburt yerini sağlamlaştırdı. Kazandığı zafer izlediği ekonomi politikasının sürekliliğini de güvence altına alıyordu; bu politika, ileride fosfat yatakları tükendiğinde ül-

kedeki refahın sürmesini sağlayacak geniş çaplı yatırımlara dayanıyordu. Ekonomi alanında kazanılan bir zafer de, Nauru Yerel Yönetim Konseyi'nin, Nauru'ya ait "Enna G" adlı gemiyi kara listeye alan Yeni Zelanda Deniz İşçileri Sendikası'na karşı açtığı tazminat davasını kazanmasıydı.

Devlet başkanı DeRoburt, Güney Pasifik Bölgesini Nükleer Silahlardan Arındırma Antlaşması'nı imzalayarak dış politika alanında da yeni bir adım attı. Nauru, 15 üyeli Güney Pasifik Forumu'nda antlaşmayı imzalayan dokuzuncu ülkeydi.

(A. R. G. GRIFFITHS)

PAPUA YENİ GİNE

Papua Yeni Gine, Büyük Okyanusun güneybatısında, İngiliz Uluslar Topluluğu üyesi meşruti bir monarşidir. Yeni Gine Adasının doğu kesimi ile Bismarck, Trobriand, Woodlark, Louisiade ve D'Entrecasteaux ada grupları ve Solomon Adalarının, Bougainville'i de kapsayan bazı kesimlerinden oluşur. Yüzölçümü: 462.840 km². Nüfus: (1987 tah.) 3,5 milyon. Başkent: Port Moresby. Para birimi: kina (K); (5 Ekim 1987) serbest kurda 0,89 K=1 ABD Doları; 1,45 K=1 sterlin. 1987'de devlet başkanı: Kraliçe II. Elizabeth; genel vali: Sir Kingsford Dibela; başbakan: Paias Wingti.

Haziran-Temmuz 1987'de genel seçimler yapıldı. Üç hafta süren seçimlerde toplam 2,7 milyon kişi oy kullandı. Pek çok bağımsız üyenin de seçilmesine karşın yeni parlamentoya iki parti egemen oldu: Başbakan Paias Wingti önderliğindeki Demokratik Halk Hareketi (PDM) ve eski başbakan Michael Somare önderliğindeki Pangu Pati. Wingti'nin başbakanlığını korumasına karşın 51'e 54 gibi az farklı bir çoğunluk elde etmesi tartışmalı politikaların uygulamaya konmasını güçleştirecekti. Somare, Wingti koalisyonunu, kendi başına buyruk üyelerden oluşan ve her an dağılabilecek bir topluluk diye nitelemişti.

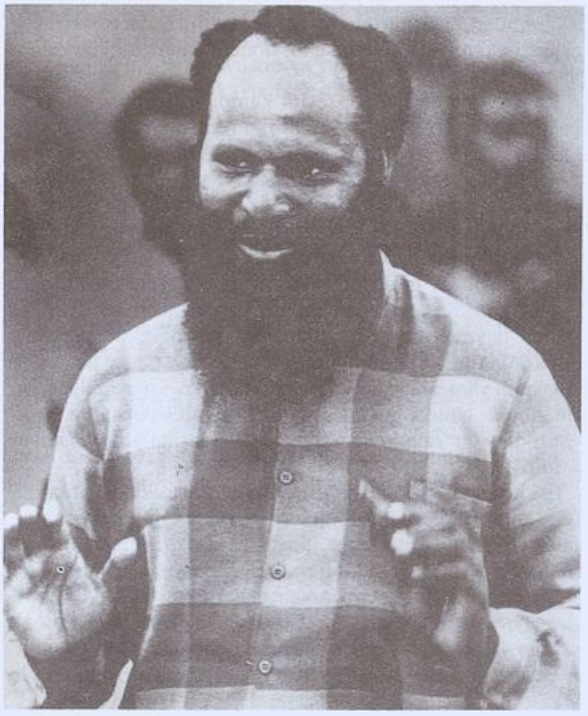

Papua Yeni Gine'de yapılan genel seçimlerde iktidarını koruyan Başbakan Paias Wingti, muhalefetle oy farkının çok az olması nedeniyle tartışmalı politikalarını uygulamakta güçlüklerle karşılaştı.
AP/WIDE WORLD

Ülkede düzenin sağlanması sorun olmayı sürdürdü; kriminologlar kentlerde suç oranının artmasını kabilelerin hızla dağılmasına ve buna karşılık işsizliğin de artmasına bağlıyordu. Wingti, madencilerden çiftçilere para aktararak kırsal yörelerin gelişmesini sağlayıp ekonomiyi canlandırmayı önerdi. Dış politikada Endonezya'yla ilişkiler düzelirken, Wingti Yeni Kaledonya'nın bağımsızlığını desteklediği için Fransa'yla ilişkiler bozuldu. Ağustosta yaptığı dış politika konulu bir konuşmada Wingti, hükümetinin ABD, Çin ve Japonya ile ilişkileri geliştirmek, SSCB'yle de resmî ilişki kurmak istediğini belirtti.

(A. R. G. GRIFFITHS)

SOLOMON ADALARI

Solomon Adaları, Büyük Okyanusun batısında, İngiliz Uluslar Topluluğu üyesi meşruti bir monarşidir. 1.450 km uzunluğunda bir adalar ve mercanada zincirinden oluşur. Yüzölçümü: 27.556 km². Nüfus: (1987 tah.) 292.000. Başkent: Honiara. Para birimi: Solomon Adaları Doları (SI$); (5 Ekim 1987) serbest kurda 2,01 SI$=1 ABD Doları; 3,27 SI$= 1sterlin. 1987'de devlet başkanı: Kraliçe II. Elizabeth; genel vali: Sir Baddeley Devesi; başbakan: Ezekiel Alebua.

Aralık 1986'da Solomon Adaları Birleşik Partisi (Siupa) ağırlıklı kabinenin başı olarak iktidara gelen Başbakan Ezekiel Alebua, yıl ortasında Tayvan'ı ziyaret ederek Solomon Adalarına gelecekte yapılacak yardımlar konusunu görüştü. 1987 cari bütçesi 65 milyon, kalkınma bütçesi de 77 milyon SI$ olarak belirlendi. Ağırlık, doğal kaynakların geliştirilmesi ve 1986'daki "Namu" tayfununun yol açtığı hasarın karşılanması çalışmalarına verilmişti. Ekimde Dünya Bankası ile Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) Washington'daki ortak toplantısında, Maliye Bakanı George Kejoa sanayileşmiş ülkelerin Üçüncü Dünya ülkelerine "gerçek yardım" yapmamasını eleştirdi. Bakan, Üçüncü Dünya'nın faiz ödemelerinin alınan yardımı yararsız hale getirdiğini söyledi.

Solomon Adalarının Fiji'deki darbeye karşı takındığı resmî tutum, Fiji'nin kendi sorunlarını dış müdahale olmaksızın çözmesi gerektiğini açıklamak olmuştu. Ama Solomon Adaları ikinci darbeye karşı çıkan ilk Pasifik ülkesi oldu. Alebua, hükümetinin ancak Fiji genel valisi önderliğindeki bir yönetimi tanıyacağını ve darbe liderlerinin Fijililerin etnik çıkarlarını koruma savını fazla ileri götürdüğünü belirtti. Ayrıca konuyu görüşmek için Güney Pasifik Forumu'na da çağrıda bulundu.

(BARRIE MACDONALD)

TONGA

Tonga Krallığı, Büyük Okyanusta, Fiji'nin doğusundaki ada grubunda kurulu ve İngiliz Uluslar Topluluğu üyesi meşruti bir monarşidir. Yüzölçümü: 747 km². Nüfus: (1987 tah.) 94.800. Başkent: Nuku'alofa. Para birimi: pa'anga (T); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1,40 T=1 ABD Doları; 2,27 T=1 sterlin. 1987'de devlet başkanı: Kral IV. Taufa'ahau Tupou; başbakan: Prens Fatafehi Tu'ipelehake.

Şubat 1987 seçimlerinde, Tonga Yasama Meclisi'nde seçimle kazanılan dokuz sandalye için rekor denecek sayıda, 55 aday yarıştı. Gittikçe yükselen vergiler yüzünden iktidara karşı hoşnutsuzluk artmıştı ve seçimlerde, yeniden aday olan sekiz meclis üyesinden yalnızca üçü seçilebildi. Yeni parlamenterlerin çoğu eskilere göre daha genç ve daha iyi eğitim görmüştü. Ama ülkede kısıtlı bir güçleri olacaktı, çünkü parlamentoda onlardan başka, kralın atadığı dokuz soylu üye ve 10 bakan vardı.

Tonga'nın ekonomik durumu iyiydi. Enflasyon, 1986'nın ikinci yarısında yüzde 9'da durdurulmuştu ve dış ülkelerdeki rezervler yıl sonunda 29 milyon pa'anga idi; bu, yıl içinde yüzde 20 artış demekti. Denizaşırı ülkelerde çalışan Tongalıların gönderdiği dövizlerden sonra ikinci gelir kaynağı ise turizmdi; turizm geliri toplam 12 milyon pa'anga idi. 1987'de bazı yeni ekonomik kararlar alındı. Bunlardan en önemlisi, ABD'li danışmanlarla birlikte oluşturulan turizme dayalı kalkınma planıydı. Projenin kapsamında, Tonga'nın uluslararası havaalanının genişletilmesi de vardı.

Temmuzda, Kral IV. Taufa'ahau Tupou, Fransız Polinezyası'ndaki Papeete'de Bastille Günü kutlamalarına katıldı. Mururoa Mercanadasında Fransızlara ait nükleer deneme alanını ziyareti ise tartışmalara yol açtı.

(BARRIE MACDONALD)

TUVALU

Tuvalu, Büyük Okyanusun batısında, dokuz ana ada ile çeşitli adacık ve resiflerden oluşan, İngiliz Uluslar Topluluğu'na bağlı meşruti bir monarşidir. Yüzölçümü: 24 km². Nüfus: (1987) 8.200. Başkent: Fongafale. Para birimi: Tuvalu Doları (T$); (5 Ekim 1987) 1 T$=1 Avustralya Doları; serbest kurda 1,40 T$=1 ABD Doları; 2,27 T$=1 sterlin. 1987'de devlet başkanı: Kraliçe II. Elizabeth; genel vali: Tupua Leupena; başbakan: Tomasi Puapua.

1987'de Tuvalu, ekonomiyi canlandırmak için önemli bir adım attı. Ülkenin yıllık 4 milyon Avustralya Doları tutarındaki cari harcamalarının üçte birini karşılamak için yardım gerekiyordu. Güney Pasifik Ekonomik İşbirliği Bürosu (SPEC) başkanı Henry Naisali'nin öncülüğünde Tuvalu, en azından 1,5 milyon Avustralya Doları gelir sağlayacak olan 27 milyon Avustralya Doları tutarındaki yatırım fonuna ortak arıyordu. Tuvalu'ya toplam 27 milyon Avustralya Doları borç verileceği yolunda vaatte bulundu; İngiltere, Avustralya ve Yeni Zelanda 8'er milyon Avustralya Doları katkıda bulunacaktı.

Bağımsızlığı izleyen yıllarda devlet gelirlerinin dörtte birinden fazlasını karşılayan filateli kuruluşu, üst üste üç yıl zarar etti. Ama ada devletleri ile ABD arasında ton balığı avı konusunda yapılan bir anlaşmayla yılda 300 bin-1 milyon Avustralya Doları arasında gelir sağlanması bekleniyordu. Tuvalu'ya kendi isteğiyle, BM tarafından en az gelişmiş ülke statüsü verildi. Böylece Tuvalu, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'ndan (IMF) uygun koşullu borç alabilecekti.

(BARRIE MACDONALD)

VANUATU

Vanuatu Cumhuriyeti, Büyük Okyanusun güneybatısında 12 ana ada ve 60 kadar küçük adadan oluşan, Uluslar Topluluğu üyesi bir ülkedir. Yüzölçümü: 12.190 km². Nüfus: (1987 tah.) 145.000. Başkent: Vila. Para birimi: vatu (VT); (5 Ekim 1987) serbest kurda 106,53 VT=1 ABD Doları; 173 VT=1 sterlin. 1987'de cumhurbaşkanı: George Sokomanu; başbakan: Walter Lini.

Vanuatu başbakanı Walter Lini, Şubat 1987'de ABD'ye yaptığı resmî gezi sırasında beyin kanaması geçirdi. Yıl ortalarında görevine döndü ve Vanuaaku Pati'ye yeniden başkan seçilerek kasım seçimlerine partisinin başında girdi. Partisi, sayısal çoğunluğu azalmış olsa da parlamentoda yerini korudu. Vanuaaku Pati, özellikle başkent Vila'da, Fransız yanlısı "ılımlı" bir koalisyon karşısında oy kaybetti.

Vanuatu ile SSCB bir balıkçılık anlaşması yaptılar; anlaşma uyarınca SSCB gemileri, yılda 1,5 milyon dolar karşılığında Vanuatu'nun ekonomik bölgesinde avlanacak, ama 12 mil sınırı içine girmeyecekti. Vanuatu'nun Libya ile ilişkileri de tartışmalara neden oldu. Bölge ülkelerinin görüşü alındıktan sonra, Libya'nın Vila'da diplomatik bir misyon kurma isteği süresiz olarak ertelendi.

Vanuatu, Fransa'nın Mururoa Mercanadasında giriştiği nükleer denemeleri ve Yeni Kaledonya'da izlediği politikayı eleştirmeyi sürdürdü. Eylülde, Vanuatu'nun 1980'de bağımsızlığını kazanmasından beri üçüncü kez Fransız büyükelçisinin sınırdışı edilmesiyle ilişkiler iyice bozuldu. Şubatta "Uma" siklonu en az 45 kişinin ölümüne ve 100 milyon ABD Doları hasara yol açtı.

(BARRIE MACDONALD)

YENİ ZELANDA

Yeni Zelanda, Büyük Okyanusun güneyinde, İngiliz Uluslar Topluluğu üyesi meşruti bir monarşidir. Kuzey ve Güney Adaları ile Stewart, Chatham ve öbür küçük adalardan oluşur. Yüzölçümü: 267.515 km². Nüfus: (1987 tah.) 3.341.000. Başkent: Wellington. Para birimi: Yeni Zelanda Doları (NZ$); (5 Ekim 1987) serbest kurda 1,54 NZ$=1 ABD Doları; 2,50 NZ$=1 sterlin. 1987'de devlet başkanı: Kraliçe II. Elizabeth; genel vali: Sir Paul Reeves; başbakan: David Russel Lange.

Yeni Zelanda'daki dördüncü İşçi Partisi hükümeti 15 Ağustos 1987'de yapılan genel seçimlerde daha büyük bir çoğunlukla yeniden iktidara geldi. Ulusal Parti muhalefeti, Yeni Zelanda Demokrat Partisi'nden (NZDP) (eskiden Toplumsal Kredi Partisi) iki milletvekilinin görevini yitirmesine yol açtı ve Temsilciler Meclisi'ndeki sandalyeler İşçi Partisi (58) ile Ulusal Parti (39) arasında paylaşıldı. İşçi Partisi'nin daha az denetimli, daha çok pazar güçlerine dayalı ve daha az korumacı ticaret politikası sendikal tabanın desteğini tehlikeye sokarken, nükleer silahlara karşı yürüttüğü politika geleneksel müttefiklerini kızdırdı. İşsizlik yüksekti ve yönetimin Temsilciler Meclisi'nde çoğunluğu koruma konusunda fazla umudu yoktu. Bununla birlikte İşçi Partisi kazandı. Ulusal Parti'nin 1984'teki seçim yenilgisinin etkilerinden hâlâ kurtulamadığı anlaşıldı. Böylece seçmenler Başbakan David Lange'e bir dönem daha görevde kalma olanağı sağladı.

Yeni kabinede Lange, seçim kampanyası sırasında Yeni Zelanda'nın toplumsal sorunlarının temeli olarak nitelediği eğitime ağırlık vererek dışişlerini geri plana itti. Eski yardımcıları Geoffrey Palmer (başbakan yardımcısı) ve Mike Moore'u sırasıyla adalet ve ticaret bakanlıklarına getirerek kilit noktadaki Maliye Bakanı Roger Douglas'ı yerinde tuttu; mali danışmanları Richard Prebble ile David Caygill'i de başka üst düzey görevlere atadı. Prebble, yeni oluşturulan Devlet Kuruluşları Bakanlığı'nın başına geçti ve aynı zamanda bayındırlık işleri, ada işleri, yayın ve demiryolları gibi konuların sorumluluğunu üstlendi. Caygill ise ticaret ve sanayinin yanı sıra sağlıktan sorumlu oldu. Bu yeni düzenleme, ülkede geniş çaplı mali politika değişikliklerinin gerçekleştirildiği bir dönemde rahat bir yaklaşımı ortaya koyuyordu.

Eski çalışma bakanı ve yeni Ulusal Parti lideri, çiftçi kökenli Jim Bolger, parti önderi olarak yerini pekiştirmek amacıyla gövde gösterisine girişti. Eski parti önderi ve başbakan Sir Robert Muldoon'u, önderlik nitelikleri konusunda düzenlenen kamuoyu araştırmalarında yenilgiye uğratması önemli bir başarıydı. Ulusal Parti, Don McKinnon'ı başkan yardımcısı olarak deneyimli politikacı George Gair' in yerine geçirdi. Bolger, başkan yardımcılığı oylamasında McKinnon'a yenilen Ruth Richardson'ı gölge kabinede maliye bakanlığına getirdi. Muldoon gölge savunma bakanlığını kabul etmeyince Bolger onu geri göreve aldı.

Seçimlerden iki ay önce Douglas, 35 yıldır ilk kez fazlalık öngören bir bütçeyle sürpriz yaratmıştı. Ekonomik Kalkın-

Yeni Zelanda başbakanı David Lange (sağda) ile Maliye Bakanı Roger Douglas, İşçi Partisi'nin ağustostaki genel seçimlerde kazandığı zaferi kutluyorlar. Lange'ın bu başarısı, 1984'te başlatılan ekonomik politikanın sürdürüleceği anlamına geliyordu.
AP/WIDE WORLD

ma ve İşbirliği Örgütü'nün (OECD) 1,2 milyar dolarlık bütçe açığı olacağını belirtmesine karşın, Douglas daha fazla devlet hissesinin satılmasını ve yeni devlet işletmelerinin sermayelerini geri ödemelerini öngörüyordu. Özelleştirilen devlet işletmelerinin maliyetleri düşürerek kârlılığı artırma çabaları işsizliğin de artmasına yol açtı. Ama böylece bu işletmeler yatırımcılar için çekici hale geldi ve İşçi Partisi, geleneksel olanın tersine, işçi sınıfının değil yönetici ve yatırımcı kesimlerin desteğini almaya başladı. Douglas, en büyük tehlike olarak gene enflasyonu görüyordu, ama yıl ortalarında enflasyon ilk dört ay için yüzde 3,3 ve yıllık yüzde 18,9'a ulaşarak beklentileri aştı.

Yeni Zelanda'yı Avustralya'ya yakınlaştırmada ekonomik politika da dış politikayla birleşti. Nükleer güçlü ya da nükleer silah taşıyan ABD gemilerine limanlarını açma gibi konulardaki farklılıklar dışında, bölgedeki temel konular Fiji'deki darbe ve Yeni Kaledonya'daki gelişmelerdi. Yeni Zelanda, Cook Adalarında başbakanın değişmesini olumlu karşıladı. Martta, Plenty Körfezinde ülke tarihindeki en büyük depremlerden biri yaşandı. Danimarka kraliçesi II. Margrethe, Afrika Ulusal Kongresi (ANC) başkan yardımcısı Oliver Tambo ve İngiltere dışişleri bakanı Sir Geoffrey Howe ülkeyi ziyaret ettiler. Başbakan Lange ile Howe arasında, Yeni Zelanda'nın nükleer silah karşıtı politikası konusunda kısa sürede anlaşmazlık çıktı.

Yalnızca yirmi kişiye verilmek üzere bir Yeni Zelanda Nişanı oluşturuldu. Everest Dağına çıkan ve bugün Hindistan'da görevli olan Sir Edmund Hillary ilk grup içindeki en ünlü kişiydi.

(JOHN A. KELLEHER)

Bağımlı Devletler

Avrupa ve Atlantik. İngiltere ve İspanya 2 Aralık 1987'de Cebelitarık Havaalanı'nın ortak sivil kullanımı üzerinde anlaşmaya vararak uzun süredir aralarında devam eden tartışmayı sona erdirdiler. Anlaşma İspanya'ya hizmetlerin geliştirilmesinde danışmanlık rolü veriyordu. Yürürlüğe girmesi Cebelitarık Temsilciler Meclisi'nin onayına bağlı olan anlaşma Cebelitarık hükümeti ve muhalif politikacılarca soğuk karşılandı. Anlaşmanın açıklanmasından bir süre sonra Sir Joshua Hassan başbakanlık görevinden istifa etti. Yerine geçen yardımcısı Adolfo Canepa görevi vekâleten yürüttü. Anlaşmanın 1988'de yapılacak seçimlerin başlıca konusu olması bekleniyordu. Şubatta, İngiltere'nin Falkland Adaları (Malvine Adaları) çevresinde ilan ettiği 150 millik "balıkçılık koruma alanı" uygulanmaya başladı. İngiltere ve Arjantin temsilcilerinin yıl boyunca sürdürdükleri dolaylı görüşmeler, İngiliz denetimi altındaki bölgede bir çatışma çıkmasını önlemeye yönelikti.

ABD'nin Thule'da yeni bir radar donanımı kurması konusunda anlaşamayan İlerici Parti ve Eskimo Hareketi'nin oluşturduğu sol koalisyon hükümetinin 11 Mart'ta dağılması üzerine 26 Mayıs'ta Grönland'da seçimlere gidildi. Yeni *Landsting*'de (Parlamento), İlerici Parti en büyük parti konumunu merkezci Birlik Partisi'ne kaptırdı. İlerici Parti liderinin Birlik Partisi ile koalisyon kurma girişiminin başarısızlığa uğraması üzerine, İlerici Parti ve Eskimo Hareketi koalisyonu yeniden kuruldu.

Antiller. Mart sonunda İngiliz hükümeti Turks ve Caicos Adaları için, Eylül 1986'da kurulan Anayasa Komisyonu'nun önerdiği bir dizi anayasal değişikliği uygulamaya koydu. Değişiklikler arasında seçim reformları, bir kamu hizmetleri komisyonu ile bakanlık sorumluluklarına yardımcı olacak bir komite sisteminin oluşturulması ve valiye, bakanlıkların görevlerine ilişkin bazı yetkiler tanınması gibi kayıtlar bulunuyordu. Genel seçimler Şubat 1988'de yapılacaktı. Vali Michael Bradley danışma organı niteliğindeki Yürütme Kurulu'ndan istifa eden dört üye yerine yeni üç üye atadı. Dört üyeden biri olan Clement Howell ağustosta Bahamalar'daki Nassau'da bir uçak yolculuğu sırasında öldürülmüştü.

Anguilla, İngiliz Virgin Adaları ve Montserrat, Cayman ile Turks ve Caicos Adaları örneklerini izleyerek, yılın ilk yarısında ABD'yle karşılıklı istihbarat anlaşmaları imzaladılar. Yasal yardımlaşma antlaşması statüsüne çıkarılabilecek nitelikte olan anlaşmalar ABD yetkililerine banka kayıtları-

nı inceleyerek uyuşturucu satışından elde edilen paraların izini sürme olanağı veriyordu. Nisanda İngiliz Virgin Adaları'nda ilan edilen ve kamu hizmetleri ile iletişim ağını geliştirmeyi amaçlayan beş yıllık kalkınma planının 50 milyon dolarlık yatırım yapılmasını gerekli kılacağı sanılıyordu. Benzer bir plan Cayman Adalarında da ilan edildi. Montserrat'da 25 Ağustos'ta yapılan genel seçimlerde, John Osborne başkanlığındaki Halkın Kurtuluşu Hareketi Yasama Meclisi'ndeki yedi sandalyenin dördünü kazanarak yeniden iktidar oldu.

Fransız başbakanı Jacques Chirac Fransa'nın denizaşırı illeri (*département*) Martinik, Fransız Guyanası ve Guadeloupe'la daha yakın ilişkiler kurmayı amaçladıklarını ve seçilmiş bölgesel konseylere daha geniş yetkiler verilmesine karşı olduğunu açıkladı. Temmuzda yasadışı Antiller Devrimci Birliği'nin başkanı Luc Reinette St. Vincent'da dört arkadaşıyla birlikte yakalanarak Fransa'da cezaevine kondu. Reinette 1985'te Guadeloupe'ta cezaevinden kaçmıştı.

Porto Riko hükümeti Amerikan Kongresi'ni İç Gelirler Yasası'nın 936. Bölümü'nde belirtilen ayrıcalıkların yılın başlarında onaylanan yeni vergi yasasında da korunması için ikna etti. Gene de Porto Riko'da etkinliklerini sürdüren ABD şirketleri yüzde 10 kâr vergisi ödemekle yükümlü kılındı. Birçok ABD havayolu şirketinin San Juan'ı Antiller'deki etkinliklerinin merkezi yapma kararı havayolu trafiğini artırdı.

Afrika. Nisanda Fas, Batı Sahra'da Saguia el Hamra ve Río de Oro'nun Kurtuluşu İçin Halk Cephesi'ne (Polisario) karşı planlanan savunma duvarının altıncı aşamasının tamamlandığını duyurdu. Şubatta, Polisario'nun savunma duvarının kuzeybatı bölümüne saldırısı iki yıldır bölgede gerçekleşen ilk büyük çatışma oldu. 27 Şubat'ta Polisario genel sekreteri Muhammed Abdülaziz'in bir suikast girişiminden kurtulduğu bildirildi. Polisario, olayda Fas ve Fransa'nın rolü olduğunu iddia etti. Kasımda BM'nin görevlendirdiği bir ekip bölgenin geleceği üzerine bir referandum yapılmasının olanaklı olup olmadığını incelemek üzere bölgeye geldi.

Namibia'nın (Güney Batı Afrika) bağımsızlığına ilişkin BM'nin 435 sayılı kararının uygulanması konusunda hiçbir ilerleme sağlanmadı. Temmuzda Güney Afrika'nın atadığı "geçiş hükümeti"ndeki (TG) partilerden dördünün desteklediği yeni anayasa yayımlandı. Azınlıkların haklarını koruyan birçok hüküm içeren yeni anayasayı, bir TG partisi ve Güney Afrika hükümeti "grup hakları"nı ve özellikle ayrı eğitim hakkını yeterince korumadığı gerekçesiyle reddetti. Güney Afrika yürürlükteki anayasaya göre kurulan "etnik yetkililere" yeni bir seçim önerdi. Önemli bir gelişme, işçi örgütlenmesinin yeniden canlanması oldu. Yaklaşık 35 bin kişinin katıldığı 1 Mayıs kutlamaları Namibia'da bugüne değin gerçekleşen en büyük gösteriydi. 1986-87'de Namibia İşçileri Ulusal Birliği'nin 32 bin üye kayıt ettiği tahmin ediliyordu. Bu rakam toplam sanayi işçisi sayısının yüzde 10'unu oluşturuyordu. Eylülde, Tedhişçilik Yasası'yla tutuklanan Güney Batı Afrika Halk Örgütü (SWAPO) ve sendikal hareket önderi altı kişi Namibia tarihinde ilk kez mahkemece serbest bırakıldı.

Pasifik. ABD, 21 Ekim 1986'da Marşal Adaları Cumhuriyeti'yle, 3 Kasım 1986'da ise Mikronezya Federe Devletleri'yle yaptığı vesayet anlaşmalarına son vererek serbest işbirliği anlaşmalarını yürürlüğe soktu. Yeni düzenlemelerle Marşal Adaları Cumhuriyeti ve Mikronezya Federe Devletleri kendi hükümetlerine, vatandaşlık ve bazı dış ilişkileri üzerinde denetim haklarına kavuştular. ABD, hükümet gelirlerinin yüzde 90'ını sağlamak ve bölgede süren askeri varlığı için tazminat ödemekle yükümlü olacaktı. ABD vesayetinin bir başka birimi Kuzey Mariana Adaları 3 Kasım 1986'da ABD siyasi birliği içinde yer alan özerk devletlerden biri konumuna geldi, bölge halkı ABD vatandaşlığına geçti. ABD vesayetinin dördüncü birimi Palau, antinükleer anayasasıyla ABD Kongresi'nin 16 Ekim 1986'da onayladığı serbest işbirliği anlaşmasını uzlaştırmayı denedi. Anlaşmanın nükleer konularla ilgili maddeleri referandumda yüzde 75'lik evet oyu gerektiriyordu. 4 Ağustos 1987'de yapılan beşinci halkoylamasında Palauluların yaklaşık dörtte üçü anayasadaki antinükleer maddelerin askıya alınması için oy kullanarak, anlaşmanın basit çoğunluk onayına dayanan bir oylamaya açılmasını sağladı. 21 Ağustos'ta yapılan oylamada halkın yüzde 70'inin lehte oy kullanması üzerine hükümet anlaşmanın kabul edildiğini bildirdi. Bu gelişmeler, anlaşmaya karşı çıkanların mahkemede itiraz davası açmalarına yol açan yeni tartışmalar doğurdu. ABD, Palau'nun siyasi statüsü belirlenene değin, vesayet anlaşması uyarınca idari yetkilerini sürdürecekti.

Amerikan Samoası'nda, Fofo Sunia Kongre temsilcisi olarak Kasım 1986'da yeniden seçildi. Sunia, 1987 ortasında incelemesini BM 24'ler Komitesi'nin, Samoalıların ABD ile

Kanak Sosyalist Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLNSK), "Oy verme; halkoylaması yalan. Bu ölüm demek" gibi sloganlarla halkı Yeni Kaledonya'nın bağımsızlığı için eylülde yapılması planlanan halkoylamasını protestoya çağırdı.
AFP PHOTO

daha yakın ilişkiden yana olduğunu ileri sürerek protesto etti.

13 Eylül'de Yeni Kaledonya'da yapılan referandumda oy kullananların yüzde 98'i Fransa'ya bağımlılığın sürdürülmesi yönünde oy verdi. Ama bağımsızlık yanlısı yerli Kanak nüfusun boykotu nedeniyle oylamaya katılma oranı yüzde 59'da kaldı. Kanak Sosyalist Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin (FLNKS) önderleri Fransız yönetimine karşı Kanak muhalefetinin süreceğini açıkladılar. Referandum sırasında 8 binden fazla Fransız askeri Yeni Kaledonya'da üslenmişti. Fransa'nın politikasına bölgedeki tepkiler sürdü. Yıl boyunca Fransız Polinezyası'nda ekonomiyi bunalıma sokan liman grevleri özellikle Tahiti'de şiddet eylemleriyle doruğa ulaştı. Grevlere karşı aldığı tavır nedeniyle eleştirilen Gaston Flosse şubatta Fransız Polinezyası başkanlığından ayrıldı, ama Fransa hükümetinde, Pasifik ilişkileriyle ilgili dışişleri bakanlığı görevini sürdürdü. Yerine meslektaşı ve uzun süredir destekleyicisi Jacques Teuira geçti. Ekim sonlarındaki şiddet olaylarının ardından Fransız yetkililer Tahiti'de olağanüstü hal ilan etti. Teuira aralıkta istifa etti.

Birkaç aylık kesinti dışında, Cook Adalarının başbakanlığını 1978'den beri aralıksız yürüten Sir Thomas Davis, 29 Temmuz'da parlamentonun oybirliğiyle güvensizlik kararı vermesinin ardından istifaya zorlandı. Davis'in yerine eski yardımcısı Pupuke Robati geçti. Birkaç aydır, Davis'in ülkeyi bir diktatör gibi yönettiği biçiminde yoğun eleştiriler oluyordu. Bir başka etmen de "Sally" siklonunun ocakta adalar grubunda yarattığı zararın giderilmesi için verilen yardım fonlarının dağıtımı konusuydu. Martta, Niue'de yapılan seçimler sonunda, adayı 20 yılı aşkın bir süredir yöneten Sir Robert Rex ve kabinesinin bütün üyeleri eski görevlerine döndüler. Young Vivian'ın önderliğini ettiği muhalefetteki Halk Eylemi Partisi Yeni Zelanda'da yaşayan Niuelilerden büyük destek görmesine karşın, yasama meclisindeki 20 sandalyenin ancak dördünü kazanabildi. Haziranda Tokelau'yu etkisi altına alan "Tusi" kasırgası konutların üçte birine yakın bölümünü yıktı. BM 24'ler Komitesi, Tokelau' nun statüsünü gözden geçirdikten sonra adanın Yeni Zelanda'yla sürmekte olan ilişki biçimini kabul etti. Tokelau'da özyönetim yerel konularla sınırlanıyor ve seçimle işbaşına gelen ada konseylerince yürütülüyordu.

Doğu Asya. Hong Kong'un 27. valisi Sir David Wilson nisanda göreve başladı. Wilson'u bekleyen en önemli görev 1997 sonrasında Çin'in "özel yönetsel bölgesi" statüsüne kavuşacak olan Hong Kong'u bu konuma hazırlayacak bir sistemin oluşturulması için gerekli siyasal reformları gerçekleştirmekti. Pekin, bir temel yasa taslağı oluşturulmadan kapsamlı anayasal değişikliklere gidilmesine karşıydı. Hong Konglu ve Çinli uzmanlardan oluşan bir komitenin bu taslağı 1988 ya da 1989'dan önce tamamlaması beklenmiyordu. Martta kabul edilen Kamu Düzeni Yasası'na karşı Yasama Konseyi'nde güçlü bir muhalefet oluştu. Yasa gazetelere yönelik bazı eski, uygulanmayan yasaları kaldırırken "paniğe yol açabilecek yanlış haberler" yayımlayan "kötü niyetli" kişilerin cezalandırılmasına yönelik bir kayıt içeriyordu. Muhalifler yasayı, 1997 sonrasında basını baskı altına alabilmek için hazırda tutulan bir araç olarak nitelediler. Konsey "tekne insanları" olarak adlandırılan Vietnamlı mültecilere iyi davranılmasına şiddetle karşı çıktı. Altı bini haziran ile ağustos arasında gelen ve 8 bini kapalı kamplarda yaşamaya mahkûm edilen mültecilerin kötü durumuna kamuoyu genellikle sempatiyle yaklaşmıyordu. İşgücü açığının artması bile bu konudaki yaklaşımları önemli ölçüde değiştirmedi.

Mayısta Joaquim Pinto Machado bir yıldır sürdürdüğü Macau valiliğinden beklenmedik bir biçimde istifa etti. Temmuzda Machado'nun görevini, Portekiz hükümetinde çeşitli görevler alan Carlos Melancia devraldı. Nisanda Çin ve Portekiz başbakanları Pekin'de, Macau'nun 20 Aralık 1999'da Çin egemenliği altına girmesini öngören bir anlaşma imzaladılar. İngiltere ile Çin arasında imzalanan Hong Kong'un geleceğine ilişkin anlaşmaya benzer bir biçimde, bu anlaşmada da Macau'nun Çin'e devredilmesinden sonraki 50 yıllık süre boyunca kapitalist sistemi koruyabileceği güvence altına alınıyordu.

(MARTIN LEGASSICK; BARRIE MACDONALD; ROD PRINCE; LOUISE WATSON; ROBERT WOODROW)

Bağımlı Devletler *

Amerika Birleşik Devletleri	Turks ve Caicos Adaları
Amerikan Samoası	**Danimarka**
Guam	Faroe Adaları
Pasifik Adaları Vesayet Bölgesi	Grönland
Kuzey Mariana Adaları	**Fransa**
Marşal Adaları Cumhuriyeti	Fransız Guyanası
Mikronezya Federe Devletleri	Fransız Polinezyası
Palau	Guadeloupe
Porto Riko	Martinik
Virgin Adaları (ABD)	Mayotte
Avustralya	Réunion
Cocos (Keeling) Adaları	Saint Pierre ve Miquelon
Norfolk Adası	Wallis ve Futuna
Yılbaşı Adası	Yeni Kaledonya
Birleşik Krallık	**Güney Afrika**
Anguilla	Namibia (Güney Batı Afrika)
Bermuda	**Hollanda**
Cayman Adaları	Aruba
Cebelitarık	Hollanda Antilleri
Falkland Adaları	**Norveç**
Guernsey	Jan Mayen
Hong Kong	Svalbard
İngiliz Virgin Adaları	**Portekiz**
Jersey	Macau
Man Adası	**Yeni Zelanda**
Montserrat	Cook Adaları
Pitcairn Adası	Niue
Saint Helena	Tokelau

* 1) Antarktika Antlaşması'nın (1 Aralık 1959) kısmen ya da tümüyle uygulanabilir olduğu, 2) sürekli bir sivil nüfusun bulunmadığı, 3) uluslararası alanda tanınan sivil bir hükümetin bulunmadığı (Batı Sahra, Gazze Şeridi), 4) karara bağlanmamış tek ya da çok yanlı bölgesel hak iddialarının bulunduğu bölgeler içerilmemiştir.

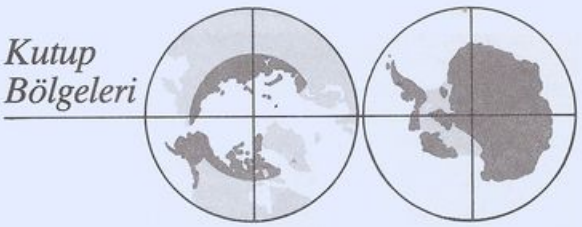

ANTARKTİKA

1986-87 yaz döneminde yapılan araştırmaların çoğu, ilkbaharda Antarktika üzerindeki ozon tabakasında görülen incelmeyle ilgiliydi. Dört bilim heyeti ozon yoğunluğunu ve öteki atmosfer özelliklerini ölçmek üzere ağustosta McMurdo İstasyonu'na gönderildi. Ölçümle ilgili ilk sonuçlar ozon tabakasındaki delinmeye atmosferdeki yapay kloroflüorokarbonların Antarktika üzerinde soğuk havayla karışmasının neden olabileceği yolundaydı. Ayrıca, atmosferdeki dia-

zot monoksit miktarında da azalma görülmüştü. Öte yandan, Kuzey Kutup Bölgesi'nde, Spitsbergen üzerindeki ozon tabakasında benzer bir delinme gözlendi. Bu gelişmeler karşısında ortak gözlemler ve çözümlemeler için bir ABD-SSCB araştırma programı yürürlüğe kondu. Bu program çerçevesinde sorunun gerçek boyutlarının öğrenilebilmesi için, ABD'nin sağladığı balonlar ve ölçüm aletleri Hint Okyanusu kıyısındaki Molodejnaya'dan uçurularak incelemeler yapılması kararlaştırıldı.

Antarktika'nın Mineral Kaynakları Üzerine Özel Danışma Toplantısı'nın dördüncü oturumu Uruguay'ın Montevideo kentinde yapıldı. Toplantının sonunda, Temmuz 1988'den önceki bir tarihte Yeni Zelanda'nın Wellington kentinde son bir oturumun yapılacağı açıklandı; bu oturumda, daha sonra onay için çeşitli ülkelerin hükümetlerine sunulacak olan bir antlaşma taslağı hazırlanacaktı.

Federal Almanya, Avusturya, Belçika, Norveç ve ABD'den bilim adamlarının katıldığı Filchner Buzlası Programı çerçevesindeki çalışmalar Filchner ve Ekstrom buzlalarında sürdürüldü; bu çalışmalar sırasında kullanılan iki uçak bir yandan ulaşımı kolaylaştırırken, bir yandan da havadan ölçüm yapılmasını sağladı.

Ulusal Programlar. *ABD.* 1987 kışında, ABD'nin üç sürekli araştırma üssünde 212 kadın ve erkek personel çalışıyordu. Gemiyle, Weddell Denizindeki tortul çekirdeklerini inceleyen bilim adamları, Antarktika'nın batısını kaplayan buz tabakasının doğudakinden çok daha sonra oluştuğunu belirlediler. Öte yandan, çekirdekte bulunan çiçek tozları ve sporlar, Batı Antarktika'nın yaklaşık 37 milyon yıl önce ılıman iklimlere özgü bir bitki örtüsüyle kaplı olduğunu ortaya koydu. Çalışmalarını Seymour Gölü çevresinde sürdüren paleontologlar, içinde çeşitli hayvan fosillerinin bulunduğu gizli bir sığınağı ortaya çıkardılar; sığınakta 2 m uzunluğunda kuyruksuz bir kuşun, 40 milyon yıl önce yaşadığı sanılan 9 m uzunluğunda bir balinanın ve çeşitli krokodil türlerinin fosilleri bulunuyordu. Bu fosiller, geçmişte Antarktika ile Güney Amerika'nın birbirine bağlı olduğu yolundaki iddiayı güçlendirdi. McMurdo Körfezi yakınlarındaki buzsuz Taylor Vadisinde yer alan Hoare Gölünde çalışan biyologlar, gölün üzerindeki buz tabakasının son 10 yılda 2 m inceldiğini bildirdiler; bu incelmenin son yıllarda bölge ikliminin yumuşamasından ileri gelebileceği öne sürüldü.

1971'de jet yardımıyla kalkışa geçerken düştükten sonra yıllarca kendi halinde bırakılan "LC-130 Hercules" uçağı, McMurdo İstasyonu'nun yaklaşık 1.200 km uzağında, 10 m'lik buz ve kar tabakasının altından kazılarak çıkarıldı. "Hercules"u kurtarma çalışmaları sırasında bir başka "LC-130" uçağı düşerek yandı; kazada iki denizci öldü.

Avustralya. Avustralya'nın Antarktika'daki üç sürekli üssünün dışında başlattığı araştırma programları, Avustralya Antarktika Toprakları ile ilgili daha fazla bilgi toplamayı amaçlayan ulusal politikanın bir parçasıydı. Bu amaçla Larsemann Tepelerinde çeşitli bilim dallarını kapsayan bir araştırma çalışması başlatıldı; Burger Tepelerinde başlatılması planlanan çalışmalar ise Shackleton Buzlası açıklarındaki denizbuzları nedeniyle ertelendi. Bu yıl da buzlar arasında sıkışan "Nella Dan" adlı gemi "Mikhail Somov" adlı Sovyet gemisince kurtarıldı.

Birleşik Krallık. İngilizler bölgedeki üç sürekli araştırma üssünü sürdürdüler. Weddell Denizindeki kış projesine katılan bilim adamları kıyıda yeni imparator pengueni sürülerine rastladılar. Uzun dönemli Kıyı Biyolojik Programı çerçevesindeki çalışmalar, Güney Georgia yakınlarındaki sularda sürdürüldü. İngiltere'den gönderilen iki "Twin Otter" uçağı Rothera'yı merkez alarak, Antarktika Yarımadasındaki istasyonlar arasında personal ve teçhizat taşıdılar. İngiliz üsleri 1987'de, son dört yıla oranla daha fazla kar yağışı ve buzlanma olduğunu bildirdi.

Federal Almanya. Von Neumeyeer İstasyonu yıl boyunca etkinlikleri sürdürdü. "Polarstern" gemisi okyanusbilim, deniz jeolojisi ve jeofizik alanlarında incelemeler yapmak üzere, yaz aylarında Weddell Denizinde bir araştırma seferine çıktı. Kış aylarında ise açık deniz bölgelerinin yanı sıra, denizbuzlarının bulunduğu bölgelerde dolaşarak, denizdeki buzların oluşumu ve dinamiği üzerinde incelemeler yapmak için az rastlanır bir olanak elde etti. Bu seferler sırasında, kışın buzlarla kaplı olan denizdeki yaşam süreçlerini gözleme olanağı bulan biyologlar, yaşamın sanıldığı gibi suyun içinde değil, deniz tabanında ve kış karanlığında, krillerin besini olan alglerin yetiştiği buz parçalarının altında ortaya çıktığını saptadılar.

Güney Afrika. SANAE IV Üssü çalışmalarını sürdürdü ve daha önceleri bir acil durum üssü olan Kraliçe Maud Toprakları'ndaki Sarie Marais yaz üssü olarak kullanılmaya başladı. Öte yandan, araştırma çalışmalarında kullanılan "Puma" helikopterleri, Sarie Marais ve Grunehogna yaz üslerinde çalışan jeolog ve haritacıların uzak bölgelere kolayca ulaşabilmesini sağladı.

Sovyetler Birliği. SSCB'nin Antarktika'daki yedi sürekli üssünde çalışmalar sürdürüldü. Çalışmalara katılacak görevliler ekim başında Molodejnaya'ya getirildi; eskiden personel dağıtımı gemiyle yapılıyor ve bölgeye daha geç tarihlerde ulaşılabiliyordu. Personel taşıyan uçaklardan biri, Enderby Toprakları'nda yerçekimi ölçüm çalışmalarını sürdür-

Antarktika'da 1971'de düştükten sonra kendi haline bırakılan bir "LC-130 Hercules" uçağı, üzerindeki kar ve buz tabakası kaldırılarak kurtarıldı.
ITT ANTARCTIC SERVICES INC.

mek için Antarktika'da kaldı. Öte yandan, kayıp olan Drujnaya I Üssü Weddell Denizindeki bir buzdağı üzerinde bulundu; istasyonun üzerinde bulunduğu buz parçasının buzdağından kopmasından sonra başlayan yoğun kar yağışının istasyonu gözlerden sakladığı anlaşıldı. Aramaları sürdüren ekipler istasyondaki araç ve gereçlerin büyük bölümünü kurtardılar. Bu araçlar Kraliçe Maud Toprakları'nda, Quar Buzlası yakınlarındaki Norsel Buzlimanında kurulması planlanan Drujnaya III Üssü'nde kullanılacaktı. Ayrıca, Molodejnaya'dan gelen "IL-14" uçaklarının inebilmesi için ufak bir havaalanı inşa edildi; Prens Charles Dağlarında, Larsemann Tepelerinde ve Amery Buzlasında yaz üsleri kuruldu.

Şili. Antarktika'da daha önceki yıllarda başlattığı bazı küçük ölçekli araştırma programlarını sürdürdüyse de, esas olarak Kral George Adasındaki Teniente Rodolfo Bataklığı Üssü çevresindeki turizm programlarına ağırlık verdi.

Yeni Zelanda. Scott Üssü'ndeki ve helikopterle ulaşılabilen bölgenin sınırları içinde kalan geçici kamplardaki çalışmalar sürdürüldü. Kuru Garwood Vadisinde çalışan botanikçiler, denizden 12 km içerde iki Adélie penguenine ve yeni fok izlerine rastladılar. Bu, birkaç yıl önce bölgede penguen ve fok fosilleri bulunması olayına açıklık kazandırdı.

McMurdo Körfezindeki Butter Point açıklarında sürdürülen CIROS sondaj çalışmaları sırasında 702 m uzunluğunda bir tortul çekirdeğine rastlandı. Burada 632 m derinlikte, 2 m kalınlığında kumla karışık bir asfaltlı tortul katmanına rastlanması, bölgede hidrokarbon oluşumlarının bulunduğunun bir göstergesi olarak kabul edildi. Çekirdeğin tabanının yaklaşık 38 milyon yıl önce oluştuğu saptandı. Öte yandan, Scott Üssü'nün kızak köpek ekibindeki köpekler görevlerine son verilerek ABD'ye gönderildi.

Öteki Araştırmalar. Demokratik Almanya, Sovyetler Birliği'nden bağımsız olarak Georg Foster Üssü'nde bir araştırma programı başlattı. Programda, Yer'e ve atmosfere yönelik araştırmalara ağırlık verildi.

Roald Amundsen'in Güney Kutbu'na düzenlediği seferi aynen tekrarlamayı amaçlayan ve 90 Derece Güney Seferi adını taşıyan bir sefer düzenlendi. Ama, Monica Kristensen başkanlığındaki grup önceden saptanan hedefe ulaşılmasına 450 km kala sefere son vererek, Balinalar Körfezi yakınlarındaki yardım gemisine binmek için geri döndü.

Antarktika'da ilk kez araştırmalara başlayan İtalya, Terra Nova Koyundaki Gerlache Girintisinde bir yaz araştırma üssü kurdu. Meteoroloji, atmosfer fiziği, fiziksel oşinografi, jeoloji, biyoloji alanlarında çeşitli programlar başlatan İtalya ayrıca çeşitli meteoroloji istasyonları kurdu.

Norveç, bölgenin ayrıntılı bir haritasını çıkarmak ve havadan fotoğraflarını çekmek amacıyla I. Petro Adasında dar kapsamlı bir araştırma programı başlattı ve bir meteoroloji istasyonu kurdu.

Uluslararası çevre örgütü Yeşil Barış, Ross Adasındaki Evans Burnunda küçük bir üs kurmayı başardı. 1987 kışında üste üç erkek ve bir kadın görevli çalıştı. Scott Seferinin Yolunda adını taşıyan araştırma seferi Evans Burnundaki Jack Hayward Üssü'nü boşalttı. Üssü boşaltma hazırlıkları yapmak üzere 1986 kışında orada bırakılan üç görevli, gemileri kaybolunca geri dönmemişlerdi ve ancak 1987'de, Şili' nin Punta Arenas kentinden havalanan bir "Twin Otter" uçağıyla kurtarıldılar.

(PETER J. ANDERSON)

KUZEY KUTUP BÖLGESİ

ABD ve Kanada. Ham petrol fiyatlarının düşüklüğü petrol ve gaz sanayileri ile Kuzey Amerika Kutup Bölgesi ekonomilerini olumsuz yönde etkilemeyi sürdürdü. Şubatta yapılan açıklamalarda ABD'deki yüzde 6'lık işsizlik oranına karşı Alaska'daki işsizlik oranının yüzde 10,6 olduğu bildirildi. 1989'da devlet sektöründeki yaklaşık 12 bin kadronun kaldırılması, dolayısıyla da işsiz sayısının artması bekleniyordu. Olumsuz gelişmelerden en çok etkilenenler inşaat, emlakçılık, kamu kesimi ve petrol sektörüydü. Alaska Pacific Bank'te çalışan bir iktisatçı, devletin ekonomik etkinliklerini özel sektöre, özellikle de hızla gelişmesi beklenen madencilik, turizm ve ticari balıkçılık alanlarına kaydırmasını önerdi. Bu gelişmeler karşısında Cominco Ltd. ile bir Alaska şirketi olan NANA, Kotzebue yakınlarında yer alan ve Batı dünyasının en büyük çinko üretim merkezi olması beklenen Red Dog madeninin işletilmesi için hazırlıklara giriştiklerini açıkladılar.

ABD İçişleri Bakanlığı'nın nisanda, Alaska Kutup Bölgesi Ulusal Yabanıl Yaşamı Koruma Alanı içinde kalan 600 bin hektarlık kıyı düzlüğünün petrol aramalarına açılmasını önermesi çeşitli tepkilere yol açtı. Çevre korumacılar böylesi bir uygulamanın ekolojik sistemin dengesini bozacağını ileri sürerken, Kanada hükümet yetkilileri bunun göçmen Ren geyiklerinin yavrulama bölgelerini tahrip edeceğini, dolayısıyla da Kuzey Kanada'da geçimlerini hayvancılıktan sağlayan Yerli topluluklara zarar vereceğini belirttiler. Bir başka anlaşmazlık konusu da ABD İçişleri Bakanlığı'nın ağustosta, Beaufort Denizinde yapılacak sondaj çalışmaları için düzenlenen ihaleye ABD petrol şirketlerini çağırması oldu; anlaşmazlığın nedeni, ihaleye açılan bölgenin, Yukon-Alaska sınırı yakınlarında, Kanada'ya ait 360 km²'lik bir alanı da kapsıyor olmasıydı. Anlaşmazlığın çözümü için Uluslararası Adalet Divanı'na başvurulması gerekiyordu.

Kanada'da ham petrol fiyatlarının giderek artması ve petrol darlıklarının ortaya çıkacağı yolundaki beklenti, başlıca petrol şirketlerinden biri olan Gulf Canada Resources Ltd.'nin Beaufort Denizinde, Amauligak Projesi kapsamındaki petrol arama çalışmalarına yeniden başlamasına yol açtı. Şirket yetkilileri 4,6 milyar dolarlık projenin bir parçası olarak 1988'de üretim testlerine başlayacaklarını, 1990'ların ortalarında da tam kapasiteyle üretime geçebileceklerini açıkladılar.

Kanada dışişleri bakanı nisanda yaptığı bir açıklamada, kuzeyde ulusal egemenlik hakkı elde edebilmek için ülkesinin Kuzey Kutup Bölgesi'nin savunmasını üstlenmesi gerektiğini bildirdi. ABD buzkıran gemisi "Polar Sea"nin 1985'te, Kanada'nın üzerinde hak iddia ettiği, ABD'nin ise uluslararası bir boğaz olarak nitelendirdiği Kuzeybatı Geçidine girmesi gerginliklere yol açmıştı. Bu olay üzerine iki ülke arasında başlatılan görüşmeler, aynı yılın sonunda imzalanan bir anlaşmayla noktalanmıştı. Bu anlaşmayla, taraflardan hiçbirinin hak iddialarına son verilmiyor, ama boğazdan geçecek ABD gemilerinin Kanada'nın iznini alması karara bağlanıyordu. Öte yandan, Kanada kutup bölgesindeki varlığını güçlendirmeye yönelik planlarını açıkladı; bunlar arasında yeni askeri üslerin kurulması, radar ve buzaltı araştırma tesislerinin geliştirilmesi, Kuzey Buz Denizinin her yerine ulaşabilen nükleer denizaltılar alınması, kuzeydeki araştırmalara ağırlık verilmesi ve yeni ulusal parkların kurulması bulunuyordu. Ayrıca, hükümet ağustosta dünyanın en güçlü buzkıranı olan "Polar 8"in yapımını onayladı. Kalınlığı 2,4 m'ye kadar olan buz parçalarını aşabilen bu araçla, Kuzey Kutup Bölgesi'nin her yerine rahatça ulaşılabilecekti. 1992'de tamamlanması planlanan "Polar 8"in 400 milyon dolara malolması bekleniyordu.

Uluslararası Olaylar. Norveç başbakanı Gro Harlem Brundtland başkanlığındaki Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun üç yıllık bir araştırmanın sonunda hazırladığı raporda, çeşitli ülkelerin eski uygarlıkları yaşatma ve çevreyi

koruma politikalarının başarısının bir ölçüsünün de, Kuzey Kutup Bölgesi, Avustralya, Amazon Havzası ve öteki yalıtılmış bölgelerde yaşayan geleneksel Yerli toplulukların ne ölçüde korunabildiği olacağı belirtildi. Rapor ekim ayında Birleşmiş Milletler'de yoğun tartışmaların odağını oluşturdu.

Dünya Yabanıl Yaşam Fonu (WWF) 1987 başında yayımladığı raporda, avlanma sonucu Kuzey Kutbu'nun bazı bölgelerinde balina soyunun yok olmaya yüz tuttuğunu, geri kalan bölgelerdeyse varlığının tehlikede olduğunu belirtti. İki milyon dolara malolan araştırmada, Kanada'nın Kuzey Kutup Bölgesi'nin doğusundaki yörelerinde yaşayan deniz gergedanlarının sayısı 30 bin, Grönland balinalarının sayısı ise 3-4 bin olarak saptanırken, batıdaki akbalinaların sayısının 30 bin dolayında olduğu açıklandı. Yapılan değerlendirmede bu sayıların Yerli toplulukların av gereksinimini karşılayabilecek düzeyde olduğu ileri sürüldü. Bununla birlikte bazı çevreler, deniz trafiğinin artması ve ırmakların üzerine hidroelektrik enerji elde edebilmek için barajlar inşa edilmesi durumunda, bazı balina türlerinin zarar görebileceği yolundaki kaygılarını dile getirdiler.

ABD Çevre Koruma Örgütü, Kuzey Kutup Bölgesi'nin belirli kesimlerinin üzerine çöken ve büyük kentlerde görülenden çok daha ciddi boyutlarda bir hava kirliliğine yol açan sisin kaynağının araştırılmasına ilişkin bir tekniği onayladı. Çoğu sanayi tesisinden atmosfere atılan bellibaşlı yedi kimyasal elementin yoğunluklarının ölçülmesi temeline dayanan bu teknikle, birkaç yüz kilometrelik bir alanda, kirliliğe yol açan kaynakların yerinin belirlenmesi olanaklı hale geliyordu. Bu yöntemle yürütülen çalışmalar sonucunda Kuzey Kutup Bölgesi'ndeki sisin, önceden tahmin edildiği gibi, esas olarak SSCB'deki ergitme fırınlarından ve üretim tesislerinden kaynaklandığı saptandı.

Kanadalı bilim adamları ekimde yaptıkları bir açıklamada, 1986'da Kuzey Kutup Bölgesi'nin üzerinde, atmosferdeki ozon tabakasında görülen delinmeye 1987'de rastlanmadığını bildirdiler. Ama, Antarktika üzerinde benzer bir delinmenin görülmesi üzerine yaklaşık 24 ülke, sanayide kullanılan ve ozon tabakasına zarar verdiği bilinen kimyasal maddelerin kullanımının sınırlandırılması kararını aldılar. Ozon tabakasının, dünyayı güneşin yaydığı morötesi ışınlarının zararlı etkisinden koruduğu bilinmektedir.

1987'nin sonuna doğru Sovyet lideri Mihail Gorbaçov, Kuzey Kutup Bölgesi'ni "barış kuşağı" haline getirmeyi amaçladıklarını bildirerek, bu yoldaki önerilerini sıraladı. Gorbaçov'un önerilerinin başında Grönland, Norveç ve Kuzey denizlerindeki askeri etkinliklerin azaltılması için NATO ve Varşova Paktı üyelerinin görüşmelere oturması geliyordu. Ayrıca, Sovyetler Birliği'nin Kuzey Kutup Bölgesi'nde kendisine ayrılmış olan denizyolunu yabancı gemilere açmaya ve yabancılara buzkırma hizmetleri sunmaya hazır olduğu bildiriliyordu. Bir başka öneri de, SSCB'nin kuzeyde kendisine ait karasularında sürdürdüğü petrol ve gaz çıkarma çalışmalarına katılması için Norveç ve Kanada'ya işbirliği çağrısında bulunmasıydı.

Papa II. Johannes Paulus, eylülde ABD'ye yaptığı 10 günlük bir gezinin ardından Kuzeybatı Toprakları'ndaki Fort Simpson'a uğrayarak Kanadalılara verdiği sözü yerine getirdi. Papa, 1984'te kötü hava koşulları nedeniyle Fort Simpson'a uğrayamayınca daha sonra bir ziyarette bulunma sözü vermişti.

Reuters haber ajansı ağustosta verdiği bir haberde, SSCB ile Norveç arasında Barents Denizinde sürdürülen petrol arama yarışında Sovyetler Birliği'nin öne geçtiğini bildirdi. Bununla birlikte, SSCB'nin Kolguyev Adasından 1990'da çıkarması beklenen petrol miktarının yalnızca günde 10 bin varil olduğu, bunun da ticari açıdan önem taşımadığı ileri sürüldü. Norveç, Barents Denizinin kendi sınırları içinde kalan kesiminde petrol arama çalışmalarını sürdürmekle birlikte, buzlu ve fırtınalı denizler üzerinde SSCB'yle aralarındaki anlaşmazlık 15 yıldan beri sürüyordu.

Oilweek'te yayımlanan bir haberde, Batı Sibirya'daki Yamburg doğal gaz bölgesini Rusya'nın Yelets kentine bağlayacak olan 3 bin km'lik boru hattının tamamlandığı bildirildi. Yamburg-Yelets arasındaki bu hat, Sibirya'daki doğal gaz bölgelerini SSCB'nin Avrupa kesimine bağlamak üzere 1986-90 arasında tamamlanması planlanan altı geniş çaplı (1.500 mm) boru hattı projesinin ikincisiydi. Böylece, Yamburg'un SSCB'nin en fazla gaz üreten bölgesi haline gelmesi bekleniyordu.

Beş kişilik bir keşif heyeti, 125 yıl önce son büyük Eskimo göçünün gerçekleştiği Baffin Adası-Kuzeybatı Grönland arasındaki buz ve buzullarla kaplı 2.500 km'lik yolu bir kez daha boydan boya geçti. Keşif grubunda, bu son göçe katılanların soyundan gelen üç Eskimo da bulunuyordu. Kanada hükümeti, Kuzey Buz Denizinin Severnaya Zemlya Adaları ile Ellesmere Adasındaki Columbia Burnu arasında kalan kesiminde bir Sovyet-Kanada ortak keşif gezisinin düzenlenmesini kabul etti. 1.800 km uzunluğundaki yolun kızaklarla geçileceği bu sefere, 11 kişinin katılması öngörüldü. Mart 1988'de başlatılması planlanan seferin amacı Kuzey Buz Denizine ilişkin bilimsel veri toplamak ve soğuk hava koşullarının keşif grubu üzerindeki etkisini araştırmaktı.

(KENNETH DE LA BARRE)

İÇİNDEKİLER

Afganistan 73
Alman Demokratik Cumhuriyeti 111
Almanya Federal Cumhuriyeti 89
Amerika Birleşik Devletleri 121
Andorra 91
Angola 28
Antarktika 159
Antigua ve Barbuda 132
Arjantin 132
Arnavutluk 112
Avustralya 151
Avusturya 91
Bağımlı Devletler 157
Bahamalar 134
Bahreyn 51
Bangladeş 74
Barbados 134
Batı Avrupa 87
Batı Samoa 153
Belçika 92
Belize 135
Benin 29
Bhutan 74
Birleşik Arap Emirlikleri 51
Birleşik Krallık 93
Birmanya 80
Bolivya 135
Botsvana 29
Brezilya 135
Brunei 80
Bulgaristan 113
Burkina Faso 30
Burundi 30
Cabo Verde 30
Cezayir 52
Cibuti 30
Çad 31
Çekoslovakya 113
Çin 64
Danimarka 96
Doğu Avrupa ve SSCB 110
Dominik Cumhuriyeti 137
Dominika 137
Dünya Olayları 4
Ekvador 137
Ekvator Ginesi 31
El Salvador 138
Endonezya 81
Etiyopya 32
Fas 52
Fiji 153
Fildişi Kıyısı 33
Filipinler 82
Finlandiya 96
Fransa 97
Gabon 33
Gambia 33
Gana 33
Gine 34
Gine-Bissau 34
Grenada 139
Guatemala 139
Guyana 139
Güney Afrika Cumhuriyeti 34
Güney Amerika ve Antiller 130
Güneydoğu Asya 79
Haiti 139
Hindistan 75
Hollanda 105
Honduras 140
Irak 53
İran 53
İrlanda 99
İspanya 100
İsrail 54
İsveç 101
İsviçre 102
İtalya 103
İzlanda 104
Jamaika 140
Japonya 67
Kamerun 37
Kampuçya 83
Kanada 128
Katar 56
Kenya 37
Kıbrıs Cumhuriyeti 56
Kiribati 154
Kolombiya 140
Komorolar 38
Kongo 38
Kore 70
Kore Cumhuriyeti 71
Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti 71
Kosta Rika 141
Kuveyt 57
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti 56
Kuzey Kutup Bölgesi 161
Küba 142
Laos 83
Lesotho 39
Liberya 39
Libya 57
Liechtenstein 105
Lübnan 57
Lüksemburg 106
Macaristan 114
Madagaskar 39
Malavi 39
Maldivler 76
Malezya 84
Mali 40
Malta 106
Mauritius 40
Meksika 143
Mısır 59
Moğolistan 72
Monako 106
Moritanya 40
Mozambik 41
Nauru 154
Nepal 77
Nijer 41
Nijerya 42
Nikaragua 144
Norveç 107
Okyanusya 150
Orta Afrika Cumhuriyeti 42
Orta ve Güney Afrika 27
Ortadoğu ve Kuzey Afrika 49
Pakistan 77
Panama 144
Papua Yeni Gine 155
Paraguay 145
Peru 145
Polonya 115
Portekiz 107
Romanya 116
Ruanda 42
San Marino 108
São Tomé ve Príncipe 43
Senegal 43
Seyşeller 43
Sierra Leone 44
Singapur 84
Solomon Adaları 155
Somali 44
Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği 116
Sri Lanka 78
St. Christopher ve Nevis 146
St. Lucia 146
St. Vincent ve Grenadine 147
Sudan 44
Surinam 147
Suriye 60
Suudi Arabistan 61
Svaziland 45
Şili 147
Tanzanya 45
Tayland 85
Tayvan 72
Togo 45
Tonga 155
Trinidad ve Tobago 148
Tunus 62
Tuvalu 156
Türkiye 8
Uganda 46
Umman 63
Uruguay 149
Ürdün 63
Vanuatu 156
Vatikan 109
Venezuela 149
Vietnam 86
Yemen Arap Cumhuriyeti 64
Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti 64
Yeni Zelanda 156
Yugoslavya 120
Yunanistan 109
Zaire 46
Zambia 47
Zimbabve 47